JAVIER MARÍAS

YARINKİ YÜZÜN

Üçüncü Cilt

ZEHİR, GÖLGE, VEDA

Ametis

Javier Marías

YARINKİ YÜZÜN

Üçüncü Cilt: Zehir, Gölge, Veda

İspanyol romancı, deneme yazarı, çevirmen. 1951'de Madrid'de doğdu. Çocukluğunun bir kısmını babası düşünür Julián Marías'ın çeşitli üniversitelerde ders verdiği ABD'de geçirdi. Yazarlık hayatına on yedi yaşında yazdığı *Los dominios del lobo* (Kurdun Toprakları) ile atılan Marías, Madrid Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı eğitimi gördü ve okuldan mezun olduktan sonra bir süre çevirmenliğe ağırlık verdi. Çevirdiği yazarlar arasında Hardy, Conrad, Nabokov, Faulkner, Kipling, James, Stevenson, Browne ve Shakespeare sayılabilir. 1980'ler boyunca Madrid, Oxford ve Venedik'teki çeşitli üniversitelerde, ayrıca Boston'daki Wellesley College'da ders verdi. Halen Reino de Redonda adlı küçük bir yayınevinin başında olan Marías, bunun yanı sıra *El País* gazetesinde köşe yazıları yazıyor. Eserleri otuzun üstünde dile çevrilmiş olan Marías'ın Türkçede yayımlanmış kitapları şunlar: *Beyaz Kalp* (Gendaş Kültür, 1999), *Yarın Savaşta Beni Düşün* (Sistem, 1999), *Ufkun Öte Yanı* (Everest, 2000), *Yazınsal Yaşamlar* (Can, 2008), *Duygusal Adam* (Sel, 2009).

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
YARINKİ YÜZÜN
Üçüncü Cilt: Zehir, Gölge, Veda
Javier Marías

İspanyolca Basımı:
Tu rostro mañana 3: Veneno y sombra y adiós

© Javier Marías, 2007
Türkçe Yayım Hakları © Metis Yayınları, 2010
Çeviri Eser © Roza Hakmen, 2012

Kalem Ajans ile yapılan sözleşme
temelinde yayımlanmıştır.

İlk Basım: Kasım 2012

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Yayıma Hazırlayan:
Özde Duygu Gürkan

Kapak Tasarımı: Pınar Kazma, 2012

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-879-8

JAVIER MARÍAS

YARINKİ YÜZÜN

Üçüncü Cilt

ZEHİR, GÖLGE, VEDA

Çeviren:
ROZA HAKMEN

metis

Sonuna kadar beni dinlemeye
devam etme nezaketini gösteren
Carmen López M.'ye

Ve hayatlarının önemli bir bölümünü
cömertçe bana sunmuş olan
dostum Sir Peter Russell
ve babam Julián Marías'ın
anısına

V

Zehir

İster bir misyonda olsun, ister savaşta, bir uçak filosunda, bombardıman sırasında, siperlerin olduğu zamanlarda siperde, bir sokak saldırısında, dükkân soygununda, turistlerin rehin alınışında, depremde, patlamada, suikastta, yangında, hangi durumda olursa olsun, insan istemeyerek de olsa daima yanındakinin ölmesini tercih eder: yoldaşının, kardeşinin, babasının, hatta çocuk yaşta bile olsa evladının. Sevgilinin bile, evet, ölmektense sevgilisinin ölmesini tercih eder. Birinin bedenini bir başkasına siper ettiği, bir kurşunun ya da hançerin yoluna kendini attığı bütün durumlar olağandışı istisnalardır ve zaten bu yüzden göze çarparlar; çoğu kurmacadır, romanlarda ve filmlerde yer alırlar. Gerçek hayatta rastlanan nadir örnekler ise ya düşünmeden, içgüdüyle ya da gün geçtikçe daha az rastlanan çok güçlü bir şeref duygusuna boyun eğerek yapılan hareketlerdir; bazı insanlar vardır ki, evladının ya da sevgilisinin öbür dünyaya kendisinin bu ölümü engellemediği, kendini feda etmediği, onun hayatını kurtarmak için kendi canını vermediği fikriyle gitmesine katlanamazlar; bu kişiler sanki artık geçerliliğini kaybetmekte olan, silinip giden bir canlılar hiyerarşisini içselleştirmişlerdir; bu hiyerarşiye göre çocuklar yaşamayı kadınlardan çok, kadınlar erkeklerden çok, erkekler de yaşlılardan çok hak ederler; aşağı yukarı böyle bir şeydir; en azından eskiden öyleydi; işte bu eski centilmenlik anlayışı sayıları giderek azalan, o şeref duygusunu taşıyan insanlarda hâlâ varlığını sürdürmektedir; aslında, düşünülecek olursa bu şeref duygusu da saçmadır, çünkü bir saniye sonra ölmüş olacak, hayal kırıklığına uğrama, hınçlanma, hatta düşünme melekesini kaybedecek birinin aklından geçen son düşüncenin, bir anlık hıncının ya da hayal kırıklığının ne önemi olabilir ki?

Günümüzde hâlâ bir avuç insanın bu kökleşmiş kaygıyı güttüğü, önemsediği ve dolayısıyla kurtardıkları insanın tanıklığı adına, onun gözünde yücelmek, ebediyen takdir ve minnetle hatırlanmak amacıyla hareket ettiği doğrudur; ne var ki bu takdiri ve minneti asla algılayamayacaklarını, çünkü bir saniye sonra kendilerinin ölü olacağını o karar ânında düşünmezler, bunun tam olarak bilincine varmazlar."

O konuşurken benim aklımdan zor anlaşılır, hatta belki çevrilmesi imkânsız, dolayısıyla ilk anda yüksek sesle söylemediğim bir deyim geçiyordu; bunu Tupra'ya açıklamam zor olurdu: "Bizim boğa güreşçisi ayıbı dediğimiz şey," diye geçti aklımdan, ardından da: "Elbette boğa güreşçilerinin sayısız tanığı vardır; koca bir arena dolusu insan, bazen ayrıca milyonlarca televizyon seyircisi; onların, 'Ben sonsuza dek bu olayı anlatıp duracak bunca insanın karşısında korkaklık edeceğime, buradan uyluk damarım patlamış halde çıkarım, cesedim çıkar benim buradan,' diye düşünmesi daha anlaşılır bir şey. Boğa güreşçileri anlatısal dehşetten, kendilerini tanımlayacak son bir hatadan vebadan kaçar gibi kaçarlar; tıpkı hayat hikâyelerinin bütün etapları, en azından ana başlıkları ve hatta bu hikâyenin tamamını damgalayan ya da ona haksız, aldatıcı bir anlam yükleyen sonu herkesin gözü önünde olan Dick Dearlove ve tahminimce hemen bütün ünlüler gibi boğa güreşçileri için de son çok önemlidir." Bunun üzerine Tupra'nın sözünü kısaca bölmüş olacağımı bile bile yüksek sesle söylemekten kendimi alamadım. Zaten söylediğim şey onun sözleriyle alakalıydı; ayrıca aramızda bir diyalog varmış gibi yapmanın da bir yoluydu:

"İspanyolcada buna '*vergüenza torera*' deriz." Deyimi İspanyolca söyleyip sonra çevirdim: "Kelime anlamı 'Boğa güreşçisi ayıbı' ya da 'utancı'. Bir başka gün sana anlamını açıklarım, sizde boğa güreşi yok." Ama o anda bir başka gün olup olmayacağından bile emin değildim. Onun yanında tek bir gün daha geçirip geçirmeyeceğimi bilmiyordum.

"Tamam, ama unutma. Doğru, bizde boğa güreşi yok." Dilimizin etkileyici deyimleri Tupra'nın daima ilgisini çekerdi; ara sıra, yeri geldiğinde onu bu konuda aydınlatırdım. Ama şimdi o beni aydınlatmaktaydı (sözü nereye bağlayacağını biliyordum; rotasının sonunda varacağı, tahmin edebildiğim, benim iddiamı çürütecek sonuçtan da

öte, Tupra'nın kendisi ya da izleyeceği yol benim ilgimi çekiyordu); bu yüzden sözüne devam etti: "Bu düşünceyle kendini kurtarmak için başkasının ölümüne seyirci kalmak arasındaki kısa mesafe bir adımda aşılır, kendi yerine o başkasının ölmesini sağlamak, hatta koşullarını yaratmak için de (bildiğin gibi mesele ya o, ya bendir), ufacık ikinci bir adım yeterlidir; bu adımların ikisi de kolaylıkla atılır, özellikle birincisi; aşırı durumlarda hemen herkes ilk adımı atar. Aksi takdirde bir tiyatro ya da bir diskotek yandığında sıkışıp ezilerek ölenlerin sayısı kavrularak ya da boğularak ölenlerin sayısından fazla olur muydu; bir gemi battığında insanlar bir an önce, az yükle uzaklaşmak için filikaların dolmasını bile beklemeden hareket ederler miydi; 'kaçan kurtulur' diye bir deyim olur muydu; başkalarını düşünmekten vazgeçmeyi öğütleyen bu deyimin bir anda tekrar geçerlilik kazandırmaya çalıştığı orman kanununu hepimiz doğal olarak benimseriz, hayatımızın yarıdan fazlasını onu askıya alarak ya da bastırarak yaşadığımız halde, bir saniye dahi tereddüt etmeden ona döneriz. Aslında orman kanununa her an, her koşulda uymamak ve boyun eğmemek için sürekli nefsimizi köreltir, çile çekeriz; buna rağmen kabullendiğimizden çok daha fazla uygularız onu, ama belli etmemeye çalışır, uygarlık görüntüsünün ardına gizler ya da başka saygılı yasalarla kurallar kisvesi altında, daha yavaş, daha dolambaçlı, dolaylı yoldan uygularız; her şey daha zahmetli olur, ama özünde bizi yöneten, bize emir veren bu kanundur. Öyledir, bir düşün. Hem insanlar, hem de uluslar için."

Tupra "kaçan kurtulur"un belki daha da az ahlaki kaygı ifade eden İngilizce karşılığını kullanmıştı: "*every man for himself*", yani "her koyun kendi bacağından asılır" ya da "herkes kendi işine baksın"; herkes kendi canının derdine düşüp sadece kendiyle, bir yolunu bulup kendini kurtarmakla ilgilensin; diğerleri, daha zayıf, beceriksiz, saf ve aptal olanlar (ayrıca oğlum Guillermo gibi daha koruyucu olanlar, sahip çıkanlar da) ne halleri varsa görsünler. O anda başkalarını itmek, sürüklemek, tekme tokat devirmek, yakınlarımızla birlikte bindiğimiz, denizde yol almaya başlamış olan filikayı durdurup binmek isteyen zavallının kafasını yer olmadığı için ya da filikayı paylaşmak, devrilme tehlikesini göze almak istemediğimiz için kürekle yarmak zımnen mubahtır. Koşullar farklı olsa da, bu emir üç farklı emirle ay-

nı kategoriye ya da türe dahildir: serbest ateş emri, katliam emri ve düzensiz geri çekilme ya da toplu kaçış emri; yani gördüğünü ya da yakaladığını yakın mesafeden, ayrım gözetmeden vurma yetkisi veren emir, süngülemeye ya da bıçaklamaya, esir almayıp tek canlı bırakmamaya teşvik eden emir (emrin kendisi "Kimsenin gözünün yaşına bakmayın" veya daha beteri, "Kılıçtan geçirin"dir) ve tabanları yağlamayı, sıra, düzen gözetmeden, Fransızcada *pêle-mêle*, onu taklit eden İngilizcede *pell-mell*, yani sürü halinde, apar topar kaçmayı salık veren emir; bir başka deyişle, dağınık halde, belki kaçabilecek tek yön olduğu için bütün askerler aynı yönde, ama her biri sadece kendi yaşama içgüdüsüne kulak vererek, artık önemsenmeyen, aslında yoldaşlıktan çıkan yoldaşlarının kaderini umursamayarak; hepimiz hâlâ üniformalı olduğumuz ve yegâne kaçışta aşağı yukarı aynı korkuyu paylaştığımız halde.

Lambaların ve şömine ateşinin ışığında Tupra'ya bakakaldım; yüzüne yansıyan alevler tenini her zamankinden de çok bakırlaştırmıştı, sanki Amerika yerlisi kanı taşırmış gibi (dudaklarının belki de Sioux dudağı olduğu geçti aklımdan o sırada); teni şimdi altın yaldızdan çok tunç rengine bürünmüştü. Henüz varış noktasına ulaşmamıştı, yola daha yeni çıkmıştı ve oldukça süratli ilerleyecekti; er veya geç sorusunu tekrarlayacağı kesindi: "Niçin yapamam? Niçin önüme geleni tartaklayamam, önüme geleni öldüremem. Sen öyle dedin ya." Ben onu tatmin edecek bir cevap bulamamıştım henüz; evrensel fikir birliği olduğunu varsaydığımız, yani değişmez, bildik ve kesin kabul ettiğimiz için hiçbir zaman düşünmediğimiz şeyi düşünmeye devam etmem gerekiyordu. Zihnime üşüşen cevaplar çoğunluk nezdinde geçerliydi, o kadar ki, herhangi biri sıralayabilirdi onları, ama Reresby için geçerli değildi; o hâlâ Reresby olmaya devam ediyordu belki ya da zaten her zaman Reresby'ydi, daima hepsi birdendi: aynı anda Ure, Dundas, Reresby ve Tupra, ayrıca şimdi yerleşik gibi görünse de birçok farklı yerde yaşadığı hareketli hayatı boyunca daha kim bilir kaç isim. Adlarının sayısı kabarıktı ve o baştan sona ya da sondan başa hepsini hatırlamıyordu kuşkusuz; bunca deneyim biriktiren insanlar genellikle belirli bir dönemde ya da çeşitli dönemlerde yaptıklarını unuturlar. O dönemdeki benliklerinden geriye hiçbir iz kalmamıştır, sanki var olmamışlardır.

"Böyle durumlarda yardım eli uzatan da olur," diye mırıldandım gönülsüzce. "Bazı insanlar diğerlerinin filikaya binmesine yardım eder, kendi hayatını tehlikeye atarak başkalarını alevlerin arasından çekip alır. Herkes korku içinde, kendini sağlama almak üzere kaç-

maz. Tanımadıklarını herkes arkasında bırakmaz."

Gözlerim alevlere dalmıştı. Eve geldiğimizde şöminede daha önce yakılmış bir ateşin korları duruyordu hâlâ; Tupra ateşi kolaylıkla canlandırmıştı; herhalde şömine ateşinden hoşlandığı için, belki de yakıttan tasarruf etmek için; içerinin pek sıcak olmadığını fark etmiştim, birçok İngiliz bu konuda tasarrufa meraklıdır, zengin olsalar da fark etmez. Bu Tupra'nın bir hizmetkârı olduğu ya da yalnız yaşamadığı anlamına geliyordu; gerçekten de tahmin ettiğim gibi Hampstead' de olan üç katlı evi lüks sayılabilirdi, en azından zengin eviydi; belki benim tahmin edebileceğimden (aslında oturup düşünmemiştim bu konuyu) çok daha fazla para kazanıyordu, ne kadar yüksek mevkide olursa olsun memurdu sonuçta; ayrıca o kadar yüksek bir mevkide olduğunu da sanmıyordum. Yani ev belki Tupra'nın değil, Beryl'in eviydi, henüz sona erdirilmemiş evliliğine borçluydu onu; daha büyük ihtimalle ilk evliliğine ve kazançlı bir boşanmaya borçluydu; Wheeler onun iki kere evlendiğini ve Beryl'in ayrıldıklarından beri hiçbir bakımdan durumu iyiye gitmediği için tekrar Tupra'nın peşine düştüğünü söylemişti. Belki de Tupra'nın bilinen mesleği dışında başka gelir kaynakları vardı ya da mesleğinin sağladığı fazlalıklar (Peter'ın dediğine göre, "sıkça rastlanan beklenmedik, karşılıksız sürprizler, ayni karşılıklar") benim hayal edebileceğimi kat kat aşıyordu. Böyle bir evin kendisine İngiliz yurttaşı olan ilk, hatta ikinci Tupra'dan miras kalmış olmasına pek ihtimal vermiyordum; İngiltere'ye pek müreffeh bir ülkeden göç etmemiş olsalar gerekti. Gerçi belli mi olurdu, belki dedesi ya da babası uyanık davranıp hızla bir servet biriktirmişti, her şey mümkündü, kirli para ya da tefecilikten veya bankerlikten kazanılmış para olabilirdi, hepsi aynı kapıya çıkar; bu tür servetler şimşek gibi oluşur, ama şimşekten farklı olarak kalıcıdırlar ve çoğalırlar; belki de paralı bir evlilik yapmış olan kendi değil, dedesi ya da babasıydı; pek akla yakın gelmiyordu, ama kadınların karşı koyamadığı müthiş cazibeye atalarının da sahip olup Bertram Tupra'ya bu cazibeyi miras bırakmış olmaları ihtimali de vardı.

Evin tek salonu olmayan geniş bir salondaydık (koridordan geçerken başka bir salon görmüştüm, belki bilardo salonuydu sadece, yeşil çuha kaplı bir masası vardı); güzel mobilyalarla, güzel halılarla ve çok pahalı kitaplıklarla döşenmişti (kitaplık maliyeti hesaplamayı iyi

bilirim); kitaplıklarda son derece değerli ve pahalı kitaplar vardır (bunu da uzaktan ve tek bakışta değerlendirmeyi bilirim); duvarlarda Stubbs'a ait olduğu kesin bir atlı tablo, Baden-Baden ya da Montecarlo'da eski, şık bir kumarhane sahnesini canlandıran büyük boyutlu, Jean Béraud'ya ait olabilecek bir tablo ve belki De Nittis'e ait olabilecek, daha mütevazı boyutta, fonda safkan atların görüldüğü, parkta bir sosyete sahnesi dikkatimi çekti; hiçbirinin kopya olduğunu sanmıyorum (resimden de anlarım). O evde resimden anlayan biri yaşıyordu ya da yaşamıştı; ayrıca at yarışlarına ya da genelde bahislere meraklı biriydi; ev sahibimin futbola, en azından Chelsea Blues'a meraklı olduğu gibi at yarışlarına da meraklı olduğu kesindi. Bu tür tablolara sahip olmak için sterlin ya da euro multimilyoneri olmak gerekmez, ama harcayacak bol bol paraya sahip olmak ya da her harcamanın ardından gelirinin akmaya devam edeceğinden çok emin olmak gerekir. Salonun havası, tanımlanamayan, karanlık birtakım sivil görevleri yerine getiren bir askeri memurdan çok varlıklı bir diplomatın ya da maaşına ihtiyacı olmayan, hayatını kazanmak için değil, şan için hocalık yapan seçkin bir profesörün evini çağrıştırıyordu; MI6 ve MI5'in Military Intelligence'ın (askeri istihbarat) baş harfleri olduğunu unutmuyordum; bunlar aklımdan geçerken Tupra'nın yüksek rütbeli bir subay, albay, binbaşı ya da özellikle donanma mensubuysa, Wheeler'ın dediğine göre en iyi adamları yetiştiren eski OIC, Operational Intelligence Center (Harekât İstihbarat Merkezi) veya onu içine alan NID, Naval Intelligence Divison (Deniz Kuvvetleri İstihbarat Bölüğü) çıkışlıysa, Ian Fleming ve kahramanı Bond gibi deniz yarbayı olabileceğini düşündüm; Tupra'nın ofisinde bulundurduğu, adsız binada geç saate kadar kaldığımda ya da işe bir raporu yazmak, tamamlamak üzere sabah erkenden, dediğine bakılırsa geceyi ofiste geçirmiş olan genç Pérez Nuix'le gövdesini havluyla kurularken karşılaşabileceğim saatte gittiğimde ara sıra göz gezdirdiğim kitaplardan bu kuruluşlarla ilgili yavaş yavaş bilgi ediniyor, örgütlenişlerini ve düzenlenişlerini öğreniyordum.

Yorgun gözlerimi Reresby'nin yakmış olduğu ateşe diktim; şömine ateşi salonu büyülü bir masal mekânına dönüştürmekte oldukça etkiliydi; daha sıcak ve huzurlu, gerçekte pek karşımıza çıkmayan, belki hiç var olmamış bir Londra imgesi geldi hatırıma; Walt Disney'in

Peter Pan'inde beyaz lake ahşaptan kafesli pencereleriyle, aynı şekilde beyaz kitaplıklarıyla, sıra sıra bacalarıyla, çatı pencereli, huzurlu odalarıyla Wendy'nin ailesinin evi gibi diye tarif edebilirim, en azından ben çocukken karanlıkta gördüğüm o yuvayı böyle hatırlıyordum; insanda orada yaşama isteği uyandıran, rahatlatıcı çizgi filmlerin Londrası. Evet, Tupra'nın evi konforlu ve huzurluydu, insanın kendini soyutlamasını, yatışmasını sağlayan evlendendi; *My Fair Lady*'de Rex Harrison'ın canlandırdığı Profesör Higgins'in evine de benziyordu biraz; ancak o ev Marylebone'da, Wendy'ninki sanıyorum Bloomsbury'de, Tupra'nınki ise daha kuzeyde, Hampstead'deydi. Tupra'nın belki girift, karanlık, hatta şiddet dolu çok sayıdaki faaliyetinden uzaklaşmak için, işlerinin zorluğunu telafi etmek için bu sakin ve yumuşak ortama ihtiyacı vardı; belki silik yabancı ataları ya da Bethnal Green'de veya ona benzer kasvetli bir mahallede geçen çocukluğu onu sefaletin tam zıddı olan, artık sadece kurguda, çocuklar için Barrie'nin, yetişkinler için Dickens'ın eserlerinde rastlanan bir dekora özendirmişti; oyun yazarının eserinden esinlenerek çevrilmiş filmi bizim dönemimizde dünyamızın her ülkesinde yaşayan bütün çocuklar gibi o da görmüştü mutlaka; ben kendi dünyamda defalarca izlemiştim.

Mısır sigaralarından bir tane alıp bana da ikram etti; o anda ev sahibimdi ve otomatik olarak bunun bilincindeydi; içki de ikram etmiş, ben şimdilik geri çevirmiştim; kendisi şişeden değil, boynuna küçük madalya asılı bir karafadan Porto şarabı doldurmuştu; eski Oxford günlerimde bazen meslektaşlarım tarafından davet edildiğim, *high tables* adı verilen şölenlerde tatlıya geçildiğinde saat yönünde hızla dolaştırılan (durmadan yenisi gelen, çok sayıdaki) karafalardandı; belki meslektaşları üniversitenin kendi üretimi olan, piyasada satılmayan olağanüstü Porto şarabından hâlâ gönderiyorlardı Tupra'ya. O bitmek bilmeyen, şimdi de uzayan gece boyunca Tupra'nm ne kadar içtiğini bilmiyordum, ama en az benim kadar içmiş olacağını tahmin ediyordum; benimse canım bir damla daha içki içmek istemiyordu, istesem de içemezdim zaten; alkol Tupra'yı etkilemiyor gibiydi, belki de ondaki etkisi gözle görülür değildi. De la Garza'yı korkutması, cezalandırması ya da pataklaması veya ona dayak atması alkolün etkisiyle olmamıştı; o olayda baştan sona her hareketi planlanmış, hesaplanmıştı. Ama değişken ölümünü –değişik ölümlerini– ona göstermeye ve

hep hatırlayalım diye ikimizi de canlı bırakmaya karar verişi belki de alkolün etkisiyle olmuştu; birbirlerini izleseler, hatta eşzamanlı gibi görünseler bile, bir şeyi yapma kararıyla eylemin gerçekleştirilişi nadiren çakışır; Reresby belki kararı kafası dumanlıyken, tütsülüyken almış, benim hiçbir şeyden şüphelenmeyen kurbanımızla birlikte kötürümler tuvaletinde onu beklediğim birkaç dakika içinde kafası açılmış, netleşmişti; ben kurbanımızı oraya kandırarak, uydurma bir vaatle, en kalitelisinden kokain vaadiyle götürmüştüm; gerçi o sırada kurbanı niçin oraya soktuğumuzu ve vaadin bir bahane olduğunu henüz bilmiyordum. Tahmin etmeliydim, öngörmeliydim. Her şeyi reddetmeliydim. Tupra'ya onu ben hazırlamış, ayağına ben götürmüştüm, sonuç olarak olaya katkıda bulunmuştum. Sırf merakımdan, "O zavallıya verdiğin şey gerçekten kokain miydi?" diye soracaktım. Ama bir sessizliğin ardından hep olduğu gibi ikimiz aynı anda konuştuk; o benden birkaç salise erken davrandı ve söylediğim son sözlere cevap verdi:

"Evet. Evet, tabii," diye mırıldandı Reresby, tembel tembel. "Kendi eylemlerini seyreden, kesintisiz bir gösterideymiş gibi kendini dışarıdan izleyen insanlar vardır her zaman. Yücegönüllülükle ya da sefil biçimde öldüklerini anlatacak tanıkların olduğuna inanan ve en önemli şeyin bu olduğunu düşünenler vardır. Tanık olması mümkün değilse de olduğunu hayal ederler, Tanrı'nın gözü, dünya sahnesi, ne dersen de adına. Bazıları dünyanın anlatıldıkça döndüğüne, olayların anlatıldıkça var olduğuna inanır; oysa olayları, en azından belirli olayları, yani tek tek her insanın başından geçenleri anlatma zahmetine katlanacak birinin çıkması pek düşük ihtimaldir. Olayların çok büyük çoğunluğu olup biter, kayda geçmez; bizim kulağımıza gelenler, olanların inanılmaz derecede küçük bir yüzdesidir. Hayatların ve elbette ölümlerin çoğu zaten başlangıçtan itibaren unutulmuştur ve en ufak bir iz bile bırakmazlar ya da kısa bir sürenin, birkaç yılın, birkaç on yılın, bir yüzyılın sonunda unutulurlar; senin de bildiğin gibi bir yüzyıl aslında çok kısa bir süredir. Çarpışmaları düşün mesela; o çarpışmalarda yer alan kişiler için, bazen yurttaşları için ne kadar önemli olmuşlardır, ama çoğunun isimleri bile bize bir şey ifade etmez, günümüzde o çarpışmanın hangi savaşın bir parçası olduğunu bile bilmeyiz, zaten umurumuzda da değildir. Ulundi, Beer-Şeba, Gravelotte,

Rezonville, Namur, Mayvand, Paardeberg, Mafeking, Mohaç ya da Nájera bugün kime ne anlam ifade eder?" Sonuncu yer adını doğru telaffuz etmemişti. "Ama bu gerçeğe direnen, önemsizliklerini ya da görünmezliklerini kabullenemeyen çok insan vardır; öldükten, geçmişte kaldıktan sonra demek istiyorum, artık varoluşlarını savunmaları mümkün olmadığında, 'Hey, ben buradayım. Müdahale edebilir, etkili olabilirim, iyilik yapabilir, zarar verebilirim, kurtarabilir, eziyet edebilirim, hatta dünyanın gidişatını değiştirebilirim, çünkü henüz yok olmadım,' diye bağırmaları imkânsızken." "Hâlâ varım, demek ki var olduğum kesin," diye düşündüm, daha doğrusu Wheeler'ın evinde merdivenlerde kırmızı lekeyi temizlerken, lekenin çeperi tam olarak silinmezken (eğer ki o leke gerçekten var olduysa, bundan giderek daha fazla şüphe ediyordum) bunu düşündüğümü hatırladım; nesnelerin ve insanların "Hayır, böyle bir şey yok, hiçbir zaman olmadı, yeryüzünden geçmedi, dünyaya ayak basmadı, hiç var olmadı ve meydana gelmedi," dememizi engelleme çabası. "Şu sözünü ettiğin insanlar," diye devam etti Reresby –konuştukça tuhaf biçimde coşuyor, kendinden geçiyordu– "senin yaptığın yorumuyla Dick Dearlove'dan pek de farklı sayılmazlar. Anlatısal dehşetten mustariptirler; yanlış hatırlamıyorsam senin kullandığın ifade buydu ya da anlatısal tiksinti. Sonlarının her şeyi lekeleyip koşullandırmasından, hayatlarının ilerlemiş bir noktasındaki ya da sonundaki bir olayın daha önce olmuş her şeyi gölgelemesinden, unutturup iptal etmesinden korkarlar; en olmadık anlarda, aman, benim yardım eli uzatmadığım, başkaları için kendimi tehlikeye atmadığım, yakınlarım için kendimi feda etmediğim söylenmesin, diye düşünürler; hem de onları izleyen hiç kimse yokken ya da başta kendileri olmak üzere onları görenlerin hepsi ölecekken. Aman, benim alçağın, vicdansızın, leş kargasının, katilin teki olduğum söylenmesin diye düşünürler, kendilerini spotların altında hissederek; oysa onlara spot tutan kimse olmadığı gibi bir önem taşımadıklarından kimse onlardan söz de etmeyecektir. Anonim yaşayıp anonim öleceklerdir. Hiç yaşamamış gibi olacaklardır." Reresby bir an sessiz kaldı, portosundan bir yudum alıp ekledi: "Sen de, ben de, bunlardan, geride iz bırakmayanlardan olacağız; ne yaptığımız hiç fark etmeyecek, kimse yaptıklarımızı anlatma, hatta doğrulama zahmetine katlanmayacak. Seni bilmem, ama ben ünlü olmadıkları, aksine hiç

tanınmadıkları halde Dearlove gibi olan insan kategorisinde yer almıyorum. Sen bahsetmiştin onlardan. Bizim jargonda K-M adı verilen kompleksin şu veya bu şeklinden mustarip insanlar." Sözlerine ara verdi, göz ucuyla şömineye bakıp ekledi: "Ben görünmez olduğumu biliyorum; öldüğümde, geçmişte kaldığımda daha da görünmez olacağım. Dilsiz olduğumda."

"K-M mi?" diye sordum, kehanette bulunurcasına, gaipten haber verircesine söylediği son cümlelerin üstünde durmayarak. "O ne, Öldürmek-Katletmek mi?" Reresby'yle mecburen İngilizce konuşuyorduk, o yüzden "*Killing-Murdering*" dedim, baş harfler tutuyordu.

"Hayır, anlamı bu değil, gerçi olabilirdi de, hiç aklıma gelmemişti," dedi Tupra, dumanın ardında çok hafifçe gülümseyerek. "Kennedy-Mansfield demek. İkinci soyadında Mulyran ısrar etti; Jayne Mansfield hayranıdır, çocukluğundan beri favori artistiymiş; Mulyran onu herkesin hatırlayacağını, üstelik sadece tuhaf ölümünden dolayı hatırlamayacağını iddia ediyordu, yanılıyordu elbette. Her oğlan çocuğunun ya da ergenin rüyalarını süslediği bir gerçek, değil mi? Kamyon şoförlerinin de. Hatırlıyor musun onu? Hatırlamıyorsundur eminim," diye devam etti, cevap vermeme fırsat bırakmadan, "bu da komplekse M harfini katma ısrarının ne kadar yersiz ve mesnetsiz olduğunu bir kez daha kanıtlıyor. Her neyse, biz ne zamandır bu adı kullanıyoruz, âdet oldu, hemen her zaman da kendi aramızda kullanıyoruz. Gerçi," diye düzeltti, "birtakım yüksek rütbelilerin bu terimi kullandığını da duydum, bizden onlara geçti, hatta bir-iki kitapta da yer aldı."

"Yanılmıyorsam hatırlıyorum Jayne Mansfield'ı," dedim, kısacık bir aradan yararlanarak.

"Sahi mi?" Tupra şaşırmış gibiydi. "Aslında yaşın tutuyor, ama senin ülkende o erotik filmlerin seyredilip seyredilemediğini bilmiyordum. Diktatörlük döneminde."

"O dönemde soyutlanmadığımız tek alan sinemaydı; Franco sinemaya çok düşkündü, El Pardo'da, yaşadığı sarayda özel sinema salonu vardı. Hemen bütün filmleri seyretme imkânına sahiptik, kesin sansüre uğrayan çok az sayıda film vardı (elbette Franco için sansürlü değillerdi; o tıpkı rahipler gibi bizi esirgediği dış dünyanın rezillikleri karşısında hayrete, dehşete düşmekten hoşlanırdı). Bazı filmleri

ise kesilmiş ya da dublajda diyaloglar değiştirilmiş şekilde seyrederdik, ama filmlerin çoğu gösterilirdi. Evet, Jayne Mansfield'ı hatırlıyorum galiba. Gerçi şu anda gözümün önüne çehresi değil, genel görüntüsü geliyor. Şehvetli, saçları platin sarısı bir kadındı, değil mi? Yuvarlak hatlı, ellili, belki altmışlı yıllarda komedi filmlerinde oynardı. Oldukça iri göğüslüydü."

"Oldukça mı? Yok, yok, kesinlikle hatırlamıyorsun Jack. Dur sana matrak bir fotoğraf göstereyim, şuralarda bir yerde olacak." Tupra fotoğrafı bulmakta zorlanmadı. Ayağa kalkıp bir rafa gitti, bir kasanın şifresini tuşlarmış gibi parmaklarını oynattı ve raftan kalın bir kitap gibi görünen bir şey çekti; aslında kitaba benzetilmiş, madeni değil, tahtadan bir kutuydu. Kutuyu devirdi, orada açtı ve içinde sakladığı mektupları karıştırdı bir-iki dakika; bu kadar el altında bulundurduğu o mektuplar acaba kimdendi? Bu arada Rameses II'sini taktığı ağızlığına başparmağıyla vurarak aldırışsızca küllerini halıya silkti. Bir temizlikçisi olduğu kesindi. Sürekli biri. Sonunda bir zarfın içinden dikkatle, işaretparmağıyla ortaparmağının arasında tutarak bir kartpostal çıkarıp bana uzattı. "İşte bu. Bak. Şimdi daha iyi hatırlayacaksın, net olarak. Bir bakıma unutulmaz bir kadın, çocuklukta keşfetmişsen. Mulyran'ın hayranlığı anlaşılır. Dostumuz göründüğünden daha şehvet düşkünü olsa gerek. Elbette gizlice. Ya da eskiden öyleymiş," diye ekledi.

Tupra'yla aynı iki parmağımı kullanarak siyah beyaz fotoğrafi aldım; gerçekten de bakar bakmaz gülümsetti beni; bu arada o benim aklımdan geçenlere benzer kelimelerle fotoğraf hakkında yorum yapıyordu. O sıralar ünlü iki aktris, resmin solunda Sofia Loren, sağında Jayne Mansfield –gördüğüm anda çehresi hafızamdaki bulanıklığını kaybetti– dirsek dirseğe bir masanın başında oturuyorlar; yemeğin ortasmdalar ya da henüz başlamamışlar, belki de tatlıya geçilmiş (iri fincanlar kafa karıştırıyor). Kendi de hiçbir zaman tahta göğüslü olmamış, aksine bol kıvrımlı İtalyan aktris –uzun süre boyunca o da birçoklarının rüyalarını süslemişti– gayet edepli bir dekolteyle Amerikalı meslektaşının çok daha iri ve açıktaki göğüslerine yan gözle, ama gizlemeye çalışmadan, gözbebeklerine hâkim olamayarak bakıyor; bakışında kıskançlık, şaşkınlık ve korku, yani telaşlı bir inanamamazlık var; oluşturdukları tezatla kendi göğüslerini çapsız göste-

ren bu göğüsler gerçekten de dikkat çekiyor, göze batıyor, üstelik de göğüs büyütme ameliyatlarının yapılmadığı, en azından çok nadir olduğu bir dönemde. Mansfield'ın göğüsleri fotoğrafta görülebildiği kadarıyla doğal, katı olmayan, hoş bir yumuşaklığa sahip, hareketi hayal edilebilen göğüsler ("Keşke bu gece benim şansıma Flavia'nın kayalık göğüsleri yerine böyleleri isabet etmiş olsaydı" diye geçti aklımdan); belki Roma'da, belki Amerika'daki o restoranda o gece göz kamaştırmış olmalılar; fonda, ikisinin arasında duran, yüzü gölgede kalmış, sadece bedeni görünen garsonun soğukkanlılığı övgüye değer; gerçi beyaz peçetesini kalkan ya da perde olarak kullanıp kullanmadığı da akla gelebilir. Mansfield'ın sağında oturan erkeğin sadece kaşık tutan eli görülüyor; Loren'in gözleri nasıl sola kaymışsa, onunkiler de sağa kaymış olmalı, ama Loren'den farklı olarak kuşkusuz açgözlülükle. Buna karşılık platin sarışın, yüzünde sevecen, ama biraz donuk bir gülümsemeyle dümdüz fotoğraf makinesine bakmış; bakışları umursamaz olmasa da –vitrininin bilincinde pekâlâ– son derece sakin; Roma'da (eğer gerçekten Roma'dalarsa) görülmemiş yenilik o; yerel dilberi soldurmuş, mahcup bir kadına dönüştürmüş. Güzel yüzlü Jayne Mansfield'la ilgili bir çocukluk anısı ve onunla birlikte bir film adı geldi hatırıma: *The Sheriff of Fractured Jaw*; iri ağız, iri gözler, baştan aşağı bayağı ve iri bir güzellik. Çocuklar için kesin öyleydi; ben de dahil birçok yetişkin için de.

Tupra bir yandan resmi gösterirken bir yandan da bunları söylüyor, ben de bunları düşünüyordum. Arada gülüyordu, fotoğraf ve durum komiğine gidiyordu, komikti gerçekten.

"Fotoğrafa ne ad verdiklerine bakabilir miyim? Arkasını çevirebilir miyim?" diye sordum; zamanında kartpostalı gönderen kişinin yazdıklarına ondan izin almadan bakacak değildim.

"Tabii, rica ederim," diye cevap verdi kibarca.

Dikkate değer, yaratıcı ya da komik bir ad değildi, "Loren & Mansfield", The Ludlow Collection diyordu sadece; bu kadarını görebildim, uzun zaman önce keçeli kalemle karalanmış iki-üç cümleyi okuyacak kadar oyalanmadım; iri, yuvarlak elyazısı bir kadına ait olabilirdi, arada esprili bir ünlem işareti vardı; gözüm bir saniye imzaya ilişti, bir baş harfti sadece: B; Beryl olabilirdi; bir de "korku" anlamına gelen "*fear*" kelimesini okudum. Kartı gönderen bir kadınsa,

esprili bir kadındı. Hatta sıradışı, dikkat çekici bir espri anlayışı olmalıydı, çünkü bu tür bir fotoğraf genellikle erkekleri güldürür; bu yüzden ben de Sofia Loren'in endişeli yan bakışına, muzaffer, korkutucu denizaşırı dekolte karşısındaki çekingenliğine, şüphesine içtenlikle güldüm; Reresby'yle aynı anda güldük, iki kişinin arasında çıkar gütmeyen bir bağ kuran türden bir gülüştü; daha önce bir kere de onun ofisinde aynı şekilde gülmüştük; ben ona oyla, seçimle başa gelmiş tiranın hayali sabolarından ve televizyonda gördüğüm gömleğindeki yurtsever yıldız deseninden bahsediyordum; ben "*liki-liki*" dediğimde gülmüştük; insan bu komik kelimeyi duyunca ya da okuyunca derhal tekrar etmekten kendini alamaz: *liki-liki*, tekrarladım işte. O seferinde, yelkenleri suya indiren gülüşü, ikimizin eşzamanlı gülüşünü fark ettiğimde, acaba ileride yelkenleri suya indirecek mi, yoksa ben mi indireceğim ya da ikimiz de mi indireceğiz diye düşünmüştüm. O sabah kısmen geri gelmişti; şimdilik yelkenleri suya indiren bendim; bunu açıkça gördüm.

"Herifte amma büzük var," diye düşündüm De la Garza kabalığıyla ve sinirlenerek; "beni karşısında kaygısızca güldürmeyi başardı. Daha birkaç dakika önce onun yüzünden küplere biniyordum, aslında hâlâ da öfkeliyim, kolay kolay geçmeyecek öfkem; daha yarım saat önce onun gaddarlığını izliyordum, bir zavallıyı sistematik bir soğukkanlılıkla öldürmesinden, geçerli bir nedeni olmadan (herhangi bir neden geçerli olabilirse tabii) boynunu doğramasından, kendi gülünç filesiyle boğazını sıkıp mavi suda boğmasından korkuyordum; takmış olduğu tehditkâr eldivenlere rağmen tek yumruk atmaya kalkışmadan, ellerini kullanmadan ona çektiği dayağı da gördüm." Tupra daha sonra eldivenleri unutmamıştı; şöminedeki ateşi canlandırdıktan sonra ilk işi eldivenleri paltosunun cebinden çıkarıp sardığı kâğıt havlularla birlikte ateşe atmak olmuştu. Yanmış deri ve yün kokusu nihayet dağılmaktaydı ya da yanan odun kokusu onları bastırmıştı; engelliler tuvaletinden çıktığımızdan beri epeyce kurumuş olmalıydılar. "Pis koku fazla uzun sürmez," demişti, eldivenleri neredeyse otomatik olarak, sokaktan eve gelince anahtarlarını ya da bozuk paralarını bir kenara koyar gibi şömineye atarken. Eldivenleri yok etme, hem de kendi evinde yok etme imkânı buluncaya kadar saklamış olması gözümden kaçmamıştı. Tedbirli olunması gerekmeyen durum-

larda bile tedbirini alıyordu. "Oysa şimdi rahatlamış bile, bana komik bir fotoğraf gösteriyor, neşe içinde yorum yapıyor. (Kılıç hâlâ paltonun içinde, ne zaman çıkaracak onu, ne zaman saklayacak.) Ben de pek rahatım, fotoğraftaki sahneyi komik buluyor, onunla birlikte gülüyorum; evet, evet, sempatik bir adam o, ilk karşılaşmada da, sondan bir öncekinde de; elimizde değil, iyi anlaşıyoruz, birbirimizden hoşlanıyoruz." (*Son* karşılaşmada sempatik değildi, ama bu pek sık olmuyordu – gerçi o gece olmuştu.) Zihnimde hızla geriye giderek kartpostalın niye ortaya çıktığını hatırladım (nükseden öfkeme yararı olmasa bile, bu da bir şeydi). Birkaç saniye boyunca o fotoğrafın orada ne işi olduğunu, ikimizin orada ne işi olduğunu bile unutmuştum. Gülünecek bir gece değildi, buna rağmen onun *Sir Punishment*'a, Şövalye Ceza'ya dönüşmesinden kısa bir süre sonra birlikte gülmüştük. Belki de *Sir Revenge*'e, Şövalye İntikam'a. Peki ama bu olayda neyin intikamını almıştı? Bir fasafisonun, bir saçmalığın; mübalağacıydı, haşindi.

Kartı ona geri verdim; o benim koltuğumun yanında ayakta duruyor, omzumun üstünden benim iki aktrise ya da geçmişin –biri diğerinden çok daha eskide kalmış– seks simgelerine nasıl baktığımı izliyor, benim beklenmedik neşemi paylaşıyor, daha doğrusu inceliyordu.

"Peki Jayne Mansfield niye devreye girdi?" diye sordum. "Kennedy'yle ne alakası var? Başkan Kennedy herhalde, değil mi? O da mı başkanın metresiydi? Onunla birlikte olduğu rivayet edilen Marilyn Monroe değil miydi, şehvetli bir doğum günü hikâyesi de olan? Mansfield onun taklidiydi herhalde, değil mi?"

"Elbette, taklitleri çoktu," diye cevap verdi Tupra, her şeyi yerli yerine kaldırıp fotoğrafı tekrar zarfın içine, zarfı kutunun içine, kutuyu da rafa yerleştirirken. "İngiltere'de bile bir taklit çıktı, Diana Dors, hatırlar mısın Diana Dors'u? Ulusal pazara hitap etti sadece. Daha kaba sabaydı, ama çirkin değildi, oyunculuğu da fena sayılmazdı; biraz aptal suratlıydı, kaşları da platin sarısı saçlara göre fazla koyuydu, neden hepsini aynı renge boyamadılar bilmem. Ben tanışmıştım onunla, kırkına gelmişti o sıralar; altmışların sonlarında ya da yetmişlerin başlarında Soho'daki moda mekânlarda karşılaşırdık; artık haminneleşmeye başlamıştı, öteden beri bohem hayatına girer çıkardı, bu sa-

yede gençleştiğini ya da modernleştiğini sanırdı. Evet, Mansfield'dan daha kabaydı, ayrıca biraz daha karanlık bir tipti, onun kadar şen şakrak değildi," diye ekledi, bir an iyice tartmış gibi. "Ama o masada o olsaydı, kim kimi korkuturdu bilemem. Gençliğinde kum saati gibi vücudu vardı." Eskiden erkeklerin bol kıvrımlı bir kadını tasvir etmek için kullandığı el hareketini yaptı; bence Coca-Cola şişesi havada çizilen bu figürün taklididir, tam tersi değil. "*She had an hourglass figure.*" Tupra'nın söylediği cümle buydu. Uzun zamandır kimsenin bu hareketi yaptığını görmemiştim, el hareketleri de kelimeler gibi tedavülden kalkar, çünkü neredeyse her zaman kelimelerin yerini tutarlar, dolayısıyla onlarla aynı kaderi paylaşırlar; aslında el hareketleri söylemeden söylemenin yoludur, bazen vahimdir, eskiden düello gerekçesiydiler, hâlâ meydan okuma ve ölüm nedenidirler. Böylece hiçbir şey söylenmediğinde de yine konuşulur, ifade edilir ve anlatılır, ne lanet; ben Manoia'nın yanında elimin tersiyle art arda iki-üç kere çeneme dokunmuş olsam, İtalyanların küçümseme ya da muhatabına kulak asmama anlamındaki hareketini anlar, belli mi olur, belki o da gizlice yanında taşıdığı kılıcını çekerdi; onun yanında Reresby makul ve yumuşakbaşlı bir adam sayılırdı.

Evet, Tupra anekdotlarıyla, sohbetiyle ya da gevezeliğiyle dikkatimi dağıtıyordu. Ara sıra unutsam da hâlâ öfkeliydim ve bunu ona göstermek, yaptıklarının hesabını evimin kapısının önünde, meydandaki sahte vedalaşmamız sırasında sorduğumdan daha ciddi biçimde, gereğince sormak istiyordum, ama o herhangi birine tam odaklanmadan konudan konuya sürüklüyordu beni; sadede gelmiyor, anlatacağını söylediği, neredeyse dinlememi zorla talep ettiği konuyu açmıyordu; sonuçta Konstantinopolis'le, Tanca'yla ilgili bir şeyler anlatacağından da şüpheye düşmüştüm; bu iki yer ismini direksiyon başında otururken söylemişti; Oxford'da ortaçağ tarihi okumuştu, kimin aklına gelirdi ki; işte bu alanda, bir zamanlar yaşayıp sonra hayatından sildiği Yeni Zelanda'da kısa bir süre boyunca tıpkı ağabeyi Peter gibi istemeyerek Toby Wheeler olan Toby Rylands'ın gayriresmi çömezi olmuş olabilirdi. Tupra ayrıca ofisinde değil, evinde sakladığı birtakım videolar göstereceğini de söylemişti; "herhangi birinin göreceği şeyler değil," demişti; buna karşılık bana gösterecekti onları; acaba ne videosuydular, benim onları niçin görmem gerekiyordu,

belki de hiç görmemeyi tercih edecektim; gözlerimi kapatabilirdim elbette, ama insan gözlerini kapatmaya karar verdiğinde gözler kaçınılmaz biçimde biraz geç kapanır; bir anlığına da olsa bir şeyler görmeyi, korkunç bir fikir edinmeyi, öğrenmeyi engelleyemeyecek kadar geç. Ya da gözlerini sımsıkı yumduktan sonra, görüntü ya da sahne henüz geçmemiş, bitmemişken bittiğini zanneder –ses insanı yanıltır, sessizlik daha da fazla yanıltır– ve o zaman da erken açar gözlerini.

"Jayne Mansfield'a ne oldu? Kennedy'yle ne ilgisi vardı?" diye ısrar ettim. Konuyu dağıtıp daldan dala atlamasına daha fazla izin veremezdim, onun zoruyla uzayan o gece izin veremezdim; esas konudan bir yan konuya geçip oradan bir parantez açmasını, paranteze bir yan cümlecik sıkıştırmasını ve bazen yaptığı gibi sonu gelmeyen çatallanmalardan ana konuya hiç dönmemesini engellemeliydim; sapmalarının kendilerine bir yol bulamadığı, çalılığa, kuma ya da batağa saplandığı bir an gelirdi her zaman. Tupra herhangi birini sonsuza dek oyalamayı, aslında ilginç olmayan, tali bir konuda ilgisini çekmeyi becerirdi; ilginçliği kendi içinde taşıyan ya da yaratan, nasıl desem, konuşmaya kendi getiren, dudaklarının arasında tutan ender insanlardandı. Bunlar en kaypak, aynı zamanda ikna gücü en yüksek insanlardır.

Tupra bana alaylı bir ifadeyle baktı; ısrarıma istediği için boyun eğdiğini biliyorum; istemese uzun bir süre sessiz bile kalabilirdi; benim iki sorumu havaya dağıtıp böylece silecek, sanki kimse onları telaffuz etmemiş gibi, ben orada değilmişim gibi yok olmalarını sağlayacak kadar uzun bir süre sessizliğe tahammül edebilirdi. Ama ben oradaydım.

"Hiçbir ilgisi yoktu. İkisi de hayatlarının son olayıyla damgalanmış kişiler sadece. Bu olay yüzünden abartılı biçimde ünlenmiş kişiler; o kadar ki, onları bu olay tanımlıyor ya da şekillendiriyor, daha önce yaptıkları her şeyi, önemli şeyler de olsa iptal ediyor; kaldı ki Mansfield'ın yaptıkları önemli değildi. Bu ikisi hayatlarının son dakikalarında onları neyin beklediğini bilseler, senin Dick Dearlove için kullandığın terimle anlatısal dehşete düşmek için geçerli bir mazeretleri olurdu. Hem John Kennedy, hem de Jayne Mansfield, ölümlerini tah-

min edebilseler ya da öyle bir ölümden korksalar, bizim K-M adını verdiğimiz kendi komplekslerinden mustarip olurlardı. Elbette daha birçokları bulunabilir, ne bileyim, James Dean'den tut da Abraham Lincoln'a, Keats'ten İsa'ya. Herkesin onlarla ilgili ilk, neredeyse tek hatırladığı, dikkat çekici ya da anormal, fazlasıyla erken gelen ya da acayip sonlarıdır. Dean yirmi dört yaşında, önünde star olarak olağanüstü bir istikbal uzanırken, bütün dünya ona taparken trafik kazasında öldü; Lincoln İç Savaş'ı kazanıp tekrar başkanlığa seçildikten kısa bir süre sonra bir tiyatronun locasında, oldukça teatral biçimde John Wilkes Booth tarafından katledildi; Keats yirmi beş yaşındayken Roma'da veremden öldü ve edebiyatı nice şiirden yoksun bıraktı; İsa kendi dönemine göre her bakımdan yetişkin, dört başı mamur bir adam, hatta icraatını biraz geciktirmiş biri, bizim kaytarmacı, uzun ömürlü çağımıza göre ise gençliğini yaşayamamış, gelişmesi yarım kalmış bir genç olarak çarmıha gerildi. Dediğim gibi, K-M adını Mulyran'ın ısrarıyla benimsedik. Bu ve daha birçok isimden herhangi biri de olabilirdi; esas şöhretlerini ya da unutulmayışlarını nasıl ya da ne zaman öldüklerine, henüz vakitleri gelmemişken ya da adaletsiz biçimde ölmelerine borçlu olan insanların sayısı az değildir. Sanki ölüm adaletten anlarmış ya da adalet dağıtmayı görev bilirmiş ya da anlamaya çalışırmış gibi, saçma bir düşünce. Ölüm olsa olsa keyfi ve kaprislidir, yani bir sıra oluşturur ama bu sırayı her zaman gözetmez, seçer, ayıklar; bazen kararlı ve bütün ihtimalleri göze alarak gelir, yaklaşır, tepemizde dolanır, bakar ve ansızın başka güne bırakmaya karar verir. Bütün canlıları hatırlayıp tek birini kaçırmadığına göre müthiş bir hafızası olmalı. Sonu gelmeyen bir görevi var, buna rağmen yüzyıllardır parmak ısırtan bir titizlikle görevini yerine getiriyor. Ne hamarat bir köle, asla boş oturmuyor, yorulmuyor. Unutmuyor da."

Tupra'nın ölüme değinme şekli, onu kişileştirmesi, bana yine ölümle temasının olağandan fazla olduğunu, ölümün icraatini birçok kez izlediğini ve belki birkaç kere onu cisimleştirdiğini düşündürdü. Daha o gece De la Garza'ya kararlı gitmiş, yaklaşmış, *landsknecht* kılıcını tepesinde dolaştırmıştı; tıpkı Wheeler'la beni Wheeler'ın ırmak kıyısındaki bahçesinde korkutan helikopterin kanatları gibi; helikopter sonuçta bizim saçımızı dağıtmakla yetinmişti, Tupra ise De la Garza'nın takma kuyruğunu kesmekle, kafasını suya daldırmakla ve döv-

mekle yetinmiş, onu gerçekten *Sir Death*'mişçesine ve o gece ıskartaya çıkarma gecesiymişçesine başka güne bırakmıştı. Belki de mesleğini icra etmese de, ortaçağ uzmanı sıfatıyla eski yüzyılların antropomorfist anlayışına alışkındı: tırpanlı kocakarı ya da zırhlı, kılıçlı, mızraklı Şövalye Ölüm; acaba onu kimin kölesi olarak düşünüyordu, Tanrı'nın mı, Şeytan'ın mı, insanların mı, yoksa ancak bu şekilde kendine yol açabilen hayatın mı?

"Herkes gibi ben de Başkan Kennedy'nin başına gelenleri, nasıl öldüğünü biliyorum," diye cevap verdim. "Ama Jayne Mansfield'ın başına gelenleri bilmiyorum. Aslında o müthiş kum saati hakkında hiçbir şey bilmiyorum." Tupra'nm ifadesini espri olsun diye tekrarladıktan sonra söylediklerine İspanya'dan bir ekleme yaptım: "Sanırım söz konusu kompleks için García Lorca'nın adı da uygun olurdu. Daha kırk yaşına gelmeden Franco yanlılarınca kurşuna dizilip bir toplu mezara atılmasaydı, ölümü farklı olsaydı hafızamızda farklı biçimde yer alırdı, aynı şekilde hatırlanmaz, aynı şekilde okunmazdı. Her ne kadar iyi bir şair olsa da, bu kadar özlenmez, bu kadar övülmezdi."

"Elbette, bu da belirleyici sonlara, kişiyi sarmalayan ve sürükleyen, daima hatırlanan ölümlere iyi bir örnek," diye cevap verdi Tupra, beni fazla ciddiye almadan; sözünü ettiğim cinayetin koşulları hakkında yeterince bilgisi var mı acaba diye merak ettim. "Jayne Mansfield mesleğinin kısa süren parlak dönemi ve pek de uzun sürmeyen düşüş dönemi boyunca basının ilgisini çekmek ve kendi reklamını yapmak için elinden ve elbette göğsünden geleni ardına koymadı. Nerede olursa olsun, kapısı hep gazetecilere açıktı; seyahat ettiğinde otellerde, süitlerde, hatta banyolarda bile; Beverly Hills'de, Sunset bulvarındaki, minik köpekler ve kedilerle dolu, İspanyol üslubu, her yanı pembe malikânesine gazetecilerin gelip fotoğrafını çekmesine bayılırdı; seksi kıyafetlerle kışkırtıcı pozlar verir, hiçbir şeyi gülünç bulmaz, küçümsemezdi; en seviyesiz dergilerin aptal ya da kötü niyetli muhabirlerini evine buyur ederdi. Bir-iki kere *Playboy*'a çıplak poz verdi; adaleli bir Macar'la evlendi; taşradan gelen çaylaklara bile her ikisi de kalp biçimindeki havuzunu ve yatağını göstermekten zevk alırdı. Pehlivandan boşandı, bir evlilik ve boşanma daha geçirdi, muzip lafları ve daracık kazaklarıyla Amerikan askerlerine moral vermek üzere Vietnam'a gitti; artık Las Vegas bile onun için

ulaşılmaz olduğunda, Avrupa'da dolaşarak ucuz gösterilere çıktı, İtalyan Herkül filmlerinde oynadı. Kendini içkiye verdi, olay çıkarmayı iş edindi, güçbela skandallar yarattı, çünkü düşüşe geçtiğinden beri skandal yaratmakta zorlanıyordu, onu önemseyen pek yoktu, üstelik yetenekli de değildi. Satanist olduğu rivayet edildi; söylenti satanistlerin başrahibi Anton LaVey'in uydurduğu bir zırvalıktı; LaVey çocuksu, şeytansı keçisakallı, takma boynuzlu kel bir adamdı; sözümona Macar ya da Transilvanya kökenliydi, o da reklama susamıştı ve iflah olmaz bir düzenbazdı; aralarında ünlü Rönesans simyacısı John Dee'yle romancı H. G.Wells'in de bulunduğu dört-beş ayrı yazardan çalıntı *Şeytan İncili*'nin yazarı olduğunu iddia ederdi; Marilyn Monroe'yla ve söylemeye gerek yok, Mansfield'la cinsel ilişkide bulunduğunu söylerdi. Her iki macera da fantaziden ibaretti, ama bildiğin gibi insanlar ünlülerle ilgili her türlü şerefsizliğe, zevksizliğe inanmaya hazırdır. LaVey Mansfield'a vurgundu, o da ara sıra yanında arkadaşlarıyla Beverly Hills'den telefon eder, şeytani azgınlığıyla dalga geçip eğlenir, kazınmış kafasını uzaktan bulandırırdı. Daha sonra LaVey'in garezinden Mansfield'ın o dönemdeki âşığı avukat Brody'yi lanetlediği rivayet edildi; Jayne Mansfield'ın ölümünün efsanesi de burada başlar. 1967 Haziranında bir gece, artık şafak sökmek üzereyken Mississippi'den, bir kulüpte etli butlu arkadaşı ve rakibi Mamie Van Doren'ın yerine sahne aldığı Biloxi adında bir yerden yola çıkmış, New Orleans'a gidiyordu; ertesi gün yerel televizyon programlarından birinde röportaja çıkacaktı; her türlü zahmete katlanıyordu, hiçbir programı önemsiz bulmuyordu. Bir Buick'in içine sıkış tepiş doluşup yola çıkmışlardı: direksiyonda bir delikanlı, Brody, Jayne ve beş çocuğundan üçü, adaleli Macar'dan olma çocukları, ayrıca chihuahua cinsi dört köpek; aslında kaza yapmalarında şaşılacak bir şey yok. Varış noktasına yaklaşık otuz kilometre kala, araba bataklıklara sivrisinek ilacı sıkan ve ağır ilerleyen bir belediye aracı yüzünden fren yapan bir kamyona son sürat tosladı; Mulyran hep bu Güney'e ait, iç karartıcı bataklık ayrıntısının üstünde durur. O kadar şiddetli bir çarpışma oldu ki, Buick'in tepesi tamamen uçtu. Mansfield, sürücü ve Brody anında öldüler, bedenleri yola savruldu. Arkada uyumakta olan çocuklar birkaç çürükle kurtuldular, chihuahuaların hiç lafı edilmedi, muhtemelen bir zarar görmeyip belki kaçtılar." Tupra söz-

lerine ara verip şömineye göremediğim bir şey attı; belki ceketinden aldığı bir iplik, belki çaktığını fark etmediğim, parmaklarının arasında tuttuğu bir kibrit. Olayı sanki ezberlediği bir rapormuş gibi anlatıyordu. Mesleği düşünülecek olursa, yalnız kendisinin değil, benim, Pérez Nuix'in, Mulyran'ın, Rendel'ın ve başkalarının yazdığı, geçmişte örneğin Peter Wheeler'ın, kim bilir belki karısı Valerie'nin ve Toby Rylands'ın, hatta Bayan Berry'nin yazmış olduğu, olup bitenlere, olabileceklere, doğrulanmış olanlara ve şüphelenilenlere dair yüzlerce, binlerce raporu ezberlemiş olabileceği geçti aklımdan. Tupra belki de ayaklı bir arşivdi. "Jayne Mansfield'ın gösterişli sarı peruğu çamurluğun üstüne düştü," diye devam etti, "bu da aynı derecede tatsız ve muhtemelen tatsızlıkları yüzünden insanların hayal gücüne yerleşen iki rivayete yol açtı: Birine göre, kaza sırasında artistin kafa derisi kökünden, tıpkı Vahşi Batı'da yerlilerin yaptığı gibi yüzülmüştü; ötekine göre ise, Buick'in tepesiyle birlikte onun kafası da kopmuş ve asfaltta yuvarlanarak yolun kenarındaki, sivrisineklerle ve larvalarla dolu bataklığa düşmüştü. Her iki rivayet de halkın fesatlığı için dayanılmaz derecede çekiciydi; cömert kıvrımları on yıl boyunca garajların, tamirhanelerin, ağılların duvarlarını, kamyonları, öğrenci ve askerlerin dolap kapaklarını süslemiş olan kadının otuz dört yaşındayken, hızlı düşüşüne rağmen hâlâ arzulanırken ve güzelliğinden yararlanmaya devam edebilecekken korkunç bir ölüme kurban gitmiş olması yeterli değildi; ilaveten öldüğünde kel kalmış, çirkinleşmiş olması ya da grotesk biçimde kafasının kopup çamura yuvarlanmış olması çok daha iyiydi. İnsanlar acımasız cezalardan, kaderin alaylı oyunlarından, her şeye sahip olan birinin ansızın her şeyi kaybetmesinden, hele hele beklenmedik ölümle, bilhassa kanlı bir ölümle gelen mutlak kayıptan hoşlanır."

"Kendisi az önce gözlerimin önünde bir kelleyi uçurmanın kıyısından geçmişken şimdi niçin kalkmış bana kesik kafalardan söz ediyor?" diye düşündüm. Tupra'nın bu dehşetengiz hikâyeyle beni New Orleans'la Biloxi'den daha yakın bir yere doğru yönlendirdiğini de düşündüm. Ama soru sorarak sözünü kesmeyip ilk karşılaşmamızdan beri çok iyi bildiğimiz o cümlesini alıntılamakla yetindim:

"Ayrıca her şeye inanılan bir zaman vardır; sen böyle düşünüyorsun, değil mi?"

"Sen bunun ne kadar doğru olduğunu tam bilmiyorsun Jack," diye cevap verip hemen arkasından hikâyesine döndü: "Bunun üzerine, Mansfield'ın ölümünün ardından, LaVey onunla bir macera yaşadığını açıkça iddia etmeye başladı (biliyorsun ölüler suskundur, itiraz etmezler); basına yaptığı açıklamalarda çarpıcı kazanın Mansfield'ın âşığı Brody'yi lanetlemesinin sonucu olduğunu ve lanet çok güçlü olduğundan, âşığının yanında, en riskli yerde oturan Mansfield'ı da gözünün yaşına bakmadan alıp götürdüğünü söylüyordu. İnsanlar entrikalara, hesaplaşmalara, bâtını ve garip olana, gerçekleşen tehlikelere de bayılır. İnsanların çoğu tesadüfü inkâr eder, ondan nefret eder, insanların çoğu aptaldır." Aynı cümleyi ya da buna benzer bir cümleyi Wheeler'dan da duymuştum; tıpkı her hükümet gibi bizim grubumuzun da öteden beri çalışmalarını dayandırdığı varsayımlardan, temellerden biriydi belki. "Jayne Mansfield tutup da satanistlere kapılmış ya da onlarla flört etmiş idiyse, güzel yüzünün bir bataklığı boylayıp oradan kaldırılıncaya kadar böcekler tarafından kemirilmiş olması veya sana gösterdiğim kartpostalda göze batan özelliğinden sonra en dikkat çekici yanı olan meşhur sarı saçlarının kafatasından ayrılmış olması hiç de şaşırtıcı değildi. Ayaktakımı her şey için bir açıklama ister daima." Tupra günümüzde hiç hoş karşılanmayan "*rabble*", "ayaktakımı" kelimesini kullandı. "Ama bu açıklamanın abes, gerçeğe aykırı, karışık ve komplocu olmasını ister; bu özellikleri içerdiği ölçüde açıklamayı kabullenmesi, içine sindirmesi ve tatmin olması kolaylaşır. Anlaşılır gibi değil, ama dünya böyle işte. Dolayısıyla o kel, boynuzlu soytarının sözlerine kulak verildi, inanıldı, o kadar ki, Mansfield'ı hatırlayan, ona hâlâ tapan hayranlarının gözünde (sayıları da az değil, internete bir göz at, şaşırırsın) ondan geriye kalan en belli başlı şey çevirdiği dört-beş eğlenceli Hollywood komedisi değil, tantana yaratan iki *Playboy* kapağı değil, karıştığı kaprisli ve hovarda skandallar değil, Sunset Bulvarı'ndaki çılgın pembe malikânesi değil, hatta modern çağda geleneksel bir Amerikan filminde göğüslerini gösteren ilk star olması da değil; geriye kalan en önemli şey, belki bir satanistin, bir sapığın, bir büyücünün eseri olan, onun gibi bir seks sembolü için utanç verici ölümünün iç karartıcı efsanesi. Kaderin ne garip bir cilvesidir ki, hayatı boyunca kendi reklamını yapmak için olmadık şeyler uydurmuş, her gün mahremiyetinden vazgeçmiş, insan-

ların sıkıcı çoğunluğunun onur dediği şeyden haydi haydi vazgeçmişken en büyük skandalı yaratan, en çok reklamını yapan, ölümü oldu. Ne yazık ki kendisi hakkında ve olay hakkında yapılan yüzlerce röportajı okuyamadı, o korkunç, romanlara yakışır ölümüne ayrılmış koca koca sayfaları göremedi. Pembe bir tabutun içinde gömülmesi de bir işe yaramadı; ismi temelli karalarla sarmalandı: şeytani ve ölümcül bir bedduanın karasıyla, cezayla taçlanan günahkâr hayatının karasıyla, balçığın ortasındaki karanlık bir yolun karasıyla, sonsuza dek şehvetli bedeninden ayrılmış güzel bir başın karasıyla. O şekilde ölmüş olmasa, ölümüne atfedilen ve ayaktakımının hayal gücünü harekete geçiren unsurlar olmasa, bugün neredeyse herkes tarafından unutulmuş olurdu. Elbette Kennedy Dallas'ta enfarktüs geçirmekle yetinmiş olsa herkes tarafından unutulmazdı, ama hiç şüphen olmasın ki adı kurban gittiği cinayeti, kurşunları ve asla açıklığa kavuşturulamamış karmaşık komploları anında çağrıştırmasa, çok daha az hatırlanır ve çok daha ölçülü duygularla anılırdı. Kennedy-Mansfield kompleksi budur işte; sonsuza dek ölümüyle damgalanma, lekelenme korkusu; bütün hayatının ebediyen belirleyici olacak çiğ bir sona varmaya yarayan bir mazerete, bir formaliteye dönüşmesi korkusu. Dikkatini çekerim, ünlü kişiler değil, silik, anonim, ikincil bireyler olsak bile hepimiz için aynı tehlike geçerlidir. Herkes kendi anlatısının tanığıdır Jack. Sen kendi anlatının, ben kendiminkinin." "Ama bu her zaman bir korku değildir," dedim. "Bazı insanlar bunu, böyle gösterişli, tantanalı bir sonu arzular, ellerinde başka imkânlar yoksa sırf sözel imkânlarla bile böyle bir sona varmak için çaba gösterirler. Akıllardan çıkmayacak bir son cümle sarf edebilmek için kaç yazarın ter döktüğünü bilemezsin. Oysa hangi cümlenin gerçekten son cümle olacağını hesaplamak zordur; birçoğu da acele edip vakitsiz konuştukları için cümlelerini boşa harcamışlardır. Sonra da akıllarına hiçbir şey gelmemiş ya da son anda sersemce bir laf etmişlerdir."

"Evet, tamam. Ama yine de korkudur. İnsan böyle dikkat çekici bir ölümü istiyorsa, şöhretinin ya da yüceliğinin ulaştığı seviyenin altında kalmaktan korktuğu içindir; bu seviyeyi ona ister başkaları atfetmiş olsun, ister sadece kendisi, fark etmez. Senin ölçüt ve terimlerini kullanacak olursak, Dick Dearlove gibi anlatısal dehşeti hisseden kişiyle kendine parlak, hatta dramatik, hatta ve hatta eksantrik bir son

hazırlayan kişi, imajlarının ya da kendilerine anlatageldikleri hikâyenin bozulmasından eşit ölçüde korkarlar; hangi kategoriye girdiği insanın kişiliğine ve lekenin niteliğine bağlıdır; bazıları lekeyi manşetle karıştırır, oysa ölüm her zaman lekedir. Birini öldürmek, intihar etmek, biri tarafından öldürülmek aynı şey değildir. Cellat olmak, çaresiz olmak, kurban olmak, ister kahramanca, ister aptalca kurban olmak aynı şey değildir. Vaktinden önce, üstelik pisi pisine ölmüş olduğu halde, Jayne Mansfield sağlığında ölümünün efsanesine dudak bükmezdi herhalde; bir tek o yolculukta peruk takmamış olmayı tercih edebilirdi. Bence sizin Lorca'nız ve asi, kışkırtıcı İtalyan yönetmen Pasolini de, estetik ya da yine anlatısal bakış açısından, kaderlerine düşen lekeden tam anlamıyla şikâyetçi olmazlardı. Onlar sanatçıydı ve bir ölçüde teşhirciydiler; adaletsiz ve barbarca, neredeyse şehitliğe benzetilebilecek ölümleri anıları açısından olumlu oldu, öyle değil mi? Tabii hödüklerin gözünde demek istiyorum. Senle ben her ikisinin de bilinçli olarak kendilerini bir şey uğruna feda etmediklerini, sadece talihsiz olduklarını biliyoruz."

Tupra "ayaktakımı" kelimesini iki kere kullanmıştı, şimdi de "hödük"lerden bahsediyordu (ama "*boors*" mu, yoksa "*yokels*" mı dediğini hatırlayamıyorum). "Bu kelimeler ağzından bu kadar kolay ve rahat, vurgulayarak değil, doğal bir küçümsemeyle çıktığına göre," diye düşündüm, "insanlara pek değer vermiyor olsa gerek. Üstelik 'hödük' kapsamına biyografi yazarlarını, gazetecileri, sosyologları, edebiyatçı ve tarihçileri, cinayete kurban gittikleri için daha da ünlü olan o iki ünlü cinayet kurbanını siyasal ve hatta cinsel davalarda can vermiş şehitler olarak gören herkesi, kültürlü ve özenti kişileri de dahil ediyor. Reresby ölümü pek gözünde büyütmüyor olsa gerek, ölüm ona olağandışı görünmüyor; belki bu yüzden bana niçin önümüze geleni öldüremeyiz diye sormuştu; belki ölüm de ona bir tesadüf gibi geliyordur, o tesadüfü ne inkâr ediyor, ne de ondan nefret ediyor; dört bir yanda işaretler, ilintiler ve bağlantılar görmeye ihtiyaç duyan aptal insanların aksine her şey için bir açıklamaya gerek duymuyor. Belki tesadüften o kadar nefret etmiyor ki, ara sıra onunla bütünleşmekten, kılıcıyla *Sir Death* olarak boy göstermekten, hamarat kölenin kölesi olmaktan rahatsızlık duymuyor. Kendisi de bir ara ya da uzun bir süre hödük olmuş olmalı."

"Sen insanları pek önemsemiyorsun, değil mi?" dedim. "Ölümü pek önemsemiyorsun. İnsanların ölümünü."

Tupra dudaklarını ıslattı, ama diliyle değil, sadece iki dudağını birbirine bastırarak; sanki dudaklarını birbirine sürtmek ıslatmaya yetermiş gibi; ne de olsa çok etli ve iriydiler, üstlerinde her zaman biraz tükürük olsa gerekti. Ardından içkisinden bir yudum aldı; yalanıyormuş gibi bir endişeye kapıldım. Tekrar içki ikram etti, bu kez evet dedim; damağıma komünyon ekmeği ya da peçe yapışmış gibiydi; elimle "yeter" işareti yapıncaya kadar karafadan kadehime porto doldurdu.

"Nihayet yaklaşıyorsun," diye cevap verdi, bu da bir kez daha beni bir yere yönlendirdiğini düşündürdü bana; ben ondan hesap sorduğumda bile yönlendiren oydu. Sanık ve tanık olarak başarısızdı. Yarım ay biçimindeki kirpiklerinin arasından, şöminedeki alevlerin yansımasıyla parlayan mavi ya da ela gözleriyle, hoşgörüyle baktı bana. "Şimdi tekrar bana sitem edeceksin, niye öyle yaptığımı filan soracaksın. Sen çağının adamısın Jack, çağına fazlasıyla aitsin, bu da insanın olabileceği en kötü şeydir, çünkü herkesin ıstırabı senin için de ıstırapsa işin zordur; herkes hemfikirse, aynı bakış açısını paylaşıyorsa, aynı şeyleri önemsiyorsa, sen herkesin vahim bulduğunu vahim buluyor, önemsiz bulduğunu önemsiz buluyorsan hareket alanın olmaz. Fikir birliğinde açıklık yoktur, nefes alınamaz, havasızdır, en çok paylaşılan ortak alanda bile. İnsanın daha iyi, daha rahat yaşamak için oradan dışarı çıkması gerekir. Daha gerçek yaşamak için de; doğduğu ve öleceği zaman üstüne yapışmadan; zamanın damgası kadar ezici, karartıcı bir şey olamaz. Günümüzde bireysel ölüme müthiş bir önem veriliyor, her ölen kişi için sahte bir trajedi oluşturuluyor, özellikle de şiddet içeren bir ölümse, hele hele cinayetse; ne var ki sonra matem ve kapanma kısa sürüyor; artık kimse matem kıyafeti giymiyor, bu anlamlı bir şey; ağıt yakmak konusunda vakit kaybedilmiyor, ama unutuş daha hızlı oluyor. Elbette bizim ülkelerimizden söz ediyorum, dünyanın başka yerlerinde böyle bakılmıyor ölüme; ne yapsınlar, onların ölümleri günün akışıyla bütünleşmiş. Ama burada, en azından o anda muazzam bir şey. Bilmem kim ölmüş, ne kadar acı; bilmem kaç kişi parçalanmış, havaya uçmuş, ne büyük felaket ya da ne rezalet. Politikacılar kimseyi es geçmeyip bütün cenazelere, anma

törenlerine katılmaya yetişemiyor; keskin acı, belki de gurur, onların varlığını süs olarak gerektiriyor, çünkü politikacılar teselli etmiyor, edemezler de, hepsi teferruat, yaygara, kurum ve mevki meselesi. Kibirli ve abartılı yaşayanların mevkileri. Buna rağmen, düşünecek olursan, her canlı varlığa dokunup onu ölüye dönüştürmüş bir şeyden şikâyet etmeye, dram yaratmaya ne hakkımız var, ne anlamı var bunun. Bu kadar doğal, bu kadar yaygın bir şeyin nesi bu kadar vahim olabilir? Bildiğin gibi en iyi ailelerin de başına geliyor yüzyıllardır; daha kötü olanlarını söylemeye bile gerek yok, onların başına daha da sık aralıklarla geliyor. Üstelik sürekli oluyor ve bizler de şaşırmış, korkmuş gibi yapsak bile bunu gayet iyi biliyoruz; tek bir şehirde, Madrid'de, Londra'da, televizyonda herhangi bir haber programında sözü edilen ölüleri say, herhangi bir gazetedeki ölenler listesini oku, yılın her gününde uzun bir liste çıkar karşına; ölüm ilanlarına bak, ki pek az kişi gazeteye ilan verir; ölülerin ardından yazılan biyografilere bak, bunu hak edenlerin sayısı daha da azdır, sözü edilmeyecek bir azınlıktır, ama her sabah en az biri çıkar gazetelerde. Her hafta sonu yollarda kaç kişi ölür, sayısız savaşta kaç kişi ölmüştür. Tarihte kayıplar her zaman günümüzdeki gibi algılanmamıştır; daha doğrusu hiç böyle algılanmamıştır. Eskiden insanlar ölüme daha aşinaydı ve daha çok boyun eğerdi, tesadüfü, şansı, şanssızlığı kabullenirlerdi, her an ölümle burun buruna olduğumuz inkâr edilmezdi; insanlar dünyaya gelir ve sonra yok olurdu, normali buydu; bazen dünyaya gelmeleriyle ayrılmaları bir olurdu, daha seksen, yetmiş yıl öncesine kadar bebek ölümleri çok yüksekti, aynı şekilde doğum yaparken ölen annelerin sayısı da; bebeklerinin yüzünü gördükleri anda onlarla vedalaşırlardı, tabii vedalaşmaya gönülleri ve zamanları olursa. Veba salgınları sıktı, ayrıca hemen bütün hastalıklardan ölünürdü, bugün haberimiz bile olmayan, adını bilmediğimiz hastalıklar; açlık vardı, sürekli savaşlar vardı, üstelik gerçek savaşlardı, bugünkü gibi aralıklı değil, her gün çarpışmalar olurdu; generaller kayıplara aldırmazdı, askerler ölür, fazla önemsenmezdi; onlar sırf kendilerinin gözünde bireydiler, ailelerinin gözünde bile değil; erken ölümden nasibini almamış tek aile olmazdı, normali buydu; yöneticiler duruma uygun yüz ifadeleri takınır, yeni vergiler koyar, daha fazla insanı silah altına alır ve ölmek üzere cepheye gönderir, neredeyse hiç kimse şikâyet etmezdi. Ölüm

beklenen bir şeydi Jack, bu kadar korkulmazdı ölümden; üstesinden gelinemeyecek bir bela da değildi, müthiş bir haksızlık da; insanların başına gelebilecek ve sıklıkla gelen bir şeydi. Biz çok çıtkırıldım olduk, aşırı hassaslaştık, hayatımızı ebedi sanıyoruz. Oysa tam tersine, geçici olmaya alışmalıydık. Alışmamakta inat ediyoruz, bu yüzden de bizi korkutmak çok kolay, gördün işte, bir kılıcın kınından çekilmesi yeterli. Bu yüzden de ölümü, hem kendi ölümünü hem başkalarının ölümünü hâlâ iş güçlüğü gibi, iş kazası gibi görenlerin karşısında hiçbir şansımız yok. Örneğin teröristlerin, büyük çaplı uyuşturucu ticareti yapanların ya da çokuluslu mafyanın karşısında. Kısacası, evet Iago." Bana fitne fücurun adıyla hitap etmesinden hoşlanmazdım; kulağımı tırmalardı, kendime yakıştıramazdım (ben ki onca farklı isimle anılmaya alışığım). "En azından bazılarımızın ölümü pek önemsememesi gerekiyor. Senin dehşet içinde dediğin gibi, insanların ölümünü; düz bir ses tonuyla söylediğin halde dehşetini fark ettim, iyi rol yaptın, ama yeterince iyi değil. Bazılarımızın çağımızın dışına çıkıp daha sağlam ve güçlü dönemlerdeki bakış açısını benimsememiz iyi olur; hem geçmiş dönemlerden söz ediyorum hem de gelecek olanlardan (çünkü senle ben görür müyüz bilmiyorum ama böyle dönemler geri gelecek, emin ol); aksi takdirde Fransız şairin söylediği şey toplu halde başımıza gelecek: '*Par délicatesse j'ai perdu ma vie*.'" Ardından cümleyi bana tercüme etme zahmetine katlandı – geçmişteki hödükten bir iz. "Kibarlık yüzünden hayatım elden gitti."

Tupra'nın ayaklarına, ayakkabılarına baktım; ilk görüşmelerimizden birinde de, acayip bir ayakkabı, Mareşal Bonanza gibi kayman derisinden yeşil kısa botlar, hatta sabo giymiş olmasından korkarak ayakkabılarına bakmıştım. Ama korkum yersizdi; Tupra daima kahverengi ya da siyah, bağcıklı, şık ayakkabılar giyerdi, kesinlikle hödük ayakkabısı olamayacak ayakkabılar; sadece nadiren üstünden çıkardığı yelekleri şüphe uyandırabilirdi, ama onlar da her şeyden çok demode ya da bayat görünürdü; Tupra'nın hayatı ciddiye almaya başladığı, yani konuya hâkim, sorumluluklarının bilincinde olduğu ya da seçeneklerini tam olarak kavradığı yetmişli yıllardan kalma bir iz gibi. Her halükârda çelişkili bir yanı vardı: işiyle, jest ve mimikleriyle, çevresiyle, aksanıyla, hatta dergiden, pahalı bir filmden ya da masal kitabından çıkma tipik varlıklı İngiliz eviyle çelişen bir şey. Belki iri

kafasını örten gür bukleleri, belki besbelli boyadığı kıvırcık favorileri, belki de henüz sertleşmemiş çikleti çağrıştıran dolgun, aşırı yumuşak dudakları. Kuşkusuz itici yanına rağmen birçok kişinin gözünde cazip bir erkekti; bu iticiliği bir türlü tanımlayamıyor, tam olarak saptayamıyor, adını koyamıyordum; belki de belirli bir yüz hattından çok bütünün uyandırdığı izlenimdi. Belki bunu sadece ben görüyordum, kadınlar farkına varmıyor olsa gerekti. Hiç kuşkusuz onunla yatmış olan, her şeyi algılamaya ve tahmin etmeye alışkın Pérez Nuix gibi kavrayışlı kadınlar bile. Artık böyle bir ortak yanımız vardı muhtemelen Tupra'yla ya da Reresby'yle. Belki de Ure veya Dundas'la.

"Ve buna istinaden zavallı, zararsız bir geri zekâlıyı tartaklayıp ödünü patlatma hakkını buluyorsun kendinde, üstelik de benim yardımımla; niyetinin ne olduğunu bilseydim... Sebepsiz yere, öylesine, ölümü çok önemsememek gerektiği için. Kesinlikle katılmıyorum. O dize yanılmıyorsam Rimbaud'ya ait," diye ekledim onu bozmak için, haddini fazlasıyla aşmıştı. Şansımı denedim, emin değildim.

Ama o bu bilgiyle ilgilenmedi; ben kültürlüydüm, birçok yabancı dil biliyordum, eskiden Oxford'da okutmanlık yapmıştım, dolayısıyla prim vermedi. Bir alıntıyı bilmem beklenirdi zaten. Kısaca, sertçe, neredeyse acı acı güldü.

"Kimse zararsız değildir Jack. Hiç kimse," dedi. "Ayrıca kabahatin sende olduğunu unutmuşa benziyorsun. Bir düşün."

"Ne demek istiyorsun? Hanımefendiye yanaşmasına, samimiyet kurmasına izin verdiğim için mi? Kadın, isterse sersemin teki olsun, herhangi birinin kendisine kur yapmasını istiyordu. Fazla kafa yormaya da gerek yok. Sen kendin söylemiştin zaten." Manoia'nın İtalyancasını söylediği *mameluco* (sersem) kelimesi zihnime dadanmıştı; kelimeler kaç kez gerekiyorsa o kadar kez telaffuz edilmeden önce silinip gitmezler. Elbette İngilizcesi, *mameluke* kulağa daha özentili ve yersiz geliyordu; İspanyolcada yaygın olarak kullanıldığı anlamı bile taşımıyordu.

"Sırf o yüzden değil. Senden onları bulmanı, Flavia'yı geri getirmeni, oyalanmamanı ve Garza denen adamı sepetlemeni rica etmiştim. Beceremedin. Sizin peşinize düşüp meseleyi bizzat halletmek zorunda kaldım. Bir de kalkmış şikâyet ediyorsun. Onları bulduğumda Mrs. Manoia'nın yanağı çizilmişti. Ben ilgilenmesem olay büyü-

yecekti, sen kocasını tanımıyorsun, ben tanıyorum. O boktan İspanyolu dışarı attırmakla yetinemezdim." Benim de İspanyol olduğumu bazen unuttuğunu geçirdim aklımdan, belki boktandım aynı zamanda. "Flavia'nın yüzünde bir çizik, bir yara açılmışken kocası dışarı atılmasıyla yetinmezdi. Arkadaşınla bizzat ilgilenir, kafasını, şansı varsa kolunu koparırdı. Hiçbir önemi olmayan aptalca sitemlerde bulunuyorsun bana; neredeyse var olmayan minicik bir dünyada yaşıyorsun, ezelden beri genel geçer kural olmuş, neredeyse her yerde hâlâ da öyle olan şiddet sana dokunmuyor; perde arasını gösterinin tamamı zannetmek gibi bir şey seninki; bu çağdan, daha üç gün öncesine kadar şiddetin yönettiği ülkelerimizden asla kafasını çıkarmayan sizlerin hiçbir şeyden haberi yok. Benim yaptığım hiçbir şey değildi. Kötünün iyisiydi. Kabahat sendeydi üstelik."

Kötünün iyisi. Demek ki Tupra her zaman var olmuş, kendini hemen belli eden, benim de kendi zamanımda örneklerini tanıdığım insanlardandı; her zaman o kadar çok vardır ki bunlardan. Kendilerini şöyle haklı çıkaran insanlardandı: "Öyle gerekiyordu, böylece daha büyük bir felaketten kaçındım ya da öyle olduğuna inandım; ben yapmasam aynı şeyi başkaları yapacaktı, üstelik daha acımasızca, daha çok zarar vererek. On kişiyi öldürmesinler diye bir kişiyi öldürdüm, yüz kişiyi öldürmesinler diye on kişiyi öldürdüm, ceza değil, ödül hak ediyorum." Ya da şu cevabı verenlerden: "Öyle gerekiyordu, ben Tanrımı, kralımı, vatanımı, kültürümü, ırkımı, bayrağımı, efsanemi, dilimi, sınıfımı, toprağımı, onurumu, ailemi, kasamı, kesemi, çorabımı savunuyordum. Kısacası, korkmuştum." Korku da aşk gibi temize çıkarır insanı; aşkla ilgili olarak, "Beni aşan bir güç, ondan kaçınmak elimde değil," demek, bunu düşünmek çok kolaydır; eylemlerinin açıklaması, özrü, mazereti ya da hafifletici nedeni olarak; "Ama ben seni çok seviyorum," cümlesine başvurma imkânı sağlar. Hatta belki, "Yo hayır, o dönem öyleydi, yaşamayan bilemez. Yo hayır, orası öyleydi, maraziydi, bunaltıcıydı, oraya gitmemiş olan nasıl çıldırdığımızı, adeta afsunlandığımızı hayal bile edemez," diye ileri sürenlerdendi. Buna karşılık, en azından tamamen yan çizenlerden değildi mutlaka; o asla şu cümleyi kurmazdı: "Yo hayır, ben istemiyordum, ben yabancıydım, benim iradem dışında, rüyanın girift sisleri arasındaymış gibi oldu, teorik ya da parantez içindeki hayatımda, esasen

hesaba katılmayan hayatta oldu, yarı yarıya oldu sadece ve benim tam onayım olmadan oldu." Hayır, benim birkaç kez, kimi eylemlerimi kendi gözümde haklı çıkarmak için indiğim seviyeye Tupra inmezdi. Ama o sırada bu meselelere girmemeyi tercih edip son söylediğine cevap verdim:

"Ben senin emrinde çalışıyorum Bertram, ama belli bir işte. Daha fazlasını isteme benden. Ben yorumlamak, rapor yazmak için buradayım, sarhoş kabadayıları yola getirmek için değil. Hatta geçkin hanımefendileri eğlendirip kemiğimi parçalarcasına göğsüme mıhlamak için de değil."

Tupra komik bulduğu bir şeyin kendini güldürmesine mani olamazdı. O âna kadar tabi tutulduğum işkenceyle ilgili yorum yapma, hele hele gülme fırsatı vermemiştik birbirimize ya da o benim talihsizliğime ve kusurlu tahammülüme gülememişti.

"Sivri kayalıklar, değil mi?" İçten bir kahkaha patlattı. "O füzelerle ben dans teklifini ölsem kabul etmezdim." Tupra belki "kale burcu" diye çevrilmesi daha doğru olan *bulwarks* kelimesini kullanmıştı.

Yine başarmıştı. Ben de komik bulduğum şeyin beni güldürmesine mani olamam. Kahkahamı bastıramadım; öfkem geçici olarak dağıldı ya da o sırada yersiz olduğundan ertelendi. Birkaç saniye boyunca ikimiz birlikte, hiçbir gecikme ya da önce davranma olmadan aynı anda güldük; erkekler arasında çıkar gütmeyen bir bağ kuran, görüş farklılıklarını askıya alan ya da dağıtan gülüşlerdendi. Bu da giderek artan öfkeme ve kaygıma rağmen –belki rahatsızlığa, hoşlanmayışa ve tiksintiye dönüşmüştü bile– gülüşümü ondan tamamen esirgemediğim anlamına geliyordu. Belki gülüşümü gıdım gıdım bahşetme yolundaydım, ama henüz gülmekten vazgeçmemiş, onunla gülmeyi reddetmemiştim. Tam olarak reddetmemiştim, henüz reddetmemiştim, gülüşü reddetmemiştim.

Tupra'yla ikimizin, genç Pérez Nuix'le yatmış olmak gibi bir ortak yanımız vardı muhtemelen; Tupra'ya, hele hele Pérez Nuix'e sormak aklımdan geçmemiş olmasına rağmen aşağı yukarı emindim bundan; oysa bir yatağı uyanıkken paylaşmak, ketumlukla yakınlık, sırla ifşaat, saygılı suskunlukla soru-cevap, bazen kaçamak arasında keyfi bir sınır oluşturur, sanki bir başkasının bedenine kısa bir süre nüfuz etmek fiziksel engellerin yanı sıra başka engelleri de ortadan kaldırırmış gibi: biyografik ve duygusal engelleri, kuşkusuz rol yapmayı ya da temkini veya çekinmeyi; insanın bir başkasıyla sarmaştıktan sonra üstüne ya da altına yatmış, yatağa gerek duyulmadıysa ayakta ve karşısında, yüzü ya da sırtı dönük durmuş kişinin hayatını ve düşüncelerini soruşturmaya veya kendi hayatıyla düşüncelerini uzun uzadıya, laf kalabalığıyla, hatta kendini kaybederek anlatmaya kendinde hak bulması ya da bunda sakınca görmemesi saçma bir şeydir; bazı insanlar vardır ki sırf ardından sonu gelmez bir gevezeliğe girişmek için düzüşürler; sanki kucaklaşarak patent hakkı kazanmışlardır. Ara sıra yaşadığım gönül maceralarında, tek gecelik ya da tek sabahlık veya tek öğleden sonralık ilişkilerde bu rahatsızlığı sık sık duymuşumdur; tekrarlanmadıkları sürece bütün ilişkiler ilk anda birer maceradır; başlangıçta, hemen ardından bitip bitmeyecekleri bilinmezken öyledirler; daha doğrusu iki kişiden biri bilir biteceğini, daha ilk anda bilir ve kibarlık edip söylemeyerek yanlış anlaşılmaya sebebiyet verir (kibarlık bir zehirdir, bizi mahveder); derhal kesilmeyecekmiş gibi, sanki kapanmasına gerek olmayan bir kapı açılmış gibi yapar ve o zaman da bir baş belasına zemin hazırlamış olur. Bazen insan bunu yeni bedene henüz girmeden bilir; sadece bir kere denemek, emin ol-

mak, belki kendi kendine böbürlenmek ya da kendi kendini dehşete düşürmek, hatta ileride unutmamak, daha doğrusu hatırlamak ya da o bile değil, kayda geçirmek niyetiyle olayı adeta bir kenara not etmek istediğini bilir. Bu sayede bundan böyle, özellikle yaşlılığında ya da yaşlanmaya yüz tuttuğunda, geçmiş şimdiyi istila etmiş, şimdi ise ileriye ilgisizce ya da kuşkuyla nadiren bakarken, "Hayatta bunu yaşadım," diyebilecektir.

Evet, olayın ardından bana özelliklerini ve mahremiyetlerini anlatmaları, kişiliklerinin kaçınılmaz olarak çarpık bir portresini sunmaları ya da kısmen beni memnun etmek için, kısmen de aslında kimsenin sorgulamadığı itibarlarını kurtarmak için beni farklı bir konuma oturmaya kalkışmaları ("Hiçbir erkekle böyle bir şey yaşamamıştım") beni sık sık rahatsız etmiştir. Eğer benim evimdeysek, o andan itibaren evimde aşırı bir teklifsizlik ya da rahatlıkla, sahiplenen bir edayla dolaşmaları sinirimi bozmuştur ("Kahve nerede?" mesela; evimde kahve bulundurduğumu ve kahveyi doğrudan kendileri hazırlayabileceklerini varsaymaları ya da "Ben banyoya gidiyorum" diyerek daha birkaç dakika önce, henüz giyinikken ya da henüz şişlenmemişken –abartılı bir fiil– yaptıkları gibi izin istememeleri). Benim fikrimi bile almadan bütün bir gece yatağımda uyumaya hazırlanmaları, kısa bir süre üzerine uzandılar diye ya da ayakta bana sırtını vererek, etekleri sıvanmış, topukları yere sağlam basarak domalırken dengelerini kaybetmemek için ellerini dayadılar diye çarşafların arasında kalmaya davetli olduklarını varsaymaları beni isyan ettirmiştir. Bir ya da iki gün sonra sözde dostça, spontane bir ziyaret için, ama aslında taammüden eylemi tekrarlamak ve yerleşmek üzere çat kapı evime gelmeleri, meşgul olayım olmayayım, başka misafirim olsun olmasın, bir gün önce özel alanıma girmelerine izin vermiş olmaktan ötürü memnun ya da pişman (daha büyük ihtimalle unutmuş) olayım, herhangi bir saatte ve hangi koşullarda olursa olsun onları içeriye buyur edip kendilerine zaman ayıracağımdan asılsız biçimde emin olmaları beni öfkelendirmiştir. Yalnız kalmayı istemiş ya da Luisa'yı özlemişimdir. Daha sonra telefonla arayıp sanki çoktan geçmişe mal olmuş tensel ilişki kendilerine ayrıcalık, teklik tanırmış, kimliği vurgularmış, zihnimde hatırı sayılır bir yeri garantilermiş ya da belki –en iyi ihtimalle– tek bir iniltisini veya kibarca tekrarlanan iniltilerini işit-

miş olduğum bir sesi tanımaya beni mecbur edermiş gibi, "Merhaba, benim," demeleri beni bunaltmıştır.

Ama zaman zaman beni en çok çileden çıkaran şey, onlarla yattığım için (çağımızda her ne kadar saçma olsa da) kendimi borçlu hissetmem olmuştur. Herhalde ilginin ve ısrarın daima erkekten geldiğini, kadının boyun eğdiğini, hatta ödün verdiğini, bağışladığını, değerli bir armağan ya da büyük bir lütuf bahşettiğini düşündüğümüz dönemden, çocukluğumdan kalma bir his. Her zaman değilse de sıklıkla, onlarla aramda geçenleri –çoğunlukla tahmin etsem, sezsem de– kendim başlatmamış ve hızlandırmamış olmama rağmen, kendimi olayın faili ya da nihai sorumlusu olarak görmüş ve olay bitip ben geriye ya da kenara çekildiğim anda veya giyinirlerken ya da giysilerini çekiştirip düzeltirken (bir keresinde evli bir kadın benden ütü istemişti; dar eteği akordiyona dönmüştü, evine uğramaya vakti yoktu ve seçkin birtakım evli çiftlerle yemeğe çıkıyordu; ona kaliteli ütümü vermiştim, eteği suskun, yaşadıklarından hiç iz taşımayarak, pek memnun mesut ayrılmıştı yanımdan) veya daha sonra, yalnız kalıp şafağın mahmurluğuyla pencerenin önünde oturmuş, taze gelin misali benim ilgilenmediğim mehtaba bakarak düşüncelere ya da anılara daldıklarında pişman olacaklarını varsaymışımdır.

Bu yüzden de sık sık bu pişmanlığı peşinen telafi etmek gelmiştir içimden; hassas, sabırlı ya da anlattıklarını dinlemeye gönüllüymüş gibi davranmışımdır; şefkatle kaygılarını gidermiş, gevezeliklerine katlanmışımdır; yabancısı olduğum uykularına bekçilik etmiş, durup dururken, içimden gelmediği halde kendimi zorlayarak onları okşamışımdır; artık onları görmek, işitmek, yan yana uyuyarak nefes alıp vermek istemediğimi itiraf edeceğime, şafak sökmeden vampir gibi evlerinden çıkıp gitmek ya da benim evimde geceyi geçiremeyeceklerini, giyinip benimle birlikte aşağı inerek arabalarına veya (parasını şoföre önceden ödediğim) bir taksiye binmeleri gerektiğini anlasınlar diye gecenin bir vaktinde kendi evimden çıkmak için dolambaçlı mazeretler uydurmuşumdur. Bazen de sembolik ve gülünç biçimde onları tazmin etmek gelmiştir içimden; bu durumlarda bir hediye bulup vermiş, saat sabaha yaklaşıyorsa ve hâlâ birlikteysek güzel bir kahvaltı hazırlamış, bana hitaben değil, öylesine dile getirdikleri, gerçekleştirebileceğim bir arzularını ya da benden istedikleri bir şeyi, ama

örtük veya ifade edilmemiş veya bağlantı kurulamayacak ya da ancak kelamla eti ilişkilendirmekte inat edilirse bağlantılandırılabilecek kadar eskiden ifade edilmiş bir ricayı yerine getirmişimdir. Buna karşılık, rica açıkça ve yakın zamanda ifade edilmişse yerine getirmemişimdir; çünkü bu durumlarda birleşmeyi kirleten ya da sefilleştiren, hatta hiç olmamışçasına yok eden tatsız bir alışveriş ya da takas duygusundan kurtulmam mümkün olmamıştır.

Pérez Nuix belki bu yüzden ricasını çok önceden, geceyi birbirimize o kadar yakın bitireceğimiz, hatta sabah olduğunda hâlâ birbirimizden tam ayrılmamış olacağımız benim henüz aklımdan geçmemişken ifade etmişti. Daha doğrusu aklımdan geçmişti, ama gerçekleşmesi mümkün bir ihtimal olarak değil, farazi ve ihtimal dışı bir şey olarak (beynin ardiyesindeki beklenmedik fikirler, kesinlikle olmayacak bir şeyi kabulleneceğimizi bilmek); o çizmelerinin fermuarlarını aşağı yukarı çekerken, benim havlumla kurulanırken, çorabının tekindeki kaçık genişleyip uzarken, bacakları aldırışsızlıkla kendilerini teşhir ederken ve o sırada beni diskalifiye etmezlerken ilk kez geçmişti aklımdan. "Beni diskalifiye etmiyor, hepsi bu," diye düşünmüştüm. "O kadar, hepsi bu, üstünde duran, hesaba katan benim. Aslında hiçbir anlamı yok." Şu da geçmişti aklımdan: "Ayrıca arzuyla reddetmeme arasında, onaylamayla bilinmezlik arasında, niyetlilikle kesin bir tasarının yokluğu arasında, bir 'Evet'le bir 'Olabilir' arasında, bir 'Hadi'yle bir 'Bakalım' arasında, hatta o kadar bile değil, bir 'Eh' ya da bir 'Ya' arasında dağlar kadar fark vardır; onunki belki aklından bile geçirmemekti, bir muallakta kalma hali, bir gedik, bir boşluktu: Tasarlamadım, hiç düşünmedim, aklıma bile gelmedi." Ricasını dile getirdiğinde ben onun nezdinde hâlâ görünmezdim; belki gece boyunca, hatta sabah bile görünmezdim. Gece ikimiz uyumak üzere benim yatağıma uzandıktan sonra, iki elini açıp yumuşak avuçlarını bana şefkat beslermişçesine yanaklarıma bastırdığı an hariç belki; gözlerimin içine bakıp gülümsemiş, gülmüş ve usulca yüzümü avuçlarının arasına almıştı; Luisa da yatağı benim de yatağımken, uykumuz gelmemişse ya da birbirimize iyi geceler dileyip sabaha kadar sırt sırta verecek kadar gelmemişse aynı şeyi yapardı bazen.

Ama o daha sonraki bir andı. Peş peşe birkaç soru sorulduğunda neredeyse her zaman yapıldığı gibi genç Pérez Nuix de önce son so-

ruma cevap vermişti. "Ricanın tamamını hâlâ ifade etmedin, tam olarak ne istediğini henüz bilmiyorum. Ayrıca bu özel şahısların kim olduklarını, hangi özel özel şahıslar olduklarını da." Bu iki soruyu sormuştum ona, kendi ifadesi olan "özel özel şahıslar"ı tekrarlayarak.

"Jaime, sinirlerimizin hep gergin olduğu, sürekli bir terör paniği yaşadığımız günümüzde bize ne kadar garip gelse de," dedi, "gerçi bize uzak görünüyor ama, yakın sayılabilecek bir geçmişte, MI5 ve MI6 birkaç yıl boyunca, deyim yerindeyse işsiz kalmıştı. Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra görevleri de, kaygıları da azalmış, bütçeleri kısıtlanmıştı; sonra bunun ne büyük bir tedbirsizlik olduğu anlaşıldı. Örneğin 1994'te MI5'e dokuz yüz milyon sterlinlik bir bütçe ayrılmışken 98 bütçesi yedi yüz milyondan azdı. Sonra bu meblağ azar azar tekrar yükselmeye başladı, ama 2001'deki İkiz Kuleler saldırısıyla alarmlar harekete geçinceye, insanlar dövünmeye başlayıncaya, orta kademelerde birçok görevlinin işine son verilinceye kadar, yedi-sekiz yıllık bir dönem boyunca dünyanın istihbarat örgütlerinin ve elbette bizimkilerin birçoğu kendini neredeyse lüzumsuz ve fazlalık, nasıl desem, işsiz, gözden çıkarılabilir, aylak hissetti ve en kötüsü, canları sıkıldı. On yıllar boyunca kendilerini Sovyetler Birliği'ni incelemeye adamış insanların birçoğu işsiz kalmadıysa da kendini gereksiz hissetti; vakitlerini ve hayatlarının ansızın kapanıveren koca bir bölümünü boşa harcadıkları duygusuna kapıldılar. Birdenbire eskiyiverdiklerini hissettiler. Almanca, Bulgarca, Macarca, Lehçe, Çekçe bilenler eski sıklıkla aranmamaya başladı, hatta Rusça uzmanlarının bile konumları geriledi, işleri azaldı. Ansızın kabullenilmeyen bir fazlalık çıkmıştı ortaya, ansızın önemli personel işe yaramaz ya da sadece tali görevlerde kullanılır olmuştu. Öyle bir çöküntü başgöstermişti ki, şefler bile durumun ne kadar moral bozucu olduğunu fark ettiler; oysa her yerde ve bütün işlerde olduğu gibi burada da personelin sorunları konusunda şefler genelde kördür, emin olabilirsin. Her neyse, aslında bu durumda da son fark edenler onlar oldu, inanılmaz bir gecikmeyle; yanılmıyorsam 11 Eylül'den birkaç gün önce, basında, galiba *The Independent*'ta, o dönemdeki genel müdür Sir Stephen Lander aracılığıyla, MI5'in casusluk hizmetlerini British Telecom, Allied Domecq, Cadbury Schweppes gibi büyük İngiliz şirketlerine sunmaya hazırlandığına dair bir haber çıktı; istihbarat örgütü bu şir-

ketlere yabancı rakipleriyle ilgili çok yararlı bilgiler aktarabilirdi. Görünüşe bakılırsa teklif şirketlerden değil, örgütten gelmişti; Millbank'taki genel merkezde düzenlenen seminere yanılmıyorsam tarihte ilk kez hem devlet sektöründen hem de bilhassa özel sektörden endüstri ve finans dünyasının temsilcileri de davet edilmiş ve teklif seminer sırasında yapılmıştı. İleri sürdükleri mazeret ise, İngiliz ekonomisine yardım edip uluslararası çapta rekabet gücünü artırmanın, büyük şirketlerimizi kuşkusuz var olan yabancı casuslardan korumanın, ulusu güvenliğini tehdit eden iç ve dış, politik, askeri ve terörist tehlikelerden korumak kadar yurtseverce ve hayati bir görev olduğuydu. Teklifin özü, SIS'in" –bu baş harfleri hatırladım, ya Tupra'dan duymuştum ya da Wheeler'dan: Secret Intelligence Service; Pérez Nuix İspanyolca konuşmakta olduğumuz halde *s, i* ve *s*'yi İngilizce telaffuz etmişti, yani *es, ay, es* diye– "faaliyetlerini ticarileştirmek, ajansı kısmen özelleştirmekle aynı kapıya çıkan kârlı sözleşmelere imza atmak, acilen büyük yararlar sağlamak ve çok sayıda morali bozuk aylağı aşağı yukarı doğrudan şirketlerin hizmetine vererek sıkıntıdan kurtarmak anlamına geliyordu. Bu da, söylemeye gerek yok, örgütün sadakatini bölüştürmesi gibi ciddi bir risk taşıyordu. Lander bir sözcü aracılığıyla hepsini doğrudan inkâr etti; sözcüsü ücret karşılığında özel şirketler için casusluk yapmayı kabul etmenin MI5'in yetkilerini aştığını ve böyle bir teklifin yasadışı olacağını söyledi. MI5'in uzun süreden beri bizim şirketlerdeki yabancı casusları açığa çıkarmak amacıyla operasyonlar düzenlediğini, önemli sözleşmelerin arifesinde ya da bilgisayar dolandırıcılığı şüphesi olduğunda bilhassa savunma endüstrisine ve yeni teknolojilere ücretsiz olarak danışmanlık yaptığını itiraf etti. Ancak Lander'ın söz konusu seminerde yaptığı *Açık toplumda gizli işler* konulu tartışmalı sunumun sadece giderek artan *hacker* tehdidine odaklandığını ve karşılığında kesinlikle ücret almadan, devlet ve özel sektörden şirketlere *hacker*'lardan korunmanın ve bilgisayar korsanlığıyla savaşmanın yöntemleri konusunda tavsiyede bulunduklarını ileri sürdü. Ne var ki adları açıklanmayan bazı davetliler Lander'ın girişiminin farklı olduğunu, 'talep ettikleri takdirde' şirketler ve bireylerle ilgili ayrıcalıklı ve sürekli bilgi akışıyla işlerinde kendilerine yardımcı olmayı vadettiğini söylediler."

Genç Pérez Nuix sözlerine ara verdi, bu kez içki teklifimi kabul

etti; konuşmaktan ağzı kurumuş olmalıydı; çizgi roman kahramanı Sigrid'inkileri çağrıştıran sert, kırmızı, çekici dudakları vardı; insan daima karşısında uzun uzun konuşan kişinin dudaklarına bakar, öğrenciler hocaların, katılımcılar konferansçıların, dinleyiciler tercümanların, izleyiciler sunucularla siyasetçilerin dudaklarına (siyasetçilerin dudakları pek kötü görünür). Kalkıp mutfağa gittim ve oradan seslenerek (evim çok büyük olmadığından fazla uzak değildi) evdeki içecekleri saydım; sadece Coca-Cola, bira, şarap ve su; Londra'da neredeyse hiç ev sahipliği yapmadığımdan iyi bir ev sahibi değildim; beni görmeye gelen pek az sayıdaki insanın hemen hepsi sadece bunun için, kısa bir süre benimle olmaya gelirdi. Canı sıcak bir şey çekiyorsa kahve, süt ya da sütlü kahve de önerdim; beyaz şarap varsa ve soğuksa şarabı tercih ettiğini söyledi. Ayrıca nazik bir eski dostumun Cádiz'den gönderdiği altı şişe Sangre y Trabajadero'nun da olduğu gibi durduğunu hatırladım, ama o saatte kapalı sandığı açmaya üşendim.

"Buyur. Bana göre soğuk, senin için yeterince soğuk mu bilemem," diyerek dizlerinin önüne, bir bardak altlığının üstüne önünde açtığım bir Ruländer şişesini (şaraptan pek anlamam), bir başka bardak altlığının üstüne de (titiz bir adamımdır) pek uygunsuz bir kadeh koydum; kadehi neredeyse ağzına kadar doldurttu. Ben kadehi doldururken durdurmak için eliyle işaret etmediğini görünce, "Susuzluğunu gidermek için içerse hemen sarhoş olacak," diye düşündüm. Çorabındaki kaçık en ufak ya da zarif hareketinde, sık sık bacak bacak üstüne atıp sonra çözdükçe büyüyor, bir yandan eteği de sıvanmaya devam ediyordu; her seferinde azıcık da olsa etek kademe kademe kısalıyordu (sonunda tek hamleyle çekerek indirdi). İlerleyen kaçığın farkında değildi hâlâ; artık fark etmesi gerekirdi belki. Aslında bacağında kötü durmuyordu, ama konuşmamız uzarsa çorap lime lime olacaktı; "birkaç dakika" süreceğini söylemiş olduğunu o tamamen unutmuştu, ben de belki kısmen. Başlangıçtaki yabancılık ve geçicilik duygularını atlattıktan sonra uzun bir ziyaretin hoşuma gittiğini fark ettim; hele ayaklarımızın dibinde bir köpek varken; köpekler sakinse insana huzur, hatta rahatlık verir. Görünüşe bakılırsa epeyce kurumuş olan köpek sahibinin yakınında, yattığı yerde tek gözü açık uyuklamaya devam ediyordu. ("*Sleep with one eye open, when you slumber*,"* şarkısını mırıldanırım bazen kendi kendime, alıntı yaparım.) Şakacı,

oyuncu köpeklerin tersine iyi, içten, dürüst bir köpeğe benziyordu.

"Sen içmiyor musun?" diye sordu Pérez Nuix. "Bana eşlik edeceksin herhalde. Tek başıma içmek tuhaf geliyor." Bu duygusunu anında bastırmış olmalı ki Karafa Lord Rymer'ın en susamış halini aratmayacak şekilde bir dikişte kadehi boşalttı. Susamıştı kuşkusuz; yağmurun altında onca yol yürüdükten sonra normaldi; garip olan daha önce içecek bir şey istememiş olmasıydı. Kadehini tekrar doldurdum, ama ağzına kadar değil.

"Birazdan içerim," diye cevap verdim. "Devam et." Emir vermiş gibi olmamak için de eğilip tekrar köpeğin kafasıyla sırtını okşadım, kemikleri incecikti. Bu sefer boynunu bile dikleştirmedi; varlığıma alışmış olmalıydı, hiç umursamadı; çok mağrur bir puanterdi. Ama hepimiz hayvanlara sevgi gösterince yumuşadığımızı zannederiz, benimki de bu izlenimi uyandırmak için bir numaraydı. (Katiyen tahammül edemediğim bir şey varsa, o da hoş bir imaj yaratmak için köpekleri ya da kedileriyle fotoğraf çektiren yazarlardır – yüzlerce vardır bunlardan; oysa ancak yapmacık, özentili bir imaj yaratmayı başarırlar.) Sevecenlikle eğilmiş konumumdan yararlanarak genç Pérez Nuix'in bacaklarına o hizadan, oyalanarak baktım; bacaklarını çekici bulmaya devam ettiğimi inkâr edecek değilim. Sanıyorum fark etmemiş gibi yaptı, ne üzerini örttü ne de bir milimetre olsun geriye çekti. O sırada kendimi De la Garza kadar çocuksu hissettim, ama ne yapalım, seksten önceki cinsel hayranlık her zaman çocuksudur.

"Bu önlemler işe yaradı mı bilmiyorum, muhtemelen uygulandılar, ama el altından, öngörüldüğünden daha az göze batarak," diye devam etti, ikinci kadehin de yarısını tek dikişte yuvarladıktan sonra; dili dolaşmasa bari diye düşünüyordum. "Zaten kısa bir süre sonra 11 Eylül oldu ve o günden itibaren hiç kimse tam anlamıyla fazlalık sayılmadı. Ama her şeyden önemlisi, bu önlemler, eğer gerçekten alındıysa, fazlasıyla gecikmişlerdi ve bir yenilik sayılmazlardı; yıllardır tepedekilerin müdahalesi, neredeyse haberi olmadan yapılanların resmileşmesiydi; yarım yamalak biliniyordu elbette, ama bir pasiflik, görmezden gelme, biraz merak ve göz yumma vardı. Duvarın yıkılmasının ardından yaşanan uzun şaşkınlık dönemi atlatıldıktan sonra

* *İng.* Uyukladığında tek gözün açık uyu. *–ç.n.*

en işsiz kalmış ajanlar, her biri kendi muhiti ve imkânları dahilinde dışarıdan geçici ya da sürekli müşteriler bulmaya başlamışlardı. Kenarda köşede kalmış birkaç kişi istifa etti, gidebilenler çekip gitti (sorumluluk derecesine bağlı olarak bu işten ayrılmak kolay değildir, bazen imkânsızdır). Ama çoğunluk gidemedi ya da gitmek istemedi; bununla birlikte dışarıda çeşitli işlerde çalışmaya, dolayısıyla farklı patronlara hizmet etmeye başladılar. Becerilerini en yüksek teklifi verene sundular ya da en yüksek ücretli işleri kabul ettiler. Peki ajanlardan yararlanabilecek kişiler ya da özel kuruluşlar kimlerdi ya da kimlerdir? İşte, bazılarına dedektiflik işleri düştü: bir ihaneti doğrulamak, zimmete geçirmeleri, yolsuzlukları incelemek, gecikmiş borçları tahsil etmek; bazılarınaysa fedailik: eğlence sektöründen birilerini ya da törenlerde kodamanları korumak, bunun gibi şeyler. Kimileri paralı askere dönüşmüş olan eski meslektaşlarına yardımcı oldu; paralı askerlerin sayısı az değildi, Afrika'da bunlara her zaman iş çıkar. Sonuçta iş yelpazesi giderek genişledi; zamanla alan çalışmasında görevli rütbesiz ajanlar orta rütbelilere iş önermeye ve sağlamaya başladılar; muhtemelen 2001'e gelindiğinde, orta rütbeliler de yüksek rütbelileri sadece devlet hesabına çalışmamanın avantajları konusunda ikna etmişlerdi. Kesin olan şu ki, bu yedi-sekiz yıl boyunca, belli başlı bir düşmanın olmadığı o uzun süre boyunca, her türden çeşitli müşterilerden müteşekkil paralel bir ağ oluştu. MI5 ve MI6 ajanları zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek veya sezinleyip bilmek istemeyerek suçlulara, hatta suç örgütlerine, belki zincirin son uzak ve karanlık halkalarında da yabancı hükümetlere hizmet etmiş olmalılar mutlaka. Olabilir, bunu kimse bilmiyor, öğrenmeye kalkışacak olan da yok; artık hiçbir şey aşikâr değil, her şey birbirine karıştı. İnsan ücretini ödeyenlere soru sormamaya alışıyor; zaten işlerin çoğu aracılarla, paravanlarla halledildiyor, onlarla konuşuluyor. Her işin ardında kimin olduğunu saptamak için bir ön araştırma yapılması gerekse, işler asla tamamlanamaz, hatta işe başlanamazdı, zahmetine değmezdi."

Genç Pérez Nuix sözlerine ara verip ikinci kadehinin ikinci yarısını da bir dikişte bitirdi. Şüpheye düştüm, ama nezaket icabı içkisini tazeleyecekmiş gibi belli belirsiz bir hamle yaptım, şişeye dokunmadan. Şimdilik kekelememiş, dili dolanmamıştı, ama o hızla devam ederse her an konuşmakta zorlanabilir, konuşması anlaşılmaz olabi-

lir, uykusu gelebilirdi, oysa ben anlatacaklarını sonuna kadar dinlemek istiyordum. Ama bu belirtilerin hiçbirinden iz yoktu, şaraba alışık olsa gerekti. Kelime seçimi bile özenli ve isabetliydi; tahsilli bir insanın kelime hazinesine sahipti; fazla yaygın olmayan kelimeler kullandığı dikkatimden kaçmamıştı: "muhit", "müteşekkil", "aşikâr". Belki de baba tarafından İspanyol olmasına rağmen İspanyolcayı konuşmalardan çok kitaplardan öğrenen İngilizler gibiydi, dolayısıyla konuşması kitabiydi. Ayağa kalktım ve muğlak sorgulayıcı hareketime "Evet" ya da "Hayır" demesine fırsat vermeden konuştum:

"Şimdi canım çekti, kendime içki koymaya gidiyorum." Ardından bir uyarıda bulunmayı ya da çekincemi göstermeyi göze aldım: "Senin bu kadar kısa sürede üçüncü bir kadeh içmen iyi olur mu bilmem. Öylesi İspanyol gibi değil, İngiliz gibi içmek olur. Atıştıracak bir şeyler getireceğim ama."

Elimde kendi içkim ve birer kâse içinde zeytin ve cipsle döndüğümde, çorabındaki kaçığı incelerken yakaladım onu. İçeri girmeden önce, koridordan, neredeyse saklanarak baktığımda –durup birkaç saniye gözetledim onu: bir, iki, üç ve dört– kaçığa gözlerini dikmiş işaretparmağını dikkatle üzerinde gezdiriyordu (parmağını tükürüğüyle ıslatmıştı belki ya da bir damla oje sürmüştü ucuna; eskiden kadınlar kaçığın ilerlemesini önlemek için, en azından eve dönünceye kadar idare etsin diye kaçan ilmeğe oje sürerlerdi; gerçi herhangi bir şeyin ilerlemesini önlemek için artık çok geçti). Tekrar karşısına geçtiğimde o kollarını kavuşturmuş, bacak bacak üstüne atmıştı; defoya hiç değinmemesi tuhaftı; şaşırmak, hayıflanmak, hatta isterse kaçığın teoride yarattığı sefil görünümden ötürü özür dilemek için çok uygun bir andı; teoride diyorum, çünkü bana çirkin görünmüyor, beni rahatsız etmiyordu; hatta ilerleyişini çaktırmadan izlemek eğlenceliydi. Daha ne kadar süre fark etmemiş gibi yapacağını merak ettim, niye öyle yaptığını da; artık gizlenecek yanı kalmamıştı. Bunun üzerine o gece –daha doğrusu tanıştığımızdan beri– ilk kez beni diskalifiye etmemekle kalmayıp söze dökmeden, bana dokunmadan, hatta bakmadan –sadece konuşurken doğrudan yüzüme bakıyordu, sanki açıklayıcı ve nötr konuşmanın bakışından başkası mümkün değilmiş gibi– çok daha geç saatte, fazla geniş sayılmayan yatağımdaki birlikteliğimizin ısrarlı yakınlığına rağmen beklenmedik bir anda, nihayet ger-

çekleşen şeyin gerçekleşebileceğini söylemekte olduğu geçti aklımdan: İpeğin ya da naylonun yırtılarak açılması, giderek artan uzunluğu ve genişliği, banyoya gidip çıkararak, hatta değiştirerek (çantalarında daima yedek çorap taşıyan kadınlar tanırım, Luisa da bunlardan biridir) durumu ortadan kaldırmaması, bir çare bulmaması, kaçığın büyümesine ve budunun giderek daha geniş bir yüzeyini açığa çıkarmasına, muhtemelen az sonra baldırın ön tarafına da –bacağın bu kısmına ne ad verildiğini, hatta bir adı olup olmadığını bilmiyorum, belki inciktir, belki de kaval, ama ikisi de yakışmıyor– yayılmasına izin vermesi bir mecazdı, vaat ya da bildirmeydi; gerçi dizinin altını çizmesi örtüyordu, bununla birlikte daha önce, çizmelerin sahibi sırılsıklam içeri girip oturduğunda fermuarları indirilmek suretiyle kısacık bir an onlar da açılmıştı; evet, çoraptaki kaçık dişleri olmayan bir fermuar gibiydi, gayrimedeni, özerk ve denetlenmesi imkânsızdı, gerçekten yırtılan şeye özgü vahşet unsurunu taşıyordu; yalnız bu yırtıkta benim ya da herhangi bir başkasının eli rol oynamıyordu; malzeme kendiliğinden yırtılıyor, buna rağmen bacağa yapışık kalıyor, aynı anda hem örtüyor, hem açıyor, tezatı vurguluyor, çıplak ten iki yönde, hem aşağı hem yukarı uzuyordu, hem yuvarlak dize doğru, hem de butların üstüne doğru; kadınların butlarının üstünde neyin gizlendiğini ya da açığa çıktığını ise neredeyse bütün erkekler, hemen hepimiz biliriz. (Ben onu –karanlık zirveyi– daha sonra, bir diskoteğin kadınlar tuvaletinde istemeden görecek, pervasızca "*You come and see*," yani "Gel kendin bak," dendiğini işitecektim.)

Kafamdan bu düşüncelerin geçtiğini, bunları düşündüğümü fark edince biraz utandım, neredeyse irkildim. Son derece uygunsuz düşüncelerdi; biraz gafil avlamışlardı beni; işin kötüsü, bir fikir kafamıza bir kez girdi mi artık onu düşünmemiş olmak imkânsızdır, onu kafamızdan atmak ya da silmek de zordur, nasıl bir fikir olduğu hiç fark etmez; bir intikamı düşünen kişinin düşüncesini gerçekleştirmeye çalışması çok muhtemeldir; korkaklıktan, bağımlılıktan gerçekleştiremediği ya da koşullar nedeniyle fazla uzun süre beklemesi gerektiği takdirde de çok büyük ihtimalle bundan böyle hep o fikirle yaşar, içinde zonklayan fikirle gecesi, uykusu zehir olur; birine garez duyulduğunda garezin entrikaya, karalamaya, fesatlığa, zarar veren eylemlere dönüşmemesi ya da bir köşeye pusu kurup gelmek bilmeyen sa-

bahı bekleyerek kin kusmakla yetinmesi tuhaf olur; birinin gönlünü çalma dürtüsü duyulduğunda normal olan, gönül hırsızının icabında sonsuz sabırla, oyunlarla işe girişmesidir; buna cesaret edemese de projesinden vazgeçemez, ta ki uzun süre sonra bir gün belirsizliklerden, sadece kuramsal ya da geleceğe yönelik, yani hayali faaliyetten sıkılıncaya ve uyanışlarını karartan sisler dağılıncaya kadar; ortaya çıkan şey birini öldürme –veya daha yaygın biçimde, öldürülmesini emretme– ihtimaliyse, en azından kiralık katil piyasası araştırılır muhtemelen ve kararsızlıkların, tahmini vicdan azabının üstesinden gelinince onlara, onlar değilse de oğullara başvurulabileceği düşünülür; ani, uykudaki kadar beklenmedik, belki o kadar istemsiz bir cinsel arzu söz konusu olduğunda da, arzuyu uyandıran kişi kendini bize gösterdikçe, herhangi bir adım atacak durumda olmasak, hayatımızın geri kalan herhangi bir ânında gerçekleşebileceğini düşünmesek de, tatmin edilinceye kadar hep o arzuyla yaşarız artık. Hayatımızın geçmişte kalan anları ise arzuda, hayalde, hatta hırsta hesaba katılmaz. Hayıflanmada da. Buna karşılık spekülasyonda hesaba katılır.

Bunu Tupra'nın evinde, insanı huzura yaklaşan bir güvene davet eden rahat salonunda hatırladığımda, acaba o gece Pérez Nuix'in çorabındaki kaçığı ve butlarını, bir restoranda Jayne Mansfield'ın masa örtüsünün üstünde yüzen beyaz göğüslerini süzen Sofia Loren'in endişeli, denetimsiz bakışlarıyla, ama kıskançlık ve şüphe yerine hayranlık ve arzuyla mı dikizledim diye düşündüm. Eğer öyleyse fark etmiş olmalıydı, hem de başından beri (bu tür bakışlar seyredilen kişiyi teyakkuza geçirir). Kendi kadehimi doldurduğumda genç Pérez Nuix kadehini bana biraz yaklaştırdı; doldurmasam babalık edermiş ya da şarap konusunda cimriymişim gibi görünecektim; her ikisi de ne kadar çirkin şeylerdi; böylece Pérez Nuix üçüncü kadehine de hemen girişti, ama ölçülü bir yudum aldı ve en azından iki zeytinle bir cips yedi. Düşüncemin kendini beğenmiş ve aptalca olduğunu düşündüm, ama aynı zamanda doğru olduğundan da emindim; bazen aptalca şeyler doğrudur. "Olabilir," diye düşündüm, "bana doğaçlama bir şehvetin yolunu göstermek ve yönlendirmek için kaçığının serbestçe ilerlemesine izin veriyor olabilir, ama dikkatli olmak gerek: Benden bir şey rica edecek, henüz ayrıntıya girmedi, beni kızdırmanın işine gelmeyeceği, bana bir şey teklif etmesinin, hatta ben bu konuda talepte

veya imada bulunmadığım halde sunmasının iyi olacağını düşünebileceği aşamadayız hâlâ; bu aşama ben 'Evet' ya da 'Hayır', hatta 'Bakayım, denerim' veya 'Karşılığında şunu isterim' deyinceye kadar sürecek en azından. Daha bile uzun sürmesi doğal olurdu; birkaç gün, ben ricasını vaadin ya da bir 'Düşüneyim'in, 'Bakarız'ın, 'Belli olmaz' ın aralanan ihtimalini bildirmenin ötesinde, geri dönüşü olmayan sözler ya da eylemlerle, gerçekten yerine getirinceye kadar sürebilir. Ama o ricasını henüz tam olarak dile getirmedi; dolayısıyla bana da cevap verme, kabul ya da reddetme, sürüncemede bırakma, yalvartma, kararsız kalma sırası henüz gelmedi."

"Ne olursa olsun," diye devam etti genç Pérez Nuix, elinde yine benim Karelia marka Peloponnesos sigaralarımdan biriyle, "bir alan bir kez genişledi mi tekrar daraltmak hayli zordur, özellikle gerçekten daraltılmak istenmiyorsa. Ne dememi istiyorsun?" Evet, Pérez Nuix her iki dili de çok iyi konuşuyordu ("hayli" pek kullanılan bir kelime değildir), ama benim dilimi ya da ikimizin ortak dilini konuşurken ara sıra İngilizce kokan tuhaf ifadeler çıkıyordu ağzından. "İnsan bir kapıyı hafif aralar, dışarıda kasırga esiyorsa kapatmak imkânsızdır. Büyüyen şey küçülmeye değil, yayılmaya meyleder; hemen hiç kimse kazanabileceği gelirden vazgeçmez, hele kazanmayı denemiş ve ona alışmışsa. Alanda çalışan görevliler, faaliyet boşluğu döneminde (çok doğru olmasa da şimdilik böyle adlandıralım) dışarıdan iş almak konusunda öncülük ettiler; şu anda, tam kapasite çalışmaya dönülmüşken bile, zannetme ki yüksek ücret alıyorlar; çoğunun ücreti seninkinden, benimkinden yüksek değil; bu da, risk faktörünü, en ufak bir ayrıntıyı doğrulamak için harcadıkları zamanı hesaba katarsan yetersiz ya da onlar yetersiz olduğunu düşünüyor. Birçoğunun aileleri var, birçoğu borçlanıyor, uzun süre yolculuk yapıyorlar, bütün masrafları da başkalarınca karşılanmıyor. Masraflarını belgelemeleri gerekiyor, bazı durumlarda bu mümkün değil: Rüşvet verdiğin biri, bilgi sızdırmak için para verdiğin insanlar, ispiyoncular, sırdaşlar, köstebekler ya da ufak tefek işlerini gören, seni gizleyen, sana yataklık eden biri nasıl makbuz kessin; bir darboğazdan kurtulmak ya da aradaki engelleri kaldırmak için gerektiğinde tutulan tetikçilerden, hayatını bağışlaması için parayla satın aldığın adamlardan hiç bahsetmiyorum; hayatta kalmanın tek yolu seni öldürmesi için o adama tek-

lif edilen meblağı yükseltmek, bir tür açık artırma olabilir. Bunlar sana fatura kesemez ki. Finans bürokrasisi mantıksızdır, ters teper, saçmadır, hiçbir yararı olmaz, bir yüktür; bu ajanlar arasında memnuniyetsizlik daima mebzuldür; ne kadar iş yaptıklarının takdir edilmediğini, pis işlerle uğraştıklarını düşünürler ve çoğu kez yalnız fedakârlıklarıyla kahramanlıklarından, zaman zaman vahşi eylemlerinden değil, tanım ya da prensip icabı isimlerinden bile habersiz olan bir toplumu korumak için rezil bir hayat sürerler. İsimleri görev başında öldüklerinde bile bilinmez; sen de biliyorsun, öleli on yıllar bile geçmiş olsa isimlerin açıklanması yasaktır. Depresyona girerler, her gün niye bu işin içine girdiklerini sorgularlar. Çoğu kez kimsenin, dostlarının, komşularının, hatta ailelerinin haberi olmadan ülkeleri için ellerinden geleni yaptıklarını bilmekle yetinen fedakâr ya da sadece yurtsever bireyler değildir bunlar. Bu yaklaşım başka bir çağa, çabucak geride bırakılan saflık dönemlerine özgüdür. Belki bazıları en başında, ilk katıldıklarında bu hisleri taşımışlardır, ama seni temin ederim ki bu mahrem tatmin fazla uzun sürmez, öyle bir gün gelir ki herkes refaha kavuşmak ister, minnete, sırtının sıvazlanmasına, sitayişe, çalıştığı şirketin bir iç yazışmasında bile olsa isminden, başarılarından söz edilmesine ihtiyaç duyar. Bunlar olmadığına göre de, hiç değilse para, refah, biraz lüks, serbest vakitlerinde iyi yaşamak, çocuklarına en iyi imkânları sunmak, karılarına ya da kocalarına güzel hediyeler almak, sevgililerine para yetiştirebilmek, onları elde tutabilmek isterler; insan birilerine vakit ayıramıyorsa bunu telafi edebilmelidir, telafi etmek de para ister, eğlenmek pahalıdır, insanları memnun etmek pahalıdır, hava atmak pahalıdır, hoşa gitmek pahalıdır. Disiplinin kalmadığı bir dünyada diğer herkesin istediklerini isterler; bu yüzden de kendilerine ek iş getirenleri ince eleyip sık dokumazlar. Şefler de muhtaç oldukları bu ajanları karşılarına almak istemediklerinden bu dış kaynaklı işler kulaklarına çalındığında görmezden gelirler onları; bazıları da mecra değiştirip aynı yola girerler. Senle ben başkalarıyla kıyaslandığında niye bu kadar yüksek ücret alıyoruz sanıyorsun? Ama bizimki alanda çalışan ajanlar için matah bir ücret değil; onlar uzun süre evlerinden uzakta olabilir, kimi zorluklara göğüs gerebilir, hatta canını tehlikeye atabilir, hatta belki özel durumlarda başkasının canını alıp almama kararını vermek zorunda kalabilir. Ama

bizlerin nerede ve nasıl çalıştığımızı düşünürsen, aldığımız ücret yaptığımız iş için yüksek; çalışma saatlerimiz oldukça esnek, hiçbir tehlikesi yok, oldukça rahatız, arada bir camla, meşakkat çekmeden çalışıyoruz." Kelime hazinesinin İspanya'da yaygın kullanımla kıyaslandığında çok zengin olduğunu düşündüm tekrar; hiç kuşkusuz değerli edebi eserler okumuş birinin kelime hazinesiydi, bugünkü ucuz edebiyatı değil; şimdi cahilin teki bir roman yayımlıyor, göklere çıkarılıyor; yurttaşlarımın kaçı "mebzul", "sitayiş", "mecra" ve "meşakkat" kelimelerini doğru kullanır? Pérez Nuix'in bu kadar çok ve bu kadar aralıksız konuştuğunu ilk kez duyuyordum; sanki onu yeniden tanıyor gibiydim; ilk izlenim kadar yeni bir ikinci izlenim. Sözlerine kısa bir ara verip şarabından bir küçük yudum daha aldıktan sonra sonuca geçti: "Sence Bertie nasıl olup da bu kadar iyi yaşıyor, bu kadar çok şeye sahip? Elbette hepimiz ara sıra, bilerek ya da bilmeyerek, belki sandığımızdan daha sık, özel özel şahıslar adına çalışıyoruz; daha önce de dediğim gibi, aslında emir aldığımızda soruşturmak bize düşmüyor. Ayrıca niye yapmayalım, becerilerimizden niye yararlanmayalım? Bir şey fark etmez Jaime, yıllardır her düzeyde yapılıyor, çok önemli de değil. Emin ol bu yüzden hiçbir şey değişmiyor, vatandaşın güvenliği azalmıyor. Aksine. Aksine belki. Ne kadar çok tarakta bezimiz olursa o kadar çok alana müdahale edebilir, onları daha fazla koruyabiliriz."

Bir süre sustum, cevap vermedim; yoluna devam eden kaçığa gizlice, Lorensi bir bakış daha atmaktan kendimi alamadım. Çorabın parçalanmasına fazla bir şey kalmamış gibi geldi bana; o zaman çıkarmak zorunda kalacaktı, ne olacaktı sonra?

"James Bond alanda görevli bir ajan herhalde, değil mi?" diye beklenmedik bir soru sordum; en azından onun için beklenmedikti, çünkü istemeden, şaşkınlıkla güldü ve kısa gülüşünün ortasında cevap verdi:

"Evet, elbette. Ne alakası var?"

"Bilmem, ama acayip para harcar, hesap soran olduğunu da görmedim hiç."

Genç Pérez Nuix tekrar güldü; belki sırf nezaket icabı değil, basit esprim gerçekten hoşuna gittiği için. Şaraptan mı, gitgide rahatladığından, güveni arttığından mı bilmem, ama kahkahalarının içtenlikle, bastırılmadan patladığını fark ettim; Luisa da keyfi yerinde olduğunda ya da beklenmedik bir espri karşısında böyle kahkahalar atardı. Pérez Nuix'in bu yanı benim için tam anlamıyla yeni sayılmazdı; adsız binada, Tupra ve diğerleriyle gece çıkışlarımızda da fark etmiştim, ama insanın kişilik özellikleri işte hafiflemiş şekilde ortaya çıkar; öfke açığa çıkarılmaz, eğlence ertelenir, marj yoktur ve zaman azdır. Kahkahalar yaralı giysinin mahvına da katkıda bulunuyordu.

"Unutma ki," diye cevap verdi, "gerçek hayatta ajanlar asla Fleming'in şansına ve Broccoli'lerin mali desteğine sahip değildir. Onlar olmayınca da hayat daha zor, daha cimri ve daha aleladedir."

Broccoli'lerin kim olduğunu bilmem gerekirmiş gibi konuşmuştu; gerçekten bir soyadıysa komik bir soyadıydı (İtalyancada "*broccoli*" tahmin edilebileceği gibi brokoli anlamına gelir, mecaz anlamı da bir o kadar kötüdür, belki en doğru şekilde "salaklar" diye çevrilebilir). Onları tanımadığım kesindi.

"Onların kim olduğunu bilmiyorum," diye itiraf ettim, anlamış gibi yapmaya kalkışmadan. Aşikâr İtalyan kökenlerine rağmen İngiltere'de tanınıyorlardı belli ki, ama ben hiç duymamıştım.

"Albert Broccoli on yıllar boyunca Saltzman adında bir başkasıyla birlikte Bond filmlerinin prodüktörlüğünü yaptı. Daha sonrakilerde onların yerini Barbara Broccoli ve Tom Pevsner diye birileri aldı. Barbara muhtemelen ölmüş olan Albert'in kızı herhalde; birkaç yıl önce bir ölüm ilanı çıktığını hatırlar gibiyim. Aile bir servet yapmış

olmalı; ilk Bond filmi 1962'de yapılmıştı, düşünsene, sanırım hâlâ da yenileri çekiliyor; ben haberim olunca mutlaka görmeye çalışıyorum elbette."

"Peter ölmeden önce bunu ona sormam lazım," diye düşündüm; böyle bir şeyin aklıma gelmesi, böyle bir korkuya kapılmam beni şaşırttı; ilerlemiş yaşına rağmen o âna kadar ne dünyayı onsuz, ne de onu dünyasız hayal etmiştim. Peter yok oluşunu çehrelerinde, konuşmalarında ya da tavırlarında taşıyan yaşlılardan değildi. Tam tersine. Gençliği ve yetişkinliği şimdiki benliğinde her an o kadar gözle görülürdü ki, sırf zamanın saçma sapan birikmesi yüzünden hepsinin birden yok oluvermesi imkânsızmış gibi gelirdi bana; bunu zamanın belirlemesi ve dayatması, zamanın iradelerden daha güçlü olması son derece anlamsız bir şey. Belki de uzun yıllar önce kardeşi Toby Rylands'ın dediği gibiydi: "İnsan hastayken, tıpkı yaşlılıkta veya kaygılıyken olduğu gibi, yaptıklarında kendi iradesiyle başkalarının iradesi eşit derecede rol oynar. Her zaman bilinmeyen şey ise, bize ait olmayan iradenin kime ait olduğudur. Hastalığa mı, doktorlara mı, ilaçlara mı, kaygıya mı, yıllara mı, geçen zamana mı? Artık var olmayan benliğimize... irademizi de beraberinde alıp götüren o benliğe mi?" "Dünkü yüzümüze," diye ekleyebilirdim, "hatırlandığımız sürece, meraklı biri fotoğraflarımıza baktığı sürece dünkü yüzümüze sahip oluruz; buna karşılık bütün yüzlerin kurukafaya, küle dönüştüğü bir yarın gelecektir; o zaman yüzlerin önemi kalmayacak, hepimiz birbirimize benzeyeceğiz, bizler, düşmanlarımız, en sevdiklerimiz ve en nefret ettiklerimiz." Evet, büyük sükse yapmış, ama ancak birkaç yıl boyunca tadını çıkarabilmiş, hem şanslı hem de bahtsız Ian Fleming'in o ithafını Wheeler'a sormalıydım; nasıl tanıştıklarını, ne kadar yakınlaştıklarını; Fleming 1957'de "... *who may know better. Salud!*" diye yazmıştı kitabın ilk sayfasına. Tupra'yla çalışmaya başladığımdan beri Oxford'a gidip Peter'ı görmeye pek vaktim olmuyordu; belki de daha önce fazlasıyla zamanım vardı ve ruhum fazlasıyla ağırdı; ona yaptığım ziyaretler de hem zamanımı dolduruyor, hem ruhumu biraz hafifletiyordu. Her şeye rağmen en az on beş günde bir telefonda sohbet ediyorduk hâlâ. Yeni şefim ve iş arkadaşlarımla anlaşıp anlaşmadığımı, yeni ve belirsiz işyerimde nasıl olduğumu soruyordu bana, ama ayrıntıya girmemi beklemiyor, grubun somut işlerini, yani insan

tercümelerini ve hayat yorumlarını soruşturmuyordu. Benim ketumluğumun ne kadar gerekli olduğunu herkesten iyi o biliyordu belki ya da sormasına gerek yoktu; Tupra'yla doğrudan bağlantı halindeydi ve belli başlı faaliyetlerimden, gelişmelerimden ve gerilemelerimden haberdardı. Bununla birlikte, zaman zaman burnunu sokmak, ağzımı aramak, hatta ben görevlerimle ilgili bir şey anlatmaya başladığımda beni dinlemek istemediğini sezer gibi oluyordum; sanki bilmek istemiyordu ya da dışarıda kalmak onda kıskançlık yaratıyordu –olabilirdi, o dışarıda, benim gibi biri ise içerideydi, ben sonuçta bir yabancıydım, bir zıpçıktıydım– belki de görüşmelerimizden yoksun kaldığı ve bu yoksunluğa aracılık ederek, entrikaları ve nüfuzuyla kendisi sebep olduğu için biraz üzülüyordu. Konuşmalarımızda onda en ufak bir garez, kendine yönelik bir alaycılık, benim uzaklaşmamdan ötürü bir kırgınlık hissetmesem de, teessüfle gurur karışımına benzer bir şeyler seziyordum; belki de koruduklarının kişi bağımsızlaştığında bazen hamilere, çıraklarının cesaret, yetenek ya da şöhrette kendilerini aştığını gördüklerinde ustalara –hepsi böyle bir şeyin olmadığını, hayatta olmayacağını ileri sürseler de– musallat olan susturulmuş pişmanlık ve zaptedilmiş tatmindi sezdiğim.

Çok eskide kalmış, çok farklı bir dönemde üyesi olduğu gruptan genelde uzaklaşmış olmasına rağmen en çok ilgilendiği kişi Pérez Nuix'ti. İlgisinin nereden kaynaklandığından emin değildim; Tupra onun yeteneklerinden çok bahsettiği için de olabilirdi (ben henüz Pérez Nuix'i tanımazken Wheeler ondan, "Tupra'nm şu becerikli, yarı İspanyol kızı," diye söz etmişti; "adını hiç hatırlayamıyorum; yeterince uzun süre elinde tutabilirse en iyi elemanı olacağını söylüyor"; ardından da, başka bir örneği hatırlamış gibi eklemişti: "Sorunlardan biri de bu, çoğu bıkıyor, çabuk bırakıyor"), benim söz konusu genç kadınla ilişki kurup duygusal sersemliğimden ve onun zannettiğinden çok daha seyrek olan cinsel sarsıntılarımdan (yaşlılar erkekliğini koruduğunu düşündükleri, dolayısıyla hâlâ genç gördükleri herkesin hareketli ve çeşitli –başarılı ve fiili demek istiyorum– bir cinsel hayatı olduğunu sanırlar) kurtulabileceğimi düşündüğü için de. Wheeler ayların birbirini izlediğini, o böylesini tercih etse de, Luisa'yla aramızın düzelmediğini görüyordu –ateşin sönmeden önceki son kıvılcımları bile yoktu; kapıları öncesine göre daha da sımsıkı kapatan cinsten

dahi olsa, hiç değilse aralandığında hafif bir kaygı yaratan bir gelgit bile yoktu– dolayısıyla konuşmalarımızda ne zaman bir kadın adı geçecek olsa, uzaktan, el yordamıyla, hatta belki körü körüne, biraz safça, saygılı bir babacanlıkla, çekingen bir çöpçatanlığa kalkışıyordu; Patricia Pérez Nuix adı ise ister istemez en sık geçen, en kalıcı addı.

"Onunla iş haricinde iyi anlaşıyor musun? Aranızda bir dostluk var mı?" diye sormuştu bir keresinde. "Sanıldığının aksine, karşı cinsle kurulabilecek en iyi ilişki dostluk ilişkisidir; karşındakini fethetmek için en etkili yol olduğu gibi en uzun süreli ilişkilerin de temelidir." Bir başka konuşmamızda da becerilerini sorgulamıştı: "Sohbeti, olaylara bakışı, yoğunlaştığı şeyler ilgini çekiyor mu? Tupra'nın dediği kadar becerikli mi? Onunla iyi vakit geçiriyor musun?" Bir üçüncü konuşmada daha da dobra konuşmuş veya daha meraklı davranmıştı: "Güzel bir kız mı? Yani gençliğinin haricinde demek istiyorum. Sence çekici mi?"

Ben de her seferinde coşkuyla değil, ama saygıyla cevap vermiştim: "Evet, var, başlangıç aşamasında, yani olabilir demek istiyorum. Ama henüz çok erken, şimdilik doğrudan birbirimize yardımcı olabileceğimiz, birbirimizi bir zorluktan ya da çelişkiden kurtarabileceğimiz bir durumla karşılaşmadık; dostluğu yaratan bu tür şeylerdir. Ya da alışkanlık, artık fark edilemeyecek kadar çok zaman geçmesi." Sonra: "Evet, çok becerikli, çok şey görüyor ve saptıyor; nüanslara dikkat ediyor, ama allayıp pullamıyor, işin eğlencesine, gösterişe kaçmıyor; öte yandan eğlenceli biri, birlikte çalıştığımızda sinirlenmiyorum, sıkılmıyorum, onu hep seve seve, zorlanmadan dinliyorum." Ve son soruya da: "Evet, oldukça güzel sayılır, dünya güzeli değil. Ama esprili bir kız, tenselliğini gizlemiyor, gülmekten kaçınmıyor; çoğu zaman kadınlarda en çekici özellik bu. Artık girişmediğim zahmetlere girecek, bu yolda bir adım atacak kadar çekici bulmasam da karşıma kendiliğinden bir fırsat çıksa nazlanmam diyelim." Hatırlıyorum da, son cümleyi İspanyolca söylemiştim, başka dillerde "nazlanmak"la aşık atabilecek bir kelime yoktur; ardından eklemiştim: "Bir varsayımdan ibaret; aklıma gelmiyor, plan yapmıyorum. Öylesi yersiz olurdu, o benden çok daha genç. Teorik olarak arzulamamam gereken biri."

Wheeler içten bir şaşkınlıkla cevap vermişti:

"Öyle mi? Ne zamandan beri kendine sınır koyuyorsun? Ne za-

mandan beri ket vuruyorsun? Yanılmıyorsam sen Tupra'dan gençsin; bildiğim kadarıyla o henüz kendine sınır koymuyor, ne bu alanda, ne de başka bir alanda."

Belki genel anlamda konuşuyordu, belki de benim geçmişte yaşandığından sık sık kuşkulandığım Tupra-Pérez Nuix ilişkisine değiniyordu somut olarak. Yorumu kuşkularımı pekiştirmişti.

"Herkes aynı değil Peter," diye cevap vermiştim. "Biz erkekler yaşımız ilerledikçe daha da çok farklılaşırız, öyle değil mi? Sizin bunu bilmeniz gerekir. Tupra'yla ben birbirimizden çok farklıyız. Kuşkusuz çocukluğumuzdan beri de farklıydık."

Ama o dediklerimi önemsememiş ya da ciddiye almamıştı.

"Hadi canım. Bu saatten sonra utangaçlaştığını iddia etmeyeceksin herhalde Jacobo. Veya yaşlılık kompleksine kapıldığını, bu tür ahlaki kaygılar edindiğini. On yaş, yirmi yaş fazlasının ne önemi var? İnsanlar bir kez yetişkinliğe ulaştıktan sonra hep yetişkin kalırlar; o noktadan itibaren de her şey hızla eşitlenir. Neyse ki geri dönüşü olmayan bir şeydir; gerçi bazı insanlar asla yetişkinliğe ulaşmaz, ne yaşayışlarında ne de zihinsel olarak; sayıları da giderek artıyor bu baş belalarının; benim onlara hiç tahammülüm yok, dükkânlar, oteller, işyerleri, hatta hastane ve bankalar bunlarla dolu. Kasıtlı bir şey, toplumlarımızın desteğiyle oluşuyor. Neden bilmem ama, sorumsuz kişiler yetiştirmek işlerine geliyor. Nasıl açıklanır bilmem. Sanki engelli yaratmaktan hoşlanıyorlar. Bu akıllı kız kaç yaşında?"

"En fazla yirmi yedidir herhalde. Pek daha küçük de olamaz."

"Canım, enikonu yetişkin bir kadın işte; Joseph Conrad'ın gölge çizgi dediği sınırı aşmıştır ya da aşmak üzeredir mutlaka. Biliyorsundur, hayatın insanı üstlendiği yaş; daha önce kendisi hayatı üstlenmemişse tabii. Kapalı olanı açık olandan, dolu sayfayı boş sayfadan ayıran çizgi; kenara itilen imkânlar tekrar elde edilemediği ve yaşanan her günle birlikte biraz daha kaybedildiği için imkânların tükenmeye başladığı nokta. Her gün bir gölge ya da bir anı, ikisi aynı şey."

"Bu dediğiniz Conrad'ın zamanında geçerliydi herhalde Peter. Şimdi yirmi yedi yaşında insanların çoğu daha hayatlarının başlamadığını düşünüyor; nasıl desem, bütün kapılar ardına kadar açık, gerçek hayat henüz başlamamış, sonsuza dek bekleyiş içinde oluyor. Bu sorumsuzlar okulundan daha büyük yaşta mezun olunuyor. Elbette az

önce sizin de dediğiniz gibi, eğer mezun olunursa."

"Ne olursa olsun. Bu kız seninle ilgileniyorsa, senden hoşlanıyorsa yaşını önemsemeyecektir. Dediğiniz kadar uyanıksa ergenlik dönemini, hatta çocukluğunu uykuda geçirmemiş, kendini sınırlamamış olmalı; aksine dünyayla tam anlamıyla bütünleşmiştir; zamanı geldiğinde, belki koşulların da zorlamasıyla hayata adım atmak için acele etmiştir. Kavrayışı bu kadar isabetliyse pek genç erkeklerle gönül eğlendiren kızlardan da değildir. Gençler ona şeffaf, fazlasıyla deşifre edilebilir geliyordur, onların ruhunu gözleri kapalı okuyordur." Wheeler uzun bir ara vermişti; bu uzun suskunluklar konuşmaktan yorulduğunun habercisiydi; telefonda çabuk yoruluyordu; yaşlı insanın eline ahize bile ağır gelir, onu havada tutmak kolunu yorar. Vedalaşmadan önce eklemişti: "Tupra'yla sen birbirinizden o kadar da farklı değilsiniz Jacobo. Farklısınız. Ama senin sandığın ya da umduğun kadar değil. Ayrıca daha önce de söyledim sana, Londra'da bu kadar yalnız olman doğru değil; gerçi artık daha meşgulsün, oyalanıyorsun, ama aynı şey değil."

Akıllı, dünya güzeli olmayan güzel kız şimdi karşımdaydı işte; gece vakti benim evimde, kanepemde, köpeğiyle, çorabı kaçmış, benden bir şey rica ediyordu; şarabı biraz fazla kaçırıyordu; dışarıda yağmur kesintisiz, düzenli ve rahat yağıyordu; o kadar aralıksız ve şiddetliydi ki, sanki esnek madeni çubukları ya da sonu gelmeyen mızrakları andıran çizgileriyle tek başına geceyi aydınlatıyor, dinme ihtimalini, gökyüzünde bundan böyle herhangi başka bir hava koşulunu temelli dışlıyor, yokluğunun düşüncesine bile izin vermiyordu; tıpkı duygu ve istek yüklü kucaklaşmalar gibi, tıpkı daha önce kucaklaşmış iki kişinin arasında tiksintiden başka şey kalmadığında tiksinti gibi; önce biri, sonra diğeri; hemen her zaman olaylar bu sırayla birbirini takip eder, tersine değil. Genç Pérez Nuix karşımda konuşuyordu; muhtemelen daha fazla zamana ihtiyaç göstermeden aramızda en becerikli oydu; adsız binadaki grubumuzun en isabetli yorumcusu, en yeteneklisiydi; beşimizden en çok riski göze alan, en derinlemesine bakabilen oydu; Tupra'dan ve benden daha derinlemesine, Mulyran' la Rendel'dan çok daha derinlemesine; şemsiyesinin altında ıslanarak onca yolu tepip rica etmeye geldiği şeyi nihayet açıkça ifade ettiğinde benim tepkimin, cevabımın ne olacağını tahmin edip etmediğini,

bilip bilmediğini merak ettim. Mutlaka her şeyi ölçüp biçmiş, hesaplamış, teşhis etmiş olacağını ve hiç kuşkusuz benim kendimle ilgili henüz bilmediğim şeyi onun bildiğini düşündüm – öngörü sahibiydi belki; benim temkinli olmam, onun tahminlerinden uzaklaşmam ya da kasten onlara aykırı davranmam gerekiyordu, ama bu zordu, çünkü öngördüğüm tahminlerinden kasten, ileriyi düşünerek ne zaman ve ne açıdan uzaklaşacağımı da tahmin etme kapasitesine sahipti. Bu şekilde birbirimizi etkisizleştirebilirdik sonunda, konuşmamızın, yapacağımız herhangi bir şeyin ne anlamı kalırdı ne de gerçekliği. Birbirine denk kuvvetler karşılaştığında silahları bırakma zamanı gelir; mızrak bir kenara atılır, kalkan indirilip çimenlerin üstüne bırakılır, kılıç toprağa saplanır ve miğfer kılıcın kabzasına asılır. Rahatlayıp öngörmeye çalışmasam, özellikle de kendime aykırı hareket etmesem daha iyi olurdu; yapaylaşmayıp kaygılanmadan, sakin sakin içkimi içsem daha iyi olurdu; eninde sonunda "Evet" ya da "Hayır" diye cevap vermek ve hâlâ sohbeti yönlendirmek benim elimdeydi.

"Broccoli, Saltzman, Pevsner, hepsi yabancı adlar, yani İngiliz değil. Bond filmlerinin yapımcılarının Alman ya da İtalyan olmaları ilginç, biraz tuhaf, öyle değil mi?" Bir yandan içkimi yudumlarken verdiğim cevap bu oldu; isimsel ve coğrafi merakıma yenildim, onu sadede gelmesi için sıkıştırmadım. O varlıklı ailelerin üyeleri de sahte İngilizler olmalıydı. Şu veya bu nedenle sayıları oldukça kabarıktı aslında. "İngiliz yurttaşı da olsalar, burada doğmuş da olsalar, sahte İngiliz izlenimi uyandırıyorlar."

"Canım, bu çok normal bir şey; sahte demekle neyi kastettiğini anlamadım. Burada fazla karışım olmadığı ya da yabancı varlığının çok yakın geçmişe ait olduğu sanılıyor; Chelsea'yi satın alan şu Abramoviç, Al Fayed ve diğer milyoner Araplar gibi. Oysa İngiltere yüzyıllardır İngiliz olmayan soyadlarıyla dolu. Mesela Tupra, mesela ben, mesela Rendel, mesela sen. Soyadı yabancı olmayan tek kişi Mulyran aramızda; o da bir dereceye kadar, İrlandalı gibi geliyor kulağa."

"Ama ben zaten İngiliz değilim, sayılmam," dedim. "Ben her bakımdan İspanyolum, geçici bir süreliğine buradayım. Yani öyle sanıyorum, öyle hissediyorum, ama belli mi olur, belki de kalırım. Sen de yarı yarıya öylesin değil mi, yani İngiliz? Baban İspanyol. Nuix Katalan soyadı herhalde." Soyadını İspanyolca okunuşuyla değil, doğru

olduğunu sandığım şekilde, "Nuş" diye telaffuz ettim. Buna karşılık İngilizlerin "Nyuks" diye telaffuz ettikleri dikkatimi çekmişti.

"O eskiden İspanyoldu, artık değil," diye cevap verdi genç Nyuks. "Ama ben artık yarım değil, tam İngilizim. Tıpkı siyasetçi Michael Portillo gibi, biliyorsun Tory'lerin başbakan adayı olmasına ramak kalmıştı; onun babası İç Savaş sürgünlerindendi. Sonra Howard aday oldu; soyadını değiştirmiş olmasına rağmen o da Rumen asıllıdır. İrlanda'da yıllar önce devlet başkanlığı yapan De Valera, ki soyadının İspanyolluğu su götürmez, herhangi bir O'Reilly kadar milliyetçidir; düşünsene, Sinn Féin üyesi. Sonra Korda'lar var, on yıllar boyunca ülkenin sinema endüstrisi onların hâkimiyetindeydi; ressam Freud, müzisyen Finzi, orkestra şefi Sir John Barbirolli, *Full Monty*'yi çeken şu sinema yönetmeni, Cattaneo muydu, Cataldi miydi hatırlamıyorum. Shakespeare'in çağdaşı Cyril Tourneur var; şairlerden Dante ve Christina Rossetti, Byron'ın hazin dostu Doktor John Polidori, yazarlardan Joseph Conrad, asıl soyadı Korzeniowski'ydi. Sahnelerde duyulmuş en güzel İngilizceyi konuşan Gielgud'un soyadı Litvanya veya Polonya kökenliydi; Bogarde Hollandalı'ydı, eski oyunculardan, Mr. Chips rolüyle tanınan Robert Donat'ın soyadı yanılmıyorsam Donatello'nun kısaltılmış haliydi. Chatto ve Victor Gollancz gibi ünlü yayıncılar, kitapçı Rota. Başlangıçta Battenberg olan Lord Mountbatten, hatta Rothschild'lar. Bu ülkede yüzyıllarca saltanat sürmüş, hâlâ da süren Hanover'ler de cabası; hanedanlarına istedikleri kadar Windsor adını verseler de, çok yakın zamana, V. George'a kadar Hanover' diler. Ne bileyim, çok uzun zamandır o kadar çok örnek var ki; çoğu da Churchill kadar, Blair ya da Thatcher kadar İngiliz. Kraliçe Victoria dönemi başbakanı Disraeli *for that matter*,* soyadının İngilizlikle ilgisi var mı?" Pérez Nuix sözlerine bir an ara verdi. Sandığımdan daha bilgili ve kültürlüydü; o da birçok devlet görevlisi gibi Oxford'da eğitim görmüş olmalıydı ya da yabancı soyadlı olduğundan, benzer örnekleri iyice öğrenmişti, kendini onlarla özdeşleştiriyordu. Kendini yüzde yüz İngiliz hissediyordu, bunu öğrenmek ilginçti; sadakat konusunda hiç çelişki yaşamayacaktı; hatta tepkisi bana biraz yurtseverlik de içeriyormuş gibi geldi; bu ise, herhangi birinde olacağı gibi

* *İng.* aslına bakarsan –*ç.n.*

endişe vericiydi. Üçüncü kadehini sonuna kadar içti; benim Peloponnesos sigaralarımdan bir tane daha yaktı ve üst üste iki nefes çekti; nihayet sadede gelmeye karar vermiş, son hazırlıklarını yapıyormuş gibiydi – işyerinde bana selamlamanın, kısa soru ve cevapların dışında bir şey söyleyeceğinde sık sık yaptığı zihinsel hız kazanma eylemine özdeş bir hazırlık: içki, sigara, konuşmada paragraf başı. Sanıyorum biraz hareketlendiği için (İngiliz olduğunu söyler, benim sandığımın, daha doğrusu hislerimin aksine, yarı yarıya yurttaşım sayılamayacağını açıklarken el kol hareketleri yapmıştı) çorabındaki kaçık aşağı doğru ilerledi; çizmesine yaklaşıyordu; kaçığın tepesi etek hizasına ulaşmıştı; bundan böyle ilerleyişi görülemeyecekti, meğerki eteği yukarı kaysın ya da kendi çeksin; bunu yapması için de bir sebep yoktu, ama dalgınlıkla yapması ihtimali de yok değildi, belki de bu benim arzumdu sadece. Konuşmaya başladığında paragraf başı yapmadığı, aynı paragrafa devam ettiği anlaşıldı: "Senden rica edeceğim şey de," dedi farklı, daha şüpheli, ağırbaşlı bir tonda, "yabancı soyadlı İngilizlerle ilgili zaten; ayrıca bir baba-kızla da ilgili; kız benim, baba da benim babam; bu yüzden de benim için çok önemli. Biz Broccoli'ler kadar zengin değiliz elbette, sorun da kısmen bundan kaynaklanıyor." Araya ufak tefek espriler sokmanın işine gelip gelmeyeceğinden emin değilmiş, ciddiyetle hafiflik arasında kararsız kalmış gibi sustu; bir şey rica eden hemen herkes ciddiyete başvurur, aksi takdirde ricalarının güçsüz olacağından korkarlar. Abartı şarttır, onlara kulak veren kişi vahameti zihninde azaltmak zorundadır. Yalan ya da uydurma şart olmasa da ihtimali göz önünde bulundurmak daha iyidir; bir dram ya da tehlike anlatılırken mutlak biçimde inanmak, dinleyenin baştan kaybetmesine yol açar. Ben de bu nedenle inanmayı askıya almaya değilse de onunla mücadele edip baltalamaya hazırlandım, çünkü mizaç olarak kolay inanırım, ta ki bir falso duyuncaya kadar.

"Nedir istediğin, söyle. Söyle de ne yapabileceğimi ya da bir şey yapılıp yapılamayacağını anlayayım. Mr. Pérez Nuix'in sorunu nedir, her iki soyadı da ona ait, değil mi?" Ben de dinlemek, tartmak, düşünmek, bir an muammaya dönüşmek, kararsızlık geçirmek, lütfetmek, reddetmek ya da müphem davranmak durumunda olan kişinin tenezzül tonundan kaçınamadım. İnsan bu durumda kendini hep biraz önemli hisseder, "Evet", "Hayır" ve "Belki"den zevk alacağını bilir

("Ne kadar iyi davranıyorum" der ya da "Ne kadar sertim, ne kadar sarsılmazım, kimse beni enayi yerine koyamaz, kafaya alamaz" veya "Şimdilik kesin cevap vermezsem belirsizliğin hâkimi olurum") ve âlicenaplıkla, sabırla karşısındakini konuşturur: "Söyle bakalım", "Anlat", "Açıklar mısın?" ya da korkutarak, sıkıştırarak: "Öt bakalım", "İki dakikan var, iyi kullan, uzatma" (İngilizce konuşuluyorsa, "*Make the story short*", "Özet geç"); ben o gece genç Pérez Nuix'e istediği kadar süre tanıyordum; dışarıdaki yağmur aceleyi anlamsız kılıyordu.

"Evet, annemin kızlık soyadı Waller'dı. Babam soyadını tireyle yazar, Pérez-Nuix," diye cevap verdi ve havada bir tire çizdi, "ben tiresiz. Ben Conan Doyle gibi yazarım." Gülümsedi; uzunca bir süre, meseleyi ortaya koymasının gerektireceği süre boyunca bir daha gülümsemeyeceğini düşündüm. "Babam yaşlıca bir adam, ben ikinci evliliğinden, oldukça ileri yaşında doğdum; bir üvey ablamla bir de üvey ağabeyim var, benden epeyce büyükler, onlarla hiçbir zaman yakın olmadık. Annem babamdan çok daha genç olmasına rağmen altı yıl önce öldü, hızla ilerleyen bir kanserden. Babam o sırada emekliydi; yani hayatta çok fazla işe el atmış, çoğundan verim alamamış, nafile çalışmış ve hiçbirinden de vazgeçmemiş bir adam ne kadar emekliye ayrılabilirse. Babam kadınlara hep çok düşkündü, hâlâ da imkânları dahilinde öyledir, ama annem öldüğünde çaresizliğe kapıldı, belki de şaşkına döndü; diğer kadınlara ilgisini bile kaybetti. Elbette geçici bir durumdu, birkaç ay boyunca aniden yaşlı bir dul olup ardından hızla gençleşti. İspanya'daki çocukluğu savaş sırasında ve sonrasında çok kötü geçmiş; sonunda babası onu ülkeden çıkarıp İngiltere'ye getirmeyi başarmış; dedem İspanya'dan 1939'da ayrılmış, babamı ancak 1945'te getirtebilmiş buraya; İngiltere'yle Almanya arasındaki savaş bittiğinde; babam buraya geldiğinde on beş yaşındaymış, hep iki ülke arasında kalmış; Barcelona'da bıraktığı iki ağabeyi fırsat çıktığında ülke değiştirmek istememişler. Londra'da da ilk zamanlarda zorlanmış, ta ki yolunu çizene kadar. Her iki defasında da iyi evlilikler yapmış; bu konuda çok zorlanmamış, yakışıklı, büyüleyici bir erkekti. Hayatının başlangıcında yaşadığı zorlukların müthiş bir hata, bir haksızlık olduğunu söyler, ama onları unutup kısa sürede telafi etmiş. Zaten bahsederken de hep gülerek bahseder. Babam ol-

dum olası dünyaya eğlenmek için geldiğimizi ileri sürerdi, sürmüştür; bunu böyle görmeyenlerin de yanlış yere geldiğini söylerdi, öyle söyler. Çok güleryüzlü bir adamdı, adamdır; hüzünlü insanlardan kaçan, acıdan sıkılan kişilerdendir; üzülmek için sebebi olsa da bir şekilde kendini silkeler, üzüntü ona anlamsız gelir, vakit kaybı gibi gelir; kesintisiz eğlenceyi bölen, hatta mahvedebilecek, istemsiz, dayatılmış bir sıkıntı dönemi gibi görür acıyı. Annemin ölümüne çok üzüldü, gözümle gördüm, gerçekten acı çekti, bazı günler umudunu kaybetmenin eşiğine geldi, allak bullaktı, eve kapandı, o güne kadar görülmemiş şeydi, o hayatı boyunca insanlara karışabileceği yerlere gider, kendine eğlence arardı. Her şeye rağmen birkaç aydan uzun süre acıya gömülmesi imkânsızdı. Mateme, başkalarınınkine de, kendininkine de kısa süreli bir kapris, morali düzelinceye ya da medeniyete kavuşuncaya kadar oynanan bir oyun olarak tahammül edebilir; matemi sürdürmek ona hayatın kıymetini bilmemek gibi gelirdi, bir israf gibi."

Wheeler'ın, ayrıca babamın da kullandığı kelimeydi bu; onlar çok farklı bir şeyden söz ediyorlardı: savaşta ölenlerden; özellikle çatışmalar sona erdikten sonra, aslında her şeyin aşağı yukarı yıkım olmasa devam edeceği şekilde, yerli yerinde devam ettiği görüldüğünde. Birkaç istisna dışında savaşlar, üzerinden yıllar geçip uzaklaştığında, insanlar savaşın çıkmasına yol açan temel çarpışmaları bile unuttuğunda bu şekilde hissedilir. Genç Nuix'in babasına göre, kedere, mateme zaman harcamak da bir israftı. Bu fikrin, daha keskin olmakla birlikte, benim iki ihtiyarın düşüncesinden pek de farklı sayılmayabileceği geçti aklımdan; savaşçı ya da barışçı ölüler, kendileri birer israf olmakla kalmıyor, bizim de içimizi karartıyor ve kendileriyle birlikte sürüklüyor, kendimizi toparlamamıza, tekrar neşelenmemize izin vermiyorlardı sanki. Göğsümüze dizlerini bastırıyor, ruhumuza çöküyorlardı.

"Babanın adı neydi, adı nedir?" diye sordum, yanlışımı hemen düzelterek. Onun fiil zamanlarındaki kararsızlığı bana da bulaşmıştı: "sürerdi, sürmüştür", "söylerdi, öyle söyler", "adamdı, adamdır"; babası yaşlı olduğu için ağzından yanlış zamanlı fiillerin çıktığını tahmin ettim; onu çocukluğundan hatırladığı haliyle görmesi her geçen gün biraz daha zorlaşıyordu muhtemelen; evlat sıfatıyla hepimiz aynı

şeyi yaşarız, babalarımızın, annelerimizin çocukluğumuzdaki halini daha gerçek, esas, neredeyse yegâne halleri kabul ederiz; daha sonra, onları yine tanımakla, saymakla, hatta onlara destek olmakla birlikte, sahteymişler gibi görürüz biraz. Belki onlar da gençliğimizde, yetişkinliğimizde bizi öyle görürler. (Ben kendi evlatlarımın çocukluğundan kendimi uzaklaştırmıştım, kim bilir daha ne kadar sürecekti; eğer ayrılık çok uzun sürerse, tek avantajı daha sonra birbirimize sahte görünmememiz olacaktı. Daha çok onlar beni bir amca, ben de onları yeğenler gibi görecektim, buna benzer tuhaf bir şey.)

"Alberto. Albert. Yani Albert." Babasının adının ikinci şeklini Katalancadaki gibi, ikinci heceyi vurgulayarak, üçüncü şekliniyse İngilizcedeki gibi, ilk heceyi vurgulayarak söylemişti. Babasının yeni ülkesinde bu adı kullandığı sonucuna vardım; tanıdıkları, dostları, evde ikinci karısı bu son şekliyle hitap ediyor olmalıydı ona; genç Pérez-Nuix de küçükken, soyadındaki iddialı tireden vazgeçmeden önce bu adı duymuştu hep. "Niye sordun?"

"Hiç. Tanımadığım birinden söz edildiğinde adını bilirsem daha iyi bir fikir ediniyorum. İsimler bazen insanı epeyce şekillendiriyor. Mesela Tupra'nın adının Bertram olması önemli." Bundan sonraki cümlemle geçici hâkimiyet konumumdan yararlandım; onda bir güvensizlik veya aslında var olmayan bir acele hissi yaratmaya çalıştım; duruma ve onun hoş varlığına alışmıştım aslında, salonum o varken kesinlikle daha sıcak ve daha eğlenceliydi. "Babanla ilgili bütün bunları niye anlattığını hâlâ anlamış değilim. Yanlış anlama, ilgilenmediğimden değil. Ayrıca seninle ilgili bir şeyler öğrenmek de hoşuma gidiyor."

"Merak etme, konuyu dallandırıp budaklandırmış değilim, yani tam öyle sayılmaz, esas konuya geliyorum," diye cevap verdi hafif bir telaşla. Cümlem etkili olmuştu; karşımızdakini tedirgin etmek bazen çok kolaydır, genelde gergin olmayan insanları bile. Genç Pérez Nuix tıpkı Tupra, Mulyran ve Rendel gibi gergin olmayan biriydi. Beni gruplarına aldıklarına göre ben de öyleydim herhalde, ama ben bu meziyete sahip olduğumu düşünmüyordum ya da bilincinde değildim; kendimi sık sık sinir küpü gibi hissederim. Aslında belki hepimiz rol yapıyorduk ya da işte sükûnetimizi koruyorduk da, dışarıda o kadar başarılı olamıyorduk. "Dediğim gibi, annem öldüğünden beri...

Babam altı yıldır her zamankinden daha dizginlerinden boşanmış gibi; kendini meşgul etmeye, eş dosta daha çok ihtiyaç duyuyor. Belli bir yaştan sonra insan ne kadar canayakın ve büyüleyici olsa da her iki ihtiyacı karşılamak masraflı olabiliyor; babam da, annemin denetimi olmayınca avuç avuç para harcadı."

"Nasıl yani, para hesabını annene mi bırakırdı?"

"Tam olarak değil. Ama para annemindi, annemin parası daha çoktu, aileden geliri vardı, oldukça düzenli, güvenli bir gelir. Zengin filan değildi, serveti yoktu, ama ömründe para sıkıntısı çekmeyecek kadar, rahat bir hayat yaşayacak kadar, hatta biraz daha fazla parası vardı. Babam hiçbir zaman düzenli para kazanmadı. Çok çeşitli ve riskli işlere iyimserlikle girişirdi: sinema ve televizyon yapımcılığı, yayıncılık, gösterişli barlar, bir türlü kalkınamayan açık artırma şirketleri. Bazıları iyi gider, bir-iki yıl müthiş kâr ederdi, ama hiçbiri uzun süreli olmazdı. Bazıları da baştan fiyasko olur ya da birilerinin oyununa gelir, yatırdığı bütün parayı bir anda kaybederdi. En iyi durumda da, en kötü durumda da hayat tarzını asla değiştirmezdi; eğlencelerinden, âlemlerinden hiç mahrum kalmadı. Annem onu biraz frenlemeyi görev edinmişti; savurganlığı ekonomik durumlarını tehlikeye atacak boyutlara gelmesin diye. Bu durum altı yıl önce son buldu. Bir ay kadar önce, babamın çok yüklü kumar borcu olduğunu öğrendim. Öteden beri yarışlara meraklıydı, çok sevdiği atlar üzerine bahis oynardı, ama şimdi her türlü bahis oynuyor, ne olursa, üstelik sınırsız çeşitliliğin olduğu internette de bahis oynuyormuş; kumarhanelere gidiyor, orada hep heyecanlı insanlar buluyor, bu da kendimi bildim bileli onu en çok cezbeden şeydir; yani bu tür yerler onun için hayatın anlamı olan eğlenceyi devam ettirmenin belli başlı yolu haline geldi; oralara gitmek için kimsenin hoşuna gitmesi, davet edilmeyi beklemesi gerekmiyor; yaşlanan bir erkek için bu büyük bir avantaj. Sonra uzun süreler evden yok olmaya başladı; nerede olduğunu, ancak haber vermeyi hatırlayıp da bir gece Bath'ten, Brighton'dan, Paris'ten, Barcelona'dan ya da burada, Londra'da bir otelden aradığında öğreniyordum; aklına esiyor, otelde bir oda tutuyordu; düşünsene, kendi evinin, üstelik hiç de fena sayılmayacak bir evinin olduğu şehirde, sırf kendini hareketliliğin içinde bulmak için, lobide dolaşıp salonlarda yerlilerle sohbete girişmeye en meraklı turistler olan saç-

ma sapan Amerikalılarla muhabbet etmek için. Ayrıca on yıllardır, daha birkaç ay öncesine kadar, eski tarz bir otelde, Basil Street Oteli'nde sürekli bir süiti olduğunu öğrendim; lüks bir yer değil, biraz eski püskü görünüyor, ama masrafı düşün, orayı ne amaçla kullandığını düşün, sonuçta misafir ağırlamak en masraflı şeydir. En azından o borcu kapattım; oteldekiler anlayışlı davrandı, onlarla bir anlaşma yaptım. Ama kumar borcu öyle değil tabii, çok fazla borç birikmiş; saf kumarbazların ve yeni tanıdıklarının hoşuna gitmeye çalışanların başına sık sık gelen bir durum; babam da arkadaş çevresini yenilemekten çok hoşlanır." Genç Pérez Nuix durup soluklandı (ama abartılı hareketlerde bulunmadı); üst üste atmış olduğu bacaklarını çözüp tekrar bacak bacak üstüne atarak pozisyon değiştirdi (alttakini üste, üsttekini alta alırken kaçığın ilerleyişini işitir gibi oldum, gözümü ondan ayırmıyordum); sonra da kadehini alttan iterek bana doğru bir-iki santim yaklaştırdı. İçkiye dayanıklı görünüyordu, ama bu kadar içmemesini tercih ederdim. Anlamazlıktan geldim; ısrar etmesini ya da daha fazla yaklaştırmasını bekleyecektim. "Neyse ki borçlar pek dağınık değil, bu da bir şeydir. Her şeye rağmen tamamen mantıksız bir insan sayılmaz; bir bankadan kredi almış; daha doğrusu bankacı bir dostundan, yarı kişisel bir kredi; esasen annemin arkadaşıydı, babamla arkadaşlığı yakınında bulunmasından kaynaklanan dolaylı bir ilişki. Ne var ki bu beyefendi, Mr. Vickers, anladığım kadarıyla bankasını hiçbir şekilde işe karıştırmamak için bir aracı tutmuş; çok çeşitli işler yapan, daha birçok şeyin yanı sıra piyango ve bahislerle de ilgilenen, dolayısıyla ara sıra tefecilik de yapan bir adam. Babama verilen meblağları her defasında bankacı sağlamış, ama teslimatı ve faiziyle birlikte tahsilatı yapan aracı. Parayı alamadığı takdirde Vickers'a hesap verecek, meblağı cebinden ödeyecek olan da o; bilmem babamın içinde bulunduğu darboğaz hakkında bir fikir edinmeye başladın mı..."

"Bilmem ki, şikâyetçi olmuşlardır herhalde, değil mi? Ne yapılır böyle durumlarda? Annenin arkadaşıymış madem, şu Vickers'la bir anlaşmaya varamaz mısın?"

"Hayır, bu işler böyle yürümüyor, anlamadın," dedi Pérez Nuix; son kelimede ilk kez duyduğum belli belirsiz bir çaresizlik tonu vardı. "Para aslında onun, ama uygulama onun değilmiş gibi işliyor. Şöyle bir emir verdiğini farz et: 'Filanca adama şu miktarda bir borç

ver, şu sürede, şu faizle geri ödesin. Ya da ödemesin, benim için fark etmez; parayı senden alırım.' Resmi olarak kendisi ne verirken ne de geri alırken paraya dokunmuyor. Yapılan anlaşmalar onu ilgilendirmez, baştan sona her aşama aracının sorumluluğu altındadır ve bankacı bu aşamalar üzerinde söz sahibi değildir; zaten amacı da bu yükümlülükten kurtulmaktır; dolayısıyla müdahale etmez, etmek istemez. Belirlenen tarihte gelen paranın asıl borçludan gelip gelmediğini bile bilmek istemez; olması gerektiği gibi, parayı ilk alan kişiden alır. O kadar. Gerisi onun alanı dışında kalır. Yani babamın sorunu Vickers'la değil, aracıyla; o da boş yere karakola gidip şikâyetçi olacak tipte bir adam değil. Dickens zamanında yaşamıyoruz; o zamanlar insanlar saçma sapan borçlar yüzünden hapse girermiş. Zaten yetmiş beş yaşında bir adamın hapse girmesi onun ne işine yarayacak? Tut ki hapse atmak mümkün olsun."

"Babanın malvarlığına haciz koymazlar mı?"

"Hukuki ve ağır işleyen çareleri bir yana bırak Jaime; bu adam alacağını tahsil etmek için hukuki yollara başvurmaz; Vickers'la başkaları da zaten bu yüzden onu kullanıyorlar herhalde; kimse vakit kaybetmek zorunda kalmasın, her şey öngörüldüğü gibi sonuçlansın diye."

"Baban bir şeyler satamaz mı? Evi, başka neyi varsa." Genç Pérez Nuix'in bakışı, aşağı ya da dezavantajlı konumda bulunmasına rağmen (ricasına girişmişti) gözlerinde çakan sabırsızlık kıvılcımı bunun bir çözüm olamayacağını anlamamı sağladı; belki evini zaten satmış olduğu için, belki babasının her zamanki çatısından olmasına kızının gönlü razı olmadığı için; yaşlılar ve hastalar daha önce ne kadar hareketli olsalar da, durmaları gerektiğinde teselliyi ve sükûneti ancak evlerinde bulabilirler. Israr etmedim, hemen konuyu değiştirdim. "Yani demek istediğin babanı dövmelerinden, hatta bıçaklamalarından korktuğunsa, bundan da bankacı ya da aracı nasıl bir sonuç alabilir bilemiyorum. Nehirde bir yaşlı cesedi." "Çok fazla eski film seyrettim," diye düşündüm hemen ardından. "Thames nehrinden hep şişmiş, solgun, sürüklenen cesetler çıktığını hayal ediyorum."

"Bankacının parasını aracı ödeyecek nasılsa, bankacıyı unut, o bu işin dışında; sadece olayı başlatan o; para ondan çıkmış olsa da artık çıkmıyor." "Buna göre, olayı ricada bulunan değil, ricayı kabul eden

başlatıyor; bunu unutmasam iyi olur," diye düşündüm. "Aracıya gelince, bu sefer zarar edecek, ama başka defalar kâr etmiştir, ileride de edecektir. Onun kaçınmaya çalıştığı şey, olayın örnek teşkil etmesi, biri borcunu ödemediğinde hiçbir şey olmaması. Yani kötü bir şey olmaması. Anlıyor musun?" Yine aynı tonda konuşmuştu; belki sabırsızlıktan ziyade kızmaya başladığının belirtisiydi. "Babama fiziksel bir zarar vereceklerini, zor kullanacaklarını söylemek istemiyorum; gerçi bu da tamamen ihtimal dışı sayılmaz. Ne olursa olsun, ciddi bir zarar verecekleri kesin. Ona ders vermek ya da kendi bakış açılarına göre kuralı uygulamak, borcun ödenmemesini cezalandırmak ve adaleti sağlamak için daha iyi bir yol bulamazlarsa bana da zarar verebilirler. Geçiş ücretini ödemeyen pervasız denizciyi cezasız bırakamazlar. Her şeye rağmen asıl endişelendiğim konu, benim başıma gelebilecekler değil; zaten beni hedef almaları da küçük bir ihtimal; nüfuzlu insanlar tanıdığımı, arkamın sağlam olduğunu, kendimi savunabileceğimi biliyorlar; elbette dayaktan ya da bıçaklamadan koruyamam kendimi, ama bana öyle bir şey yapmazlar, ayağımı kaydırmaya, hayat boyu istediğim gibi bir işte çalışmamı engelleyip geleceğimi mahvetmeye çalışırlar; genç bir insana bunu yapmayı başarmak ise oldukça zordur, hayat o kadar değişken ki... ne bileyim, bazen olaylar tam tersine döner. Benim en korktuğum şey babama verebilecekleri zarar, maddi, manevi ya da biyografik anlamda. Babam o kadar kendinden emindir ki, başına gelenleri anlayamaz bile. O şaşkınlık onun başına gelebilecek en kötü şey olur, bir daha toparlanamaz. Hayatının geri kalanını mahvetmiş ya da kısaltmış olurlar. Elbette yekten canını almaya karar vermezlerse, şeytan kulağına kurşun." Bunları söylerken gözümün önünde tahtaya vurdu. "Yaşlı bir adamı tamamen mahvetmek kolay. Hele öldürmek, Tanrı korusun." Tekrar tahtaya vurdu. "İttirsen düşer."

Sözlerine ara verip gözlerini boş kadehine dikti, ama bu kez bana yaklaştırmaya niyetlenmedi ya da yaklaştırmayı unuttu. Aynı iki parmağını kadehin tabanında gezdirdi. Sanki kadehe bakınca neşeli, havai, kırılgan babasını görüyordu; deviriverse paramparça olacaktı.

"Peki ben ne yapabilirim? Bu olayda nasıl bir rol oynayabilirim?"

Derhal başını kaldırıp canlı, fıldır fıldır gözleriyle bana baktı; gözleri kahverengiydi, genç gözlerdi ve muhtemelen kurtulamadığı

yapışkan görüntülerle fazla ağırlaşmamışlardı henüz.

"Yarından sonra ya da bir sonraki gün, en geç önümüzdeki hafta birini yorumlaman istenecek," diye cevap verdi, neredeyse ikinci sorumun sonunu beklemeden, sisin içinde bir fenerin ışığını uzun süre bekleyen ve nihayet gördüğünde çığlık atan biri gibi, "işte o adam söz konusu aracı, sorunumuz, sorun olan adam. O da yabancı soyadlı bir İngiliz. Adı Vanni Incompara."

Vanni ya da Vanny Incompara, bu isimle tanınıyormuş, ama resmi adı John'muş, İngilizmiş mutlaka, ama doğuştan mı İngiliz olduğunu, yoksa nüfuzlu tanıdıklar ya da ustalıklı, tuhaf bir düzenbazlık sayesinde hızla vatandaşlık hakkı mı elde ettiğini bilmiyormuş –izlenmesi zor bir adammış, Pérez Nuix şu sıralar geçmişiyle ilgili veriler topluyormuş ve beklenmedik boşluklarla karşılaşıyormuş– dolayısıyla birinci kuşak bir göçmen mi, yoksa her ikisi de Londra'da doğmuş olan Tupra'yla kendisi gibi ikinci kuşak göçmen mi olduğunu bilemiyormuş; aslında Bertram üçüncü, dördüncü kuşak, belki de çok daha eski olabilirmiş, sülalesi İngiltere'ye yüzyıllar önce yerleşmiş olabilirmiş. Bunu kendisine hiç sormamış, garip soyadının kökenini de; Finlandiyalı mı, Rus mu, Çek mi, Ermeni mi –benim önerdiğim, Wheeler'ın da ben henüz patronum olacak adamı tanımazken, soyadıyla biraz alay ederek ilk kez bana ondan bahsettiğinde önerdiği gibi Türk mü– yoksa birden eklediği gibi Hintli mi olduğunu bilmiyormuş; hiçbir fikri yokmuş doğrusu bu konuda; günün birinde unutmazsa sorarmış; Tupra köklerinden hiç söz etmezmiş, ne canlı, ne ölü, ne uzak, ne yakın akrabalarından, yani kan bağı olanlardan –özellikle belirtmesi Beryl'i düşünmesindendi mutlaka, benim onu düşündüğüm kesindi– sanki dünyaya kendiliğinden üreme yoluyla gelmişti; gerçi söz etmesi de gerekmezdi, İngiltere'de kişisel konularda ketum davranmak, hatta ser verip sır vermemek âdettendi; ara sıra kendinden, yaşadıklarından bahsedermiş, ama hep muğlak ifadelerle, sözünü ettiği olayların yerini, zamanını asla belirtmeden, her bir olaydan tek başına, neredeyse hiçbir çerçeveye oturtmadan; kırılmış yazıtlardan küçük parçalar gösterir gibi.

Bu John Incompara İngiltere'ye birkaç yıl önce de gelmiş olabilirmiş; hâlâ İtalyanca adının kısaltmasını kullanmaktan hoşlanması belki de bu yüzdenmiş – Vanni'nin Giovanni'nin kısaltması olduğunu açıkladı, didaktik, kibar bir tavırla, eğer anlamadıysam diye. Ne olursa olsun, faaliyetlerinden haberdar olunması epeyce yakın tarihte başlamış; becerikli bir adam olduğu su götürmezmiş: Kısa zamanda bol para kazanmış –belki de geldiğinde parası varmış– önemli sayılabilecek dostluklar kurmuş ve yasadışı işler yapıyorsa, ki yapması muhtemelmiş, başka işlerle aklamaya veya kamufle etmeye, kuşkulanılan şiddet eylemlerinde kanıt, ipucu bırakmamaya özen gösteriyormuş. Aleyhinde kullanılabilecek ya da mesela babasının borcunu doğrudan silmesi için pazarlık yapmasına imkân sağlayabilecek herhangi bir şey yokmuş. Şu anda elindeki tek koz benmişim. Vanni Incompara bizim grup tarafından incelenecek, araştırılacak, yorumlanacakmış ve bu işi Tupra'yla birlikte ben yapacakmışım. Bildiği kadarıyla bir üçüncü tarafın işiymiş; herhalde Incompara'yla iş yapmayı düşünen, önlem alıp bilgi edinmek, adama ne kadar güvenilebileceğini, ne kadar sahtekâr, ne kadar sözünün eri, ne kadar kindar, sabırlı, tehlikeli, kararlı olduğunu ve her zamanki, buna benzer şeyleri öğrenmek isteyen bir özel özel şahıs. Bu arada Incompara da Tupra' yla tahmin edilebilir görüşmesinde fırsat bulabilirse onunla ilişki, hatta yakınlık kurmayı istiyormuş; Tupra'nın neredeyse bütün çevrelerde güçlü ilişkileri olduğunu, çok sayıda varlıklı kişiye, ünlülere ulaşmak için iyi bir yol olduğunu biliyormuş. Pérez Nuix aslına bakılırsa benden pek büyük bir şey istemediğini söyledi. Benim önceki itiraflarıma rağmen, açıkladığı gibi, kendisi için çok büyük bir lütuf, benim içinse fazla çaba gerektirmeyen bir şey olduğunu tekrarladı. Sadece imkânların ve temkinliliğimin elverdiği ölçüde Incompara'nın incelemeden yüksek ya da geçer not almasına yardım etmeye çalışacaktım; güvenilirliği, tehlike teşkil etmeyeceği, ortaklarıyla müttefiklerine hınç beslemeyeceği, sorun çözme ve güçlüklerin üstesinden gelme becerisi, kişisel değeri konularında olumlu fikir beyan etmemi rica ediyordu; abartmama da gerek yoktu, Tupra'nın değerlendirmesinden ya da benim bu konudaki tahminimden (Tupra bizim yanımızda kendi fikrini fazla dile getirmez, bize soru sorar, bizi sıkıştırırdı, biz de böylece onun yönlendirmesiyle sezgilerimizi çalıştırırdık) fazla uzaklaşmamalıydım; şefimiz fazla-

sıyla aşikâr bulup baştan şüpheleneceği tek renk, tek ışıklı bir tabloyla karşı karşıya kalmasın diye nüanslara, gölgelere yer vermek benim için zor olmazdı; kesinlikle yapmamam gereken şey ise, ona zarar vermekti. Eğer şansıma, ikisi arasında en ufak bir yakınlaşma, anlaşma fark edecek olursam daha sonra bunu pekiştirmeli, desteklemeliydim, ama yine ısrar etmeden, ölçülü, hatta kayıtsız biçimde; sakin bir yankı, bir fısıltı, bir mırıltı yeterliydi. "Sakin ve sabırlı ya da isteksiz ve tembel bir mırıltı," diye düşündüm, "uyanıklığın, coşkunluğun engeline takılmadan, usulca ya da tembel tembel kayıp giden, böylece edilgen biçimde ya da bir armağan gibi sindirilen, hesaba katılmayan, çaba gerektirmeyen, yararı da olmayan bir şeyi andıran kelimeler. Ateşli gece bir kez yatıştıktan sonra ırmağın taşıdığı ve saçtığı mırıltılar gibi; her şeye, en gerçeğe aykırı, en saçma şeye bile, hatta var olmadığı halde sildiğimiz bir kan lekesine bile inanılabilecek zamanlardan biridir bu; tıpkı o sırada insanla konuşan, yorgunluğuna, uyurgezerliğine, ateşe, son derece uyanık olsa ya da kendini öyle zannetse bile rüyalarına hitap eden, bizi istedikleri şeye, hatta canlılarla ölüler arasında sürekliliği sağlayan bir ip olduklarına, onların bizde, bizlerin onlarda olduğuna ve bizi anladıklarına ikna eden kitaplara inanıldığı gibi." Ardından Sir Peter Wheeler'ın Oxford'da, Cherwell Irmağı'nın kıyısındaki evinde verdiği soğuk büfe davetinde Tupra'nın sarf ettiği sözler geldi hatırıma: "Bu zamanın etkisi bazen sadece birkaç gün sürer, ama bazen de sonsuza dek sürer."

"Peki ama bu adam yaşlı ve savunmasız bir adamın borcunu ödeyememesini affetmiyorsa," dedim Pérez Nuix'e, ikimiz de birkaç saniye suskun kaldıktan sonra; onu dinlerken sağ yanağımı yumruğuma dayamıştım, hâlâ öyle duruyordum; onun da konuşurken aynı şeyi yapmış olduğunu fark ettim; mimikleri, jestleri birinden diğerine bulaşan yerleşik çiftler gibi ikimiz tıpatıp aynı pozisyondaydık; "gaddarca davranabileceğini düşünüyorsan ve baban adına en korktuğun şey buysa, ayrıca bir süre önce dediğin gibi yanıltıcı bir tip değilse ('biliyorum, tanıyorum onu' dedin), açıkça görülebilecek olan şeyi algılamaması için Tupra'yı nasıl ikna edebilirim, bilemiyorum. Belki bana sahip olmadığım yetenekler atfediyorsun ya da fazlasıyla nüfuzlu olduğumu düşünüyorsun veya Bertram'ı şuursuz enayinin teki olarak görüyorsun, ki sanmıyorum. O benden çok daha tecrübeli, daha

ustalıklı ve daha kavrayışlı. Mutlaka senden de. Tecrübesinden bahsediyorum." Bu gereksiz eklemeyi Wheeler'ın dediğine göre bizzat Tupra'nm Pérez Nuix'in yeteneği konusunda düşündüklerinden yola çıkarak, ayrıca onu azımsamak istemediğimden yaptım. Ama o dolaylı iltifatın üzerinde durmadı.

"Hayır, benim ne demek istediğimi hiç anlamamışsın Jaime," diye cevap verdi yine çaresizlik ya da kızgınlık tonunda, ama hemen ardından düzeltti. "Sana onu söylerken ne demek istediğimi iyi açıklayamadım. Ben Incompara'yla görüştüm, evet, bir-iki kere buluşup hakkında bir şeyler öğrenmeye, babam için ne yapılabileceğini anlamaya, onu sakinleştirip zaman kazanmaya çalıştım, nelerle ilgilendiğini araştırdım, elimde farkında olmadığım bir kozum var mı diye baktım ve olduğunu gördüm. Eğer sen bana yardım edersen. Gerçekten de pek yanıltıcı bir tip değil. Demek istediğim, mecbur kalırsa ya da çok işine geliyorsa ahlaki kaygılarını bir yana bırakabileceği hemen belli oluyor. Muhtemel gaddarlığı da öyle. Daha ziyade kişisel değil de (onu dayak atarken düşünemiyorum pek) verdiği emirlerde, aldığı kararlarda. Anlaşmalar konusundaki katılığı, taahhütlere körü körüne bağlılığı fark ediliyor; gerçi bu benim konumda taviz vermemesini haklı çıkarmak için bana oynadığı bir rol de olabilir. Elbette taahhütlere bağlılık derken kendi taahhütlerini değil, başkalarının taahhütlerini kastediyorum. Günümüzde çok fazla insanın paylaştığı bir özellik zaten; gözler *beam*'lerini hiç bu kadar gururla taşımamıştı." Merteğin İspanyolca karşılığını bulamayıp İngilizcesini kullanmıştı; nadiren başına gelen bir şeydi, ama ara sıra oluyordu, ne de olsa kendi de dediği gibi İngilizdi. "Ama bütün bunlar kötü şeyler değil, ortaklık edilecek birinin kapasitesi incelenirken olumsuz ya da caydırıcı nitelikte şeyler değil. Aksine, zaten Mr. Vickers gibi karışık ya da tatsız ayrıntılarla uğraşmak istemeyen, onlardan haberdar olmak istemeyen dürüst insanlar da bu yüzden ona başvuruyorlar. Bertie elbette bütün bu yönlerini görecek Incompara'nın, sen de bu konuda itiraz etmeyeceksin, çünkü sen de gözleyeceksin, aşikâr bir şeyi tartışmanın anlamı olmaz. Tabii ki Incompara tehlikeli biri (yoksa durumum bu kadar vahim olmazdı); bu yönleriyle yanıltıcı olmaması bir yana, zaten istese de öyle olmakta çok zorlanırdı. Senden neredeyse hiçbir konuda yalan söylemeni istemiyorum Jaime, özellikle de işine yara-

mayacak bir konuda. İnanılır olmayan hiçbir yalan işe yaramaz. Daha doğrusu inanılmayan. Bu konuda ısrar ettiğim için kusura bakma, ama senden istediğim pek ufak bir şey, benim kazancım ise çok büyük olacak."

"Tam olarak nedir kazanacağın?"

"Vanni Incompara buna karşılık babamın borcunu silmeye razı olacaktır. Toptan."

"Tam olarak neye karşılık?" Yine aynı belirteci kullandım. "Bu adamı tatmin edecek olan şey nedir? Sonucun ne olması gerekiyor, senin somut rolün ne olacak? Ve sen ona inanıyor musun?"

"Evet, bu konuda inanıyorum. Babamı ya da taahhüdünü yerine getirmeyen herhangi birini tecziye etmek konusunda duraksamaz, ama eminim daima bundan kaçınmayı tercih ediyordur. Ben değerli bir şeyle telafi ettiğim takdirde parayı almamak onun için önemli olmaz, zaten çok parası var. Grubumuza kendisini değerlendirme işinin verildiğini biliyor. Daha doğrusu Bertie'ye; tepeden gelen talimatlar ve özel işlerin çoğu ona veriliyor. Bir ehemmiyeti olan işler. Raporu kimin istediğini bilmiyorum, Incompara söylemedi, ama bu bizi ilgilendirmez, değil mi? Zaten neredeyse hiçbir zaman bilmeyiz. İşi verenler kim olursa olsun, Incompara için onaylanıp kabul edilmek önemli ya da onlarla anlaşmaya varmak, iş ilişkisi tesis etmek veya onların projelerine katılmak. Eğer ki işin sonunda bu sağlanırsa borcumu ödenmiş sayacak; yani onu incelemeye tabi tutan adamlar onu reddetmezse, bu kadarı onun için yeterli. Benim müdahaleme, işbirliğime atfedecek, en azından kısmen, yeterli ölçüde, öyle söylüyor; korkuyor herhalde, zayıf noktalarının farkındadır mutlaka, tecrübeli bir gözün onları saptayacağını düşünüyordur; tıpkı büyüteç altına alındığımızda hepimizin hissettiği gibi. Sonucu ancak birkaç gün sonra öğreniriz, belki bir hafta sonra, ama o arada... En kötü ihtimalle babama mühlet sağlamış oluruz." Evet, dili kesinlikle kitabiydi: mertek gelmemişti aklına, ama "tecziye etmek", "tesis etmek" ve "ehemmiyet" gelmişti. Meseleyi sahiplenmişti, babasını mümkün mertebe bir kenara bırakmak, yapılacak işlemlerden bile kurtarmak istiyordu; babasının borcunu o üstlenmişti ve bu yüzden de "borcum", "durumum" ve "benim konum" diyordu. "Bizim" bile değil.

"Bu Incompara'yı yorumlamanın bana düşeceğinden nasıl bu ka-

dar emin olabiliyorsun? Sana düşemez mi, o zaman sorun kalmazdı, kimseden bir şey rica etmek zorunda da kalmazdın."

"Bertie'yle birkaç yıldır çalışıyorum," diye cevap verdi. "Rutin işlerin dışında, önceden ilgimi çekmişse, her işi kime yaptıracağını bilirim genelde. Ortada büyük paralar olduğunda ya da herhangi bir nedenle özel bir maharet gerektiğinde. Ne bileyim, prensin şu andaki sevgilisiyle ilgili bir inceleme yapılması gerekse (ki bu iş gelecek bize, er veya geç gelecek), bu işle beni görevlendirir. Elbette ona yardımcı olarak, ikinci bir bakış açısı olsun, kıyaslama yapılabilsin diye; çünkü o konuyu kimseye doğrudan devretmez. Ayrıca her birimizin niteliğine göre çetrefilli bir nöbet sistemi de var. Çok katı değil, ama bu nöbetleşe sisteme ve benim hesaplarıma göre de sana düşecek. Incompara'yı incelemek için ben görevlendirilseydim keşke, daha ne isterdim. Yanılıyorsam ve öyle olursa emin ol ki en çok sevinen ben olacağım, senden de, ondan da çok, herkesten çok. Öylesi işimi kolaylaştırırdı, sana bağımlı olmazdım. Sana musallat olmaz, seni hiç karıştırmazdım. Senden herhangi bir ricada bulunmadan önce çok düşündüm, kararsız kaldım. Birkaç gündür, ayrıca az önce yürürken de; birkaç kere dönüp eve gitmeme ramak kaldı. Ama bir işi üzerime almak için teklifte bulunmam imkânsız, hevesli olduğumu bile belli edemem, çünkü Bertie anında sebebini merak eder, bana sorar, şüphe uyanır içinde; o şüphe etmekten asla kaçınmaz, şüphelerini bastırmaz; hiç kimseyi şüphenin dışında tutmaz. Annesini bile; annesi hayattaysa tabii, dediğim gibi herhangi bir yakınından bahsettiğini hiç duymadım. Ayrıca burada bir unsur daha var: Bildiğim kadarıyla Incompara'nın çok taraklarda bezi var. Bertie başka unsurların yanı sıra, Londra'da uzun süredir bulunmadığın için önceden tesadüfi karşılaşmalara en az senin maruz kalmış olacağını düşünür."

Pérez Nuix'e bakakaldım, daha önce esirgediğim dördüncü kadehi doldurdum. Yorgun görünüyordu, belki de ikna etmek, rica etmek için harcadığı çaba etkisini göstermeye başlamıştı; zorlu, gergin, yorucu bir iştir bu; bir an gelir, insan ne kadar şevkle hamle yapmış olursa olsun, ricasının kabul edileceğinden, başaracağından şüphe duyar. Her şeyin nafile olduğunu, insanların reddedebileceğini ya da reddetmekten hoşlandığını ve reddettiğini, her zaman da sağlam mazeretler bulduğunu düşünür: "Şu sıralar mali durumum iyi değil", "Bulaşmak

istemiyorum", "Çok fazla şey istiyorsun, anla lütfen", "Yürümez, hiç beceremem ben bunu", "Sadakatim var", "Böyle bir riski göze alamam", "Bana kalsa yapardım, ama işin içinde başkaları var"; veya daha açıkça, "Karşılığında benim kazancım ne olacak?" Belki de ansızın güvenini kaybeden genç Pérez Nuix benim hangi formüle başvuracağımı düşünmeye başlamıştı. Evet, karşılığında benim kazancım ne olacaktı? Kendim için bir fayda göremiyordum, görmemin imkânsız olduğunu, çünkü bana bir faydası olmadığını o da biliyordu mutlaka. Zaten o âna kadar o yola hiç girmemiş, bir fayda uydurmaya bile kalkışmamıştı. Onun dalıp gittiği, neredeyse her şeyden vazgeçtiği bu birkaç saniye boyunca tekrar çorabındaki kaçığa baktım – giderek açıkta kalan bacaklarına baktım. Çorabı tamamen yırtılmadan (bu korkunç bir şey olurdu) ya da gevşeyip sarkmadan (buysa iğrenç bir şeydir) veya apansız yere düşmeden (bu da utanç verir) bir şey yapacağını umuyordum; bu üç ihtimalin hiçbiri hoşuma gitmiyordu, yırtılmış, ama hâlâ gergin çorabın büyüsünü bozacaklardı. Bu yüzden çenemle bacağını işaret edip dedim ki (ağzımdan çıkıverdi, iradem rol oynamadı ya da oynamıyormuş gibi yaptı):

"Çorabın boydan boya kaçmış, bilmem fark ettin mi. Yürürken oldu herhalde. Ya da köpek yaptı."

"Evet," diye cevap verdi doğal bir tonda, irkilmeden, "az önce gördüm, ama sözünü kesmek istemedim. Bir saniye banyoya gideyim, çıkarsam daha iyi olacak. Çok utanç verici." Ayağa kalktı (elveda görüntü), çantasını aldı; köpek doğrulup onu izlemeye hazırlanınca İngilizce iki kelimeyle köpeği durdurdu (köpek yerliydi doğal olarak), yattığı yerde kalması için ikna edip yürüdü. "Çok utanç verici," dedi koridordan, görüş alanımın dışından. Ama sesinde utanç yoktu, utanmamıştı. "O kadar yorgun, yılgın ya da perişan değil," diye düşündüm. "Benim sözümü kesmek mi? Kafası karışmış, şaşırmış olamaz. Şaraptan da olamaz. Konuşan, anlatan o, buraya kadar gelip yalvaran o, gerçi henüz tam anlamıyla yalvarmış sayılmaz; ne ses tonuyla, ne kullandığı kelimelerle, ne baskıyla ne de ısrarla. Yine de yalvarıyor, ama ters tepmesin diye bir redde çanak tutma riskini almadan. Acıklılığa kaçmadan, kendini küçültmeden rica ediyor, sanki rica etmezmiş gibi. Kibirle de rica etmiyor. Sunum yapıyor adeta." Döndüğünde çorapsızdı; yanında yedek çorap taşıyan tedbirli kadınlardan değildi ve-

ya taşıyordu da giymemeye karar vermiş, çizmelerini çıplak tenine geçirmişti, ev soğuk değildi. Hiçbir şey olmamış gibi bacak bacak üstüne attı (görüntü geri geldi, kısmen daha iyi olarak), iki zeytin, bir cips aldı, çekinerek küçük bir yudum içti; belki ne kadar içtiğine sandığımdan daha çok dikkat ediyordu. "Söyle bakalım Jaime, ne diyorsun? Yardım edecek misin? Benim için büyük bir lütuf."

Fazlasıyla uzun süredir oturuyordum. Ayağa kalkıp pencereye yaklaştım, camı kaldırdım, birkaç saniye açık tutup başımı dışarı çıkararak gökyüzüne, sokağa baktım, yanaklarımla ensem hafifçe ıslandı; yağmur birkaç gün, birkaç gece dinmeyecekti, daha bir süre şehrin üzerinde kalacağa benziyordu, genç Pérez Nuix için "*country*", belki aynı zamanda "vatan" olan ülkenin üzerinde; vatan: tehlikeli ve boş kavram, tehlikeli ve kışkırtıcı kelime, bir annenin oğlunu haklı çıkarmak için, "Vatan vatandır, yalanlar ise vatan söz konusu olunca yalan değildir," demesine imkân sağlayan kelime. Zavallı tutsak anne, vatana değil, eski dostuna ihanet edenin annesi; herhangi birinin temsil etmeye kalkışabileceği soyut ve muğlak bir fikirdense bir bireye ihanet etmek daima daha güvenlidir; fikre ihanet edildiğinde insan her an eylemlerinden ya da eylemsizliğinden ötürü ihanete uğradığını düşünen, tanımadığı kişiler, hayatında görmediği bayraktarlar tarafından suçlanabilir; fikirlerin kötü yanı da budur, her köşede, her taşın altından fikirlerin temsilcileri çıkar, herkes öksüzlüğünden ötürü ya da işine geldiği için fikirlere bağlanabilir ve o fikirleri süngüyle ve ispiyonlayarak, zulümle ve tanklarla, havan topuyla ve karalayarak, gaddarlıkla ve hançerle, ne şekilde olursa olsun savunacağını ilan edebilir. Tupra'ya ihanete kalkışmak belki benim için Pérez Nuix için olduğundan daha kolaydı. Tupra benim için bir bireydi sadece, oysa belki onun için bir ölçüde vatanını da temsil ediyordu ya da en azından bir fikrin canlı timsaliydi. Kandırmaca ondan kaynaklanacak, ama bir aracıyla, yani benimle gerçekleştirilecekti; aracı olan kişiler suçu bulandırmaya inanılmaz derecede yardım ederler; sanki asıl suçlu olayla pek ilgili değildir, suçun gerçekleşmesinden sonra neredeyse hiç ilgisi kalmaz, elbette başkalarının nezdinde, ama ayrıca kendi nezdinde de; işte bu yüzden aracılara, kiralık katillere, tetikçilere, kuklalara ve polise, hatta önce bulaştırıp sonra da ikna etmeyi başarırsak sık sık tutkularımızın icraatçılığını yapan yargıya bu kadar çok baş-

vurulur. Birini öldürmek ya da mahvetmek, sadece emri verir ya da entrikaları başlatırsak, gerekli meblağı öder, gerekli kişiye tüyoyu verir ya da komployu kurarsak, ihbarda bulunup kumpası kurarak kurbanımızı zindana hapsetmeyi başkalarına bırakırsak çok daha kolaydır; hele her birini yasal sayısız aracıdan geçerek idam ettirirsek suç o uzun yol boyunca her aşamada bölünerek paylaşılır ve bize sadece soğumuş artıklar, birkaç kırıntı kalır; başlattığımız sürecin sonunda bize gelen kuru bir cümleden, bir mesajdan, bazen bir imadan ibarettir: "Hüküm verildi", "İcraat tamam", "Sorun çözüldü", "Artık kaygılanmana gerek yok", "İşkence sona erdi" ya da "Rahat uyuyabilirsin". Veya "İşi hallettim" ya da "İşi bitirdim" (eski zamanlarda yaşamış bir İskoçyalı'nın ağzından çıkan: "*I have done the deed*"). Benim örneğimde bu kadar meşum bir cümle olmayacaktı; bir gün Patricia'ya telefon edecektim, hatta ona bile gerek kalmayacak, ofiste karşılaştığımızda ya da yanından geçerken fısıldayacaktım: "Yutturdum". İhanetin asıl adı, Del Real de babama karşı aracılar kullanmıştı: önce ihanetin ikinci adını, profesör Santa Olalla'yı seferber etmiş, o da tanımadığı birinin ihbarını pekiştirmek için imzasını vermişti, ardından... 1939 yılının Aziz Isidro yortusu günü Juan Deza'ya ikisi gitmemiş, Franco'nun polislerini göndermişlerdi; babam tutuklanmış, hapse atılmış, sonra şahitler, savcı, avukat, uyduruk yargıç devreye girmişti; neredeyse hiçbir şey doğrudan veya yüz yüze değildir asla; bizi mahvedenin yüzünü görmeyiz, neredeyse her zaman, arada, seninle benim, benimle ölümün, o ikisinin arasında biri vardır.

"Neden doğrudan Tupra'dan rica etmedin? Bana anlattıklarının aynısını, babanın durumunu ona açıklasan anlayış göstermez miydi, sana bu iyiliği yapmaz mıydı sence? Bir istisna yapardı mutlaka. Onu beni tanıdığından çok daha iyi tanıyorsun, bana ikinizin arasında bir yakınlık, hatta deyim yerindeyse ironik bir sevgi bağı var gibi geliyor; ofis dışında da görüşmüşlüğünüz var sanki." Bu konuya devam etmek, aralarında şüphelendiğim şeyin olduğunu ima etmek istemedim; ne var ki devam eden bir şey olduğunu düşünmüyordum, daha ziyade geçmişte kalmış bir şey diye tahmin ediyordum; o sırada bile geçiciydi belki ya da yarı istemsiz. O anda eskisine göre daha uzaktan konuşuyordum onunla; sırtımı açık pencereye dönmüştüm; rüzgârın gömleğimden içeri girdiğini hissediyordum, neyse ki yağmur eğik

yağmıyordu; duman biraz dağıldığında camı tekrar indirmem gerekecekti. "Beni pek az tanıyorsun aslında. Niye benim ondan daha ulaşılabilir, ricanı kabul etmeye daha eğilimli, daha yararlı olacağımı düşündün? Ne bileyim, o sırf yıllardır birlikte çalıştığınız ve iyi iş çıkardığın için bile olsa sana minnet duyuyordur. Oysa ben..." bir an şüpheye düştüm, hızla zihnimi geriye doğru taradım, bir şey bulamadım, "bildiğim ya da hatırladığım kadarıyla henüz sana minnet borçlu değilim."

"Sen İspanyolsun," dedi, "bu yüzden ilkeler konusunda o kadar katı değilsin. Bu işe yeni başladın, yakında ayrılabilirsin ve ücretlisin. Bertram çok ilkeli olduğundan ya da ilkeleri yaygın tanımıyla çok soylu olduğundan değil; elbette istisna yapabilir, bu işte istisnalar yapılmak zorunda, diğer işlerin de çoğunda olduğu gibi. Ama o sahip olduğu ilkelere bağlıdır, bunlardan biri de işle oyun oynamamaktır. Bir hata yapılırsa kabul eder, ama hatanın ihmalden kaynaklanmasını ya da kasıtlı, yani sahtekârlık olmasını istemez. Sadece kaçınılmaz hataları kabul eder, gerçekten yanıldığımızda ya da kandırıldığımızda, kavrayışta kusur ettiğimizde; hepimizin başına gelir ara sıra, gözümüz şaşı bakar, elimiz ayağımıza dolaşır. Hayır, bu iyiliği, özellikle bu iyiliği yapmazdı bana. Başka çözümler aramaya teşvik ederdi, mutlaka başka bir çözüm olduğunu düşünürdü; ben olmadığını biliyorum, enine boyuna düşündüm meseleyi. Dahası var, konudan haberdar olsa, bunu Incompara'yla ilgili bir veri olarak görür, raporda bu veriden de yararlanır, belki olumsuz yönde kullanırdı; benim yüzümden her şeyin istediğimin tam tersine sonuçlanması riskini göze almış olurdum. Bertram itibarını çok önemser, tecrübesiyle çok gururlanır. Yanılmaz olduğunu düşünmez, ama devlete ve müşterilere önemli bir hizmette bulunduğundan da kuşku duymaz; ona başvuran kişiler sıradan insanlar değildir. Birlikte çalışacağı insanları seçmekteki basiretini de çok önemser. Buraya herhangi bir insan giremez, farkındasındır herhalde. Sen işe çevirmen olarak başladın. Başka işlere geçtiysen, sende yetenek gördüğü ve onun güvenini kazandığın içindir. Sen hızlı ilerledin. Bizlerden birinin bir yorumu kasten çarpıtması ya da kendisinden böyle bir şey istemesi en son bekleyeceği şeydir. Buna karşılık senin bütün bunları pek önemsemediğin kanısındayım. Bana öyle geliyor ki sen burada bekliyorsun sadece, bu arada pa-

ra kazanıyorsun; fazla çaba harcamadan, radyodan daha eğlenceli bir işte. Ne yapacağına karar vermeyi ya da Madrid'den çağrılmayı, birinin sana 'Dön' demesini bekliyorsun. Yanlış anlama, ama bana öyle geliyor ki gururun bu işte rol oynamıyor. Bu yüzden Bertie'den değil, senden rica ediyorum. Senin için ne fark eder? Gerçekten benim için büyük bir lütuf."

"Gel, gel, ne kadar yanılmışım," diye düşündüm. "Gel yanımda yerini al yine, seni görmeyi beceremediğim. Gel. Yanıma gel. Geri dön. Ve temelli burada kal." Geceler geçip gidiyor, ben bunlara benzer, bunlarla özdeş tek kelime duymuyordum, çelişkili bir mırıltı ya da falsolu bir yankı bile. Pérez Nuix haklı olabilirdi, belki orada bekliyordum sadece, daha sonra nicelerinin taklit ettiği bir İngiliz şairin dediği gibi "*waiting without hope*".* Ama o sesi telefonda, beklenmedik bir mektupta ya da nihayet çocuklarımı görmeye gittiğimde yüz yüzeyken hiç duymazsam, bir gün gelecek, artık beklemediğim hissiyle uyanacaktım ("Dün gece hâlâ bekliyordum, evet, peki ya bugün? Bir gün yaşlandım, aradaki yegâne fark bu; buna rağmen hayatım değişti. Artık beklemiyorum"). O sabah Londra'ya, Tupra'ya, Pérez Nuix'e, Mulyran'a ve Rendel'a, adsız işyerine, günlük işlerime, ara sıra Luisa'yı tanıyan ve ansızın unutuşumla aramdaki bağa dönüşecek olan Wheeler'a alışmış olduğumu keşfedecektim. Tamamen alışmış olduğumu keşfedecektim, yani gözlerimi açtığımda şaşırmayacak ve artık onlara kafa yormayacak kadar alışmış olduğumu. Onlar benim gündelik hayatım, dünyam, etrafımdaki sebepsiz unsurlar, soluduğum hava olacaktı; ne Luisa'yı özleyecektim, ne de geçmişteki şehrimi ve hayatımı. Sadece çocukları özleyecektim.

Pencereyi kapadım, biraz serin gelmişti hava, daha önemlisi, Pérez Nuix'e de serin geldiğini fark etmiştim; artık çorapsızdı, bacaklarını eteğiyle örtüp hoşlandığım görüntüden beni mahrum etme eğilimindeydi. Ama olduğum yerden kıpırdamadım; sırtım sokağa, gökyüzüne, yağmura dönüktü. Ayrıca şunu da düşündüm: "Bu kadın kuşkusuz öngörmüş olduğu şekilde beni ikna etme yolunda ilerliyor. Ama 'Evet', 'Hayır' ya da 'Belki' diye cevap vermek hâlâ benim elimde."

"Daha önce neredeyse hiçbir konuda yalan söylemen gerekmeye-

* *İng.* Umutsuzca bekliyorum. *–ç.n.*

cek demiştin," diye cevap verdim. "Bu 'neredeyse' tam olarak neyi kapsıyor? Incompara'da muhtemelen göreceğim neyi görmediğimi ya da görmeyeceğim neyi gördüğümü Tupra'ya söylemem gerekecek? Ne olursa olsun, benim kadar Tupra da görecek ya da görmeyecektir, öyle değil mi?"

Genç Pérez Nuix içkiyi kesmişti neredeyse. Belki dinmek bilmeyen susuzluğu sonunda dinmişti, belki de ölçüsünü tam olarak biliyor ve ona göre davranıyordu. Ama sigara içiyordu. Bir Karelias daha yaktı; sigaranın hafif acılığı hoşuna gitmiş olmalıydı. Elinde çakmakla bacaklarını çözdü, ama sımsıkı bitiştirmedi; o sırada, bulunduğum yerden iki bacağının birleştiği noktada beyaz bir külodun ucunu görür gibi oldum. Gözlerimi oradan ayırdım, hemen fark ederdi yoksa. Ara sıra kaçamak bakışlardan fazlasına izin vermedim.

"Bazı temel özellikleri bir buluşmada, bir konuşmada ya da videoda fark etmek hiç de kolay değildir; Bertie'de Incompara'nın sana gösterebileceği bir videosu var mıdır bilmiyorum. Çok muhtemel değil, ama olabilir de; o hemen herkesin videosunu ele geçirir. Örneğin bir insanın korkak olduğunu, en büyük tehlike ânında, özellikle fiziksel bir tehlikeyse ya da ne bileyim, hapishaneye düşme ihtimaliyse seni yüzüstü bırakacağını anlamak kolay değildir. Incompara iki görüşmemizde bu tür bir adammış izlenimi uyandırdı bende. Yanılıyor olabilirim, ama öyle olsun olmasın, raporda bunun belirtilmesi iyi olmaz, onun için geri dönüşsüz bir zarar anlamına gelir. İşi verenler böyle bir özellik atfedilmişse onun yüzünü bile görmek istemezler herhalde. Böyle bir şey kimsenin hoşuna gitmez, insan kendini savunmasız, eğreti hisseder. Hatta bir şey ters gider ya da işler pisleşirse bize yardım etmesi gereken kişinin çekip gideceğini, yan çizeceğini, bizi yüzüstü bırakacağını, hatta daha beteri, kendini kurtarmak için suçu bizim üstümüze atacağını bilmek insanı en çok korkutan şeydir. Sen de bunu fark edersen Bertie'ye anlatmamalısın, işte bu konuda yalan söylemen gerekiyor, daha doğrusu onu uyandırmaman işte. Kendisi fark ederse de incelikli bir şekilde Incompara'nın öyle biri olmadığına, böyle bir özelliği olmadığına onu ikna etmeye çalışmalısın." Kısacık bir ara verdi, gözleri daldı, sanki konuşurken gerçekten bir yandan da düşünüyormuş ya da bir şeyi irdeliyormuş gibi; genelde bunu hiç kimse yapmaz. "Bu özellik, tıpkı zıddı olan özellik

gibi değerlendirmesi en zor olan konulardan biridir. En çok sürçtüğümüz konudur, hatta bildiğimizi düşündüğümüzde bile, ufacık da olsa hep bir şüphe taşırız, ta ki sınamak için karşımıza bir fırsat çıkıncaya kadar. Dolayısıyla başkasında şüphe uyandırmak için zorlanmaya da gerek yoktur. İnsanların bu konuda, cesur mu korkak mı oldukları konusunda ne söylediği ya da neyi ileri sürdüğü pek fark etmez. Zaten herkesin gizlemekte en başarılı olduğu şeydir bu; aslında gizlemek doğru bir tanım değil; çoğu zaman aslında kendileri de bilmediği için bu kadar başarılıdırlar; tıpkı henüz savaşa girmemiş acemi askerler gibi. İnsanlar böyle bir durumu hayal eder, arzuları ya da korkuları doğrultusunda nasıl tepki vereceklerini tahmin ederler; ama neredeyse hiçbirimiz tehlikeli bir durumda vereceğimiz tepkiyi kesin olarak bilemeyiz. Olsa olsa, sınandığımızda doğrularız, ama normal hayatımızda böyle şeyler sık sık başımıza gelmez, hiç de gelmeyebilir; genelde günlerimizi büyük sarsıntılar, büyük tehlikeler yaşamadan geçiririz... Somut bir olayda cesur ya da korkak davrandığımızı keşfetmek bile emin olmamız için yeterli değildir, çünkü bir sonraki olayda çok farklı, hatta tam zıt biçimde davranabiliriz. Cesaret de, panik de hiçbir zaman garantili değildir; insanın kendisi bile bu yönünü tanımıyorsa, bir gözlemcinin, bir yorumcunun başkasında bunu kesin olarak fark edebilmesi, yani bu alanda yarı kör sayılan söz konusu kişinin bilmediği şeyi öngörebilmesi müthiş bir meziyettir. Senin de burada bulunma nedenlerinden biri bu: Sen bu kişilik özelliğini kavramakta yeteneklisin, Rendel'dan bile daha yeteneklisin; bu benim fikrim değil, Bertie söylerken duydum, ki övgüye gelince pek cimridir. Bu konuda kendisi de dahil başka herhangi birinden çok sana güvendiği kesin. Dolayısıyla mesele oraya geldiğinde onu şüpheye düşürmek senin için zor olmaz; senin söylediklerini kulak arkası etmeyecektir. Başka konularda, örneğin Incompara'nın ahlaki kaygılardan yoksun oluşu, avucunun içinde tuttuğu insanlara karşı katılığı, dolaylı gaddarlığı gibi sözünü ettiğim özellikleri hakkında Bertie'yi şüpheye düşürmek zor olurdu gerçekten. Ama bütün bunlarla ilgili olarak yalan söylemene, hatta düşündüğünü saklamana gerek yok; dediğim gibi, soruşturmayı isteyenlerin onunla ortaklık kurmasında, onu kabul etmesinde ya da her neyse, bunlar engel teşkil etmeyecek, aksine avantaj ve artı olacaktır. Buna karşılık korkaklık öyle değil; korkaklı-

ğın herhangi bir yararı olamaz. Herkes için istenmeyen bir özellik. Elbette insanın kendisinde değil, başkalarında demek istiyorum. Kendi korkaklığımızla hepimiz bir şekilde barışırız." Yine İspanyolca terimi hatırlayamayıp "adapte olmak", "kabullenmek", "bir uzlaşmaya varmak" ya da "anlaşma sağlamak" anlamındaki "*to come to terms with*"i kelimesi kelimesine çevirmişti. Belki de doğru terim "başa çıkmak"tır. Öyle görünmemesine rağmen biraz yorgundu belki ya da fazla içmişti. Dil en çok bu durumlarda sürçer.

Doğruydu, neredeyse hiç kimse, bir kere sınanmış olsa bile bunu bilemez. O gece umumi tuvalette adamın biri bir kılıç peydahlayıp bir başkasını gözümün önünde boğazını doğramakla tehdit etse nasıl bir tepki göstereceğimi bana sorsalardı en ufak bir fikrim olmazdı ya da tahmin etmeye çalışsam yanılırdım. Olay o kadar ihtimal dışı, o kadar çağdışı, o kadar gerçeğe aykırı gelirdi ki, meydana gelmeyecek olan ya da varsayımdan öteye geçmediğinden imkânsız olan şeyi kurgulamanın yarattığı iyimserlikle cevap vermeye cesaret edebilirdim belki: "Engel olurdum, adamın kolunu tutar, kılıcı indirmesini engellerdim, elinden bırakmaya mecbur ederdim, alırdım elinden silahı." Belki de, görüntü gözümde çok canlıysa, bir an ona inandıysam, gerçekleşebilir bir şey olarak gördüysem, şöyle cevap verirdim: "Ne diyorsun, kâbus gibi bir şey, korkunç. Arkama bakmadan kirişi kırar, tabanları yağlardım, ya o kılıç benim boynuma inerse, benim kellemi uçurursa diye." Bu olay o yağmurlu geceden kısa bir süre sonra olmuştu ve ben deyim yerindeyse yarı yolda kalmıştım. Ne adama karşı koymuş ne de kaçmıştım. Yerimden kıpırdamamış, De la Garza'nın yaptığı gibi gözlerimi kapamamıştım; daha sonra, Tupra'nın evinde kapamıştım ben gözlerimi; o kadar gerçek ya da fiziksel bir tehlike yokken, ama belki daha büyük bir manevi ya da vicdani tehlike ânında; olay sırasında dehşete düşmüş, paniğe kapılmış halde olduğum yerde kalıp bağırmıştım, bazen bir el kadar etkili biçimde ve ondan daha hızlı durdurabilen, bazen de hiçbir işe yaramayan, hatta işitilmeyen söze başvurmuştum; ayrıca aciz içinde, belki de temkinle bakmıştım, hakkında hüküm verilmiş, kaderinden kurtarılamayacak kurbandan çok henüz tehlike altında olmayan kendi canımın derdine düşmüştüm. Bu doğal mıdır, korkaklık mıdır bilmiyorum. Evet, Pérez Nuix haklıydı, bu kişilik özelliğinin ne olduğu, neyi kapsadığı ne-

redeyse hiçbir zaman bilinmez. Sonsuz sayıda kılığa girer, maskeler takar ya da hiçbir zaman saf haliyle ortaya çıkmaz. Çoğu zaman tanınmaz bile, çünkü bizi oluşturan diğer şeylerden onu ayırmak, her birimizin çekirdeğinden ayrıştırmak, saptamak, tanımlamak imkânsızdır. İnsan kendinde onu tanıyamaz; buna karşılık ne gariptir ki, başkalarında ortaya çıktığında tanır, adını koyar. Pérez Nuix'in ve dediğine bakılırsa Tupra'nın iddiasından, insanlarda vaktinden önce bu özelliği algılama, öngörme konusunda özel bir yeteneğim olduğundan ben o kadar emin değildim. Emin olduğum bir şey varsa, o da kendimde tıpkı cesaret gibi korkaklığı da ne ortaya çıkmasından önce, ne de sonra görebildiğimdi. Bunu bilmemek, üstelik asla öğrenmeyeceğimizi bilmek çok tatsız bir şey, ama böyle yaşıyoruz işte.

"Benim nüfuzuma aşırı değer biçiyorsun," diye cevap verdim, "Tupra'yı ve bu zor konudaki, ayrıca herhangi bir konudaki fikirlerini etkileme gücümü abartıyorsun. Benim herhangi bir görüşüm yüzünden kendi görüşünden vazgeçeceğini ya da onu değiştireceğini sanmıyorum; yani bir görüşü varsa, bir şeyler kavramışsa, ki o her zaman çok şey kavrar. Onu daha ilk görüşümde bakışları, bakışlarının cana yakınlığı, değerbilirliği, kapsamlılığı dikkatimi çekmişti. O hem gurur okşayıcı hem de korkutucu gözleri, karşısındaki şeye asla kayıtsız kalmayan, baktıkları şey ister bir insan olsun, ister bir nesne, ister bir davranış, ister bir sahne, anında içini deşecekmiş izlenimi uyandıracak kadar faal olan gözleri. Sanki karşılarına konan her görüntüyü özümser, kavrarmış gibi. Diyeceğim, korkaklık ne kadar kaypak olursa olsun böyle bir şeyi onun atlaması mümkün değil. Eğer ben korkaklığı senin dediğin gibi arkadaşında görecek olursam, Tupra da görür ve bundan yola çıkarak bir fikir edinir. Ben ne kadar ısrar etsem de o fikri değiştiremem. Onu sarhoş etsem bile değiştiremem."

Genç Pérez Nuix gülmeye başladı; sevimli, biraz anaç, alay etmeyen ya da bir çocuğun içten itirazı ya da öfkesi karşısında ne kadar alay edilirse o kadar alay eden bir gülüştü; temkini bir an elden bırakmasından yararlanıp gözlerimi bakmamaya çalıştığım yere çevirdim; tekrar bacak bacak üstüne atmamıştı henüz.

"Kusura bakma," dedi, "bu kadar zeki olduğun halde aynı şeyi sende de görmek komiğime gitti de ondan güldüm. Hepimizin kendimizi bu kadar küçümsemesi, gücümüzü ve zayıflığımızı bu kadar

yanlış ölçüp hesaplaması inanılır gibi değil. Başkasını derinlemesine inceleyip deşifre etmekte en yetenekli ve en tecrübeli olanlarımız bile kendimize baktığımızda körleşiyoruz, aptallaşıyoruz. Yeterli mesafeden bakamadığımız için herhalde, bir de görüldüğümüzü bilmeden kendimizi gözlemleme imkânsızlığı yüzünden. Kendi seyircimiz olduğumuz durumlar en çok rol yaptığımız, gerçeği çarpıttığımız, kendimize çekidüzen verdiğimiz zamanlardır." Durup bana neşeli bir şaşkınlık ve istemsiz bir merhametle baktı. Bana "zeki" demiş, düşünmeden söylemişti; eğer yaltaklanmak için yaptıysa da hiç çaktırmamıştı. "Bertie'nin senden ne kadar hoşlandığını hiç fark etmedin mi Jaime? Onu ne kadar motive ettiğini, eğlendirdiğini? Sana şu anda beslediği yakınlık yüzünden, saçmalamadığın sürece hep senin gördüklerine, gördüğünü söylediğin şeylere yaklaşmak için çabalayacağını? Sırf seni işe almasının muhteşem bir kazanım, müthiş bir istihdam olduğu konusunda kendini doğrulamak için bile olsa. Ayrıca unutma ki sen sadece Wheeler'ın değil, Bertie'nin hocası olan Rylands'ın da mezar ötesinden tavsiyesiyle geldin. Hep böyle olmayacak tabii, bir gün bıkacak senden ya da rutin hale geleceksin; hatta bazen beğenmeyecek seni, küçümseyecek, Bertie tutarlı biri değildir ve neredeyse her şeyden çabuk sıkılır ya da heyecanı bir söner, bir coşar. Ama şu anda yenisin, ayrıca aranızda bir mutabakat kuruldu, erkeksi, ölçülü ya da zımni, ona benzer bir şey işte, ama öyle bir şey olduğunu biliyorum. Şu sıralar onun üzerindeki nüfuzun senin zannettiğinden çok daha fazla, sanıyorum sen hiç farkında değilsin. Geçici ve ölçülü bir nüfuz diyebilirsin, Bertie daima herkesten şüphe eder, ayrıca onu parmağında oynatmak imkânsızdır, hatta neredeyse yönlendirmek, yolundan saptırmak da. Ama sınırlı birkaç konuda kafasına şüphe sokmak mümkündür ve sen şu anda bunu yapabilecek durumdasın. Çok iyi biliyorum, çünkü ben de aynı süreçten geçtim, o süreci tanıyorum. Bertie'nin memnuniyetiyle hazzını tanıyorum, seninle ilişkisinin onu ne kadar eğlendirdiğini, motive ettiğini görüyorum, aşağı yukarı eskiden benim varlığımın onu canlandırdığı şekilde. Benden çok hoşlanırdı, uzun süre boyunca hoşlandı. Ama erkeksi bir tarzda değil. Ayrıca artık hoşlanmadığını söyleyemem, bana beslediği kişisel saygıdan, gösterdiği mesleki itibardan şikâyet edecek değilim. Ama artık başlangıçta ve daha sonra da bir süre ona sağladığım küçük günlük eğ-

lence unsurunu sunmuyorum; doğrusunu istersen epey uzun sürdü, benim söylemem yakışık almıyor, ama öyle oldu; Mulyran'a, Rendel'a ya da Jane Treves'e sorabilirsin, o kadın olduğu için daha çok kıskanmıştı; onunla da tanışacaksın, ikimiz birlikte çalıştığımızda kendini ihmal edilmiş hissederdi. Şu anda sen Bertram'ı ikna edebilirsin Jaime. Yarından sonra ikna etmen mümkün olmayacak muhtemelen, bugün de her konuda mümkün olamaz, ama onun emin olmadığı ve senin de özellikle yetenekli olduğunu düşündüğü konuda edebilirsin. Bu konu da dediğim gibi cesaret ve korkaklık meselesi; senin bu konudaki ustalığından kuşku duymuyor. Ayrıca ben de duymuyorum, çok iyi görüyorsun bu özellikleri. Senden ricam bu Jaime. Adam borcu siler, babam kurtulur. Gördüğün gibi büyük bir lütuf."

Bu ifadeyi birkaç kere kullanmıştı; özellikle tekrarlandığında yalvarma, yakarma belirten kalıplaşmış kelimeyi ("Lütfen, lütfen. Lütfen, lütfen") doğrudan telaffuz etmeden "lütfen" demenin bir yoluydu. Bacak bacak üstüne attı, görüntü kapandı; artık münasebetsizlik etmeden istediğim yöne bakabilirdim, çorapsız bacaklarının üst kısmını görebiliyordum hâlâ. Kadehinden ufak bir yudum alıp kırmızı dudaklarına –geçmişte, çocukluğumda kalmış çizgi romanlardan bir kare– bir Karelias daha götürdü ama yakmadı. Köpek derin uykudaydı; bütün gece orada kalma fikrine alışmıştı sanki; öyle boylu boyunca uzanmış yatarken daha da beyaz görünüyordu. Pencereden dışarı bakıp sonra uzaklaştım; bir değişiklik yoktu, esnek madeni çubuklar ya da sonu gelmeyen mızraklar dinme ihtimalini temelli dışlayarak, gitgide hâkimiyetlerini artırarak yağmaya devam ediyordu. Birkaç adım atıp daha önceki yerime oturdum. Bu kez sessizliğin bir ara olmadığı, Pérez Nuix'in sunumunun sona erdiği izlenimine kapıldım; ricasını çekingen övgülere, mantık yürütmeye, beni ikna etmek için temkinli yönlendirmelere de yer vererek dillendirip tamamladığı kanısındaydı. Onun başka bir şey eklemeyeceğini, artık bir cevap vermem gerektiğini hissettim. "Evet", "Hayır", "Belki" ya da "Bakalım" cevabını verme sırası gelmişti. Ya da bir taahhüt altına girmeden biraz daha umut verebilirdim ona: "Elimden geleni yaparım, yapmaya çalışırım." Konuşmayı ve ziyareti noktalamayacak olan cevap ise, "Duruma bağlı"ydı. O noktayı koymak istediğimden emin olmadığım için cevabımı geciktirerek bir soru daha sordum:

"Bu borcun meblağı nedir tam olarak?"

Sigarasını yaktı, bir an yüzünün kızardığını görür gibi oldum; belki alevin kırmızısı vurmuştu yüzüne, belki de utanmaktan korkmuştu sadece; tıpkı adsız ofiste benimle biraz sohbet etmek üzere, yani selamlamanın ya da kısaca bir akıl danışmanın haricinde konuşmak üzere yanıma gelmeden önce enerji topladığında, adeta hız kazandığında olduğu gibi; beni diskalifiye etmediğini düşünmemin sebebi de buydu, ama kendisi bunun farkında değildi herhalde, planlamamıştı. "Bana meblağı itiraf etmeye utanıyor," diye düşündüm. "Belki çok düşük bir meblağ ve bunu bile ödeyecek durumda olmadığını öğreneceğim diye utanıyor, belki de çok yüksek ve aşırılığını, babasının, belki dolayısıyla kendisinin de delirmiş olduğunu öğreneceğim diye."

"İki yüz bin sterlin civarında," diye cevap verdi birkaç saniye sonra; kesinlikle İngiliz olmayan bir mimik yapıp kaşlarını kaldırdı, "Gördün mü, ne yapabilirim?" diye eklermiş gibi. Gerçekten eklediği sözler pek farklı değildi: "Ne diyorsun?"

Hızla bir hesap yaptım. Yaklaşık üç yüz bin euro ya da elli milyon eski peseta; sterline tam anlamıyla alışamamıştım tekrar, gündelik hesaplarda yeri olmayan büyük meblağlarda euroya da tam olarak hiçbir zaman alışamayacaktım belki.

"Kusurları bir yana, bu Incompara çok cömertmiş," dedim. "Ya da bu rapor onun için çok önemli." Ardından bir soru daha sordum; benim için en beklenmedik soruydu belki, onun için öyle miydi bilmiyorum; beni ne kadar tanıdığına bağlıydı, hakkımda benden fazla ne kadar şey bildiğine, belirsiz işimizde bazen kullandığımız terimleri kullanacak olursam, birkaç aylık yakın temasımızda beni nereye kadar ya da ne kadar derinlemesine tercüme ettiğine ya da yorumladığına bağlıydı. Soru espri olarak geldi aklıma, bastırmak için bir sebep göremedim. Ayrıca bu soru sayesinde onu açık oynamaya, benim katılımıma değer biçmeye, beni ve göze aldığım riski, uğrayabileceğim zararı ve muhtemelen elde etmeyeceğim yararı düşünmeye zorlamış olacaktım. Bir şey rica etmek kolay ve rahat iştir; zor ve tatsız olan ricayı dinlemek ve kabul mü, ret mi edeceğine karar vermeye mecbur olmaktır. Bir alışverişte her iki taraf için daha fazla çaba, daha fazla dikkat ve hesap olması beklenir. Ricada ise sadece bir taraf çözümler ve hesaplar, kabul edecek ya da etmeyecek olan taraf; çünkü kimse

bir lütfun karşılığını ödemek, hatta teşekkür etmek zorunda değildir. Bir taraf rica eder, bekler ve elde eder ya da etmez; sonra, her iki durumda da bir sorunu devretmiş ya da bir ikilem yaratmış olarak rahatça çekip gidebilir. Hayır, yerine getirilen ricalar bağlayıcı değildir, ne bir sözleşme vardır ortada ne de borç ya da sadece ahlaki bir borç vardır, ki bu da hiçbir şey demek değildir, hava cıvadır, pratikte karşılığı yoktur. İşte kendimi şaşırtarak sorduğum soru şuydu: "Peki karşılığında ben ne elde edeceğim?"

Ama Pérez Nuix tuzağa, benim doğaçlama, yarı bilinçsiz tuzağıma düşmemişti. Bana anında bir şey, bir ödül, bir meblağ, bir yüzde, bir armağan teklif etmemiş, hatta ebedi minnet vaadinde bile bulunmamıştı. Bu sonuncusunun elle tutulur bir şeyi ifade etmediğini, muhtemelen sembolik bir anlamı bile olmadığını biliyordu kuşkusuz. Bu laf insanların ağzına sakız olmuştur; "Sana ebediyen minnet duyacağım", duyup duyabileceğiniz en boş laflardan biridir, buna rağmen sık sık duyulur, hep bu değişmez zarfla, hep aynı sorumsuz "ebediyen"le; somutluktan, gerçeklikten, hatta anlamdan tamamen yoksun olduğunun bir göstergesi daha; hatta bazen devamı gelir: "Senin için yapabileceğim herhangi bir şey varsa, şimdi ya da sonra, ben hayatta olduğum sürece, sırf istemen yeter"; oysa gerçekte neredeyse kimse o anda bir şey istemez –öylesi *do ut des**, faydalanmak gibi gelir– ileriki bir zamanda istediğinde ise, o boş laf unutulmuştur, ayrıca kimse ona göndermede bulunmaz; birinin başkasına, "Çok zaman önce demiştin ki..." diye hatırlattığı pek nadirdir; buna cesaret ettiği takdirde de şu cevapla karşılaşma ihtimali vardır: "Öyle mi dedim? Bilmem, tuhaf şey, sanmam, hiç hatırlamıyorum" ya da "Bu hariç her şeyi iste benden, ama bunu isteme, imkânsız olan tek şey bu, en kötü şey, benden bunu isteme" veya "Ah, çok üzüldüm, keşke yapabilseydim, ama mümkün değil, keşke birkaç yıl önce isteseydin, artık durum eskisi gibi değil". Öyle ki, sadece eskiden yerine getirdiği bir ricanın karşılığını isteyen kişi sonunda yeni bir ricada bulunmak durumuna düşer, sanki olayın geçmişi olmamış gibi, hatta yalvarmak zo-

* *Lat.* Veriyorum ki veresin. –*ç.n.*

runda kalabilir ("Lütfen, lütfen. Lütfen, lütfen"). Pérez Nuix bana hayal ürünü bir şey de, acayip ayni karşılıklar da, elle tutulur bir şey de, elle tutulamaz bir şey de, şimdi de, gelecekte de bir şey vadetmeyecek kadar zekiydi.

"Hiçbir şey," dedi. "Şu anda hiçbir şey Jaime. Bu sadece bir rica, reddedebilirsin, karşılığında hiçbir şey elde etmeyeceksin, bedeli yok, gerçi sana fazla çabaya mal olacağını da, herhangi bir riske atılacağını da düşünmüyorum. Eğer yürümezse, yutturamazsan, Bertie nezdinde yanılmış olabilirsin pekâlâ; hepimizin başına geliyor, onun da, hiç kimsenin yanılmaz olmadığını gayet iyi biliyor kendisi. Hayran olduğu Rylands da yanılmaz değildi, Wheeler da; rivayete göre hatasından ötürü Wheeler çok hayıflanmış. Vivian, Cowgill, Sinclair ve Menzies de yanılmaz değildiler, başka devrin adamları, hem bu konuda hem başka konularda en iyiler, en ünlüler arasında olmalarına rağmen." Menzies adını İngilizliğine ya da casusluğuna yakışır şekilde telaffuz etmeyi biliyordu, o da "Mincis" dedi. "Yakın zamanların en başarılıları da yanılmaz değildi, ne Dearlove, ne Scarlett, ne Manningham-Buller, ne de Remington; her biri bir konuda, bir bakımdan hata yaptılar. Ewen Montagu da, Duff Cooper da, Churchill de yanılmaz değildi. Bu yüzden benim için büyük bir lütuf, senin içinse o kadar büyük bir şey olmadığını söylemiştim daha önce. Seni rahatsız etti, ama gerçek bu. Hayır, karşılığında bir şey elde edeceğini sanmam, bir kazancın olmayacak. Ama bir sıkıntın ya da kaybın da olmayacak. Yani karar sana kalmış, evet ya da hayır demek sana bağlı Jaime. Hiçbir mecburiyetin yok. Seni heveslendirmek için ne teklif edebileceğimi bilmiyorum."

"Dearlove mı dedin? Kimdir o? Richard Dearlove mı?" Bunun bir gün ofiste herkese açık olmayan dosya dolabını gizlice karıştırırken karşıma çıkmış olan tuhaf, bilmediğim isimlerden biri olduğunu hatırladım. Bana yüksek mevkideki birinden ya da devlet görevlisinden çok yığınların idolü olan birine daha uygun bir isim gibi gelmiş, bu yüzden de gerçek kimliğini saklamak amacıyla ünlü şarkıcıdan Dick Dearlove diye söz etmiştim, beyhude çaba. O andaki merakıma yenildim ve böylece cevabımı biraz daha erteledim. Merakımı gidermek istediğim bir başka konu daha vardı, daha dolaylı ama daha fazla merak ettiğim bir konu.

"Evet," diye cevap verdi. "Sir Richard Dearlove. Uzun yıllar boyunca, kısa zaman öncesine kadar görünmez büyük patronumuz oydu, bilmiyor muydun? MI6'nın şefi, 'C' ya da 'Mr. C'." Bu baş harfi İngilizce okunuşuyla telaffuz etti, yani "Mr. Si" diye. "Yakın zamanda çekilmiş bir fotoğrafı asla yayımlanmadı, yasak, onu gören, nasıl biri olduğunu bilen yok; şimdi, görevden ayrılmışken bile. Dolayısıyla hiçbirimiz fiziksel görünüşünü bilmiyoruz, sokakta karşılaşsak tanımayız. Büyük bir avantaj, değil mi? Ben böyle bir avantaja sahip olmak isterdim."

"Peki onun hakkında hiç rapor hazırlamadık mı? Yani videodan demek istiyorum, tren vagonumuzdan, kabinimizden gizlice izlenmek üzere Tupra'nın ofisine gelmiş olmayacağını tahmin ediyorum." Ağzımdan "hazırlamadık mı" lafının çıkmış olduğunu derhal fark ettim; kendimi grubun bir parçası olarak düşünürmüşüm gibi, hem de işe başlamadan öncesinden itibaren. Tamamen istemsiz, tuhaf bir aidiyet hissi geliştirmekteydim. Ama o sırada bunun üzerinde durmamayı tercih ettim.

"Kim bilir," dedi Pérez Nuix isteksizce, "Bertie'ye sor, onda dediğim gibi herkesin videosu vardır." Gecikmem ya da oyalanmam onu sabırsızlandırmış gibi geldi bana; o sırada "*Don't linger or delay*" "Oyalanma, geciktirme" emrini ya da düsturunu duymamıştım henüz; ayrıca bu emre ne öncesinde ne de sonrasında hiç kulak asmamışımdır. O da artık ne umabileceğini öğrenip gitmek istiyordu herhalde. En azından nihai cevabım "Hayır" olursa; o zaman gecesini benimle daha fazla harcamayıp gidecek, uysal köpeğiyle ve muhtemelen gülünç duruma düştüğü duygusuyla ve anlık bir hınçla, hatta belki kalıcı bir aşağılanmışlık hissiyle çekip gidecekti. Buna karşılık cevabım "Evet" olursa, istediğini elde etmiş olarak, rahatlayışının şerefine ya da bana yeni talimatlar vermek üzere bir süre daha kalabileceğini düşündüm. O anda tutup Sir Dearlove'la, gerçek Dearlove'la ya da başka herhangi bir kişi veya konuyla ilgili soru sormam, o saatten sonra parantez açmam, konuyu dallandırıp budaklandırmam sinirine dokunmuş olsa gerekti. Ama katlanmak zorundaydı, konuşmayı yöneten, seyrini belirleyen bendim hâlâ, beni küstürme lüksüne sahip değildi, henüz değildi. Aslına bakılırsa ricada bulunan kişinin hamlesini yapıp ricasını dile getirdikten sonra hesaplamak zorunda olduğu tek şey budur (da-

ha önce değil, önceden başka hesaplar da yapması gerekir, karşısındakini nereye kadar ödüllendireceğini, dezavantajlarını ve aczini açık etmesinin doğru olup olmayacağını belirlemesi gerekir); istediği şeyi elde edinceye kadar sevimli, sabırlı, hatta yapmacık davranmak, belirlenen tempoya uymak, attığı adımları, sözlerini ve ısrarını ölçüp biçmek zorundadır. Ricada bulunan kişinin çok önemli biri olduğu ve ona bir iyilik etmenin zaten bir şeref, bir ayrıcalık sayılacağı durumlar hariç. Bizim durumumuzda bu geçerli değildi, bu yüzden Pérez Nuix tonunu değiştirip ekledi: "Hayır, sanmıyorum, ama her şey olabilir. Kimi görüntüleri vardır mutlaka, günümüzde herkesin görüntüsü bulunabiliyor; onun görüntülerine sahip bir avuç insan varsa, Bertie'nin bunların arasında olması şaşırtıcı sayılmazdı."

"Wheeler yanılmaz olmayışına çok pişman oldu derken neyi kastettin? Ne oldu, ne geldi başına? Sözünü ettiğin olay ne?" Daha fazla ve daha derinlemesine merak ettiğim konu buydu.

Yine bıkkınlığını, sinirlerinin gerilişini, dalga dalga gidip gelen bitkinliğini fark ettim. Onu usandırıyor, zıvanadan çıkarıyor olmam mümkündü. Ama o tekrar kendini tuttu ya da toparladı, iradesi gevşemiyordu.

"Ne olduğunu bilmiyorum Jaime, çok uzun zaman önce olmuş bir şey, İkinci Dünya Savaşı sırasında ya da sonunda, ben şahsen tanımıyorum kendisini. Duyduğuma göre, rivayete göre bir değerlendirme hatası ona çok pahalıya patlamış. Bir şeyi öngöremediği için sonradan kendini çok kötü ya da suçlu ya da beş para etmez biri gibi hissetmiş veya ölüp ölüp dirilmiş, tam bilemiyorum. Laf arasında duydum, bahtsızlık örneği olarak sözü edilirken, ama sormadım ya da cevap alamadım, altmış küsur yılın ardından işlerimizin çoğu gizliliğini koruyor, belki hep koruyacak, en azından resmi olarak. Sızıntılar genellikle dış kaynaklı oluyor, çoğu kez de spekülasyondan ileri gitmiyor, pek güvenilir olmuyor. Ya da hınç besleyen kişilerden kaynaklanıyor, ıskartaya ayrılmış ya da kovulmuş kişiler sonra olayları çarpıtıyor. Geçmişimizle ilgili somut bilgilere ulaşmak zor, özellikle içeriden; içerideki kişiler en ketum ve en az meraklı kişiler, öyleyiz, sanki bir tarihimiz yokmuş gibi. Neyin anlatılmaması gerektiğinin en çok bilincinde olanlarız, çünkü içinde yaşıyoruz. Yani maalesef seni aydınlatamayacağım. Kendisine, Wheeler'a sorman gerekir. Sen onu iyi ta-

nıyorsun, o senin hamindi, seni tanıtan oydu, velinimetindi."

Pérez Nuix "biz" ve "bizim"i farkına bile varmadan, doğallıkla, sıklıkla kullanıyordu; o grubun çok daha uzun süredir üyesiydi ve çekirdek grubun, Menzies ya da Ve-Ve Vivian ya da Cowgill veya Hollis, hatta belki Philby ya da bizzat Churchill'in Nazilere karşı kurduğu grubun mirasçısı gibi hissediyordu kendini; Wheeler aralarında en zeki, en cesur ve alay edilmekten en az korkan Churchill olduğu için fikrin ondan çıktığını varsayıyordu.

"Kimden duydun? Tupra'dan mı? Olayın karısıyla, Wheeler'm karısıyla ilgili olup olmadığını hatırlıyor musun? Adı Valerie'ydi, bir şey hatırlatıyor mu?"

"Kimden duyduğumu bilmiyorum Jaime. Belki Bertie'den, en büyük ihtimal o, ya da Rendel'dan veya Mulyran'dan, belki de başka bir yerde başka birinden, hatırlamıyorum. Ama daha fazla bir şey bilmiyorum, sadece bu, vahim bir şey olduğu, onun bir hata yaptığı ya da öyle değerlendirdiği ve sanıyorum çekilmenin, her şeyden vazgeçmenin eşiğine geldiği. Çok uzun zaman önceki bir olay."

Doğruyu mu söylüyordu, yoksa bana anlatma yetkisini mi kendinde bulamıyordu bilemedim, belki de benim sonu gelmeyen sorularımdan kurtulmak istiyordu, gecenin ilerlemiş bir saatinde tanımadığı birine ait, eski, belki uzun, en iyi ihtimalle ikinci elden bildiği bir hikâyenin içine dalmak istemiyordu; kendisinin o anki sorunlarıyla hiçbir ilgisi yoktu bu hikâyenin; uzun uzun düşündükten, yağmurun altında uzun uzun yürüdükten sonra evime gelmesine sebep olan sorunlarla, yani babasıyla ve Vanni Incompara denen adamla, bankacı Vickers'la ve iki yüz bin sterlinlik kabarık borçla; bazı insanların sahip olmadıkları meblağları toplama kapasitelerine hayret ederim, bir bakıma özenirim –bir beceri, hatta yetenektir, şüphesiz neşeli bir zihniyettir– elbette sadece kuramsal ya da kurgusal, edebi ve sinemasal bir özenti; Pérez Nuix'in o andaki vekil konumunun özenilecek yanı yoktu. İlk kez ona acıdım (acıma daima müdahalecidir), belki yorgunluk onu çocuklaştırdığı içindi, belki de bastırdığı kaygı canlı, kıpır kıpır gözlerinde ve benim hoşuma gitmek için hafiften, korkuyla gülümsemeye çalışan dudaklarının kenarında ara sıra ortaya çıktığı içindi. Artık onu şüpheden kurtarma vaktinin geldiğine karar verdim; yeterince çabalamıştı, yarı boş şehirde uzun süre ıslanarak beni izle-

miş, enine boyuna düşünmüş, meselesini açıklamış, bana kararsızlık ve zaman, ardından kararlılık ve yine zaman hasretmişti.

"Tamam Patricia," dedim, sorgulama ve erteleme seansımı noktalayarak. "Yapmaya çalışacağım, Tupra'mn görülecek ne varsa göreceğini düşünmeye devam ettiğim halde deneyeceğim, üstelik onun gördükleri benim algıladıklarımdan fazla olacak. Yine de elimden geleni yapacağım, yapmaya çalışacağım."

Beni en az taahhüt altına sokan kabul etme derecesi buydu. İnsan başarısız olabilir, yanılabilir, niyetlerine ulaşamayabilirdi, kendisi de söylemişti, dolayısıyla kusurumdan dolayı bana sitem edemezdi. Hatta hayal kırıklığına bile uğrayamazdı, uyarmıştım onu. Böylece "Karşılığında şunu isterim," cevabını vermiş olsam kendimi bulacağım konumdan daha özgür kalıyordum; en önemlisi, isteyeceğim şey her neyse onu arzulamaya ya da beklemeye başlama, dolayısıyla başarısızlıktan korkma tehlikesiyle karşı karşıya değildim. Hatta o kadarla da kalmıyordu, çünkü insan korkmazsa, kuşkusuz başarı ihtimali de artar ve daha sonra parmak kaldırıp bir ödül talep etme, "Mükâfat olarak şunu istiyorum," deme şansı olur. Elbette bu durumda karşımızdaki kişi nezakete, açıklamaya ya da mazerete gerek duymadan talebimizi reddedebilir; böyle bir durumda ahlaki mecburiyet yoktur, bir bağ, bir anlaşma yoktur, en azından açıkça belirtilmemiştir, hatta yaptığımız muazzam iyiliğin izi bile kısacık bir sürede silinebilir; tıpkı ortadan kaldırılmaya çalışılan, temizlenen ve iyice kazınan leke gibi, kan lekesinin çeperi gibi, tıpkı işlendikleri andan itibaren gizli kalan ya da ağır ağır geçen yüzyıllar boyunca yavaşça, pek yavaşça solup nihayet silinen ve olmamış sayılan sayısız suç ve soylu eylem gibi. Sanki her şey, hengâmeye, yangına yol açan şeyler bile omuzlarımızın üstüne yağan kaygan ve yumuşak kardan farksızdır daima. (Omuzlardan havaya karışır, erir ya da yere düşer. Sonra kar daima diner.)

Daha sonra olanlardan neredeyse hiçbir iz kalmadı geriye; belki hafızalarımızın en kuytu köşelerinde titrek birer zerre kalmıştır, ama onu da asla doğrulamayacağız; aramızda, yüz yüze, karşılıklı sözlerle demek istiyorum. Daha olurken her ikimiz de sanki olmuyormuş ya da farkında değilmişiz gibi yapmak, kayda geçirmeyip yok saymak veya daha sonra hem birbirimize, hem de birimiz ağzından kaçı-

rırsa, öteki konuşup şişinirse başkalarına, hatta her birimiz kendine sonuna kadar inkâr edebilecek derecede gizli tutmak istiyormuşuzcasına oldu; sanki her ikimiz de açıkça kayda geçmemiş, onaylanmamış ya da asla sözü edilmeyen bir şeyin tam anlamıyla var olmadığını biliyorduk; bir başka deyişle faillerinden gizli ya da onların arkasından veya onların tam rızası olmadan, bilinç uykudayken yapılanlar; kendi kendimize yapmadığımızı söyleyerek yaptıklarımız, biz olmadığına kendimizi ikna ederken olanlar; kulağa geldiği ya da göründüğü kadar tuhaf bir şey değildir bu, hatta sürekli olan ve bizi telaşa düşürmeyen, akıl sağlığımızdan şüpheye düşmemize yol açmayan bir şeydir. Falanca alçaklığı, filanca fesatlığı düşünmediğimize, o kadını, filancanın ölümünü –herhangi bir düşmanın, herhangi bir kocanın ve herhangi bir arkadaşın ölümünü– arzulamadığımıza ikna ederiz kendimizi; en saygı duyduğumuz ya da en çok minnet borçlu olduğumuz kişiye anlık bir küçümseme veya garez beslemediğimize, biz yok olmuşken yaşamaya devam edecek, her şeye el koyacak ve vakit kaybetmeden yerimizi dolduracak olan münasebetsiz evlatlarımızı kıskanmadığımıza inandırırız; entrika çevirmediğimize, ihanet etmediğimize, kumpas kurmadığımıza, gerçek bir şevkle çeşitli kişileri mahvetmeye çabaladığımız halde kimseyi mahvetmeye çalışmadığımıza, bizi utandıracak hiçbir şeyi yapmanın ayartısına kapılmadığımıza inandırırız; kendini savunsun ve böylece saflığından kurtulsun, kiminle raks ettiğini bilsin diye (zaten bu nedeni ileri sürünce erdemli ve iyiliksever oluveririz) birine kötü bir şey anlatırken kötü niyetle davranmadığımıza; yalnızca kandırılması kolay zihinle değil, somut gerçeklerle ilgili olduğundan daha da inanılmaz biçimde, tabana kuvvet kaçtığımız, arkamızda feryatlardan başka şey bırakmadığımız halde kaçmadığımıza, gemi batarken filikada kendimize yer açmak için bir çocuğu itmediğimize ya da çiğnemediğimize, en kötü anda, yumruklar, bıçak darbeleri ya da mermiler yanımızdakine, belki bizden koruma bekleyen birine, hatta en sevdiğimiz kişiye, uğruna canımızı hiç tereddütsüz vereceğimizi defalarca söylediğimiz, oysa gerçekte tereddüt ettiğimiz, canımızı ne o anda ne de geçmişte vermediğimiz, ikinci bir fırsat çıksa da vermeyeceğimiz kişiye yağsın diye onu kendimize siper etmediğimize inandırırız; kendi suçumuzu başkasının üzerine atmadığımıza, kendimizi kurtarmak için yalan yere kimseyi

suçlamadığımıza, iğrenç bir bencillikle, feci bir korkuyla asla hareket etmediğimize ikna ederiz. Dünyaya geldiğimiz zamanda ve yerde doğmadığımıza, daha genç olduğumuza, daha soylu ya da ünlü bir yerde doğduğumuza, farklı bir ailemiz olduğuna, atalarımızın o kadar bayağı bir soyadına sahip olmadığına inandırırız kendimizi; çalarak elde ettiklerimizi ya da bize hediye edilenleri alnımızın teriyle kazandığımıza, herhangi bir asayı ya da tahtı, hatta sıradan bir değneği ya da koltuğu üçkâğıtsız, gasp etmeden, hakkımızla, miras olarak kazandığımıza; bizden daha bilgili veya daha fazla düşünen, korkulan adlarını ağzımıza almadığımız kişilerden duyduğumuz ya da okuduğumuz görüşlerle fikirleri kendimiz yumurtladığımıza, bizden önce davrandıkları için onlardan nefret ettiğimize inandırırız, hem de içten içe, vicdanımızın sağlam kalabilmiş gizli bir köşesinde, bizden önce davranmış olmadıklarını, onlar olmasa, tamamen onlara ait bu fikirlerin zaten bizim fikrimiz olmayacağını, kesinlikle olamayacağını bildiğimiz halde; en hayran olduğumuz kişi zannederiz kendimizi ve bunun gerçekleşmesi için o kişiyi ortadan kaldırmaya çalışırız; tamamını kendisine borçlu olduğumuz başarılarımızla ayağını kaydırabileceğimize, onu unutturabileceğimize, dünyanın istikrarsız hafızasından silebileceğimize inanırız ve kendi kendimize onun sadece bir öncü olduğunu, onu aştığımızı ve özümsediğimizi, böylece vazgeçilebilir kıldığımızı söyleyerek kendimizi rahatlatırız; geçmişin üzerimizde bir yük olmadığına, çünkü onu hiç yaşamadığımıza ("Ben yapmadım, benim başımdan geçmedi, ben yaşamadım, hiçbir şey görmedim, benimle ilgisi yok, hayal bu, tuhaf biçimde bana naklolmuş ya da bulaşmış, başkasına ait bir hatıra"), söylediğimiz şeyi söylemediğimize, çaldığımız şeyi çalmadığımıza, diktatörü asla alkışlamadığımıza, ilk günden son güne kadar dayanılmaz biçimde bizden iyi olan en iyi dostumuzu ispiyonlamadığımıza ("Kendi kuyusunu kazdı, benimle alakası yok, ben sustum, o düşüncesizlik etti, kaderini kendi çizdi, uygunsuz biçimde göze battı, zamanında saf değiştirmedi, değişmeyi istemedi bile") ikna ederiz kendimizi, hatta adımızın gerçek adımız değil, sahte adımız ya da birbirini izleyen, birbirine eklenen, çeşitlenen sahte adlarımız, Rylands veya Wheeler, Ure, Reresby, Tupra ya da Dundas, kaderci Jacques, Jacobo ya da Jaime olduğuna bile inandırırız.

İnsanlar neye isterlerse ona inanırlar; bu yüzden her şeye inanılan bir zaman olması son derece mantıklı ve kolaydır. Hiç tartışılmadan inanılır, aşikâr biçimde sahte olana, gördüğümüz şeyin tam zıddına bile, buna dahi zamanında inanılır, her olaya kendi inanılma zamanında ve zamanın akışı boyunca bütün olaylara inanılır. Başını çevirip başka yöne bakmaya, burnunun dibindekini inkâr edip çığlık çığlığa haykırılanı işitmemeye, feryatların değil, muazzam ve sakin bir sessizliğin hüküm sürdüğünü iddia etmeye herkes hazırdır; durumlarda, olaylarda ne kadar değişiklik yapmak gerekiyorsa yapmaya –sakat bacağını, çolak kolunu hissetmeye, kafası kesilmiş olansa henüz iradesini de, bilincini de kaybetmemişçesine iki adım atmaya– ama bilhassa düşüncede, duygularında, hafızasında, bazen öngörü zannedilen gelecek tahmininde değişiklik yapmaya hazırdır herkes. "Öyle olmadı. Gerçekleşecek olan şey gerçekleşmeyecek ya da gerçekleşmemiş olacak. Böyle bir şey olmuyor", geçmişi, geleceği ve şimdiyi çarpıtan değişmez teranedir bu; böylece hiçbir şey sabit kalmaz, güvencede ya da güvenilir veya kesin değildir. Var olan her şey yoktur ya da hem geçmişteki, hem gelecekteki yokluğunu içinde taşır; hiçbir şey sürmez, ayakta kalmaz; en vahim olaylar bile eğretidir, sonunda tek gözü kör unutuşa varıp onu katedeceklerdir; unutuş da sağlam değildir, hiçbir şeyi dengelemez, güvenceye almaz. İşte bu yüzden her şey daha sürerken, genişlerken, sonlanmamışken, "Hâlâ varım, demek ki var olduğum kesin," der sanki. Belki de yalnızca insanların değil nesnelerin, cansız varlıkların da yok olmaya direnerek şimdiki zamana umutsuzca bağlanmalarının yoludur bu; tutunurlar, çaresizliğe kapılırlar ve neredeyse hiçbir zaman teslim olmazlar ("Henüz değil, henüz değil", diye gevelerler panik içinde, güçleri tükenmişken), belki her şeyin damgasını bırakma çabası, reddedilmeyi, silikleşmeyi, unutulmayı zorlaştırma çabasıdır, "Ben var oldum" demenin bir yoludur; başkalarının "Hayır, böyle bir şey yok, onu kimse görmedi, hatırlamıyor, hiç dokunmadı ona, hiçbir zaman olmadı, yeryüzünden geçmedi, dünyaya ayak basmadı, hiç var olmadı ve meydana gelmedi" demesini engellemenin yoludur.

O gece geç saatte, belki Romalıların *conticinium** dedikleri, ama

* *Lat.* Karanlık çöktükten sonra, şafaktan önceki sessiz gece saatleri –*ç.n.*

artık her şeyin kıpırtısızlığa ve sessizliğe gömüldüğü bir saat olmadığından şehirlerimizde aslında var olmayan saatte, genç Pérez Nuix'le aramda geçmeden geçen olay vahim değil, zamanımız ölçüleriyle hafif ve hoş bir olaydı. Pérez Nuix memnuniyetle ya da rahatlayarak bir nefes aldı ve aslında bir vaat olmayan vaadim için, yani beni fazla bir taahhüt altına sokmayan, yapmaya çalışacağım vaadi için bana teşekkür etti. Ansızın üzerine bir bitkinlik çökmüş gibi göründü, ama bir an sürdü sadece, hemen ardından enerjik bir tavırla ayağa kalktı, pencereye gitti ve hiç yorulmayan yağmura daha yakından baktı. Ölçülü bir hareketle gerindi –kollarını germeyip sadece yumruklarını sıktı, parmak ucunda ya da topukları üzerinde durmadan bacaklarını gerdi– ve ardından evimde kalıp kalamayacağını sordu. O geç saatte gitmeye çok üşendiğini, merak etmememi, sabah erkenden kalkıp köpeği dışarı çıkaracağını, eve gidip duş almak, üstünü değiştirmek üzere ("ve yeni bir çift çorap giymek üzere" diye düşündüm hemen) vakitlice çıkacağını, adsız binaya, işe giderken birbirlerinden ayrılmayan garip bir karıkoca misali birlikte gitmemiz gerekmeyeceğini söyledi. Komplo kurmak üzere dışarıda bir araya geldiğimiz ya da kısa süre önce birbirimizden ayrıldığımız işyerinde hiç kimsenin hayalinden geçmezdi. Sorusuna evet diye cevap verdim; ikisi farklı türde ricalar olmakla birlikte asıl istediği şeyi yapmayı (daha doğrusu denemeyi) kabul ettikten sonra böyle ufacık bir şeyi nasıl reddederdim? Tekrar kendini sokağa atmak için feci bir geceydi, hem bir taksinin geçmesi kim bilir ne kadar zaman alırdı, önce taksi çağırmak gerekirdi, tabii telefonlara cevap verilirse. Ayrıca dramatik incelik adına, istediğini (ya da o yönde bir vaadi) elde eder etmez gitmemesini tercih ediyordum; öylesi ziyaretini salt faydacı kılardı. Aslında öyleydi ve ikimiz de öyle olduğunu biliyorduk, ama altının çizilmesi hoşumuza gitmezdi, ayrıca önümüzdeki günlerde yapacaklarımız, özellikle Incompara'yı yorumlayacak, belki görecek olan benim yapacaklarım açısından da uygun olmazdı. Kendim kanepede yatarak yatağı ona bırakmayı teklif ettim; o razı gelmedi, davetsiz misafirmiş, beni yatağımdan, çarşafımdan edecek değilmiş.

"Kanepe benim," dedi. Ama kanepeye alıcı gözüyle bakıp ne kadar rahatsız, ayrıca belki kendisi ve beraberinde getirdiği yağmur yüzünden hâlâ ıslak olduğunu görünce, yaşma ve özgüvenine yakışan

öneride bulundu: "Aslında ikimiz yatakta yatsak da olur, senin için sakıncası yoksa tabii. Benim için yok elbette. Yatak geniş mi?"

Elbette yoktu sakıncası, gençliğim, hepimizin bulduğumuz herhangi bir yatakta, daha yeni tanıdığımız insanlarla yan yana yattığımız dönemde geçmişti; fırtınalı, yapay olarak uyarılmış, sözde ruhani ya da eğlenceyle geçen gece bizi nerede yakalamışsa orada, enerjik ve spontane, dağınık, hatta bazen pis yetmişlerde ve seksenlerin o yıllara benzeyen döneminde. Ve elbette sakıncası vardı, ben artık o genç değildim, sadece kendi yatağımda yatıyordum ve çok uzun yıllardır sadece Luisa'nın yanında yatıyordum; Luisa kuşkusuz bilmediği halde sahip olduğumuz ya da değer verdiğimiz şeylerin çoğunu heba eden kısa süreli, aptal metresimin yanında bile yatmamıştım; sonra da, Londra'da, sadece tek tük birkaç kadının –o güne kadar tam olarak üç kadının– yanında yatmıştım; onlarla deyim yerindeyse dağınıklık ya da pislik zaten önceden yaşandığı için, ilk kez uykuda ya da yarı uykuda yoklamak isteme, nefesimi tutarak, tesadüfmüş gibi temas etmeye çalışma ve karanlıkta, ama duyular uyanık halde, gözler iri iri açılmış, nafile yoğunlaşmış halde gözetleme tehlikesi yoktu.

Genç Pérez Nuix'le kendimi işte bu şekilde yatakta buldum; sıcaklığı ve varlığı beni o kadar tetikte tutuyordu ki, uyumakta çok zorlanıyordum, onun da aklına aynı şey gelir mi, benim daha fazla yakınlaşmamı bekliyor mudur ya da bundan korkuyor mudur düşüncesi uykumu iyice kaçırıyordu: yavaş yavaş ilerleyen, hırsızlama, başlangıçta varlığından şüpheye düşülecek kadar belli belirsiz bir yakınlaşma, tıpkı eskiden otobüs, tramvay ve metrolarda sıkışıklığı ve sarsıntıları bahane ederek seçtikleri kadının çilekeş gövdesine sürtünen, hatta yapışan, ama asla ellerini kullanmayan, dolayısıyla her durumda istemeden sürtündüklerini, kalabalığın karşı koyulamayan baskısını, yoldaki kıvrımları ve sarsılmaları mazeret olarak ileri sürebilecek fortçuların yaptığı gibi. Eskiden diyorum çünkü uzun zamandır herhangi bir toplu taşıma aracında bu utanç verici manzaraya şahit olmadım; sadece bu açıdan eskisine göre daha saygılı olan günümüzde hâlâ var olup olmadıklarını bilmiyorum; çocukluğumda, ergenlik dönemimde sık sık görürdüm, hatta on üç-on dört yaşlarındayken, acemi erkek zihninde her şeyin hayali ya da bastırılmış cinsellik olduğu dönemde bu yönde çekingen bir girişimde bulunmuş da olabilirim.

Herhalde bu tür manzaraları o uzak geçmişle bağdaştırdığımdan, on yıllardır hayalete dönüşmüş olan tramvaylardan söz ediyorum; bir başka hayalet de kısa süre önce kullanımdan kaldırılan Londra otobüsleri gibi iki katlı, ama Londra'dakilerden farklı olarak kırmızı değil mavi renkli, ülkemde trafiğin seyir yönüne uygun şekilde solda değil sağda kapı yerine açık bir girişi –ve tutunacak, kendini çekmeye yardımcı bir direği– olan o hoş Madrid otobüsleri.

Cinsel organlar da kapısı olmayan girişlerdir, yani giysiyle örtülmemişlerse içine nüfuz etmek için açılmaları gerekmez; kadınların cinsel organından söz ediyorum elbette. Onun yatağa önce, tek başına girmesine izin verdim; istediği gibi hazırlanıp soyunması için bir süre salonda bekledim; öyle ki, bu birkaç dakikanın sonunda nihayet odaya girdiğimde genç Pérez Nuix yatağın içinde, örtünün altındaydı, yatmadan önce üzerindeki giysilerin hangilerini ve kaçını çıkarmış olduğunu görsel olarak anlamam imkânsızdı. Ona kısa kollu temiz bir tişört vermiştim; havanın soğuk olacağını tahmin ediyorsam ben yatmak için tişört giyerim, pijamam yoktur. "Bu işimi görür, teşekkürler," demişti; dolayısıyla büyük ihtimalle bir tek tişört vardı üzerinde, bacakları çıplaktı; gerçi terbiye icabı ya da düşünceli davranarak veya temizlik duygusuyla, başkasının çarşaflarını lekelemek istemeyip külodunu çıkarmamış olmalıydı; aynı şekilde ben de boxerımı çıkarmamış, üstüme de bir tişört geçirmiştim; o gece üşüdüğümden değil de, onu ten tene, et ete tesadüfi bir temastan esirgemek için; böyle bir temas ancak bacak hizasında olabilirdi; benimkiler tüylü, onunkiler dümdüz ve parlak; özenli epilasyonuyla tam bir İspanyol kadınıydı. Ama benim karanlıkta hareket etmemem için açık bıraktığı ışığı –sehpanın üstündeki lambayı– söndürmeden önce, ikimizin aynı koltuğun üstüne bırakmış olduğumuz giysilerimizi ayırma bahanesiyle hangi giysilerini, kaçını çıkarmış olduğunu görüp sayabildim; saydıklarım arasında tahmin etmiş olduğum gibi sutyenin yanı sıra hiç tahmin etmediğim diğer iç çamaşırı da vardı; beyaz külodunu bir kere katlayıp koymuştu oraya, küçük bir külottu, normaldi yani; hemen ardından, "Tişört yeterince uzun herhalde," diye düşündüm, ben daha uzun boyluyum, uzun tişörtle kendini yeterince örtünmüş hissetmiştir." Ama bu düşünce hiçbir işime yaramadı, oda karanlığa gömülüp örtünün altına girdiğim anda bu garip ve beklenmedik ayrıntıyı bütün gece

unutmayacağımı ve bu şekilde, bu hareketini kafamda evirip çevirerek, ona bir anlam vermeye çalışarak uyumamın neredeyse imkânsız olduğunu anladım; külodunu çıkarması, cinsel organının –deyim yerindeyse– açıkta ve bana, benim organıma bu kadar yakın olması ne anlam ifade ediyordu? Aralarında birkaç santim ve iki ince kumaş vardı sadece, belki o bile yoktu, benim önü açık boxerımla onun ödünç alınmış tişörtü, ki tişört yatağa girerken sıvanmış, o da aşağı çekmemiş olabilirdi; o anda poposunun –yüzünü benim yattığım tarafın ters yönüne çevirmişti, yani bana sırtı dönüktü– çıplak ve çaresiz gergin olan organıma çok yakın olması mümkündü; felaket; fiziksel uyarı ve tekrar eden zihinsel faaliyet yüzünden gözümü bile kırpamayacaktım, sürekli bu durumu, organımı, onun kaba etlerini ve aşağısını, her şeyin birbirine yakınlığını, arada bir kapı, hatta bir parmaklık ya da kumaş bile olmayışını düşünecek, aklımdan acaba gizlice yaklaşsam mı, usulca temas etsem mi diye geçirecektim, bilerek değil de uykuda yapmış gibi, içgüdüsel, istemsiz, neredeyse hayvani bir temas gibi, bununla birlikte gergin ve uyanık bekleyerek, hemen kaçacak mı, daha ilk dokunuşta uzaklaşacak mı yoksa izin verip kıpırdamayacak, kaçmayacak mı, ne teslim olacak ne de beni havada, boşlukta bırakacak mı diye bekleyerek; bir bastırma ya da teşvik beklemeye cüret edemiyordum, bütün bunlar düşüncedeydi; bu koşullarda düşünce hemen saplantı haline gelir –bir kez alevlendi mi sönmeyen, silinmeyen şüphelerden, fikirlerdendi bu da– hele tansiyon yükselmiş, herhangi bir hafiflemeye, nefese, rahatlamaya, dalgınlığa, araya izin vermiyorsa ve sürekli bir kışkırtma haline dönüşürse. Bir süre nefesini izledikten –uykudaki birinin nefesi gibi gelmiyordu bana– ve kendi nefesimi bastırdıktan, neredeyse tuttuktan sonra kalkıp bir battaniyeyle kanepeye gitmek geçti aklımdan, ama aslında oradan ayrılmak, ulaşmış olduğum inanılmaz yakınlığı kaybetmek istemiyordum; kendi başına tatmin sağlayan bir tür vaatti ve nefsi terbiye eden, umut veren bir bilmezliği korumamı sağlıyordu; temas meydana geldiği ve ikimiz de çekilmediğimiz, irkilmediğimiz takdirde bir anda olabileceklerin hayalini kurabiliyordum; arada birkaç santimetre vardı sadece; her şey zaman, mekân ve ikisinin denk gelmesi meselesidir; zamanımız vardı, mekân da aşağı yukarı tamamdı, tam bir avantaja dönüşmesi için hafif bir kayma hareketi, ufacık bir yer değiştirme yeterliydi; o kadar

kolaydı ki, meydana gelmemesi imkânsızdı sanki; belki önce hafifçe yokladıktan sonra organım onunkine yapışacak, her ikisi aynı yerde olacaktı: Adeta biz farkına bile varmadan biri ötekinin içinde; hatta fark etmiyormuş gibi yapabilir, ikimiz de uyanık olduğumuz halde uyumaya devam edebilirdik; kendimin uyanık olduğumu biliyor, onun da uyanık olduğunu düşünüyordum; kuvvetle tahmin ediyordum, ama emin değildim elbette ve kendimi tutmamın nedeni ya da nedenlerinden biri buydu.

Bu şekilde sessizce cinselliğin eşiğinde olma durumu benim için yeni bir şey değildi; yani genç Pérez Nuix'le yeniydi, ama aynı durumu Luisa'yla çeşitli kereler yaşamıştım; sessiz ve sakin bir başlangıçta o ilk hafif yoklama ve küçücük bir yer değiştirme, mekân ve zamanda denk gelmemizi sağlamıştı; önemli olayları belirleyen, aslolan budur; bu yüzden de *not to linger or delay*, oyalanmamak, geciktirmemek hayati önem taşır; gerçi oyalanmak ve geciktirmek bizi kurtarabilir de, neyin işimize geleceğini, neyin iyi olacağını asla bilemeyiz; mermiyle alın, bıçakla göğüs ya da kılıcın ağzıyla boyun aynı yer ve anda denk gelmezlerse kimse ölmez; De la Garza bu sayede hâlâ hayattaydı, çünkü boynuyla Reresby'nin *landsknecht* kılıcı ya da *Katzbalger*'i çeşitli defalar ramak kalmasına rağmen tam olarak denk gelmemişlerdi. Ne var ki Luisa'yla yaşadığım olaylarda onun rızası kesindi ya da kesin sayılabilirdi; bastırma ve teşvik beklenebilirdi, ne de olsa her gece aynı yatağa giriyorduk, o daha erken, ben daha geç, sanki onu rüyalarında ziyaret edermiş ya da onun hayaletiymişim gibi; gerisi de öngörülebilir ve muhtemel, en azından mümkün olan şeyler sınıfına girerdi. Ondan, hatta benden bir olumsuzluk gelse de, koşullarla ilgili, belirli bir sebebi olan, geçici bir ret olurdu ("Bugün çok yorgunum" ya da "Bugün zihnim çok meşgul, kafam başka yerde", hatta daha da sıradan bir neden: "Yarın çok erken kalkacağım"); temel bir neden, eylemin tamamına, kendisine yönelik bir reddediş olmazdı, oysa genç Nuix yanılgıya yer bırakmayan, kahredici sözlerle, "Ne halt ediyorsun, sen kendini ne sanıyorsun?" ya da daha yumuşak ve diplomatik sözlerle, "Devam etme, hiç tavsiye etmem, sonuç alamayacaksın" ya da daha aşağılayıcı sözlerle, "Ben de seni daha kontrollü, daha olgun biri sanmıştım, bu kadar azgın, eski tarz bir İspanyol olduğunu düşünmemiştim" diyerek eylemin kendisini temelden reddedebilirdi.

Temasa nihayet cesaret ederek organımı kaba etlerine hafifçe bastırdığımda bu kırıcı sözler ya da herhangi başka bir söz sarf edilmedi; tişörtün kumaşını değil, teninin gerginliğini ve sıcaklığını hissettim; muhtemelen kendi hissetmedikleri sıcaklığı dışarıya yayan, üşümeye yatkın kadınlardandı; tıpkı ateşi yükselmiş biri gibi, onlar da üşüseler bile yakınlarındaki, kendilerine dokunan kişi için birer soba gibidirler. Herhangi bir konuşma ya da tepki olmadı, ne yakınlaşma ne uzaklaşma, ne vazgeçirme ne teşvik; sanki gerçekten derin uykudaydı; arada hiçbir engel olmadan, tenin tene değmesini fark etmeyecek kadar derin uyuyor olabilir mi acaba diye düşündüm; olamayacağına, uyuyormuş gibi yaptığına hükmettim, ama insan hiçbir şeyden, başkalarına, hatta belki kendine ilişkin de neredeyse hiçbir şeyden kesin emin olamaz. Biraz daha dayandım, biraz daha bastırdım, o kadar az ki, yaptığımdan emin bile olamadım; insan bazen yer değiştirdiğini, hareket ettiğini ya da ittiğini veya okşadığını zanneder, ama o kadar çekinerek ve korkarak yakınlaşır ki aldanabilir, karşıdaki hareketi, hatta teması algılamayabilir. Bu halde, evet mi hayır mı durumunda, dayanılmaz bir arzu ve son anda korkulu ya da uygarca bir frenleme, yok sayılabilecek kadar belirsiz, milimetrik bir bastırma halindeyken ansızın gülünç biçimde hatırladım: "Prezervatif," diye düşündüm. "Prezervatif takmadan denemeye cüret edemem, takmak için de birazcık olsun bilinçli bir rıza, bir izin, bir anlaşma gerekli. Şimdi kalkıp prezervatif arar, alıp yatağa dönersem o yakın pozisyonu kaybetmiş olacağım; tekrar yoklamaya başlamam gerekecek; o uzaklaşabilir, bu kadar ulaşılabilir olmayabilir. Ayrıca prezervatifi takınca mazeretim de kalmaz, beni terslediği ya da durdurduğu takdirde, "Ah pardon, istemeden oldu, uyuyordum, dokunduğumun farkında değildim. Niyetim bu değildi, affedersin, iyice kenara çekileyim," diyemezdim, çünkü o gülünç kaput niyetimin tam da bu olduğunu, üstelik planlı olduğunu kesin olarak kanıtlardı.

Bu düşünce derhal biraz uzaklaşmama sebep oldu; teması kaybetmiştim, kaybedince arada bir temas olduğuna ve belli belirsiz bastırışımdan kaçılmadığına, temasın reddedilmediğine dair şüphem de kalmadı; birkaç saniye sonra pozisyonumu değiştirdim ("Kahrolası prezervatif," diye düşünüyordum, "gençliğimde küçümserdik, satın almak aklıma bile gelmezdi, oysa şimdi daima ihtiyaç duyuyoruz") ve

onun arkasındaki ayrıcalıklı yerimi terk edip sırtüstü yattım; kendi kendime ne yapsam, nasıl yapsam, güçlenen hayallerime rağmen vazgeçip uyumaya mı çalışsam, hiçbir şey yapmasam mı diye düşünüyordum. Başımı daha rahat dayayabilmek için yastığın altına kolumu koydum; bu istemsiz düşünceye dalma hareketiyle göğsümü neredeyse belime kadar açmış oldum, onun da omuzları açıkta kaldı. Bu da genç Pérez Nuix'in uyanmasına ya da uyanırmış gibi yapmasına yetti – ya da bahane oldu. Ve o an, karanlıkta olmamıza rağmen, birlikte geçirdiğimiz bütün o gece boyunca onun için görünmezliğimden sıyrıldığım ilk ve son an oldu; bana doğru dönüp avuçlarını sevgi ifade edercesine yanaklarıma bastırdı, avuçları yumuşaktı; birkaç saniye boyunca gözlerimin içine baktı (bir, iki, üç, dört; ve beş; ya da altı, yedi, sekiz; ve dokuz; ya da on, on bir, on iki; ve on üç), sonra bir yandan usulca yüzümü tutarak, hapsederek bir yandan gülümsedi, güldü; Luisa da yatağı benim de yatağımken, henüz uykumuz gelmediğinde ya da birbirimize iyi geceler dileyip sabaha kadar sırt sırta dönecek kadar uykumuz gelmediğinde veya ben geç saatte randevulaşılmış, beklenen bir hayalet gibi onu ziyaret ettiğimde, beni ağırlarken aynı şeyi yapardı bazen. Pérez Nuix için bir tek o sırada görünmez olmadım, tam da ışık yokken. Bir gözü açık uyuyan o büyük adadaki hemen bütün odalar gibi storsuz, panjursuz yatak odamın loşluğunda görmeye benim gözlerim alışıktı, ama onun mekânı tanımayan gözleri alışık değildi. Buna rağmen bana bakıp gülümsedi, güldü, fazla uzun sürmedi. Ardından yine dönüp sırtını bana verdi; alacakaranlıktaki bakışma olmamışçasına, uykuya devam etmeye hazırlanırcasına önceki pozisyonunu aldı. Ama o bakışma olmuştu ve benim için rızanın, iznin, anlaşmanın işaretiydi; bu işaret üzerine yataktan kalkıp şimşek gibi hareket ederek bir prezervatif buldum ve taktım, öncekinden çok daha güvenli, kendimden emin bir halde ben de önceki pozisyonuma, temasa, yoklamaya ve hafif itişe döndüm; bu kez kaba etlerine değil, biraz daha aşağıya, ıslaklığa ve geçide, dehlize doğru, amiyane Latince tabiriyle *more ferarum*, hayvan usulü. O kıpırdamadı, daha doğrusu artık kolaylaşmış olan içeri kayışımın başlangıcında kıpırdamadı ("Düzüyorum onu," diye düşündüm girerken, elimde olmadan), kendini bıraktı, deyim yerindeyse ya da böyle bir şey mümkünse katılmadı; her halükârda konuşmadık; olayın gerçekleşmekte

olduğuna dair ikimizden de başka bir işaret gelmedi; nasıl desem, uyuyormuşuz, farkında değilmişiz, kabullenmiyormuşuz rolü yapar gibi yaptık; sanki olay bizim yokluğumuzda ya da bizden habersiz oluyormuş gibi; gerçi bir-iki kere onun ağzından bir-iki ses çıktı, belki sonunda benim ağzımdan da; ben bilinçli olarak seslerimi bastırdım, kendi ölçütlerime göre sadece daha derin nefes almakla sınırladım kendimi, sonuçta nefes almakla sınırladım; ama kim bilir, insan kendi çıkardığı sesleri daha az duyar; zaten uykuda ses çıkarmak, hatta inlemek hoş görülebilir, hatta uykusunda uzun uzadıya nutuk atanlar bile vardır ve bu yüzden bilinçli olmakla suçlanmazlar. Neredeyse hiçbir ses duyulmuyor, hiçbir şey görülmüyordu; ben karanlıkta sadece onun ensesini görüyordum, o da aşırı yakındı; kuşkusuz bu yüzden gözümün önünde az önce salonda uzun süre seyrettiğim görüntüler canlandı (sokaktan "Uzun sürmez, birkaç dakika," demişti; bunun doğru olmadığını ne kadar biliyordu acaba?); çizmesinin açılıp kapanan fermuarı, çorabında iki yöne doğru, ama özellikle bacağından yukarı doğru, yol gösterirmiş gibi ilerleyen kaçık; bir de daha eski bir görüntü: Çıplak göğsü, dar bir etek, elinde bir havlu ve bir kolu havaya kalkmış olduğundan fazladan bir çıplaklık ekleyerek temiz, parlak, yeni yıkanmış ve elbette tıraş edilmiş koltuk altını çekinmeden göstermesi; o gün adsız binada sabahın erken saatinde kendisini gördükten sonra örtünmemeye karar verip (belki de ortada bir karar bile yoktu) utanmamıştı, ben de genç Nuix'in beni diskalifiye etmediğini, tamamen dışlamadığını, ama bana bir çekim de hissetmediğini düşünmüştüm. Her şey sessizce, çekingen biçimde gerçekleşti, aslında hayalet gibi demek daha doğru; başka bir iletişim de olmadı sayılır; yalnız bir süre sonra ondan da bir itme hareketi geldiğini fark ettim, artık sadece benimki değildi; sonra gizlilik ve hafiflik de kalmadı, sanki kollarımızı kullanmadan sımsıkı sarılıyorduk birbirimize; o bana, ben ona yapışıyorduk, ama vücutlarımızın sadece bir bölümüyle, ikimiz de aynı bölümüyle; sanki o bölümden ibarettik, başka herhangi bir biçimde, kollarla, bacaklarla, belimizle ve öpücüklerle kucaklaşmayı yasaklamış gibiydik. Sanıyorum el ele bile tutuşmadık.

Evet, Tupra'yla böyle bir ortak yanımız olduğu neredeyse kesindi; belki de Ure'yle, Reresby'yle ya da Dundas'la; kim bilir başka ülkelerde daha kaç isim kullanmıştı, belki Londra'dan pek ayrılmadığı bu yerleşik döneminde artık o isimleri hiç kullanmıyordu; iş için ara sıra kısa geziler yapsa da Londra'da belki biraz sıkılıyordu; belki de eski yolculuklarından, yaban ellerde yaydığı kolera, sıtma, veba salgınlarından, çıkardığı yangınlardan bıkmış usanmıştı ve şimdi sıkılmıyordu. Evi geçici, aceleli bir adamın, sürekli girip çıkan, bir göz atan, gidip dönen, bir sigara içen, hiçbir yerde uzun süre kalmayan bir adamın evi değildi. Bununla birlikte ortak yanımız pek sınırlı olsa gerekti; ben Pérez Nuix'le yalnız başkalarına kıyasla değil, kendimize kıyasla da fazlasıyla zımni, kaçak bir şekilde yatmıştım. Buna karşılık o (bir şüpheydi sadece, ama çok kuvvetliydi), belki uzun, en azından küçümsenmeyecek bir süre boyunca onunla yakın bir ilişkiyi sürdürmüştü muhtemelen; Pérez Nuix onun için bir yenilikken, onu en çok motive eden, eğlendiren, küçük ya da büyük bir günlük eğlence unsuru sunan kişiyken belki. Her halükârda yatarlarken birbirlerinin yüzünü görmüş, sonra konuşmuş, hayatlarına, fikirlerine dair bir şeyler anlatmış olmalılardı (her ne kadar Tupra kendine has bölük pörçük tarzda, yani az anlatsa da); bir odada karşılaştıklarında olayın gerçekten olduğundan kuşku duymamışlardı herhalde; oysa ben asla öte yanma varılmayan geçitten yoklamalarım ve girişim sırasında gösterdiğim dikkatin aynısıyla çıkarken, birkaç santim uzaklaşıp yan dönerek neredeyse bütün o süre boyunca –bana baktığı, yüzümü tuttuğu saniyeler hariç– bana sırtını dönmüş olan genç kadına ilk kez sırtımı dön-

düğümde, artık düşünmek, lanet okumak için değil, uykuyu davet etmek için kolumu yastığın altına soktuğumda, bundan bile emin değildim – olay ânında geçmişe mal olduğundan hiç emin olamamıştım.

Belki Tupra'yla tek ortak yanımız, erkeklerin genelde bilmedikleri, lisanlarda yeri olmayan, ama duyguda, bazen kıskançlık, bazen de yoldaşlıkta ifade bulan belirsiz, silik bir akrabalıktı; Anglosakson dilinin buna istisna teşkil ettiğini okumuştum bir kitapta; yazarı İngiliz değil, benim gibi İspanyoldu ve deneme ya da dilbilim kitabı değil, romandı; anlatıcı geçmişte kalmış bu lisanda, iki veya daha fazla erkek arasında aynı kadınla yatmış ya da birleşmiş olmanın yarattığı akrabalığı ya da ilişkiyi ifade eden bir kelime olduğunu hatırlıyordu; farklı dönemlerde ve o kadının farklı yüzleriyle, dünkü, bugünkü veya yarınki yüzüyle yatmış olsalar da aynı akrabalık geçerliydi. Bu tuhaf kavram hafızama yerleşmişti; gerçi söz konusu anlatıcı kelimenin erkeklerin her birine verilen, çağdaş karşılığı "yataktaş" (veya amiyane, güncel deyişle "düzüştaş") olabilecek bir ad mı, eylemin kendisine verilen bir ad mı (örneğin "fuhuştaşlık"), yoksa bir fiil mi (diyelim "birleşişmek") olduğundan emin değildi. Bu kavramlardan hangisi olduğunu bilmediğim birini ifade eden kelime "*ġe-brȳd-guma*"ydı; hatırlamaya çalışmadığım, çaba göstermediğim halde aklımda kalmıştı, ara sıra dilimin ya da düşüncemin ucuna gelirdi: "Aman Tanrım, oldum işte, adamın 'gebridguma'sıyım artık, rezalet, feci bir şey, bayağılık, iğrençlik" diye düşünürdüm, bir eski sevgilimin, kız arkadaşımın aşağılık, nefret edilesi bir adamla, bir ahmakla ya da alt-insanla birlikte olduğunu ya da fazla samimi olduğunu gördüğümde veya duyduğumda; çok sık olan bir şeydir ya da bize öyle gelir, ayrıca kaçınmanın, itiraz etmenin yolu da yoktur. (Elbette hiç bilmediğim halde kelimenin bu şekilde, "gebridguma" diye telaffuz edildiğine hükmetmiştim.)

Tupra'yla ilk tanıştığımda, neredeyse hiçbir kadının ona karşı koyamayacağını, günün birinde onunla bu bağlamda rekabete girecek olursam ister ilk olayım, ister ikinci, isterse eşzamanlı, kaybetmeye mahkûm olduğumu açıkça gördüğümde, aramızda bu akrabalığın gerçekdışı, tuhaf bir biçimde Luisa aracılığıyla kurulması düşüncesi ya da korkusu geçmişti aklımdan – daha doğrusu Luisa'nın Madrid'de olduğuna, ikisinin asla karşılaşmayacağına, dolayısıyla böyle bir şey

olamayacağına sevinmiştim. Şimdi beklenmedik ve daha hafif bir yoldan muhtemelen kurulmuştu bu akrabalık; bu durumda ben *önceki* değil, *sonraki* konumundaydım; sonraki avantajlı sayılır, çünkü önceki hakkında bir şeyler öğrenme imkânı vardır, öte yandan ortada bir hastalık varsa bulaşması riskini göze alan da odur; esasen günümüzde kimsenin bilinçli olarak hesaba katmadığı bu garip ve zayıf bağlantının yegâne elle tutulur göstergesi de olası hastalıktır; kimse hesaba katmaz, ama adlandırılmasa da mevcuttur ve erkeklerin kendi aralarındaki, kadınların kendi aralarındaki ve erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilerin tepesinde fark edilmeden sallanıp durur. Ortaçağa ait bu lisanı artık konuşan, hatta neredeyse bilen yok. Düşünülecek olursa, bazı durumlarda aradaki kişi, kendisiyle önce birlikte olandan sonra birlikte olana elle tutulamayan, görülemeyen bir şey daha aktarır: etki. O gece genç Pérez Nuix'le konuşmamız boyunca zaman zaman onun Tupra'nın ağzından konuştuğu izlenimini edinmiştim, ama bunun nedeni yıllardır birlikte çalışmaları ve sürekli ilişkileri de olabilirdi, eski sevgili olmaları şart değildi. Kesin olan şu ki, bizi şekillendiren, içimize işleyen, bir yol gösterici olarak benimsediğimiz, farkında olmadan zihnimize yerleştirip benimsediğimiz fikirlerin ve inançların kimden kaynaklandığını asla bilemeyiz. Dedemizin dedesinden mi, dedemizden mi, babamızdan mı yoksa bir başkasının atalarından mı? Bizim hiç görüp dinlemediğimiz, ama öğretmenimizi eğitmiş olan eski bir hocadan mı? Annemizden mi, onu büyütmüş olan bir dadıdan mı? Sevgilimizin eski kocasından mı, hiç görmediğimiz bir "gebridguma"dan mı? Okumadığımız kimi kitaplardan, yaşamadığımız bir dönemden mi? Evet, insanların ne çok şey konuştuğu, söylediği, anlattığı, yazdığı inanılır gibi değildir; yaşadığımız dünya sürekli bir şeylerin aktarıldığı, eziyetli bir dünyadır; öyle ki, doğduğumuzda işleyiş epey ilerlemiştir, ama hiçbir şeyin tam anlamıyla noktalanmamasına mahkûmuzdur; sayısız yüzyılın yorucu sesleri zihnimizde birikir –birbirine karışarak kafamızın içinde uğuldar– kimi düşüncelerle hikâyelerin yeni olduğu, hiç duyulmadığı, okunmadığı zannına kapılırız; oysa nasıl olabilir ki, insanoğlu konuşmaya başladığından beri kaçınılmaz biçimde anlatmaktadır; her şeyi er veya geç anlatır, ilginç şeyleri de anlamsız şeyleri de, özel şeyleri de genel şeyleri de, mahrem olanı da fuzuli olanı da, gizli kalması gerekenleri de

yayılması gerekenleri de, dertleri de sevinçleri de hınçları da, kesin olanları da spekülasyonları da, hayal ürünlerini de gerçek olayları da, inançları da şüpheleri de, hakaretleri de tapınmaları da intikam planlarını da, kahramanlıkları da aşağılanmaları da, bizi gururlandıran şeyleri de utandıranları da, sır gibi görünen şeyler kadar sır olması gerekenleri de, bildik olanı da ağza alınmaz şeyleri de dehşetli olanı da aşikâr olanı da, temel şeyleri de (aşk gibi) önemsiz şeyleri de (aşk gibi). Hiç düşünmeden gidip anlatır.

"Hayır deme şansım olsa, dans teklifini kabul etmek benim de aklımdan geçmezdi, anasını satayım," diye cevap verdim Tupra'ya, beni üzerine fırlattığı "*bulwark*"lar, kale burçları konusunda kendimi tutamayıp çıkardan bağımsız şekilde onunla birlikte güldükten sonra. "Ama sen zorladın beni, tıpkı bu geceki diğer her şeye zorladığın gibi, gecenin bir vaktinde hâlâ burada olmak da dahil." Aslında kullandığım ifade, ara sıra kitabi olan İngilizcemle, "*at an unearthly hour*" idi; kelimesi kelimesine çevrildiğinde "yeryüzüne ait olmayan bir saatte". "Bilmem farkında mısın, ama aşağı yukarı tam bir gündür bana sadece emir veriyorsun, çoğu da iş saatleri dışında. Artık gitsem iyi olacak. Uyumak istiyorum, yorgunum." Böylece hain ve kısa gülüşten daha kalıcı ciddiyete geçtim tekrar, hatta öfkeye. Ardından kalkmayı düşünürmüş gibi bir hareket yaptım, ama o kadarla kaldım, çünkü henüz izin vermeyecekti gitmeme; bana geçmiş yüzyıllarda Konstantinopolis'ten ve Tanca'dan bahsedecekti, yine yorucu sesler, bilmediğimiz hikâyeler. Ama bahsetmiyordu ve kuşkusuz bahsetmeyecekti de; daha sonra ele alınmamak üzere bildirilen şeylerdendi, terk edilmek üzere ekilen tohumlar, sözel yemler; bir de özel videolarını göstereceğini söylemişti, belki DVD'lerini. Onu da yapmıyordu. "Tanca'yla Konstantinopolis'i çabucak anlatmayacaksan ben gidiyorum Bertram. Usandım artık, bitkinim. Sohbete devam edecek halim yok."

Tupra'nın ağzından hafif bir kükreme çıktı, kuru bir kahkahayla bastırılmış bir küçümseme ifadesi arasında kararsız kalmış bir ses. Ayağa kalkarak konuştu:

"Sabırsızlanma Jack, aceleye mahal yok. Sözünü ettiğim videoları göstereceğim sana, öğretici olacak, sana iyi gelecek. Seyrettiğin anda öyle hissetmeyeceksin, hoş şeyler değil çünkü, muhtemelen uykun da kaçacak, birkaç saat boyunca uyuyamayabilirsin; yarın, daha

doğrusu bugün işe gitmen gerekmiyor, izin vermiştim, vakit kaybetmeyelim." Hemen saatine baktı, ben de; saat Londra için yeryüzüne ait değildi, Madrid için aitti. Çocuklar uyumuş olsa gerekti, ama Luisa kim bilir ne yapıyordu; hâlâ uyumamış olabilirdi, kim bilir kiminle ya da biriyle mi. "Ama daha sonra iyi gelecek seyretmiş olmak. Birkaç gün sonra; ayrıca bundan böyle hep işine yarayacak. Belki artık önemli olmayan şeyleri önemsemekten vazgeçersin; herkese ilk öğretilmesi gereken şey bu, oysa kimse bunu yapmıyor, aksine, eğitim her geri zekâlı her salaklığı trajediye dönüştürsün diye veriliyor. İnsanlar gerçek bir neden olmadan acı çekmek üzere eğitiliyor; oysa her şey için acı çekerek, kendini kahrederek hiçbir şey elde edilmez. Acı çekmek insanı felç eder, ezer, hareket etmesini engeller. Ama görüyorsun işte, günümüzde insanlar bir bitkiye zarar verildi diye saçını başını yoluyor; hayvanlara verilen zarardan hiç söz etmeyelim, aman ne büyük suç, ne büyük rezalet. Gerçekdışı, nanemolla, yalan, korkak bir dünyada yaşıyoruz." ("*Cursi*," diye düşündüm, "İngilizcede bu son derece yararlı ve geniş kapsamlı kelime eksik.") "Ruhlar sürekli pamuklarla sarmalanıyor." Tekrar hafifçe kükredi, bu kez ses alaylı bir öksürük gibi çıktı. "Bizim ülkelerimizden söz ediyorum. Başka yerlerde normal sayılan, gündelik olaylar bizim ülkelerde patladığında bizi savunmasız, reflekssiz yakalıyor, kolay avlanıyoruz, ancak bir süre sonra tepki verebiliyoruz, o zaman da körü körüne, ölçüsüz bir tepki veriyor, hedefi şaşırıyoruz. Geriye dönük korku aşırı oluyor; hem buradaki saldırılarda öyle oldu, hem de senin şehrindeki; New York'la Washington'dakilerden hiç söz etmeyelim."

"Madrid'de fazla bir şey değişmedi," dedim. "Şu anda hiçbir şey olmamış gibi."

Ama o söylediklerime kulak asmadı, kendi derdindeydi. Tok sesi hüzün verici bir tona bürünmüştü. Bir yayın viyolonsel teli üzerinden geçişini çağrıştıran telimsi tonuyla zaten hemen her zaman biraz hüzün vericiydi. Ama bazen bu özelliği iyice öne çıkar ve dinleyende yumuşak, neredeyse hoşa giden, insanın kolunu kanadını kıran bir hüzün duygusu uyandırırdı; en azından bende uyandırırdı.

"Yanlış anlama, korkmamak gerekir demiyorum. Aksine, daha önce korkmamız gerekirdi, hava gibi kanıksamamız gerekirdi korkuyu, etrafa korku salmamız gerekirdi. Etrafa korku salmak ve korku-

yu her an içinde taşımak, dünyanın değişmez gidişi böyle, biz bunu unutmuştuk. Alarm halinde yaşanılan başka ülkelerde doğal bir şey bu. Ama burada kimsenin olan bitenden haberi yok, uyurken bir gözümüzü açık tutmuyoruz, her şey bizi gafil avlıyor, o zaman da inanamıyoruz. Geriye dönük korku hiçbir işe yaramaz, ileriye dönük korkudan da beyhudedir. Gerçi ileriye dönük olan da pek işe yaramaz, ama en azından tetikte olmayı sağlamasa da beklenti yaratır. Etrafa korku salmak her zaman daha iyidir. Hadi gel şu videoları göstereyim sana, fazla uzun değil. Bazılarını hızlı geçeceğim."

İsteyip istemediğimi sormadan kadehime tekrar karafadan porto doldurdu –hoş olmayan eğitici görüntülere dayanabilmek için ihtiyaç duyacağımı düşünmüş olabilir– kendi kadehini eline aldı, ben de onun ısrarı üzerine –hem başıyla, hem parmağıyla işaret etti– kadehimi elime aldım; anahtarlığına takılı anahtarlardan biriyle kapısını açtığı daha küçük bir odaya götürdü beni. Tupra'nın bu odaya izinsiz ya da tek başına girmesini istemediği başka kim oturuyor acaba bu evde diye düşündüm; belki sırf hizmetkârlardı. İki lamba yaktı. Çalışma odası gibi bir yerdi, adsız binadaki ofisi geldi hemen aklıma; salondakiler kadar, belki daha pahalı kitaplarla doluydu –bunlar belki koleksiyonunun en değerli parçalarıydı– buna karşılık hiç resim yoktu, bir tek hafif kıvrık bıyıklı bir askerin çerçevelenmiş büst portresi; MI6 ya da eski adı her neyse o örgütten bir idolüydü belki; ilk bakışta bana Birinci Dünya Savaşı'ndan biri gibi göründü, olsa olsa yirmili yıllardan biri; Bertram'ın bir atası, bir Tupra olduğunu sanmıyordum, üzerinde İngiliz subay üniforması vardı, rütbesini çıkaramadım. Odada bir masa, üzerinde bir bilgisayar vardı; masanın arkasında tekerlekli bir koltuk; Reresby evde çalışmak için oraya kapanıyor olmalıydı; iki de puf vardı. Pufları ayağıyla iterek küçük, alçak bir dolabın önüne getirdi; dolabın ahşap kapaklarını açınca içindeki televizyon ortaya çıktı, gülünç bir biçimde saklanmıştı oraya, kimi lüks otellerde bulundurulması ayıp sayılan mini buzdolapları gibi. Puflardan birine oturayım diye işaret etti, oturdum. Masaya gidip etrafından dolaştı ve yine anahtarla açtığı bir çekmeceden bir DVD çıkardı; birkaç saniye aramıştı, demek ki çekmecede birkaç DVD vardı, en azından bir ya da ikiden fazla. Televizyonla altındaki DVD oynatıyıcıyı açtı ve DVD'yi yerleştirdi. Kendisi de solumdaki pufa, aşağı yukarı aynı hizaya, ama biraz daha

arkaya oturdu; ikimiz de henüz mavi olan ekrana çok yakındık, ben daha öndeydim; kumandayı eline aldı; onu ancak göz ucuyla görebiliyordum, ifadesini görebilmek içinse başımı çevirmem gerekiyordu. İkimizin de elinde kadehlerimiz vardı; o her şeyi tek eliyle ve dediğim gibi ayağıyla yaptı.

"Ne bu, ne seyredeceğiz, ne göstereceksin?" diye sordum, hem sabırsızlıkla hem de kaygısızca. "Film olmasa gerek, değil mi? Bu saatte."

Henüz korkmuyordum, sinir ve yorgunluk korkuyu engelliyordu; herhangi bir şeyin uykumu kaçıracağına ihtimal vermiyordum pek. Ayrıca o gece yeterince tatsız ve zorlayıcı eğiticilikte şey seyretmiştim; hem de videoda değil, elle tutulabilen, solunabilen gerçekte, yanı başımda; sersemin ensesinde, havada asılı kılıcın verdiği korkuyu hafiflemiş olmakla birlikte bedenimde hâlâ taşıyordum; o sırada zihnime üşüşen anlamsız düşünceler hâlâ kafamdan silinmemişti: "Öldürecek onu, hayır, olamaz, yapmayacak, evet, şuracıkta kesecek kafasını, bedeninden ayıracak bu öfkeli adam, ben de engel olamam artık, çünkü kılıç inmek üzere, üstelik çift ağızlı, sessizce parçalayan, gökgürültüsünden yoksun yıldırım gibi, ne olursa olsun biçecek." Bundan beterini görebileceğimi sanmıyordum; üstelik Tupra'nın göstereceği her şey geçmişe ait, olup bitmiş, çaresiz, filmi çekilmiş, benim zaten müdahale edemeyeceğim şeyler olacaktı. Ok yaydan çıkmış olacaktı, her bir olay her seyredilişinde tıpatıp aynı kalacaktı. Ama korkuyu, kaygıyı, kasılmayı, irkilmeyi Tupra'nın sesi her zamankine göre daha hüzün verici olduğu anda hissetmiş olmalıyım; içimde sebepsiz, anlamsız bir keder belirmişti, tıpkı nesnel bir nedeni olmadan acıklı müziğin yarattığı hüzün gibi –evet, bir viyolonselden, kemandan ya da viyola da gambadan, bazen bir piyanodan, salt notadan kaynaklanan hüzün– sanki Tupra benim bilmediğim, hayalimden bile geçirmediğim, geçmişe ait, ama kaydedildikleri için sayısız kereler tekrarlanıp şimdiye de taşınabilen felaketlere daha o sırada gark olmuştu bile.

"Seyredeceğin şey gizli. Bu konuda asla konuşmayacak, sözünü etmeyeceksin, bu geceden sonra bana bile, çünkü yarın ben bunları sana göstermemiş olacağım. Günün birinde gerekli olursa diye sakladığımız kayıtlar bunlar." ("Ne olur ne olmaz diye, öyle görünüyor ki

bizim işimizin sloganı bu," diye düşündüm.) "Bu kayıtlarda utanç verici, rahatsız edici olaylar var, ihbar edilmemiş, kovuşturulmamış suçlar da var; suçlular az çok nüfuzlu kişiler, uygun düşmeyeceği, uygun düşmediği, henüz zamanı gelmediği ya da pek bir işe yaramayacağı için bu kişilere karşı önlem alınmamış, harekete geçilmemiş. İleride işe yarayabileceğini öngörerek kayıtları bulundurup saklamak çok daha yararlı; bazılarının karşılığında çok şey elde edilebilir. Bizden başka kimsenin görmemesi şartıyla burada gömülü kalmaları karşılığında elbette. Bazılarının karşılığı alındı, büyük yararlar sağlandı; ayrıca olası yararı hiçbir zaman tükenmez, çünkü bu malzemeyi asla yok etmez, asla başkasına teslim etmeyiz, sadece bazen kayıtlarda görünen kişilere, ilgililere gösteririz, bu kayıtların var olduğuna inanmadıkları, sözümüze güvenmedikleri, kendi gözleriyle görüp emin olmak istedikleri durumlarda. Buraya gelmeleri gerekmez, merak etme (buraya gelmiş kişiler sayılıdır), artık kayıtlar kolaylıkla kopyalanıyor, cep telefonundan bile gösterilebiliyor ya da kendilerine gönderilebiliyor. Kısacası, bu DVD'ler bir hazine, ikna etmeye, vazgeçirmeye, önemli meblağlar elde etmeye, zararlı bir adayın adaylıktan çekilmesini sağlamaya, insanları susturmaya, taviz ve anlaşma sağlamaya, dalavere ve komploları önlemeye, çatışmaları erteleyip yatıştırmaya, yangın çıkarmaya, hayat kurtarmaya yarayabilirler. İçerikleri hoşuna gitmeyecek, ama onları aşağılama, kınama. Değerini ve ne işe yaradıklarını düşün. Bazı durumlarda ülkeye sağladıkları hizmeti, yararı unutma." Aynı ifadeyi daha ilk tanışmamızda, Wheeler'ın Oxford'daki soğuk büfe davetinde, benim faaliyet alanıyla ilgili soruma verdiği kaçamak cevabında kullanmıştı: "Farklı durumlarda ve koşullarda, pazarlık hep en iyi becerdiğim şey olmuştur. Ülkeme hizmet de bunlara dahil, insan mümkünse bunu yapmalıdır, değil mi? Verdiğiniz hizmet tali olsa, kendi çıkarınız her şeyden önce gelse bile." Şimdi de aynı ifadeyi kullanarak "ülke", "*country*" diyordu, ki benim dilimde "vatan" anlamına da gelebilirdi; tarihimizden, geçmişimizden ötürü benim dilimde "vatan" tatsız ve tehlikeli, kullanana dair hepsi olumsuz çok şey ifşa eden bir kelime haline gelmiştir; İngilizcedeki karşılığı en azından o kadar duygusal ve tumturaklı değildir, yetersiz bir karşılıktır. "Ülke"; ülke demesi ilginçti. Tupra ikimizin ülkesinin aynı ülke olmadığını, benim İngiliz değil, İspanyol, muhte-

melen boktan bir İspanyol olduğumu yine unutmuştu. Kendisi fark etmeden, yani böyle bir şeye karar vermeden onun güvenini kazanmış olduğuma en inanabileceğim andı bu: neredeyse hiç kimsenin gitmediği evinde, gecenin epey ilerlemiş bir saatinde, boş ekranın karşısında, gizli görüntüleri bana göstermeden hemen önce, benim kendisine bir süreliğine maaş karşılığı hizmet verdiğimi, ama *country*'sine hizmet vermediğimi gözardı ettiği an. Elbette kendi ülkeme de hizmet vermiyordum. Ona gelince, kendi ülkesine ne ölçüde tali ya da birincil hizmet sunduğunu, bu hizmetin daima kendi çıkarından sonra gelip gelmediğini tahmin etmek imkânsızdı. Belki ülkenin çıkarıyla kendi çıkarı onun kafasında artık birbirlerinden ayırt edilemeyecek şeylerdi. Sonra ekledi: "Hazırlan, başlıyoruz. Hiç kimseye tek kelime etmeyeceksin, anlaşıldı mı?"

Ve sonra kumandanın düğmesine bastı.

O andan itibaren gördüklerimin anlatılmaması gerekir; sadece spotlar halinde anlatmalıyım. Kısmen önceden söylediği gibi bazı sahneleri hızlı geçtiği, şansıma onları yarı yarıya, ama hepsini yeterince ve isteyeceğimden fazla gördüğüm için, kısmen de bazı anlarda –bir, iki, üç, dört; ve beş– başımı çevirdiğim ya da gözlerimi kapadığım, bir-iki kere de elimi kaşlarımın hizasına dayayarak gözlerime siper ettiğim, görmekte olduğum şeyi görebilmek ya da görememek üzere parmaklarımı hazır tuttuğum için. Ama her kayıttan ya da olaydan yeterince şeyi açıkça ya da bulanık biçimde gördüm, çünkü Reresby ayrıca tam karşıya bakmam için ısrar ediyordu (ben bakışlarımı şu veya bu şekilde kaçırdığım zaman, "Hayır, çevirme başını, dayan, bak, gözlerini kaçır diye oynatmıyorum bunu, saklanma," diye emrediyordu; "şimdi söyle bakalım, daha önce şahit olduğun olay o kadar korkunç muydu, abarttım mı, söyle, en ufak bir önem taşıyor mu, söyle bakalım"; "daha önce" derken kötürümler tuvaletinde meydana gelen ya da onun meydana getirdiği, benim hazır bulunduğum, çaresizce ya da pasifçe ve korkuyla veya tamamen alçakça bir korkaklıkla seyrettiğim olayı kastediyordu). Nihayet kısmen de, anlatmaya cesaret edemediğim ya da anlatamayacağım, tam olarak anlatamayacağım için.

Baktıkça, bulanık biçimde ya da açıkça gördükçe, içime bir zehir aktı, zehir kelimesini rasgele ya da sadece mecaz anlamında kullan-

mıyorum; bilincime daha önce hiç girmemiş bir şey nüfuz etti ve aynı anda yavaş yavaş hastalanmakta olduğum hissini uyandırdı içimde; bedenime, görüşüme, bilincime yabancı bir şey, gerçek bir "*inoculación**"; bu kelime etimolojik olarak da doğru terim, çünkü Latince "*oculus*" (göz) kelimesini içeriyor, ondan türemiş bir terim; benim beklenmedik, yeni illetim de görüntüleri soğuran, kaydeden ve saklayan gözlerden nüfuz ediyordu içime; gözlerim artık kanın yerden silindiği gibi silemezdi o görüntüleri, hiç görülmemiş olmalarını sağlayamazdı. (Belki ancak illetten kurtulduğum, gözlerim iyileştiği zaman o görüntülerden şüpheye düşerdim; her şeyi düzleyen, bulandıran ve karıştıran zaman geçtiğinde.) İşte benim tamamen dışımdaki, hiç bilmediğim şey, öngörmediğim, tasavvur etmediğim, hatta rüyamda bile görmediğim şey bu şekilde, adeta bir şırıngayla ağır ağır zerk edilircesine girdi içime; her şey o kadar dışarıdan geliyordu ki, gazetelerde benzer vakalarla ilgili okuduklarım hiçbir işe yaramıyordu; gazetelerde okuduklarımız bize hep uzak ve abartılı gelir; romanlarda okumuş, filmlerde görmüş olmanın da yararı yoktu; roman ve filmlerde kahramanlarla ne kadar bütünleşsek, özdeşleşsek de esasen kurmaca olduğunu bildiğimizden tam olarak inanmayız onlara. Bununla birlikte, Tupra'nın gösterdiği ilk sahnelerde yanıltıcı bir göreli komiklik unsuru vardı; dolayısıyla umursamadan espri yapıp soru sorabildim (sonra gelenleri başta gösterseydi kuşkusuz ilk andan itibaren dilim tutulurdu):

"Bu ne? Porno mu?"

Bu soru Reresby'ye o ilk kayıt ve diğerleri ya da çoğu hakkında beni istediği ölçüde –daima az ve öz– aydınlatması için izin vermek gibi bir şeydi; iki-üç kayıtla ilgili olarak garip ve mutlak –belki de anlamlı– bir sessizliğe büründü, onlar hakkında hiçbir şey söylenemezmiş gibi.

"Amacı o değil. Sonuçları da." Çok soğuk bir tavırla cevap verdi, yorumum onu güldürmemişti. "Bu kadın Muhafazakâr Parti'nin önde gelenlerinden, partinin en eski kanadından, şu sıralar yükselmesi bekleniyor, en katı seçmenleri yatıştıracak bir denge unsuru olarak; sık sık ahlak, görenekler, sekste aşırı serbestlik vesaire hakkında nutuk attı-

* *İsp.* Aşılama ya da zehirleme –*ç.n.*

ğından bu kayıtta neler yaptığını görmek ilginç, günün birinde kendisine göstermek yararlı olabilir. Kocası bu sahnelerde yer almıyor."

Sahnede bir başlangıç aşaması yoktu, yani muhtemelen montajda sadece özü, aslolan kısmı korunmuştu demek istiyorum; buna epeyce hayıflandım, çünkü sandviç pozisyonundaki (kaydın *in medias res** olduğunu vurgulamak isterim) iki herifin nereden çıktığını, ona ne teklif ettiklerini ya da bu noktaya nasıl geldiklerini öğrenmek isterdim; üçü rengi biraz solmuş, belki de kayıtta öyle görünen yeşil bir halının üzerinde sarmaş dolaştılar; kayıt pek iyi değildi, ama kadını tanımama, daha doğrusu televizyonda, parlamentoda ya da haberlerde görmüş olduğumu hatırlamama yetecek kadar netti. Rüzgâr sesini, daha doğrusu saç kurutma makinesi sesini çağrıştıran sesini bile hatırlıyordum; isteseler de sakin bir tonda konuşamayan, konuşmayı bilmeyen, sözlerine kısacık bir ara bile vermeyen insanlardandı; yakınları için bir işkence kaynağı. Neyse ki söz konusu kayıt sesli değildi; aksi takdirde, ön ve arka âşıkların eşzamanlı hamlelerinden –daha doğrusu kesintiliydi, senkronizasyon kusurluydu, ara sıra yerleştirme sorunu da oluyor, ayrılıyorlardı– kaynaklanan çifte esrikliği ifade eden mimiklerine bakılacak olursa, ulumaları kulağımıza kasırga ya da testere sesi gibi gelecekti. Adamlar üzerlerindeki giysi parçalarının tahmine izin verdiği ölçüde memura benziyorlardı, ikisi de genç ya da formda sayılmazdı; birinin –sadece pantolonunun önünü açmıştı, aciliyetten çok tembellik göstergesiydi bu– çıplak göğsünün üstünde fazlasıyla gergin duran pantolon askıları adama bir aykırılık havası veriyordu, sanki olmayacak bir memur-kasap karışımı gibi. Kadına gelince, kırk yaşlarında olsa gerekti; o da eteğini çıkarmamıştı; etek buruşuk bir kuşağa dönüşmüştü; ameliyatsız iri göğüsleri açıkta olmasına rağmen pek çekici değildi. Bulundukları yer otel odası da olabilirdi, ofis de; kameranın dar açısı anlamayı zorlaştırıyor, sadece fuhuş yapanlarda odaklanıyordu; işte bu adamlar tam anlamıyla "gebridguma"ydılar, o anda "gebridguma" olmaktaydılar. Kayıt kesinlikle düşük bütçeli ya da amatör bir pornoya, oyuncular da dublöre benziyordu. Sahneyi kimin ve nasıl çektiği belli değildi elbette, ama günümüzde herhangi biri böyle bir sahneyi çekebilir, isterse cep telefonuy-

* *Lat.* Olayın ortasında –*ç.n.*

la, üstelik hazır bulunmadan, uzaktan; bu yüzden hiç kimse artık en mahrem ya da en kontrolsüz durumlarda filminin çekilmediğinden emin olamaz.

Bir dakikanın sonunda, belki daha bir dakika dolmadan Tupra görüntüyü hızlandırdı, minnet duydum; sürprizsiz bir son uğruna bunca gayreti seyretmeye değmezdi. Sandviçin sonunda kadının yüzünde doygun bir şaşkınlık ifadesi yakaladım, sanki, "Ne müthiş şey, bu kadarını nasıl yaptım? Bunu bir daha denemem lazım, bakalım gerçekten bu kadar iyi miymiş," diyordu kendi kendine. Belki ilk ihanetiydi, bir cüret eylemiydi. Bu sahne bittiğinde şefim normal hıza dönüp hemen ikinci olaya geçti; bu kayıt sesliydi, tanınmış iki erkek oyuncuyla tanımadığım bir kişi bir salonda, kanepeye oturmuş kokain çekiyor, deli gibi gülerek saçma sapan konuşuyorlardı; önlerindeki sehpanın üstünde hayvani kalınlıkta çizgiler önceden hazırlanmış duruyor, bir bardaktan yudum yudum içer gibi çizgileri tüketiyorlardı.

"Şunu tanımıyorum," dedim sağ tarafı işaret edip iki yeniyetme starı tanıdığımı ima ederek.

"Kraliyet ailesinden biri. Veraset zincirinde çok aşağılarda, tali biri. Daha önemli, daha tepede olsa bizim için biçilmiş kaftan olurdu." Tekrar hızlı oynattı, monoton bir sahneydi, çılgınca kahkahalarla toz ziyafetinden ibaretti.

Yorumu beni düşündürdü bir an; herhangi birinin kendini uyuşturucuya vermesi ya da ihanet etmesi, yolsuzluğa karışması veya suç işlemesi niçin onlar için (o "bizim"in grubumuzdan çok MI6 ya da Gizli Servis'in tamamını kastettiğini varsayıyordum) biçilmiş kaftan olsun diye merak ettim. Aksine, kraliçenin esas akrabaları o üçlü gibi kokainle aklını oynatmamış diye sevinmeleri gerekirdi.

"Anlamıyorum," diyerek şaşkınlığımı dile getirdim. "Bu niçin sizin işinize gelirdi?" Böylelikle kendimi dahil etmemeyi uygun buldum.

Tupra bana cevap vermek üzere görüntüyü dondurdu.

"Bu ne saflık Jack, bazen insanı hayal kırıklığına uğratıyorsun. Bu bizim daima işimize gelir, bir önemi, ağırlığı, karar verme kapasitesi, ismi, nüfuzu olan herkesle ilgili olarak. Ne kadar çok leke olursa ve söz konusu kişi ne kadar tepedeyse bizim için o kadar iyidir. Zaten çevresindekilerle ilgili olarak herkesin işine gelir. Komşunun sana

borçlu olması ya da bir kusurunu yakalamış olman, ifşa ederek onu zor duruma sokmak ya da lütfedip susmak durumunda olman senin işine gelir. İnsanlar yasaları çiğnemese, kuralları hiçe saymasa, asla alçaklık etmese, hata yapmasa biz hiçbir işi beceremezdik, bir koz elde etmemiz çok zor, onların iradesini yönlendirmemiz, onları mecbur etmemiz ise neredeyse imkânsız olurdu. O zaman kaba kuvvete, fiziksel tehdide başvurmak zorunda kalırdık, bu yöntem artık tedavülden kalktı, çok uzun zamandır vazgeçilmeye çalışılıyor, çünkü şansının yaver gidip gitmeyeceğini hiçbir zaman bilemezsin, sonunda yargı karşısına çıkıp rezil olabilirsin. Gerçekten güçlü kişiler bunu yapabilir, hayatınla oynayabilir, seni işten attırabilir, nüfuzlarını kullanıp seni kurban ettirebilir. Arkadaşın Garza gibi önemsiz insanlar söz konusu olduğunda yöntem hâlâ geçerli ve emin ol daha etkilisi de yok. Onlar seslerini bile çıkaramazlar. Ama diğerleriyle daima riskli bir yöntemdir. Onlara para da sökmez, çünkü zaten paralıdırlar. Buna karşılık hemen hepsi ölçüp biçmeyi, hesap yapmayı, mantıklı biçimde uzlaşmayı, zararlarını neyin telafi edeceğini kestirmeyi bilir. Ne kadar çok şeyin gizlendiğini sen de biliyorsun, bir şeyin söylenmemesi, sızdırılmaması, en azından belirli birinin kulağına gitmemesi için az veya çok bir şeyleri gözden çıkarmayacak hiç kimseye rastlamadım hayatımda. İnsanların zaafları olması, aşağılık, hırslı ya da korkak olması, kışkırtmalara kapılıp büyük hatalar yapmaları, hatta birtakım suçlara karışmaları ya da bizzat suçu işlemeleri işimize gelmez olur mu hiç? Bu bizim işimizin temeli, özü. Hatta ve hatta devletin temeli. Devletin ihanete, rüşvetçiliğe, aldatmacalara, suça, yasadışılığa, komploya, kahpeliğe ihtiyacı vardır (buna karşılık kahramanlıklara sadece eser miktarda ve zaman zaman, tezat teşkil etsin diye). Bu dediklerim olmasaydı ya da yeterli miktarda olmasaydı devletin onları teşvik etmesi gerekirdi, ki ediyor da zaten. Sürekli yeni suçlar icat edilmesinin nedeni ne sanıyorsun? Eskiden suç olmayan şeyler suç haline getiriliyor ki hiç kimse asla temiz olmasın. Hiçbir önemi olmayan şeyler ve bizi ilgilendirmeyen şeyler de dahil, neden her şeye müdahale edip her şeyi denetlediğimizi sanıyorsun? İhlale ve riayetsizliğe ihtiyacımız var. Kimse yasaları çiğnemese yasalar ne işimize yarardı? Örgütlenemezdik bile. Devlet yasaların çiğnenmesine ihtiyaç duyar, bunu çocuklar bile bilir, ama bildiklerini bilmezler.

Yasaları ilk çiğneyen onlardır. Ta başından oyuna dahil olmak ve işbirliği yapmak üzere eğitiliriz ve son nefesimize kadar, hatta öldükten sonra bile oyunu sürdürürüz. Hesap hiçbir zaman kapanmaz."

Ara sıra Tupra'yı göz ucuyla görebilmek için başımı çeviriyordum, ama o oturduğum pufun gerisindeki pozisyonundan benim sırtıma hitap ediyordu daha çok. Sesi çok yakından ve çok yumuşak geliyordu, neredeyse tok bir mırıltıydı, sesini yükseltmesi için bir sebep yoktu, etraf çok sessizdi. O son "biz" ("bizi ilgilendirmeyen") öncekinden de daha kapsamlıydı; Tupra kendini devletin bir parçası, temsilcisi, belki bekçisi, belki de kendi çıkarını gözetmeye herkesten daha eğilimli olmasına rağmen ülkesinin hizmetkârı olarak görüyordu. Onun da sırf ülkenin ihtiyaçlarına karşılık vermek için bile olsa, ihanet edebileceğini düşündüm.

"Devletin ihanete ihtiyacı mı var?" diye sordum, hafif bir şaşkınlıkla (ama gereğinden fazla değil, ne demek istediğini anlamaya başlıyordum).

"Elbette Jack. Özellikle kuşatma, işgal ya da savaş dönemlerinde. En çok anılan, en birleştirici, ulusların yüzyıllar geçse de hatırladığı şeydir ihanet. O olmasa halimiz nice olurdu?"

Bu durumda, belki Incompara'yı yorumlarken devlet adamı olan Tupra'ya ihanet ederek ona istemeden yararım dokunmuş olduğunu düşündüm, ama bu düşünce borcumun kapanmış olduğunu hissettirmedi bana. Kuşkusuz Tupra'ya karşı bu kadar hoşgörülü olmamın –oysa çekip gidebilirdim– bir nedeni de buydu; ona bu kadar nazik davranmam ya da sert davranmamam –belki bana öyle geliyordu– kalıcı rahatsızlık hissimden ve bilinçli hatamdan kaynaklanıyordu; hatamın ne kadar kasıtlı olduğunu fark edip etmediğini hâlâ bilmiyordum. Bazen ben istemediğim halde aramızda bir duygudaşlık olması da bir başka nedendi; belki o da bu kadarını istemiyordu, genç Pérez Nuix fazlasıyla iyimserdi. O gece Tupra benim duygudaşlığımı sınamıştı ve film gösterimiyle sınamaya da devam edecekti.

Sözlerini noktaladı ve derhal kumandanın düğmesine bastı. Bir önceki sahne o anda bitti ve ekranda bir yenisi göründü; işte bu sahneyle birlikte zehir içime akmaya başladı. Tişörtlü, kamuflaj pantolonlu, kısa botlu, muhtemelen asker olan iki adam, başına çuval geçirilmiş üçüncü bir adamı tabureye oturtmuşlar, ayaklarını ve ellerini zincirle bağlamışlardı. Kayıt sesliydi, ama tek duyulan ses abartılı bir nefes sesiydi, esirin nefesi; sanki az önce beş yüz metre koşmuş ya da panik atak geçirirmiş gibi. Hızlı hızlı alınıp verilen, gürültülü ve yatışması imkânsızmış hissi uyandıran o nefes insanı huzursuz ediyordu; büyük ihtimalle korkudan kaynaklanıyordu, bağlı olup hiçbir şey görmemek insanın hep bir saniye sonrasından korkmasına yol açıyordur herhalde, saniyeler de hep birbirini izler. Mekânı tepeden aydınlatan ışığın kaynağı kadraj dışında kalıyordu –muhtemelen tavana asılı bir lambaydı– ışık üç adamı aydınlatıyordu, daha doğrusu ka-

muflaj kıyafetli iki adamı her an aydınlatmıyordu; bunlar kafasına çuval geçirilmiş adamın etrafında döndükçe ara sıra karanlıkta kalıyorlardı. Işık huzmesinin dışında, görüntünün en arka planında iki ya da üç kişi daha vardı, bir duvarın dibine yan yana oturmuşlar, kollarını kavuşturmuşlardı, ama yüzleri görülmüyordu, hatta siluetleri zor seçiliyordu, arka taraf fazlasıyla loştu. Askerler turlarını noktalayıp esiri kaba hareketlerle ayağa kaldırdılar, itip kakarak taburenin üstüne çıkardılar. Ellerinde bir ip olduğunu gördüm; başına çuval geçirilmiş adamın kafası şimdi kadraj dışında kalmıştı –sabit bir plandı, kamera hareketsizdi– ama belli ki kirişe ya da yüksekteki yatay bir çubuğa bağlı ipi adamın boynuna geçirmişlerdi, çünkü tişörtlülerden biri tabureye bir tekme atınca kurban havada asılı kaldı; ayakları azıcık da olsa yerden kesilmişti; seyrettiğimiz sahne bir asılma sahnesiydi.

Olduğum yerde sıçradım, belki beklenmedik biçimde nefesim hızlandı, Tupra'ya dönüp telaş içinde, "Bu ne!" dedim.

Esir sallanırken görünmeyen lambaya çarpmış, daha doğrusu değmiş olmalıydı, çünkü ışık huzmesi birkaç saniye boyunca hafifçe gidip geldi ya da sallandı.

"Arkana dönme, seyretmeye devam et, bitmedi daha," diye emretti Tupra. Ardından laf dinlemeyen bir çocukmuşum gibi kaskatı tuttuğu parmaklarının ucuyla dirseğime vurdu.

Tekrar televizyona döndüğümde asılan adamın ayakları basacak bir yer arayarak çırpınıyordu, sık nefesi yerini genizden gelen bir homurtuya bırakmıştı, ama bir türlü yükselmeyen, yükselemeyen bir homurtuydu, boğuktu. Ne var ki ayaklar hemen bir destek buldu: Kamuflaj kıyafetlilerden biri adamın bacaklarını sıkıca tutup iyice yükseğe kaldırdı, öteki de tabureyi alıp tekrar ayaklarının altına koydu. Dengesini bulduktan sonra ipi boynundan çıkarıp tekrar yere indirdiler adamı. İteleyerek oturttular, sonra iki asker esirin etrafında dönmeye koyuldular tekrar; adam öksürüyordu, tıkanmış olsa gerekti. Kısa botlar bu kez tur atarken daha çok ses çıkarıyordu, sanki sahipleri uygun adım yürüyor ve bu niyetle, tehditkâr bir ses çıkarmak için yere sertçe basıyorlardı; sirklerde tehlikenin arttığını işaret eden, meydanlarda beklenen idamı haber veren davulların gümbürtüsünü çağrıştırıyorlardı. Yaklaşık otuz saniye sonra –belki de doksandı– işlemi tekrarladılar, yani başına çuval geçirilmiş adamı tabureye çıkar-

dılar ve asar gibi yaptılar; hayır, öyle değil, resmen asmaya başladılar –tekmeleme, aynı yöntem– ve bir süre sonra durdular. Bu sefer esir çırpınırken ayakkabılarından biri ayağından çıktı, belki bu ilkinden biraz daha uzun sürmüştü. Ayakkabıları sıradan, eski, bağcıklı ayakkabılardı, ama bağcıkları çıkarılmıştı. Ayağında çorap yoktu. "Tupra'nın tuvalette yaptığına benziyor," diye düşündüm sıkıntı içinde, "kılıcı kaldırıp indirdikten sonra ikinci kez kaldırıp indirmesine. Ben ikisinde de dangalağın kafasını kesip kesmeyeceğini bilemiyordum, şimdi de, gösterdiği şey olup bitmiş olduğu halde, üstelik videoda görüntü durdurulabileceği, hatta artık bir şey fark etmeyeceğine göre (sahne kaldığı yerden devam edecek ve asla değişmeyecek) başka güne bırakılabileceği halde, ben şu anda bu heriflerin adamcağızı sonunda asıp asmayacaklarını bilmiyorum ve artık öğrenmek istiyorum, adam tanımadığım biri olduğu, hatta suratını bile göremediğim halde. O sırada kendisi de bilmiyordu herhalde ve o sırada olay geçmişte kalmış bir olay değildi. Çarığa dönüşmüş kahverengi ayakkabılarına bakılacak olursa genç bir adam olmasa gerek." Onu tekrar oturtmadan önce çıkmış olan ayakkabıyı tekrar ayağına giydirdiler; titizliğin, düzen merakının muammaları. Askerlerden biri, ansızın asılan adamdan feci bir koku yayılmış gibi elini burnunun hizasında aşağı yukarı salladı. Hâlâ konuşmuyorlardı, kimse konuşmuyordu, karanlıktaki seyirciler de; gözleri kapalı, hareketsiz hale getirilmiş bir insanda bu fazladan bir korku yaratır muhtemelen; öfkeli konuşmalardan, hakaretlerden daha çok korkutur, meğerki konuşmalar bilmediği bir dilde yapılsın; bana kalırsa insanı en çok korkutan şey, ölüm kalım durumunda söylenenleri anlamamaktır.

İşlemi üçüncü kez tekrarladılar, her şey tıpatıp aynıydı; esirin kafası kadraj dışındaydı, sonra artık gergin olan iple birlikte tekrar görüntüye giriyor, beden geri dönüşsüz olamayacak kadar kısa bir mesafeden aşağı düşüyor, ışık huzmesi bir dokunma ya da belki sarsılma nedeniyle birkaç saniye boyunca sallanıyordu; ikinci ve üçüncü kerelerde, endişem beni yanılttığı ve saniyeler bana daha uzun geldiği halde, belki onu daha kısa bir süre asılı tutmuşlardı. Kurban her şakayla güçten düşüyor olmalıydı; bedeninde bir şeyler yerinden çıkmış, kalbi güm güm atıyordu herhalde. Nefes borusunun parçalanmadığı aşikârdı, o ölümcül olurdu; kamuflaj kıyafetliler ölmesine zaman

tanımıyorlardı, çok ustaydılar, hangi andan itibaren artık çok geç olacağını biliyorlardı belli ki; aslında ölçüyü kaçırıp adam ellerinde ölseydi de pek önemli olmayacağını tahmin ettim, belki yeryüzünde adamın kaderinden, hatta nerede bulunduğundan haberdar tek kişi yoktu. Herkes, hem cellatlar hem şahitler görece sakindi, çalışkan ve dikkatliydiler, ama öfkeli de değildiler, sanki tatsız bir formaliteyi yerine getiriyorlar ya da izliyorlardı, ama sonuç olarak olay bir formaliteydi.

Tupra görüntüyü dondurduğunda mahkûm aşağı indirilmiş öksürüyordu, bacakları tutmuyordu, bu kez oturtmamışlardı onu. Siyah çuval hâlâ kafasındaydı, sadece ağzı ve burun delikleri açıktaydı (ama ağzı bantlanmıştı), gözler hizasında açıklık yoktu. Onu götürmek üzereymişler gibi görünüyordu, belki tekrar bir hücreye kapatacaklardı, belki de revire götüreceklerdi. Nefesi yavaş yavaş yerine geliyordu.

"Ee? Gördün mü?" diye sordu Tupra. Sesinde benim için açıklaması olmayan, neredeyse eğlenceli bir heyecan algıladım; içime akan zehrin farkındaydım artık.

"Ne yapıyorsun?" diye cevap verdim. "Bu olayın nasıl sonuçlandığını, o biçareyi öldürüp öldürmeyeceklerini görmek istiyorum."

"Sahne burada sona eriyor, devamı yok, sonra başka sahneye geçiliyor. Söylesene, gördün mü?" "*Did you see him*?" demişti, yani birine, bir erkeğe değiniyordu, bir nesneye, ayrıntıya ya da olayın kendisine değil, öyle olsa "*it*" derdi.

"Kimi?" "*Whom*?" demiştim, içimdeki kargaşaya rağmen akuzatif zamirin datif halini kullanmakla belki aşırı düzeltim hatasına düşmüş oluyordum; aşırı düzen merakı ve titizliğin bir başka muamması.

Tupra içten gelen bir küçümsemeyle dilini şaklattı.

"Bu konuda da beceriksizlik ediyorsun Jack. Söylesene, gözler ne işe yarar, göz hızlıdır, her şeyi yakalar. Başka zamanlar bunu daha iyi becerirdin, ya yeteneğini kaybediyorsun ya da yorgunsun." Bunun üzerine kumandayla filmi geriye aldı, bir enstantane yakalayıp dondurdu; seri ve ustaca hareket ediyordü, tecrübeliydi. Dondurduğu sahne esirin düştüğü anlardan biriydi, ip geriliyor, tabure devriliyor, ışık huzmesi kısacık bir süre, pek hafif sallanıyordu, hem güçsüzce, hem her gidiş gelişte daha güçsüz ve daha kısa bir mesafede. İki, en

fazla üç gidiş geliş; ama yer değiştirmiş olan ışık o anda arkadaki üç kişiyi aydınlatmaktaydı; bir saniyeden daha kısa sürmüştü; adamlara baktım, tam olarak seçemiyordum, ama bir şeyler tanıdık geliyordu. "Ee, şimdi gördün mü?"

"Bekle," dedim, emin olamayarak; daha net görebilmek için gözlerimi kıstım. "Bekle."

Tupra beklemedi, zum yaparak üçünün çehrelerini çerçeveye alıp büyüttü; DVD oynatıcısı benim Madrid'deki evimde kullandığım oynatıcıda bulunmayan fonksiyonlara sahipti; Londra'da kendime bir DVD oynatıcı almamıştım henüz. O zaman dünya nüfusunun yarısının, televizyon seyreden, gazete okuyan herkesin tanıdığı köşeli, kırışık, aşina çehreyi açıkça gördüm; gözlüğü, Alman doktor ya da kimyacı, daha doğrusu Nazi doktor, kimyacı ya da bilimadamı görünümü şüpheye yer bırakmıyordu; onu ekranda ya da bir fotoğrafta her gördüğümde kravatının iki yanında beyaz bir önlüğün yakalarıyla hayal etmiştim; hatta suratı neredeyse o beyaz önlüğe ihtiyaç gösterirdi, onu giymemiş olması bir aykırılık gibi görünürdü. O da dünyanın bütün demokrat siyasetçileri ve yöneticileri gibi yüzlerce kez bu tip uygulamalarla, hatta bu kadar acımasız olmayan, sadece rahatsız edici uygulamalarla bir ilgisi olmadığını, bu yolda emir vermediğini, bu uygulamaları onaylamadığını, onlara rıza göstermediğini ve onlardan haberdar olmadığını ilan etmişti. Dış dünyada hiç kimse benim şu anda bildiğim şeyi bilmiyordu; iddialarının aksine, elleri ayakları zincirli bir adamın üç kez yarı yarıya asılmasını en az bir kere izlemiş, üstelik resmen kollarını kavuşturarak, oturduğu yerden, kılı kıpırdamadan izlemişti; bulunduğu hemen her yerde olacağı gibi hazır bulunanlar arasında en yüksek otoriteye sahip kişiydi. Tupra söylemişti zaten, o videolar önüne gelene gösterilemezdi (bir gazeteci görse yerinde takla atardı). Bir hazine gibi ihtimamla saklanmalarının nedeni de, her birinde ünlü, güçlü, paralı, prestijli ya da nüfuzlu birinin görünmesi –ve görüntünün sonsuz sayıda tekrarlanabilmesi– idi. Ben bir müddet sonra bunu unutmuş ve sadece esas olayla ilgilenmiştim, başka türlüsü mümkün müydü? Buna karşılık belki Tupra için tek önemli şey karanlık fon ya da fonun bir anlık aydınlanmasıydı. Elbette o bu sahneyi daha önce gördüğünden gafil avlanmamıştı. Ne olursa olsun, tavrı ölüm ihtimalini fazla ciddiye almadığı, ama sadist de

olmadığı yönündeki tahminimi pekiştirdi. Hiç değilse bir başkasının acı çekmesinden zevk almıyordu, o asma girişimlerine kayıtsız kalıyor, belki de onu ilgilendiren şeyin zorunlu çerçevesi olarak algılıyordu sadece.

"Evet, şimdi görüyorum," dedim. "Peki ama bunu niye saklıyorsun? Adam Amerikalı, müttefiğiniz, sizden biri." Bunu söyler söylemez, belki Tupra'ya mantıklı geleceği, o anda mantıklı olacağı şekilde "bizden" dememiş olduğumu fark ettim; neredeyse hiç farkına varmadan bir batağa saplanmış olduğumu düşündüm. Evet, saplanmıştım oraya ve bunu biliyordum, ben kendimi hiçbir kliğe bağlı hissetmesem de pratikte bir kliğin içindeydim. Bundan daha da beklenmedik, bir yıl, hatta altı ay önce aklımdan bile geçemeyecek bir şey daha vardı: Dünyada neredeyse diğer bütün gözlerden saklanan bir şeyi görmüştüm, belki daha tamamını da görmemiştim.

"Öyle. Ama ne önemi var? Belli olmaz ki." Kadehinden bir yudum aldı; benim canım pek içmek istemiyordu artık. Tupra bir Rameses II alıp yaktı. Bana daha sonra, kendi sigarası tüterken ikram etti, sigara ikramını kabul ettim. "Hatta kimin bizden olduğunu, yarın bizden olup olmayacağını bilemezsin; bu konuyu düşünmeye bile değmez. Ben seninle ilgili olarak dahi bilemem, sen de benimle ilgili. Devam edelim."

Ve seansa, zehir zerk etmeye devam etti; bir yandan ara sıra kısa bir bilgi veren ya da yorum yapan sesini yanı başımda, hafifçe arkamda işitiyordum; eski fotoğraf gösterimleri gibiydi biraz, o sıralar –mesela çocukluğumda– yaygın olmayan bir yolculuğun ardından projektör ve perdeyle yapılan slayt gösterilerini hatırlamıştım; yolculuğu yapmış olan, slaytlarını akraba ya da dostlara gösteren kişi her fotoğrafı bir çerçeveye oturtur ve açıklardı: "Burada, dünyanın en yüksek gökdeleni Empire State binasının tepesindeyiz, şehir ayaklarımızın altında"; o sıralar en yüksek bina oydu; "insanın resmen başı dönüyor." Evet, başı dönüyordu, benim de her sahnede resmen başım dönüyordu. Bazıları zararsızdı, normal cinsel ilişki halinde filme alınmış çeşitli kişilerdi, ama yayımlandıkları takdirde ya da şahit olunduğunda garip biçimde anormalliğe dönüşen eylemlerdi; özellikle ilişkide bulunan kişiler ünlü, çok ciddi, belli bir yaşta veya saygın kişilerse somutlaştırılmış cinsellikte hep bir aşırı gayretkeşlik, bir gü-

lünçlük vardır; günümüzde sırf zevk için kendilerini filme çeken, sonra da hafif utanarak seyreden bunca insanın olması anlaşılır gibi değil. Ayrıca rüşvet teklif eden, kabul eden insanlar da vardı; bazıları nakit veriyordu, bazılarının yüzü tanıdıktı, bir İspanyol kadın da vardı, sahtekâr bir sarışın, ama Tupra bütün bunları hızlı geçiyor, ancak sahnede şiddet varsa ve sıradışıysa normal hıza dönüyordu. Elbette onun için değil, benim için sıradışıydılar; Pérez Nuix, Mulyran ve Rendel için öyle miydiler bilmiyorum; belki hayatlarında buna benzer görüntüler izlememişlerdi, belki de hepsini avuçlarının içi gibi biliyorlardı; kim bilir Wheeler için sıradışı mıydılar, o belki gençliğinde ekranda değil, gerçek hayatta beterlerini izlemişti. Ama ben hiç izlememiştim, filmler dışında, son zamanlarda da haber verdiği halde sinema kadar kurmaca izlenimi uyandıran televizyon dışında bir idam görmemiştim; üç erkekle bir kadın deniz kıyısında, elleri serbest, ayakta, sakin bir tavırla bekliyorlardı, mahvolmuşlardı, ellerini bağlamanın bir anlamı yoktu ki, ışık şafak vaktinin ışığıydı; Madrid'de bulunan bir dikdörtgen tablo geldi aklıma anında; ressamı Gisbert ya da aklıma gelen isim buydu; Torrijos'la liberal arkadaşlarının Málaga'da kurşuna dizilişi; kum ve dalgalar vardır, belki fonda bir manzara, kalabalık bir mahkûm grubu; daha sonra, sabah olduğunda internette arayıp bulduğumda kadınla aralarından birinin kucağındaki çocuk da sayılırsa on altı kişi olduklarını gördüm, ama muhtemelen bu aile ölmek üzere olan üyesiyle vedalaşmaktadır ve kadın kocasının, çocuk babasının kaderini paylaşmayacaktır; sonuçta on dört kişidirler, yerde yatan, infaz edilmiş dört kişi daha vardır; gözleri bağlıdır, biraz ötede bir silindir şapka durur, belki cesetlerden biri cesede dönüştüğü âna kadar inatla kafasında taşımıştır şapkayı; başka türlü başa çıkamayacaklarından infaz sırayla yapılmaktadır muhtemelen, orada 1831'de elli küsur kişi öldürülmüştü (Sevgili Lorca'nın romansını hatırlayıp içimden alıntı yaptım: "Gece çok geç saatte öldürdüler onu, bütün takımıyla birlikte"), daha iyi giyimli olan altı kişi sağ tarafta toplanmıştır; halk tabakası solda bir arada, cumhuriyetçi beresi takmış olanın yüzünde küçümseyen, cesur bir ifade (paylaşılan bir ölümde bile sınıflar mevcut); Torrijos beyler grubundaki gözlüklü adamdan ziyade sarışın adam olsa gerek ("alnı açık, soylu general"), ama hayır, iki arkadaşının elinden tutmuş kısa çizmeli daha büyük ih-

timalle ("Düklerin arasında bir centilmen, kalbi altın gibi"), ülkeye döndüğünde Málaga valisi onu ele vermişti ("Kandırdılar, ayarttılar onu, inandı heyhat"), o da uzun yıllar İngiltere'de kaçaktı; İspanya'ya dönmek her zaman tehlikelidir, insanların yüzü bugünden yarma çok değişir; Yarımada ya da Bağımsızlık Savaşı kahramanlarından olsanız bile ("milislerin komutanı La Barthe Vikontu bu hainliği yapacağına kendi elini kesse yeriydi"); kasvetli olaylarımızda hiçbir zaman eksik olmayan keşişler de oradadır (onlar yoksa papazlar, o da yoksa rahibeler olur mutlaka); biri bir şey okur ya da dua eder, ikisi adamların gözlerini bağlar, meşum üçlü; idam mangası daha geride, beklemede, bulanıktır ("Mijas Dağı'nın üzerinde iri bulutlar toplanıyor"); manga komutanı sol elinde tuttuğu beyaz mendili kılıcının ucuna geçirip yere bırakırken "Ateş!" diye bağırır belki ("Silah sesleri dalgaların uğultusuna karıştı, kumların üzerinde öldü kaldı, üç yerinden kanlar akarak... Ölüm ölümlüğüne rağmen solduramadı tebessümünü"); bir yüzyılı aşkın bir süre sonra aynı Málaga sahillerinde, kenti Franco yanlıları, Mağripliler ve Roatta'nın, namıdiğer "Mancini"nin Kara Gömleklileri'nden oluşan kalabalık birliklerle almış olan münasebetsiz unvanlı Sevilla Dükü tarafından yargısız ya da oyuna getirilerek infaz edilenleri de hatırladım; sahilleri, denizi, kışlaları, hapishaneleri, otelleri ve duvar diplerini ölülerle doldurmuştu, dört bin kişinin kurşuna dizildiği söyleniyordu, o kadar olmasa da ne fark eder; videoda infaz edileceklerin karşısında mitralyözlü ya da ona benzer silahları olan (silahtan anlamam) iki kişi vardı, kravatlı, saçları düzgün taranmış iki tip; onlar da benim gibi, Güneylilere yakışır şekilde ceplerinde tarak taşıyorlardı herhalde; biri "*Dai*" deyince ikisi birden bitmek bilmeyen bir yaylım ateşi açtılar; sanki mermilerini tüketmeleri gerekiyormuş gibi durmadan ateş ediyorlardı; bedenler yere devrilirken ateşe devam ettiler, yere düştükten sonra da; kadınla adamlardan biri sırtüstü, öbür ikisi yan yatıyordu yerde, iyice yaklaştılar, ateşe devam ettiler, silahlarını dikey tutmaya çalışıyorlardı; etrafa kumlar sıçrıyordu, her gereksiz mermiyle bir yerinden daha kan fışkıran, onlarca yerinden vurulmuş, son derece ölü ölülerin etleri ve sade giysileri de sıçrıyor gibi görünüyordu. "Bu Calabria'da, Taranto Körfezi'nin herhalde Crotone'ye yakın kuytu bir sahilinde, birkaç yıl önce görülmüş bir hesap," diye mırıldanıyordu Reresby, Taranto'nun doğru te-

laffuzla birinci hecesini vurgulayarak; o kadar kısık sesle konuşuyordu ki, sesi bir miğferin içinden çıkıyormuş gibiydi. "İlginç. Cellatlardan biri başarılı meslek hayatı olan biri, önce inşaat işinde, sonra da siyasette, şimdi de şu andaki hükümette yüksek bir görevi var. Ama öteki artık hayatta değil, bu olaya misilleme olarak derhal öldürüldü. Şu anda yararlı bir video, öyle değil mi?" Sorusunda bir koleksiyoncu gururu seziliyordu, belki gurur duymakta haklıydı.

Programlı bir hayvan tecavüzünü de hiç görmemiştim, böyle bir şey hayalimden geçmemişti: boğa güreşi provalarındaki gibi seyirciler, neredeyse birçok ailenin barındığı ortak evlerin avlularını andıran küçük bir arena, beyaz, kırmızı ve yeşil tentelerin altında iyi giyimli erkekler, kızgın güneş, palabıyıklar, kovboy şapkaları, çok kişinin dişlerinin arasında Havana puroları; fonda neşeli bir bando müziği, İspanyolca ve İngilizce tezahürat, yüreklendirme haykırışları ve arenada bir kadın, bir at, birkaç kıyakçı, yırtılmalar, dayanamadım, gözlerimi kapadım; "Gözünü kapama!", ben de bakışlarımı başka yana çevirdim, "Gözünü ayırma!" Ama ben bir-iki saniye dışında hep başka yöne baktım; o sahneye gerçekten dayanamamıştım, çünkü bir kere inanamıyordum; böyle bir şey hayatta aklımdan bile geçmemişti, dünyada sırf eğlence olsun diye böyle bir şeyin yapılabileceğini düşünemezdim; işte bu gerçekten ölümcül bir zehirdi, o görüntüler --çabucak gözkapaklarımla, sonra da boynumu çevirerek kendimi korumadan önce görebildiğim kadarıyla-- adeta zararlı bir sürüngen, bir yılan ya da bir yılanbalığı veya derinin altındaki sülükler gibi, nasıl desem, içe yapışan sülükler gibi girdiler içime; o anda acı veren, bunaltan, boğan, acilen uzaklaştırılmasına ihtiyaç duyduğum yabancı bir cisim gibi nüfuz ettiler bedenime ("Ruhuna çöksün"); ne var ki bedenimize gözlerden giren şeyi atmak mümkün değildir, tıpkı kulaklardan girenler gibi; içimize yerleşip kalırlar, çaresi yoktur ya da gördüğümüz şeyi görmediğimize, duyduğumuz şeyi duymadığımıza, hayal gördüğümüze, yanlış anladığımıza, yanılsama, kuruntu veya kötü niyetli yorumlar olduklarına kendimizi ikna edinceye kadar zaman geçmesi gerekir – ve her zaman bir şüphe, bir iz kalır; düşüncemiz ve algımız çarpıklaştığında, her şeyi karamsar, önyargılı bir açıdan gördüğümüzde hiçbirimiz onlardan sakınamayız. "Burası Ciudad Juárez, Chihuahua eyaletinde, Meksika'da biliyorsun," diye mırıldandı Tupra,

giderek boğuklaşan sesiyle ve kesinlikle kayıtsız olmayan, neredeyse kederli, ciddi, taklit izlenimi uyandırmayan bir tonda, "ve gördüğün de basının çok sözünü ettiği yüzlerce kayıp kadından biri. Olayın kendisi çok önemli olmakla birlikte bizim için aslolan o değil, şu adam: ikinci sırada, sağda, beyaz takımlı, kırmızı kravatlı olan." Bunun üzerine bir an da olsa bakmak zorunda kaldım, göz ucuyla, gönülsüzce –parmakla işaret edilen şeye duyulan merakı yenmek çok zordur– seyirciler arasında söz konusu adamı gördüm; orta yaşlı, güleryüzlü, parlak tenli, gür saçlı, şişman bir adam, ama ayrıca akla sığmayan eylemi, yine yırtılmalar ve bu sefer –kılıç ya da mızrak gibi– bir miktar kan da görmekten kaçınamadım ve tekrar başımı Reresby' den yana çevirdim; gözleri ekrana dikiliydi, ama artık iyice kısılmışlardı, sanki gözlüğe ihtiyaç duyuyormuş veya o da gözlerini her an kapamaya hazırlanırmış gibi; belki o sahne, daha önce seyrettiği ve nasıl bittiğini bildiği halde onu ürpertiyor, bunaltıyor, hatta iğrendiriyordu ("Kana bulanmış ve suçlu, suçluluk içinde uyan"); her şeye katlanabilecek hiç kimse yoktur dünyada; ayrıca daha önce de belirttiğim gibi, sadist değildi. "O sırada, yani bundan birkaç yıl önce çok zengin bir işadamıydı, ama şimdiki kadar nüfuzlu değildi. Şu anda bir başka bölgede, yine Birleşik Devletler'e komşu Coahuila eyaletinde önemli bir kentin belediye başkanlığına aday. Seçimde kazanacağı da kesin. Onun gösteriyi zevkle izlerkenki bu görüntüleri bizim açımızdan yararlı olacak." Eyaletin adını İngilizce bir kelimeymiş gibi, yanlış telaffuz etmiş (Chihuahua kadar bildik bir ad değildi), "Kouhuayla" gibi bir şey demişti. İşin kötüsü, o arena istisnaiymiş, her şey, bando, tenteler, hayvan ve deneyimli yardımcıları, herhalde internet üzerinden ve şifreli ya da cep telefonundan fısıltıyla gönderilen davetiyeler tek seferlik bir gösteri için düzenlenmiş gibi görünmüyordu. Göz ucuyla çok azını gördüğüm sahne çok büyük ihtimalle tekrarlanan bir gösteriydi, belki küçük değişikliklerle, farklı bir hayvanla; daha fazla düşünmek istemeyip kurgulamayı kestim.

"Koauila diye telaffuz ediliyor," diye düzelttim düşünmemek için, daha doğrusu düzeltmemek elimde değildi; yine yersiz, ne pahasına olursa olsun düzen ve kesinlik merakının muammaları. Söylerken hâlâ ona bakıyordum. Ama o bana bakmıyordu; neredeyse yarı yarıya kapalı olan gözleri birkaç saniye daha televizyona kenetli kaldı; yü-

zünde seyrettiği şeye karşı bir aşağılama ve tiksinti ifadesi vardı; başkasının zalimliği ve acısı karşısında kayıtsız kalan bir adamın yüzü değildi kesinlikle, katı bir yargılama söz konusuydu; sonra videoyu hızlandırdı ve kısa bir süre sonra görüntüyü durdurdu.

"Bakabilirsin artık, kurtuldun. Başka bir sahneye geçtim, bir sonrakine. Ama Jack," diye ekledi, sinirini bastırarak, hatta anlayışla, "sana bütün bunları bakmayasın diye değil, göresin diye gösteriyorum. Yoksa ne anlamı var ki?"

"Daha fazlasını görmek istemiyorum Bertie," diye cevap verdim. "Hepsi böyleyse hiçbir şey daha görmek istemiyorum. Sanıyorum nereye varmak istediğini anladım, gerek yok devamına, ayrıca bu görüntüleri nasıl oluyor da bir çözüm bulmak için kullanmıyorsunuz? Kim olduğunu gayet iyi bildiğiniz şu başarılı şişman sayesinde orada olup bitenleri doğrulayıp durdurmak için kullanılabilirler. Pasifliğinizi anlamıyorum. Sizi anlamıyorum."

"Sen bu sahnenin bir kopyasının Meksikalılarda, Amerikalılarda bulunmadığını mı sanıyorsun? Onlar duruma müdahale etmiyorlarsa biz buradan bir şey yapamayız; ayrıca uygulamaya geçmek her zaman o kadar kolay değil, bazı ülkelerde bu tür bir video kanıt kabul edilmez, videonun ele geçiriliş şekli onu geçersiz kılar. Hem şişmanı neyle suçlayacaksın, yasadışı bir gösteriyi izlemekle mi? Pasiflikle mi? Yardımı reddetmekle mi? Boşversene. Onların da bu görüntüleri ne olur ne olmaz diye, daha uygun bir fırsatta kullanmak üzere saklayıp arşivlemelerini anlıyorum. Kınayamam onları, bizi ilgilendiren, bizim topraklarımıza ait görüntülerin çoğunu biz de saklıyoruz. Hemen ilk anda alt basamaklardakilerle yağmaya girişmek yerine daha sonra belirli bir kişiyi belirli bir şeye zorlamak daha fazla hayat kurtarabilir. Bizim amacımız daima hayat kurtarmaktır. Sürekli hesap yaparız, daha sonra birçok başka insan yaşasın diye şimdi bir kişinin ölümüne izin vermeye değip değmeyeceğini tartarız. Elbette ilk sırada İngilizlerin hayatı gelir, buna öncelik tanımamız anlaşılır. Aynı savaştaki gibi. Her şeyden en fazla randımanı almamız gerekir, yıllarca beklememiz gerekse bile. Ofisteki gündelik işlerimizden farksız bu da; bazen bir kişide öngördüğümüz kapasitenin tam olarak kullanılabilmesi için onun uygun koşullarda olmasını beklemek gerekir. Senin öngördüklerin, bize bildirdiklerin de buna dahil Jack. Bana söyledik-

lerinin hepsi hesaba katılır, hiçbiri uçup gitmez. Bu da aynı." Son cümleleri söylerken bakmıştı yüzüme; kirpikleri artık gözlerini örtmüyordu, loş ışıkta gözlerinin ela rengi açığa çıkmıştı, gözleri açıktı ve her şeyi kavrıyordu, gördükleri her kişide dikkate ve deşifre edilmeye değermiş hissi uyandırıyorlardı bir kez daha; bana öyle geldi ki bu son sözleri bende bu duyguyu pekiştirmek üzere söylemişti. Göreceklerim konusunda beni yatıştırmış olmasına rağmen ben henüz ekrana dönmemiştim. "Hadi, bak. En azından bir kaydı daha seyretmen lazım. Daha hızlı geçerim, birkaçını atlarım, madem bu kadar etkileniyorsun." Bu sefer alay etmekten kaçınmadı.

Umurumda değildi. Henüz hazır olmadığımı belirtmek için iki parmağımı havaya kaldırdım, bir şeyi açıklığa kavuşturmak istiyordum. Belki gördüğüm şeyin etkisinden sıyrılmak için bir dakikaya, bir şeyler, şüphesiz tatsız bir şeyler daha seyredeceğim, içime biraz daha zehir zerk edileceği fikrine alışmak için de fazladan bir dakikaya ihtiyacım vardı. Ama belli etmemek için, sanki merakımı yenemiyormuşçasına sordum:

"Nereden geliyor bunlar? Nasıl ele geçiriliyor? Şimdiye kadar gösterdiklerin... Kamera bulunmasına izin verileceği durumlar değildi hiçbiri."

"Her yerden, çeşitli yollardan, günümüzde arz sınırsız. Öte yandan kendi geleneksel yöntemlerimizi de kullanıyoruz; teknisyenlerimizi, ajanlarımızı, rüşvetle satın aldığımız kişileri, onlar da video çekiyor. Ama ayrıca görüntüler satılıyor, yerleşik olmayan çok geniş bir pazarı var; biz ilgimizi çeken videoları satın alıyoruz, satan kişi videodakilerin kimliğini bilmediğinde ucuza geliyor. Biz genelde biliyoruz kim olduklarını ya da emir kulu mu, kiralık katil mi, belirli nüfuzu olan kişiler mi olduklarını öğrenebiliyoruz. Aynı sanat piyasası gibi: Satın alan malın değerini biliyor, satan bilmiyorsa kelepire konuyorsun. Artık önüne gelen cebinde bir mini kamerayla geziyor ya da cep telefonuyla video çekebiliyor; turistin biri tesadüfen ciddi bir olay, hatta bir suç yakaladığında, polise başvurmadan önce karşılığında para elde etmeye çalışması daha büyük ihtimaldir. Polis para vermez, biz veririz; aracı kullanarak para veren başkaları da vardır. Ünlü birini düzüşürken ya da çıplak yakaladıklarında da aynı şekilde dergilere ya da sansasyon yayınlar yapan televizyon piyasasına su-

narlar, bu piyasayı araştıran birilerini bulundurmak bizim için yararlıdır. Bazen de başka ülkelerdeki meslektaşlarımız bize videolar gönderir, biz de onların işine yarayabilecek şeylerle karşılık veririz; uydular da çok işe yarar. Artık herhangi bir şeyin videosunun ortaya çıkması işten bile değil. İnsanlar nerede kamera olduğunu bilmiyorlar artık, belki bu kadar çok olduklarına hâlâ inanılmıyor; en mantıklısı kameraların her an her yerde bulunduğu varsayımından yola çıkmak; otel odalarında, genelevlerde, saunalarda, umumi tuvaletlerde (kötürümler tuvaletlerinde değil tabii, oralara konmuyor genellikle), hatta evlerde bile. Günümüzde hiç kimse herhangi bir konumda, herhangi bir koşulda filme alınmaktan kaçınamaz; dolayısıyla bir suçu işlerken, sapık cinsel eylemler sırasında da filme çekilme ihtimali daima var. Elbette o kadar şanslı değiliz, genelde elimize geçen, görebildiğimiz şeyler toplamın çok küçük bir parçası. Pek azından derhal yararlanabiliyoruz; yasal anlamda yararlanmaktan söz ediyorum. Ama arşivlerimiz ileriye yönelik kullanım açısından, özel anlaşmalar yapmak için ihtimaller bağlamındaki kullanım açısından fena sayılmaz. İnsanlar imajlarına aşırı bir önem verirler, ödün vermeye ve anlaşmaya hazırdırlar. Ünlü olmayanlar için bile imajlarının ne kadar önemli olduğunu bilsen şaşarsın; çoğunluğun, yani televizyon seyreden, gazete okuyan kişilerin tanımadığı işadamları mesela, bunlar bir anda tanınmazlıklarını yitirebileceklerini bilirler. Senin şu anlatısal paniğin çok yaygın bir şey ya da senin adlandırmanla anlatısal tiksinti; herkes bir hikâyesi olabileceğine ya da hikâyenin malzemesini oluşturabileceğine inanır; yeter ki biri hikâyeyi anlatsın, anlatmaya karar versin. Gerçekten de bir kişinin tanınmazlığını yitirmesi son derece kolaydır. Birçokları tanınmazlıktan kurtulmak için kendileri çabalar, uğraşıp didinir biliyorsun; günlük hayatlarını, yirmi dört saat her yaptıklarını internette yayımlarlar, skandallar yaratır, rezil dalavereler planlarlar, en çirkin şekilde bile olsa ünlenmeye çalışırlar; şafak vakti yayımlanan, kimsenin izlemediği sefil bir programa davet edilip anlatmak üzere saçma sapan dedikodular uydururlar; dolaylı yoldan, feci bir şöhreti de olsa herhangi bir ünlüye yamanmaya çalışırlar; televizyon stüdyosunda kavga çıkarırlar, hakaret yağdırırlar, bir oyuncuyla, futbolcuyla, şarkıcıyla, milyonerle, siyasetçiyle, kraliyet ailesinden biriyle ya da bir fotomodelle aptalca fotoğraf çektirmeye çalı-

şırlar. Hatta tanıdıkları ya da tanımadıkları birini dehşet verici, anlaşılmaz biçimde, hunharca, dikkat çekici veya tüyler ürpertici şekilde öldürürler; çocuk kendinden küçük bir çocuğu, ergen anne babasını, genç kız kendinden daha güçsüz bir arkadaşını öldürür, yetişkin umumi bir mekânda toplu katliama girişir ya da sonunda yakalanıp korku saçmayı bekleyerek yedi kişiyi peş peşe gizlice haklar. Çünkü birini öldürmek herkesin, en salak insanın bile yapabileceği bir şeydir. Aslında hayatlarına devam etseler birilerinin bu hayatın ilginç yanını göreceğini, uygun bakış açısını benimseyip anlatmaya karar vereceğini, en azından ilgilenip kendilerine kulak vereceğini bilmezler. Birilerinin o hayatta utanılacak, gizlenmesi gereken bir unsur, bir kusur, bir anormallik görmesi yeterlidir. Bu da esasen pek zor değildir Jack, çünkü bazen kendimiz görmesek ya da gösteremesek de, hepimiz böyle bir şeyi barındırırız içimizde. Bize bakan kişiye bağımlıyızdır. Bir insanın başına gelebilecek en kötü şey kimsenin ona bakmamasıdır. İnsanlar buna dayanamaz, bu yüzden erir gider. Bu yüzden ölen, öldüren insanlar vardır."

Aklımdan şunları geçirecek vakit buldum: "Tupra benim teorimi ya da bir bölümünü sahiplenmiş. Benim kullandığım kelimelerin aynılarını kullanmama veya istisnalarda bana ait olduklarını belirtme inceliğini gösteriyor; kelimesi kelimesine benden alıntı yaptığında 'senin adlandırmanla', 'senin kullandığın ifadeyle' diyor. En azından benim yanımda şu fikirlerimi kendine mal etme münasebetsizliğini göstermiyor: İnsanlar ihmal edilmekten, hiçe sayılmaktan nefret eder, daima görülüp yargılanmayı, iyi ya da kötü, hatta feci bir hüküm giymeyi tercih eder, gereksinir ve arzular; yüzyıllar boyunca bizi gözleyip gözettiği varsayılan Tanrı'nın gözünden, bir varlığın her an bizimle ilgilendiği, hakkımızda her şeyi bildiği ve gidişatımızı tıpkı bizim kahramanı olduğumuz bir hikâyeyi izler gibi izlediği düşüncesine dayalı refakatten henüz vazgeçilememiştir; insanların dayanamadığı ya da rıza gösteremediği şey hiç kimse tarafından incelenmemek, onaylanmamak, kınanmamak, ödüllendirilmemek, cezalandırılmamak, tehdit edilmemektir, lehinde ya da aleyhinde hiçbir seyirci ya da tanık bulunmamasıdır; bu yüzden de artık kapanmış, yaralanmış, yorulmuş, kıpırtısız, sıkılmış ya da şaşılaşmış veya şu anda benimki gibi başka yöne çevrilmiş olan o gözün yerini tutacak bir şeyler arar ya da

uydururlar; belki günümüzde insanlar bu yüzden izlenmeye, filme alınmaya pek aldırmıyor, hatta çoğu kez teşhircilik edip kendisine zarar verebilecek, en çok korktukları şeye, yani hikâyelerinin bir faciaya dönüşmesine yol açabilecek olsa bile bunu teşvik ediyorlar. Çelişkili bir çifte ihtiyaç adeta: Var olduğumun şimdi ve gelecekte bilinmesini, yaptıklarımdan haberdar olunmasını istiyorum ama bu aynı zamanda beni korkutuyor da, çünkü çizmekte olduğum tabloyu temelli mahvedebilir. Neticede ben karşısında olmadığımda Tupra muhtemelen hiç umursamadan hepsini, Dick Dearlove'dan söz ederken söylediğim, daha birçok kereler aklımdan geçmiş olanları sahiplenecek ve hepsinin kendi zihninden çıktığına inanacak (ve bu bakımdan sıradan bir şeften farkı kalmayacak). Belki de Pérez Nuix haklıydı, belki ben onu zannettiğimden çok daha fazla etkiliyor, motive ediyor ve eğlendiriyorum. Belki bu yüzden bana zaafı var, bu yüzden beni evine davet ediyor ya da sürüklüyor ve korkunç video koleksiyonunu seyrettiriyor, bu yüzden bana karşı bu kadar sabırlı, birçok şeyime göz yumuyor, müthiş bir güven sergileyerek, cömertçe gösterdiklerinden bakışlarımı çevirmeme, onlara gözlerimi kapatmama, görüntüler karşısında tek gözüm kör kalmama bile."

Hemen ardından şunu da düşündüm: "Ama her şeyin bir sonu vardır, çekler harcanır ve limit aşılır; güvenmemeliyim." Sonra konuştum:

"Tamam, ne göstereceksen göster artık da bitsin. Çok geç oldu, evime dönmek istiyorum."

"Aa, doğru ya," diye cevap verdi alaylı bir tonda. "Işıkların yanıyor. Hâlâ bekliyor mudur seni, ne dersin? Öyleyse daha sonra ısrarlarından kurtulman kolay olmayacak." Saate bakıp ekledi: "Amma beklettin. Benim adıma özür dile, olmaz mı?"

Kim olursa olsun bir kadını, kadın fikrini, özellikle de arkadaşlarının kadınlarını düşününce, tanımadıkları bir kadına kocaları ya da sevgilileri aracılığıyla bir mesaj gönderince heyecanlanan erkeklerdendi. Bunlar böylelikle kadının kendilerinden haberdar olacağını, en azından varlığını öğrenip merak edebileceklerini, hayalini kurabileceklerini düşünürler ve bu şekilde hayali, amaçsız bir flört yaşarlar.

"Söyledim ya Bertram, beni bekleyen kimse yok, anahtarlarım da kimsede yok." Bir şeyleri bitirmeye hazırlanırcasına kadehimdeki içkiyi bir dikişte içip bitirdim. "Hadi göster artık şu görmemi istediğin şeyi." Çenemle televizyonu işaret ettim.

Tupra başlatma düğmesine basıp hemen arkasından görüntüyü hızlandırdı, ama en hızlı konuma değil, sadece ikinci hız konumuna geçti, bu nedenle sessiz olmakla birlikte görüntüleri oldukça net seçebiliyordum, kimi az, kimi çok, ama hepsi tatsız görüntülerdi, en kötüleriyle birlikte zehir içime akmaya devam etti; en iyileri sıkıcı ya da kasvetli bir-iki sahneydi; bir yatağın üstüne boxerlarıyla uzanmış kokain çeken kır saçlı, kırmızı suratlı iki tip (uyuşturucu ne kadar çok

malzeme sağlıyordu, belki hiçbir hükümetin uyuşturucuyu yasallaştırmak istememesi bundandır, suçları azaltmak anlamına geleceği için), ne ilginç bir yanları vardı ne de etkileyiciydiler; kim olduklarını sormaktan kaçındım; tanınmış ya da önemli kişilerdi herhalde, belki İngiliz, belki Kanadalı ya da Avustralyalı; emniyet yetkilileri olabilirlerdi; birinin kafasında lacivert renkli, yüksek sivri tepeli, yana yatırılmış alakasız bir kep vardı; tam muzip bir meraka yenilip kendime rağmen soracakken ekranda hepimizin görmekten bıktığı milliyetçi bir İspanyol siyasetçi boy gösterdi (aslında kendisi İspanyol diye tanımlanmaya karşı çıkardı); bir boy aynasının karşısında özenle kadın, daha doğrusu eski moda orospu kılığına girmekteydi; çoraplarını düzgün giymekte çok zorlanıyordu; çoraplar dönüp buruşuyor, çıkarıp baştan giyiyordu; iki çift çorabı kaçırıp hayıflanarak attı; korseyi giymekte de zorlanıyordu, hem komik hem acıklı bir görüntüydü; benim ülkemde bu videoya yüksek bir meblağ ödenirdi; güdülerime karşı koyarak Tupra'dan hızı normale getirmesini rica etmemeyi başardım, bir an önce bitsin istiyordum bu seans; serseri kılıklı dört adam bir bilardo salonunda yaşlıca, seçkin görünümlü bir adamcağızı dövüyordu; yeşil çuhanın üstüne boylu boyunca yatırıp ince ucundan tuttukları ıstakaların kalın ucuyla vuruyorlardı; sırtüstü yatırıp önce gözlüğünü kırıyor, yüzüne vuruyorlardı, gözlük camları her vuruşta parçalanıp herhalde yüzüne iyice batıyordu; ardından bütün bedenini sopadan geçiriyorlardı, kaburgalarını, kalçalarını, bacaklarını, hayalarını; hayalarına ıstakayı dik tutarak vuruyorlardı; dizkapaklarıyla kavalkemiklerini kırmış olmalılar; adam sopalardan korunabilmek için ne yapacağını bilemiyordu, elleriyle boşuna korunmaya çalışırken elinin kemikleri de kırılmıştı muhtemelen; havaya kalkıp inen, tekrar kalkıp mutlaka kılıç gibi tekrar inen dört sopa çok fazlaydı. Bu sahnede bir yorum yapmaktan kendimi alamadım:

"Bu vahşilerden biri şimdi önemli biri oldu, önemli bir konuma geldi deme bana. Bu suratlarla inanamam."

Tupra anında görüntüyü durdurdu, birtakım hayvanlıkların ben görmeden hızla da olsa geçmesine izin verecek değildi. Görüntü kötekçiler çekildikten sonra, adamcağız masanın üzerinde kıpırtısız yatar, burnundan, kaşlarından, belki yanaklarından ve başka yaralardan da kanlar akar halde donmuştu; yara ve şişliklerden oluşan bir yığındı.

"Kesinlikle imkânsız değil aslında, ama olmadı," diye cevap verdi arkamdan; bu kez dönüp bakmamıştım ona; sonradan iyi ki bakmamışım diye düşündüm. "Burada önemli kişi bu sahneden utanç duyacak olan yaşlı adam. Unutma ki bazı insanlar kurban olduklarını cellat olmak kadar, belki ondan da çok gizlemek isterler. Başına gelenler, maruz kaldığı aşağılanma ve vahşet öğrenilmesin diye çok fazla şeyi gözden çıkarabilecek insanlar vardır, hele görülmesin diye daha da çok şeyi gözden çıkarmaya hazırdırlar. Bilirlerse kahrolacak ve asla unutmayacak olan sevdikleri görmesin, öğrenmesin diye mesela; şu adamın baban olduğunu farz et. Ama onun taşıdığı önem diğer gördüklerinden farklı, bu başka bir kategoride. Bu adamın ne gücü var ne de nüfuzu, en azından dolaysız olarak yok. Ama kim olduğunu bilmiyorsun değil mi, kim, biliyor musun?" "Hayır" cevabını bile beklemeden söyledi. "Bu Mr. Pérez Nuix, bizim Patricia'nın babası." Çifte soyadını İngilizler gibi telaffuz etti, aşağı yukarı "Peyrz-Nyuks" diye.

Bunun üzerine o anda iyi ki yüzümü görmüyor diye düşündüm. Yüzüme ve boynuma aniden hararet bastı, sonra bütün vücuduma yayıldı, tıpkı okulda mazeret ileri sürülemeyecek, yalan uydurulamayacak durumda suçüstü yakalanınca olduğu gibi. "Onu kandıramamışım," diye düşündüm hemen, "bilinçli olarak yaptığımı da biliyordur mutlaka. Incompara konusunda yalan söylediğimi belki daha ilk anda anlamıştı; yani etkisiz oldu, hiçbir işe yaramadı; o yutmadı, Incompara da istediklerinin hiçbirini elde edemedi, dolayısıyla borç silinmedi, alacaklarını adamdan bu gaddarca dayakla tahsil ettiler; kim bilir filme çeken kimdi; tuzak kurup hesabını görmek üzere o bilardo salonunda randevulaştılar herhalde; akla en yakın ihtimal, Reresby'nin bunu önceden bildiği, aslında adamı neyin beklediğini bildiği ve oraya gizli bir kamera yerleştirilmesini emrettiği ya da filmi çekene para ödediğiydi; belki dayağa katılmadığı için görünmeyen beşinci bir serseri vardı, onun görevi olayı yönetmek veya daha sonra görevin tamamlandığını bildirmek üzere izlemekti ve bu arada da sahneyi cep telefonuyla ya da mini kamerayla kaydetmişti." Düşüncelerle yoğun, dallı budaklı bir utanç beni sersemletmişti; belki de eşzamanlı olmakla birlikte farklı utançlardı. Ama kendimi bu kadar kolay ele veremezdim; böyle bir ifşaatın ardından sessiz kalmam normal değildi; öylesi olaydan ya da bir bölümünden, bir şeylerden haberdar olduğu-

mu kabullenmek anlamına gelirdi.

"Bu olay ne peki?" diye sordum gergin bir tavırla. Şüphe uyandıracak bir tavır değildi, gerginliğim, neyse ki sessiz izlediğim vahşetten kaynaklanıyor olabilirdi. "Sebebi ne? Ne iş yapıyor kendisi, bu heriflere ne yapmıştı?"

"Çok kumar borcu vardı, o durumlarda ne olduğunu bilirsin. Kime borçlandığına bağlı olarak asla affedilmeyebilir."

"Rol yapıyor," diye düşündüm, "benim haberim yokmuş gibi anlatıyor, oysa epey şey bildiğimi tahmin ediyordur. Deniyor beni. Çöküp itiraf edecek miyim, yoksa sonuna kadar, hiç açık vermeden bilmezden mi geleceğim, öğrenmek istiyor. Kusurlu durumda yakalandığımda nasıl davrandığımı görmek istiyor."

"Bu video ne zaman çekilmiş, ne zaman olmuş bu?"

"Pek eski sayılmaz," diye cevap verdi. "En fazla iki ay olmuştur."

"Patricia'nın haberi var mı? Yani bu videoyu gördü mü demek istiyorum."

Kendisi bana hiçbir şey anlatmamıştı, belki lütfum yada yaptığım numara tam bir fiyaskoyla sonuçlandığı için; esasen beni ilgilendirmeyen kötü bir haberi bana niçin versindi ya da niye kendimi suçlu hissettirsin, işe daha fazla bulaştırsındı. Tersine bir bilgi de vermemişti, yani her şeyin yolunda gittiğini, kısmen benim çabam sonucu borcun kapatıldığını söylememişti. Ama sonuç öyle olsa bile bana bir şey söylemesi gerektiği hiç aklımdan geçmemiş, ben de sormamıştım; bir kere bir keredir, buna saygı göstermek gerekir; birçok kişinin zannettiğinin aksine, konu ne olursa olsun, ilk sefer ikinciye yol açmaz.

Tupra tekrar kuru öksürüğü andıran bir sesle güldü; anlamı alay ya da duyduğu şeye inanamamaydı.

"Hayır, nasıl görecek, sen beni ne sanıyorsun? Hastanede görebildiği kadarı yetti ona. Babası hastanede çok uzun süre yattı, hatta çıkıp çıkmadığını da bilmiyorum, sonuç ne olacak, o da belli değil, görüyorsun işte, yaşı var, böyle bir dayaktan sonra tam olarak toparlanması mümkün değil, zavallıcığı fena benzetmişler."

Evet, genç Pérez Nuix'in o çok sevdiği zavallı babacığı karşımızdaydı; en hazin ânında donmuştu; gözleri yarı kapalıydı, bakışlarındaki tek ifade hayal kırıklığıydı, sanki dünyanın kendi bedenine böyle bir şiddet uygulayabileceğini hiç beklemezmiş gibi; acıdan sıkılan,

hafif ruhlu bir adamdı o; adama yapılanlardan ötürü kendimi suçlu hissediyordum; çeşitli utançlarımdan biri de buydu; belki Incompara'yı yorumlarken inandırıcı olamamıştım; insan kendi yalanına azıcık da olsa inanmadığında yalan söylemek zorlaşır; daha çok gayret göstermeliydim, Tupra'ya ısrar etmeli, sözlerime doğruluk katmak için düşüncelerimle desteklemeliydim; ama belki kabahat bende değildi, Tupra kendi göreceğini görmüştü, zaten görülecek şey de aşikârdı: Vanni Incompara denen adama hiçbir konuda güvenilmezdi ve ayrıca acımasız bir adamdı; Pérez Nuix de anlamış, ama kendini kandırmaya ihtiyaç duymuş olmalıydı; gördüğümüz şey bizi etkilediği ve ona katlanamadığımız zaman buna hepimizin, malum yeteneğe sahip olanlarımızın, en yeteneklilerimizin bile ihtiyacı vardır. Belki de şefimi gerçeğin tersine ikna etme çabası nafileydi; şu anda bana bu videoyu niye gösteriyordu, belki de tesadüften ibaretti, bir sebebi yoktu, esasen ben bir yorum yapmayabilirdim, o zaman da o sahneyi dondurmayacak, bir şey söylemeden, kurbanın kimliğini açıklamadan sonuna kadar seyrettirecekti. "Öte yandan sanki bana 'İyi bak,' diyor, 'beni kandıramadın, bak çabaların nasıl sonuçlandı Iago, kurnazlığın sonuç vermedi, tuzağına düşmedim, tavsiyelerini yutmadım, onu yaklaştırmadım; o senin yol açtığın sahte umutlar yüzünden müthiş öfkelendi, o umutları yaratmasaydın çok daha iyi olurdu, o zaman belki senin de hemşerin olan bu neşeli, seçkin ihtiyara daha merhametli davranırdı, dört değil, bir tek adam gönderirdi ya da uzun ve sert sopalar değil, kısa kauçuk coplar verirdi ellerine veya hesabı başka şekilde, öfkelenmeden, şiddete başvurmadan görürdü. Çuvalladın, beni hafife aldın, kafamı karıştırabileceğini sandın, bunu yapabilmen için daha çok zamana ihtiyacın var, bütün ömrüne ihtiyacın var.' Ama hiçbir şey demiyor da olabilir."

"Peki madem adam Patricia'nın babası, niye engellemedin?" Salak rolü oynamaya devam ediyordum, insan bir yola girdi mi, önüne deniz, çöl, orman, uçurum ya da duvar çıkıncaya kadar ilerlemesi gerekir. "Haberin olmadığını, bu videoyu çeken kameranın tesadüfen orada bulunduğunu, senin hiçbir alakan olmadığını, videoyu piyasadan satın aldığını söylemeyeceksin herhalde. Bir iş arkadaşının babası dayak yerken çekilmiş bir video aşırı bir tesadüf olmaz mıydı?"

Ama Tupra'nın kılı kıpırdamadı ya da öyle tahmin ettim. Sırtım

hâlâ ona dönüktü, yüzümü görmesin diye ben de onun yüzünü görmemeye razıydım. Sesi sakindi:

"Elbette tesadüf değildi. Zaten bize bu videoyu özellikle bir arkadaşımızı ilgilendirdiği için getirdiler, teklif ettiler. İlgilenebileceğimizi düşündüler, meslektaşımızın zayıf noktalarından haberdar olmak için ya da saldırganlara misillemede bulunmak için. Grup içinde kişisel sorunlarımızı uzun uzun anlattığımızı zannetmen hata olur. Pat aşağı yukarı hiçbir şey anlatmaz. Bu olmasa ben pek az şey öğrenirdim. O bana sadece babasının kaza geçirdiğini ve hastanede yattığını söyledi. Bildiğin gibi işle özel hayatı ayırıyoruz."

"Peki misillemede bulunmadınız mı? Bu olayda bile önlem almadınız mı? Ayrıca videoyu niye saklıyorsun?"

"Burada hiçbir şey atılmaz, daha önce de söyledim, hiçbir şey teslim edilmez, yok edilmez; bu dayak burada korunaklı durumda, kimsenin görmesi gerekmiyor. Ama bir gün Pat'e göstermem gerekebilir, belki onu bir şeye ikna etmek için, kalmaya, bizi bırakmamaya, belli olmaz. Misillemede bulunmaya şu anda değmez, bu dört tip önemli birileri değil, bunun gibi onlarca şey yapıyorlar, onlarca patronun hesabına; ara sıra peşlerine düşmeye gerek kalmadan kendi kendilerine yakayı ele verirler, hapiste yatmaya alışıktırlar. İşin arkasındakilere gelince, birçok durumda olduğu gibi, daha yararlı olacağı bir fırsatı beklemeyi tercih ederiz, daha önce de açıklamıştım."

"Görmemi istediğin şey bu muydu?" Olmadığını biliyordum, öyle olsa hızlı geçmez, benim hiçbir şey söylemeyip ona beni aydınlatma fırsatı vermememi göze almazdı. Daha içime zerk edeceği zehirler vardı elinde, beni maruz bırakacağı işkenceler vardı.

"Hayır, bu değil. Hadi devam edelim."

Tekrar hızlı oynattığı, ama fazla hızlı geçmediği sessiz sahneler başladı; belli başlı olayları görebiliyordum; adamın biri bir garajda, yani umumi değil, özel bir garajda bir arabanın içindeki bir başka adama bağırıyordu; bağıran adam ayaktaydı, eğilmiş, dirseğini açık pencereye dayamıştı, böylece diğerinin pencereyi kapatmasını engelliyordu; yüzleri birbirine o kadar yakındı ki muhtemelen arabanın içindeki adamın yüzüne tükürük sıçrıyordu, sonra dışarıdaki adam çok seri bir hareketle ceketinin içinden bir tabanca çıkarıp hasmının ya da zılgıtı yiyenin kulak memesinin altına dayadı; aradan üç saniye bile

geçmeden tetiğe basıp doğrudan kulak memesinin altından vurdu. Sahneyi sadece parmaklarımın arasından görmek için elimi gözlerime götürdüm aptalca; kanın fışkırışını, küçük kemik parçalarının etrafa saçılışını gördüm, ama insan öyle yapınca daha az gördüğünü ya da her an bakmaktan vazgeçebileceğini düşünür; ne var ki o an hiç gelmez, çünkü parmaklar hiçbir zaman tam olarak kapanmaz. Kan katilin üstüne de sıçradı, önemsemedi, yakında bir duş olsa gerekti, belki arabasında temiz gömlek, başka bir takım elbise vardı, belki de orası kendi garajıydı, evinin garajıydı; dönüp tabancayı tekrar cebine sokarak görüntüden çıktı; çok kısa bir sahneydi, pantolonuna bakılırsa –biraz kısa ve dar, gri, ama parlak– Amerikalı olduğu tahmin edilebilirdi; Tupra bu videoyu tuttuğuna göre CIA'den, ordudan filan biriydi herhalde; soru sormaktan kaçındım, belki şu anda zirvede biriydi, kim bilir, Reresby biliyordu mutlaka.

Hemen ardından bir adam çekiç darbeleriyle öldürülüyordu ya da öldüğünü varsaydım; çekici indiren kadın otuz küsur yaşlarındaydı, üzerinde etek, topuklu ayakkabı, daracık V yaka kazak, boynunda inci kolye vardı; bütün giysileri yeşildi, ellili yıllardan ya da altmışların başından kalma bir kadına benziyordu; bir sekreter, yönetici ya da banka memuresi, ama her halükârda büro işinde çalışan biri; kadın kendisinden epey daha uzun boylu olan adamı alnına var gücüyle indirdiği bir çekiç darbesiyle yere deviriyordu; adam benim ya da Tupra'nm yaşlarındaydı, ama bizden daha kilolu, daha iri yapılıydı; bulundukları yer kuşkusuz bir otel odasıydı; dağ gibi adam sırtüstü yere düşüyor, kadın ata biner gibi tepesine çıkıp çekiçle vurmaya devam ederek kafatasını parçalıyordu, adamın öldüğünü varsaymam bu yüzdendi; kadın ondan kim bilir ne kadar korkuyor ya da nefret ediyordu; kadının eteği yukarı sıvandı, sonbahar kıyafeti giymiş olmasına rağmen gariptir, çorapsızdı; çoraplarını, belki külodunu da önceden, giyinik olarak düzüşmek üzere çıkarmış olabilirdi, külodu çıkarması da gerekmezdi, belki de adam çıkarmıştı ırzına geçmek üzere, onu üzerinde bu konumda ya da altında, bacakları ayrık tutmayı isteyerek; o zaman kadının sıfatı ne olurdu, şimdi neydi, kurban hangisiydi; bu sahneyi de tek kelime etmeden izledim; kayıt ansızın, kadının çekiçli eli tıpkı Tupra'nın kılıçlı eli gibi havadayken kesildi; çekiç darbelerinin sonu gelmemişti henüz; elimde olmadan garip oyuncu Constance

Towers'ı hatırladım eski bir filmde, *The Naked Kiss*'ti adı –Çıplak Öpücük– İspanya'da gülünç bir adla, *Una luz en el hampa* –Yeraltında Bir Işık– adıyla oynamıştı; filmin ilk sahnesinde Constance Towers buna benzer bir cinayet işliyordu, ama çekiçle değil, ayakkabısının sivri topuğuyla ya da telefonla; cinayetin ortasında başındaki sarı peruk düşüyor, seyircilerin karşısında dazlak kalıyordu; sahnenin belki en etkileyici yanı buydu, Jayne Mansfield söylentisinde de olduğu gibi; ayrıca en kötü ya da en kaygılı anlarımda hayal ettiğim şekliyle Luisa'nın yerimi alan adamın saldırısına uğrarkenki korkulu görüntüsü de canlandı gözümde: ona gece gündüz nefes aldırmayan, onu tamamen tecrit eden ve belki eve kapanılan yağmurlu bir gecede iri ellerini onun boynuna kenetleyebilecek sapık adam; çocuklar –benim çocuklarım– bir köşede duvara yapışıp sanki duvar ittirdikçe gerileyip yok olacakmışçasına, duvarla birlikte gördükleri şey de, fışkırmak isteyen ama engellenen gözyaşları da, bu kâbus da, annelerinin ölürken çıkardığı tuhaf, uzayıp giden ses de yok olacakmışçasına seyrederken; bari yakında bir çekiç olsa da ölen Luisa değil, sapık olsa, zorba ve sahiplenen, ama ilk etapta, ilk buluşmalarda öyle olmayan, aksine nazik, saygılı, hatta temkinli davranan, yalvarılsa da tıpkı benim gibi asla gece kalmayan, saate, yorgunluğa, soğuğa rağmen tepeden tırnağa giyinen, sokağa çıktığında yine eldivenlerini eline takan, Tupra'ya çok benzeyen adam olsa.

Tek kelime bile etmeyişimin bir nedeni de bitkinlik olabilirdi; sahneler birbirini izledikçe kendimi giderek daha büzüşmüş, küçülmüş, felce uğramış hissediyordum ("Devam et, devam et rüya görmeye, kanlı işleri ve ölümü görmeye"), sanki dünyanın bana gösterilen bu yüzü diğer alışılmış yüzlerini, yalnız güleç ve neşeli yüzlerini değil, kurtuluşumuzu ve özümüzü oluşturan önemsiz ve nötr yüzlerini, kayıtsız ve rutin yüzlerini de uzaklaştırıyordu. Zehrin işlevi budur, içimize sızar ve her şeye bulaşır. Bununla birlikte çöküntüm birikimin sonucuydu, çünkü aynı anda, gözümün önünden geçen sahnelerin hiçbirinin her şeye rağmen bir ekranın aracılığı olmadan özürlüler tuvaletinde gördüklerim kadar beni etkilemediğini ve bana o kadar zarar vermediğini de fark ediyordum. Yanı başımızdaki, soluduğumuz, bizi lekeleyen şiddet, kurmaca değil gerçek olduğunu ne kadar bilsek de ekranda izlediğimiz şiddetle aynı değildir, televizyon üzeri-

mize sıçramaz, sadece korkutur bizi. Ara sıra Tupra'nın sorusu da geçiyordu aklımdan, arabada, yola koyulmadan önce sorduğu, beni evine götürmeye karar vermesine yol açan soru: "İnsan niçin önüne geleni tartaklayamaz, önüne geleni öldüremez. Sen öyle dedin ya." Böyle bir saçmalığın cevabını bilmeyen yoktur, herkes bir cevap verebilir buna. Ama bana seyrettirdiklerinin ışığında düşündüğümde de ("Bu görüntüler ruhuna çöksün; körelen kılıcın elinden düşsün, kalkanın yuvarlansın; miğferini çıkar, mızrağını bırak") aptalca, çocukça cevaplar dışında bir cevap bulamıyordum; kalıtımla edindiğimiz, asla kendimiz arayıp bulmadığımız, bildik, boş cevaplar, herkesin öğrendiği, üzerinde bir kerecik olsun düşünmediği, kendine ait sefil ve alakasız da olsa tek düşünce üretmediği, hatta sorgulamadığı, gerektiğinde kullanmak üzere hazır bulundurduğu cevaplar geliyordu sadece aklıma; neden kötü bir şeydir, çünkü ahlaka aykırıdır, çünkü kanunlar yasaklar, çünkü hapse girilebilir, başka yerlerde darağacına gidilebilir, çünkü bana yapılmasını istemediğim şeyi başkasına yapmamalıyım, çünkü suçtur, çünkü merhamet diye bir şey vardır, çünkü günahtır, çünkü kötülüktür, çünkü hayat kutsaldır, çünkü geri dönüşsüzdür, ok yaydan çıkmıştır ve yapılmış olan şey yapılmamış olamaz. Ama Tupra'nın bana bütün bunların ötesini sorduğu kesindi.

Tekrar yaylım ateşine tutulmuş gibi sahneler seyrettim, belki anlatmamam gerekir onları, daha beterlerini, karmaşıklarını gördüm, neredeyse birbirine girmişlerdi, Reresby hızı artırdı, onun da uyuması gerekirdi; sesi gayet uyanıkmış gibi geliyordu, ama yavaş yavaş uykusu geliyor olabilirdi; belki o da benim gibi bir an önce bitirmek istiyordu nihayet; ben ateş, ıstırabım, söz, dans, görüntü, zehir, rüya bitsin istiyordum, en azından o günlük ya da uzadıkça uzayan o gecelik bitsindi; sonuç olarak insanı lekeleyen ya da suçlu duruma düşüren şeyler pek de çeşitli sayılmaz: tuhaf ya da şiddet içeren seks, zina ya da sadece gülünç seks, dayak, uyuşturucu kullanımı, bir-iki işkence, gaddarlık ve sadizm, yolsuzluklar, rüşvetler, dolandırıcılık, ispiyonculuk, borçlar, fiyaskoyla sonuçlanan komplolar ve açığa çıkan ihanetler, doğaçlama cinayetler, planlanmış cinayetler, geriye pek bir şey kalmıyor, hemen her şey bu şekilde özetlenebiliyor, bir de katliamlar var; bir mitralyözle kurşuna dizme daha gördüm, bunda daha çok kişi katlediliyordu, bir Afrika ülkesinde siviller, yirmi kadar kadın, erkek,

çocuk ve yaşlı, hızlı çekimde domino taşları gibi devrildi, dolayısıyla o kadar vahim, hatta gerçek görünmüyordu; siyahi askerler ya da tetikçiler ateş ediyordu ama emri veren üniformalı beyaz bir subaydı; gerçekten mi yoksa yarı hayali miydi bilmiyorum, belki o sıralar paralı askerdi de daha sonra orduya katılmıştı; bu gidiş geliş yolculuğunu yapmış olan İngilizler, Güney Afrikalılar ve Belçikalılar vardı, sanıyorum Fransızlar da. Öyleyse bu Avrupalı asker şimdi Tupra'nın avucundaydı; onun yükselmesine, terfi etmesine izin vermiş olmalıydı, bu kaydın varlığından onu haberdar etmediği kesindi, ihbar da etmemişti muhtemelen; onun kendi ülkesinde, NATO'da tepeye kadar yükselmesini bekliyordu herhalde, sonra da muazzam bir lütuf isteyecek, daha doğrusu görüntüler sayesinde yapmaya mecbur edecekti.

Nihayet durdu, demek istediğim, belirli bir sahnede normal hıza geçti, ses de geri geldi; tam başından yakalamak için biraz geriye alması gerekti.

"İşte bu," dedi. "Eve dönmeden önce görmeni istediğim şey bu. Dikkatle seyret ve yatağına yattığında beni ve bu kaydı düşün."

Bu da diğer sahneler gibi kısaydı; ziyaretim bitmek bilmese de bu konuda yalan söylememişti; DVD'deki hemen bütün sahneler giriş filan olmaksızın peş peşe dizilmişti; onu ilgilendiren gaddarlık, suç ya da sahtekârlıktı, öncesi ya da sonrası değil; sadece filme çekilen kişiye şantaj yapmak için kullanılabilecek şeyler. Baraka gibi bir yerde üç adam vardı, dipte sallanan bir hayvan kuyruğu seçiliyordu belli belirsiz; muhtemelen inek ya da öküz, yere saman yayılmıştı; içerinin kokusunu duyar gibi oldum. Ayaktaki iki adam, hasır bir iskemleye oturmuş üçüncü adamı bağlamışlardı; elleri arkadan bağlıydı, ayakları da iskemlenin birer ayağına (doğal olarak öndekilere) bağlanmıştı. Bir kaset ya da radyo çalıyordu, ezgiyi kısmen tanıdım, müzik hafızam güvenilirdi: Comendador, talihsiz ya da talihli bir anda bir burun deliğinden aşağı süzülen kan damlası keskin gözlü ya da sonuç çıkarmaya eğilimli bir poliste şüphe uyandırıp kokain kokusunu alan köpekleri resmen üstüne saldırtmca gümrükte tutuklanıp Palermo hapishanesinde yattığında yerel şarkılara merak salmıştı. Bana da iki CD göndermişti, biri Modugno'nun, öteki Zappulla diye birinin; ahırda yüksek volümde çalan şarkının Zappulla'nın sesinden olduğundan aşağı yukarı emindim, söylediği şarkı benim CD'de vardı; bazı şarkı-

ların adını hatırlıyordum: "I puvireddi", "Suspirannu", "Luntanu", "Bidduzza" ya da "Moro pe ttia"ydı; güzel, hoş, hüznü biraz bayağı şarkılardı, hüzünlü ve biraz bayağı bir dönemimde onları ısrarla, zevkle dinlemiştim; ahır Sicilya'da olsa gerekti; muhafızlardan birinin omzuna kayışla asılı *lupara*, yani oralarda avlanmak ve hesaplaşmak için eskiden, belki hâlâ kullanılan namluları kısaltılmış çifte de aynı şeyi düşündürdü bana; öteki adamın koltuk altında bir kılıfın içinde iri bir tabanca vardı; ceketini havalı biçimde omzuna atmıştı, ceketin kolları boşta sallanıyordu, gömlek kolları kıvrılmıştı; bileğinde iri kare bir saat, bir elini tutsağın iskemlesinin arkalığına dayamıştı; bağlı adam diğerlerinden daha şişman ve daha yaşlıydı; ötekilerse ince ve genç; üçünün de ağzı şarkının sözlerine uygun oynuyordu; hepsi şarkıyı ezbere biliyor, Zappulla'yla birlikte mırıldanıyorlardı; koro halinde değil, her biri deyim yerindeyse kendi hesabına, dalmış, ötekilerden ayrı, adeta içinden mırıldandığı halde bu tuhaf mutabakat sanki iki gardiyanla bir mahpus ya da iki cellatla bir kurban değilmişlercesine, bağlı adamı kötü bir kader beklemiyormuşçasına, geçici olarak bir şeyi paylaşmalarına imkân sağlıyordu; dipteki hayvan kuyrukları da sanki aynı tempoda sallanıyordu; gizli mekândaki canlılar garip ve aykırı bir uyum içindeydi; hatta *lupara*'lı adam ayaklarını yerden kaldırmadan hafifçe sallanıyordu; sadece bacaklarıyla çifteyi taşıyan gövdesi "I puvireddi" ya da "Moro pe ttia"nın yani Sicilya lehçesinde "Zavallıcıklar" ya da "Senin için ölürüm"ün ahenkli ritmine uygun biçimde salınıyordu.

Bu hal birkaç saniye sürdü sadece, sonra birden kapı açıldı –dışarıda çimenler, hoş bir kır göründü bir an– ve üç kişi daha içeri girip kapıyı kapadılar; öndeki, liderleri Arturo Manoia'ydı. Yerinden oynamadığı halde sürekli başparmağıyla ittiği tecavüzcü ya da memur gözlüğüyle karşımdaydı; o şekilde, ayakta ve hareket halindeyken, meşgulken de aynı şekilde gözlüğünü itiyordu; sütlü kahve rengindeki mat gözlerinin aşırı hareketliliği ve iri gözlük camları yüzünden bakışlarını görmek mümkün değildi neredeyse, sanki bakışlarını birkaç saniyeden fazla sabitleştirmekte güçlük çekiyordu ya da bakışlarının incelenmesinden hoşlanmıyordu. Anında tanıdım onu; kendisini unutulmaz bir gece boyunca görmüş, az önce yanından ayrılmıştım; videoda daha genç görünmüyordu, yakın tarihte çekilmiş olma-

lıydı ya da adam yaşsız insanlardandı ve karısının aksine değişmiyordu; sivri olmamakla birlikte *bazzone* sınıfına girebilecek fazlasıyla uzun, istilacı çenesiyle karşımdaydı. Genel öç alma eğilimiyle karşımdaydı. Daha onu ilk gördüğüm anda bu eğilimini herhalde en ufak bir kışkırtma ya da bahane karşısında, hatta ikisine de gerek olmadan uygulamaya döktüğünü, muhtemelen öfkesini neredeyse hiçbir zaman dışa vurmadığı için ölçülü diye tanınmakla birlikte sinirli bir adam olduğunu düşünmüştüm. Ama ayrıca öfkesini dışa vurduğu nadir durumların mutlaka ürkütücü olduğunu, "şahit olunmaması gerektiğini" de düşünmüştüm. Şimdi, onunla vedalaştıktan sonra, artık karşımda değilken, gecenin sonunda beklenmedik biçimde bu nadir durumlardan birine, bir öfke nöbetine ekranda şahit olacaktım. Bunu bir lanet gibi hissettim; onu videoda takım elbisesi ve kravatıyla ahırın kapısında gördüğüm anda anladım. Kendimi hazırladım, ne olursa olsun bakışlarımı kaçırmamaya, gözlerimi kapatmamaya karar verdim. Seans boyunca katılaştığımı ya da içimde zehrine karşı bir panzehir, en azından direnç oluşturduğumu Tupra'ya kanıtlamak istiyordum.

Üç adam içeri girdiğinde müzik kesilmemiş, sesi bile kısılmamıştı; bu yüzden Manoia'nın elleri bağlı adama söylediklerinin çok azını duyabildim, duyduklarımın da pek azını anlayabildim; bana öyle geldi ki Güneyli aksam iyice abartılıydı ya da İtalyancaya Sicilya lehçesi karıştırıyordu. Ama adamla sert, hoşnutsuzlukla, küçümseyerek konuşuyordu; kulak tırmalayıcı sesi yükselmişti; ellerini oynatıyor, ara sıra bir tokat atıyordu, tokatlar el hareketlerinin bir parçasından ibaret gibiydi, azarların altının çizilmesi, neredeyse istemsiz ya da kendinin farkında olmadığı şamarlardı; bu ancak tokadı yiyen kişinin hiçbir değeri kalmamışsa, bir eşyaya dönüşmüşse mümkündür. Bağlı adam elinden geldiğince cevap veriyordu; kuşkusuz lehçe kullanıyordu, çünkü söylediklerinin tek kelimesini anlamıyordum; Manoia'nın kesintisiz ve süratli laf kalabalığıyla yarıda kesilen yarım yamalak cümlelerdi; tutsağa pek bakmamaya çalışıyordum; onu ne kadar bireyselleştirmezsem sonunda başına gelecekler de beni o kadar az etkilerdi; başına feci bir şey geleceği kesindi; durum bunu gerektiriyordu; ayrıca sahne utanç verici ya da gerçek bir şiddet içeren olaylar arasından seçilmiş, montajlanmış DVD'de yer alıyordu; her şeye rağmen baktım adama, alışkanlık ağır bastı; tombul, koca kafalı, kiraz dudaklı, çok

kısa saman sarısı, kıvırcık saçlı, patlak gözlü, tarlalarında hâlâ yaya dolaşan küçük toprak sahiplerinin yanık tenine sahip, köylü tarzında iyi giyimli, kırk yaşını geçmemiş bir adamdı. Manoia sonunda konuşmasını noktaladı –ama gazabı devam ediyordu– ya da kısa bir ara verdi; ardından söylediği şeyi anladım: "*Tappategli la bocca*," diye emretti tetikçilere –daha doğrusu onun sert sessizleri yumuşağa dönüştüren telaffuzuyla "*Dabbadegli la bogga*"– belki de daha sonra, görüntüler sayesinde anladım: Biri tabancalı öteki çifteli iki adam tutsağın ağzına peş peşe, neredeyse basınç uygulayarak iki bez parçası tıktılar, nasıl sığdırdılar bilmiyorum; ardından da bir kulağından ötekine uzanan uzun bir bant yapıştırıp öksürmesine engel oldular; adamın yüzü kızarıp bozardı; bir an gözleri yuvalarından uğrayacakmış gibi göründü; yanakları sanki dişleri ihtihaplanmış gibi şişmişti; bezler kırmızı beyaz kareliydi, belki bir *trattoria*'nın peçeteleriydi; yapışkan bantın altından üstünden bez parçaları sarkıyordu; bu kadar muazzam ya da vahim ne yapmıştı acaba, Del Real gibi ispiyonlamış mıydı, korkup yan mı çizmişti, yarı yolda mı bırakmıştı, kaçmış mıydı, uyuya mı kalmıştı; sıradan bir düşman gibi durmuyordu, öyle de olabilirdi, belki biri onun yüzünden ölmüştü, henüz ölmesi beklenmeyen bir Sismi ajanı, eğer ki Manoia Sismi üyesiyse. O sırada Manoia ceket cebinden bir nesne çıkardı, göremedim, kısa bir şeydi, belki küçük bir bıçak, küçük bir kaşık, sivri, madeni bir törpü, bir kalem. "*Adesso vedrai*," dedi adama, "Şimdi görürsün"; devam eden şarkıya rağmen bu sözleri açıkça işitildi. Oturan adamın kafası Manoia'nın göğüs, kol hizasındaydı. Ona biraz daha yaklaştı, iki adım atması yeterli oldu; elinde tuttuğu nesne her neyse, onunla adamın yüzünde iki seri hareket yaptı; tavrı bir azıdişini uyuşturmadan filan doğrudan sökmeye hazırlanan eski dişçileri andırıyordu; bir, iki ve söküp aldı, resmen, kökünden, ama dişlerini değil; yarıya bölünmüş iki şeftalinin ya da karpuzun çekirdeklerini veya kırıp açtıktan sonra cevizin içini kaşıkla oyup çıkarır gibi oydu çıkardı; ben önceki kararıma rağmen kendiminkileri kapatmak zorunda kaldım; insanın başka çaresi kalmıyor; Tupra açık mı kapalı mı olduklarını tam bilemesin diye elimle kapatmamaya çalıştım; bir yandan Zappulla şarkı söylüyordu, ara sıra tek tek kelimeler çalınıyordu kulağıma: "*sfortunate*", "*mangiare*", "*cerco*", "*soffro*", "*senza capire*", "*malate*", "talihsiz", "yemek", "arıyorum", "acı çeki-

yorum", "anlamıyorum", "hasta"; bir anlam çıkarmak için yeterli değildi, ama insan her şeyden anlam çıkarabilir: Gözlerimin boş kalan talihsiz çukurları, peçete ya da bez yemek zorunda bırakıyorlar beni, kurtulmanın bir yolunu arıyorum, sakatlanıp acı çekiyorum, bu hasta yaratıkların zalimliğini anlamıyorum... "*E quando son le feste di Natale*" (ve Noel bayramı geldiğinde) ise, yakalayabildiğim en uzun ifade olduğu halde faydasızdı; şarkıyı duymaya devam ediyordum, evet, ayrıca inanamayış, çaresizlik ve acının insanlıkdışı homurtularını da, çığlık ya da haykırış değil ama, kareli bezler onu engelliyordu; buna karşılık artık görmüyordum, bu da bir şeydi; ama Reresby'yi aksine inandırmaya çalışıyordum, belki başarıyordum da.

Kısacası, korkmuştum ("Keşke unutabilsem ne olduğumu ya da hatırlamasam şimdi ne olmam gerektiğini"). Manoia'dan korkmuştum, Tupra'dan korkmuştum, onlara bulaştığım için kendimden de biraz korkmuştum ("Evet, keşke hatırlamayabilsem, şimdi ne olmam gerektiğini"). Tupra kumandayı kullanarak görüntüyü dondurdu; içime zehrinin son damlasını da zerk etmişti, hem de etimolojinin gerektirdiği şekilde gözleri kullanarak. Videoyu durdurduğunu sesler kesilince anladım. Gözlerimi açtım, bakmak için cesaretimi topladım, neyse ki dondurduğu sahnede Manoia'nın sırtı artık kör olan adamın yüzünü kapatıyordu.

"Yeterince gördün," dedi Tupra, "ama sahne burada bitmiyor; dostumuz kurbanını biraz daha aşağılıyor, ardından boğazını kesiyor, o kısmından esirgeyeceğim seni, çok kan akıyor. Yani gördüğün kısmı gereksizdi aslında, zaten birkaç saniye sonra öldüreceği birine niçin o ön acıyı çektiriyor?" Bunu içten bir şaşkınlıkla, üzülür gibi ve sanki bu niçine daha önce çok kafa yorup hiç kavrayamamış gibi söylemişti. "Anlayamıyorum, ya sen Jack? Sen anlıyor musun? Jack."

Susuyordum, birkaç saniye boyunca tek kelime etmek istemedim, çünkü konuşursam dağılacağımdan, sesimin titreyeceğinden korkuyordum, hatta ağlayabilirdim de; bunun ise kesinlikle olmaması gerekiyordu, orada ve o sırada yasaklamıştım kendime ağlamayı. Çenemi sıktım, sıkmaya devam ettim, sonunda alay taklidi olmaya çalışan bir tonda cevap verecek gücü buldum kendimde:

"Kendisine sorsaydın ya. Şansını kaybettin. Öğrenmek için bütün bir gecen vardı." Cevabım onu biraz şaşırttı gibime geldi, bu çıkışı

beklemiyor olmalıydı. Sonra ekledim: "Belki öteki işlemi yaparken öldüreceğini henüz bilmiyordu. Karar vermemişti belki. Bazen öfke ilk cezayla dinmez, öfkeyi tatmin etmek için daha ileri gitmek gerekir. Belki öldürmekten başka çaresi kalmamıştı. Bazı insanlara bu bile yetmez, iki kere öldürmeye çalışırlar, ölüyü gereksiz yere öldürmeye çalışırlar. Cesedi parçalar ya da mezarı talan ederler, tekrar yapamayacakları için öldürdüklerine hayıflanırlar. Bizim İç Savaş'ta çok olmuştu bu. Şimdi de ETA'da oluyor, bir kere onları tatmin etmiyor." Sonra ilk söylediğimde ısrar ettim: "Ama bana niye soruyorsun, o senin arkadaşın, ona sorsaydın."

Tupra tekrar bir sigara yaktı, çakmak sesini duydum, henüz ona bakmıyordum. DVD'yi tamamen durdurdu, ayağa kalkıp diski çıkardı, parmaklarının arasında özenle tutarak karşımda ayakta durup konuştu:

"Yo hayır, Manoia'nın bu kaydın bende olduğundan haberi yok, hayalinden bile geçmez. Yani onunla ilgili elimde bir şeyler olduğunu tahmin ediyordur, ama ne olduğunu bilmiyor. Bunun olacağını asla düşünemez. Ne olursa olsun, gördüğün gibi Garza denilen o geri zekâlının hayatını kurtarmış olabilirim. Bana kızacağına senin deyiminle cezalandırma işini ben üstlendiğim için teşekkür etmen gerekirdi. Oradan cezasız çıkamayacağı konusunda hiç kuşkun olmasın."

Epey bir süredir nereye varacağını biliyordum: "Öyle gerekiyordu, böylece daha büyük bir felaketten kaçındım ya da öyle olduğuna inandım; on kişiyi öldürmesinler diye bir kişiyi öldürdüm, yüz kişi telef olmasın diye on kişiyi öldürdüm, bin kişiyi kurtarmak için yüz kişiyi öldürdüm" ve böyle sonsuza kadar gider, onca insanın Hıristiyan ya da gayrihıristiyan mezarlarında bir türlü gelmeyen son yargı gününü beklerken yüzyıllardır hazırlayıp geliştirdikleri eski bahane; hayattan ayrıldıkları anda bu son yargıya hâlâ inanan kim bilir kaç kişi vardı, uzun tarih boyunca bütün katiller ve kışkırtıcılar. Ama benim derdim şimdi ona sitem etmek değil, kendimi sağlam tutmaktı; sağlam değildim, kayıtsız görünebilmek için neler vermezdim. Gerçek bir soru, yani her halükârda, sağlamken de sormak isteyeceğim bir soru sormayı denedim.

"Eğer sende bir şeyler olduğunu tahmin ediyorsa ve madem elindeki böyle bir şey, gece boyunca niçin o kadar temkinliydin? Ondan

bir şey talep etmek değil, onu memnun etmek istiyormuş gibiydin. Bana açıkladığına göre, bu kayıtlar özellikle birilerinin sorun çıkarmadan, direnmeden ödün vermesini sağlamak ve şantaj yapmak için yararlı, ama bana öyle geliyor ki konu her neyse onu ikna etmekte ya da elde etmek istediğin şeyi ondan koparmakta zorlanıyordun."

Tupra biraz eğlenirmiş, biraz da sinirlenirmiş gibi baktı bana. Ben henüz oturduğum puftan kıpırdamamıştım, yani bana tepeden bakıyordu.

"Onda bizimle ilgili birtakım kayıtlar olmadığını nereden biliyorsun? Böyle durumlarda avantaj kaybedilebilir, hükümsüz kalabilir." "Benimle" değil, "bizimle" demişti; Rendel'la veya bana çok temkinli görünmesine rağmen Mulyran'la ilgili olabileceğini düşündüm; Pérez Nuix'i o ahırda Manoia'nın yaptıklarına benzer biçimde davranırken hayal etmem imkânsızdı. Elbette Tupra'yla ilgili de olabilirdi veya onların hepsinden ya da bizim hepimizden daha tepedeki biriyle ilgili de; ben de artık "biz"dendim. Belki de farklı açıdan töhmet altında bırakan, buna özdeş olmayan, bununla karşılaştırılamayacak, bu kadar ürkütücü olmayan bir videoydu, öyle olmasını umuyordum. Sicilya videosunda gördüğüm şey iğrençti, Ciudad Juárez ve başka yerlerde çekilmiş olanlar da; unutmam imkânsız olacaktı, daha da tercih edilir olanı, silmek de öyle: sanki hiç var olmamış, yeryüzüne ayak basmamış, dünyayı dolaşmamış ya da benim gözlerimin önünden geçmemiş gibi.

"Sicilya'da çekilmiş, değil mi?" diye sordum bunun üzerine; teknik bir tonda konuştum, insan yıkılmanın eşiğindeyken en çok bu ton yardımcı olur.

"Bravo Jack, gittikçe yetkinleşiyorsun," diye cevap verdi ve alkışlarmış gibi yaptı, ama bir elinde DVD, ötekinde sigarayla alkışlayamadı. "Nereden anladın, şarkıdan mı, lisandan mı, yoksa ikisinden de mi?"

"Üç şeyden. Bir de adamın *lupara*'sından. Övünülecek bir şey değil." İtalyanca bilmediği halde terimi biliyordur diye düşünmüştüm. Yanılmışım, şaşırttı beni.

"Nesinden?"

"*Lupara*." Yazılışını İngilizce olarak söyledim. "Orada çifteye verilen ad."

"Vay canına, ne çok şey biliyorsun." Belki de sağlam duruyormuşum gibi yapmam gerçekten rahatsız ediyordu onu; gözlerimi o kadar çok kapattıktan sonra, birlikte yemek yediğim, içki içtiğim, elini sıktığım, karısıyla dans ettiğim adamı birinin gözlerini oyarken görünce darmadağın olacağımı varsaymıştı muhtemelen. Perişan olmuştum elbette, içim titriyordu, bir an önce gitmek istiyordum, ama Tupra'ya o halimi seyrettirecek değildim; o gece bana yeterince işkence etmişti, ona bir de bu zevki tattırmaya niyetim yoktu. Flavia kocasının zalim yüzünden tamamen bihaber olsa gerekti; en sevdiğimiz insanların bugünkü yüzünü de, dünkü yüzünü de tanımayışımız inanılmaz bir şeydir; yarınki yüzlerinden hiç söz etmeyelim.

"Benim merak ettiğim, nasıl olup da orada bir kamera bulunduğu; tahmin ettiğim kadarıyla kırın ortasında, ücra bir ahırda, çok tuhaf değil mi?" Teknik tondan ayrılmamaya çalıştım; toparlanma çabamda yardımını görüyordum.

Tupra tekrar tepeden baktı bana; bu sefer sinirlenmekten çok eğlenerek.

"Evet Jack, çok tuhaf olurdu, eğer ki *lupara*'lı adam –bak senden ne çok şey öğreniyorum–" kelimeyi çok kötü telaffuz etmişti, pek kulağı yoktu, "önceden kamerayı oraya yerleştirip gizlemiş olmasaydı. Bir fark eden olsa, o da iskemledekiyle aynı akıbeti paylaşabilirdi."

Bunun üzerine sorduğum sorunun cevabı aslında umurumda değildi; gidebileceğim ânı beklerken sırf kendimi güçlendirmek için, önceki tonu değiştirmeden sordum.

"O suratla İngiliz olduğunu söylemeyeceksin herhalde. Bizim bir ajanımız olamaz." "Sizin" diyecektim az kalsın, ama düzelttim, daha doğrusu vaktinde lafımı değiştirdim, belki ironik olarak, belki de belli belirsiz bir faydacılıkla.

Cevap aşikârdı: "Paran varsa kolay" ya da "Çevren varsa kolay" veya "Şantaj diye bir şey var", ama Tupra son dakikada ilginç olmaya çalıştı. Doğruyu söylemek gerekirse gece boyunca ara ara aynı şeyi yapmıştı.

"Orasını karıştırma Jack." Karşımdan ayrılıp DVD'yi aldığı çekmeceye gitti, özenle yerleştirdi, hazine çekmecesini kilitledi. Sonra masanın karşı tarafından, yarı karanlıkta sorusunu tekrarladı. Bir yandan duman üflerken, bir yandan da iri ağzıyla, dolgun ve etli, hem

aşırı yumuşak, hem aşırı geniş dudaklarıyla sordu: "Bütün bu süre boyunca enine boyuna düşünmüşsündür; arabada sorduğum soruyu cevapla bakalım şimdi. Daha önce görmediğin ve bir daha görmeyeceğin, umarım görmeyeceğin şeyleri gördükten sonra. Söyle bakalım: Niçin önüme geleni tartaklayamam, önüme geleni öldüremem? Kendi fikrini söyle. Her yerde ne kadar çok yapıldığını ve bazen ne kadar aldırmadan yapıldığını gördün. Öyleyse niçin yapılamayacağını açıkla bana."

Onun nezdinde klasik cevapların hiçbiri işime yaramazdı, bunu ilk andan beri biliyordum. Reresby'nin sorusunu tekrarlayacağını düşünmemiştim, neden bilmem, o da tıpkı benim gibi, Wheeler gibi istemezse asla ipin ucunu kaybetmez, çözümlenmemiş konuları unutmaz, avını elinden kaçırmazdı. Aptal aptal, sanki duvarlarda bir cevap bulacakmış gibi etrafıma baktım; oda yarı yarıya karanlıktı, ışıklar kısıktı. Belki diğer görüntülerden, kahrolası televizyon görüntülerinden ve Tupra'nın canlı görüntüsünden yorulduğumdan, birkaç saniye boyunca dinlenmek için odadaki tek resme baktım: kravatlı, kıvrık bıyıklı bir İngiliz subayın Military Cross nişanıyla portresi; saç çizgisi kalp şeklinde, kaşları kalın, bakışları mahzun; muhtemelen benim o andaki bakışlarım gibi; sahte tonuma rağmen beni Tupra nezdinde ele verecek olan da, bitkinliğimin yansımasını gördüğüm bu kederli bakış olacaktı. Resmin altındaki imzayı zar zor sökebildim, "E. Kennington. 17" diyordu; bu adı *careless talk* kampanyasını anlatırken Wheeler'dan duymuştum; 1917, yani Birinci Dünya Savaşı'nın göbeğinde, Wheeler'la babamın çocukken yaşadıkları savaş; henüz dünyanın yüzünden silinmemiş olmaları, tek gözü kör ya da kararsız unutuşa gömülerek yarı yarıya kurtulmuş olmamaları inanılır gibi değildi; portredeki subay, eğer ki Tupra kim olduğunu bilmiyorsa unutuşa gömülmüştü muhtemelen; o savaştaki ölümler belki bütün savaşlardakinden beterdi; demek istediğim, ölüm şekli kötüydü, hem gelişmiş teknikler kullanılıyor, hem de göğüs göğüse, süngüyle çarpışılıyordu; cephelerde sayısız insan ölmüştü ya da kimse ölüleri saymaya cesaret edememişti. Konuyu biraz olsun dağıtmaya, zaman kazanmaya çalıştım:

"Şu subay kim?" diyerek resmi işaret ettim.

Reresby sırf soruyu geçiştirmek istercesine çelişkili bir cevap ver-

di: "Bilmem. Dedem. Çehresi hoşuma gidiyor." Ama hemen ardından ısrarı sürdürdü: "Niçin yapamam, söylesene."

Ne cevap vereceğimi bilemiyordum, hâlâ çok etkilenmiş durumdaydım, hâlâ dehşet içinde, hâlâ sarsılmış haldeydim. Buna rağmen ağzımdan neredeyse istemsiz, kesinlikle düşünmeden, adeta suskun kalmamak için bir cümle çıktı:

"Çünkü o zaman kimse yaşayamazdı."

Cümlenin nasıl bir etkisi olduğunu ya da bir etkisi olup olmadığını göremedim; cevabıma güler miydi, gülmez miydi, alay mı ederdi, aksini mi ileri sürerdi, yoksa küçümseyerek, cevap bile vermeyerek üstünde durmaz mıydı, bilemeyecektim, çünkü cümle ağzımdan çıktığı anda arkamda kadının sesini duydum:

"Bertie, kiminle birliktesin, ne yapıyorsun, uyutmadın beni, saat kaç biliyor musun, yatmayacak mısın artık?"

Ailevi bir tonda söylenmişti bunlar. Döndüm. Kadın koridorun ışığını yakmış, kapıyı açmıştı; eşikte, karanlıkta kalan silueti arkadan vuran ışıkta belirgindi, yüzü görünmüyordu. Üzerinde bürümcük ya da benzer bir kumaştan ayaklarına kadar inen şeffaf bir sabahlık vardı; beli bir kuşakla sıkılmıştı ya da sabahlığın kesimi öyleydi; gerisi bedenine değmeden dökülüyor ya da o izlenimi uyandırıyordu; silueti net ve ince kumaşın ardında çıplak gibiydi, ama benim sesimi duyduysa ya da çeşitli sesler duyduysa muhtemelen çıplak değildi; ayağında yüksek ve ince topuklu terlikler vardı, tıpkı eski iç çamaşırı ya da gecelik ve sabahlık mankenleri gibi, ellili yılların ya da altmışların başlarının poster kızları gibi, çocukluğumdan kalma bir kadın. Bir takvim sayfasını andırıyordu. Güzel kokuyordu; kapının eşiğinden odaya yayılan, odadaki dehşeti dağıtırmış yanılgısı yaratan seksi bir koku. Vücudunun şekli kum saati ya da Coca-Cola şişesi gibi değildi, ama ona yakındı; arkasındaki parlak ışıkta mükemmel, çekici bir siluet halinde belirmişti; uzun boylu, uzun bacaklıydı, kayılacak bir kaydırak; yani De la Garza'yı tahrik etmiş, aklını başından almış eski karısı Beryl olabilirdi. Bunun üzerine De la Garza'yı hatırladım; belki artık o kadar temiz olmayan özürlüler tuvaletinde yaralar içinde, kıpırdayamadan yatıyordu hâlâ. Suçluluk duydum, ama o gece oraya gidip onu arayacak, haline bakacak olan kişi ben değildim; iflas etmiştim, teslim olmuştum. Onunla başka gün büyükelçilikte ilgilenir-

dim, nasıl olsa birileri er geç onu bulup bir ambulans çağırırdı. Buna karşılık Manoia'lar uzun süredir Ritz Oteli'ndeki yataklarında huzur içinde, barışmış uyuyor olmalıydılar; Flavia bir gece başarısı kazandığı, onun yüzünden olay çıktığı için tatminli ve memnun olsa gerekti, gerçi gözlerini kapatırken, "Bu gece hâlâ iyiydi, evet, peki ya yarın? Bir gün yaşlanmış olacağım," diye de düşünmüştü herhalde. Kapının eşiğindeki kadın her kimse, onun çıkıp gelmesi beni gitmeye mecbur ediyor ya da nihayet gitmeme fırsat sağlıyordu. Tupra'nın beni tanıştırmaya niyeti varmış gibi gelmedi bana.

"Bir meslektaşla biraz mesai yaptık. Hemen geliyorum canım," dedi masanın ardından. "*My dear*," demişti, "canım benim."

"Demek ki onu bekleyen varmış, yalnız yaşamıyormuş, en azından bazı geceler sevgilisiz kalmıyormuş," diye düşündüm ayağa kalkarken. "Demek onun da bir zayıf noktası, yanı başında biri var. Bir de eski tarzdan hoşlanıyor, yani onun deyimiyle dünyanın şimdiki tarzından değil. Dünyanın şimdiki tarzı belki ekranda ve kötürümler tuvaletindeydi ve beni onunla zehirledi."

VI

Gölge

Acele etmedim, *I did linger and delay*, oyalandım, geciktirdim; büyükelçiliğe gidip De la Garza'yla bizzat ilgilenmeye karar verdiğim o "başka gün" gelinceye kadar aradan iki ay kadar geçti. Akıbetiyle ilgilenmediğimden, kaygılanmadığımdan değil; onu sık sık endişeyle, üzüntüyle düşünüyordum; o tatsız ve uzun geceyi izleyen günlerde Londra gazetelerini yakından takip edip bu konuda bir haber aradım, ama olaydan hiçbir gazetede söz edilmedi; Rafita uğradığı saldırıyı polise bildirmemişti herhalde. Tupra'nm gözdağı ya da onun kesin talimatlarıyla sözlerini çevirirken benim verdiğim gözdağı etkili olmuştu belli ki. *El País*'le *Abc*'yi de her gün aldım (*Abc*'**yi** almamın nedeni, piskoposlar gibi diplomatların da başına gelenlerle ilgili diğer gazetelerden daha fazla haber içermesiydi), ama ilk günlerde ikisinde de bir şey çıkmadı. Sadece yaklaşık on gün sonra, çeşitli Avrupa başkentlerinin güvensizlik açısından karşılaştırıldığı bir röportajda, *El País*'in Londra muhabiri raporunda şöyle bir değinmede bulunmuştu: "Birkaç hafta önce, bir büyükelçilik görevlisinin ilk ifadesine göre gece vakti sokak ortasında tanımadığı kişiler tarafından görünürde bir sebep yokken yediği dayağın ardından hastaneye kaldırıldığı öğrenildiğinde, Londra'daki İspanyollar telaşlanmıştı. Görevli daha sonra gaddarca saldırının (çok sayıda çürük ve birkaç kırık kaburgakemiği) moda diskoteklerden birinde kavga sırasında olduğunu itiraf edince olayın tesadüfi, bağlantısız ve hatta belki hak edilmiş, en azından kişisel olduğunu düşünen topluluk teskin oldu."

Muhtemelen De la Garza durumunu üstleriyle meslektaşlarından gizleyememiş, işe gelmeyişini açıklaması gerekmişti; bu yüzden böy-

le bir hikâye anlatmıştı, belki terbiyesiz birtakım adamların onu kışkırttığını, belki bir hanımı korumak istediğini (hanımları taciz edenler onları savunur geçinmekten hoşlanır; De la Garza'nın cümlesi hatırımdaydı: "Kadınların hepsi orospudur, en güzelleri de İspanyollardır"), belki de adamın biri İspanya'ya hakaret edince tepesi attığını, mecburen kavga ettiğini söylemişti; olaydan alnının akıyla sıyrılabilmek için (elbette kendi ölçütlerine göre ve sadece anlatıda, yoksa sıkı bir dayak yediği aşikârdı) ne gibi bir hikâye uydurduğunu merak ettim: "Evet, cıcığımı çıkardılar çıkarmasına, ama bir de onların yediği dayağı görseydiniz, pestile çevirdim adamları," diye şişinmiş olmalıydı, tıpkı onca eski ve yeni yazarımız gibi yine bayağılıkla kokuşmuşluğu birleştirerek, salgın gibiydi. Yazıdaki "belki hak edilmiş" ifadesinin tek açıklaması çevresinde uyandırdığı antipati olabilirdi; uygunsuz sayılabilecek bir ifadeydi, muhabir fikir yürüttüğü için azarlanmıştı mutlaka. Kendimi kavgacı, terbiyesiz bir herif olarak hayal etmek komiğime gitmişti; en azından Tupra'nın tahminlerinin doğru olduğunu öğrenmiştim, oracıkta, tuvalette teşhisi koymuştu: İki-üç, en fazla dört kırık kaburgakemiği; belki cerrahlar ve kasaplar gibi her vuruşun, her kesiğin, seçilen noktaya ve kullanılan güce bağlı olarak etkisini hesaplayanlardandı Tupra da; belki tecrübesi vardı, yoğunluğu ve derinliği ölçmeyi öğrenmişti ve hiçbir zaman ölçüyü kaçırmıyordu, ne kadar zarar verdiğini tam olarak biliyordu ve planlamamışsa aşırıya kaçmamaya çalışıyordu. Onunla kavga etmek akıl kârı değildi, fiziksel kavgadan söz ediyorum.

Dediğim gibi, bir süre erteledim; De la Garza'yı biraz toparlandıktan, hıncıyla telaşı ve en derin duygu olan korkusu biraz yatıştıktan sonra aramayı ya da ziyaret etmeyi tercih ediyordum. Anlaşılan Tupra'yla beni dinlemiş, sözlerimizi ciddiye almıştı; olayı Wheeler'a da, nüfuzu azalmakta olan nüfuzlu babası Don Pablo'ya da anlatmamıştı. Ben Wheeler'ı epeydir ziyaret etmemiştim, ama on-on beş günde bir telefonda konuşmaya devam ediyorduk; hemen her zaman olduğu gibi büyüleyici ve motive edici sohbetlerimiz de oluyordu, ama çoğu rutindi. Bir keresinde kayıtsız bir tonda Rafita'ya değindim, hemen atıldı: "Aa, başına gelenleri duymadın mı? Feci bir olay, enikonu dövmüşler, hâlâ hastanede sanıyorum. Haberi doğrudan ondan almadım, henüz kimseyle konuşacak durumda değil; büyükelçiliktekilerden ve

babasından öğrendim; babası Londra'ya gelip ilk günlerde ona baktı; sürekli onun yanındaydı, Oxford'a bile gelemedi; eh, ben de artık bir yere kımıldamadığımdan görüşemedik." "Vah vah, nasıl olmuş peki?" diye sordum ikiyüzlülükle. "Tam bilmiyorum," diye cevap verdi. "Sarhoştu herhalde, değişik açıklamalar yapmış, sonra geri almış sözlerini, çelişkili şeyler söylemiş; belki kendi de tam bilmiyordur ya da sarhoşluktan hatırlamıyordur; nasıl içtiğini gördün, burada Lord Rymer'la hemen dost olmuştu, hatırlıyor musun? Ara sıra kullandığı, benim için anlaşılmaz olan o kaba ifadeleriyle terbiyesizlik sınırını aşmış olmalı; dövenler hemşerisiymiş galiba, yani hemşeriniz; bir diskotek tuvaletinde ifadesini almışlar, sırf bu iş için oradalarmış gibi; okul çocuklarının yapacağı şey, bizimkine de yakışıyor zaten. Ama kesin olan bir şey var, ciddi dayak yemiş, çocukların yapacağı şey değil; birkaç iri kemiği kırılmış. Bu arada engelliler tuvaletinde olması da kehanet gibi bir şey." Wheeler hemen her olayda komik bir unsur bulmaktan kendini alamazdı, bu yüzden hafif bir fesatlıkla ekledi (gülen gözlerini hayal etmekte zorlanmadım): "Şu anda her tarafı alçılıymış. Hastaların bazıları koridordan bakıp onu mumya sanıyormuş." Ardından konuyu değiştirip konuşmanın arasına sıkıştırdığı, "ifadesini alma"nın İspanyolca karşılığı olan tuhaf deyime döndü: "Bu '*zurrar la badana*' deyimini hâlâ kullanıyor musunuz, yoksa çok mu eskidi? Bu arada '*badana*'nın anlamını da hiç bilmiyorum, senin bir fikrin var mı?" Hiçbir fikrim olmadığını fark ettim; yıllar önce Oxford'daki öğrencilerim de beni bu şekilde utandırırdı; art niyetli sorularına cevap verebilmek için yalan söylemek zorunda kalır, ciddi ciddi not aldıkları saçma sapan sahte etimolojiler uydururdum. "İngilizceye ve başka dillere kıyasla İspanyolcada çok daha sıklıkla, söylediğiniz şeyin anlamını bilmiyorsunuz," diye devam etti Sir Peter, "buna rağmen son derece kendinizden emin, umursamadan söylüyorsunuz; mesela '*joder la marrana*'* ne demek kuzum? Yani kelime anlamını soruyorum. Ya da '*a pie juntillas*'?** (Kimi cahil yazarların '*a pies juntillas*' diye kullanmaları dikkatimi çekiyor, günümüzde bilemiyorum, ama eskiden böyle bir hata kabul edilemezdi.) Mesela '*a*

* *İsp.* Kelime anlamı: dingili kırılmak, deyim anlamı: bir işin bozulması –*ç.n.*
** *İsp.* Ayakları bitişik ya da tartışmasız –*ç.n.*

pie enjuto'*, '*a dos velas*'** ya da '*caérsele los anillos*'***. Hiçbir yüzük insanın parmağından düşmez, aksine, çıkarmakta zorlanılır. Sonra iki sokak arasındaki bina bloğuna niçin '*manzana*' diyorsunuz? Kimse de bilmiyor, Real Academia Española üyelerine bile sordum, hepsi umursamadan, utanmadan omuz silkiyor. Hımın, '*manzana*', ne saçma değil mi? Oysa kuşbakışıyla bile elmaya benzeyen yanı yok... Sonra '*a dos velas*' anlamına gelen o garip hareketi niçin yapıyorsunuz? İki parmağınızı burun deliklerinize götürüp üst dudağa kadar indiriyorsunuz, çok tuhaf bir hareket, ne alakası var anlamıyorum. Konuşurken çok jest ve mimik kullanıyorsunuz, çoğunun da anlamı yok, bilmeyince anlaşılması imkânsız; birçoğu da anlamıyla bağdaşmıyor; mesela şu parmakları gergin tutup öteki elin avucuna diklemesine bastırmak, anladın mı hangisini dediğimi? Görebilsen yapıp gösterirdim, artık hiç göremiyorum ki seni, pek az geliyorsun, Tupra seni sömürüyor mu, yoksa sevgilin mi var? Sanıyorum o hareketin anlamı, 'Kes, devam etme,' yoksa 'Hadi gidelim' miydi?.."

Wheeler dilbilimsel konulardan, deyimlerden laf açılınca usanmak nedir bilmez, uzun uzadıya üstünde durur, o sırada diğer her şeyi unuturdu; bense Oxford'da çeviri ve İspanyolca dersleri vermeye ilk başladığımdan beri biliyordum ki kendi dilim konusunda çok cahildim; hocalık haricinde pek vahim bir durum değildi, neredeyse bütün hemşerilerim aynı derecede cahildir ve bundan hiç utanmazlar. Wheeler'ın, tıpkı konuşma melekesinin gidip geldiği gibi aklının da ara sıra biraz gidip geldiğini düşünmeye başlamıştım. Konuşmayla aynı şekilde gidip gelmiyordu, kesinlikle yok olmuyordu, saçmalamıyor, bir şeyleri birbirine karıştırmıyordu da; sadece konudan konuya gereğinden biraz fazla atlıyor ve her zamanki hevesiyle, dikkatiyle dinlemiyordu karşısındakini; sanki dış dünya onu daha az ilgilendiriyor, iç dünyası hâkim oluyordu: araştırmaları, tefekkürleri, yaşlılara özgü ısrarlı düşünceleri, anlatılmaya, paylaşmaya uygun olmasa da

* *İsp*. Kelime anlamı: sıska ayakla, deyim anlamı: ayakları ıslanmadan yürümek ya da sağ salim, zahmetsiz –*ç.n.*

** *İsp*. Kelime anlamı: iki mumla, deyim anlamı: yoksunluk çekmek, meteliğe kurşun atmak –*ç.n.*

*** *İsp*. Kelime anlamı: yüzükleri düşmek, deyim anlamı: sosyal konumundan ötürü kendini aşağılanmış hissetmek –*ç.n.*

belki zihninden geçirmeye, düzenlemeye, kendi kendine açmaya, açıklamaya, tartmaya veya sırf düzeltilip tıpkı birkaç adım uzaklaşarak kütüphanesine, tablolarına, koleksiyonundaki kurşun askerlere, bir ömür boyu kuşkusuz bu amaçla, geri çekilip seyretmek amacıyla biriktirilen ve düzenlenen herhangi bir şeye bakarcasına seyredilmeye uygun olan anıları.

Telefonda fark ettiğim bu geveze içe dönüş hali yüzünden, ona öteden beri sormak isteyip kibarlık ve saygı adına, insanların ağzını aramaktan, kendilerine ayırdıkları ya da sakladıkları şeyleri yağmalamaktan, aşırı meraklı, hatta münasebetsiz görünmekten nefret ettiğim için, insanların bana konuşmanın akışı ya da dolambaçları, içerdiği övgüler ya da harareti nedeniyle anlatma hevesine kapıldıkları şeyleri değil, (anlatma hevesi geçici olduğu kadar kuvvetlidir de ve ona direnildiğinde ya da teslim olunduğunda kolaylıkla yok oluverir; ne var ki teslim olunduğunda geri dönüş yoktur, pişmanlık ya da İtalyanların ifadesiyle *rimpianto*, yani hayıflanma vardır bir tek) sadece gerçekten söylemek istediklerini söylesinler diye beklememe yol açan doğal eğilimim doğrultusunda ertelediğim soruları ona sormak için fazla zamanım kalmadı mı acaba diye bir korkuya kapılıyordum ara sıra. Fazla zor ya da imkânsız olmadan önce bazı şeyleri sormak istediğim kesindi; annemle babamın bütün hayatına damgasını vuran İç Savaş'a katılmış olduğunu çok kısa bir süre önce öğrenmiştim, onun için bir anekdottan ibaret ve çok kısa sürmüş olsa bile, İç Savaş maceralarını öğrenmek istiyordum; MI6 maceralarını, *Who's Who*'daki bilgilere göre 1942-46 arasında Karayipler, Batı Afrika ve Güneydoğu Asya'daki, Havana, Kingston ve başka bilmediğim yerlerdeki özel görevlerini, altmış yıl sonra açıklaması hâlâ yasak, muhtemelen geriye kalan ömrünün sonuna kadar da yasak kalacak olsa bile öğrenmek istiyordum; güney yarımkürede Rylands soyadıyla doğmuş Muvakkat Yarbay Peter Wheeler, ben ağzından koparmadığım takdirde hikâyesini mezara götürecekti; benim ondan önce tanıştığım, takdir edip matemini tuttuğum, yıllarca aralarındaki akrabalıklarından bihaber olduğum kardeşi Toby'yle anlatmadığı ilişkisini öğrenmek istiyordum; oluşturulduğunda adı olmayan, şimdi de olmaması gereken, Tupra'nın özel konuşmalarında "insan yorumcusu", "hayat çevirmeni", "hikâye tahmincisi" gibi terimler kullanmasını eleştirdiği grup

bünyesindeki faaliyetini de öğrenmek istiyordum; "İsimler, sanlar, lakaplar, takma adlar ve örtmeceler tutar ve insan fark etmeden yapışır kalır," demişti; "sonunda nesnelere ya da insanlara hep aynı şekilde değinmeye başlarız ve bu da kolaylıkla isme dönüşür. Sonra kimse silemez o adı, kimse de unutmaz." Doğruydu söylediği, ben artık unutamayacaktım onları, çünkü o grubun bir üyesiydim ve Wheeler'ın grubunun yozlaşmış uzantısı olan grupta bu terimleri duymuştum; ayrıca karısı Val'in ya da Valerie'nin gencecik yaşındaki ölümünü de öğrenmek istiyordum; kendisi bunu hep başka güne bırakmayı tercih etse ve esasen hiçbir şeyin asla anlatılmaması gerektiğini düşünse bile.

Hatta bana öyle geliyordu ki –teşhisten çok şüphe sayılırdı– Wheeler'ın eskiden avını kavrayıp kaçırmayan eli gevşiyor olabilirdi; Tupra'yla ben ve muhtemelen genç Pérez Nuix hâlâ avımızı elimizden kaçırmıyorduk; üçümüz de henüz huzursuz, en azından müdahaleci yaşlardaydık; gayretkeş yıllar kaç yaşma kadar sürer esasen; kaygılı, nabzın hızlandığı, hareketli yıllar, ani değişimlerin, baş dönmesinin yılları, onca adımın atıldığı, onca şüphenin beslendiği, onca işkencenin çekildiği yıllar, insanın mücadele ettiği, entrikalar çevirdiği, savaştığı, karşısındakini tırmalamaya, kendi tırmalanmaktan kaçınmaya çalıştığı yıllar, olayları kendi çıkarına uygun şekilde saptırmak istediği yıllar, bu çıkar sık sık ustalıklı, o sahte görünümü yaratan kendimiz olsak da bizi kandıracak kadar ustalıklı bir şekilde soylu bir dava görünümüne bürünse bile. Demek istediğim, Wheeler entrikalarından ve yaptığı planlardan uzaklaşıyordu ya da bende bu izlenimi uyandırıyordu; sanki sonunda iradesi ve kararlılığı zayıflamış gibi; belki de yıllar boyunca onları güçlendirdikten, geliştirip besledikten ve elbette uygulamaya geçirdikten sonra, artık ansızın onları küçümsemeye, bir karşılıkları ya da kendi başlarına bir meziyetleri olmadığını düşünmeye başlamıştı. Kendine yoğunlaşmıştı, bunun dışında pek az şey onu ilgilendiriyordu. Doksan yaşının üzerindeydi, buna ne şaşırabilirdim, ne de bu yüzden ona sitem edebilirdim, zamanı gelmişti.

Bu uyarılara, onunla hep sınırsızmış hissini taşıdığım zamanı bulamamaktan giderek daha fazla korkmama rağmen, ziyaretlerimi, sorularımı erteleyip duruyor, onu görmeye gitmiyordum. Bana Tupra ve kökeni, geçmişi, ne kadar tehlikeli olduğu, kişiliği, "damarlarında taşıdığı ihtimaller" (Wheeler bu ihtimalleri daha iyi biliyor olsa ge-

rekti, onu daha uzun süredir tanıyordu) hakkında bir şeyler daha anlatmasını da isterdim; özellikle o kılıç ve anısı haftalar boyunca zihnimi kemiren, sonsuza dek de kemirecek video gecesinden sonra; ne var ki, çekip gitmemeye, ayrılmamaya, işimi ve faaliyetimi, maaşımı ve içinde bulunduğum karmaşayı henüz bırakmamaya karar vermemin ardından, belki de bu konuyu gerçekten doğrulama ihtimalinden kaçıyordum; Wheeler ricamı kabul edip Tupra'yı baştan sona deşifre ettiği takdirde, kendimi zorlayarak verdiğim şimdilik devam etme kararımdan vazgeçebilirdim. Geçen her günle birlikte geri dönüşün, hele hele her şeyi bırakıp Madrid'e dönmenin –ne iş yapacak, nasıl yaşayacaktım, o benden uzaklaşırken Luisa'nın yakınında olacaktım– biraz daha zorlaştığı bir noktaya geldiğimin farkındaydım; öte yandan Madrid'den tam anlamıyla ayrılmış da sayılmazdım. Aklım büyük ölçüde oradaydı, ama bedenim orada değildi ve Londra'da dolaşmaya, uyanırken, (stor bulunmadığından ya da büyük adanın bir sakini sıfatıyla hep bir gözüm açık) uykuya dalarken Londra'nın kokularını içine çekmeye, günün bir bölümünü Tupra, Pérez Nuix, Mulyran ve Rendel'la, bazen Jane Treves ya da Branshaw'la geçirmeye alışıyordu; insanın birdenbire, hiç tahmin etmezken bir örümcek ağına takılmışçasına yakalandığı, yaşamakta olduğu hayat pek matah olmasa ve bir bakıma tesadüfen, kimse başlatmadan başlamış olsa bile farklı bir hayatı düşünemeden hapsolduğu, başlangıçta kurtarıcı birtakım rutinlere alışıyordu. Evet, artık kendimi bu kadar rahat, cazip ve çeşitli olmayan, daha düşük ücretli başka bir işte çalışırken düşünmekte zorlanıyordum; ne de olsa her sabah yeni yüzlerle karşılaşıyor ya da bildik yüzleri irdeliyordum, onları çözmek bir iddiaya dönüşmüştü. İhtimalleri üzerine bahse girmek, davranışları hakkında kehanette bulunmak neredeyse roman ya da roman benzeri bir şeyler yazmak gibiydi. Ayrıca bazen dışarıda da çalışılıyor, yerinde çeviri yapılıyor, ara sıra seyahat ediliyordu.

Böylece Madrid'e dönüşümü de ertelemiş oluyordum; dönüş derken çocuklarımı, babamı, kardeşlerimi ve arkadaşlarımı ziyaret etmekten söz ediyorum; şehrime adım atmayalı, dolayısıyla Luisa'yı görmeyeli, duymayalı çok fazla ay geçmişti aradan; beni en çok çeken ve en çok korkutan da buydu. O geceden iki gün sonra, botoks ve kadınlara ait kan lekeleriyle ilgili soru sormak için Luisa'yı aradığım-

da, daha gelmeme biraz vakit olduğunu söylemiştim ona. "Çocuklar ne zaman geleceğini soruyorlar," diyerek kendi sormamaya, kendini dahil etmemeye özen göstermişti. "Pek yakında gelebilir miyim bilmiyorum," diye cevap vermiş, patronla bir seyahate çıkmamız gerektiğini, tarihinin belli olmadığını, her an olabileceğini, seyahatten dönünceye kadar serbest kalamayacağımı söylemiştim. Doğruydu, Tupra bu şekilde bildirmişti bana da; sonunda o geceyi izleyen bir ay boyunca beni birkaç ayrı seyahate sürüklemişti yanında; kısa süreli, iki-üç günlük seyahatlerdi, büyük adada üç yolculuk yapmış, bir de anakaraya, Berlin'e gitmiştik. Bath'a Mulyran'la, Edinburg'a yalnız, York'a da Jane Treves'le gitmiştik; Jane Treves Yorkshirelı olduğundan yöreyi tanıyordu, gerçi gördüğüm kadarıyla çok insani boyuttaki o kentlerde yolunu bulmak için uzman olmaya da gerek yoktu. Pérez Nuix'i götürmüyordu seyahatlere, belki Incompara'yla dayak yiyen babası meselesinde kendisini kandırmaya çalıştığı için cezalandırıyordu onu; beni saf bir suçortağı olarak görüyor ve sorumlu tutmuyor olmalıydı; belki de Pérez Nuix'le ben otelde birlikte olmayalım diyedir düşüncesi de geçiyordu aklımdan; bazen Tupra'nın her şeyi öğrenmeyi başardığını, dolayısıyla yağmurun aralıksız yağdığı gece evimde, yatağımda, sessizce ve olmuyormuş gibi olan şeyden de haberdar olduğunu düşünüyordum.

Gittiğimiz her yerde benim çevirmen ya da insan yorumcusu olarak yararım dokunabilecek birer toplantı yapıldı sadece; Tupra tahmin ettiğim gibi başka kişilerle de görüştüyse bile tek başına görüştü ve beni çağırmadı. Bath'ta son derece seçkin bir otelde kaldı (Mulyran'la ben sadece hoş denebilecek başka bir oteldeydik, hiyerarşi farkı), yanlış hatırlamıyorsam adı Royal Crescent'tı; patron orada "neredeyse sürekli" yaşayan, "resmen emekli, ama uzaktan ve belli etmeden hâlâ çok faal" Meksikalı bir milyonerle bazı anlaşmalar yapmak istiyordu. Yaşlıca, ak saçlı ve bıyıklı, eskiden yakışıklı olduğu belli ya da yakışıklılığını kaybetmek üzere olan, eski oyunculardan César Romero'ya benzeyen Esperón Quigley soyadlı Meksikalı'nın kötü aksanlı, özenli bir İngilizcesi vardı (her iki kıtada yaşayan Güney Amerikalılar arasında yaygın bir durum); benim yardımıma sadece birkaç kere, beyefendinin diksiyonu Tupra'nın katışıksız İngiliz kulağı ve Mulyran'ın yarı İrlandalı kulağı için fazlasıyla anlaşılmaz olup doğru

kelimeleri Esperón Quigley'nin acayip telaffuzuyla tanıyamadıklarında başvuruldu. Her zamanki gibi tartıştıkları konuyla ilgilenmedim, benim meselem değildi, zaten sıkılmayı baştan göze almıştım, öğrenmemeyi tercih ediyordum. Diğer zamanlarda serbesttim; dolaştım, Avon Irmağı'nı seyrettim, Roma hamamlarını, birkaç antikacı dükkânını gezdim ve Jane Austen'ın edebi açıdan pek verimli olmadığı birkaç yıl boyunca kalmış olduğu bir yerde Austen'ı, Bath'ta uzun süre inzivaya çekilmiş, kendisini iflasa sürüklemiş olan sevgili Fonthill malikânesinden uzakta kerhen yaşayıp ölmüş olan William Beckford'dan birkaç sayfayı yeniden okudum. Kentte dolaşırken rastladığım bir dükkân beni çok şaşırttı; orta kalite mallar satan bir kuyumcu ve saatçi dükkânıydı ve inanılır gibi değil, ama adı Tupra'ydı. Yakınında benzer bir dükkân daha vardı, ama bu daha iddialıydı: Vitrininde hafızam beni yanıltmıyorsa deniz kuvvetleri tedarikçisi olduğu belirtilmişti (donanmaya taş ve boncuk değil, sadece saat tedarik ettiğini varsaymıştım). Bu tesadüften Tupra'ya bahsettiğimde kuru bir cevap verdi:

"Ha, evet, biliyorum. Alakası yok. Kesinlikle hiçbir ilişki yok. Sıfır." Doğru da olabilirdi, tamamen yanlış da; saatçi babası olabilirdi. Ama üzerinde durmaya cesaret edemedim.

Bununla birlikte, onun dilindeki deyimiyle kendisine kişisel bir şaka yapmaktan da kendimi alamadım:

"Ne olursa olsun, buradaki deniz kuvvetleri tedarikçisinin yakındaki diğer saatçi değil, Tupra olması yakışık alırdı. Sırf eski OIC'yle ilişkilerin, ilişkilerimiz yüzünden bile olsa; sence de öyle değil mi?" Wheeler'ın o pazar günü Oxford'da öğle yemeğinden önce, grup daha ilk kurulduğunda görevlendirilecek kişileri bulmanın zorluğundan bahsederken söylediklerini hatırlıyordum: "Bütün ülkeyi hızla taramak gerekti. Çoğunluk Gizli Servis'ten, ordudan, kimileri eski OIC' dendi, belli ki adını hiç duymamışsın; donanmaya bağlı Operational Intelligence Center; sayıları çok azdı, ama çok iyiydiler, belki en iyiler onlardı; ve pek tabii bizim üniversitelerden gelenler vardı." XXI. yüzyılda, hatta XX. yüzyılın ikinci yarısında bir İspanyolun bilmesi tuhaf olan o eski baş harfleri benim ağzımdan duyduğunda Tupra'nın yüzünde bir şaşkınlık ve belli belirsiz bir şüphe ifadesi yakaladım (daha neler bildiğimi, öğrendiklerim konusunda beni hafife mi aldı-

ğını sorgular gibiydi).

Tupra Edinburg'daki iki gün boyunca da bana serbest vakit tanıdı; orada da dolaştım, kentin yetiştirdiği en iyi yazarlardan Conan Doyle' la Stevenson'ın birkaç öyküsünü yeniden okudum ve daha çok Stevenson'ı heyecanlandırmış olan ve aradan geçen zamana rağmen göz kamaştırıcılığını koruyan manzarayı seyretmek üzere Calton Tepesi' ne çıktım. Oradan birkaç şiir ve kent hakkında ince bir kitap aldım; alt başlığı *Picturesque Notes*'tu ve üstelik 1879 basımıydı. Kitapta Greyfriars'dan söz ediliyor, ceset hırsızı Burke'ün, bahçeli mezarlığın yakınında bulunan, o sırada yıkılmış, yerini yazara mezarcının gösterdiği bir evin penceresinden etrafı gözetlediği ve ortağı Hare'le birlikte cesetleri daha yeni gömülmüşken mezardan çıkarıp bilimadamlarına, anatomi uzmanlarına sattığı anlatılıyordu; sonunda işler aksamasın diye süreci hızlandırıp insan öldürmeye kadar vardırmıştı işi; "Diriltmeci Burke," diyordu Stevenson alayla, "ceset başına beş şilin karşılığında işlediği çok sayıda cinayetle ünlenmişti; cinayetin ardından ağzında piposu, kafasında gecelik başlığıyla oturup cenaze alayının çimlere doğru ilerleyişini izlerdi." Burke'ün yarınki yüzlerin ortaya çıkışını bekleyecek sabrı olmadığını, piposunu içerek dünkü, temelli öyle kalacak yüzleri izlemeyi tercih ettiğini düşündüm.

Tupra'yla yalnız başımıza trenle Edinburg'a giderken, Stevenson' ın Güney denizlerinde, Apemama'da ölümüne yakın yazmış olduğu, "çatık kaşlı kentimiz"e karşı tuhaf ama gerçek bir nostaljiyle dolu dizelerini yüksek sesle okumuştum ona: "kış mevsiminin patlayan rüzgârları, yağmur salvoları, karın ender, özlenen sessizliği, miskin sabahlar, bezgin günler, geceler, kentin pis gece büyüsü, hatırlar mısınız? Ah, unutabilse insan," diyordu, bu hazin manzarayı gerçekten özleyerek. Biraz daha ileride devam ediyordu: "Kapanan gözlerimin ışığı solup tükendiğinde, tıkanan kulaklarıma aşkın sesi manasız geldiğinde, hangi ses ulaşacak, amansız kentimizde rüzgârın eski çığlığından başka? Hangi görüntü canlanacak, gençlik boşluğunun ayak sesleriyle ve hoşnutsuzluğun, esrimenin, umutsuzluğun sesiyle dolu görüntüsünden başka?" Bir başka şiirde aynı ruh hali sürüyor, o ısrarla aradığı uzak, sıcak denizleri küçümsüyor, Edinburg'un "vahşi iklimi"ni müthiş özlüyordu: "Haritası çıkarılmamış bir deniz gezgin evladı sarmalar, ışıksız bir adaya nafile hapseder. Ölü nesillerin sesi

uzakta oturmuş bana seslenir, kalkıp ayak izlerimi takip ederek hızla geri döneyim ve değişimleri noktalayarak o ölüler kentinde uzanıp yatayım diye." İşte bu dizeleri okudum, elbette kendi dilinde, Tupra' nın ve dizelerin dilinde: "*The belching winter wind, the missile rain, the rare and welcome silence of the snows, the laggard morn, the haggard day, the night...*"

"Sence hep böyle mi olur Bertram?" diye sordum; karşımda, gidiş yönünde oturuyordu, ben ters yönde. "Sen ki ölümü bilirsin," diye ekledim biraz kötü niyetle, "sonunda hepimizin ne kadar mütevazı, kasvetli ya da karanlık olursa olsun, hayatımız ne kadar değişmiş, eğilimlerimiz ne kadar farklılaşmış olursa olsun, yol boyu akıl almaz servetler ve başarılar elde etmiş de olsak, ilk mekânımıza döndüğümüzü mü düşünüyorsun? İnsan sence daima sonunda tekrar dönüp yoksulluğuna, dünyanın geri kalanına uzaktan baktığı, yıllar boyunca çıkamayacakmış sandığı düşkün mahallesine, küçük taşra kasabasına ya da sönük köyüne mi bakar ve o zaman bütün bunlar özlenir mi? Derler ki çok yaşlı insanlar özellikle çocukluklarını hatırlayıp zihinlerinde neredeyse oraya gömülürlermiş; o çok eskide kalmış dönemle yaşadıkları çöküş dönemi arasında bütün olup bitenlerin, hırslarının, tutkularının, kavgalarının ve talihsizliklerinin sahte olduğu, sapmalarla hatalardan ve esasen önemli olmayan şeyler için çılgınca çabalamaktan oluşan bir birikim olduğu hissine kapılırlarmış; hepsinin bitmek bilmeyen bir döngü, öze, kökene, gerçekten önemli olan yegâne şeye dönmek için beyhude bir yolculuk mu olduğunu sorgularlarmış... hesaplaşma zamanı geldiğinde." Ardından düşündüm: "Niçin çatıştılar, niye onca çaba gösterdiler, bakmak ve sakin olmak yerine niye savaştılar, niye görüşmeyi ya da görüşmeye devam etmeyi beceremediler, onca rüya ve o sıyrık, benim acım, benim sözüm, senin ateşin ve onca şüphe, onca işkence niyeydi?" "Sen bunu iyi biliyorsundur, çok insanın ölümüne şahit olmuşsundur. Bak Stevenson'a: Dünyayı dolaştı, sonunda, Polinezya'da, doğduğu kenti düşünüyordu bir tek. Bak bir de şöyle başlayan bir şiiri var: 'Tropika silinip gidiyor, öyle geliyor ki bana, Halkerside'dan, Allermuir'in tepesinden ya da sarp Caerketton'dan hülyalı bakıyorum yine...'"

"Edinburg yakınındaki tepeler bunlar," diye araya girdi Tupra, dipnot düşercesine, sonra da sustu. Sorularıma cevap vermesini, bir

şeyler daha söylemesini bekledim. Dizeleri sırf zevkine ve yolculukta vakit öldürmek için okumamıştım ona. Düşkün mahallelere ve taşra kentlerine değinirken de kendisine gönderme yaptığımı düşünüp (eğer oralıysa) Bethnal Green'i ya da mesela çocukluğunun bir bölümünü onunla birlikte geçirdiyse Bath saatçisini hatırlasın ve biraz anlatsın istemiştim. Ama Tupra sadece istediği şeye cevap verirdi, bunu gayet iyi biliyordum. "Hatırladığım kadarıyla Stevenson Samoa'ya esasen sağlık nedenleriyle gitmişti," dedi birkaç saniye sonra, "maceracı bir ruhla değil. Ayrıca yaşlı da değildi. Kırk dört yaşında öldü."

"Fark etmez," dedim. "Bu şiirleri yazarken sonunun yaklaştığını biliyordu mutlaka ve sadece müthiş bir özlemle çocukluğunun soğuk, katı mekânını hatırlıyordu. Baksana ne diyor: '... tıkanan kulaklarıma aşkın sesi manasız geldiğinde..' Gördün mü, dünyayı son algılayışında, son anlarında, karısının yanında oluşunu bile önemsemiyor, sadece geçmişin 'parıldayan, silinen ve yok olan' anlık görüntüleri bir anlam taşıyor ya da öyle olacağını öngörüyor. Bak ne kadar açık seçik bitiriyor: 'Bunları hatırlayacağım işte ve sonra unutacağım her şeyi,' diyor."

Tupra bir-iki saniye düşünceye daldı. Metin çözümlemesine kimse karşı koyamaz, tecrübeyle sabit.

"Nasıl olur? Dur bakayım. Aşkın önemsizliği dizelerini tekrar okusana."

Tekrar okudum:

" '*Yet when the voice of love shall fall insignificant on my closing ears...*' "

"Saçma," diye kesti Tupra sözümü. "*Nonsense*," dedi kendi dilinde. "Bunlar Stevenson'ın en başarılı dizeleri değil ki. Zaten büyük bir şair sayılmazdı." Sonra tekrar sustu, hükmünün altını çizmek ister gibi; devam ettiğinde sözleri beni şaşırttı: "Biraz daha okusana."

Neredeyse herkes birinin kendilerine bir şey okumasından hoşlanır. Devam ettim:

" 'Uzaktan, tarlaların, koruların arasından görüyorum kenti, dumanların arasından yükseliyor görkemli, kayalık, sivri kuleli, bakir kalesi bayraklı...' " Okurken bir yandan belli etmeden Tupra'ya baktım; Stevenson'ın şiirlerinden hoşlanmadığı halde keyifliydi. " 'Orada, bir tepenin güneşli yamacında, kralların evinin yanı başında yatı-

yor ölüler, benim ölülerim, cerbezeli. Eserleri hâlâ ayakta, tuz tabakasının altında; deniz döver diktikleri kuleleri; gece ürperir güçlü ışıklarıyla. Yaratıcıları birbiri ardına, yağmurun sildiği, pasın aşındırdığı bu kafesli hücrede gömüldüler ebedi sessizliğe...' "

Kim bilir, belki de çocukluğundan beri kimse bir şey okumamıştı ona.

Orada, Firth of Forth'un ve Fife'ın yakınında, Edinburg'da hizmetlerimden sadece bir gece yararlandı Tupra; yine ünlülerle ya da soytarılarla bir akşam yemeğiydi, Dick Dearlove ya da bu adla andığım dünya çapındaki şarkıcı da vardı. Neyse ki daha önce festival kapsamında verdiği konsere gitmeye mecbur etmedi beni, ama herkesin yanında konseri baştan sona büyük bir heyecanla izlemiş gibi yapmaya mecbur etti: "'*Peanuts from Heaven*'ın harika, '*Bouncing Bowels*'ın da mucizevi yorumlarından bahsetmeyi unutma; bu iki şarkıyı aykırı yorumlarla mutlaka repertuara dahil eder, artık onun klasik eserlerinden sayılmakla birlikte her defasında farklıdırlar," diye uyardı beni, olur da birisi ya da ne yapıp edip yakınıma oturttuğu Dearlove bizzat sorar diye. "Bu aralar sık sık maiyetine dahil ettiği şu iki hemşerinle sohbet etme bahanesiyle konuşmaya çalış onunla, burnunu sokuyormuş ya da musallat olmuş gibi görünme pahasına bile olsa; en kötü ihtimalle sana kulak asmaz ya da kurtulmak için yer değiştirir. İspanya'daki müthiş süksesinden bahset, ama sakın Bask Bölgesi'yle sınırlama, gerçekte öyle olsa bile yerel ve kısıtlı diye gücenebilir çünkü. Dikkatini çek, hoşlansın senden, samimiyet kurmaya teşvik et, gittiği her yerde, bütün dünyada sözümona seks sembolü olmasıyla ilgili konuşturmaya çalış elinden geldiğince, o buna inanıyor. Methedildiğini hissetsin, böbürlenmek istesin; ona abayı yakmış İspanyollar uydur; takımlarına bir el atmak için her şeyini verecek birileri; tanıdığın birileri olsun, hayal edince tahrik olacağı gerçek kişiler; gençler, kendi çocukların mesela, kaç yaşındalar? Yok olmaz, çok küçükler, o zaman kız ve erkek yeğenlerin, uydur işte, bir ağzını ara bakalım ne anlatıyor, sahneye çıktıktan sonra hem bitkin olur, hem de

mest halde; dili çözülür, temkini elden bırakır; hem heyecandan, alkışlardan, hem de o çılgınlığa katlanabilmek için önceden her ne kullandıysa onun etkisiyle; şimdiye kadar nasıl çatlamadı bilmiyorum, yıllardır bu son derece yoğun şöhret seanslarına maruz kalıyor. Beni fazlasıyla tanıyor, ama bir daha görmeyeceği, tanımadığı biri başka olur (seni önceki karşılaşmasından hatırlayacağını sanmıyorum); senin gibi birinin karşısında bana ya da herhangi bir İngilize kıyasla çok daha fazla açılabilir; daha güvende hisseder kendini; ayrıca starlar özellikle yeni tanıdıkları kişilere caka satmaktan hoşlanır, etkileyebilecekleri dinleyici kitlesinin yenilenmesine ihtiyaç duyarlar. Keşke bir macerasını anlatsa sana, dikkat çekici bir cinsel başarısını, performansını; sana münasebetsizlik gibi gelse bile sen lafı oraya getir, dediğim gibi, en kötü ihtimalle sırtını dönüp konuya girmez, o kadar. Doğrulamaya çalışalım, biyografik imajını hangi ölçüde tehlikeye atmaya hazır olduğu ya da olabileceği konusunda, senin şu anlatısal dehşetine maruz kalma riskini ne ölçüde göze alabileceği ve bir kez katıldın mı ayrılamayacağın Kennedy-Mansfield tarikatının saflarına katılabileceği konusunda daha net bir fikir edinmeye çalışalım." Tupra sık sık bu tür konuşmalar yapardı; özellikle bizlere talimat verirken, tavsiyelerde bulunurken; konuşma diliyle artık kullanılmayan ya da kendine has deyimleri bir arada kullanır, muhtemel kenar mahalle geçmişiyle tartışmasız Oxford eğitimi sanki bu konuşma tarzında iç içe geçerdi; onun ortaçağ uzmanı ve Toby Rylands'ın öğrencisi olduğunu hatırlamakta zorlanıyordum; belki de Rylands'ın hatırası kardeşi Peter'ın varlığında eriyerek hafızamdan giderek siliniyordu; bazı canlılar yakınları olan ölülerle birleşir ya da onları kendi benliklerine katarlar, hatta karalarlar.

Tupra'nın benden istediği şey, yani Dick Dearlove'ın benimle bu şekilde, bu konularda, üstelik insanların yanında, hepsi ona tapan yirmi, belki daha fazla davetlinin olduğu bir akşam yemeğinde konuşması bana imkânsız görünüyordu. Her şeye rağmen denedim; Tupra ille de sonuç beklemiyordu benden. İlahın neredeyse tam karşısına oturttu beni; iki yanındaki davetliler övgülerle ilgisini çekmeye çalışırken araya soktuğum birtakım laflarla merakını uyandırmayı başardım; başarımın kaynağı şahsımdan çok söylediklerimin İspanya'ya özgü olmasıydı.

"İspanyollar seks konusunda nasıl bu kadar müsamahakâr olabiliyor?" diye sordu, âdetler ve yasalar konusunda karşılıklı bir-iki cümlenin ardından. "Biz İngiltere'de uzun zaman tam tersine bir izlenim içindeydik."

"İzleniminiz doğruydu," diye cevap verdim. Ve ağzından bir laf alırım umuduyla, şu andaki izleniminin de doğru olduğunu söylemekten kaçınıp ekledim: "Neden şu anda çok müsamahakâr olduğumuzu düşünüyorsunuz Mr. Dearlove?"

"Bana Dick diyebilirsin," dedi hemen. "Herkes Dick der, haklı olarak tabii." Biraz bıkkın bir edayla güldü, yanındakiler de ona katıldı. Pohpohlanma ve yaltaklanmayla geçen hayatı boyunca bayağı bir kelime oyunuyla, "*dick*"in anlamlarından biri olan "çük"ü ima ederek bu espriyi yüzlerce kere yapmıştı herhalde (ama espriyi duymamış olan biri vardır daima, o da bunun, yani ne kadar kullanılırsa kullanılsın hiçbir şeyin asla tam olarak tükenmediğinin bilincinde olan bir adamdı). Ne de olsa hiperseksüelliği, panseksüelliği, heptaseksüelliği ya da her neyse onunla meşhurdu, ama bunu alenen, yani basına itiraf etmiyordu. "Sen kendi ülkende nasıl yaşıyorsun bilemem, yararlanmıyorsan yazık," dedi babacan bir tavırla, "ama ben ne zaman İspanya'ya turneye gitsem, oradaki muazzam talebi karşılayacak enerjiyi, zamanı bulmakta zorlanıyorum. Orada herkes, kadınlar, erkekler, neredeyse çocuklar bile yarak yemeye hevesli sanki." Ardından yine güldü, bu kez kahkahası daha coşkuluydu. "Tek istisna Bask Bölgesi diyebilirim, oralılar seksi bilmiyor adeta ya da başka yerlerde sözü edildiğini duydukları için taklit ediyorlar sadece; ama İspanya'nın geri kalanında yatağımda ya da acele bir şey olacaksa banyomda kimi misafir edeceğime karar verebilmek için hep *casting* yapmak zorunda kaldım; konserlerden sonra o kadar çok talep oluyor ki, öncesinde de aslında; otel lobilerinde birkaç dakikalığına odama çıkmak isteyenler kuyruğa giriyor, hemen her defasında da yorgunluğuna değdi. Buradakilerden çok daha ateşliler ve çok daha kolaylar; inanılmaz gibi gelse bile İngilizler daha iffetli, İrlanda'dan hiç söz etmeyelim, onlar Basklar gibi namus budalası."

Birden hemşerilerimden bu şekilde, umursamaz seks sürüleriymişçesine bahsetmesi sinirime dokundu. O ünlü hödüğün İspanya'ya her ayak bastığında Barcelona'da, Gijón'da, Madrid'de ya da Sevilla'

da, neresi olduğu fark etmezdi, hiç hak etmeden, zahmet etmeden gencecik kızları ya da oğlanları yatağa attığını düşünmek beni rahatsız etti; İspanya'da yıllardır verdiği konserlerin sayısı az değildi. Hatta San Sebastian ve Bilbao'da zorlanması beni sevindirdi, o da bir şeydi; tepkimin çiğliğini ve salaklığını fark edince yurtseverlikten hiçbir zaman tam olarak kurtulamadığımızı anladım; her şey koşullara, nerede olduğumuza, kiminle konuştuğumuza bağlıdır, birden bir kırıntı, bir kalıntı çıkıverir su yüzüne. Günümüzde iliğine kadar yozlaştığına ve birçok bakımdan kabalaştığına inandığım ülkemle ilgili feci şeyler düşünüp söyleyebilirim, ama aynı şeyleri beş para etmez, burnu havada bir yabancının ağzından işittiğimde garip, hatta açıklaması olmayan biçimde yumruk yemiş gibi olurum; De la Garza da bütün ilkelliğiyle benim kafasını kesecek olan eli kılıçlı İngilize karşı kendisini korumadığımı gördüğünde benzer bir şey düşünmüş olmalı; ileride, sayısız yüzyılın ardından, "bütün kesik bacaklar, kollar ve kafalar kıyamet gününde bir araya gelip hep bir ağızdan, 'Filanca yerde öldük,' diye bağırdıklarında", Yargıca beni şu sözlerle gammazlamayı düşünmüştü belki: "Bu adam beni kılıçla öldürüp iki parçaya ayırdı; şu öteki de oradaydı, gördü, parmağını oynatmadı; hazır bulunup hiçbir şey yapmayan benim dilimi konuşuyordu, aynı memlekettendik, daha güneyde, arada deniz olduğu halde pek de uzak olmayan bir ülkeden; orada heykel gibi dikilmiş şaşkın şaşkın seyrediyordu, Madridli bir tip anasını satayım, memleketlim yani, hemşerim; herifin kolunu tutmaya bile yeltenmedi." Aynı ülkeden olmak gerçekten daha vahim gelir insana; babam İç Savaşımızla ilgili korkunç olayları anlattığında ben hep öyle hissetmiştim: Alcalá'yla Velázquez sokaklarının kesiştiği köşede bir apartmanın dördüncü katında bir bebeği duvara çarpan kadın milisle bebek aynı ülkedendi; Ronda'da Emilio Marés'le boğa güreşi yapan adamlar onunla aynı ülkedendi; kılıcıyla onu öldüren kırmızı bereli Málagalı üstelik aynı kenttendi; saplamıştı kılıcını, sonra da uzuvlarını kesmekten geri kalmamıştı. İspiyoncu Del Real'le babam, ayrıca öteki, ihbarın altına nüfuzlu imzasını atan akademisyen Santa Olalla ve hatta romancı olarak ucuz bir şöhret kazanmış, iddia şahitliği yapmış, annem henüz benim ya da bir başkasının annesi değilken onunla ihbar edilen kurbana meşum bir uyarı, "Deza bir mesleği olduğunu temelli unutursa yaşayabilir; aksi

takdirde onu mahvederiz," mesajını iletmiş olan Darío Flórez aynı ülkedendiler. Benim gözümde daima ihanetin adı olmuşlardı, onları korumanın hiçbir anlamı yoktu; ihanetin adıydılar, çünkü hepsi, onlar ve babam aynı ülkedendi, çünkü ikisi önceden babamın dostuydular ve babam dostluklarından vazgeçmelerini, dostluklarını unutmalarını gerektirecek hiçbir şey yapmamıştı, aksine.

Saçma yurtsever hıncımı zihnimden uzaklaştırdım: Hem Tupra'nın verdiği görevle ilgilenmeye devam edebilmek için bunu yapmam gerekiyordu (konuyu açmak tahmin ettiğimizden çok daha kolay olmuştu; patronun ta masanın öbür ucundan beni gözleyen keskin ela gözlerinde yol alıp almadığıma dair bir merak okuyordum), hem de bu kırgınlığı beslemenin anlamı yoktu. Dearlove'ın yaptığı yorumların aynısını bir hemşerim, fazla düşünmeye gerek yok, mesela tapınılan bir şarkıcı sıfatıyla turnede onlarca genç kız arasında bir seçim yapma şansına sahip olsa De la Garza da yapabilirdi ve ben bu kibirli, küçümseyici yorumlardan aynı şekilde rahatsız olurdum. Yine de, her şeye rağmen... fazladan bir şeyler saplanmıştı içime, inkâr edemezdim, mantıksız, kaygılandırıcı, tatsız, atavik bir şey. Belki kıta Avrupasından, denizaşırı ülkelerden ya da bu tip konuşmaların neredeyse kural olduğu Yeşil İrlanda'dan birileri onun yanında İngiltere'den ya da İngilizlerden küçümseyerek bahsettiğinde Tupra da aynı şeyi hissediyordu. Ve son bir tutarlılık çabası gösterecek olursam, belki bu nedenle, yaptığı işi tereddütsüz, benim sandığımdan daha büyük bağlılıkla, şevkle yapıyordu ve ilk tanıştığımızda biraz alaycı bir tonda hafifletmesine rağmen söyledikleri doğruydu: "Ülkeme hizmet de bunlara dahil, insan mümkünse bunu yapmalıdır, değil mi? Verdiğiniz hizmet tali olsa bile..." O anda, koşullarla tamamen alakasız şekilde anladım ki, büyük bir ihtimalle Tupra bu hizmeti kendi çıkarına aykırı düşmediği sürece hiç duraksamadan veriyordu ve yeri geldiğinde, bir savaş çıktığında, günü geldiğinde, ben onun nezdinde hiç duraksamadan kurşuna dizdirebileceği boktan bir İspanyoldan başka şey olmayacaktım; tıpkı bir anlık yurtsever tepkim sırasında Dearlove'ın benim nezdimde gözümü kırpmadan iki yumruk patlatabileceğim, kendini beğenmiş bir İngiliz orospu çocuğundan başka şey olmadığı gibi.

Yakınımızda oturan davetlilerden biri, yaşlanmaya başlamış ek-

santrik bir moda tasarımcısı (kendi kıyafeti jüpon, tüy ve paçavralardan oluşan anlaşılmaz bir karışımdı) istemeden konuşmayı amaçladığım yönde sürdürmemi sağlayacak bir laf attı ortaya:

"Aa, öyle mi?" dedi. "Ben İngiltere'de sana karşı koyacak kimse olmadığını sanıyordum Dickie, meğer yatağınla banyon İspanya'da tıklım tıklım doluyormuş." Aslında İngiltere değil, Büyük Britanya kısaltması olan *Britain* demişti; buna karşılık gerçekten "*jam-packed*", yani tıklım tıklım demişti.

Arkadaş oldukları, aralarında bir samimiyet olduğu belliydi ya da Dick Dearlove (ki görünüşe göre bu da doğruydu) herhangi birinin yanında, mesela benim yanımda en mahrem konularda bile teklifsizce konuşabiliyordu; çok meşhur, sürekli övgülere boğulan kişilerin çoğu böyledir; ne derlerse desinler, ne yaparlarsa yapsınlar, hoş karşılanacağını düşünürler, çünkü bu da sürekli gösterilerinin bir parçasıdır ve öyle bir noktaya varırlar ki umumi olanla mahrem olanı birbirinden ayırt edemezler (bir fotoğrafçı ya da gazetecinin olduğu durumlar hariç, o zaman duruma göre ya daha ketum davranırlar ya da daha teşhirci); umuma açık hayatlarında bu kadar alkışlandıklarına, şımartıldıklarına göre özel hayatlarında da aynı şekilde kabul görmemeleri için bir sebep yoktur, değil mi ki her ikisinin de tartışmasız başkişisi ölene kadar, ömür boyu kendileridir.

"Sen kadın olmana rağmen bunu benden daha iyi bilirsin Viva," diye cevap verdi Dick Dearlove yarı alaylı, yarı hüzünlü. "Bizim yaşımızda, ne kadar ünlü olursak olalım, ki ben senden çok daha ünlüyüm, bazı durumlarda nakit ya da ayni bir karşılık ödemekten başka çaremiz kalmıyor. Bazı parçalar var ki bizim İngiltere'de neredeyse her seferinde para ödemek zorunda kalıyorum, nadiren bedavaya geliyorlar artık, birkaç yıl öncesi gibi değil; memleketin yarısı kabızlaştı; halbuki bak İspanya'da asla bu iş için tek euro harcamak zorunda kalmadım; sanki orada gençler kolay tatmin oluyor, eylemin kendisinden söz etmiyorum, bu yaşta performansımla şişinecek değilim, ne yapalım, beden hayal gücüne giderek daha az itaat ediyor, hayal gücü yorulmak bilmiyor oysa; artık biraz yorulsun istiyorum; keşke ikisi biraz daha uyumlu olsaydı, bu meseleler pek kötü ayarlanmış, en azından benim için öyle; gençleri diyordum, olayın ardından arkadaşlarına ya da televizyonda bir programa çıkıp seyircilere anlatmak

tatmin ediyor onları. İnanılır gibi değil, orada bir yığın şey gerçekten zevk alındığı için değil, sırf daha sonra anlatmak için yaşanıyor sanki, öyle değil mi? İnsanlar dedikoduya, böbürlenmeye çok meraklı, yanlış mı? Çok anlatıyorlar, edepsizce hem de." Konuşmasının arasına serpiştirdiği retorik sorular konunun uzmanı olarak bana yöneltilmişti. "Herkes her şeyi anlatıp her şeyi soruyor, basın toplantılarında, röportajlarda çok gülüyorum, kaçamak cevaplar veriyorum; insanlar kaba ve yüzsüz, ayıp nedir bilmiyorlar, bir Avrupa ülkesinde görülmemiş şey. İspanya'da bazı düzüşmeler hatırlıyorum, bir an önce bitirmek için gözle görülür şekilde acele ediyorlardı; yanlış anlaşılmasın, az çok hoşlarına gitmediği için değil, hâlâ iş var bende, sırf koşup haberi yaymak için sabırsızlandıklarından; barda ya da ertesi sabah okulda ağızları kulaklarında canlanıyorlar gözümde: 'Bilin bakalım bana kim geçirdi sapına kadar, hem de her yerime!' " Sözlerine ara verip biraz şaşkın bir tebessümle kalakaldı bir an; sanki gözlerinde canlanan hayal o kadar hoştu ki, onca zaman sonra, bir Edinburg konserinin ardından bir akşam yemeği davetinin ortasında aynen hatırlayabiliyordu. Öte yandan geçmişe ait, kayıp, belki bir daha yaşanamayacak bir şeyi de hatırlar gibiydi. "Arkadaşları anlattıklarına inanıyor mu bilmiyorum, belki inandırması zor oluyordur; bu da sorun olabilir, çünkü bir süredir mini kameralarla, cep telefonlarıyla gelenler oluyor; bana kalırsa kanıtlama derdindeler, ama kendileri hep taşıdıklarını söylüyorlar; yani içeri girmeden önce hepsinin üstünü aramak gerekiyor, muamelenin ortasında fotoğrafımı çekmeleri hoş olmaz doğrusu. O tür aletlerin hepsine el konuyor, şu havaalanlarında kullandıkları nesnelerden biriyle tarıyorum üstlerini, şu değnek gibi şeyler var ya; bu arada bir yandan da aletle oralarını buralarını yokluyorum, buna bayılıyorlar, çok gülüyorlar, ben de bir yandan neyle karşılaşacağım hakkında bir fikir edinmiş oluyorum; genelde fizikleri düzgün. Sırf odaya girebilmek için koyun gibi ne denirse yapıyorlar. Burada gençler kesinlikle bu kadar müsamahakâr, bu kadar uyanık değil; kamera filan sokmaya çalışmıyorlar içeri; zaten işin kötü yanı da bu; olayı anlatmak, böbürlenmek onlar için o kadar önemli değil, belki de burada yüzüm eskidi artık. Belki bir karşılık ödeme zorunluluğu kısmen de bundan kaynaklanıyor ya da itiraz etmediğim, az çok bir şeyler koparılabileceği kulaktan kulağa yayılmış. Bazen para kar-

şılığında bile pek matah bir şey, körpe bir şeyler bulunamıyor, değil mi Viva? Bizim sevgili İngiltere, İskoçya ve Galler'imizde. Bak sakın kalkıp bulunuyor diyerek sinirimi bozma."

Siniri bozulan biri varsa o da bendim. Dick Dearlove ellisinin üstünde olsa gerekti; hâlâ çok ünlüydü, ama eskiden, zirvedeyken daha ünlüydü. Konserleri hâlâ dolup taşıyor, seyircileri çılgına çeviriyordu, ama belki bunun nedeni o andaki gücünden çok şanı ve geçmişiydi; Elton John'dan Rod Stewart'a ve Rolling Stones'a, günümüzde hâlâ faaliyetlerini sürdüren yetmişli ve seksenli yıllardan kalma İngiliz şarkıcılarının çoğu gibi. Dearlove'ın saçları yaşına göre acıma hissi uyandıracak kadar uzun, sapsarı ve kıvır kıvırdı; otuz yıl sonra hiç değişiklik yapmadan gençliğindeki görüntüsünü korumaya çalışan Led Zeppelin, King Crimson ya da Emerson, Lake & Palmer'ın bir elemanı gibiydi. Arkadan görüldüğünde, o neredeyse permalı saçlarıyla, *Grease*'in sonundaki haliyle Olivia Newton-John'la karıştırılabilirdi; ne var ki yüzünü döndüğünde ya da profilden, yüz hatları Avustralyalı, Yeni Zelandalı ya da her nereliyse, genç oyuncunun tatlı hatlarının tam tersiydi: Burnu hâlâ kemerli olmakla birlikte yatay bir çizgide sivrilmişti; öteden beri küçük olan gözleri büyümüş gibiydi, ama anormal, biraz itici biçimde, sanki kirpiklerini tıraş etmek ya da ameliyatla gözkapaklarını çektirmek gibi aşırı bir yönteme başvurmak suretiyle büyütmüştü gözlerini; şişmanlamamak için gösterdiği aşikâr çabalar ona kötü bir oyun oynamış, boynunun derileri sarkmış, yanaklarında, çenesinde ve alnında çok sayıda çizgi oluşmuştu (belki botoksun etkisi geçmişti); buna karşılık sıska bir bedenin ortasında sarkık bir göbek oluşmasını da engelleyememişti. Bütün bunlar uzaktan, sahnelerde çılgınca kıvranırken pek belli olmuyordu, ama sahneden indiğinde ve sayıları pek fazla olmayan dev ekranlardaki yakın çekimlerde görülüyordu. Bu arada Dearlove masadan biraz uzaklaşıp tasarımcı Genevieve Seabrook'la yüz yüze olabilmek için yan dönmüş ve leylek bacaklarından birini ötekinin üstüne atmıştı; bu pozisyondayken bir ara ayaklarına çarık geçirmiş olduğunu gördüm şaşkınlıkla ve tiksintiyle; yani restorana gelirken mutat uzun çizmelerini çıkarmış (otuz, belki otuzu da aşkın yıldır hava sıcak da olsa her konsere o çizmelerle çıkardı) ve dore-siyah, sivri, kalkık uçlu ve arkası açık gülünç çarıklar giymişti ayağına (topuğundaki dövmeler ayrıca

rahatsız ediciydi); çarıkların evcil ya da yazlık havası da sinir bozukluğumu artırdı. Adam ilk tanışmamızda olduğu kadar soytarı kılıklı ve daha da itici görünüyordu gözüme, ama bir yandan biraz da acıdım ona, hovardalık konusunda yaşadığı güçlükleri samimiyetle itiraf ettiği ve ilişkilerinde, en azından "körpe" İngilizlere para uçlanmak zorunda kaldığı için. O sapıkça sohbet sırasında ne kadar körpe olabileceklerini öğrenmemeyi umuyordum ve Tupra bana bu tatsız görevi verdiği halde deşmeyi de düşünmüyordum. Hatta Dearlove'a başka hiçbir soru sormamaya, ağzını aramamaya karar verdim; duyduklarım kabataslak bir rapor için yeterliydi (aslına bakılırsa imkânlarım sınırlıydı; etraf hayran ya da pohpohlayıcı davetlilerle doluydu, bazıları da çok ünlüydü); Ure ısrarlı ya da talepkâr davrandığı takdirde de gerisini uydurabilirdim (İskoçya'da bu adı tercih edeceğini düşünmüştüm, belki de Edinburg'da Dundas'ı yeğlerdi).

"Hayır, söylemem Dickie'ciğim," diye cevap verdi Viva Seabrook, şefkatli olduğu kadar hınzır bir tebessümle; elbette gözleyebildiğim ölçüde, çünkü yüzündeki makyaj tabakaları bir Mısır, yani firavun ölü maskesi kalınlığında olsa gerekti; "ama şunu unutma ki çok genç oğlanlar herhangi bir kadını düzmeye hazırdırlar. O bakımdan şanslıyım, gerçi bazen yüzümü çarşafla ya da kendi eteğimle örtüyorlar, epeyce kötü hissediyorum kendimi. Artık pek değil, ama ilk kez biri suratıma yastığı örttüğünde sinir krizi geçirdiydim, oğlancağız küfürlerimi, hakaretlerimi duyunca korkup kaçtıydı. Bana sorarsan iyi görünüyorum, ama elbette beni anneleriyle, teyzeleriyle bağdaştırmamaları gerekiyor; böyle bir şeyin heveslerini söndürebileceğini anlıyorum; çoğu o kadar ilkel, gerçekten acımasız ve kaba ki... Biliyorsun işte."

Tasarımcının da benim gibi yabancıların yanında bu kadar rahat konuşmasına şaşırdım. Belki bu kibirli çevre buna yatkındı; etraflarındaki insanları görmüyorlardı, sanki çok ünlüler birbirlerini algılıyorlardı sadece ve dünyanın geri kalanı bir nebülözdü, alkışlayan, tezahürat yapan ya da en kötü ihtimalle saygılı, çekingen bir suskunluğa gömülerek, bir tiyatroda, karanlıktaymışçasına ünlülerin konuşmalarını dinlemekle yetinen bir kitle olmanın dışında bir önem taşımıyordu. Bir bakıma ikisi yalnız gibiydiler. Dearlove'm eski dostunun kucağında teselli ararcasına, ona sığınırcasına birkaç saniye buk-

lelerini Seabrook'un muazzam dekoltesine yasladıktan sonra verdiği cevap da bu izlenimimi pekiştirdi:

"Ah Viva, ne kadar süremiz kaldı ya da benim ne kadar sürem kaldı. Bir gün gelecek, belli bir yaşın üzerindekiler için bir anı olacağım sadece; bu anı da, hatırlayanlar birbiri ardına ölüp gittikçe zayıflayacak; sayıları giderek azalacak, artık artmayacak; o kadar uzun yıllar boyunca hep artıştaydı ki, dayanamıyorum düşünmeye. Mesele sırf insanın kendisinin yaşlanıp yok olması değil, benden bahsedebilecek, beni görüp dinlemiş, benimle yatmış olanlar da yavaş yavaş yok olacaklar; o sırada gencecik bile olsalar onlar da yaşlanacak, şişmanlayacak ve ölecek, hepsi lanetlenmişçesine. Şarkılarımın benden uzun ömürlü olacağını, gelecek nesillerin şarkılarımı dinleyeceğini düşünmüyorum, ben onları desteklemedikçe, tekrarlamadıkça, bugünkü gibi konserler veremeyeceğim zaman ne olacak şarkılarıma? Bir daha çalınmayacaklar. Son on beş yıldır pek yeni şarkı bestelemedim zaten, başkalarının yarın bir gün feci yorumlarla da olsa söyleyebilecekleri unutulmaz ezgiler bestelemedim; şimdi de oturup yazacak gücüm yok. Hatırlamaya değer bir şeyler çıkacağını sanmam." Ardından kaygı verici bir cümle ekledi: "Artık ne zamandır McCartney'yle Lennon'dan bile bir şey çıkmıyor, ben nasıl başarırım? Tamamen unutulacağım Viva. Hiçbir iz kalmayacak benden geriye."

Sesi ve yakınmalarına eşlik eden jestleri, mimikleri tiyatrovariydi, ama büyük bir gerçeklik payı içerdikleri de belliydi. O bacaklarını biraz daha uzattı, ben de iğrenç boyalı topuklarını daha iyi görebilmek için doğruldum; dövmelerindeki resim ya da yazıları merak ediyordum.

"Ama Lennon otuz yıl önce öldü zaten," demekten kendimi alamadım. "Nasıl beste yapsın?"

"Önemli değil," dedi hemen Dearlove. "Ayrıca hiçbir zaman o kadar iyi bir besteci de olmadı. Beynine birkaç kurşun sıkmasalardı bugün insanlar şarkılarını duyduğunda kusarlardı." "Al bir Kennedy-Mansfield tarikatı mensubu daha," diye düşündüm. "Burnu havada, miskin herifin tekiydi, sesi de çirkindi ayrıca," diye devam etti Dearlove. Sonra da gözkapakları kesilerek büyütülmüş küçük gözleri şimşek çakarak, sanki ben Lennon'ın ateşli bir savunucusuymuşum gibi baktı bana. Asla Lennon taraftarı olmadım, olmam da; aslında eski

dişçi Doktor Dearlove'ın teşhisine katılıyordum, ama o sırada bunu kendisine bildirmem en bayağısından bir yaltaklanma izlenimi uyandırırdı.

Lafa münasebetsizce girişimin en azından keyfini bir an kaçırmak gibi bir yararı oldu, yani canlanıp gömüldüğü melankoliden sıyrıldı ve yemeğin geri kalanında yine neşeli, edepsiz, neredeyse hakarete varan espriler yapan bir adam oldu. Bense neredeyse hiç konuşmadım, ara sıra bir bahaneyle doğrulup kafamı uzatarak topuklarını okumaya çalıştım ama başaramadım.

Daha sonra, müthiş bir bıkkınlıkla Ure ya da Dundas'a mümkün olabilecek en kısa rapor özetini sundum:

"Daha önce söylediklerimi doğruluyorum, sadece şu ayrıntıda bir değişiklik yapıyorum: Ölümünden sonrası konusunda o kadar kaygılanıyor ki, hiç belli olmaz, günün birinde en azından o şekilde hatırlanabilmek için bir aşırılığa başvurabilir. Müziğinin kendisinden sonra yaşayacağını düşünmüyor. Bu yüzden, bir umutsuzluk ânında hayatının lekelenmesinden ne pahasına olursa olsun kaçınmak şöyle dursun, kendi bir leke sürüp kasıtlı biçimde senin deyiminle Kennedy-Mansfield takımına katılabilir. Ama ağır bir depresyonun ortasında ya da bulutların arasında gezer bir halde olması gerekir bunu yapması için; bir ihtimal de yıllar sonra emekliye ayrıldıktan sonra, artık konser vermezken, yığınlar peşinde koşmazken yapması. Tamamen kendine yoğunlaşmış halde, o kadar ki, ona hayran olmuş, onu tanımış olan kişilerin ölmesini bir haksızlık, bir lanet gibi görüyor; sanki onlar ölmeyebilirmiş, ölüm yeryüzünden geçmiş, dünyaya ayak basmış herkesin ortak kaderi değilmiş gibi." Ardından ekledim: "Sen onu daha iyi tanıyorsun, ayak topuklarındaki dövmeler ne, biliyor musun?" Sorumu gülünç "ayak topukları" tamlamasıyla formüle etmeyi uygun buldum, çünkü İngilizcede "*heel*" "ökçe" anlamına da gelebilir.

Ama Tupra bana kulak asmadı. Raporum onu tatmin etmedi; yemekte Dearlove'ın, Viva Seabrook'un, yakınımızda oturan tiyatrocu hemşerimin ve konuşmalara azıcık da olsa katılmış herkesin söylediği tek tek her cümleyi aktarmak zorunda kaldım. Konuşmaları böyle titizlikle tekrarlatmasından, aynı şeyleri ikinci kez yaşamaya beni zorlamasından nefret ediyordum. Sefil hayatlarını en ince ayrıntısına kadar kaydeden, üstüne üstlük de bastıran, tedbirsiz ya da kendileri

de pek sefil ve manasız okurları bunaltan manasız günlük yazarları gibi hissediyordum kendimi.

York'a beni niçin götürdüğünü anlayamadım. Kenti çevreleyen çok uzun surlar boyunca iki muhafız ya da iki prens misali uzun uzun dolaştık. Arabayla yakındaki Coxwold köyüne gitmek istedi; iki buçuk asır önce Laurence Sterne'ün oturduğu ve en önemli romanı *Tristram Shandy*'ye atfen Shandy Hall adı verilen ev bu köyde bulunuyordu. Bu konudaki ısrarını Toby Rylands'ın etkisine yordum; ben kendisiyle tanıştığımda Rylands yıllardır, bir keresinde –tevazu eksikliğiyle değil, inançla– kullandığı ifadeyle, "bugüne kadar yazılmış en iyi kitap" üzerine çalışmaktaydı; konusu Sterne'ün diğer belli başlı eseri *A Sentimental Journey*, yani *Duygu Yolculuğu* idi; sanki Tupra böylelikle Oxford'daki hocasına ya da MI6'daki üstadına ya da her ikisine birden saygı gösterisinde bulunmak istiyordu; benim de buna bir itirazım yoktu, aksine; zaten karşı çıkmak haddime de düşmezdi. Ne var ki Tupra oraya varır varmaz müze-evin görevlisini arayıp buldu; ikimizden de daha genç olan adamı bana –inanılır gibi değil ama– Mr. Wildgust (kelime anlamı "Vahşi Kasırga") diye tanıştırdı ve ardından etrafı gezmemi söyleyerek onunla konuşmak üzere bir odaya kapandı. İki katlı hoş, huzurlu evin her odasında yaşlı bir adam ya da kadın bulunuyordu –kuşkusuz gönüllü emekliler– ziyaretçilere isteseler de istemeseler de, evin on sekizinci yüzyıldaki sahibinin hayatı ve alışkanlıklarına ve malikânede hem Laurence Sterne Vakfı'nın saygıdeğer kurucusu Mr. Monkman döneminde, hem de günümüzde yapılan restorasyon çalışmalarına ilişkin ayrıntılı açıklamalar sunuyorlardı (ben de küçük bir meblağla seve seve katkıda bulundum). Geniş bahçede muhtemelen kanuni cezası olan bir şey yaptım: Minik bir bitkiyi kökleyip yolculuğun geri kalanı boyunca saklayarak nemli tuttum; daha sonra, Londra'da bitki fazla bir özen ya da çaba göstermeme gerek kalmadan olağanüstü gösterişli, gür bir bitkiye dönüştü, ama ne İngilizce ne de İspanyolca adını öğrenebildim (Shandy ailesinin bahçesinden canlı bir şeyi alıp saklamak istemiştim). Tupra evi gezme zahmetine katlanmadı, zaten bildiğini söyledi, kuşkusuz doğru söylüyordu. Bir saat sonra sevimli, masum, neşeli, gözlüklü, biraz uzun sarımsı saçlı, gencimsi Wildgust'la birlikte kapandıkları odadan çıktılar ve York'a döndük; orada Tupra biriyle daha görüşmüş olabilir,

ama ben görüşmedim. Kimseyi yorumlamamı istemedi, hiçbir konuda, Sterne, bitmek tükenmez surlar ve Shandy Hall konularında bile fikrimi sormadı.

Tupra gibi ayakları yere basan bir adamın Coxwold ve Mr. Wildgust'la mesleki ilişki dışında bir ilişkisi olabileceğine inanmam zordu; öte yandan Mr. Wildgust'ı niçin bizzat görmeye gittiğini ve görünüşe bakılırsa entelektüel bir yaşantısı olan –yapılacak fazla bir işi olmasa gerekti; biz gittiğimizde kartpostal ve hediyelik eşyaların satıldığı bölümde roman okumaya dalmıştı, hiç müşteri yoktu– zamanında pek ilahi olmayan, dünyevi ve hürmetsiz Muhterem Strerne'ün papaz olarak gönderildiği Yorkshire köyüne gömülmüş görevlinin Tupra'ya nasıl bir yararı dokunabileceğini de hayal edemiyordum. Büyük adadaki bu yolculuklardan kısa bir süre sonra gittiğimiz kıta Avrupasında, Von T adındaki minik, şık (sadece el yapımı erkek ayakkabıları satılan) dükkânında görüşmeye gittiğimiz Berlinli ayakkabıcıyla ne işi olabileceğini de kestirmek zordu. Reresby elbette ayakkabı prova edip satın aldı; Bleibtreustrasse'deki Bay Von Truschinsky, Tupra'nın ricası üzerine daha önce hiç görmediğim ahşaptan güzel zanaatkâr aletleriyle iki ayağımın bütün ölçülerini tam olarak aldı –en, boy, yükseklik, tarak ve dövme yapılabilir topuk– tevazu ve incelikle, mükemmel bir İngilizceyle memnun kalacağımdan ve patronumu örnek alarak ileride de İngiltere ya da İspanya'dan yeni ayakkabılar ısmarlayacağımdan emin olduğunu söyledi; gerçekten de yüksek fiyatına rağmen iki çift ayakkabı aldım; mükemmeldiler doğrusu ve yer hizasında görünümümü şıklaştırdılar. (Bir keresinde Tupra'nın ayağında bot, sabo ya da varsa daha beter bir şey olmasından korktuğumu düşünüyorum da...) İşin tuhafı, hem benim ayakkabılarım hem de Tupra'nm aldıkları, adını –belki fazlasıyla şık oldukları için– hiç duymadığım iki İngiliz markasını taşıyorlardı: 1890 Northampton kuruluşlu Edward Green ve 1866 kuruluşlu, yerini bilmiyorum, Grenson markaları. Bu ayakkabıları kendi ülkemizde, demek istediğim Tupra'nm ülkesinde, benim de yaşadığım ülkede almak yerine bu iş için Berlin'e gitmiş olmak bana bir aşırılık gibi geldi – Tupra "*Chestnut Antique*" (Antika Kestane) rengi bir Hythe modeli, bir de "*Burnt Pine Antique*" (Antika Koyu Çam) rengi Elmsley modeli seçti; bense bir "*Black*" (Siyah) Windermere'la "*Tobacco Suede*" (Taba Süet) Berkeley mode-

li. Yanında kimseyi çalıştırmayan dükkân sahibi ölçüm merasimini müthiş bir yavaşlık ve titizlikle tamamladıktan sonra Tupra Von Truschinsky'yle birlikte dükkânın arka tarafına geçti; on beş dakika boyunca perdenin arkasında konuştular; bu arada ben de şık ayakkabı kataloglarına bakarak oyalandım; bu sayede renklerin gerçek adları hakkında bütün bu bilgileri edindim ve giydiğim ayakkabıların bazılarını üstat John Hlustik'in tasarladığını öğrendim; bu isim o sırada bana pek bir şey ifade etmemekle birlikte önemli göründü ve Çek olduğunu tahmin ettim. Kulağıma gelen mırıltılar İngilizceye ya da Almancaya benzemiyordu.

Tıpkı York'ta olduğu gibi Berlin'de de kimsenin tercümanlığını yapmadım, başka kimseyle de tanışmadım. Tupra beni serbest bıraktı; oralı birtakım insanlarla yediği akşam yemeğine beni davet etmedi. Uçakla geri dönerken, ikisiyle de esas konuşması sırasında yanlarında bulunmadığım halde, bana en azından ayakkabıcı hakkındaki haliyle yüzeysel fikrimi, belki gecikmeli olarak Bay Wildgust'la ilgili düşündüklerimi soracağını düşündüm. Ama havada rahatsız bir saat geçirdikten sonra Tupra hâlâ at yarışlarıyla futboldan bahsetmeyi sürdürünce (ömrü boyunca taraftarı olduğu Chelsea'nin olağandışı Rus zenginliği ve Portekiz antipatisi onu zıvanadan çıkarıyordu) ben ona bir soru sormaktan kendimi alamadım:

"Merak ettim, Mr. Von Truschinsky'yle yalnızken hangi dili konuşuyordunuz?"

O kadar başarılı bir şaşkınlık taklidiyle baktı ki bana, acaba gerçek mi diye düşündüm.

"Hangi dili konuşacağız, İngilizce tabii. Seninle konuştuğum dil, değiştirmenin ne anlamı var ki? Ayrıca benim Almancam da kıttır."

İngilizce konuştukları doğru değildi, ama tartışmaya girmek istemedim. Bu yüzden konuyu değiştirdim, belki pek değiştirmiş de sayılmam:

"Bak Bertram. Beni Bath'a ve Edinburg'a götürmeni anlıyorum, umarım yararlı olabilmişimdir. Ama York'a gitmemi niçin istediğini ve Berlin'e niçin geldiğimi anlamış değilim. Bana hiçbir görev vermedin, ne işine yarayabileceğimi anlamadım. Sırf sana eşlik etmek için, yalnız seyahat etmekten hoşlanmadığın için olduğunu söyleme. York'ta Jane de vardı, gerçi ondan da pek yararlanmadık." Jane Tre-

ves Coxwold gezisine katılmamış, ortaçağ surlarında da pek uzun dolaşmamıştı. Onunla akşam yemeği yemiştik sadece. Belki Tupra onunla bensiz görüşmüştü. Belki de yararlanmıştı ondan, Jane onun odasında kalmış olabilirdi, neden olmasın?

"Jane akrabalarıyla meşguldü. Onu yolculuğumuza dahil etmemin tek nedeni akrabalarıyla görüşme fırsatı sağlamaktı. Uzun süredir görmüyordu onları. Performansından çok memnunum. Son zamanlarda hiç durmadan çalıştı."

"Buna karşılık, bütün bu kaçamaklar yüzünden ben Madrid yolculuğumu ertelemek zorunda kalıyorum. Bilmem farkında mısın, çocuklarımı görmeyeli aylar oldu; gördüğümde tanıyamayacağım. Babamı da. Babam çok yaşlandı, Peter'dan bir yaş küçük sadece. Bazen onu bir daha göremeyeceğim diye korkuyorum." Bu kez ısrar ettim: "Niye getirdin beni buraya? Ayakkabı almak için mi? Gardırobumu yenilemek için mi?"

Tupra yayılınca bile incelmeyen kalın dudaklarıyla gülümsedi.

"Seni Clemens Von T'yle tanıştırmam gerekiyordu; eski dosttur, hizmeti kusursuzdur, ona güvenilebilir. Bundan böyle çok daha iyi ayakkabılar giyeceğin kesin. Ayrıca onunla doğrudan da görüşebilirsin. Önümüzdeki ay bir yolculuk planlanmadı, dolayısıyla Madrid'e birkaç haftalığına gitmenin sakıncası yok. İstersen eğer. İki ya da üç hafta."

Çok uzun bir izindi. Şaşırttı beni. Teşekkür ettim. Ama onun vermemeye kararlı olduğu bir cevabı ondan almanın yolu yoktu, bunu gayet iyi biliyordum; yapmak istemediği ya da yapmaması gereken bir açıklamayı yaptırmanın da. Vazgeçtim. Cümlelerinin ayakkabıdan başka şeye gönderme olduğunu, ileride beni Clemens von T'yle ayakkabı dışında bir konuda görüşmekle görevlendireceğini tahmin ettim. Bununla birlikte, çoktandır Madrid'de olduğum halde, ateş ve rüya zamanı geçmişte kaldığı halde, güzel ve sağlam ayakkabılarımı onun Berlin'deki minik dükkânından ısmarlamaya devam ediyorum.

Tupra uçakta yalan söylememişti; Madrid yolculuğunu ertesi ay için ayarladım, on beş gün kalacaktım; bu sürenin yeterli olacağını, hatta belki fazla geleceğini, yani herkesi birer kere gördükten sonra orada vaktimi nasıl geçireceğimi bilemeyeceğimi düşündüm.

Nostalji ya da özleme süreci, ister ayrılık, ister terk, ister ölüm yüzünden olsun, garip ve tutarsız bir süreçtir. İnsan başlangıçta biri olmadan ya da birinden uzakta yaşayamayacağını sanır; ilk zamanlar acısı o kadar keskin ve süreklidir ki, sınırsız bir batış ya da sürekli ilerleyen, sonu gelmez bir mızrak gibi hissedilir, çünkü mahrum olunan her dakika önemlidir, ağırlığı hissedilir, kendini fark ettirir, bizi boğar; günün saatlerinin geçmesini bekleriz sadece, saatlerin geçişinin yeni bir şey getirmeyeceğini, bekleyişin bekleyişinden başka şey getirmeyeceğini bile bile. İnsan her sabah gözlerini açtığında (tam olarak unutturmayan, ama bulandıran uykudan yararlanabilmişse) kafasından geçen düşünce, gözlerini kapamadan önceki an geçenle aynıdır: "O yok ve dönmeyecek" mesela (bu bana dönmek de olabilir, ölümden hayata dönmek de); günü bıkkınlıkla geçirmeye değil, önündeki beş dakikayı, ardından sonraki beş dakikayı bıkkınlıkla geçirmeye hazırlanır, çünkü bütün günü düşünebilecek, başka günlerden ayırt edebilecek kadar ileriye bakamaz; böylece dakikaları beşer beşer, hatta birer birer, her birine ayakları dolaşarak, olsa olsa iki-üç dakika boyunca bilincinden ya da hantal felç halinden uzaklaşıp oyalanmaya çalışarak geçirir. Oyalanmayı başardığı takdirde kendi iradesiyle değil, talihli bir tesadüf sonucu oyalanır: televizyonda ilginç bir haber, bir bulmacayı tamamlama ya da çözmeye başlama süresi, tahammül edemediğimiz birinin sinir bozucu telefonu ya da ricası, ye-

re düşen bir şişe ve üşengeçlikten yalınayak dolaşırken ayağımız kesilmesin diye kırıkları toplama mecburiyeti, hoşumuza giden –ya da görür görmez hemen alıştığımız– ve anlaşılmaz bir teselli bularak jeneriğin sonuna kadar içine gömüldüğümüz, derhal yeni bölümün başlamasını, bulduğumuz bu sürekliliği sağlayan aptalca ipe tutunmamıza izin vermesini arzuladığımız iğrenç televizyon dizisi. Bizi ayakta tutan, bulduğumuz rutinlerdir, ki hayatta bunlardan fazlasıyla vardır, zararsız aptallıklar, bizi heyecanlandırmayan, katılım ya da çaba göstermemizi gerektirmeyen şeyler, her şey yolunda ve biz faaliyet halindeyken, kimseyi, ölmüş olanları bile özleyecek zamanımız yokken küçümsediğimiz dolgu maddesidir (aslında ölülerimizin yükünü sırtımızdan atabilmek için bu dönemlerden yararlanırız, ama bu geçici olarak işe yarar sadece, çünkü ölüler ısrarla ölü kalırlar ve mutlaka daha sonra geri gelip göğsümüzde iğne batmasını hissettirirler, ruhumuza kurşun gibi çökerler).

Böylece zaman geçer ve gün gelir, yine irkilmeden uyumaya, rüyada hatırlamamaya, aklımıza esince ya da olmadık saatlerde değil, sabahları tıraş olmaya başlarız; şişeler kırılmaz, telefonla arandığımızda sinirimiz bozulmaz, diziden, bulmacadan, sonradan edindiğimiz kurtarıcı rutinlerden vazgeçeriz; vedalaşırken şaşkınlıkla gözleriz onları, onlara ihtiyaç duymuş olmamız bile anlaşılmaz gelir neredeyse; hatta tekdüze ve saplantılı matem dönemimiz boyunca bizi oyalayan, dinleyen sabırlı insanlardan bile vazgeçeriz. Başımızı kaldırır, umut vadeden, dikkat çekici, özlenenin, kaybedilenin yerini tutacak hiçbir şey olmasa da etrafımıza bakarız tekrar; o özlemi sürdürmek bize zor gelmeye başlar, gerçekten bir şey kaybedip kaybetmediğimizi sorgularız. Sevdiğimiz, başkasına odaklandığımız, coşkuyla kendimizden geçtiğimiz ya da kahrolduğumuz dönemle ilgili geriye dönük bir tembellik başgösterir; artık birine bu kadar ilgi gösteremeyeceğimizi, onu memnun etmeye çalışamayacağımızı, uykusuna bekçilik edip gizlenebilecek ya da ona zarar verebilecek şeyleri gizleyemeyeceğimizi hissederiz ve tetikte olmanın gerekmediği bu yerleşiklik bizi müthiş dinlendirir. "Terk edildim," diye düşünürüz, "sevgilim, dostum ya da ölenler beni terk etti, fark etmez, hepsi gittiler, kendi başıma kaldım. Sonunda pişman olacaklar, çünkü sevildiğini bilmek insanın hoşuna gider, unutulduğunu bilmekse üzer insanı ve ben

şimdi unutuyorum onları; ölenler de kendilerini neyin beklediğini aşağı yukarı bilirler. Ben elimden geleni yaptım, sadakatle dayandım, buna rağmen uzaklaştılar benden." İçimizden alıntı yaparız: "Hafıza titrek bir parmaktır." Sonra kendi repertuarımızdan ekleriz: "Ve bize işaret ederken her zaman isabet kaydetmez." Parmağımızın artık isabetli olmadığını ya da isabetinin giderek azaldığını, zihnimizi gece gündüz, ara vermeden meşgul edenlerin, zihnimize bir çivi misali çakılıp gömülenlerin yavaş yavaş yerinden söküldüğünü ve bizim için önemli olmamaya başladıklarını fark ederiz; giderek silinirler, onlar da titrekleşirler, hatta ovalanmış, yıkanmış ve temizlenmiş ya da sadece temizlenmesi en zor olan çeperi kalmış, o da zamanla silinen birer kan lekesi misali, var olduklarından bile şüphe edebiliriz.

Böylece biraz daha zaman geçer ve bir gün gelir, son iz kaybolmadan önce, o kişiye yaklaşmanın düşüncesi bile bize yük gibi gelir ansızın. Memnun mesut yaşamadığımız ve hâlâ onu özlediğimiz halde, ara sıra uzaklığından ya da onu kaybettiğimizden ötürü acı çektiğimiz halde –bir gece yatakta yatarken bir iskemlenin dibine bırakılmış ayakkabılarımızı tek başlarına görürüz ve yıllar boyunca ayakkabılarımızın yanı başında duran, uykuda, bilincin yokluğunda bile iki kişi olduğumuzun altını çizen ona ait topuklu ayakkabıları hatırlarız, içimizi bir keder kaplar– en çok sevmiş olduğumuz, hâlâ sevdiğimiz kişi başka döneme ait birine ya da yolda –bizim yolumuzda, herkes için kendi yolu önemlidir– kaybettiğimiz birine dönüşmüştür; neredeyse geçmişte kalmış bu kişiye dönmek hoşumuza gitmez, çünkü artık bizim için bildiktir ve onunla sürekliliği sağlayan ip kopmuştur. Geçmişe ve içerdiklerine hep tepeden, kibirli bir üstünlük duygusuyla bakarız; şimdiki zamanımız geçmişten daha aşağıda, daha talihsiz ya da hastalıklı olsa ve gelecek herhangi bir gelişme vadetmese bile. Geçmişimiz ne kadar parlak ve mutlu yaşanmış olursa olsun, bize saflıkla, cehaletle, kısmen aptallıkla damgalanmış gibi görünür; geçmişte daha sonra olacakları hiç bilemezken şimdi biliriz, bu bağlamda, nesnel ve gerçek açıdan evet, daha aşağıdadır; bu yüzden de her zaman iflah olmaz bir aptallık barındırır içinde ve hayal âleminde gezdiğimiz için, bugün sahte olduğunu açıkça gördüğümüz şeye zamanında inandığımız için utandırır bizi; belki de o sırada sahte değildir, ama direnmediği ya da sebat etmediği için gerçekliğini de yitirmiştir. Sağ-

lam görünen aşk, hiç şüphe etmediğimiz dostluk, onsuz dünyayı düşünemediğimiz için ya da dünyanın başka bir yer değil, yine aynı dünya olabileceğini hayal edemediğimiz için ebediyen yaşayacağını varsaydığımız canlı. En aziz ölümüze bile biraz tepeden bakmaktan kaçınamayız; zaman ilerledikçe o hem üzüntü hem de acımayla tükenir, biz de ona daha tepeden bakarız; gidişinden sonra olanların hiçbirini onun öğrenemediğini –ah, hayal âleminde yaşıyormuş– oysa bizim her şeyden haberdar olduğumuzu biliriz. Cenaze törenine katılır, orada söylenenleri, ayrıca sanki konuşanlar onun hâlâ söylenenleri duyabileceğinden korkarınış gibi ağızlarda gevelenenleri işitiriz, ona zarar verenlerin yakınıymış gibi yaptıklarını, yalandan arkasından ağladıklarını görürüz. O hiçbirini görmez, duymaz. Herkes gibi o da yanılgılar içinde ölmüştür, hiçbir zaman yeterince şey bilinmez; bu da zaten bütün ölülere acımamızın, onları zavallı adamlar, zavallı kadınlar, zavallı yetişkin çocuklar, zavallıcıklar olarak görmemizin nedenidir.

Arkada bıraktıklarımız ya da yanımızdan ayrılanlar da artık bizimle ilgili bir şey bilmezler; onlar bizim için tıpkı ölüler gibi sabit ve hareketsiz kalmışlardır; onlarla tekrar karşılaşmayı, onlara bir şeyler anlatma, onları dinleme zorunluluğunu düşünmek bile bize müthiş zahmetli gelir; bunun bir nedeni birbirimize bir şeyler anlatmayı, birbirimizi dinlemeyi onların da, bizim de istemeyeceğimizi düşünmemizdir. "Ne zor iş," diye düşünürüz, "o fazlasıyla uzun zamandır benim yaşantıma şahit olmadı. Eskiden neredeyse her şeyimi bilirdi, en azından belli başlı şeyleri; şimdi onun anında öğrenmediklerini bütün ayrıntısıyla anlatsam bile onda oluşan boşluğu doldurmak imkânsız. Tekrar görüşmek, açıklamak ne zor iş, onun karşısında benim, benim karşımda onun eski tepkilerimizi, eski kusurlarımızı, eski kaygılarımızı, eski tonlamalarımızı, hatta şimdi dile getirilmeyen eski bastırılmış kıskançlıkları ve eski tutkuları anında tanımak ne kadar can sıkıcı. Onu bir daha yeni biri gibi görmem mümkün değil; her günkü varlığım olarak da göremem; bana hem eskimiş görünecek, hem yabancı. Eve gidip Luisa'yı, çocukları göreceğim; onlarla uzun süre geçirip onlara tekrar alışmaya başladıktan sonra, daha kısa bir süre onun yanına oturacağım; belki bir restoranda akşam yemeğine gitmeden önce, geciken çocuk bakıcısını beklerken, yıllarca paylaştığımız kanepede,

ama şimdi hem güvenilir hem güvenilmez garip bir misafir gibi oturacağım yanında; nasıl davranacağımızı bilemeyeceğiz. Konuşmada boşluklar, boğaz temizlemeler olacak, ikimiz yüz yüzeyken 'Ee, nasıl gidiyor?' ya da 'Çok iyi gördüm seni,' türünden aptalca, feci cümleler sarf edilecek. İşte o zaman gerçekten birlikte olmadıkça yan yana da olamayacağımızı, ayrıca olmayı da istemediğimizi anlayacağız. Tam bir doğallık ya da katıksız bir yapaylık olmayacak; derinlemesine ve öteden beri tanıdığımız birinin karşısında yüzeysel olamayız; izimizi kaybetmiş ve kendi izini bizden saklamış, onca şeyi bilmeyen birinin karşısında derinleşemeyiz de. Ve yarım, belki bir, bilemedin iki saatin sonunda, tatlılara sıra geldiğinde, tamamdır diye düşüneceğiz ve daha da tuhafı, bu defanın yeterli olduğunu düşüneceğim, geriye fazlalık on üç günüm kalacak. Akla sığmamakla birlikte birbirimizin kollarına atılsak, o bana dudaklarından duymayı ne zamandır beklediğim cümleleri söylese, 'Gel, gel, ne kadar yanılmışım. Gel yanımda yerini al yine. Hayaletini kovmadım, bu yastık hâlâ senin yastığın, seni görmeyi becerememişim. Gel sarıl bana. Yanıma gel. Dön. Ve temelli burada kal,' dese ve ben buna istinaden Londra'daki evi kapasam, Tupra' yla Pérez Nuix'ten, Mulyran'la Rendel'dan ve hatta Wheeler'dan ayrılsam ve onları uzun bir paranteze (en bitmez tükenmez parantezler bile kapanır ve o zaman onları atlayabiliriz) dönüştürme işine hızla başlasam, Madrid'e, onun yanına dönsem bile –ki böyle bir fırsatım olsa, o bana bu fırsatı verse yapmazdım demiyorum– yarıda kesilen şeyin tekrar bağlanamayacağını, arada bir boşluğun daima kalacağını, saklansa da hep var olacağını, bir öncesiyle bir sonrasının asla lehimlenemeyeceğini bilerek yapardım."

Dolayısıyla, şehrime tekrar ayak basmayı, yakınlarımı, kendilerini artık yakınım saymayanları bile görmeyi, onların bugünkü yüzlerinden ve bugünlerinden uzaklaşmamın ardından dünkü yüzlerini göğüslemeyi ve bir geçiş ya da uyarı olmaksızın yarınki yüzleriyle buluşmaya gitmeyi içtenlikle istediğim halde, patronumun teklif ettiği üç hafta yerine iki haftalık bir ziyaret planlamakla kalmadım, Berlin'den döndüğümüzde gidişimi biraz daha erteledim; gitmeden önce De la Garza'yla ilgilenmek istiyordum.

Onu doğrudan arayıp sağlık durumunu sormayı düşündüm, ama adımı verdiğim takdirde telefona bile çıkmak istemeyebileceği geldi aklıma; sahte bir isim verip manasız bir bahane uydurarak görüştüğüm takdirde ise, birdenbire, yeri yokken, sözümona tanımadığı biri sıfatıyla fiziksel durumunu sormam zor olacaktı. İşte bu yüzden ona sürpriz bir ziyaret yapmaya karar verdim, yani önceden randevu almadan. Ama günümüzde herhangi bir devlet dairesine niçin geldiğini belirtmeden ve orada bir işi olduğunu kanıtlamadan girmek imkânsız olduğu için de, BBC radyosundan bir tanıdığa telefon ettim; Londra' daki hayatımın başlarında, Tupra, daha doğrusu Wheeler tarafından işe alınmadan önce, terör ve turizm konularında sıkıcı programlarda birlikte çalışmıştık onunla; o da benim gibi sıkıcı işini kısa süre sonra bırakıp kuşkusuz daha iyi konuma geçmeyi başarmıştı; ismini aldığım aziz olan San Jacobo, yani St. James Meydanı'ndaki İspanyol Büyükelçiliği'nde belirsiz, ama hiç de tali olmayan bir görevi vardı. Yağcı ve hain bir adamdı, hem despot, hem hizmetkâr ruhluydu (görünürde çelişkili olmakla birlikte çoğunlukla bir arada bulunan iki özellik); adı Garralde'ydi ve kendi ilerlemesi söz konusu olduğunda

hiçbir ahlaki kaygı gütmezdi; yalnız nüfuzlu ve ünlü kişilere değil, günün birinde az da olsa –ama ileride kendisine küçük bir lütufta bulunmasına ya da onun bunu istemesine yeterli miktarda– nüfuz ve şöhret kazanacağını tahmin ettiği kişilere de yaltaklanmaya daima hazırdı; bununla tutarlı olarak, kendi tahminlerine göre ona asla bir yararı dokunamayacak kişilere karşı küçümser bir tavır takınır, bir süre sonra yanıldığını anladığında da birdenbire, müthiş bir utanmazlıkla büyüleyici bir tavır sergilemekte sakınca görmezdi. Geniş, neredeyse dolunay biçiminde bir yüzü vardı; gözleri küçük, cildi hamur gibi gözenekli, dişleri de biraz ayrıktı; ayrık dişleri ona şehvetli, bildiğim kadarıyla faaliyetleriyle değil, sadece haris zihniyetiyle bağdaşan bir hava verirdi, hiç durmadan birtakım sıvılar salgılar gibiydi; kahkahalar atarak herkese –muhtemelen hem kadınlara hem erkeklere, ama erkeklere sadece zımnen, soru sorarak, kendileriyle çok ilgilenerek– kompliman yapan, ama nadir olarak kompliman yaptığı kişi nihayet karşılık verdiğinde, performans korkusuyla yine kahkahalar arasında yan çizen tiplerden. Saçı çok acayipti, Davy Crockett'ın başlığını çağrıştırırdı (ama kunduz, rakun ya da hangi hayvansa onun kuyruğu yoktu, zaten büyükelçilikte De la Garza'nın kuyrukları yeterliydi, gerçi o da filesini işe takmıyordu); o avcı başlığı kılıklı saçın son derece gösterişli ve gür, tam da bu nedenle kimsenin şüphelenmeye cesaret edemediği bir peruk olup olmadığını öteden beri merak etmişimdir. Onu her gördüğümde, hem elimde kalıp kalmayacağını görmek için, hem de ele nasıl geldiğini merak ettiğimden (hem iğrenç, hem kadifemsi bir görüntüsü vardı), erkeksi sevgi gösterisi ya da erkeksi eşek şakası kisvesi altında saçını sertçe çekmek gelirdi içimden.

Tanıştığımızda beni hiç önemsememişti (radyoda çalışan bir zavallıydım, o sırada kendisi de öyle olmakla birlikte hep kendini daha üstün görürdü), ama şimdi beni nüfuzlu insanlar tanıyan, biraz esrarengiz biri olarak sınıflandırıyordu. İşimin tam niteliğini ve kime hizmet ettiğimi bilmiyordu, ama ara sıra şık diskoteklere, lüks restoranlara, at yarışlarına, ünlülerle yemek davetlerine, Stamford Bridge'e ve hiçbir İspanyolun adım atmaya cesaret edemeyeceği korkunç batakhanelere gittiğimden (Tupra'nın kalabalık eğlence dönemleri bazen haftalar sürüyordu) ve İngiltere'de hiçbir yabancının, diplomatların bile kolaylıkla edinemediği İngiliz arkadaşlarla sürekli birlikte ol-

duğumdan haberdardı. (Şimdi beni bir de Hlustik ve Von Truschinsky'nin olağanüstü ayakkabılarıyla görecekti; Garralde çok ayrıntıcı ve özentiydi, insanı tiksindirecek kadar.) Benimle ilgili duyguları, başkalarının bizim için hissedebileceği en iyi, en işimize gelen duygulardı: şaşkınlık ve merak. Bu duyguları benim ilişkilerim ve gücüm konusunda hayaller kurmasına yol açıyordu, bu nedenle ondan isteyeceğim herhangi bir şeyi yapmaya razı olurdu. Açıklama yapmadan büyükelçilikte bir randevu istedim ondan; masasının başına gittiğimde de, önce durumu açıkladım (temkinli davranıp alçak sesle konuştum, çünkü odasını üç memurla paylaşıyordu; o ortamda devam etmeyi düşünüyorsa gerçekten ilerlemesine daha çok vardı).

"Aslında seni görmeye gelmedim Garralde. Girişte sorun çıkmasın diye senden randevu aldım. Yanında sadece üç dakika kalacağım. Sohbet etmek için başka gün seni öğle yemeğine davet edeceğim, yeni açılan müthiş bir yere götüreceğim seni, seveceksin, insan görebileceğin bir yer, yataktan yeni kalkmış insanlar. Biliyorsun bunlar kahvaltıyı atlar." Onun lügatinde "insan" önemli insanlar demekti, diğerleri onu ilgilendirmezdi. "Kaymak tabaka", hatta daha beteri, "*la crème de la crème*", "kalburüstü", "jet sosyete" gibi bayağı ifadeler kullanır, "*big names*"den, "duayenler"den bahseder, haftasonları "*unplugged*" olduğunu söylerdi (elbette İspanyolca konuşurken). Yaltaklanma ve suistimali bir arada kullanarak epey yüksek bir mevkiye tırmanabilirdi, ama sonsuza dek sosyete meraklısı bir hödük olarak kalacaktı. Bir şey ona olağanüstü ya da çok başarılı göründüğünde de "*Oro*!" –"Altın!"– diye haykırırdı; bunu İtalyan bir kadın arkadaşından duymuştu ve çok orijinal bulurdu. "Buradan kalktığımda (iki dakika sürer) bir meslektaşının odasını göstermeni istiyorum bana: Rafael de la Garza. Görmek istediğim kişi o, ama habersiz görmek istiyorum."

"Peki randevuyu niye ondan istemedin?" diye sordu fesat Garralde, engel çıkarmaktan çok dedikodu arzusuyla. "İstesen bir randevu verirdi mutlaka."

"Zannetmiyorum. Saçma sapan bir şey yüzünden küstü bana. Bir yanlış anlaşılma oldu, onu halletmek istiyorum. Ama geldiğimi bilsin istemiyorum. Sen bana odasını göster, ben yalnız başıma girerim."

"Peki ama önce haber versem daha iyi olmaz mı? O benden daha yüksek mevkide."

Sanki söylediklerimi işitmemiş gibiydi. İlişkiler konusunda becerikli ama esasen kalın kafalıydı. Sinirlendim, kabarık saçlarına dalmak geçti içimden; vahşi sınır bölgesinin kralı Crockett'ın efsanevi başlığına bu kadar benzemesi inanılmazdı (gerçi eskiye kıyasla daha basık görünüyordu, belki artık kışlık bir Rus başlığına benzemeye başlamıştı). Bir kez daha kendimi tuttum; ne de olsa bana küçük bir lütufta bulunacaktı; karşılığını da yakın zamanda isteyecekti, bekleyen tiplerden değildi.

"Ben sana ne diyorum Garralde. Haber verirsen beni görmek istemeyecektir, ayrıca sana çatabilir, anlamıyor musun?"

Aşağılık bir adam olduğundan son argümanım zihnini biraz canlandırdı. Ona doğrudan bağlı olmasa bile bir üstünün düşmanlığını kazanmayı ya da onu kızdırmayı katiyen istemezdi. Bir an acıdım ona: Rafita de la Garza'nın altında nasıl çalışılırdı? Böyle bir şeye izin verdiğine göre, böyle bir dangalağın emrinde birileri olabildiğine göre, dünyanın düzeni bozuk demekti, dünya adaletsiz ve yoz demekti. İçler acısı bir durumdu. Elbette Garralde'nin altında da birilerinin olması, ona itaat etmek zorunda olmaları feciydi.

"Tamam, sen bilirsin," diye cevap verdi. "Hiç değilse yalnız mı diye bakayım. Toplantıdaysa içeri habersiz girmenin sana bir yararı olmaz. Etrafta başkaları varken yanlış anlaşılmayı düzeltemezsin haliyle."

"Ben de seninle geliyorum. Bana yolu ve kapısını göstermiş olursun. Merak etme, dışarıda beklerim, girmeden önce senin uzaklaşmana da zaman tanırım. Ziyaretimle senin bir ilgin olduğunu bilmeyecek."

"Peki şu öğle yemeğini ne zaman yiyeceğiz?" diye sordu yola koyulmadan önce. Bedelini, en azından tali, ilk etaptaki bedelini garantiye alması şarttı. İleride daha fazla bir şeyler koparmaya çalışırdı, faiz olarak. Ama ben faizi filan sallamayı düşünüyordum, belki öğle yemeğini de. İlk anda bozulurdu, ama vaatlerimi umursamadığımı görünce bana saygısı, merakı artardı. "Şu bahsettiğin yere gitmeyi çok isterim."

"Senin için uygunsa cumartesi yapalım. Sonra birkaç günlüğüne Madrid'e gideceğim. Yarın ararım seni, kesinleştiririz. Rezervasyon yaptırırım."

"*Oro*!"

Bu ünleme tahammülüm yoktu. Aslına bakılırsa onun hiçbir lafına, hiçbir hareketine tahammülüm yoktu. Ne rezervasyonu, ne araması, kararımı vermiştim, daha sonra bir mazeret uydururdum.

Halı döşeli, biraz labirentimsi koridorlardan geçirdi beni; en az altı kere döndük. Nihayet aralık, neredeyse açık bir kapıya temkinli bir mesafede durdu; nutuk atar gibi sesler duyduk, tek bir ses de olabilirdi; tekdüze, tuhaf tempolu dizeler okunur gibiydi; tam işitilmiyordu, belki de duaydı.

"Yalnız mı?" diye sordum fısıltıyla.

"Emin değilim. Konuşuyor ama yalnız da olabilir. Dur dur, yok, şimdi hatırladım; bugün Profesör Rico gelmişti. Öğleden sonra Cervantes Enstitüsü'nde dâhiyane bir konferans verecek. Belki onun provasını yapıyorlardır." Sonra beni aydınlatma ihtiyacı duydu: "Bizzat Profesör Francisco Rico. Bilmem biliyor musun, büyük bir üstattır, bir duayen, çok da serttir. Aptal bulduğu, kendisini rahatsız eden kişileri adam yerine koymazmış. Çok korkulan, sözünü sakınmayan, son derece kırıcı biridir. Sakın konuşmalarını böleyim deme Deza. Akademi üyesidir."

"Öyleyse profesör seni görmese daha iyi olur. Ben işleri bitinceye kadar burada beklerim. Ama sen git, azar filan işitme sonra. Her şey için teşekkürler; sen hiç merak etme, hallederim ben."

Garralde bir an duraksadı. Haklı olarak bana güvenmiyordu. Ama ne olursa olsun, ben ne yaparsam yapayım, hazır bulunmamanın kendisi için daha hayırlı olacağını düşündü herhalde. Gözden kaybolmuncaya kadar birkaç adımda bir arkasına dönüp ses çıkarmadan, dudaklarını oynatarak (dudakları rahatlıkla okunabiliyordu) uyarısını tekrarlaya tekrarlaya koridorda uzaklaştı:

"İçeri girme, sakın bölme. Akademi üyesi."

Tupra'yla Rendel'dan neredeyse hiç ses çıkarmadan hareket etmeyi, karmaşık bir kilidi yoksa kapalı kapıları açmayı ve özürlüler tuvaletinin kapısı gibi takozla sıkıştırmayı öğrenmiştim. Bu sayede De la Garza'nın odasının hizasına kadar sessizce ilerledim, ama ondan mümkün olduğunca uzakta, koridorun karşı tarafında duruyordum. Bulunduğum yerden neredeyse odanın tamamını görebildim; en azından ikisini gördüm, sersemler şahıyla Rico'yu; profesörün yüzünü te-

levizyondan, gazetelerden gayet iyi biliyordum, başkasıyla karıştırmak da pek mümkün değildi; kel bir adamdı, ama ilginçtir, bu konuda bir cesaret sergiler ve kel gibi davranmazdı; gözleri huysuz, çoğu kez bıkkın bakardı, etrafındaki cehaletten bıkmış usanmış olsa gerekti; kuşkusuz müthiş küçümsediği bu cehalet çağında doğduğuna sürekli lanet ediyordu mutlaka; basın açıklamalarında ve yazılarında (tek tük yazılarını okumuşluğum vardı) herhalde var olacaklarına pek güvenmediği daha kültürlü müstakbel okurlara değil, geçmişin çoktan ölmüş okurlarına sesleniyormuş izlenimi uyandırırdı; sanki kitaplarda –çizginin her iki yanında: Zira kitaplar gecenin bir yarısında ırmağın konuştuğu gibi konuşurlar, sükûnetle ya da isteksizce; onların da mırıltısı sakin, sabırlı ya da tembeldir– canlı ya da ölü olmak tesadüfe bağlı ve tali bir şeyden ibaretmiş gibi. Belki o da hemşerimizle aynı düşünceyi paylaşıyordu: "Canlılarla ölülerin konuşabilecekleri, iletişim kurabilecekleri tek boyut zamandır, hepsine ortak olan, hepsini birleştiren tek boyut zamandır" ve bu yüzden de zamanda ayrım yoktur, mecburen paylaşılır (hepimiz zamanın içinde var olduk ve var olacağız); zaman içinde fiziksel olarak bir araya gelmiş olmak bir ayrıntıdır sadece, tıpkı bir randevuya gecikmek ya da erken gitmek gibi. Rico'nun kendine has, biçimli, süngerimsi iri ağzını gördüm; Tupra'nınkini hatırlatıyordu biraz, ama onunki kadar nemli ve vahşi değildi. Ağzını kapalı tutuyor, neredeyse dudaklarını sımsıkı bastırıyordu; o ilkel ritimler onun ağzından değil, Rafita'nınkinden çıkıyordu; bizimki görünüşe bakılırsa kendini geceleri aptalca şık mekânlarda siyahi rapçiler gibi hissetmekle kalmıyor, güpegündüz, hem de büyükelçilikteki kendi odasında, üzerinde kallavi, kaskatı bir ceket değil klasik bir kıyafet olmasına, kulağına halka falcı küpesi, taş kafasına matador taklidi saç filesi, şapka, bandana, cumhuriyetçi beresi ya da başka bir şey takmamış olmasına rağmen beyaz hip-hopçu gibi de hissediyordu. Ezberden okumayı alaylı bir tonda noktalayarak ilim irfan sahibi Francisco Rico'ya kendinden emin bir edayla sordu:

"Ee, nasıl buldunuz bakalım, Profesör?"

Profesörün gözündeki iri gözlüğün camları muhtemelen kalındı ve antirefle kaplamalı değildi; buna rağmen bakışlarının buz gibi, şaşkın ve somurtkan olduğunu görebildim; De la Garza'nın iddialarına ve dayatmalarına kızmaktan çok gerçekten inanamıyor gibiydi.

"Beğenmedim. *Ps. Tah.* Hem de hiç." Aynen böyle söyledi, "*Ps*," dedi. "Şöyle böyle" ya da (kelime manasını kimsenin bilmediği, ama sürekli kullanılan) "*Ni fu ni fa*"* anlamına gelen daha yaygın "*Pse*" ünlemi bile çıkmadı ağzından. "*Ps*", özellikle arkasından "*Tah*" geldiğinde çok daha umut kırıcı ve caydırıcıydı.

"İzin verin bir tane daha okuyayım Profesör. Bu çok daha karmaşık, daha taşaklı, daha fiyakalı."

Başlamıştı gene o kaba jargonunu kullanmaya, Rafita'yı caydırmak kimsenin harcı değildi. Onu son görüşümden beri neredeyse hiç değişmemiş olduğunu fark edince biraz rahatladım; son gördüğümde yerde dayak yemiş halde yatıyordu, bedeninde resmen ölüm korkusu vardı, sessizce titriyor, yakarıyordu, gözleri çarpılmış, bulanmıştı, bize, dayağı atanla refakatçisine, yani bana, ben de işin içindeydim, bakmaya bile cesareti yoktu. Toparlamıştı kendini; her fırsatta önüne geleni taciz etmeyi sürdürdüğüne göre pek ciddi bir hasar görmemişti demek. Hiçbir zaman ders almayan cinsten bir adamdı belli ki, umutsuz bir vaka. Elbette Profesör Rico'nun bir kılıç ya da hançer çekmesi, Rafita'yı ensesinden yakalayıp üst üste birkaç kere alnını masaya vurması beklenmezdi. Olsa olsa homurdanır ya da sertçe azarlardı; zaten fesat Garralde'nin de söylediği gibi iğneleyici, kırıcı konuşmalarıyla, haklı gördüğünde düşüncelerini de hakaretlerini de bütün çiğliğiyle ortaya dökmesiyle ün yapmıştı. Bir koltuğa kaykılmış oturuyordu, başını çıkar gütmeyen, şüpheci bir yargıç gibi arkaya doğru eğmiş, zarif bir edayla bacak bacak üstüne atmış, sağ kolunu koltuğun arkalığına dayamıştı; elindeki sigaranın filtresine başparmağının tırnağıyla hafif hafif vurarak küllerini yere silkeliyordu. Sigarasının tam altına bir küllük yerleştirilmediği takdirde kendisinin küllük peşinde koşmayacağı aşikârdı. Sigaranın dumanını ara sıra burnundan üflüyordu, günümüzde eskimiş, bu yüzden de hâlâ zarif bir hareketti. Resmi dairelerde sigara içme yasağı umurunda bile değildi herhalde. Kıyafeti ve ayakkabıları şıktı; gömleğiyle takım elbisesi Zegna, Corneliani ya da ona benzer bir marka gibi geldi bana, ama ayakkabılarının Hlustik olmadığı kesindi, onlar da Güney'den bir yerdendi mutlaka. Rafita onun karşısında ayakta duruyordu, heye-

* *İsp.* Eh işte. –*ç.n.*

canlı olduğu belliydi, Rico'nun yargısını önemsiyor gibiydi; öte yandan, yargısı şimdilik olumlu olmadığından kulak da asmıyordu yorumuna. Dünyada bu tür insanların sayısı giderek artıyor; sadece hoşlarına giden, onları yücelten şeylerden haberdar oluyorlar, geri kalanını sanki doğrudan duymuyorlar. Başlangıçta siyasetçilerle başarı meraklısı sıradan sanatçılara özgü bir durumken sonra kamuya mal oldu. İkisini bir tiyatronun beşinci sırasından seyreder gibi görüyordum; aralık kapıyı tam ortaladığım zaman her ikisi de eksiksiz görüş alanıma giriyordu.

"Bak delikanlı," dedi Rico, aşağılayıcı bir babacanlıkla, "Tanrı'nın izlemeni istediği yolun bu ahmakça, manasız dizeler olmadığı gün gibi aşikâr. *Struwwelpeter*'den fersah fersah geridesin, Edward Lear'ın da eline su dökemezsin." Profesör bile bile, yani zevk için ukalalık ediyordu, Rafita'nın bu isimleri hayatta duymadığı kesindi; bense Lear'ı tesadüfen, ukala Oxford günlerimde duymuştum, o sırada diğer ismi hiç bilmiyordum, daha sonra biraz araştırdım. "Bana kalırsa, Tanrı'nın niyetine karşı çıkmasan daha iyi olur, *derr*, her şey bir yana, vakit kaybetmemek için. İzlemen istenen yolun daha incelikli dizeler olmadığı da kesin, '*Una alta ricca rocca...*' bile seni aşar, üstelik altı uzun yüzyıllık uygarlık avantajın olmasına rağmen." Bu alıntıyı ya da dizeyi özenli bir İtalyanca aksanla telaffuz etti, dolayısıyla, kelimeler aynı olmakla birlikte, İspanyolca değil, İtalyanca olduğuna hükmettim; belki uzmanlık alanına giren Petrarca'nın dizesiydi; dünyanın dört bir yanından çok sayıda başka yazar, hatta kuşkusuz *Struwwelpeter* de uzmanlık alanına giriyordu, bilgisi uçsuz bucaksızdı. "Öyle şeyler vardır ki, *ets*, mümkün değildir. Yani ısrar etme, *pf*." Rico'nun Real Academia Española üyesi olmasına rağmen dilimizde yaygın olmayan, başlangıçta anlamı kavranamayan bu kadar çok yansımalı söz kullanması dikkatimi çekti; gerçi bir yandan hepsi de son derece anlaşılır ve net geliyordu kulağıma; belki de profesörün özel bir yeteneği vardı, söz yansıması üstadıydı, bir mucitti, yaratıcıydı, diğer özelliklerine ek olarak. "*Derr*" hiç kuşkusuz bir yasaklama sözüydü. "*Ets*" bana çok ciddi bir uyarı gibi geldi. "*Pf*" ise baştan kayıp izlenimi uyandırdı.

Ne var ki Rafita çağının adamıydı ve duymak istemiyordu ya da gerçekten duymuyordu, belki günümüzde birçok insan için ikisi aynı

kapıya çıkıyordur, bilemiyorum. Sonuçta Rafita kaldığı yerden devam etti:

"Görün bakın, bunu ne kadar beğeneceksiniz Profesör, ters geleceksiniz. Hadi bakalım." Ardından gülünç biçimde rapçilerin el kol hareketlerini yaptığını gördüm (Rafita gülünçtü gülünç olmasına, ama zaten bu tür zevksiz, değersiz, saçma sapan laf kalabalığını hareketlerle şarkıya dönüştüren herkes gülünç; bu devirde sekiz heceli bayağı dizeleri ilahi söyler gibi okumanın prim yapması inanılır gibi değil); Rafita varoşlardaki siyahilerin öfkeli tavırlarına benzetmeye çalışarak kollarını havada dalgalandırıyordu, ama ara sıra zalim İspanyol damarı kabarıyor, parmakları dansının ortasındaki bir flamenkocu gibi havada asılı kalıyordu. O korkunç şiir bozuntusu dizelerle tamamen uyumlu, içler acısı bir gösteriydi; dayanılmaz şarkısına bacakları da herhalde hayali, tuhaf bir müziğin ritmine uygun biçimde eğilip bükülerek eşlik ediyordu; "Sana anlatayım meselemi, tıngırdatayım ukulelemi," diye başlıyordu şahane kafiyeleri, "kobraların çayırıyım, çıngıraklı bayırıyım, zehrimi akıtırım, soktum mu çarpıtırım, tepemi attırırsan dişlerin dökülür toptan, huu-yu, yu-hu." Ardından neredeyse nefes almadan bir sonraki kıtaya, bölüme ya da her neyse ona geçti: "Mermilerim huzursuz, isabetim kusursuz, kafana saplanırlarsa, beynin olur pırasa, duman çıkar alnından, kan fışkırır kulağından, kesmezsen martavalı olursun helada bir bok çuvalı, huu-yu, yu-hu."

"Yeter!" Saygıdeğer Profesör Rico dik dik bakmıştı Rafita'ya; muhtemelen aynı şekilde dik dik dinlemişti aynı zamanda; eğer böyle bir şey mümkünse, sanmam, yine de tam bilemiyorum. Ama o pespaye sekiz hecelik dizeleri dinlerken tahminimce (ortalıkta ayna olmadığından göremedim) tıpkı benim gibi onun da betinin benzinin attığı kesindi. Ne var ki az sonra yüzüme hararet bastı, kızarmıştım herhalde; hem öfkelenmiştim, hem de başkası adına utanmıştım: O zevzekler şahının bu saçmalıklarla, zırvalarla yüce Francisco Rico'nun vaktini alması, onu rahatsız etmesi kabul edilir şey miydi? Üstüne üstlük kaba olan o dizelerin sahte bir limerik sıfatıyla bile olsa herhangi bir şiirsel değeri olabileceğini nasıl düşünebilirdi; ülkemizin edebiyat alanındaki en yetkili ağızlarından birinden, Londra'da misafireten bulunan, belki henüz yol yorgunu, belki öğleden sonra verece-

ği dâhiyane konferansın notlarına son rötuşları yapmak için zamana ihtiyacı olan o büyük bilgeden nasıl olumlu bir hüküm beklerdi? Onu diskoteğin hızlı pistinde tedbirsiz Flavia'yı manasız saç filesiyle kırbaçlarken gördüğümde içimi kaplayan öfkeye benzer bir öfke duydum. O sırada tek bir düşünce geçmişti kafamdan, kısa ve basit, üstelik henüz olayın az sonraki travmatik sonuçlarından habersiz olduğum halde: "Şunun ağzını burnunu bir güzel dağıtsam." Aklımdan geçen bu düşünceyi daha sonra hem file kırpıldığında, hem sonrasında ve elbette öncesinde, Reresby'nin *landsknecht* kılıcı her kalktığında ve indiğinde, acıyla, vekâleten diye niteleyebileceğim bir pişmanlıkla hatırlamıştım (pişmanlık daha çok bana aitti, ama ayrıca Tupra adına da belli belirsiz bir pişmanlık duymuştum; o ise, bütün eylemleri kararlı ve bilinçli olan biri için normal sayılacak şekilde hiçbir şeyden pişmanlık duymuyordu görünüşe bakılırsa; en azından işle ilgili şeylere hayıflanmıyordu). De la Garza nasıl ders almazdı, daha ölçülü davranmazdı? Kendisi bizim tarafımızdan hayvani bir şiddete maruz bırakılmışken, istediği kadar anlaşılmaz ve grotesk olsun, şiddet unsurları içeren bir yazıyı nasıl kaleme alırdı? Bir helanın mavi suyunda boğularak ölmesine ramak kalmışken "hela" kelimesini nasıl telaffuz ederdi hatta? "Belki tam da bu nedenle," diye düşündüm, öyle dedim kendi kendime, o koridorda, henüz görülmemişken, görünmezken, gizlice gözetleyip gizlice dinlerken. "Belki başına gelenler onda saplantı haline geldi ve telafi etmek ya da üstesinden gelebilmek için bir tek bu (aptalca) yolu bulabildi: kendisinin Reresby olabileceğine inanmak (kendi çiğ ve beceriksiz anlayışına göre inanmak) ve birine mermi sıkabileceğini, en azından birini korkutabileceğini ya da zehirleyebileceğini, dayakla dişlerini dökebileceğini veya bütün bunları bizzat Tupra'ya yapabileceğini düşünmek; Tupra'dan muhtemelen ölesiye korkuyor, paylaştıkları bu şehirde bir daha karşısına çıkmasın diye her gün dua ediyordu. Hayal kurmak bedavadır, bunu daha çocukken öğreniriz; daha sonra yine biliriz öyle olduğunu, ama yıllar geçtikçe, bir işimize yaramadığını anlayınca daha az hayal kurmayı öğreniriz." Biraz acıdım ona, anında yine acıdım, bu da öfkemi yatıştırdı; elbette benim düşündüklerimi düşünmeyen ve Rafita'ya bir borcu olmayan seçkin profesörün öfkesi yatışmadı: "Yeter!" diye haykırdı sesini yükseltmeden; haykırma izlenimini yaratan, otoriter

ses tonuydu, Madrid kafelerinde garsonların müşterilerin patırtısını bastırarak mutfağa ya da bara sipariş iletmek için kullandıkları ses tonuna benzer bir ton. "Aklından zorun mu var De la Garza, divane mi oldun? Bu gevelediğin ahmaklıklar –duraksadı– tam-tamlar silsilesinin beni ilgilendirebileceğini mi sanıyorsun? Bu ne cenabetlik. *Reg.* Musibetin dik âlâsı." Eski kelimelerdi bunlar ya da İspanyolların genel kelime hazinesi günümüzde o kadar daraldı ki, neredeyse bütün kelimeler eski geliyor kulağa: "divane", "silsile", "ahmaklık", "musibet", ayrıca "aklından zoru olmak" deyimi; bunları kullanan yegâne kişi olmadığımı görünce hoşuma gitti; bir an Rico'yla özdeşleştim; bu da koltuklarımı kabarttı beklenmedik biçimde, belki beklenebilir biçimde (kendisi güzide bir zattır). Son yansımalı sözü, "*Reg*"i de öncekiler kadar şeffaf ve başarılı buldum; manevi ve estetik tiksinti ifade ediyordu.

Profesör kıpırdamamış, ayağa kalkmamıştı; bedenini denetleyebiliyordu şüphesiz, dilini kısaca çözmesi yeterli oluyordu. Sadece elinin altında bulduğu bir kalemliğe izmaritini attı ve gözlüğünün köprüsüne dokundu, önce işaretparmağıyla, ardından ortaparmağıyla, iki kere, fışkıran öfkeyle birlikte gözlüğünün de fırlamadığından emin olmak istercesine. De la Garza felce uğramıştı, dizleri o anda bükük-tü, pek zarif bir duruş değildi, çömelmenin sınırındaydı. Ama derhal doğruldu. Muhtemelen içkili olmadığı için de telaşa kapılabildi.

"Ah, affedersiniz Profesör, bilemedim; anlamıyorum, bir yerde hiphopla ilgilendiğinizi okumuştum, kimi arkaik şiir kalıplarıyla bağlantı kuruyormuşsunuz, körlerin mânileriyle, şu ipe dizilip satılan şiirlerle, halk şarkılarıyla, romanslarla filan..."

"Beni Villena'yla karıştırıyorsun," diye araya girdi Rico, çok ünlü ve çok uyanık (modalar konusunda uyanık) bir İspanyol şaire değinerek. Tavrı hakarete uğramış gibi değil, akademik ve açıklayıcıydı sadece.

"... Ortaçağla bağdaştırıyormuşsunuz, kısacası..."

İşte tam o sırada oldu. De la Garza sözünü o sırada olduğu için yarıda kesti. Rico'nun dobra ya da kaba tepkisinden ürkerek (ama kendi aranmıştı), anlamayarak özür dilediği sırada başını iki yana sallarken beni gördü ve derhal tanıdı; sanki uzun zamandır benimle karşılaşmaktan korkarmış ya da sık sık beni rüyasında görürmüş, ben kâbus-

larında göğsüne çökermişim gibi. Sağa doğru baktığında tam karşısında, koridorun karşı tarafında, taştan bir heykel gibi ayakta dikilmiş olan beni gördü ve anında kim olduğumu kavradı. Ben de o şaşkınlığın ve tanıyışın gecikmesiz etkisini gördüm. De la Garza içgüdüyle olduğu yerde büzüştü, bütün vücuduyla, bir tehlikeyle karşılaştığında büzülen, kısılan, küçülen, ölüm ona ulaşamasın, birey olarak algılanmasın, görülmesin, var olmasın diye, böylece kendini yadsıyarak ("Hayır, ben gördüğün kişi değilim, ben yokum, yanılıyorsun") yok olmaya, silinmeye çalışan bir böcek gibi; çünkü ölümden kaçınmanın tek emin yolu artık var olmamak, belki daha da ileri gidip hiç var olmamış olmaktır. Kollarını kaburgalarına yapıştırdı, ama kendini savunmaya ya da korunmaya çalışan bir boksör gibi değil de, ansızın müthiş bir soğuğa maruz kalarak titrermiş gibi. Boynunu da kıstı, aynı şeyi kötürümler tuvaletinde de yapmıştı, başını döndürüp tepesindeki bulanık metal görüntüsünü ilk algıladığında, boynuna inmek üzere olan çift ağzı göz ucuyla, şöyle bir gördüğünde; spazm geçirir gibi başını omuzlarının arasına gömdü; bu hareketi iki yüz yıl boyunca giyotinle idam edilenlerin hepsi, yüz asır boyunca da boynu baltayla vurulanların hepsi ister istemez yapmış olmalılar; hatta canı sıkılan ya da aç bir adamın aklına geldiğinden beri kafası kesilen tavuklarla hindiler de. Yine o zaman olduğu gibi üst dudağı çekildi, neredeyse içine katlandı, kasıldı kaldı, kurumuş dişetleri açığa çıktı, ağzında hiç tükürük kalmadığından dudağının iç kısmı dişetlerine yapıştı. Gözlerinde mantıkdışı, her şeyi dışlayan, baskın bir korku gördüm; sanki varlığım onu gerçeklikten çekip almaya yetmiş, bir anda nerede olduğunu unutmuştu; San Jacobo ya da San Jaime Meydanı'ndaki İspanyol Büyükelçiliği'ndeydi, her gün çalıştığı, güvenlik görevlileriyle ve az ötedeki, onu koruyabilecek meslektaşlarla çevrili olarak zaman geçirdiği yerdeydi; kızgın ve saygın profesörün karşısında oturmakta olduğunu, benim orada kendisine hiçbir şey yapamayacağımı unutmuştu. İşin benim için en tatsız olan yanı, kafamı karıştıran, elimi kolumu bağlayan şey, ona bir şey yapmaya niyetim olmamasıydı; aksine toparlanıp toparlanamadığıyla, sağlığıyla ilgilenmek, kalıcı bir hasara uğramadığından emin olmak, hatta yeri gelirse, içimden hiç gelmemesine rağmen, üzüldüğümü söylemek istemiştim. Bir şeyler yapmadığıma, olayı engellemediğime, kaçmasına

yardım etmeyip onu korumadığıma, Tupra'yı mantıklı olmaya ikna edemediğime (gerçi Tupra her şeyi hesaplardı, hiçbir şeyi aceleyle, mantığı elden bıraktığı için yapmazdı) üzüldüğümü. Hatta dangalağı neticede şanslı olduğuna ve ucuz kurtulduğuna, iş arkadaşım Reresby'nin, zalimliğine rağmen, ne kadar inanılmaz gibi gelse de erken davranıp cezalandırma işini eli kanlı Manoia'nın üstlenmesini engellemekle ona müthiş bir lütufta bulunduğuna ikna etmek isterdim (Manoia'nın icraatını videoda görmüş ve görmemiştim, o gerçekten Şövalye Zulüm'dü, gözlerimi yummuştum, elimle kapatmak istememiştim, gözlerim bağlansa yeriydi). Ama bunların hiçbirini ona açıklayamazdım, açıklamamam gerekirdi, hele hele Rico'nun yanında; profesör Rafita'nın ne hale geldiğini görünce yüzünde sadece aşağılayıcı bir merak ifadesiyle benden yana baktı (Rafita'ya ilişkin her şeyi küçümsüyor, onu tamamen beyinsiz, dengesiz biri olarak görüyor olsa gerekti).

Korku uyandırdığımı keşfetmek son derece nahoş, ama ondan da önemlisi, kabullenilemez bir duyguydu. Kuşkusuz çağrışım ve benzetim yoluyla korku uyandırıyordum; sonuçta ben ona dokunmamıştım; belki De la Garza hemen ardından, benim arkamda Tupra'yı da göreceğinden korkmuştu, onun gözünde ikimizin bundan böyle hep birlikte olması gerekirmiş gibi. Ama ben tek başıma gitmiştim oraya, şefimin de bu ziyaretten haberi yoktu, bilse hoşuna gitmezdi. Silahlı paltosunun eteği yerde yatan De la Garza'nın yüzünü okşayarak yanından geçip gitmeden, onu terk etmeden önce dediklerini aynen tercüme etmem konusunda ısrarlı davranmıştı: "Hesap sormak için seni aramasın, rahat bıraksın seni, unutsun. Hesap sorulacak bir şey olmadığı fikrine alışsın, şikâyet için, itiraz için hiçbir sebep yok. Olanları anlatmasın, sussun. Bir serüven niyetine bile anlatmasın. Ve hatırlasın." Rafita talimatları harfiyen yerine getirmiş, perişan halini yakınlarına açıklayabilmek için bir martaval uydurmuştu. Ve hatırlamıştı elbette, hatta o zamandan beri hatırlamaktan başka şey yapmamış olsa gerekti; Rico'ya bir rap dinletmeye ve başka hayal edilemeyecek sersemliklere cesaret etmiş olmasına rağmen gece gündüz, hem uyanıkken hem uykuda sinirleri gergindi mutlaka. Beni koridorda o kadar yakınında, belki kendi bakış açısından onu gözetler halde görünce paniğe kapılıp benim onu rahat bırakmadığımı, benim onu unut-

madığımı düşünmüş olmalıydı. "Kellesi uçmuş da olabilirdi, ramak kalmıştı," diye eklemişti Reresby. "Kafasını kaybetmediğine göre, söyle ona, hâlâ buna vakit var, başka bir gün, pek yakında bir gün olabilir, onu nerede bulacağımızı biliyoruz. Bunu unutmasın, kılıcın hep yerinde olacağını söyle." Son cümleyi atlamış, tercüme etmemiştim, üstlenmeyi reddetmiştim, ama gerisini çevirmiştim. Keskin çeliğin ve madeni çubuklara çarpılarak yediği dayağın yaşattığı korkudan sonra bilinci bulanmış olmasına rağmen söylenenlerin hepsi De la Garza'nın zihnine kazınmıştı muhtemelen: "Seni nerede bulacağımızı biliyoruz." Doğruydu da, işte bulmuştum onu, korkunun ve tehdidin simgesiydim.

"Benden ölesiye korkuyor," diye geçti aklımdan. "Nasıl olur, bildiğim kadarıyla daha önce hiç kimseyi korkutmadım; oysa şimdi bu adam beni gördüğü an hissettiği korkuyla felce uğradı, büzülüp kaldı; üstelik büyükelçilikte, dokunulmazlığa sahip olduğu kendi odasında, bir Real Academia üyesinin yanında, nesnel olarak güvenli bir durumda; derhal başka diplomatların, bir güvenlik görevlisi ya da nöbetçinin koşup gelmesi için bağırması yeterli. Buna rağmen, üzerimde bir tabanca ya da kılıç veya bıçak olsa ve akıbetime aldırmadan, tek kelime etmeden silahımı anında kullansam, geç kalmış olacaklarını seziyor; içgüdüsel olarak bildiği bir şey bu; belki de çift ağızlı kılıcı göz ucuyla gördüğünde artık kendini kurtarmak için yapabileceği hiçbir şey olmayışının anısı henüz fazlasıyla taze: Ölüm bir saniyede gelir, insan yaşarken farkına bile varmadan ölüverir; bazen öyle olur, elbette savaşlarda, çok yüksekten bombardımanlarda hep öyle olur; son derece yaygın ama öteden beri gayrimeşru bir uygulama, alışılmış ve kabullenilmiş ama daima onursuz; *Yea and Nay* ya da Evet ve Hayır Richard, XII. yüzyıl sonunda onursuz bir arbalet okuyla ölen değişken Aslan Yürekli Richard zamanındaki arbaletten çok daha onursuz; insan patlamayı duyar ve sonra artık hiçbir şey duymaz, hiçbir şey görmez; alnına saplanan merminin ıslığını belki duyan da artık o değil, hâlâ hayatta olan bir başkasıdır. Evet, bu adam şu anda benim emredeceğim her şeyi yapmaya hazır, onda uyandırdığım korkuyu –ya da Tupra'nın uyandırdığı korku, ama ben artık onun temsilcisi, yamağı veya simgesiyim– tıpkı benim için olduğu gibi muhtemelen onun için de geçmek bilmeyen birkaç dakika boyunca gerçekte yaşa-

makla kalmadı, ayrıca uyurken, uyanıkken, birçok kere bekleyerek önceden de yaşadı; belki onu parçalamak üzere kararlı adımlarla yaklaşan iki kiralık katil gibi canlandık gözünde, kovalamaca, yakalamaca, kovalamaca, yakalamaca kâbuslarının başrol oyuncuları olduk ve o günden beri tekrar tekrar kurşun gibi çöktük ruhuna." Çünkü Tupra'nın aynı gece, biraz daha geç saatte, ikimiz onun arabasında evimin kapısının önünde hareketsiz otururken, o beni birinin beklediğini zannettiği halde evde kimse yokken, sadece ışıklar yanarken ve belki karşıdaki dansçı komşum varken söylediği gibi, "Bunu, insanın her zaman yakalandığını rüyalar bile bilir, hem de *İlyada*'dan beri."

Sonra üç hızlı ve uzun adım atıp konuştum. Odaya girip rahat bir tavırla, neredeyse neşeyle seslendim:

"Nasılsın bakalım Rafita? Bayağı toparlanmışsın bakıyorum." Hemen arkasından da, görünüşü kurtaracağımı, şiddet ya da kavga niyetiyle gelmediğimi anlasın diye ekledim: "Kusura bakmayın, böldüm konuşmanızı. Beni tanıştırmayacak mısın?" Ve doğrudan Profesör Rico'ya yöneldim; o kalkmaya yeltenir gibi en ufak bir hareket yapmayıp eski zaman hanımefendileri gibi kolunu yukarıya doğru alabildiğine uzatarak hareket etmeden mümkün olduğunca elini bana yaklaştırdı; eli bakımlı, manşeti çok şıktı, en azından Cuprì ya da Sensatini, büyük markalar; nazik bir tavırla sıktım (elini). De la Garza tepki vermediği, tek kelime etmediği için de (dehşet içinde bakıyordu sadece; benden o kadar korkuyordu ki, Rico'ya yaklaşmamı engellemeyecekti, hatta hiçbir şeyi engelleyecek durumda değildi, canım ne isterse yapabileceğimi anladım) adımı kendim söyledim: "Jacques Deza, Jacobo Deza. Siz Don Francisco Rico'sunuz, değil mi? Ünlü bilgin Rico."

Tanındığını görmek hoşuna gitti ve kuşkusuz sırf bu nedenle cevap vermeye tenezzül etti, çünkü genel tavrında gerçek bir ilgi belirtisi katiyen yoktu (kim olursam olayım, sonuçta rapçi ataşeyle bağlantılı olduğum için damgalanmıştım).

"Deza, Deza... siz Sir Peter Wheeler'ın ahbabı ya da tanıdığı ya da çömezi, işte, *bué*, her neyse... değil misiniz? Yabancı gelmedi." Her ikisi de isim yapmış akademisyenlerdi; tanıştıklarını ve birbirlerini takdir ettiklerini biliyordum.

"Evet, yakın dostuyum Profesör."

"Hatırladım. İsminiz tanıdık geldi. Sizden bahsetmiş olmalı. Neden bilmem. Yabancı gelmedi isminiz," dedi, kuvvetli hafızasıyla gurur duyarak.

De la Garza bu boş konuşmaya katılmıyordu. Benim bulunduğum yerden uzaklaşmış, masasının arkasına geçmiş, ayakta duruyordu, gerekirse masayla kendini koruyabilmek, koşarak kaçabilmek istermiş gibi.

"Ne bok yemeye geldin? Ne istiyorsun?" dedi ansızın. Ama küfre rağmen tonu düşmanca ya da sert değildi, yakarır gibiydi daha çok, sanki onun için önemli olan tek şey, benim adeta büyü marifetiyle yok olmamdı (o feci görüntü, feci kâbus silinsindi); "Gidiyorum zaten. Hiçbir şey. Gelmedim ben," diye cevap vermem tek isteğiydi.

"Hiçbir şey Rafita, kazadan sonra tamamen toparlandığından, olayın kalıcı bir hasar bırakmadığından emin olmak istedim sadece. Buralardaydım, girip bir sorayım dedim, merak ediyordum seni. Dostça bir ziyaret yani, hemen gideceğim, merak etme. İyi misin? Tamamen geçti mi? Başına gelenlere çok üzüldüm, emin ol."

"Nedir bu olay? Ne kazası?" diye araya girdi Rico şüphelenerek. "Başına ne geldiyse yeterli olmamış, görüp duyduklarıma bakılırsa," diye ekledi, kendi kendine konuşur gibi, ama sözleri net olarak işitildi.

Ne var ki Rafita bu acımasız yoruma kulak asmadı; profesör de, öfkesi de ikinci planda kalmıştı, benimle fazlasıyla meşgul, tetikte, gergindi, her an bir kaplan gibi boynuna atlamamdan korkar gibiydi. Benim için garip bir duyguydu, başlangıçta biraz komik geldi; ona bir zarar veremeyeceğimi ve zarar vermek de istemediğimi biliyordum. Ben biliyordum, ama o bilmiyordu; bilgi, eğitmenlerin zannettiğinin aksine aktarılabilir bir şey değildir; insan sadece ikna edebilir. Onun algısıyla benim bilgim arasındaki uçurum hem biraz komiğime gidiyor, hem de canımı sıkıyordu, bir tehlike gibi, tehditkâr ve saldırgan biri gibi görülmekten hoşlanmamıştım. De la Garza neredeyse kendini kaybetmişti, diken üstündeydi.

"Gerçekten sırf senin nasıl olduğunu öğrenmek istiyorum, inan bana," diyerek onu sakinleştirmeye, ikna etmeye çalıştım. "Bela kesildin, baltayı taşa vurdun, hem de tahmin edebileceğinden çok daha fazla, ama yine de şefimin öyle tepki vermesini beklemiyordum, çok

üzüldüm. Ben de gafil avlandım, bana da aşırı geldi. Niyetinden habersizdim, engellemek için bir şey yapamadım."

"Hangi şef? Sir Peter mı? Hiçbir şey anlamadım, neden bahsediyorsunuz, *élgar*. Ona ters bir tepki gösterdiyse şaşmam, geri zekâlılıklarla uğraşacak yaşı geçti." Rico hakaret yağdırmaya devam ediyordu, konu kendisini ilgilendirdiğinden değil de, canı sıkıldığı için. Zihninin boş durmasına dayanamayan insanlardandı anlaşılan; başkasının o andaki meselesini anlamayıp beklemek de zihnin boş durmasına yol açar, hiç durmadan düşünen insanlar için dayanılmaz bir durum. *Élgar* talep bildiren bir ünlemdi.

"Git, git buradan, git artık," dedi sersemler şahı çocukça bir tavırla. Beni dinlemiyordu, akıl mantık dinlemiyordu, muhtemelen işitmiyordu söylediklerimi. Sinirleri altüst olmuştu, hem de çok kısa bir sürede; bu da Tupra'yla benim, kuşkusuz ayrılmaz bir ikili olarak kâbuslarında bol bol boy göstermiş olduğumuz yolundaki kanımı doğruladı. "Lütfen git, yalvarıyorum, bırak beni, daha ne istiyorsunuz yahu, bir şey söylemedim, gerçeği kimseye anlatmadım, yeter."

Rico bir sigara daha yaktı; anlaşılmaz çekişmenin tamamen De la Garza'yla benim aramdaki, belki marazi bir mesele olduğunu ve bir şey öğrenemeyeceğini kavramıştı. Vazgeçtiğini, anlama çabasını gönül ferahlığıyla bir yana bıraktığını ifade eden bir el hareketi yaptı ve renkli söz yansımalarından birini daha mırıldandı:

"*Esh*," dedi. Bence tıpatıp, "Bu iki geri zekâlı ne halleri varsa görsünler, ben kendi mevzularımı düşüneceğim, daha fazla vakit kaybedemem," demekti.

Rafita çok sarsılmış görünüyordu, sıkılmış yumrukları hâlâ bedenine yapışıktı (silah değil, kalkan gibi); bakışları bulanık, nefesi kesik kesikti; aralıklı ama her başlayışında denetleyemediği bir öksürük krizine tutulmuştu, tekrar yaşadığı ve belki ayrıca aylardır korkarak beklediği bir paniğin pençesindeydi. Bu daimi korku bulutunun içinde daha uzun süre yaşayacaktı belli ki. O geceyi çok kötü geçirmiş olmalıydı; gerçek ölüm tehlikesi daima algılanır ve sonunda sırf ölüm korkusuyla sınırlı kalsa bile anında inanılır ona. Israr etmenin anlamı yoktu. İşyerindeki odasının kapısında ben değil, Reresby habersiz boy göstermiş olsa ne hale geleceğini düşündüm. Bilincini kaybederdi, nöbet geçirirdi, çifte enfarktüs geçirirdi. Ben oraya (mümkün ol-

duğu ölçüde) onun iyiliği için gitmiştim, varlığımdan ötürü daha fazla acı çekmesinin bir anlamı yoktu. Öte yandan içim rahat ayrılabilirdim yanından. Fiziksel açıdan iyi görünüyordu. Bir yerlerinde bir ağrı ya da hasar kalmış olabilirdi, ama genel olarak toparlanmıştı. Şu andaki güvensizliği başka tür bir rahatsızlıktı ve daha uzun süre devam edecekti. Hayattaki konumu muhtemelen dengesizdi, fazladan bir korku ve aralıksız bir endişeyle yaşıyordu. Bu onun saçma sapan konuşmaya devam etmesine engel olmuyordu ama, özündeki, en derindeki gururunu baltalamış olmalıydı.

"Tamam gidiyorum, tasalanma. Şu anda öyle görünmesen de iyisin, anladım. Herhalde benim yüzümden iyi görünmüyorsun. Şiir okurken formda görünüyordun. Hadi, görüşürüz." Bu son masum cümlemin onu daha da korkutmuş olacağını fark ettim. Kuşkusuz onun açısından bakıldığında bir tehdit cümlesiyle eşdeğerdi. Ama önemsemedim, yanılgısını düzeltmeye kalkışmadım, başaramazdım zaten, ayrıca pek de umurumda değildi. Biraz zaafa kapılmış, ziyaretimle borcumu da kapamıştım. "Hoşçakalın profesör. Sizinle tanışmak bir şerefti. Ne yazık ki pek kısa ve tuhaf bir tanışma oldu."

"Genç De la Garza'yla her şey tuhaf zaten," dedi profesör küçümsemeyle, olayı hafife alarak, daha beterlerine şahit olmuştu herhalde; sonra ayağa kalktı, elimi sıkmak üzere değil, gitmek üzere. Kızgınlığı geçmişti, olanlardan iz taşımıyordu, onun zihni daha güzel mekânlarda dolaşıyordu. "Bekleyin, ben de gidiyorum. Seninle öğleden sonra görüşürüz Rafita. Konferansımda seni görmemek gibi bir şansım yok maalesef."

De la Garza'yı öylece, masasının arkasında kendini korumaya almış, oturmaya cesaret edemez halde bıraktık. Güle güle demedi, henüz uygarca cümleler kurabilecek durumda değildi. Profesörle birlikte labirentimsi koridorlardan çıkışa doğru ilerlerken en azından özür dilemeye çalışmaktan kendimi alamadım:

"Gördüğünüz gibi bir olay yaşadık, atlatamamış."

"Öyle," diye cevap verdi. "Kendinizle gurur duymalısınız, korkudan altına etmek üzereydi. Onu böyle uzağınızda tutabildiğiniz için şanslısınız. Feci yapışkan bir tip. Benim babasıyla ahbaplığım var, bu yüzden ona katlanmak zorunda kalıyorum. Neyse ki ara sıra, sadece bu sıkıcı resmi toplantılar için Londra'ya geldiğimde."

Sokağa çıkıp profesörden ayrıldıktan sonra Rafita'nın korkusunun bende bir gurura da yol açtığını fark ettim (daha önce fark etmemiş olmam garipti). Saygı ve korku uyandırmanın, kendini bir tehlike olarak görmenin hoş bir yanı da vardı. İnsan kendine daha çok güveniyor, daha iyimser, daha güçlü oluyordu. Kendini önemli ve nasıl desem, olaylara hâkim hissediyordu. Ama taksiye binmeden önce o beklenmedik kibirden tiksinti duymaya da vakit buldum. Tiksintim gururumu bastırmadı da, onunla birlikte var oldu. İkisi birbirine karışıyordu, sonra dağıldılar, daha sonra da unuttum onları.

İnsan çok iyi bildiği bir yerden uzun zaman ayrı kalınca, orası doğduğu, en alışık olduğu, en uzun süre yaşadığı şehir, çocuklarının, babasının, kardeşlerinin, hatta yıllar boyunca sağlam kalan aşkının hâlâ yaşadığı şehir (yani soluduğu havadan farksız) olsa bile, öyle bir an gelir ki, zihninde silikleşir, hatırası bulanıklaşır, sanki hafızası miyopluktan ve –nasıl desem– sinematografiden mustaripmiş gibi: Farklı dönemler üst üste biner, hangi mekânı arkasında bıraktığını ya da en son hangi mekândan çıktığını tam bilememeye başlar, çocukluğunun mekânı mıdır, yoksa gençliğinin mekânı mı, yetişkinliğinin mekânı mı yoksa çevresinin ağırlığını kaybettiği, kabullenmek zor gelse de aslında neredeyse dünyanın herhangi bir yerinde kendine ait bir köşenin yeterli olduğu olgunluk çağının mekânı mı.

Ben de uzadıkça uzayan yokluğum sırasında Madrid'i bu şekilde görmeye başlamıştım: silik ve bulanık, bileşik, sallantılı, onca yatırımıma –hem geçmişte hem de şimdi, uzaktan– rağmen beni pek bağlamayan ve her şeyden önemlisi kayıtsızca benden vazgeçebilecek bir sahne (sonuçta beni kadrodan çıkarmış, mütevazı gösterisinden kovmuştu). Elbette her mekân bizden vazgeçebilir, hiçbir yerde vazgeçilmez değilizdir, bizi özlediklerini, hatta bizsiz yaşayamadıklarını söyleyen bir avuç insan için bile; çünkü herkes birinin yerine koyacak başkalarını arar ve er geç bulur ya da zamanla durumu kabullenir, kabulleniş halinde rahat yaşanır ve kabullenen kişi artık herhangi bir değişiklik istemez, kaybedilenin ya da arkasından gözyaşları dökülenin geri dönmesi uğruna bile, bizi tekrar bağrına basması uğruna bile... Bizim yerimizi kimin alacağını kim bilebilir, sadece her zaman birinin yerimizi alacağını biliriz, her durumda, her koşulda, her konum-

da; bıraktığımızı zannettiğimiz ya da gerçekten bıraktığımız boşluk ya da gedik önemli değildir, ne şekilde ortadan kaybolmuş ya da ölmüş olursak olalım, hayatımızın baharında ya da dolu dolu yaşanmış uzun bir hayatın sonunda, şiddet sonucu ya da huzur içinde; yerimizi hep bir başkası doldurur, aşkta, dostlukta, işte, nüfuzda, entrikalarda, korkuda, hâkimiyette, hatta özlemde, sonunda bizden bıkan nefrette ve oyalandığı ve geciktiği için (ya da Tupra'nın kaçınmamı söylerken kullandığı ifadeyle *it delays and lingers*) bulanan ve hedef değiştiren intikam hevesinde; oturduğumuz evlerde, büyüdüğümüz odalarda, bize razı olan kentlerde, çocukluğumuzda deli gibi koştuğumuz koridorlarda, gençliğimizde hülyalara dalarak dışarı sarktığımız pencerelerde, bizi ikna eden ya da kulağımıza gülen, mırıldanarak onaylayan, sabırla dinleyen telefonlarda, oyunda ve işte, dükkânlarda ve bürolarda, vitrinlerimizin ve masalarımızın önünde, satrançta, iskambilde, yalnızca bize ait olduğunu zannettiğimiz çocukluk dünyasında, onca kokuşmuşluğu, peş peşe kuşakların hazin sonunu görmekten bitkin düşmüş sokaklarda; restoranlarda, gezinti yollarında, hoş bahçelerde ve kırlarda, bizi görmekten bıkmış nice ayın geçişini seyrettiğimiz balkonlarda, cumbalarda, koltuklarımızda, iskemlelerimizde, çarşaflarımızda, üstlerinde hiçbir koku, hiçbir iz kalmayıncaya ve yırtılıp bez olarak kullanılıncaya kadar; öpücüklerimizde de yerimizi başkası alır, öpüşürken bizi iyice unutabilmek için gözler kapatılır (eğer yastık hâlâ aynı yastıksa ya da denetlenemeyen, hain bir zihinsel görüntü saldırısıyla araya girmeyelim diye); anılarda, düşüncelerde, hayallerde ve her yerde yerimiz doldurulur; böylece hepimiz omuzların üstüne yağan kardan ibaret oluruz: Kaygan ve yumuşak ve kar daima diner...

Madrid'de uzun süredir yaşamıyordum; ben de buharlaşıp ya da eriyip gitmiştim, benden geriye bir iz kalmamıştı ya da öyle olması çok muhtemeldi, belki sadece silinmesi en zor olan çeperim kalmıştı geride, bir de adım; adımı terk etmemiştim, o tuhaflığı yaşamamıştım henüz. Elbette babamın evinde değil, orada varlığım silinmemişti, ama ben o evden değil, geçmişte bana ait olan evden söz ediyordum. Şimdi kim bilir benim mekânımda yerimi kim almıştı, kesinlikle kalmayacak olan, geçici biri bile olsa; kalıcı olan bekletir ya da sabırla sırasını bekler, yerimizi gerçekten alacak olan, başkalarının geçip git-

mesini, Luisa'nın bir gün bizim için yaktığı, o günden beri yanmaya, yaklaşanı yakmaya devam eden, biz kül olduktan sonra kendiliğinden sönmeyen cenaze ateşinde yanmalarını bekler. Bugün onun yanında olan kişi yüzünden endişelenmem gerekmiyordu henüz; belki birazcık, hafiften, sırf onun ve çocuklarımın yanında olduğu için endişelenebilirdim.

Gidişimi önceden, Londra'dan bildirmemeye karar vermiştim; oraya gidip yerleştikten sonra, telefon konuşmasının hemen ardından yarı-sürpriz bir ziyaret yapabileceğim zaman haber verecektim. Evde olduklarından emin olmalıydım önce –gidiş geliş saatlerini biliyordum, ama istisnalar ya da acil durumlar olabilir daima– böylece telefon ettikten birkaç dakika sonra kahkahalar içinde, elimde hediyelerle karşılarına çıkabilecektim. Çocukların bağrış çağrışlarını, göz ucuyla da Luisa'nın gülen, belki bir an özlem dolu bakışını görmek zaten zafer duygusuna benzer bir hissi yaşamam ve umutlarımın kısa süre de olsa canlanması için yeterdi; belki oradaki iki haftalık yapay kalışım boyunca beni ayakta tutmaya da yeterdi; daha uçak iner inmez süre bana uzun gelmeye başlamıştı bile.

Babamın evine değil, bir otele yerleştim; babamın sağlığının son iki ayda çok bozulduğunu ağabeylerimden öğrenmiştim, kendisi kötü şeyleri söylemezdi; doktorlar babamın farkında bile olmadan üç "küçük enfarktüs" –laf arasında bu şekilde tanımlamışlardı– geçirdiğini söylemişlerdi, kesin tarihleri saptamak mümkün değildi; ağabeylerim, kız kardeşim, kız yeğenlerim ve yengelerim babamı sık sık ziyaret ediyorlardı gerçi, ama mecburen bir bakıcı tutmuşlardı; benim kalabileceğim odada oldukça tatlı, Kolombiyalı bir hanım olan bakıcı kalıyor, ayrıca artık yaşlanmış olan emektar hizmetçiye de yardım ediyordu. Dolayısıyla kurulmuş olan yeni düzeni varlığımla bozmak istemedim. Kazandığım parayla Palace otelinde bile kalabilirdim zorlanmadan; orada geniş bir oda ayırttım kendime. Babamın ve en yakın erkek ve (daha konuksever olan) kadın arkadaşlarımın evleri de dahil yabancı bir evde kalmaktansa orada kalmak daha rahat geliyordu bana; başkasının evinde hem kendimi fazlalık hissedecektim, hem de kendi evimden sürülmüş; oysa otelde tamamen yabancı, turist olmasa da ziyaretçiymişim gibi davranabilir, o nankör reddedilmişlik ve ağırlanma duygularını yaşamayabilirdim.

Babamla telefonda konuştum; her zamanki gibi kısa bir konuşmaydı, oysa bu sefer İngiltere'den aradığım, pahalıya patlayacağı bahanesini ileri süremezdi (babam telefonu sadece bir haber iletmek için kullanan tutumlu bir nesildendi, gerçi Wheeler öyle değildi, belki de o nesil sadece İspanya'da mevcuttu); ertesi gün görüşmek üzere sözleştik. Sesi normal geliyordu, Londra'dan son arayışlarımdaki konuşmasından farksızdı; babamı her hafta, bazen daha sık arardım; biraz yorgundu, o kadar, ayrıca kolunu havada tutmaktan da hoşlanmazdı. Bununla birlikte, benimle tamamen telaşsız, şenliksiz bir tonda, sanki iki gün önce, hatta dün görüşmüşüz gibi konuşması da tuhaftı. Sanki zaman ya da zamanın geçişi kavramını birden kaybetmişti; bildiği ya da çok yakın hissettiği şeyler onun için hep vardı, o kadar ki onları özlemiyor, yani somut anlamda özlemiyor ya da olmadıklarının farkına varmıyordu. Ben bendim, oğullarından biriydim, dolayısıyla da sabit biriydim, zihninde o kadar yerleşiktim ki fiziksel yokluğumun, uzaklığımın, ziyaretlerimin tuhaf seyrekliğinin, daha doğrusu onu ziyaret etmeyişimin gerçek anlamda farkına varmıyordu. Kendisi artık pek dışarı çıkmıyordu. "Londra'dan geldim baba," dedim, "on beş gün kalacağım." "İyi. Ne var ne yok?" "Fazla bir haber yok. Ama yüz yüze konuşuruz, yarın seni görmeye geleceğim. Bugün çocukları görmek istiyorum, tanıyamayacağım onları yakında." "Birkaç gün önce anneleriyle birlikte geldiler bana. O pek sık gelmiyor, ama müsait olunca geliyor. Telefon da ediyor." Luisa benim kadar sabit ve yerleşik değildi, bu yüzden onun gelip gelmediğini daha fazla fark ediyordu; bir ölçüde hâlâ yeniydi. "Vakit bulamıyordur," dedim, sanki hâlâ bana aitmiş, onun adına özür dilemem gerekirmiş gibi. Böyle bir şeye gerek olmadığını biliyordum, Luisa babamı çok severdi, ayrıca kendi babası birkaç yıl önce ölmüştü; kayıp baba figürünün yerine mümkün olduğu ölçüde benim babamı koymuş olmalıydı. Onu daha sık ziyaret etmiyorsa, gerçekten edemiyor demekti. "Güzel miydi?" diye aptalca bir soru sordum. "Luisa güzeldir zaten. Niye soruyorsun ki, sen onu daha çok görüyorsundur." Babam ayrıldığımızı biliyordu; hoşlarına gitmeyecek haberler yaşlılardan gizlenir bazen, ben gizlememiştim. "Ben şimdi İngiltere'de yaşıyorum baba," diye hatırlattım, "onu epeydir görmedim." Bir an susup sonra cevap verdi: "İngiltere'de yaşadığını biliyorum. Tamam çocu-

ğum, madem öyle istiyorsun. Umarım Oxford'da geçirdiğin süre yararlı oluyordur." O sırada Londra'da olduğumu bilmiyor değildi, ama ara sıra zamanları birbirine karıştırıyordu; bunda bir tuhaflık yoktur aslında, zaman bölünmez bir süreçtir ve zaten görünürde zamanın dışına çıkıncaya kadar hep onun içindeyizdir.

Evine gitmeden önce Luisa'yı telefonla aramam gerekiyordu, sadece çocukları evde bulacağımdan emin olmak için değil, ona saygısızlık etmiş olmamak için de. Evin anahtarları bende vardı hâlâ, kilitler değiştirilmemiş de olabilirdi; belki kimseye haber vermeden doğrudan girebilirdim, önce bir korku, sonra sürpriz; ama bu ihtimal bana aşırı geliyordu, Luisa'nın hoşuna gitmezdi, ayrıca her kim olursa olsun, geçici olarak yerimi dolduran adam eve merasimsiz girip çıkma iznini koparmışsa onunla karşılaşma tehlikesi de vardı. Buna pek ihtimal vermiyordum, ama insan emin değilse risk almamalıdır; tatsız bir durum olurdu, hele benim için. Tanımadığım bir adamı kanepede, benim yerimde ya da mutfakta bir yemek çırpıştırırken veya babacan ve sempatik görünmek için çocuklarla televizyon seyrederken, Guillermo'ya arkadaşlık taslarken düşünmek bile midemi bulandırıyordu. Sadece bir bilgi olarak hazırdım buna, görüntüsüne hazır değildim; böyle bir görüntü daha sonra Londra'da gözlerimin önüne gelir, ömür boyu unutamazdım onu.

Numarayı çevirdim; öğleden sonranın ilerlemiş bir saatiydi, çocuklar okuldan dönmüş olmalıydı. Telefona bizzat Luisa cevap verdi; Madrid'de olduğumu söyleyince dili tutuldu, tepki vermekte gecikti, bu beklenmedik gelişme karşısında hızla durum değerlendirmesi yapar gibi; ardından: Nasıl olur da bana haber vermezsin, olacak iş mi, olmaz ki; sürpriz yapmak istedim size, yani daha ziyade çocuklara, hâlâ da sürpriz olsun istiyorum, burada olduğumu söyleme onlara, durup dururken kapıda belirmek istiyorum, bugün artık çıkmazlar herhalde evden, hemen gelebilir miyim?

"Onlar çıkmayacak, ama ben çıkıyorum," diye cevap verdi derhal, biraz sıkıntılı bir tonda; o kadar ki, acaba doğru mu yoksa şimdi mi karar verdi diye düşündüm –otomatik olarak– yani evden çıkmaya demek istiyorum, oradan uzaklaşmaya, buluşma sırasında aradan çekilmeye, beni görmemek, benimle karşılaşmamak için.

"Çıkman mı gerekiyor?" Dörtlü buluşmada onun varlığını, iyi ni-

yetli bakışlarını da hesaba katmıştım; o tanık olmayınca buluşma aynı değeri taşımıyordu.

"Evet, birazdan çıkacağım, çocuk bakıcısını bekliyorum," dedi. "Yola çıkmadan önce hemen arayayım onu, geleceğini söyleyeyim. Seni tanımıyor, haber vermezsem içeri almak istemeyebilir; yabancılara kapıyı açmaması için kesin talimat verdim ona, onun gözünde sen yabancısın, kusura bakma. Şimdi kapat, haber vereyim, sonra seni ararım. Neredesin?"

Ona otelin numarasını ve oda numaramı verdim. Müthiş acelesi varmış gibiydi, oysa artık çocuk bakıcıları evde olmasalar bile her an aranabilirler, hepsinin cep telefonu var. Belki de onu daha önce aramamış olduğu, şimdi yeni arayacağı geçti aklımdan, ortaya çıkan bu durum karşısında hemen koşup gelsin diye, acelesi de ondandı, ben oraya varmadan kız gelebilsin –kendi de çıkabilsin– diye. Eğer bu son anda karar verilmiş bir çıkışsa, anahtarımın işe yarayacağını varsaysak da, çocukları bilmeden beni bekler halde birkaç dakika bile yalnız bırakmazdı. Benimle görüşmekten kaçındığı duygusuna kapıldım ve yıkıldım. Ama emin de olamıyordum, belki de insanları, hem işte hem dışarıda herkesi yorumlamaya, her tonlamayı, her mimiği çözümlemeye, her acelenin ya da gecikmenin ardında gizlenen bir şeyler algılamaya fazla alışmıştım. Böyle yaşanmazdı, hayallere özgü bir yaklaşımdı bu.

Telefonu geciktikçe gecikiyordu, sabırsızlanıyordum, şüphelerim pekişiyordu, aradığında randevusunu iptal ettiğini söyleyip şüphelerimi dağıtmasını istiyordum. Ayrıca zaman kazanmaya, yani zaman yaratmaya çalıştığını da düşünüyordum; çocuk bakıcısına eve gelmek için zaman tanıyor, böylece benim yola çıkışımı, artık benim olmayan evimize gidişimi geciktiriyordu. Telefonunu yatağın üstüne oturmuş kıpırtısız bekliyordum; bir olay an meselesi olduğunda öyle yapar insan; her saniyeyi sonsuzluğa dönüştürüp bizi havada asılı bırakan bu deyime lanet olsun. Telefon nihayet çaldığında aradan bir çeyrek saati aşkın zaman geçmişti.

"Merhaba, benim," dedi Luisa, yağmurun aralıksız, şiddetle yağdığı o gece genç Pérez Nuix'in de dediği gibi; Luisa'nın söylemesi daha normaldi, ne de olsa benim için uzun yıllar boyunca yanılgıya yer bırakmayan bir "ben" olmuştu –evlilikte başka "ben" olmaması ka-

nıksanmış bir şeydir genelde– ve ben de epeydir onu bekliyordum. Daha ilk kelime ağzından çıktığında, ilk anda, fazlasına gerek kalmadan onu tanıyacağımdan şüphe etmemekte de haklıydı –başka kim olacak, benden başka kim olacak, ondan başka kim olacak– ayrıca zihnimi çok fazla, en azından epeyce meşgul ettiğinden de neredeyse emin olabilirdi; gerçi o anda bunları düşünmemiş olmalıydı, aklı başka yerdeydi ya da o yeri benim arzulanmayan varlığımla bağdaştırmaya çalışıyordu; onun gözünde bir aksilik olduğum izleniminden kurtulamıyordum. "Kusura bakma, bakıcının telefonu sürekli meşguldü. Geleceğini, sürpriz yapmak istediğini biliyor, çocuklara bir şey söylemeyecek. Ne kadar sürer gelmen?"

"Bilmem, yirmi dakika kadar sürer herhalde, taksiyle geleceğim."

"Öyleyse bir on beş-yirmi dakika kadar sonra çık lütfen, kızın gelip yerleşmeye, çocukları toparlamaya vakti olsun. Çocukların da normal saatlerini fazla geçirmemeye çalış ne olur, yarın okula gidecekler, uykusuz kalmasınlar. En geç on birde yatarlarsa iyi olur, zaten o bile her zamankine göre çok geç. Nasılsa yine görüşürsünüz, kaç gün kalıyorsun?"

"İki hafta," diye cevap verdim; bunun da onun gözünde beklenmedik bir sorun, hatta bir aksilik, uğraşması gereken bir mesele, bir baş belası olduğu hissine kapıldım tekrar.

"O kadar uzun mu!" Kendini alamamıştı, sevinmekten çok telaşa kapılmış gibiydi sesi. "Hayrola?"

"Söylemiştim ya, patronla bir iş gezisine gitmem gerekiyordu. Sonuçta peş peşe dört ayrı yolculuk yaptık. O da bana uzun bir izin vererek sanıyorum ödüllendirdi beni." Sonra ekledim: "Bugün seni göremeyecek miyim bu durumda?"

"Hayır, sanmıyorum, çocuklar uyuduktan sonra dönerim. Bakıcı kız saat kaç olursa olsun ben gelinceye kadar bekleyecek, merak etme; o çocukları yatırdığında sen gidebilirsin, sakın beni bekleme. Geleceğini haber verseydin başka türlü ayarlardım. Konuşuruz, uygun bir zaman kararlaştırırız."

Bir gün önce silik ve bulanık olan şehir oraya ayak bastığımız anda netleşir; zaman sıkışıp yoğunlaşır, dün –ya da aradaki zaman– ortadan kalkar, oradan hiç ayrılmamışız gibi olur. Bir yerden bir yere gitmek için hangi sokaklardan, hangi sırayla geçmemiz gerektiğini ve

bunun ne kadar süreceğini yine biliriz ansızın. Palace otelinden evime korkunç trafikte yirmi dakikada gideceğimizi hesap etmiş, neredeyse tam isabet kaydetmiştim. Yol boyunca uzun bir ayrılığın ardından nihayet göreceğim çocuklarımı mutlulukla düşüneceğime hayal kırıklığı içinde Luisa'ya kafa yormaktan kendimi alamadım. Beni heyecanla karşılamasını beklemiyordum, ama en azından ilgi ve yakınlık bekliyordum; onu Londra'dan her aradığımda telefonda ilgi ve yakınlık göstermişti; şimdi ikimiz aynı havayı soluyoruz diye ne değişmişti, ne zoru vardı benimle? Belki o yakınlığı ve belirsiz ilgiyi sadece uzaktan, benim uzakta olduğumu bilirse, çehresi, bedeni, görüşü ve erimi olmayan, kulaktaki bir sesten ibaretsem duyuyordu; o zaman yakınlık ve ilgi duyma izni verebiliyordu kendine, ama burada, birlikte memnun mesut yaşadığımız, sonra birbirimizi biraz incittiğimiz bu şehirde o izni veremiyordu. Burada benden vazgeçmişti, bana olan alışkanlığını kaybetmişti ve beni nereye koyacağını pek bilemiyordu; ne zamandır yoktum ortalıklarda. Randevusuyla, benim etim kemiğimle yakınında olduğumu öğrendiğinde birden peydahlanmış olan o çıkışla ilgili –bundan aşağı yukarı emindim– ağzından bir şey kaçırmamıştı. Elbette bir şey söylemesi gerekmiyordu, ben de sormamıştım zaten; randevusunu iptal etmesini de istememiştim; oysa bu kolaylıkla, düşünmeden yapılan bir şeydir, herhangi biri daha önemsiz nedenlerle ya da sırf kapristen isteyebilir böyle bir şeyi ("Hadi, lütfen, bugün özel bir gün, hepinizi birlikte görmeyi çok istiyorum, değiştiriver randevunu, lütfen, en azından dene, ne kaybedersin"); ama normal olan, istenmediği halde bir açıklama yapmak, gerekmediği halde özür dilemek, manasız hayatını anlatmak, uzattıkça uzatmak, konuştukça konuşmaktır, sırf dilini kullanmanın zevki için, gereksiz bilgi vermek ya da boşlukları doldurmak için, kıskandırmak, özendirmek ya da bilinmezlik sonucu şüphe uyandırmamak için. "Uğursuz konuşma," demişti Wheeler. "Konuşmanın laneti. Konuşmak, durmadan konuşmak; bunun için kimsenin cephanesi asla tükenmez. Dünyayı döndüren çark her şeyden çok budur Jacobo; hayatın asla bozulmayan, durmayan motoru, gerçek besini budur." Luisa motoru durdurmuş, "Onlar çıkmayacak, ama ben çıkıyorum," demekle yetinmişti; bu durumlarda mutlaka eklenen cümleleri de telaffuz etmemişti: "Haftalar öncesinden kararlaştırılmış bir randevu, iptal edemem" ya da "Haber

verecek vakit yok" veya "Randevuyu erteleyemem, şehir dışından arkadaşlar, yarın Madrid'den ayrılıyorlar". Tesadüfün kendisinde yarattığı nezaket icabı üzüntüyü de dile getirmemişti, sahte bir üzüntü de olsa (ama bir kenara bırakılan kişiyi bu azıcık şey teselli ya da tatmin eder): "Ne aksilik, görüyor musun, üzüldüm şimdi, çocukların seninle karşılaşmasını görmeyi çok isterdim. Keşke daha önce haberim olsaydı. Yarına bırakmak istemezsin herhalde değil mi? Çok uzun zaman oldu onları görmeyeli." Dilini yutmuştu sanki, aslında ne randevusu olduğunu, nereye gideceğini bilmiyor gibiydi, gizlemek istemekten çok randevuyu o anda uydurmuş gibiydi. Ben bundan şüphelendim; belki mesleki deformasyondu, İngiliz deformasyonum. Her halükârda gidecek bir yeri, benim onun evinde bulunduğum birkaç saat boyunca sığınabileceği bir yer vardı mutlaka. Geçici de olsa bir sevgili, bir âşık edinmiş olmalıydı artık. Onu bulması yeterliydi, belki ona bile gerek yoktu, adam evinin anahtarlarını Luisa'ya vermiş olabilirdi. "Beni görmek istemiyor belli ki," diye düşündüm takside. "Ama görecek mutlaka. Buraya kadar geldim, ona bakmadan, yüzünü görmeden bir gün daha geçiremem."

Çocukların şaşkınlığı görmeye değerdi. Marina başlangıçta gözlerini dikip şüpheyle baktı bana, sonra alıştı; beni net olarak, yani somut olarak hatırlamaktan çok, küçük çocukların yabancılara karşı tutumu sonucu – eğer yetişkin biraz becerikliyse birkaç dakika yeterlidir. Ağabeyinin anında bilgi vermesi de yardımcı oldu ("Babam bu, aptal, tanımadın mı?") Hediyeler ve bakıcı kızın onaylayan, neredeyse kutsayan gülümsemesi de ilk karşılaşmayı kolaylaştırdı; genç ve becerikli bir kızdı, kapıyı bana o açtı; kilit belki değiştirilmiştir korkusuyla anahtarla açmayı denemeye cesaret edemedim, sıradan bir misafir gibi zili çaldım. Marina saçma sapan sorular sordu ("Nerede oturuyorsun?", "Köpeğin var mı?", "Hep yağmur mu yağıyor?", "Ayı var mı orada?"); sitemkâr soruları sormayı Guillermo üstlendi ("Seni niye hiç göremiyoruz?", "Orayı buradan daha mı çok seviyorsun?", "Tanıdığın İngiliz çocuklar var mı?"); ayrıca serüven ve kitaplarla ilgili soruları da, sürekli film seyrediyor, epeyce de kitap okuyordu ("Harry Potter'ın okuluna gittin mi?", "Peki ya Sherlock Holmes'un evine?", "Geceleri sis yüzünden, karındeşenler yüzünden sokağa çıkmaya korkmuyor musun, yoksa artık Londra'da karındeşen kalmadı

mı?", "Balmumu Müzesi'ndeki heykellerin canlılarıyla yan yana durduklarında ayırt edilemedikleri doğru mu?"). (Söz konusu okula gitmemiştim, ama Baker Sokağı 221B'ye gitmiştim, zaten çok yakınında oturuyordum, sık sık önünden geçiyordum; York'ta kırmızı redingotlu, maskeli, üç köşeli şapkalı ve dizlerinin üstüne kadar çıkan uzun çizmeli haydut Dick Turpin'in karanlık ve bakımsız mezarını da bulmuştum; sadık atı Black Bess de onunla birlikte gömülmüştü, aslında kısraktı; ayrıca şehir dışındaki Tyburn'de, şık giysileriyle asıldığı yeri de görmüştüm. Bir gece beyaz bir köpek sokaklarda, meydanlarda ve parklarda, evime varıncaya kadar peşimden tis tis tis gelmişti, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında tek başına –çocuklar için köpeğin sahibesinden bahsetmezsem olay çok daha esrarengiz oluyordu– evime alıp kurutmuştum köpeği, o gece evimde uyumuştu, evet, benim köpeğim olmasını isterdim, ama ertesi sabah dolaştırmaya çıkardığımda gitmişti, bir daha da görmemiştim; belki verdiğim insan yemeğinden hoşlanmamıştı, köpek mamam yoktu. Bir başka gece bir diskotekte adamın birinin kılıç çektiğini görmüştüm; çift ağızlı bir kılıçtı, paltosundan çekip çıkarmış ve etraftakileri tehdit etmişti, insanlar panik halinde kaçışmışlardı; müthiş bir ustalıkla, isabetle birkaç şeyi doğramıştı: bir masa, iki iskemle, perdeler; birkaç şişeyi un ufak etmiş ve iki kadının eteklerini kesmişti, ama onlara hiç zarar vermeden, ölçüyü çok iyi tutturmuştu, bir sanatçı gibi; sonra kılıcı uzun paltosunun içine sokmuş, paltoyu giymişti –mecburen kaskatı, dimdik yürümüştü, hayalet misali– ve hiçbir şey olmamış gibi çekip gitmişti, kimse yoluna çıkmaya cesaret edememişti, ben de tabii; ne diyorsunuz, delirdiniz mi, bir saniyede paramparça ederdi beni, o kadar süratliydi ki kılıç kullanışı – sessizce parçalayan, gök gürültüsünden yoksun bir yıldırım gibi. Bir başka geceyi de Peter Pan'ın kız arkadaşı Wendy'nin evinde geçirdiğimi söylemek üzereyken kendimi tuttum; kız daha küçüktü, inanırdı, oğlan inanmazdı, ama her şeyden çok, orada bana gösterilen videoları hatırlamamak için söylemedim; aslında onları bir daha asla hatırlamamak istiyor ve sürekli hatırlıyordum – "Ve rüzgâr çarpıyor kırbaç gibi, denize. Gemiler, kumsaldan çekilip uzaklaşıyor, kürekler suya dalıyor hızla, açılıyor tüm yelkenler. Silah sesleri karışıyor dalgaların uğultusuna... Yazık, alçaklara inanan soylu yüreklere yazık!.. Gemilerde tayfalar

ağladılar; ve kadınların en güzelleri, yüreklerinde hüzün, yüzlerinde kara tüllerle gözyaşı döktüler ardından, yükseklerde, portakal bahçelerinde."* Torrijos romansı o meşum sahneler silsilesiyle temelli bütünleşmişti kafamda. İnsanın başından geçen her şeyi, neredeyse hiç değişiklik yapmadan, kolaylıkla bir çocuk masalına dönüştürebileceğini fark ettim – unutmuştum bunu, Guillermo ve Marina'yla sohbet etmeyeli o kadar uzun zaman olmuştu ki. Çocukları koruyan, onları daha hazırlıklı ve donanımlı kılan merak uyandırıcı ya da korkutucu masallar.)

Çocuklar yattığında, sağ salim olduklarından aylardır ilk kez hiçbir kuşku duymadım; zaman tekrar sıkışıp yoğunlaştı veya daha da yassıldı; birkaç saniye boyunca, onların yanından hiç ayrılmamış, Tupra'yla, Pérez Nuix'le, Mulyran'la ve Rendel'la hiç tanışmamış olduğum duygusuna kapıldım; az sonra ışıklarını söndürüp yoklamak üzere parmak ucunda odalarına girdim; oğlanın herhalde yarı uykuda göz gezdirdiği Tenten elinden kayıp yere düşmüştü, onun haberi bile olmadan; kız ise basit rüyalarının minik sarılışıyla bir gece daha boğulmaya mahkûm oyuncak ayısını kucaklamıştı. Yokluğumda hiçbir şey değişmemişti ya da pek az şey değişmişti. Sadece orada olmayan Luisa; ben orada olduğum halde hâlâ onu görememiştim. Luisa'nın yerini ketum bir çocuk bakıcısı almıştı; kız bir köşeye çekilmiş, sohbetimize karışmamış, sadece yeme ve yatma vakti geldiğinde çocuklara yardım etmişti. Polonyalı olduğu halde adının Mercedes olduğunu söylemişti; belki bir an önce İspanyollaşmak için bu adı benimsemişti. Dilimizi iyi konuşuyordu; üç yıl önce geldiği İspanya'da öğrenmiş, daha önce tek kelime bile bilmiyormuş; Madridli bir sevgilisi varmış, evlenip burada kalmayı düşünüyormuş (boynunda küçük bir haç asılı olduğunu fark ettim); bütün bunları ben oyalanırken anlatıyordu. "Sakın beni bekleme," diyerek beni uyarmıştı Luisa; uyarı gibi gelmişti bana. Kendisi yokken evde olmamı istememekte haklıydı; dedikodu yapabilirdim, ne değişiklikler olmuş diye evi inceleyebilirdim, mektuplarını karıştırabilirdim, dolaplarını açıp giysilerini, banyosuna girip şampuanını, parfümünü koklayabilir, odasında fotoğrafımı saklıyor mu diye bakabilirdim (pek ihtimal dahilinde değildi

* Federico García Lorca, *Mariana Pineda*, çev. Yılmaz Onay. –*ç.n.*

gerçi); salonda benim de bulunduğum, dördümüzün birlikte olduğu birkaç aile fotoğrafı vardı; çocukların beni, en azından yüzümü tamamen unutmaması için gayret gösteriyor olmalıydı.

"Sık sık geliyor musun?" diye sordum Mercedes'e. "Çocuklar sana alışık görünüşe bakılırsa, sözünü de dinliyorlar." Tamamen art niyetsiz bir soru sayılmazdı sorduğum.

"Ara sıra geliyorum. Çok değil ama. Luisa geceleri pek çıkmıyor. Son zamanlarda daha sık çıkıyor. Akşamüzeri çıkıyor daha çok." Sonra onu ele verdi, kuşkusuz istemeden, ama duraksamadan, geciktirmeden. İnsanlar konuşmaya bir başladı mı hemen ardından bir şeyler daha anlatırlar, hiçbir şey anlatmasalar bile; insan ağzını açtığı anda bilgi vermeye başlar, bilgi teşkil ettiklerini fark etmeden, kendilerinden bir bilgi istenmediği halde; böylece hiç niyeti yokken herhangi birini ya da kendilerini ele verirler; kelimeler ağızdan çıktığı anda artık çok geçtir: "Tüh, düşünemedim, ne kadar aptalım, hiç niyetim yoktu". "Bugün şansı varmış, beni evde buldu. Genellikle bu kadar geç aramaz, en az bir gün önce haber verir hep. Başka eve gitmiş olabilirdim, çocuk bakmak için dört ayrı eve gidiyorum. Luisa dışında dört eve."

"Ya, gerçekten şanslıymış. Ne kadar önceden haber verdi sana?"

"Hiç. Ancak çıkıp gelecek kadar. Buraya gelmek için önce otobüse, sonra metroya biniyorum, ama bugün taksi paramı vereceğini söyledi. Ama oturduğum semtten pek taksi geçmez, onun için geç kaldım. 'Çabuk gel,' dedi, 'acil bir durum çıktı.' Kapıyı açayım diye sizin geleceğinizi söyledi. Ama söylemeseydi de ben delikten bakıp açardım zaten, fotoğraflardan tanıyordum sizi." Ardından çekingen bir tavırla, bakmış olmaktan utanırcasına fotoğrafları işaret etti.

Yani şüphelerim doğru çıkmıştı; adsız ofiste onca pratik yapmış olmam boş yere değildi belki de. Luisa çıkmayı planlamamıştı, benimle görüşmemek için çıkmıştı. Çocukları görmeyi ertelememi rica etme cesaretini bulamamıştı, bunu yapmak için inanılır bir mazeret uydurmakta daha da çok zorlanırdı ("Çok uzun zaman oldu," demişti, gerçekten uzun zaman geçtiğinin bilincindeydi). Nereye gitmişti acaba, akşam karanlığı çökerken, önceden bir şey planlanmamışsa evden dışarıda birkaç saat geçirmek kolay değildir. Bir sinemaya, herhangi bir sinemaya gitmişti belki, ya da merkeze, vitrin bakmaya, ama bun-

dan çok sıkılırdı; âşığına sığınmış, bir kız arkadaşını ya da kız kardeşini görmeye gitmiş olabilirdi. Ben gidene, onun hesabına göre evden ayrılıp meydanı boş bırakıncaya kadar oyalanmak durumundaydı; benim evden zor kopacağımı da tahmin ederdi; kendimi orada çok rahat hissediyordum, her şey o kadar tanıdıktı ki.

Saat çocukların özel durumlarda en geç yatma vakti olan on biri geçmişti; benimle birlikte çok eğlenmişlerdi, ama yorulduklarını da fark etmiştim; normal saatlerini çok da fazla geçirmemeleri için onları ikna etmek pek zor olmamıştı; Polonyalı kız hem ikna ediciydi, hem otoriter. Luisa fazla gecikmezdi herhalde. Yarım saat dayanırsam karşılaşırdık muhtemelen. En azından bir merhabalaşırdık, yanağından öperdim, karşılık görürsem sarılırdım belki, sesini duyarken aynı zamanda görürdüm, ondaki değişiklikleri algılardım, hafif bir çöküşü ya da benim uzakta olmamdan, yakınında onu daha çok pohpohlayan bir başkasının olmasından ötürü iyice ortaya çıkan güzelliği; yüzünü görürdüm. Daha fazlasını istemiyordum, ama bu kadarcık şey için sabırsızlanıyordum, dayanılmaz derecede sabırsızlanıyordum. Buna bir de güvensizlik, merak, belki biraz da hınç eklenmişti, hınç zannettiğim şey gururumun incinmesi de olabilirdi: Benim basit meraklarımı bile paylaşmıyordu; yıllar boyunca birbirimizin başlıca güdüsü olmuşken nasıl olurdu; bundan geriye hiçbir iz kalmamış olması, onun görüşmek için bir başka günü bekleyebilmesi yenilip yutulması imkânsız bir hakaret gibi geliyordu bana; üstelik bu başka gün ertesi gün de olmayabilirdi – ertesi gün, daha ertesi gün ve Madrid'de geçireceğim daha sonraki günler çeşitli mazeretler bularak beni görmekten kaçınmayacağını kim garanti edebilirdi; daha sonraki gelişlerimde çocuklarla kapıda buluşup onları bir yerlere götürmemi de söyleyebilirdi; ben yukarı her çıktığımda o evden çıkmış olabilirdi; onları babamın evine götürüp bırakabilirdi, böylece hem ben onlarla görüşmüş olurdum, hem de çocuklar dedelerini görmüş olurlardı. Evet, değişmiş adamda, artık olmayan adamda, yalnız adamda, geri dönen yabancıda beni görüp tanımak için hiçbir acelesi olmaması, vakit kaybetmeden onsuz nasıl olduğumu ya da kime dönüşmüş olduğumu görmek istememesi onur kırıcıydı. ("Yarınki yüzünü artık tanımasam da adını bilmek ne büyük yüz karası," diye içimden alıntı yaptım ya da hatırladım.)

"Luisa gelinceye kadar beklememin senin için sakıncası var mı?" diye sordum sahte Mercedes'e. "Bir-iki dakika da olsa görmek isterim onu. Fazla gecikmez herhalde." "Ne acı bir ironi," diye düşündüm, "hayatımda görmediğim genç bir Polonyalı çocuk bakıcısından evimde ya da eskiden benim olan, Luisa'yla birlikte seçtiğim, dayayıp döşediğim, uzun süre birlikte yaşadığımız ve dolaylı yoldan da olsa hâlâ parasını ödediğim evde biraz daha kalmak için izin istiyorum. İnsan bir yerden ayrıldı mı bir daha oraya geri dönemez, aynı şekilde dönemez; arkamızda nasıl bir boşluk bırakırsak bırakalım, o boşluk anında doldurulur, eşyalarımız atılır, dağılır; geri dönsek de artık bedensellikten yoksun bir hayaletizdir, haklarımız, anahtarımız, iddialarımız ve geleceğimiz yoktur. Sadece bir geçmişimiz vardır ve bu yüzden de kovulabiliriz."

"Luisa o dönünceye kadar beklememi söyledi," diye cevap verdi kız. "Çok geç olursa dönüş için de taksi paramı ödeyecekmiş. Baykuşları beklemek zorunda kalmayayım diye, bugün seyrek geçerler, hafta sonu değil ya." Baykuş kelimesinin bu kullanımını duyunca hatırlar gibi oldum; gece çalışan otobüsler ya da metrolardı yanılmıyorsam, unutmuştum onları. "Sizin beklemenize gerek yok, kesinlikle," diye ekledi. "Aslında epey gecikebilir de. Ben burada olacağım, merak etmeyin, çocuklar uyanırsa, bir şeye ihtiyaçları olursa ilgilenirim."

Nazikti, ama cümleleri beni vazgeçirmek için söylenmiş gibi geldi bana, neredeyse birer emirdiler. Sanki Luisa onu aradığında bu sözleri de ezberletmişti ve aslında söylediği şuydu: "Hayır, gitsen daha iyi olur, çünkü Luisa seninle karşılaşmak istemiyor. Ayrıca o yokken burada başıboş olmandan da hoşlanmıyor, benim yeterince yetkim yok, benim gözetimim yetersiz; artık sana güvenmiyor, çoktandır güvenmiyor." Ya da: "O seni sildi, aradan geçen aylarda senin lekeni temizledi, artık sadece çeperini çıkarmaya çalışıyor, bir tek o direniyor çıkmamakta. Senin yeniden bir iz bırakmanı, bunca çabasının boşa gitmesini istemiyor. Kısacası, çek git lütfen, yoksa içeri zorla girmiş gibi olacaksın." Kalmaya kesin karar verişim bu yorumlar yüzünden oldu.

"Ben yine de bekleyeceğim," dedim ve kütüphaneden bir kitap alıp kanepeye yerleştim. Kitap raflarında bir değişiklik yoktu; kitaplar uzun zaman önce benim bıraktığım düzen içinde duruyorlardı, kütüp-

hanemin tamamı oradaydı; kütüphanemiz demem daha doğru olur aslında; kitapları ayırmamıştık, zaten benim kitaplarımı götürecek yerim de yoktu; İngiltere'de her şey eğretiydi, oturduğum evde yer yoktu, uzun vadede, hatta orta vadede nerede yaşayacağıma karar vermeden taşınmaya da niyetli değildim. Oturup kitap okuduğum, konuşmadığım, daha fazla soru sormadığım, onu rahatsız etmediğim, ağzını aramadığım takdirde Mercedes karşı çıkmaya, beni kapıya koymaya cesaret edemezdi. Ağzını aradığımı fark etmemişti zaten ya da iş işten geçtikten sonra fark etmişti. "Benim acelem yok," diye ekledim, "Londra'dan yeni geldim. Ona bir iyi geceler dilemiş olurum. Madrid'de ve yüz yüze."

Bekledikçe bekledim; sessizce kitap okuyor, tanıdık ya da duyar duymaz hatırladığım ufak tefek sesler işitiyordum: buzdolabının değişken ruh halleri, üst kattan ara sıra boğuk ayak sesleri ve açılıp kapanan çekmece sesine benzer sesler; üst kat komşuları değişmemişti, gece alışkanlıklarını sürdürüyorlardı; dul annesiyle birlikte sahanlığın karşı tarafındaki dairede oturan çocuğun çaldığı viyolonselin kısık notaları da geldi kulağıma; daima yatmadan önce çalışırdı; artık ergenlik çağına gelmiş olsa gerekti, viyolonseli epeyce ilerletmişti, duyabildiğim kadarıyla daha az tökezliyor, daha seri çalıyordu, ama pek iyi de işitemiyordum, çocuk çok ses çıkarmamaya gayret ederdi hep; terbiyeli bir çocuktu, küçüklüğünden beri karşılaştığımızda kibarca, ama yaltaklanmadan selam verirdi; çaldığı parçanın Purcell bestesi mi, Dowland bestesi mi olduğunu anlamaya çalıştım, ama bir türlü anlayamadım, akorlar çok hafif geliyordu, benim müzik hafızam da antrenmansızdı; Londra'da sadece evde müzik dinliyor, konserlere nadiren gidiyordum, ama evde de pek oturmuyordum; evde beni günden güne ayakta tutan ve program yapma lanetinden kurtaran sersemletici hareketlilik yoktu. Kesinlikle Bach olmadığını anlayabildim yalnızca.

Polonyalı bakıcı cep telefonunu çıkarıp ben duymadan sevgilisiyle konuşabilmek için mutfağa gitti; belki çekindiğinden, belki de beni canım-cicimli ya da müstehcen (Katolikti gerçi, ama belli mi olurdu) bir konuşmayı dinlemeye mecbur etmemek için. Ben orada olmasam Luisa'nın telefonundan, ev telefonundan ararda diye düşündüm, masrafı düşünmeyeceğinden daha rahat konuşurdu o zaman; sırf bu yüzden bile olsa benim gitmemiş olmam canını sıkmıştı herhalde. Raftan

V. Henry'yi almıştım; Wheeler Cherwell Irmağı kıyısındaki evinde bu kitaba değinmiş, ondan alıntı yapmıştı; o zamandan beri kitabı el altında bulunduruyor, parça parça okuyor ya da ara sıra göz gezdiriyordum; oysa onun değindiği bölümleri çoktan bulmuştum. Daha doğrusu aldığım kitap İngilizce bir basımdı: *King Henry V*, eski bir Arden Shakespeare baskısı; ilk sayfada benim el yazımla düşülmüş nota bakılırsa kitabı 1977'de, Madrid'de almıştım; bir ara da işaretlemiştim; zamanını hatırlamam imkânsızdı –herhalde Luisa'yla tanışmıyordum bile o sıralar– kafamı metne veremediğim gibi hafızamı da zorlayacak halde değildim; sadece göz gezdiriyor, çok uzaktaki, var olmayan, tamamen unutulmuş bir günde genç bir okur olarak işaretlediğim yerleri okuyordum. Zihnim sadece bir sese yoğunlaşmıştı, bu yüzden de diğer sesleri işitiyordum, kulağım benim için önemli olan seslerin, yukarıya çıkan asansör sesiyle onu izleyen anahtar sesinin bekleyişiyle keskinleşmişti. Asansörün sesini birkaç kere işittim, ama başka katlarda durdu; sadece bir kere bizim katta durdu, onda da asansörün sesini anahtar sesi izlemedi, dönen Luisa değildi.

Mercedes yüzünde daha memnun ya da yumuşak bir ifadeyle salona döndü. Hoş bir kızdı, ama sarışın, solgun ve buz gibi soğuk olduğundan, değilmiş gibi görünüyordu. Televizyonu açarsa rahatsız olup olmayacağımı sordu, hayır dedim ama yalandı, sesi diğer sesleri bastıracaktı; ne var ki ben orada beklenmedik, hatta istenmeyen bir misafirden başka şey değildim; orada kaldığım her dakika giderek beni istenmeyen kişiye dönüştürüyordu. Genç kız uzaktan kumandayla kanallar arasında gezindi ve oyuncuları gerçek hayvanlar olan bir film seçti: *Babe* olduğunu anında anladım; birkaç yıl önce o filmi seyretmek için Guillermo'yu sinemaya götürdüğümü hatırlıyordum; aptal programcıların filmi o saatte, neredeyse bütün çocuklar uyurken yayınlamaları anlaşılır gibi değildi. Filmi bir süre zevkle izledim, Shakespeare kadar çaba gerektirmiyordu, domuzcuk da müthiş oyuncuydu, o yıl galiba Oscar adayı olduğunu hatırlar gibi oldum, ama kazanmamıştı herhalde; Marina için DVD'sini arayacaktım, o daha sonra doğduğu için izlememiş olabilirdi. Oyuncuların hazin kaderini düşünüyordum ki –onların işini herhangi biri yapabilir, çocuklar, köpekler, filler, maymunlar, domuzlar, oysa müzik bestelemiş ya da kitap yazmış bir hayvan yoktur bilindiği kadarıyla; elbette hayvan kelime-

sine yüklediğimiz anlam çerçevesinde– Mercedes fırlayıp kalktı, bir saniyede eşyalarını toparladı ve mırıltıyla kuru bir "hoşça kalın" dedikten sonra hızla kapıya doğru ilerledi. Anahtarın ve açılan kapının sesini ancak o kapıya vardığında işittim; kızın kulağı sanki o kadar keskindi ki, Luisa'nın sokak kapısının önünde bir arabadan ya da taksiden inişini o anda işitmişti. Bakıcı bir an önce gitmek istiyordu belli ki; ücretini ve vadedilmiş olan yol parasını (taksi parasını, saat on ikiye geliyordu) alıp oyalanmadan gidecekti; Luisa dört saati biraz geçirmişti. Belki acelesinin bir nedeni de Luisa'yı zannettiğinin aksine evde tek başına olmayacağı konusunda uyarmak istemesiydi; benim inatla kendisini beklediğimi, onun isteğini, belki Mercedes'e verilen, yerine getirilmesinden sorumlu olduğu emirleri çiğnediğimi hemen haber vermek istiyordu belki.

Birkaç saniye fısıldaştıklarını işittim; kanepeden kalktım, ama yanlarına gitmeye cesaret edemedim; sonra kapının kapandığını duydum; genç Polonyalı gitmişti. Ardından Luisa'nm koridordaki ayak sesleri duyuldu –yüksek topuklu ayakkabılar giymişti; ahşabın üzerinde çıkardıkları ses tanıdıktı, dışarı çıktığında hep topuklu giyerdi– ve yatak odasıyla banyosuna doğru uzaklaştı; başını bile uzatmadı salona; sıkışmış olacağını düşündüm, birçok kez insan evine girdiği anda ihtiyacı acilleşir; normal karşıladım, birileriyle birlikte akşam yemeği yediyse, birinin sofrasından ya da restoranda masadan kalkmak istememiş olabilirdi. Belki de geçici halefimle buluşmuş ve karşıma çıkmadan önce kendine bir çekidüzen vermek istemişti; kadınlar bazen bu tür uzun buluşmalardan etekleri buruşuk ya da yamulmuş, saçları dağılmış, rujları öpüşmekten silinmiş, çorapları kaçmış ve gözlerinde hâlâ tutkunun izleriyle dönerler. Ya da belki o kadar öfkelenmişti ki, bana bir selam bile vermeden yatmaya, beni bıkıncaya veya o gece görüşmeyeceğimizi söylemişse görüşmeyeceğimizi anlayıncaya kadar salonda bırakmaya karar vermişti. Niyeti yatak odasına kapanıp bir daha da çıkmamak, soyunup yatağa girmek, sanki ben orada değilmişim, hâlâ Londra'daymışım, Madrid'de ben yokmuşum, gerçekten de bir hayaletmişim gibi yapmak olabilirdi. Luisa kendisine bir şey dayatılmaya çalışıldığında, kendisi bunu kabullenmediğinde böyle bir şeyi, hatta daha fazlasını yapabilirdi – tanıyordum onu. Ama gözlerini yummadan önce odasından hiç değilse bir kere çık-

mak zorunda kalacaktı, en kötü ihtimalle o zaman çıkardım yoluna; çocukların odalarına gidip her şey yolunda mı, rahat uyuyorlar mı diye kontrol etmemeyi beceremezdi.

Beklemeye devam ettim; onu sıkıştırmak, hele hele gidip kapısını yumruklamak, çıksın diye yalvarmak, kapının ardından beceriksizce sorular sormak, talep etmeye hakkım olmayan açıklamalarda bulunsun diye ısrar etmek istemiyordum. Bu kadar uzun bir ayrılığın ardından öylesi pek kötü bir başlangıç olurdu; her tür çekişmeden, gereksiz, saçma, özellikle de arzulamadığım sitemlerden kaçınmak en iyisiydi. O andan itibaren inisiyatifi alan Luisa olmalıydı; ben zaten çocuklarımı uyanıkken görme mazereti ortadan kalktıktan sonra gitmeyi reddetmekle ona bir emrivaki yapmıştım. Anahtar sesini duyduğumda televizyonun sesini kapatmıştım, ama karşımda hâlâ De Niro'ya, John Wayne'e taş çıkartan terbiyeli domuzcuğun serüvenlerini ve rol arkadaşlarım görüyordum; köpekler, koyunlar, bir at, huysuz bir ördek, hepsi müthiş oyunculardı.

Birkaç dakika sonra yatak odasının kapısının açıldığını ve birkaç adım attığını işittim; topuklu ayakkabıları hâlâ ayağındaydı, üstünü değiştirmemişti demek, ama gürültü etmemeye çalışarak, daha sessiz yürüyordu; önce kızın, sonra oğlanın odasına göz attı, içeri girmedi, belki bir-iki adım sadece, her şey yolunda olmalıydı. Henüz yanına gitmek istemiyor, onun salona gelmesini tercih ediyordum (gelirse tabii); nihayet geldiğinde –ayak sesleri daha kararlı ve normaldi, çocukları uyandırma korkusunun dağılması için onların derin uykularını soluması yeterli olmuştu– eskiden benim de banyom olan banyosunda az önce maskelemeye çalışmış olmasına rağmen benimle görüşmekten niçin kaçındığını anladım; beni görmek istemediği için değil, benim onu görmemi istemediği içindi.

İlk bakışta çok iyi görünüyordu; üzerinde güzel bir kıyafet, güzel ayakkabılar vardı, fazla özenli taranmamıştı, ama atkuyruğu halinde toplanmış saçlarıyla çekici görünüyordu, bu saç modeli ona çocuksu, saf, neredeyse eve çok geç dönüp suçüstü yakalanmış bir genç kız havası vermişti; ne var ki ben onu azarlayacak, hatta şaşıracak konumda değildim. Ben tuhaflığı fark edinceye kadar bir-iki cümle söyleyecek zamanı buldu; yüzünde hem beni gördüğüne memnuniyet, hem de karşılaşmış olmaktan ötürü kızgınlık, ayrıca onu yakalayacağım kor-

kusu okunuyordu; belki de utançla karışık bir meydan okumaydı; sanki hoşuma gitmeyecek ya da kınayacağım bir şeyini yakalamışım ve o da yelkenleri suya indirip kabullensin mi, bayrakları açıp direnşin mi bilemiyormuş gibi; ne gariptir ki, eski çiftler, ayrıldıktan uzun süre sonra bile kendilerini birbirlerinden sorumlu hissederler, sanki sırf ayrıyken nasıl olduklarını, başlarından neler geçtiğini, özellikle başlarına garip bir şey geldiğinde ya da kötü giden bir şeyler varsa anlatmak için bile olsa, karşılıklı sadakat göstermeleri gerekir. Benim başımdan uzaktayken anlatmadığım şeyler geçiyordu; kuşkusuz tökezlemiştim, belki kontrolümü, sağduyumu kaybetmiştim; yüksekliği şüphe uyandıran bir ücret karşılığında, sonuçlarını, hatta bir sonucu olup olmadığını bilmediğim bir işte çalışıyordum; içime o güne dek bilmediğim zehirler zerk edilmişti; aslına bakılırsa günden güne daha hayaletimsi bir hayat sürüyordum; yabancı bir ülkede yaşayan ve sürekli kendi dilinde düşünmemeye başlayan bir insanın rüyaya benzer durumuna gömülmüştüm; her gün insanlarla çevrili olduğum halde Londra'da çok yalnızdım; çevremdekilerin hepsi işten tanıdığım insanlardı; onlarla ilişkim tam anlamıyla arkadaşlık sayılmazdı; o gece paylaştığımız tenselliğin ardından Pérez Nuix'le ilişkim bile pek değişmemişti –sevgilim de olmamıştı, ne olay tekrarlanmıştı ne de bu konuda gülüşmüştük– fazlasıyla bastırmış, olmamış gibi yapmıştık, hem başkalarına hem kendimize karşı; olmamış gibi yapılan, hep örtük yaşanan şey ise sonunda olmamış gibi olur, biz olduğunu bilsek bile; birbirine ters iki olgunun ikisi de doğrudur: Hem Jorge Manrique'nin beş yüz otuz yıl önce, daha kırk yaşına gelmeden, bir kaleye saldırırken arkebüz tarafından yaralanması sonucu (arbalete kurban giden *Yea and Nay* Richard'dan da beter, daha onursuz şekilde) vakitsiz gelen ölümüne iki yıl kala, *Coplas por la muerte de su padre*'de* yazdıkları –"Bilgece değerlendirirsek, olmamış şeyi olmuş sayarız"– hem de tam tersi; o zaman da olmuş olanı olmamış, başımızdan geçen her şeyi geçmemiş, bütün hayatımızı yaşanmamış sayabiliriz. Öyleyse hayatımız boyunca yaptıklarımızın ne önemi var ya da acaba niçin bizim için bu kadar önemliler?..

"İlle de kaldın, değil mi Jaime?" diyecek vakit buldu Luisa. "İlle

* *İsp.* Babasının Ölümü İçin Kıtalar –*ç.n.*

de beni görmek için bekledin."

Şimdi, ilk bakışın hemen ardından, acayipliği gördüm, görmemek imkânsızdı, en azından benim için. Makyajla gizlemeye, kapatmaya çalışmıştı, belki Flavia'nm kadınlar tuvaletinde, inanması zor da olsa Tupra'nın yardımıyla beyhude yapmaya çalıştığı gibi; Flavia yüzündeki izi, ipin aşındırmasını, kırbacın çiziğini, De la Garza'nın hızlı pistte içine şeytan girmiş gibi dans ederken savurduğu aptalca kamçı darbelerinin izini görünmez kılmak istemişti. Luisa'nın yüzündeki böyle bir şey değildi, *uno sfregio*, bir kesik, bir çizik ya da sıyrık değildi, benim dilimde mor göz, İngilizce siyah göz denilen bir bereydi, ama darbe ya da çürüğün sebebi yeni olmadığı için cilt sararmaya başlamıştı; bu tür darbelerin ardından ortaya karışık renkler çıkar; hiçbir zaman tek bir renk değildir, her aşamada birkaç renk bir arada bulunur ve ayrıca değişkendirler; belki iki dil arasındaki uyuşmazlığın da sebebi buydu (gerçi benim dilim aynı şeye "cenaze gözü" diye de değindiğinden, diğerine yaklaşır); hepsinin de iyileşmesi uzun sürer; aradan yeterince zaman geçmemiş olması bizim talihsizliğimizdi. O çürüğü görünce Luisa'nın cümlelerine cevap vermeme, özür dilememe gerek kalmadı. İşin kötüsü, ona bir merhaba bile diyemedim, öpemedim, sarılamadım; o buluşmayı fazlasıyla uzun zaman beklemiştim, oysa gülümseyemedim bile, ağzımdan bir "Merhaba cimcime," bile çıkmadı; birlikteyken, aramız iyiyken sık sık böyle hitap ederdim ona. Anında yanma gittim; ilk söylediğim şey şu oldu:

"Ne oldu gözüne? Dur bakayım. Ne yaptılar sana? Kim yaptı bunu?"

Morarmış bölgeye dokunmamaya özen göstererek yüzünü iki elimin arasına aldım; az önce banyoda çeşitli macunlarla beresini sıvamıştı belli ki, ama bir faydası olmamıştı. Gözkapağı şiş değildi ya da pek küçük bir şişlik vardı, ama daha önce şişmiş olduğu anlaşılıyordu. Yaptığım hesaba göre darbe bir hafta, belki on gün öncesine aitti, vurma sonucu olduğundan da emindim, belki bir yumruk darbesiydi, belki de sopayla veya deriden cop benzeri bir şeyle vurulmuştu; uzun zaman önce, Franco döneminde tutuklanan ve dövülen öğrenciler karakoldan, Sol'deki emniyet müdürlüğünden, Carabanchel Hapishanesi'nden çıktıklarında buna benzer gözler, elmacıkkemikleri ve çeneler görürdük; o zamanki adlarıyla "baskın"larda, sopayla dağıtılan yasak

mitinglerde benim hep şansım olmuştu; diğerlerinden daha uzun, esnek coplar vardı, onlarla vurduklarında inanılmaz acırdı, çünkü cop ete değdiğinde bükülürdü; bunları at üstündeki polisler, yani "griler" kullanırdı; bazen düşününce daha yetmişli yıllarda, birkaç günde ya da haftada bir dersten çıkıp o atların nallarından korunmaya çalışarak koştuğumuza inanamıyorum. Öte yandan her şey geri gelebilir, bunu da unutmamak lazım.

Luisa yüzünü çevirip benden kaçırdı; geriye doğru iki adım atıp aramızdaki uzaklığı yeniden kurdu, sorularım komiğine gitmiş gibi gülümsedi, ama öyle olmadığını görüyordum.

"Ne diyorsun, kimse bana bir şey yapmadı. Bir hafta kadar önce garaj kapısına çarptım. Kahrolası cep telefonu yüzünden. O sırada biri aradı, dikkatim dağıldı, kapı inerken mesafeyi hesaplayamadım. Suratıma indi, ne bileyim, çok ağırmış, ferforje herhalde. İyileşti sayılır, göründüğü kadar vahim bir şey değil. Acımıyor."

"Cep telefonu mu? Cep telefonun mu var? Niye hiç söylemedin? Numaranı niye vermedin?" Şaşkınlık içinde bütün bu soruları sorarken bir yandan da düşünüyor, hatırlıyordum: "Reresby'nin talimatıyla De la Garza'ya buna benzer bir şeyler söylemiştim; dayak yemiş, dövülmüş, yerde kıpırtısız yatarken söylediklerini çevirmek zorunda kalmıştım: 'Söyle ona, hastaneye gitmesi gerekirse, bütün sarhoşlarla borçluların anlattığı hikâyeyi anlatsın, garaj kapısının ansızın üstüne indiğini söylesin.' Luisa bu ikisine de dönüşmüş değil kuşkusuz, ne sarhoşa ne de borçluya, hiç sanmıyorum. Ama Tupra garaj kapılarının daima uydurma olduğunu gayet iyi biliyordu." Tupra sayesinde Luisa'nın bana yalan söylediğine iyice ikna oldum. Alışkanlığın geliştirdiği hayal gücüne sahip olmadığından, gerçeğe aykırı görünen sebeplerden kaçınan her acemi yalancı gibi klişeye başvurmuştu; oysa gerçeğe en aykırı görünen sebep, zamanında inanılma ihtimali en yüksek olan sebeptir.

"Çocuklar yüzünden aldım," diye cevap verdi. "Alet her ne kadar hoşumuza gitmese de, çocukların başına bir şey gelse çocuk bakıcısının ya da mesela kız kardeşimin veya okul yönetiminin bana anında haber verememesi çok anlamsız gelmeye başladı." Demek ki Polonyalı bakıcı kız da mutfağa gittiğinde Luisa'yı cep telefonundan arayarak benim yerimden kıpırdamadığımı haber vermiş ve onun ne zaman

döneceğini de neredeyse dakikası dakikasına öğrenmiş olabilirdi. "Hele sen de burada yokken. Kafam rahat olsun diye aldım. Acil bir durumda artık başvurulabilecek bir tek ben varım, onlarla yalnızım. Numarasını Londra'da ne yapacaksın; her gün konuşuyor olsak neyse..." Ne yazık ki bu son sözlerinde bir sitem yoktu, olsaydı hoşuma giderdi halbuki. Gözlerimi onun mor, sarı, mavi, siyah gözünden alamıyordum, gözünün akı hâlâ biraz kanlıydı, yumruğu yedikten sonraki ilk günlerde damar damardı herhalde. Çürüğünün artık farkında bile değilmiş gibi yapıyordu, ama benim ısrarla ona baktığımı görüyor, bu yüzden de biraz geriliyordu; bunu özellikle delici bakışlarımdan kaçınmak için başını televizyona çevirip bana profilini sunduğunda fark ettim. Sonra konuyu değiştirmeye çalıştı: "Ne seyrediyordun? Domuz filmi mi? Hayrola? Yeni hobiler mi edindin?" diye ekledi, o çok hoşuma giden, çok iyi bildiğim, sevecen alaycılığıyla. Yüzümdeki kaçamak gülümsemeyi fark etmiş olmalı. "Çocukların hoşuna giderdi; nasıl buldun onları? Çok büyümüşler mi? Çok değişmişler mi?"

Luisa'yla çocukları konuşmayı, bunca zamanın ardından ne gibi izlenimler edindiğimi anlatmayı istiyordum. Ama konuyu bu kadar kolaylıkla değiştirmesine de izin verecek değildim. Hem benim kendi kişilik özelliğimdi, hem de şimdi Tupra ve Wheeler örnekleri de vardı; onlar da sapmaların, dolambaçların, kaçamakların ardından işlerine yarayacak bir şey varsa avlarını asla elinden kaçırmayanlardandı.

"Bana masal anlatma Luisa, sen de ben de o kadar değişmiş olamayız. Garaj kapısı çok bayat – kapılar isyan ediyor, herkese çarpıyorlar," dedim; bir kez daha fark ettim ki ona sadece tartıştığımızda ya da kızmışsam adıyla sesleniyordum; aşağı yukarı onun da benzer durumlarda ve çok farklı başka durumlarda bana Deza demesi gibi. "Söyle, kim yaptı bunu? Umarım birlikte olduğun adam değildir, yoksa halimiz duman demektir."

"Halimiz mi? Farz edelim biriyle birlikteyim, bunun seninle ne alakası var, söyler misin," diye saldırıya geçti hemen, hırçın değilse de kararlı bir tonda; hatta tekrar alaycı tonuna dönüp ters cevabını yumuşatmayı da ihmal etmedi: "Bu çizgide devam edeceksen en iyisi sen hayvancıklarını seyret, ben de ortalığı toparlayayım; film bitince de gidersin, çocuklar sabah erken kalkıyor, saat çok geç oldu zaten. Bu kadar yorgun olmadığımız bir başka gün konuşuruz, ama bu ko-

nuyu değil. Ben sana ne olduğunu söyledim, hayal kurmakta inat etme. Eğer bunu bahane edip biriyle birlikte olup olmadığımı öğrenmek istiyorsan da, o konu seni ilgilendirmez Deza. Hadi, domuzu seyret biraz, sonra git yat, yolculuk da, çocuklar da yormuştur seni. Bitkin düşürüyorlar insanı, alışkanlığını da kaybettin."

Söylediklerine gülmekten, hoşuma gitmesinden kaçınmanın yolu yoktu. Ona zaafım vardı; Londra'da geçirdiğim süre de bunu değiştirmemişti. Bütün bunları zaten bilmiyor değildim –muhtemelen zaafım ömür boyu da geçmeyecekti– ama onu yine karşımda bulmak bunu doğrulamış ya da netleştirmişti; o ortalıkta koşuşturup bana aldırmazken istemeden hayran hayran onu seyretmemeye dikkat etmeliydim. Evliliğimiz ve unutulmamış aşkımız bir yana, benim için Luisa birlikte olmayı istediğimiz, birliktelikten hoşlandığımız, varlığı neredeyse bütün tatsızlıkları telafi eden ve fazla bir çaba göstermeden bir ödül misali akşama göreceğimizi bildiğimiz, bütün gün onunla görüşmeyi beklediğimiz –bizi kurtaran da budur– kişilerdendi; kötü anlarda bile yanında olmaktan memnun olduğumuz, onlar neredeyse eğlencenin orada olduğunu hissettiğimiz insanlardandı; onlardan vazgeçmek ya da onlar tarafından dışlanmak bu yüzden bu kadar zordur, çünkü sürekli olarak bir şeyleri kaçırdığımız ya da –nasıl desem– hayatın kenarında yaşadığımız hissini taşırız. Bu kişilerin ölebileceğini düşünmek bizim için dayanılmaz bir şeydir; onlardan uzakta olsak da, onları hiç görmesek de, onların son bulmadığını, dünyalarının, sırf yaydıkları dalgalarla veya soluyarak yarattıkları dünyanın var olduğunu biliriz; yeryüzünün onları barındırdığını, dolayısıyla uzam ve zamanlarının korunduğunu biliriz, uzaktan hayal kurabiliriz: "Evi orada duruyor," diye düşünürüz, "onun adımlarıyla, temposuyla, seslerin ezgisiyle, onun baktığı bitkilerin kokusuyla ve gecesinin durgunluğuyla dolu o atmosfer orada duruyor; ben artık onun bir parçası değilim, ama Cervantes'in ölürken 'pek yakında, sonraki hayatta sizleri memnun mesut görmeyi diliyorum,' diyerek vedalaştığı gülüşler, hoşluklar, zarafet ve şen dostlar orada duruyor." Her şeyin orada durduğunu, bizim için bir anı olduğunu, ama herkes için öyle olmadığını, bizim için artık geçmişte kaldığını, ama gerçekte ya da mutlak anlamıyla geçmişte kalmadığını –bizim onu hep geçmiş gibi algılamamız sadece bir tesadüftür ya da şanssızlık veya bizim kaba-

hatimiz– başkalarının o atmosfere girip çıktıklarını, ve tıpkı bizim o atmosferin, o temponun, hoşlukların, zarafetin, evin ezgisinin, hatta sessiz gecesinin durgunluğunun bir parçasıyken önemsemediğimiz gibi pek de önemsemeden tadını çıkardıklarını bilmek bize yardımcı olur. Her şeyin hoş bir rüya olmadığını, hayal ürünü bir başka hayata ait olmadığını bilmek bizi ayakta tutar. Ben de şimdi o evdeydim, sürekliliğini doğruluyordum, gitmek istemiyordum. Karşımda eğlenceyi temsil eden kişiyi görüyordum, esprisiyle, kararlılığıyla, sık sık dudaklarında beliren gülümsemesiyle, hatta yüksek topuklarıyla. Bir dereceye kadar bu yeterliydi, onun son bulmadığını bilmek, hâlâ yeryüzüne ayak bastığını, hâlâ dünyayı dolaştığını, henüz tek gözü kör, kararsız unutuşa gömülerek yarı yarıya kurtulmuş olmadığını ya da zamanın öte yanında, ölülerin konuştuğu yanında yer almadığını bilmek yetiyordu.

Buna rağmen, şimdi bir tehdit vardı, hatta daha beteri, birinin zaten ona vermiş olduğu ve kim bilir, belki daha vahim biçimde tekrarlanacak görünür bir zarar vardı (bir şey başlamışken ne zaman son bulacağını kim bilebilir?). Bildiğim bir şey vardı ama: Israr etmenin bir yararı olmayacaktı; eğer o bir şeyi anlatmamaya, ondan söz etmemeye karar vermişse onu dize getirmenin yolu yoktu; başka yoldan öğrenmek durumundaydım; ilk anda aklıma çocuklar haricinde bir yol gelmedi, onları da kullanmak istemiyordum; bunun üzerine, "Tupra' dan yardım isteyebilirim elbette," diye düşünürken yakaladım kendimi. Tahmin ettiğim gibi Pérez Nuix'in evimde geçirdiği geceden ve ondan gizli yaptığımız anlaşmadan haberdar olduysa, dolayısıyla ben Pérez Nuix'le Incompara'ya yardım edemediysem, ondan hiçbir şey koparamadıysam, dolayısıyla Pérez Nuix'in babası kapatılamayan borçları yüzünden o dayağı yediyse ve üstelik Reresby bana o dayağı seyrettirdiyse (ıstakalar; kuşkusuz fiyaskomdan beni haberdar etmek için, ders alayım diye), Luisa'nın birlikte olduğu şahsın adını bulması da zor olmazdı; bir başka ülkede ve kız da neyse ki henüz ölmemiş olduğu halde. Londra'da yaşadığım süre boyunca, ilk andan itibaren endişelerimden biri de buydu; benim yerimi er veya geç kimin alacağını düşündüğümde olası tipler arasında, baskı yapıp onu herkesten soyutlayan, aşk, zaaf, kıskançlık, iltifat ve yakarı kisvesi altında talepleriyle yasaklarını yavaş yavaş ona dayatan zorba ve sahiplenen adam hep

dehşete düşürmüştü beni; sırnaşık görünmemek için başlangıçta bütün davetleri geri çevirip aynı yastığı paylaşmayan, istilacı, yayılmacı en ufak bir davranışta bulunmamaya dikkat eden, önceleri hep nazik, saygılı, hatta temkinli davranan sapık; ta ki aradan zaman geçtiğinde –belki eve kapanılan yağmurlu bir gecede– araziyi tamamıyla ele geçirmişken, Luisa'ya gece gündüz nefes aldırmazken, çocuklar –benim çocuklarım– bir köşede duvara yapışıp sanki duvar ittirdikçe gerileyip yok olacakmışçasına, duvarla birlikte gördükleri şey de, fışkırmak isteyen ama engellenen gözyaşları da, bu kâbus da, annelerinin ölürken çıkardığı tuhaf, uzayıp giden ses de yok olacakmışçasına seyrederken iri ellerini onun boynuna kenetleyinceye kadar. Bu kâbusu her gördüğümde etkisinden kurtulmak için, "Yok, hayır," diye düşünmüştüm, "böyle bir şey olmayacak, olmaz böyle şey, böyle bir şansım olmayacak, böyle bir felakete uğramayacağım (hayalken şans, gerçekken felaket)..." Oysa şimdi bu korkunç hayalin gerçek bir iziyle, morarmış ya da değişik renklere bürünmüş bir gözle karşı karşıyaydım; gerçekliğin bu alanında şansın zerresi bile yoktu; sadece her şeyi istila eden, hayali kovup tamamen yok eden devasa bir felaket deryası vardı; hayal dünyası artık yoktu, belki de kesinleşen tehlikeyle birlikte hiçbir zaman aynı anda var olamaz; İspanya'da her yıl karılarını, eski karılarını, karısı olmasını istedikleri kadınları öldüren çok fazla sayıda fesat ve alçak erkek var; bazıları daha da fazla kötülük edebilmek için çocuklarını da öldürürler; laf anlatmakla, tehditle, yasalarla, en sert hükümlerle önlenemeyen bir felakettir, çünkü bu kişiler dış dünyayı hesaba katmazlar; en aşırı eylemden kendilerini alamamalarının sebebi kadını çok fazla sevmeleridir ya da benim Luisa'yla ilgili bildiğim, ama üzüntümün içinde beni sevindiren (yani teselli eden) şeyi, onun dünyada varlığını sürdürdüğünü, başkaları için değil, sadece bizim için geçmişte kalmak istediğini ya da geçmişte kaldığını o kadınla ilgili bile bile onsuz yaşamayacak kadar yürekten nefret etmeleridir ondan. "Böyle bir ülkede bu riski göze alamam," diye düşündüm. "Yumruk yemiş, gözü morarmışken bu riski göze alıp karışmayarak meseleyi ona, belki zayıflamış olan iradesine bırakamam; bu kadarı onun tehlikede, dolayısıyla benim evden ayrılmamla zaten yarı yarıya bir kayıp yaşamış olan çocukların da, sırf onu kaybedebilecekleri için bile olsa tehlikede olduğunu anlamam için yeterli."

Dolayısıyla geriye iki adım atıp uzaklaştım ve daha fazla bir şey sormamaya karar verdim; başka birilerine sorardım, iki haftam vardı, bu süre araştırmak ya da onu ikna etmek için yeterli olurdu herhalde; belki benim orada olduğum süre içinde bir yumruk daha yer, o zaman susup kendini kapatmak istemezdi ("Sus, sus, hiçbir şey söyleme, kendini kurtarmak için de olsa. Dilini tut, sakla, boğulsan da yut dilini, fare yuttu farz et. Sus ki kurtulasın." Ama en vahim anlarda bize tavsiye edilen, teşvik edildiğimiz şey olsa bile, belki her zaman geçerli değildir.)

"Tamam, gidiyorum," dedim. "Daha fazla tutmayayım seni, gerçekten geç oldu, konuşuruz, yarın ya da öbür gün ararım, uygun bir zaman kararlaştırırız. Domuzcuğu boşver, senin şu Polonyalı bakıcı seyrediyordu. Aslına bakılırsa harika oynuyor, en iyi oyuncularla aşık atar." Luisa beni kapıya daha güleryüzlü ve neşeli bir tavırla, sanki bakışlarımın üstünden kalkmasından ötürü hafiflemişçesine geçirdiğinde, kapının önünde ekledim: "Ama *ti conosco, mascherina*." Çok uzun zaman önce dilini bana az çok öğretmiş olan eski İtalyan sevgilimden öğrendiğim bir deyimdi; Luisa'nın da bildiği bu karnavalsı deyimle, "Ama beni kandıramazsın," demiş oluyordum.

Vakit kaybetmedim. Ertesi gün, telefonda da konuştuğumuz gibi babamı görmeye gittim; öğle yemeğine de kaldım; biz tatlılarımızı yerken kız kardeşim geldi; neredeyse her gün babamı görmeye geliyordu, benim gelişimden de hiç haberi yoktu (babam söylemeyi unutmuştu, "Aa, ben hepiniz biliyorsunuzdur sanıyordum"); kardeşim hem şaşırdı hem sevindi. Babam bakıcısının ısrarları üzerine bir süre yatmaya gidip ikimizi yalnız bıraktığında Cecilia tıbbi durumu daha ayrıntılı açıkladı bana (tahminler orta, daha doğrusu kısa vadede iyimser değildi); kendisi ve kocasıyla ilgili de bir şeyler anlattıktan, ben de kendimle ilgili sadece sıkıcı ve belirsiz birtakım bilgiler verdikten sonra, Luisa'yla ilgili bir şeyler biliyor mu diye sormaya cesaret edebildim: Nasıl bir hayat sürüyordu, görüşüyorlar mıydı, biriyle birlikte olup olmadığını biliyor muydu? Neredeyse hiçbir şey bilmediğini söyledi; ara sıra telefonlaşıyorlarmış; özellikle ikisinin çocuklarıyla ilgili pratik konularda; binde bir de orada, babamızın evinde karşılaşıyorlarmış, ama genellikle birkaç dakikadan fazla görüşmüyorlarmış, Luisa genellikle sevecen bir hatır sormanın ardından çocukları dedesiyle ya da kuzenleriyle, ağabeylerimin, kız kardeşimin çocuklarıyla vakit geçirsinler diye bırakıp alelacele çıkıyormuş; cumartesi-pazar günleri karşılaşıyorlarmış; bir-iki saat sonra Guillermo'yla Marina'yı almak üzere geldiğinde yine acelesi oluyormuş. Bildiği kadarıyla ara sıra hafta içi tek başına, öteden beri iyi anlaştığı kayınpederini görmeye, onunla sohbet etmeye geliyormuş. Yani ailenin diğer fertlerine kıyasla belki babamızla daha çok ya da özel konularda konuşması ihtimali varmış, her ne kadar kırk yılın başında da olsa. Hayır, boş saatlerinde neler yaptığı hakkında hiçbir fikri yok-

muş, zaten pek boş vakti de olmasa gerekmiş. Birisiyle birlikte olduğunu da söylememiş ona, ama bu bir şey demek değilmiş; Luisa hayatındaki gelişmeleri kalkıp ona anlatacak değilmiş, en azından bu konudaki gelişmeleri. Kocası iki-üç ay önce bir akşamüzeri bir resim galerisinden ya da açılıştan –hatırlamıyormuş– çıkarken görmüş onu; yanında kocasının tanımadığı bir adam varmış; tanımaması da doğalmış zaten, tanıması tuhaf olurmuş; tavırları ahbapça ya da arkadaşça gelmiş kocasına, yani kol kola bile değillermiş. Bir tek adamın muhtemelen sanat adamı olduğunu düşünmüş. O anda sözünü kestim kardeşimin (kendi dilimle ilgili reflekslerim zayıflamaya başlamıştı).

"Sanatçı mı yani? Neden? Görünüşünü tarif etti mi sana?"

"Hayır, böyle sanatçı gibi dolaşan, orijinal tiplere öyle diyoruz. Sanatçı olabilirler de, olmayabilirler de, fark etmez. Ama bu damgayı vuran bir şeyler taşırlar üzerlerinde; kasıtlı bir şey, hassasiyetleri ya da işte sanatkâranelikleri anlaşılsın diye; ne bileyim, balıkçı yakalı siyah kazak olabilir, ya da sapında iğrenç bir tazı kafası bulunan bir süs bastonu, asla kafalarından çıkarmadıkları yersiz bir şapka veya böyle dalga dalga bir müzisyen saçı." Bunu söylerken elini kafasının üstünde sanki saçını uzaktan, değmeden yıkarmış gibi bir hareket yaptı. "Ya da gülünç bir Goya filesi," diye geçti aklımdan. "Veya herhangi bir yerinde dövmeler, ama topuklarında olmasın lütfen." "Kadınlarda bone olabilir veya o dizin üstünde biten gevşek, yarım çoraplardan ya da denizci beresi, kibirli siyahi dilber beresi ya da korkunç rasta örgüleri."

Kız kardeşimin o çoraplardan nefret etmesi komiğime gitti. Buna karşılık "kibirli siyahi dilber beresi"yle neyi kastettiğini hiç bilmiyordum ve elbette merak ettim. Ama vakit kaybetmek istemiyordum, öteki merakım aciliyet kazanmıştı.

"Anladım. Peki adamın üstündeki neymiş? Yoksa kazak, baston, şapka, hepsi birden mi?"

"Atkuyruğu. Federico'nun dikkatini çekmiş, çünkü genç de değilmiş, senin yaşında filan. Bizim yaşlarda."

"Evet, artık bazı ortamlarda çok görülüyor. Koskoca adamlar, olgun tipler saç uzatıp arkadan bağlayınca kendilerini korsan, gangster filan sanıyorlar; bazıları da keçisakal bırakıp kendilerini Kardinal Richelieu, psikiyatr veya filmlerdeki bilginlerden biri sanıyorlar, üni-

versite profesörleri arasında salgın gibi; bıyık ve alt dudakla çene arasında sakal bırakanlar da silahşör geçiniyor. Hepsi artist." Kız kardeşimin yanında böylesine dayanaksız, abartılı ve takıntılı biçimde konuşabilirdim, o da öyleydi; ailemizin espri anlayışının bir parçasıydı; babam hariç hepimizin ortak yanıydı; tarafsızlık, ılımlılık konusunda pek ona çekmemiştik. Mesela ben keşiş sandaleti giyen tiplere de güvenmem; benim gözümde hepsi sahtekâr, hepsi haindir; bermuda ya da şort giyenlere de güvenmem (erkeklerden bahsediyorum); dolayısıyla günümüzde, özellikle rezil ve utanmaz kılıklar cenneti İspanya' da yazları neredeyse hiçbir erkeğe güvenmiyorum. Belki de kurala dönüşmüş olan bu seziler, şiddetli önyargılar ya da (herkesinki gibi) sınırlı bir kişisel deneyimden başka dayanağı olmayan bu tanımlayıcı yüzeysellikler her şeye rağmen Tupra'yla yaptığım, artık pek yeni sayılmayacak işimde bana yardımcı olmuştu; yüksek sesle yargılamak için gereken güveni ve bir hükmü beyan etmenin mecburen getirdiği sorumsuzluğu bir kez edindikten sonra, yorumlanan ya da haklarında tahmin yürütülen şahıslar konusunda bazen kesin fikir belirtebilmemi sağlamıştı en azından. Her şeye rağmen bu tür genellemelerin sırf algılar âlemine ait de olsa bir dayanağı vardır; her insanda başka insanların yankıları vardır ve bunları duymamak imkânsızdır; birbirinden çok farklı, hatta birbirine zıt kişiler arasında daha önce "akrabalık" diye adlandırdığım şey oluşur ve bunlar bazen ilk anda saçma gelen belirsiz fiziksel benzerlikleri görmemizi, yakalamamızı sağlar. "Nesnel olarak bakıldığında bu güzel kadınla dedem arasında hiçbir benzerlik yok," diye düşünürüz, "buna rağmen kadın bana dedemi çağrıştırıyor, onu hatırlatıyor"; işte o zaman despot atamızın kişiliğini, tepkilerini, asabiyetini ve çıkarcılığını kadına atfederiz. İşin şaşırtıcı yanı –kanıtlandığını görecek kadar zamanımız olduğunda– büyük isabet kaydetmemizdir; dünya sanki açıklaması olmayan, kan bağı bulunmayan akrabalıklarla doludur ya da sanki var olan, yeryüzüne ayak basan, dünyadan geçen her insan havada kişiliğinin görünmez, elle tutulamayan zerrelerini, eylemlerinin kopuk çizgilerini, sözlerinin hafif titreşimlerini bırakır ve bunlar sonra tesadüfi biçimde omuzların üstüne yağan kar gibi başkalarına konar ve böylece sonsuza dek kuşaktan kuşağa bir lanet ya da efsane gibi veya başkasına ait acılı bir anı gibi varlığını sürdürür; aynı unsurlar bu sayede sonsuz sa-

yıda yorucu ve ebedi bileşim oluşturur. "Peki başka ne dedi? Atkuyruğu dışında nasıl bir tipmiş? Üstünde nasıl bir kıyafet varmış? Tanıştırmamış mı onları? Adı neymiş? Ne iş yapıyormuş?"

"Ne bileyim, bilmiyorum. Federico'nun dikkatini çekmemiş, zaten şöyle bir görmüş, o kadar. Karşılaşmışlar sadece, selamlaşmışlar, 'merhaba, merhaba,' durmamışlar yani. Zaten Federico'yla Luisa da az tanışıyorlar."

"Anladım, çifte kumruların acelesi mi varmış?"

"Kimse durmamış Jacobo, ne onlar ne de Federico. Şimdi her gördüğün atkuyrukluya kötü gözle ya da garipseyerek bakma sen de. Ayrıca adam kim olursa olsun, belki o zamandan beri kesmiştir kuyruğunu. Çifte kumrular demenin de âlemi yok, öyle bir şey düşündürecek hiçbir şey yokmuş; karşılaşmanın nasıl olduğunu anlattım işte, sana da bir şey anlatılmıyor ki. İnsanlar gereksiz yere kendilerini böyle kızıştırıyor işte."

Ona yumruktan, dayanılmaz vuruştan, çarşamba pazarına dönüşmüş gözden ya da cenaze gözünden söz etmemeyi yeğledim; onu telaşa düşürmeden tek başıma araştırmayı sürdürmem daha iyi olacaktı; Cecilia anlattıklarından daha fazla bir şey bilmiyorsa bir ipucu da sağlayamazdı; endişemi tamamen kıskançlığa yorması umurumda değildi; kıskançlık ısrarlı merakıma geçerli bir nedendi ve zaten aslında kıskanıyordum da; bir züppenin, atkuyruklu ya da kuyruksuz, fark etmez, sefil bir tipin Luisa'ya kötü muamele etmesinden endişe duyduğum kadar kıskanıyordum belki; biri benim yerimi işgal etmeye çalışıyordu, ama kalması biraz zordu, o konumu hak etmiyordu. Onu şöyle ya da böyle kovmak gerekiyordu oradan. Şiddet kullanıyorsa, bir tehlike teşkil ediyorsa, el kaldırıyorsa hiç vakit kaybetmeden kovmak gerekirdi, işin uzamasına fırsat vermeden; çünkü sürprizler her zaman olabilir ve gelecek vadetmeyen şeyin noktalanmaması tehlikesi her zaman mevcuttur. Luisa'nın bunu yapacak iradesi, gücü, katılığı ya da cesareti yoksa, bu işi yapmaya çalışabilecek tek kişi bendim ya da öyle düşündüm.

Bunun üzerine, araştırmalarıma ya da yoklamalarıma devam etmek için babamın kalkmasını (daha doğrusu kalkmasına yardım etmelerini ve salona kadar ona eşlik edip öteden beri okuma koltuğu olan hoş ışıklı lambanın altındaki koltuğa getirmelerini) ve kardeşi-

min gitmesini bekledim. Babamın fazla bir şey, hatta herhangi bir şey bildiğini sanmıyordum, ama elimin altındaki kişiler arasında, Cecilia'nın dediği gibi zaman zaman ve bir gelinle kayınpeder, daha doğrusu farklı kuşaklardan iki kişi arasındaki doğal sınırlamalar içinde de olsa Luisa'yla kişisel konularda en çok konuşan kişi oysa, belki beni yönlendirebilirdi; konumuma göz diken kişi konusunda olmasa bile –Luisa bu konuda hiçbir şey anlatmamış olsa gerekti, ayrıca birkaç kişi de olabilirdi– en azından benimle ilgili olarak: Ben hayatından –pratik yaşantısından da– uysallıkla kendimi sürgün ettiğimden, onun ve çocuklarımızın zamanından itirazsız ayrıldığımdan, meydanı boş bıraktığımdan beri Luisa beni nasıl görüyordu? Babama Luisa'yı sorduğumda ziyaretine pek sık gelmediğini söyledi tekrar; ne var ki artık bazı kişilerin yanında bulundukları ya da bulunmadıkları süreyi doğru ölçemediğini fark ediyordum ya da saptıyordum; sanki en hoş, en tatlı insanlar onu hep az ziyaret ediyorlarmış gibi geliyordu ona; oysa bazılarının neredeyse her gün uğradığını biliyordum – mesela kız kardeşim ve büyük kız yeğenlerim; babamın öteden beri kadınların dostluğuna zaafı vardı, şimdi bu güçsüz, şefkate muhtaç halinde zaafı daha da belirginleşmişti. Luisa konusunda da buna benzer bir işleyişin devreye girdiğine hükmettim; elbette o aynı sıklıkta geliyor olamazdı, ama babamın kendisinden yakınlıkla söz edişine, anlamlı bir-iki yorumuna bakılırsa, onun zannettiğinden ya da hissettiğinden daha sık geliyor olmalıydı. Israrlı davrandım ("Peki ne diyor sana, ne anlatıyor geldiğinde, sana benden söz ediyor mu yoksa hiç bahsetmemeye mi çalışıyor? Sence kararsızlık geçiriyor mu, biraz pişmanlık duyuyor mu, yoksa artık beni kıpırdamadığını, kıpırdamayacağını, fazlasıyla sabit ve huzurlu bir yere yerleştirmiş gibi mi konuşuyor hep?"); babam birden cevap vermeden, açık renk gözlerini dikip baktı bana; dirseğini koltuğun kolçağına, alnını da eline dayamıştı; bir şeyler söyleme hazırlığı içinde düşünürken her zamanki pozisyonu buydu; bazen konuşmadan önce zihninde ilk cümleleri, ilk bir-iki cümleyi kurduğu hissine kapılırdım (ama bir kez konuşmaya başladıktan sonrakileri değil). Bakışında ilgi, hafif bir sabırsızlık ve hafif bir acıma vardı; sanki ben oğlu değil de, daha genç, kolladığı bir dostuydum; gerçekten takdir ettiği ve iki yönünü tuhaf bulduğu, belki bu yüzden hayal kırıklığına uğradığı biri: Birincisi, benim bir başkasının duygu-

larına ve belki hesaplarına ilişkin bir konuda, yani müdahale edemeyeceğim bir konuda böyle hararetle çabalamamdı; ikincisiyse, çoktan bir yetişkin, üstelik bir baba olduğum halde, bu yaşımda ve bu hayat tecrübemle, bu dertlerin ya da sadece kaygıların ve yol açtıkları üzüntünün mücadele edilebilecek şeyler olmadığını anlamayışımdı.

"Görüyorum ki isyan halindesin Jacobo," dedi sonunda, bir süre beni seyrettikten sonra, "kabullenmen gerekir. Eğer biri seninle artık birlikte olmak istemiyorsa buna katlanmak zorundasın. Tek başına, o kişinin yorumlarına ya da değişimlerine bel bağlamadan, bir işaret peşinde koşmadan, yüz seksen derecelik dönüşler beklemeden. Eğer böyle bir şey olursa sen baktığın için, bana sorular sorduğun için, herhangi birinin ağzını aradığın için olmayacaktır. Üstüne düşmekle, büyüteç ya da dürbünle incelemekle, araya casus koymakla, bunaltmakla ve elbette dayatmakla olmaz. Rol yapmanın da pek bir yararı olmaz; bu konuda medeni ya da ilgisiz değilsen ilgisizlik ya da medeniyet taslamaya değmez; bana öyle geliyor ki sen henüz her iki durumda da değilsin. Rol yaparsan Luisa bunu fark edecektir. Unutma ki aşkın ya da aşkın eşiğindeki durumların, hatta istemsiz girdiği kılıkların (aşk ilk ve son aşamalarında, karşıdakinin aşkı henüz köklenmemişken ya da kaybolurken inatla karıştırılır sık sık) tipik bir özelliği de şeffaflıktır. Sevilen ya da öyle hissedilen veya hissedilmiş olan (sevgiyi tatmış olan) kişiyi aldatmak çok zordur; elbette kendisi aldanmayı tercih etmiyorsa, bunun da yaygın olduğunu kabul ediyorum. Ama insan daima artık sevilmediğini bilir, eğer ki öğrenmeye hazırsa; her şeyin alışkanlığa dönüştüğünü ya da karşısındakinin noktayı koyacak cesareti bulamadığını veya olay çıkarmak, üzüntüye yol açmak istemediğini, hayati ya da ekonomik bir korkuyla veya sırf hayal gücü kısırlığı yüzünden harekete geçemediğini fark eder; insanların çoğu sürdüğünden farklı bir hayatı hayal edemez ve sırf bu yüzden o hayatı değiştirmez, kıpırdamaz, planlamaz; yama yapar, erteler, kafasını dağıtmaya çalışır, bir sevgili bulur, kendini kumara verir, durumun yaşanabilir olduğuna ikna eder kendini, zamana bırakır; ama noktalamayı aklından bile geçirmez. Duyguyu sadece hesap yenebilir, o da bazen. Aynı şekilde insan hâlâ sevildiğini de bilir, özellikle de o sevginin durulmasını, daha da iyisi, bitmesini istiyorsa; ayrılanların durumu da genellikle böyledir. Kararı vermiş olan kişi, eğer bencil ya da

sadist değilse, karşısındakinin o ağdan çıkmasını, kurtulmasını ister, onu artık sevmemesini, sevgisiyle baskı yapmamasını ister. Bir başkasıyla birlikte olmasını ya da kimseyle olmamasını, ama her hâlükârda ondan vazgeçmesini ister." Babam sözlerine ara verip tekrar dikkatle bana baktı; bazen vedalaşmalarda baktığımız gibi. Beni inceler gibiydi; oysa buna ihtimal vermiyordum, çünkü gözleri çok zayıflamıştı, okumakta, hatta televizyon izlemekte zorlanıyordu, sanıyorum daha ziyade dinliyordu televizyonu. Buna rağmen tam tersine bir izlenim uyandırıyordu; rengi giderek solan mavi gözleri yüzüme sabitlenmiş, sanki onu delip geçiyor ve bu sayede hakkımda benden daha çok şey öğreniyordu. "Bana kalırsa senin Luisa'dan vazgeçmen lazım Jacobo. Saygılı ve centilmence davranarak uzaklara gittin filan ama vazgeçmedin. Vazgeçmedin. Oysa başka çaren yok, becerememesen de vazgeçeceksin. Bırak nefes alsın, boğma onu, araya girme. İnisiyatifi ona bırak. Senin elinden hiçbir şey gelmez. Eğer bir gün sensiz mutlu olmadığını fark ederse, özleminden kahrolduğunu keşfederse, bunu sana söylemekten, dönmeni istemekten kaçınacağını sanmıyorum, onu tanıdığım kadarıyla. O hatalarını düzeltmeyi bilen biri, kibirli de değil. Yapmıyorsa istemiyor demektir; senin yaptıkların, söylediklerin ya da davranışların bunu değiştiremez, burada da olsan, uzakta da; sen onun gözünde şeffafsın; aynı şekilde sen gerçekten görmeye ve gördüğün şeyi tanımaya hazır olsan o da senin için şeffaf olur. Görmeyi istemiyorsan başka mesele, bunu da anlayabilirim. Ama benim bilemeyeceğim, oysa senin bilebileceğin şeyi bana sorma; Luisa benim gözümde şeffaf değil." Sonra ara vermeden ekledi: "Londra'da bir sevgilin var mı?"

Bu kez düşünceye dalan ben oldum, ama kararsızlıktan değil. Hayır, doğrusu sevgili denebilecek kimsem yoktu; sadece devamı gelmeyen, heyecansız birkaç kaçamağım olmuştu; özellikle ilk aylarda, yerleşme, keşif ve yoklama döneminde; o sıralar evimde uyumuş olan üç kadından sadece biri benim rızamla tekrar gelmişti (bir başkası denemiş ama başaramamıştı), o da çabuk bitmişti, üçüncü ya da dördüncü gelişinde. Daha sonra bir kadın daha gelip geçmiş, iz bırakmamıştı. Ardından genç Pérez Nuix hayallerimde biraz gezinmişti, bunu inkâr edemezdim; birlikte geçirdiğimiz geceden sonra hâlâ bazen geziniyordu, ama o tuhaf birleşme, hayal gücünü söndürüveren

muğlak lütuf ve karşılık kavramlarıyla lekelenmişti; gizlilik ve suskunluk hayal gücünü alevlendirse de, daha vahim ya da güçlü olan diğer kavramları etkisiz hale getirmeye yetmiyordu belki.

"Hayır," diye cevap verdim. "Tek tük bir-iki macera sadece, onlar da bu yaşta insanı motive etmiyor, hatta eğlendirmiyor neredeyse. Eğer kolay pohpohlanan biri değilsen. Ki ben değilim."

Babam gülümsedi, sözlerim komiğine giderdi bazen.

"Artık olmayabilirsin. Ama geçmişte, gençken öyleydin, böbürlenme. Luisa da öyle biri değil, bundan eminim. Biriyle birlikte olup olmadığını bilmiyorum. Doğal olarak benimle bu konuları konuşmuyor; gerçi eninde sonunda anlatacaktır, o kadar yaşarsam eğer. Luisa bana güvenir, ciddi bir ilişkisi olursa bana anlatacağını düşünüyorum. Böyle bir ilişkiyi ihtimal dışı görmediğinin de farkındayım, hatta sabırsızlıkla beklediğini söyleyebilirim. Kendini toparlamak ya da yeni bir hayat kurmak için veya günümüzde hangi bayağı tabir kullanılıyorsa, sen biliyorsundur, işte onun için acele ediyor. Demek istediğim, ikiniz de artık çok genç olmamanıza rağmen, henüz cazibesi konusunda şüpheye düşmemiş gördüğüm kadarıyla, mesele o değil. O 'kalıcı ilişki'ye fazlasıyla geç başlamaktan korkuyor daha çok. Uzun yıllar boyunca belli ki seni öyle görmüş, kalıcı görmüş; öyle olmadığını anladığında ise, kalıcı ilişki diye bir şeyin olamayacağı sonucuna değil, yanıldığınız, bu yüzden de değerli ve çok uzun bir zamanı kaybettiği sonucuna varmış. O kadar ki, şimdi bu kalıcı ilişkiyi bulabilmek için acele etmek zorunda; şimdilik ondan vazgeçmiş değil, henüz beklentilerini ya da hayallerini gözden geçirip düzeltme fırsatı olmadı, zamanı olmadı, kafası hâlâ çok karışık olsa gerek." Bunları söylerken yüzündeki acıma ifadesi iyice belirginleşti; birçok annenin küçük çocuklarını izlerken, henüz ne kadar cahil olduklarını, ne kadar yavaş öğrendiklerini (dolayısıyla ne kadar savunmasız olduklarını) gördüklerinde yüzlerinde beliren ifadeye benziyordu. Saflık çoğu kez acıma uyandırır. Babam Luisa'dan bahsederken onda bu saflığı görüyor gibiydi, ama muhtemelen aynı saflığı yardım edemeyeceği halde ona Luisa hakkında sorular soran bende de görüyordu. Babamın tek yapabileceği aklımı dağıtmak ve beni dinlemekti olsa olsa, başkasının endişelerini paylaşmak bundan ibarettir. "Biraz çocuksu bir düşünüş kuşkusuz. Sanki kafasında hep bir model olmuş, seninle

yaşadığı müthiş fiyasko da onu bu modelden vazgeçirmemiş, en azından henüz vazgeçirmemiş; sanki, 'O benim sandığım kişi değilmiş madem, bir başkası olsa gerek. Peki o zaman nerede, onu bulmam lazım, onu görmem şart,' diye düşünüyor. Sana söyleyebileceklerim bu kadar. Luisa kendini kanıtlamak için pohpohlanmaya ve elbette geçici zaferlere ihtiyaç duymuyor. Eğer birileriyle çıkıyorsa, her çıkışında o kişiye kalıcı ilişki, müstakbel koca gözüyle bakıyordur; bir terslik olmasın diye çabalıyordur; ona sonsuz bir iyi niyet ve sabır gösteriyor, sevmek istiyor, aşırı derecede arzuluyordur." Babam sözlerine ara verip bakışlarını tavana çevirdi; Luisa'yı iflah olmaz bir geri zekâlıyla yan yana, bu sabrı ona gösterirken hayal edebilmek için sanki. Sonra üzgün üzgün ekledi: "Durumu zor. Bana sorarsan bu tutum erkekleri korkutur ya da sadece pısırıkları cezbeder. Seni kesinlikle korkuturdu Jacobo. Sen evlenecek adam değilsin. Her ne kadar yıllarca evli kalmış olsan ve şimdi özlesen de. Aslında sen evliliği değil, sadece Luisa'yı özlüyorsun. Evlenmiş olmana hep şaşırmışımdır. Daha önce bitmemiş olmasına da; böyle bir durumun senin için uzun soluklu olacağına hiç inanmadım."

Bu konuya girmek istemedim, kendimle ilgili bir merak duymadığım kesindi ya da ofisteki dosya dolabında bulduğum imzasız raporda belirtildiği gibi kendimi sorgusuz sualsiz kabul ediyor ya da bildiğimi sanıyordum; belki de tam tersine kendimi umutsuz vaka kabul ediyor, düşünmenin beyhude olacağını düşünüyordum. Dolayısıyla kendimden çok daha fazla tanıdığım, kim bilir, belki o kadar da tanımadığım kişiyle ilgili konuşmakta ısrar ettim:

"Sence bu acelesi yüzünden uygun olmayan biriyle, kötü niyetli biriyle birlikte olabilir mi?"

"Hayır, o kadar uzun boylu değil," diye cevap verdi babam. "Luisa akıllıdır, gözünü açması gerektiğinde, istemeyerek de olsa, dirense de, zor gelse de açacaktır... Ortalama biriyle, kendisini kısmen memnun eden biriyle olabilir belki, hatta hoşlanmadığı bir yönü olan biriyle de. Ama şunu söyleyebilirim: Nasıl biri olursa olsun, bu koca adayına, bu projeye, yoğunlaştığı kişiye sayısız fırsat tanıyacak, kendi katkısı çok olacak, son derece anlayışlı olmaya çalışacak; kuşkusuz sen sınırı aşıncaya kadar seninle de anlayışlı olmaya çalıştı, öyle tahmin ediyorum, tam olarak neler yaşandığını hiç sormadım size...

Söz konusu adama açık çek vermeyecek, ama noktayı koymadan önce de çek karnesini azar azar sonuna kadar kullanacak neredeyse. Ne var ki, benim bildiğim kadarıyla böyle biri henüz yok ya da bana ondan söz etmesine, danışmasına yetecek kadar önem kazanmadı daha. Unutma ki ben şu anda Luisa için babaya en yakın figürüm; Luisa kendisine hoşluk kazandıran çocuksu ruhunu koruyor, büyüklerine akıl danışıyor hâlâ. Tabii belli konularda koruyor. Bazı konularda değil elbette. Oxford'a ne zaman dönüyorum demiştin?"

Babamın yorulmuş olduğunu fark ettim. Çaba göstermişti; o da benim gibi bir tercüme ya da yorumlama çabası göstermişti; sanki o benmiş, ben de Tupra'ymışım ve Tupra ofiste onu Luisa konusunda sıkıştırıyormuş gibi; Tanrı vere de Luisa asla incelenmeye alınmasaydı; incelenmesi için bir sebep yoktu, sırf düşünmek bile içimi ürpertti. Zavallı babam beni memnun etmek istemiş, yardım etmeye çalışmıştı, oğluna iyilik etmiş, düşüncelerini, onu nasıl gördüğünü, yakın gelecekte nelerin beklenebileceğini söylemişti. Belki tahminlerinde haklıydı; Luisa kötü bir anda, çok kötü bir gününde elini tutamayan biriyle birlikte idiyse, henüz vakit varken, yani insan düğümlenmemiş, sadece bağlanmışken yapılması gerektiği gibi ayrılıp kaçacağına onu affetmeye, düzeltmeye, anlamaya çalışıyor olabilirdi. Olayı gözardı etmek, silmek istiyor olabilirdi; kâbuslar sınıfına sokmaya, hayaller torbasına tıkmaya çalışıyor olabilirdi; bir yüzün umutlarımızı bu kadar çabuk, bizi hayal kırıklığına uğratmak için yarını bekleme nezaketini bile göstermeden boşa çıkarmasını istemediğimizde çoğumuz öyle yaparız. Birçok kadının katlanma kapasitesi neredeyse sınırsızdır; özellikle kendilerini koruyucu, iyileştirici, kurtarıcı olarak gördüklerinde, sevdikleri ya da ne pahasına olursa olsun sevmeye karar verdikleri erkeği felçten, hastalıktan, illetten kurtarabileceklerine inandıklarında. O erkeğin kendileriyle birlikteyken farklı olacağını, düzeleceğini, iyileşeceğini, değişeceğini, dolayısıyla onun için vazgeçilmez olacaklarını düşünürler; zaman zaman bu kadınlar için birini kurtarmanın o kişinin koşulsuzluğunu sağlamanın bir yolu –safça, yanılgı dolu bir yolu– olduğunu düşünmüşümdür; "Bensiz yaşayamaz," diye düşünürler, tam olarak kelimelere dökmeseler de. "Ben olmasam yıkılacağını, âciz kalacağını, marazi olacağını, bunalıma düşeceğini, uyuşturucu müptelası olacağını, ayyaş olacağını, bir fiyas-

ko olacağını, bir gölgeden ibaret olacağını, mahkûm olacağını, paramparça olacağını biliyor. Beni asla bırakamaz, bizi tehlikeye atamaz, bana kalleşlik edemez, gitmemi göze alamaz. Bana daima minnettar kalacak, ayrıca benimle suyun üzerinde kaldığını, hatta hızla yüzerek ilerlediğini, ama bensiz batıp boğularak öleceğini hep bilincinde taşıyacak." Evet, yoluna zor, belalı bir adam, umutsuz bir vaka, şiddet kullanan bir erkek, bir meydan okuma, bir mücadele, bir görev, düzeltilecek, cehennemden çekip alınacak bir erkek çıktığında birçok kadın böyle düşünür sanki. Yüzyıllardır süren tecrübelere, anlatılanlara rağmen bu erkeklerin kendilerini temizlenmiş, iyimser ve sağlıklı hissettiklerinde –artık kendilerini hayalet gibi değil, gerçek hissettiklerinde– kendi başlarına toparlandıklarını, her şeyi kendi başlarına becerdiklerini zannedeceklerini ve o zaman da kadını büyük ihtimalle bir engel, özgürce ilerlemelerine ya da yükselmelerine mani olan biri gibi göreceklerini bilmemeleri inanılır gibi değildir. Sonuçta daha çok bağlanan ya da düğümlenen tarafın kadın, yani kendileri olacağını, bir misyona dönüşmüş olduklarından, bağımlı, pusulasını şaşırmış ya da hırçınlaşıp yara almış o erkeği asla terk edemeyeceklerini bilmemeleri de anlaşılmazdır; insan bir misyonu varsa ya da olduğunu sanıyorsa, misyonunu nihayet bulmuşsa ve onu sonu olmayan, ömür boyu sürecek bir misyon, nedensiz varoluşunun, yeryüzünde attığı sayısız adımın, küçülmüş dünyadan ağır ağır geçişinin gündelik ödülü olarak görüyorsa ondan asla vazgeçmez...

Ayağa kalkıp elimi babamın omzuna koydum; son yıllarda, korktuğu, kendini zayıf ya da şaşkın hissettiği anlarda, dünyayı ilk kez görüyormuş gibi gözlerini iri iri açtığında, herhalde fırlatıldıkları bu yeni mekânı gözleyen, belki âdetlerimizi çözmeye ve kendi âdetlerinin neler olacağını keşfetmeye çalışan birkaç haftalık ya da birkaç günlük bebekler gibi esrarlı baktığında onu yatıştırıyordu bu hareket. Küçük bebeklerin görüşünün pek zayıf olduğu söylenir bazen; babamın görüşü de öyleydi, belki gölgeler, lekeler, tanıdık bir ışık, karışık renkler görüyordu sadece; anlamak imkânsızdı; kendisi bizim zannettiğimizden çok daha fazlasını gördüğünü söylüyordu; muhtemelen ne kadar çöktüğünü itiraf etmesine gururu engel oluyordu. Benim kim olduğumu biliyordu, kulağı da keskindi hâlâ; yani belki daha çok hafızasıyla görüyordu. Ve kısmen bu yüzden, buna uygun olarak, beni hep Ox-

ford'a yerleştiriyordu; oysa aradan uzun yıllar geçmişti ve ayrıca oradan dönmüştüm. Buna karşılık Londra'dan dönüp dönmeyeceğimi henüz bilmiyordu (şimdi dönmüştüm gerçi, ama temelli dönüp dönmeyeceğimi bilmiyordu). O iki hafta boyunca babamı görmeye her gidişimde bir ara o hareketi tekrarladım: Elimi omzuna koyup bir süre orada tutuyor, iyice hissetsin, benim ona güven vermek, yatıştırmak için yakında olduğumu, temas halinde olduğumu bilsin diye hafifçe bastırıyordum. Kemikleri, köprücükkemiği geliyordu elime; ben gittiğimden beri zayıflamıştı; kemikleri dokunduğumda dayanıksızmış hissi uyandırıyordu, kırılacakmış gibi değil de, yanlış bir hareket ya da basınç yüzünden kolaylıkla yerinden oynayabilirmiş gibi; bakıcısı ona hareketlerinde yardımcı olurken dikkatliydi. Ama bir keresinde babam başını çevirmiş, itiraz içermeyen bir merakla omzundaki elime bakmıştı. Küçüklüğümde, o uzun boyluyken, ben yavaş yavaş büyürken herhalde kendisinin bana birçok kez yaptığı hareketin, eğilip nasihat etmek ya da güven vermek için, sembolik bir koruma hareketi olarak ya da onu yatıştırmak için oğlunun omzuna elini koyan babanın hareketinin kendisine yapılmasını tuhaf karşılayabileceği geçmişti aklımdan. O seferinde, üstüne konan zararsız bir sineğe veya daha büyük bir şeye, koşuşurken arkasında ayak sesleri duymuşçasına bir an kıpırtısız kalan bir kertenkeleye bakar gibi bakmıştı elime. "Elini niye omzuma koydun?" diye sormuştu hafifçe gülümseyerek, komiğine gitmiş gibi. "Hoşuna gitmedi mi?" diye sorduğumda, "Bilmem, madem istiyorsun. Beni rahatsız etmiyor," diye cevap vermişti. Ama ilk ziyaretimde ve sonrakilerin çoğunda ya hareketin farkına varmadı ya da yönlendirme, sakinleştirme amaçlı hafif bastırışımı bir şey söylemeden hissetmekle yetindi. Ona şöyle cevap verdim:

"Şimdi Oxford'da yaşamıyorum baba. Ara sıra gidiyorum sadece, Wheeler'ı görmeye; ondan sana söz etmiştim, hatırlıyor musun? Sir Peter Wheeler, İspanyol dili ve kültürü uzmanı. Seninle aşağı yukarı yaşıt; bir yaş büyük senden. Ben şimdi Londra'da yaşıyorum. İki hafta sonra döneceğim Londra'ya."

Luisa'ya ilişkin bilgece yorumlarının faturası çıkıyordu belki; benim için çabalamıştı, şimdi karşılığını ödüyordu. Sanki kavrayışı onu ansızın yormuş ve tıpkı bir gün önce telefonda olduğu gibi yine zamanlar aklında karışmıştı. Belki uzun süre hep aynı kişi olmaya daya-

namıyordu artık; her zamanki kişi demek istiyorum, uyanık, zihinsel olarak talepkâr, biz çocuklarına düşünmeye devam edelim diye ısrarlı davranan, bir tartışmayı ya da mantık yürütmeyi sonlandırdığımızı sandığımızda, "Peki başka?" diyen, artık bakılacak bir şey olmadığı, devam etmenin vakit kaybetmek olacağı hissine kapıldığımızda olaylara ve insanlara gerekenin ötesinde bakmaya bizi teşvik eden kişi. "İnsanın artık hiçbir şey olamayacağını düşündüğü yer" diye ifade ederdi. Evet, yaşım ilerledikçe bunun insanı yorduğunu, tükettiğini öğreniyorum; bazen artık benzerlerime, dünyaya ilgi göstermemek geliyor içimden; ilgi göstermeye ne gerek var, hepimiz az veya çok bir ölçüde aynı şeyi niye yapıyoruz ki diye düşünüyorum; iyi gözle baksak bile bu ilginin de bir çelişme kaynağı olabileceğini düşünüyorum. Babam doksan yaşını doldurmuştu. Kendinden yorulmuş olmasında, dinlenmek istemesinde şaşılacak bir yan yoktu. Ve elbette diğer her şeyden yorulmuş olmasında da.

"Hadi canım," diye cevap verdi biraz sıkkın bir tavırla, sanki ben onu kasten ya da eğlence olsun diye kandırmışım gibi. "Hep Oxford' dan söz ediyordun. Sana orada bir iş teklif etmişler, ders vermeni teklif etmişler. Kavanagh diye biri, korku romanları yazıyormuş, ortaçağ uzmanıymış, öyle değil mi? Dostun Wheeler'ın kim olduğunu da biliyorum elbette, hatta bir kitabını okumuşluğum da var. Ama onun adı Rylands değil miydi? Hep Rylands diye söz ediyordun." İkisinin kardeş olduklarını söylemedim, işler iyice karışacaktı. "Peki öyleyse Londra'da hangi üniversitedesin?"

Yaşlıların hafızası böyle çalışır işte. Aidan Kavanagh'ı ya da adını, hatta takma isimle yayımladığı çok satan romanlarını hatırlıyordu; Kavanagh canayakın, kasten havai bir adamdı, Oxford dönemimde İspanyolca bölümünün başkanıydı, kısa bir süre önce emekliye ayrılmıştı; başkasıyla karıştırmakla birlikte Rylands'ı da hatırlıyordu; buna karşılık İngiltere'ye çok yakın bir zamandaki –hâlâ da süren– ikinci gidişimde BBC radyosunda çalışmaya başladığımı hatırlamıyordu. Daha sonraki işimi hatırlaması için bir sebep yoktu; tıpkı Luisa gibi ona da yeni işimle ilgili pek az şey –muğlak, belki kaçamak bir şeyler– anlatmıştım. Gariptir, insan başından beri biraz bulanık gördüğü şeyi içgüdüyle gizler, daha doğrusu o konuda susar – ikisi farklı şeylerdir; aynı şekilde bir toplantıda ya da partide iki çift laf ettiğim, he-

nüz aramda hiçbir şey olamayacak, zaten ileride de olmayacak, ama anında beni cezbetmiş bir kadınla tanıştığımı Luisa'ya söylemezdim. Tupra kuşkuya yer bırakmayacak biçimde Londra'daki hayatımın hâkim unsuru olduğu halde (iki gün sonra bunu iyice anlayacaktım), babama da, Luisa'ya da Tupra'dan hiç bahsetmemiş ya da sadece laf arasında bahsetmiş olabilirdim. O sırada babamın yanlışını düzeltip herhangi bir yerde ders vermediğimi söylemeye değmeyeceğine hükmettim.

"Ben şimdi gidiyorum baba," diye cevap verdim. "Vakit buldukça uğrarım sana. Gelmeden haber vermemi, telefon etmemi ister misin?"

Uzun sürmüş olan yokluğum yüzünden kendimi biraz davetsiz misafir gibi görüyor, bir evladın uzun yıllar boyunca yaşadığı baba evine gelirken sergilemesi yersiz sayılabilecek bu nezaketi gösteriyordum. Hâlâ ayaktaydım, elim hâlâ babamın omzundaydı. Başını kaldırıp bana baktı, beni görüyor muydu, tahmin mi ediyordu, yoksa hatırlıyor muydu bilmiyorum. Ne olursa olsun, bakışları berrak, şaşırmış, hafifçe âcizdi, niye gittiğimi tam anlayamamış gibi. Son zamanlarda gözleri hayatı boyunca olduklarından daha mavi görünüyordu, belki artık gözlük kullanmadığı için.

"Gerek yok oğlum. Benim gözümde hepiniz burada yaşamaya devam ediyorsunuz, çoktan gitmiş olmanıza rağmen." Sustu, sonra ekledi: "Siz de, anneniz de."

Annemin evde yaşamaya mı devam ettiğinden, yoksa ölerek hepimizden uzun süre önce gittiği için babamın ona sitem mi ettiğinden emin olamadım. Muhtemelen her ikisini birden kastetmişti.

Vakit kaybetmemeyi sürdürdüm, *I did not linger or delay or loiter or dally*. Çocukları, elbette Luisa'yı ve kız kardeşimi tekrar görmeyi, ağabeylerimle ve birkaç arkadaşımla görüşmeyi, şehirde bir yabancı gibi dolaşmayı çok istediğim halde, yapılacak somut ve acil bir işim varmış, aslını öğrenip çözümlemem ya da çare bulmam gereken bir mesele varmış duygusunu taşıyordum. Tupra'dan bu kadarını öğrenmiştim, en azından teoride öğrenmiştim: Luisa tehlikedeydi mutlaka; şimdi anlıyordum ki bazen yapılması gerekeni yapmaktan, hem de derhal, beklemeden, duraksamadan, oyalanmadan yapmaktan başka çıkar yol yoktu; yapılacak tek şey dalgın, daha doğrusu meşgul, çalışan insan tavrı içinde ve sorgulamadan uygulamaya geçmekti. Evet, insan bazı durumlarda dünyada baskı ve engelleme olmasa neler olabileceğini biliyordu, insanların kapasitelerini kesin olarak görüyordu; o kapasitenin bütün gücüyle kullanılmaması için de birinin –ben mesela, bu durumda benden başka kim olabilirdi– o kişiyi vazgeçirmesi ya da engellemesi gerekiyordu. Her durumda kendisi ya da bir başka muhafız –yetkililer ya da yasalar, içgüdü, ay, fırtına, korku, havada sallanan kılıç, görünmez gözcüler– durdurmadığı takdirde neler olacağı konusunda kesin bir kanıya sahip olması, Tupra'nın gerekiyorsa, kendi ölçütlerine göre uygun olan buysa ibret verecek önlemler alması için yeterliydi. "Dünya böyle," derdi birçok olay ve durum karşısında: ihanet ve sadakatle, endişe ve kalp çarpıntısıyla, ani değişimler, baş dönmesi, bocalama, azap ve istemsiz belalarla, sıyrık, ıstırap, ateş ve onmaz yarayla, dertlerle ve hepimizin irademiz tarafından yönetildiğimiz, en azından irademizin müdahale ettiği zannıyla attığımız sonsuz adımlarla karşılaştığında. Önlemek, ce-

zalandırmak ve asla ciddi bir tehlikeyi göze almamak, her şey ona normal, hatta bazen rutin gelirdi; yeryüzünün tutku, sevgi, nefret ve kötü niyetle dolu olduğunu ve çoğu kez insanların ne birinden ne diğerinden kaçınabildiğini, ayrıca bunlar yanmaları için gerekli fitil ve yakıt, aynı zamanda sebep ve kıvılcım olduğundan kaçınmak da istemediklerini gayet iyi bilirdi. Bütün bunlar için bir güdüye, amaca, sonuca, sebebe, minnete, hakarete ihtiyaç duymadıklarını, en azından her zaman duymadıklarını ya da Wheeler'ın ifadesiyle "ihtimallerini damarlarında taşıdıklarını, o ihtimalleri gerçekleştirmelerinin sadece zaman, dürtü ve koşullara bağlı olduğunu" da biliyordu. Muhtemelen bu sert, bazen merhametsiz ya da sadece pratik eğilimi, dünyanın onun boyun eğdiği ya da adapte olduğu çeşitli hallerinden biri olarak görüyordu; bu düşüncesiz, amansız ve kararlı (ya da tek bir düşünceye, ilk düşünceye bağlı) tutum da dünyanın zaman içinde ve hiçbir yerde değişmeyen halinin bir parçasıydı ve onu sorgulamak için bir neden yoktu, tıpkı uyanıklık ve uykuyu, işitme ve görmeyi, nefes almayı, yürümeyi ve konuşmayı, besbelli "böyle ve hep böyle olacak" şeyleri sorgulamaya gerek olmadığı gibi.

Şimdi ben de kendimi onun gibi hissediyordum, yani önceden uyarmayan ya da her zaman uyarmayan, uzaktan, sebebi belirlenemeyen kararlar veren ya da bu kararlarla eylemler arasında bir neden-sonuç ilişkisi, keza eylemlerin gerçekleştiğine dair kanıt da aramayan insanlar gibi. Ben de en ufak bir uyarı ya da ihtarda bulunmadan kılıcıma davranmayı düşündüğüm bu keyfi ya da bir dayanağı olan –kim bilebilirdi ve ne fark ederdi– durumda bunlara ihtiyaç duymuyordum; hatta harekete geçip Luisa'nın kafasını karıştıran, onu ve dolayısıyla çocuklarımı da tehdit eden adamı onun hayatından çıkarmak için gerçekleşmiş ya da kanıtlanmış eylemlere, olaylara, hareketlere ve kesinliğe ihtiyaç duymuyordum. Önce işin aslını öğrenmem gerekiyordu, sonra gidip adamın karşısına çıkacaktım. Luisa onunla ilgili hiçbir şey söylemezdi bana, hele ben yüzündeki yaraların, alacalı renklerin sorumlusunun şimdilik adsız ve yüzsüz o tip olduğundan daha ilk anda şüphelenmişken. Dolayısıyla, babamın değerlendirmelerinin ve karımın şu anda kendisini heyecanlandıran ya da mercek altına aldığı kişiye karşı müsamahakâr olacağı yolundaki kanısının ardından ("Evet, o hâlâ benim karım bir bakıma," diye düşündüm.

"Henüz boşanmadık, görünüşe bakılırsa yakın zamanda da boşanmayacağız, ikimiz de bu konuda bir girişimde bulunmadık"; bu da kararımı ya da bir ikincisine izin vermeyen ilk düşüncemi pekiştirdi) atacağım ikinci adım, Luisa'nın kız kardeşiyle görüşmek ya da telefonda konuşmaktı; gerçi öteden beri pek iyi anlaşmazdık, ayrı bir ilişkimiz olmamıştı; ayrıca onun pek ailevi olmayan, bağımsız bir hayat tarzı vardı, çocuklarla beni ara sıra, Luisa'nın eklentileri olarak görürdü, ama kendisiyle ayda bir-iki kere görüşürdü; Luisa onu çocuksuz, kocasının genellikle bulunmadığı evinde ziyarete gider ya da bir restoranda öğle yemeği yerler, birbirlerine karşılıklı hayatlarını anlatırlardı; ayrıntıya ne kadar girdiklerini bilmiyordum, ama her şeyi anlattıklarını tahmin ediyordum. Eğer birinin haberi varsa, o eli sopalı adamın kim olduğunu bilen, şahsen ve ismen adamı tanıyan biri varsa oydu, Luisa'nm katı kız kardeşi Cristina'ydı. Bağlılığı her ne kadar Luisa'ya olsa ve beni gereksiz bir uzantı gibi görse de, kafasını kurcalayan bir şey varsa --eğer çıkarımlarım doğruysa o adam çok kafa kurcalayıcıydı, doğru değilse de öyle– bana söyleyeceğinden ve bu konuda benzer düşünen birini kötü karşılamayacağından emindim.

Onu akşam hava karardığında aradım; şaşırdı, Madrid'de olduğumu bile bilmiyordu; zaten ablasıyla o gün konuşup haber almamışsa bilmesi için bir neden de yoktu; Londra'da hayat nasıl gidiyor niye sordu, nerede yaşadığımı bilmesine şaşırdım; ayrıntıya girmeden, "İyi," diye cevap verdim, otomatikman sorulmuş bir soruydu; ardından kendisiyle bir an önce görüşmek istediğimi söyledim; "İmkânsız," dedi, "yarın seyahate çıkıyorum, bir yığın hazırlığım var", "Ne kadar sürecek", "Bir hafta", "Dönüşüne bıraksak biraz geç olur, daha önce görüşmemiz lazım, ben sadece iki hafta kalıyorum, daha bile az, saat kaçta çıkıyorsun evden?" diye ısrar ettim; "Öğlen çıkıyorum, ama öncesinde çok doluyum, telefonda anlatamaz mısın? Luisa'yla mı ilgili?" "Evet, Luisa'yla ilgili." Bunun üzerine birkaç saniye suskun kaldı, bana bir yere oturuyormuş gibi geldi. "Söyle bakalım, ne diyeceksin. Hadi, anlat"; "Şimdi mi?" "Evet, şimdi. Tahmin ettiğim şeyse pek uzun sürmez, tartışmayız da bana kalırsa, farklı fikirlerde olacağımızı sanmıyorum. Custardoy'la ilgili, değil mi?"

"Kiminle?"

"Custardoy, birlikte olduğu adam. Yoksa bilmiyor muydun? Of,

Jaime, bilmiyordum deme." Ağzından laf kaçırmış gibi değil de, bilmediğime ihtimal vermiyormuş gibi söylemişti bunu. Belki beni öteden beri dalgın, daha da beteri, şaşkın bir tip olarak görüyordu.

"Yeni geldim, adını bilmiyordum." Artık biliyordum, adını da, Luisa'nın hayatındaki somut varlığını da; demek ki tahminden ibaret değildi. Şimdi sadece yüzünü tanımak ve onu nerede bulabileceğimi öğrenmek kalıyordu geriye. Custardoy. Sık rastlanmayan, garip bir soyadıydı, Madrid'de çok sayıda Custardoy olmasa gerekti. "Uzun zamandır dışarıdayım, telefon konuşmalarında öğrenilmiyor böyle şeyler. Kim bu adam? Ne iş yapıyor?"

"Ressam ya da resim kopyalıyor ya da her ikisi birden. Dedikodulara bakılırsa resim sahteciliği de yapıyormuş, her halükârda sanat çevresinden biri. Aslında aradığına sevindim, bu konu beni epeyce kaygılandırıyor. Gerçi yapabileceğimiz bir şey var mı, onu da bilmiyorum, bu tür olaylarda genellikle bir şey yapılamaz."

"Kaygılandırıyor mu? Neden? Hangi olaylarda?"

"Önce sen söyleyeceğini söyle. Luisa sana ne anlattı?"

Bildiğimden fazlasını biliyormuş gibi yapıp yapmamak konusunda tereddüt ettim, ama göze alamadım, Cristina katı biriydi, anlarsa tek kelime daha etmeyebilirdi. O anda son istediğim şey de buydu, tamamen ona bağlıydım, zaten benim ağzını aramama gerek kalmadan, istemeden epey bilgi vermişti.

"Doğrusunu istersen pek az şey, hiçbir şey," diye itiraf ettim sonunda. "Luisa yaptıklarının artık beni ilgilendirmediğini düşünüyor, prensip olarak haklı da. Ama dün gece onu birkaç dakika gördüm; çocukları görmeye gitmiştim eve, Luisa benimle karşılaşmamak için ben varmadan çıktı evden, ben dönmesini bekledim, epey geç kaldı, nereye gittiğini bilmiyorum, çocuk bakıcısıyla bıraktı beni, onu gördüğümde yüzü darmadağındı, görmemi istemediği için karşılaşmaktan kaçındığını düşündüm. Garaj kapısına çarptığını söyledi, ama gözü morarmış, bana sorarsan yumruk yemiş; bu artık beni endişelendirmiyor, paniğe sevk ediyor, ayrıca beni ilgilendirir, nasıl ilgilendirmesin? Sana ya da herhangi bir kadın arkadaşıma yumruk atsalar ilgilendireceği gibi. Senin bu konuda bir bildiğin var mı?"

"Bana atsalar ilgilendireceği gibi değil Jaime, ben senin umurunda olmam." Baldızım her şeyden önce bu cevabı verecek katılığı gös-

terdi. Sonra ses tonu değişti, kendi kendine konuşur gibi, "Yine mi, yapma ya. Olacak iş değil," dedi.

"Yine mi? Daha önce de mi oldu?"

Cristina hemen cevap vermedi. Dilini tutup bir şeyleri tartıyormuş gibi sustu. Ama kararsızlığı bir an sürdü sadece.

"Ona sorarsan hayır, hiçbir zaman hiçbir şey olmadı, ne senin şüphelendiğin ne de daha önce benim şüphelendiğim şey. Bak, sana bunu anlatıyorsam, kaygılandığım için anlatıyorum, hele senin anlattıklarından sonra; hiç haberim yoktu, iki haftadır görmüyorum onu, ben seyahate çıkmadan görüşmek konusunda da ısrar etmedi; herhalde dönüşümde iz kalmamış olur, ben de soru sormam diye düşünüyor. Ama bu konuyu seninle konuşmam hiç hoşuna gitmeyecektir. Konuşmamı özellikle yasaklamadıysa tek nedeni ikimizin temas kuracağının aklından bile geçmemesidir. Zaten benim de aklıma gelmezdi doğrusu. O senin geleceğini biliyor muydu?"

"Hayır, Madrid'e geldiğimde haber verdim, dün. Çocuklara sürpriz yapmak istedim."

"Hazırlanacak vakti olmamış," diye yüksek sesle düşündü, "haberin nerelerden sızabileceğini düşünmeye de. O adamla birlikte olduğunu bile bilmeni istemiyor kuşkusuz."

"Sen neden şüphelenmiştin?"

"İki ay önce filandı, onun söylediğine göre sokakta ayağı kaymış, düşerken yüzünü şu belediyenin metal direklerinden birine çarpmış; aslına bakarsan bunda bir tuhaflık yok, bütün şehir onlarla dolu, bariyer diyorlar galiba, dizini kırmak istemiyorsan aralarından slalom yapman gerekiyor. Sana anlatmamış mıydı?"

"Hayır, katiyen. Üstelik en az haftada bir defa konuşuyoruz telefonda."

"Sana bir şey söyleyeyim mi, anlatılmayacak gibi değildi. Yüzü yarılmıştı resmen. Derin bir yara değildi, ama burnunun kenarından yanağının ortasına uzayan bir yara, bayağı görünen bir şeydi." "*Uno sfregio*," diye düşündüm, öğrendiğim kelime hemen aklıma geldi, "bir kesik". "Çenesi de sıyrılmıştı. Anlatma şeklinden ötürü pek inanmadım söylediklerine, gördüğüm şey çiziğe, kırbaç izine ya da tokat izine daha çok benziyordu; o tür izleri tanıyorum, çünkü epey zaman önce uzak bir arkadaşım kocasından dayak yiyordu, sonunda adam

onu öldürdü de; neyse ki o sıralar ben artık kadınla görüşmüyordum, o da bir şey." İçgüdüyle tahtaya vurdum. "Ben de doğrudan Custardoy el mi kaldırdı, dövdü mü diye sordum. Kesinlikle hayır dedi, sen delirdin mi, olur mu öyle şey dedi. Ama söylerken yüzü kızardı; ben ablam yalan söylediğinde hemen anlarım, çünkü çocukluğumdan beri yüzünün yalan söylerken ne hale geldiğini görüyorum. Ayrıca daha sonra başka şeyler duydum."

"Ne duydun? Sen o herifi tanıyor musun?" Adamın adını anmamayı tercih ettiğimi fark ettim; oysa hafızama kazınmıştı adı, bir keşif, bir hazine gibi. Değerli bir bilgiydi.

"Şahsen tanıyorum. Hakkında bir şeyler de duydum. Birkaç yıl önce geceleri Chicote'de, Cock'ta, Del Diego'da filan içki içerken görürdüm sık sık; sanatçı bir tip, gece çapkını; gerçi anlattıklarına göre geceyle de sınırlı değilmiş çapkınlıkları, kimin ne tür tekliflere açık olduğunu anında anlayan, karşısındakinde, yani kadınlarda istek uyandırmayı bilen tiplerdenmiş. Öyle duydum. Hâlâ o tür yerlere gidiyor mu bilmiyorum, çünkü ben artık gitmiyorum. Senin de görmüşlüğün vardır belki, seksenlerde, doksanlarda."

"Nasıl bir tip? Atkuyruklu mu?" diye sordum, kendimi tutamadım. Çok merak ediyordum.

"Evet, nereden biliyorsun?"

"Bir şeyler biliyorum. Ama kuyrukluysa çıkaramadım. Yani özellikle atkuyruklu birini hatırlamıyorum. Aslına bakarsan aşağı yukarı Guillermo doğduğundan beri geceleri çıkmaz oldum, belki önceden kuyruklu değildi. Soyadı hiç tanıdık gelmedi ama, orası kesin. Sen ne duydun peki?"

"Luisa'nın yüzünde o kesiği görüp kıllanınca bir tanıdığa sordum Custardoy'u, Juan Ranz'a, çocukluğundan beri onu tanıyan biri. Öteden beri anlaşamazlarmış, yıllardır da bir ilişkileri yokmuş, ama aileleri tanışıyormuş, birbirlerinin evine gittiklerinde ikisini oynasınlar diye yalnız bırakırlarmış, yani epey süre katlanmış ona; çocukluğunda bile yetişkindi diye anlatıyor, hayata atılmak için sabırsızlanırmış, henüz biçimlenmemiş vücudundan dışarı çıkmak ister gibi. Sonra, büyüdüklerinde, Custardoy Ranz'ın sanat uzmanı olan babası için resim kopya etmeye başlamış (dediğine göre mükemmelmiş, herhangi bir döneme ait herhangi bir resmi kusursuz kopya edermiş, aslından ayır-

mak zormuş, sahtecilik şanı da buradan geliyormuş), bu yüzden de babası aracılığıyla ara sıra görüşmüşler. Juan Birleşmiş Milletler'de tercümanlık yapıyor, onun da karısının adı Luisa bu arada."

"Başka ne anlattı?"

"Anlattığı en çarpıcı ya da en kaygı verici şey, bizi en çok ilgilendirebilecek şey, kadınlar arasında popüler olmakla birlikte, kadınlarla ilişkisinde muhtemelen tekinsiz bir yan olması; Ranz'ın tanıdığı birkaç kadın Custardoy'la ilişkilerinden, yani yataktan (bazıları fahişeymiş, başka bir ilişkileri olmamış) korku içinde çıkmışlar. Sonra da bu konuda konuşmak, tek kelime etmek istememişler, sanki bir an önce o tecrübeyi unutmak, ondan kurtulmak ister gibi. Sanki o tecrübenin sırf anısı bile içlerini yakarmış, anlatılabilecek bir şey değilmiş gibi. Aynı anda iki fahişe onunla birlikte olduğunda da (anlatılanlara göre üçlülere meraklıymış, hep kadınlarla), ikisi aynı şekilde korku içinde oluyor, tek kelime etmiyormuş. Sonra da beklenen şey oluyor: Birçok başka kadın, fahişe olsun olmasın, bu adamın ne yaptığı, ne yapmadığı konusunda dayanılmaz bir meraka kapılıyor. Biliyorsun ortalıkta aptal kadın çok."

Duyup duyabileceğim en kötü şeydi. Popüler bir tip, ama orospu meraklısı, yatakta korku kaynaklı da olsa iz bırakan bir tip. "Bu tür bir adamın beni daha derine gömmesi, gömülü olduğum mezarı daha derin kazması bile gerekmez," diye düşündüm, "çünkü anımı tek hamlede, daha ilk terörüyle, ilk yakarısıyla, ilk büyüleyişi ve ilk emriyle yok etmiştir zaten, Luisa boyunduruk altına girmiştir."

"Ama Luisa aptal değil, eskiden de değildi, hiçbir zaman da," dedim. "Belki adam fahişe olmayanlara farklı davranıyordur. Belki bir geceden uzun birliktelikte farklı, hatta tam tersine bir tutum sergiliyordur, daha fazla gece birlikte olabilmek için. Yoksa sence tekinsiz yanı bu mu, hepsini dövmesi mi? Sanmıyorum. Öyle olsa kadınlar anlatırdı, duyulurdu, birbirlerini uyarırlardı. Siz kadınlar birbirinize bu tür şeyleri anlatırsınız, değil mi, yani ayrıntıları demek istiyorum. En azından İspanyol kadınları. Luisa sana ondan nasıl söz etti? Âşık mı ona, gelip geçici bir heves mi? Endişeli mi, aklı başından mı gitmiş, dalgın mı, pohpohlanmış mı? Ne kadar ciddiye alıyor? Âşık değildir herhalde. Adamla nasıl tanışmış peki, nereden çıkmış herif?" Ranz denen adamın verdiği bilgi belki de beni en çok endişelendiren

şeydi, Luisa'nın artık sararmakta olan morarmış gözünden bile daha çok. "O arkadaşın başka ne anlattı?"

"Pek iyi şeyler anlatmadı, işinde ne kadar başarılı olduğu haricinde. Ona sorarsan sağlam pabuç değilmiş, kesinlikle güvenilmeyecek biriymiş. Ayrıca âşık olan tiplerden de değilmiş, en azından eskiden, öyle söyledi. Ama belli mi olur, insanlar bu konuda bir anda değişebilir. Ablamın onunla birlikte olduğunu öğrenince arkadaşım, 'Eyvah,' dedi hemen, ufukta bir felaket görürmüş gibi. Ben de bu yüzden sorguya çektim onu, bir de o düşüp direğe çarpma hikâyesi ve kıllandığım o kesik yüzünden. Aslında açık açık sordum, Custardoy sence bir kadını dövebilir mi diye." Cristina bir paragrafı tamamlamış gibi sustu.

"Ne cevap verdi peki, söylesene."

"Çok kesin bir cevap vermedi ama fark etmez. Bir an düşünüp, 'Yapabilir sanıyorum,' dedi. 'Böyle bir olay bilmiyorum, kimseden duymadım, kendisi de zaten anlatmazdı. Kimse böyle bir şeyle böbürlenmez. Ama pekâlâ yapabilir bence.' İşte böyle. (Elbette Ranz adamdan hoşlanmıyor, kâhin de değil.) Bunun üzerine o fahişelerle olan hikâyeyi filan anlattı; yani anladığım kadarıyla sırf fahişeler de değilmiş. Şimdi de sen Luisa'mn bana hiç bahsetmediği bir darbe daha aldığını söylüyorsun. Eğer bir kapıya çarpıp gözünü morartmış olsa normali bana anlatmasıydı, son günlerde görüşmedik, ama telefonda konuştuk. Buna karşılık sana da o direkten hiç söz etmemiş. Bilemiyorum, gerçekten endişeliyim. Ayrıca bak Jaime, Luisa aptal değildir, ama sen onu sadece yerleşik bir durumda, seninle birlikteyken tanıdın. Gidişinden önceki birkaç ay hariç, tamam, ama sen evde yaşamaya devam ederken hâlâ bir yerleşiklik, bir erteleme, bir atalet söz konusuydu. Ne kadar oldu sen gideli, dokuz ay mı, on iki mi, on beş mi? Bu kalan kişi için çok uzun bir süre, giden için olduğundan daha uzun bir süre. Biz onu bu durumda tanımıyoruz, ne sen, ne de ben; çünkü senden önce çok gençti. İnsanlar ayrılınca ne yapacakları belli olmuyor. Kimileri eve kapanıyor, kimseyi görmek istemiyor, kimileri de kendini sokağa atıp sunulan her yatağa giriyor. Bazıları önce bunlardan birini, sonra ötekini yapıyor, sırası fark etmez; merak ediyorum, sen kim bilir Londra'da tamamen kendi havanda, hiçbir ailevi yükümlülüğün yokken ne aptallıklar yapıyorsun acaba? Elbette orta yolu tutanlar da var. Luisa kendini sokaklara atmış olamaz, çünkü bir

kere çocuklar var. Ama kafasını yastığa gömüp ağlamakla yetinmiş de olamaz. Biraz sabırsızlanıyordur, biraz isteklidir mutlaka, en azından başka bir erkeği tanımak istiyordur, merak ediyordur, nasıl olacak diye; merak dediğin insanı sayısız aptallığa sürükler, merak geçinceye kadar da o aptallıklarda ısrar edilir. Doğrusunu istersen bana pek az şey anlattı; yani hisleriyle, beklentileriyle ilgili; belki hiçbir şey beklemiyordur, işi zamana bırakmıştır, zamanla düşüncelerinin netleşeceğini, ne istediğini bileceğini düşünüyordur. Ya da bir şey isteyip istemediğini. Ranz'ın bana anlattıklarına ve adamın şöhretine bakılırsa bu Custardoy denen tipin onunla yaşasın ya da boşansın filan diye Luisa'ya baskı yapacağı yok; âşık olan tiplerden değil madem. Aslında ben de Luisa'ya fazla soru sormadım, kabul ediyorum; beni bilirsin, insanlar bir şey anlatırsa dinlerim, ama çok da ilgilenmem, iş ciddiye binmedikçe. Tek bildiğim bu adamla birlikte olduğu, iyi gittiği, adamdan hoşlandığı, o kadarı aşikâr. Ne kadar hoşlandığını bilmiyorum; epeyce olabilir ama, tamamen abayı yakmış, bu yüzden ketum davranıyor, anlatmıyor olabilir. En azından şöyle diyebiliriz: İlişkisini gizlemiyor, ama avaz avaz ilan da etmiyor. Benimle tutumundan söz ediyorum, herhalde başkalarına daha da az anlatıyordur. Yani müjdelemedi işte, müthiş bir haber gibi sunmadı. İkisini sadece bir kere birlikte gördüm, bir saniye, ben arabamın içindeydim, bir arada filan bulunmadık. Luisa hâlâ ölçülü davranıyor ya da utanıyor belki, bunca yıllık evlilikten sonra sevgilisi olmasından utanıyor olabilir."

"Sen nasıl karşılaştın onlarla?" Dediği gibi bir an bile görmüş olsa, ikisinin birlikte tek görüntüsü olacaktı benim için, kız kardeşim aracılığıyla öğrendiğim, eniştemin fazlasıyla dolaylı, dikkatsiz görüşünü saymıyordum. Onları hayalimde bir arada canlandırma ihtiyacı hissediyordum. Luisa'yı benim değil, bir başkasının yanında hayal etmek tuhaftı. Bu fikir bana itici ya da kırıcıdan çok gerçekdışı geliyordu, bir rol gibi, numara gibi. Gerçekdışılığı üzücülüğünü de bastırıyordu. Bu tür ayrılıklar çoktandır bütün dünyada normal karşılanmakla birlikte anlamsızdır. İnsanın hayatı yıllar boyunca bir insanın etrafında döner, her an o insanı hesaba katar, kendisinin doğal bir uzantısıymışçasına her gün onu görür, davranışlarıyla, yaptıklarıyla, dallanıp budaklanan düşünceleriyle, hatta rüyalarıyla bütünleştirir.

Şahit olduğu ya da başından geçen en manasız ayrıntıyı bile ona anlatmayı düşünür; örneğin Rumen bir annenin çocukları için ıslak mendil isteyişini. Kısacası, *o kişiyledir*, tıpkı o Macar çingenesinin *çocuklu*, Alan Marriott'ın köpeğinin *bacaksız* oluşu gibi. O kişinin düşünceleri, kaygıları ve etkinlikleriyle ilgili sürekli yenilenen, ayrıntılı ve kesintisiz bir bilgiye sahiptir; saat kaçta ne yaptığını, alışkanlıklarını, kimlerle ne sıklıkta görüştüğünü bilir; akşam olup onunla bir araya geldiğinde başlarından neler geçtiğini, gün içinde neler yaptıklarını anlatırlar birbirlerine; gün boyunca hiçbir anda biri ötekinin bilincini tam anlamıyla terk etmemiştir; bazen bu anlatılar son derece ayrıntılıdır; ardından insan onunla aynı yatağa yatar ve o gün son gördüğü şey o kişidir; ayrıca –daha da olağanüstü olanı– yine onunla birlikte kalkar; kişiye özel saatlerin sonunda, sabah olduğunda hâlâ oradadır; sanki insanın kendisidir, hiçbir zaman gitmez, ortadan kaybolmaz, görüş alanının dışına çıkmaz; ve uzun yıllar boyunca bu her gün böyle devam eder. Sonra ansızın –gerçi "ansızın" değildir, ama süreç tamamlandıktan ve yabancılaşma yerleştikten sonra insana öyle gelir; esasen "çok yavaş yavaş"tır, üstelik başlangıcını da görmüşüzdür, ama bilmezden gelmişizdir– o kişinin her gün ne düşündüğünü, ne hissettiğini, ne yaptığını hiç bilmez oluruz; neredeyse hiçbir haber almadan günler, haftalar geçer, en temel şeyleri öğrenmek için başkalarına –eskiden bize kıyasla çok daha az şey bilen, neredeyse hiçbir şey bilmeyen kişilere– başvurmak zorunda kalırız: nasıl bir hayat sürdüğü, kimlerle görüştüğü, çocuklarla ilgili nelerin onu bunalttığı, kiminle birlikte olduğu, bir ağrısı olup olmadığı, hastalanıp hastalanmadığı, ruh halinin hafif mi bulanık mı olduğu, şeker hastalığı konusunda kendisine iyi bakıp bakmadığı, tavsiye edilen uzun yürüyüşlere devam edip etmediği, bir şeylere canının sıkılıp sıkılmadığı, bir zarar görüp görmediği, işinden yorulup yorulmadığı, sıkılıp sıkılmadığı, memnun olup olmadığı, yaşlılıktan korkup korkmadığı, geleceği nasıl gördüğü, geçmişi nasıl yorumladığı, şimdi bize ne gözle baktığı; ve kimi sevdiği. Her şeyden neredeyse hiçbir şeye geçiş anlamsızdır; aslında hatırlamaya hep devam ederiz ve temelde aynı kişiyizdir. Her şey dayanılmaz ölçüde gülünç ve özneldir, çünkü her şey aksini de içinde barındırır: Aynı insanlar aynı yerde hem birbirini sever, hem birbirine tahammül edemez, sağlam alışkanlıklar yavaş ya-

vaş ya da birden –nasıl olduğu pek de önemli değildir– yasağa ve uygunsuzluğa dönüşür; bir yuvayı kurmuş olan kişinin o yuvaya girmesi yasaklanır; bilincine varmayacak kadar kanıksanmış olan dokunma cüretkârlığa, tacize dönüşür, sanki insan kendi kendine dokunmak için izin almak zorundadır artık; hoşa giden, beğenilen şey nefret uyandırır, mide bulandırır, lanetleri üzerine çeker, can sıkar; daha dün özlenen sözler şimdi telaffuz edilse havayı zehirler, bulantıya yol açar, hiçbir bağlamda işitilmek istenmez, binlerce kere söylenmiş sözler hükümsüz kılınmaya çalışılır. Silmek, yok etmek, geri almak, iptal etmek, önceden de susmuş olmak, dünyanın hedefi budur; böylece hiçbir şey var olmamış sayılır, her şey bir hiçtir, aynı şeyler, aynı olaylar ve aynı insanlar hem kendileridir, hem tersi, bugün ve dün, yarın, sonra ve eskiden. Ve hepsinin ortasında sadece gözümüzü boyamaya çalışan zaman vardır, tek amacı, tek hedefi budur; bu yüzden de neyi yapıp yapamayacağımızı, sonunda bizi neyin beklediğini bilmeden hâlâ zamanın içinde yol alan bizlere güven olmaz, hepimiz aptal, yetersiz ve noksanız, ben aptalım, yetersizim, noksanım, bana da kimse güvenmemeli...

"Bir gün öğle yemeği için buluşmuştuk," diye cevap verdi Cristina. "Birkaç ay oluyor, direk ve yaralanma olayından önceydi, benim henüz bu konuda şüphem, endişem yoktu, hatta ne yaptığı, kiminle olduğu umurumda değildi, yeter ki biraz neşelensin; unutma, o benim ablam, öteden beri ben onu değil, o beni korumaya eğilimlidir, normali bu. Luisa yemekten sonra onunla buluşacaktı, evinde ya da atölyesinde, hatırlamıyorum. Yemeği uzatmışız, biraz geç olmuştu, Luisa saati görünce telaşlandı; içeride değil, kapının önünde buluşmak üzere sözleşmişler, yukarı birlikte çıkmak üzere, belki de önce başka bir yere gideceklerdi, bilmiyorum, ama adamı bekletme düşüncesi Luisa'yı dehşete düşürüyordu. Bu yüzden de ben arabayla götürdüm onu, o kendi arabasını almamıştı; daha hızlı olur diye metroyla gitmeyi planlamış, ama metro durağından sonra epey bir yol yürümesi gerekiyormuş; artık vakti kalmadığından ben kapıya kadar götürdüm onu. O civarda park yapılmıyor, ben ancak Luisa'nın inmesine yetecek kadar bir süre durabildim, köşeye yakın bıraktım onu. Yani adamı tanıştırmadı, gerçi dediğim gibi şahsen tanıyordum oradan buradan, gece eğlencelerinden. İkisini sadece köşede yeşil ışığı beklerken ya-

rım dakika görebildim."

"Neresiydi? Hangi köşe?"

"Mayor Caddesi'nin sonunda, Bailén'i geçtikten sonra, Viyadük'ün orada. Aşağı yukarı Cuesta de la Vega'nın başladığı yer."

"Kapı numarasını hatırlamıyor musun?"

"Bakmadım. Niye soruyorsun?"

"Hangi kaldırımdı?"

"Bina olan tek kaldırım işte. Karşı kaldırımda o hilkat garibesi var, hatırlamıyor musun? Niye sordun?"

Hilkat garibesi dediği Almudena'ydı, ekümenik dehşetler müzesi, Opus Dei tarikatına ait gibi görünen o korkunç modern katedral; dışarıda Polonyalı Papa'nın bir heykeli, *totus tuus**, ama alnı bombeli, neredeyse Frankeştaynsı, kolları jota dansına hazırlanırcasına açılmış, havaya kalkmış; üstelik bu heykel bütün korkunçluğuna rağmen belki de oradaki en az çirkin şeydir; katedralin çeşitli rezilliklerinden biri de vitraylarıdır; Kiko (Kiko Bilmemne) diye akla zarar bir sanatçının eseri, zaten böyle bir isimden düzgün bir iş beklenmez. Şimdi anlamıştım, bahsettiği köşeyi hayal edebiliyordum.

"Hiç. Gözümün önünde canlandırabilmek için. Ne gördün peki?"

"Ne göreceğim, hiç. Luisa kırmızı ışığa aldırmayıp Mayor Caddesi'ni geçti, o kadar acelesi vardı, on dakika gecikmişti aşağı yukarı. Dikkatimi çeken tek şey şu oldu: Yağmur başlamıştı, ama Custardoy kapının eşiğine sığınacağına (geriye doğru iki adım atması yeterliydi) Luisa'yı ıslanarak dışarıda bekliyordu. Belki sabırsızlıktan, daha iyi görebilmek için orada duruyordu."

"Belki de gecikmesine daha fazla sitem edebilmek için," dedim sapıkça. "Böylece onda daha fazla vicdan azabı uyandırabilirdi, onun yüzünden sırılsıklam olduğunu, hatta üşüttüğünü söyleyebilirdi. Nasıl karşıladı onu? Kucaklaştılar mı, öpüştüler mi, belinden mi tuttu?"

"Sanmıyorum, birbirlerine dokunmadılar galiba. Luisa'nın tavrından hararetle özür diliyormuş gibi geldi bana; arabamı işaret etti, bir açıklamaya girişti. Ne önemi var bunun?"

"İçeri girdiklerini gördün mü?"

"Evet, tam yeşil ışık yanmadan girdiler. Şimdi sen böyle sorguya

* Papa II. Jean Paul'ün "tamamen sizin" anlamındaki papalık şiarı. *ç.n.*

çekince düşünüyorum da, Custardoy biraz kızmış olabilir, çünkü ona yol vermeden önden girdi içeri; Luisa arkasından gidiyordu, bir elini onun omzuna koymuştu, sakinleştirmek ya da öfkesini yatıştırmak ister gibi; hâlâ özür diler gibi."

"Anladım. Asabi bir tip, sanatçı bozuntusu, isterik. Her halükârda centilmen değil."

"Canım o kadar da değil, ne bileyim, bir anlık bir şeydi. Centilmenlik taslamadığı kesin ama. Gerçi iyi giyimli, hep kravatlı, çok klasik. Ama sanıyorum süksesi daha çok bıçkınlıktan geliyor, birçok kadını cezbeden bir şey. Beni değil kesinlikle, ama tuhaf olan benim ya da böyle birkaç erkek tanıdım ve bir işe yaramadıklarını gördüm. O gün saçları arkaya taranmış, sırılsıklam haliyle biraz endişe verici bir görünümü vardı. Gergin, yoğun, sinirli birine benziyor, yani sürekli gerilim halinde. Bana hep biraz karanlık bir tipmiş gibi göründü. Kibar ve baştan çıkarıcı, ama karanlık."

"Kaç yaşında bu adam?"

"Bilmem, ellisinde filandır herhalde. Ama daha genç görünüyor."

"Luisa'dan on-on iki yaş büyük. Kötü bir şey bu, otorite ya da nüfuz verir ona. Adını biliyor musun?"

"Esteban galiba. Dur bakayım. Evet, Esteban. Luisa bir keresinde öyle demişti, ama genellikle soyadıyla söz ediyor ondan, araya mesafe koymak ya da aslında o kadar samimi olmadığını göstermek istermiş gibi." "Ben de genç Pérez Nuix'e soyadıyla hitap ediyorum," diye düşündüm, "ama kesinlikle aynı şey değil." "Daha önce de dediğim gibi, bazen bir sevgilisi olduğu için utanıyormuş gibi davranıyor. Çocuklu bir kadın, senden sonra filan işte."

"Esteban Custardoy. Emin değil misin? Ressam olarak tanınmış biri değil mi? Yani gazetelerde filan adı çıkmıyor mu, sergisi filan olmuyor mu?"

"Bildiğim kadarıyla hayır; gerçi ilgilendiğim de yok, çağdaş resim en son ilgilenebileceğim konu. Sanıyorum daha çok resim kopya ediyor. Luisa bahsetmişti, ara sıra Prado'daki tablolardan sipariş alıyormuş, saatlerce orada resimleri inceliyor, kopya ediyormuş. Başka şehirlerdeki müzelerden de sipariş aldığı oluyormuş; o zaman en azından birkaç günlüğüne, resimleri görmek için Avrupa'nın çeşitli yerlerine gidiyormuş. Ranz söylemişti, bu işi babasından öğrenmiş, yaşlı

Custardoy diye geçiyor adı, o da kendi babasına kopya yaparmış, Ranz'ın babasına yani. Bizimkine başlarda genç Custardoy deniyormuş. Hâlâ deniyor mu bilmiyorum."

Bir süre cevap vermedim. Bir Karelias yaktım, yanımda on paket getirmiştim, Madrid'de Karelias bulmam imkânsızdı.

"Cristina, bu işte bir tuhaflık var. Luisa'nın kendisine kötü muamele eden birine katlanacağına ihtimal veremiyorum, hele daha birkaç ay önce tanıştığı birine. Eğer şüphelerimizde haklıysak, bir değil iki kere dövmüş Luisa'yı. Onunla hâlâ görüştüğüne, hiçbir şey olmamış gibi yattığına, ilk dayaktan, hele hele ikinci dayaktan sonra ilişkisini kesmediğine inanamam. Daha dün inkâr ediyordu; bir bakıma adamı savunuyordu, ya da kendini, yani onunla ilişkisini; kimse kendisine dokunmasın, burnunu sokmasın, karışmasın ister gibiydi. Sevgilisi konusunda en son konuşacağı insan benim, tamam, hele sorunlu bir ilişkiyse, tehlikeli olsa bile. Ama seninle konuşmamasına ne demeli? Bu kadarına katlanmasını nasıl açıklıyorsun? Üstelik onun gibi itaatkâr olmayan bir kadının." Bunu ilk kez söylediğimi, düşündüğümü, gerçekten, somut ve düzenli, sürekli bir şey olarak zihnimde canlandırdığımı fark ettim: "... hiçbir şey olmamış gibi yattığına", öyle çıkıvermişti ağzımdan. Evet, elbette, yatıyorlardı, sevgililiğin hoş yanlarından biri de buydu, normali de. "Ama bu pek fazla bir şey ifade etmez, etmesi gerekmez," diye düşündüm hemen, ani hayalimi ve sözlerimi bastırmak için; "ben de Pérez Nuix'le ve başkalarıyla yattım, ama yatmamış gibiyim. Düşünceme yerleşmediler, onları hatırlamıyorum ya da nadiren hatırlıyorum ve hatırladığımda da hiçbir şey hissetmiyorum. Tamam, Pérez Nuix farklı, çünkü onu her gün görüyorum ve her gördüğümde hatırlıyorum, daha doğrusu biliyorum, onunla yatışım daha az kişisel, nasıl desem, neredeyse körü körüne, adeta imzasız, sessiz olduğu halde. Geçmişte başka kadınlarla düzenli ve sürekli biçimde de yattım, mesela İngiltere'de Clare Bayes'le, İtalyancamı borçlu olduğum Toscana'daki sevgilimle. Ne oldu, bir arşivdeki kayıtlara dönüştüler, çoktandır beni koşullandırmayan, etkilemeyen kayıtlı olaylara. Hayır, sona erdikten sonra fazla bir anlamı yok bunun. Ne var ki Luisa'nın olayı şu anda oluyor, henüz sona ermedi, ayrıca ona zarar veriyor ve hepimiz için, dördümüz için de bir tehdit."

Bu kez birkaç saniye düşünceye dalan Cristina oldu. İç çektiğini

duydum; belki bu sohbetten sıkılmıştı artık ya da yolculuk hazırlıklarına dönmesi gerekiyordu.

"Ne bileyim Jaime. Belki de yanılıyoruz, belki bir şey yapmamıştır ona, gerçekten bir direğe, sonra da kapıya çarpmıştır, kötü bir dönem geçiriyordur. İşin kötüsü sen de ben de buna inanmıyoruz. Bana öyle geliyor ki, Luisa bilmezlikten gelse de, araya mesafe koyuyormuş gibi yapsa da, bu adamla ilişkisini yürütmeye kararlı; böyle durumlarda her şey mümkündür; insan sevmek istiyorsa herhangi bir koşul ya da dışarıdan herhangi bir şey onu vazgeçiremez. Sadece sevdiği kişi sevgisini reddederse vazgeçer, bazen o durumda bile vazgeçmez. İnsanların katlanma kapasitesi sandığımızdan çok daha geniş. İnsan kendini kaptırmayagörsün, neredeyse her şeye katlanır; en azından bir süre; kendi tecrübemden biliyorum. Kötü şeyleri değiştirebileceğini ya da kötü şeylerin geçici olduğunu düşünür. Ayrıca Luisa sabırlıdır, çilekeştir, baksana seninle ilişkisini bitirmesi ne kadar uzun sürdü. Aslında biz niye konuşuyoruz bilmiyorum. Luisa şimdilik bize hiçbir şey söylemeyecek, anlatmayacak, gördük işte. Onu ikna etmeye çalışmamız bile söz konusu değil. Elimizden hiçbir şey gelmez bana kalırsa. Ben kendi işlerime dönmek zorundayım Jaime, yarın gidiyorum, bu konuşma da bir yere varmayacak, karşılıklı endişelerimizi beslemekten başka işe yaramıyor." Cevap vermedim, Cristina'nın söylediklerini düşünüyordum: "İnsan kendini kaptırmayagörsün, neredeyse her şeye katlanır; en azından bir süre." "Bütün mesele adamı tuzağa düşürmek, müdahale etmek, istemek, sormak, talep etmek. Onunla konuşup araya girmek," diye düşünmeye devam ederken hâlâ susuyordum. "Jaime, orada mısın?"

"Adamı ikna etmeye çalışabiliriz," dedim bunun üzerine.

"Adamı mı? Adamı tanımıyoruz ki, hele sen hiç tanımıyorsun. Daha neler! Ben yokum. Zaten yarın gidiyorum. Sen gidip konuşmaya kalkarsan da adam yüzüne güler ya da bir yumruk patlatır, gerçekten şiddete başvuran biriyse yapabilir. Yoksa aradan çıksın diye eski zaman babaları gibi para mı teklif edeceksin? Hıh, bildiğim kadarıyla paraya ihtiyacı da yok, adam para babası koleksiyonculara iş yapıyor. Sonra da gidip olayı Luisa'ya anlatacak, hayatına bu şekilde müdahale etmeni ona nasıl açıklayacaksın, ayrıldınız siz. Luisa ondan sonra seninle selamı bile keser, biliyorsun değil mi? Göze alıyor musun?"

Ama benim ikna etme girişimim bunların hiçbiriyle sonuçlanmayabilirdi. Cristina'nın itirazlarına kulak asmayıp söylediklerini hiç duymamış gibi bir soru sormakla yetindim:

"Peki atkuyruğu dışında nasıl bir tip, söylesene, tarif etsene biraz?"

Reresby'den, Ure'den, Dundas'tan bir şeyler öğrenmiştim, hatta Tupra'dan bana bir şeyler bulaşmıştı, ama henüz onun gibi değildim, olmak da istemiyordum, özel durumlar haricinde; bu özel bir durumdu. İnsanları sadece bazen, işimize geldiğinde taklit etmek belki de mümkün değildir, bir kere –bir tek kere– modele uygun şekilde davranabilmek için belki önce ona her an ve koşulda, yani yalnızken ve gerekmediğinde de benzememiz gerekir; bunun için de, karşımıza çıkan, yani dışarıdan gelip bize saldıran sebeplerden daha güçlü sebepler gerekir. Derindeki bir ihtiyaç, içten içe bir değişim isteği gereklidir, benim durumum bu değildi. Başlangıçta onun davranacağını düşündüğüm şekilde davrandım, ama öyle bir an geldi ki, artık emin olamadım ya da hayal edemedim, belki de emin olmamayı tercih ettim ya da kendimi hayal edemedim; o zaman da şüpheye düştüm, halbuki o neredeyse hiçbir zaman şüpheye düşmüyordu muhtemelen; bunun üzerine onun bana yardım edebileceğini, en azından öğüt verebileceğini, doğrulayabileceğini, hiç değilse vazgeçirmeyebileceğini düşündüm. O zamana kadar onu aramadım; Madrid'e varıp çocukları ilk ziyaret edişimin, Luisa'yı zorla görüşümün, kız kardeşim ve babamla görüşmemin, baldızım Cristina Juárez'le telefonda konuşmamın üzerinden birkaç gün geçti, bu arada onun tutacağını hayal ettiğim yolda birkaç adım attım.

İşe telefon rehberinde yaygın olmayan Custardoy soyadını aramakla başladım. Tahminlerimin yetersiz kaldığını gördüm: Custardoy'ların sayısı az değil, koca Madrid'de tekti; Embajadores Sokağı'nda oturuyordu ve ne yazık ki adının baş harfi Esteban'ın E'si değil, kahrolası bir R'ydi, Roberto'nun, Ricardo'nun, Raúl'un, Ramón'un, Ra-

miro'nun R'si, hiçbiri işime yaramazdı. Telefonu başka bir isme kayıtlı olabilirdi, kirada oturuyorsa ev sahibinin adına örneğin; gerçi kendi evi, atölyesi olmadığına da ihtimal vermiyordum pek; koleksiyoncular ona iyi para veriyordu, kuşkusuz sahtecilik de yapıyor, denetimin pek sıkı olmadığı bir kilisede aslı kopyayla değiştiriyor, saf taşra müzelerine orijinal niyetine satıyordu; adamın düzenbazın, ahlaksızın teki olduğuna karar vermiştim çoktan, benim düşüncemde ve hayalimde öyleydi. İkinci soyadıyla kayıtlı da olabilirdi rehberde; bazı insanlar gereksiz yere rahatsız edilmemek için bu yola başvurur; Custardoy çalışırken telefon sesine tahammülü olmasa gerekti; muhtelemen elinin ayarı, konsantrasyonu bozuluyordu, fırçayı yanlış sürüyor, belki sinirden tuvali yırtıyor, resim lekeleniyordu; o bir sanat adamıydı, ikinci soyadı neydi kim bilir, herhalde Luisa bile bilmiyordu. Yine de danışmayı aradım, Mayor Caddesi'nde kayıtlı bir Custardoy var mı diye sordum, yoktu, sadece Embajadores'teki Custardoy vardı. Bunun üzerine kalkıp Mayor Caddesi'ne gittim; Bailén'den sonraki, Cuesta de la Vega'nın başlangıcıyla ona bitişik, Atenas adı verilen, çok eskiden bir kere arabayla içinden geçmiş olmanın dışında bilmediğim parktan önceki bölümüne; şansım yaver gitti, sadece iki apartman vardı, biri yakındaki belediyeye aitti, geriye bir tek bina, 81 numara kalıyordu. Kapı zillerinde isim yazmıyordu, sadece kat numaraları vardı, dört kat, bir de zemin. Aşağı yukarı öğle yemeği saatiydi –iyi hesaplayamamıştım– devasa oymalı ahşap kapı kapalıydı; dolayısıyla bir daha geldiğimde başvurabileceğim bir kapıcı olup olmadığını da öğrenemedim. Bir-iki zile basıp Custardoy'u sormayı düşündüm, ama tesadüfen doğru zile basar, karşıma da sahteciliğinin beklenmedik bir anda yarıda kesilmesinden ötürü öfkeli bir Custardoy çıkarsa bir şey uydurmak zorunda kalacaktım; telgraf getirdiğimi söyler, sonra da kapı açılınca yukarı çıkmazdım; postacılar teklifsiz ve anlaşılmazdır, Custardoy bir süre bekler, lanet okur, sonra hemen unutup sahte sanatına dönerdi. Zillerden birine rasgele bastım, cevap veren olmadı. İkinciyi denedim, bir süre sonra bir kadın sesi duyuldu.

"Don Esteban Custardoy'u aramıştım," dedim.

"Kim dediniz?" Kuşkusuz yaşlıca bir hanımdı.

"Cus-tar-doy," diye tane tane heceledim. "Don Es-te-ban."

"Hayır, burası değil."

"Yanlış zile bastım herhalde. Rica etsem hangi kat olduğunu söyleyebilir misiniz hanımefendi? Telgraf getirdim de."

"Bana telgraf mı getirdiniz? Kimden? Bize telgraf gelmez ki."

"Size değil hanımefendi." Bir yere varamayacağımı anladım. "Komşunuza, Bay Custardoy'a. Hangi kat acaba, söyler misiniz lütfen?"

"Burası mı? İkinci kat, sağ taraf," diye cevap verdi. "Ama burada Bujaraloz diye biri yok, yanlış geldiniz." Bu interfonlarda ses her zaman çok kötü çıkar, ama o kadın ayrıca Aragonlu ve sağır olsa gerekti, Goya gibi; yoksa Zaragoza'nın pek ünlü olmayan köyü Bujaraloz böylesine rahat çıkmazdı ağzından. Vazgeçip özür dileyerek teşekkür ettim.

Üçüncü bir zile basmaya cesaret edebildim, cevap alamadım; Madrid'de herkes öğle yemeğini dışarıda yiyor. Dördüncü bir zil denedim, anında yine bir kadın sesi duyuldu, bu daha genç ve yüreklendiriciydi.

"Esteban Buscató mu?" dedi. Söylediği soyadı eski bir basketçinin soyadıydı, herhalde meraklıydı. "Hayır, tanımıyorum, burada oturduğunu sanmıyorum." Arkadan bir hışırtı ve uzaktan deniz sesi geliyordu; sanki kulağıma bir denizkabuğu yapıştırmıştım ve civarda batmak üzere olan bir tekne vardı.

"Custardoy," diye tekrarladım. "Cus-tar-doy. Ressam kendisi, hangi katta oturuyor ya da atölyesi var, söyleyebilir miydiniz? Ressam.*"

"Biz boyacı filan çağırmadık."

"Hayır, ben değil hanımefendi," diye ısrar ettim ama umudum kalmamıştı. "Ben Bay Custardoy'a telgraf getirdim. Ressam olan o. Bu apartmanda bir ressam oturmuyor mu? Sanatçı, ressam, Goya gibi, tanıyor musunuz?"

"Evet, Goya'yı elbette tanıyorum. *Maja*'yı yapan." Biraz gücenmiş gibiydi. "Ama hiç olur mu, burada oturmuyor. Başka yerde de, bilmem duymadınız mı, öldü o."

Sahtecinin tuhaf soyadına içimden lanet okuyup vazgeçtim. Orada bu kadar uzun süre oyalanıp bütün zilleri çalmam doğru değildi; ya başka zaman gelip tekrar denerdim (ikişer ikişer, abartmamak gere-

* İspanyolcada ressam anlamındaki *pintor* aynı zamanda boyacı demektir. –ç.n.

kirdi) ya da eğer varsa kapıcıyı bulabileceğim bir saatte gelirdim. Ayrıca Custardoy'un evi ya da atölyeyi takma adla kiralamış ya da satın almış olabileceği geldi aklıma; bir sahteciye de öylesi yakışırdı; belki de gerçek adını kullanmıştı ama Custardoy takma addı. Bu iki durumun herhangi birinde apartmandakilerden bilgi edinemezdim.

Tupra'nın böyle kısmi bir fiyasko karşısında (doğru apartmanı bulduğum kesin sayılırdı, bu da az şey değildi, ama kat ve daireyi öğrenip doğrulamam gerekiyordu) erkenden evimin karşısına –yani Luisa'nın evinin karşısına– dikilmekte sakınca görmeyeceğinin farkındaydım; orada Luisa'nın çıkmasını bekler ve takip ederdi, kaç kere gerekiyorsa o kadar kere; sonunda mutlaka o civara gidecekti, Kraliyet Sarayı ve hilkat garibesi katedralin, Cuesta de la Vega'nın, Atenas Parkı'nın, Sabatini Bahçeleri'nin, Campo del Moro'nun, viyadüğün, Vistillas Parkı'nın ya da parktan geriye ne kaldıysa onun yakınına; belediyeyle Kilise'nin parkı düzleyerek araziden kazanç sağlamak amacıyla oraya piskoposluk ofisleri ya da yarı dinsel lojmanlar veya park yeri ya da buna benzer bir şey yapmayı planladığını okumuştum; eninde sonunda III. Carlos'un Madrid'iyle birleşen Habsburg'ların Madrid'ine gidecek ve o ya da bir başka apartmanın kapısının önüne gelecekti. Ama ben bunu yapmakta sakınca görüyordum. Luisa'yı gizlice takip etmek bana kötü, hatta korkunç gelmekle kalmıyor, daha da önemlisi görülmekten korkuyordum, o zaman bütün planlarım suya düşerdi; Luisa tetikte olur, mutlaka kızar ve hayatının herhangi bir bölümüne ya da köşesine burnumu sokmamı yasaklardı, ben de bu durumda Custardoy'la konuşmaya, onu etkilemeye çalışırsam, Luisa sonuçtan ya da değişiklikten beni sorumlu tutardı; arzuladığım ayrılık ya da düzenbazın kendini geri çekmesi yüzünden beni suçlardı, kız kardeşinin kehanetine uygun şekilde benimle selamı bile keserdi, temelli olmasa da uzun bir süreliğine. Benim müdahale ettiğimden şüphelenmeden ya da mümkün olduğunca az şüpheleneceği şekilde kurtarmam gerekiyordu onu. Biraz da olsa mutlaka şüphelenecekti, benim de o sırada Madrid'de bulunmam yüzünden; tam ben ortaya çıktığımda ya da kısa bir süre sonra sevgilisi sahneyi terk edecekti, tesadüfün bu kadarı olmazdı; benim parmağım olduğunu hissedecekti içten içe. Ama işimi iyi yaparsam, Luisa'ya açık etmezsem, bu hissinin bir kanıtı olmayacaktı, hatta bir ipucu bile olmayacaktı; bu tür

ipuçları da zaten çabucak gücünü yitirir, şüphe ve kuruntu torbasına girerler.

Sonraki birkaç gün boyunca çocukları her fırsatta görmeye gittim, bazen dışarı çıkardım; onları alıp bırakırken bir-iki defasında Luisa'yla, ama çoğunda sadece Polonyalı bakıcıyla karşılaştım. İlk gece yaptığım gibi oyalanmaktan kaçındım; Luisa'ya morarmış gözüyle ilgili daha fazla soru sormaktan kaçındım; sadece yan çizerek, tarafsızca yorumlara cesaret edebildim: "Gözün iyileşmiş biraz, daha dikkatli ol." Bir gün yalnız görüşmek, yemeğe çıkıp rahat rahat sohbet etmek konusunda da ısrar etmedim; o gidişimde Luisa'yı pek görmemem, onu bulaştığı tekinsiz ilişkiden koparıp almam daha iyi olacaktı; her ne kadar kendisi bu ilişkiyi öyle görmese, hatta daha beteri, bu tekinsizliği cazip bulsa da. Benim ısrar etmeyişimi tuhaf bulacak olursa centilmence, "Senin vaktin daha kısıtlı. Ben burada geçiciyim, neredeyse turistim. İnisiyatifi sana bırakmayı daha doğru buldum. Ayrıca sık sık babama gidiyorum, babam iyi değil. Sana selam söylüyor, seni soruyor," diyebilirdim pekâlâ. Kısacası uzaklaşmaya, gerçekten tesadüfi olmadıkça Luisa'yla karşılaşmamaya, fazla görünür olmamaya, sürekli karşısına çıkmamaya çalıştım; oysa Madrid'e gelir gelmez beklenmedik, somut, acil ve hayati biçimde o görevi üstlenmesem içimden öylesi gelirdi, öyle yapardım. Böylesine ölçülü bir mesafeyi korumak benim için kolay değildi; özellikle ilk hafta boyunca Luisa'nın beni göremediğine hayıflanmadığı --daha da kırıcı olanı– Londra'daki hayatımı ve benim orada nasıl biri olduğumu, kiminle görüştüğümü, yüzeysel de olsa başka birine dönüşüp dönüşmediğimi, telefonda pek az bahsettiğim, hatta ara sıra sorduğu, laf olsun diye, kibarlıktan sormuş olsa da sonuçta sorduğu sorulara kaçamak cevaplar verdiğim yeni işimi merak etmediği izlenimini edindiğim için. Şimdi herhangi türden herhangi bir soru sormuyor, sorma fırsatı aramıyordu; ilk hafta boyunca ondan hiçbir teklif gelmedi, ne görüşmek, ne buluşmak, ne öğle yemeğine çıkmak, ne de akşamüzeri Guillermo'yla Marina'yı sinemadan, Retiro'dan ya da başka bir yerden eve götürdüğümde akşam yemeğine, bir kadeh bir şey içmeye kalmam için. Sanki zihninde Custardoy'la ilişkisi dışında herhangi bir şeye yer yoktu ya da ben zihnini tamamen bu konunun kapladığını tahmin ediyordum, başka ne olabilirdi? Çok dalgın, kafası meşgul görünü-

yordu. Ama heyecan ya da coşkudan kaynaklanan bir şey değildi. Basit bir kaygı ya da sıkıntının meşguliyeti de değildi; daha ziyade bir şeyleri anlamaya, çözmeye çalışan birinin dalgınlığı gibiydi.

Babamı, ağabeylerimi ve bir-iki arkadaşımı gördüm gerçekten de; ayrıca sahafları dolaştım, gezindim. Sahafların birinden Sir Peter'a bir hediye aldım; İç Savaş dönemine ait propaganda afişlerinin derlendiği koca bir kitap; onun ülkesinde "*careless talk*", "pervasız sohbet" adı verilmiş olan konunun işlendiği afişler de vardı; uyarılar çok benzerdi; ben daha önce de bu konuda İspanyolca afişler gördüğümü hatırlar gibi olmuştum, o hatırlamıyordu; İngiliz afişlerinden daha önceki bir tarihte basılmış olan bu afişleri görmek hoşuna gidecekti, onun da, Bayan Berry'nin de. Döner dönmez mutlaka onu ziyarete gitmeliydim. Ayrıca o semte, Custardoy'un semtine tekrar gittim, bir sabah Mayor Caddesi'ndeki evinin ya da atölyesinin karşı kaldırımında durup baktım. Kapı yine kapalıydı, yani apartmanın kapıcısı yoktu belki ya da çalışma saatleri azdı, keyfiydi veya tuhaftı. Sonunda her halükârda, kapıcıyla karşılaşsam bile Custardoy'u sormamaya karar vermiştim; beni kimsenin görmemesi, tanımaması, hele Custardoy'la bağlantılandırmaması daha iyi olacaktı. Sahteci kopyacıyla açık açık ilgilendiğim takdirde, daha sonra aramızda neler geçtiğine bağlı olarak savunmasız durumda kalabilirdim; iki erkek yüzleştiğinde, dahası, tartıştığında, biri diğerinden bir şey koparmaya, talep etmeye, onu mecbur etmeye, ikna etmeye, vazgeçirmeye ya da kovalamaya kalkıştığında neler olacağını kimse bilemez. Korkunç Almudena'nın kaldırımından yukarı, balkonlara baktım; şansım mütliş yaver gider de ben bakarken Custardoy balkonuna çıkar diye tuhaf bir umuda kapılmıştım; onu atkuyruğundan ve Cristina'nın gönülsüz tarifinden tanırdım; o zaman daha fazla bir çaba göstermeme, araştırmama gerek kalmaz, hangi katta yaşadığını ya da çalıştığını öğrenmiş olurdum. İlk üç katta balkon, dördüncü katta sadece pencere vardı; çatı penceresine benziyorlardı biraz. Devasa giriş kapısının tam üzerindeki balkonlar ince sütunlu ve taştandı; üstteki iki katın balkonlarıysa işlemeli ferforje parmaklıklıydı; hepsinde panjur vardı ve panjurlar açıktı; bütün katlarda birilerinin yaşadığına, kimsenin seyahatte olmadığına ve Custardoy'un şehirde olduğuna işaret ediyordu. Tek tek her balkona ve her pencereye baktım; bir yandan aralarından birinin

ardında Luisa'yla Custardoy'un buluşup yattığını, gülüşüp konuştuğunu, birbirlerine o günü nasıl geçirdiklerini anlattıklarını, belki tartıştıklarını ve Custardoy'un Luisa'nın yanağına bir tokat veya gözüne bir yumruk attığını kabullenmeye çalışıyordum – ama hayal etmeye değil, bu bana tatsız ve gereksiz geliyordu. Adam asabi biri olsa gerekti, ama belki de değildi, belki soğukkanlıydı ve hesaplı davranıyor, onu şimdiden uyarmayı, neler yapabileceğini, nereye kadar gidebileceğini hatırlatmayı amaçlıyordu. Karım belki karşımdaki şu oymalı kapıdan bazı geceler korku ve heyecandan tir tir titreyerek, hem dehşet içinde, hem tutsak olarak çıkıyordu. Hayır, hoşuma gitmiyordu bu herif, hakkında bildiklerim ve hayal ettiklerim hoşuma gitmiyordu.

Sabahları kahvaltıdan hemen sonra, başka hiçbir şey yapmadan Prado Müzesi'ne gitmeyi de âdet edindim; kaldığım otelden bir sokak ötedeydi. Müzenin tadını çıkarmanın ve uzun zamandır ziyaret etmemiş olmamın yanı sıra, baldızım Cristina'nm Custardoy'la ilgili bir cümlesi de aklımdaydı: "... ara sıra Prado'daki tablolardan sipariş alıyormuş, saatlerce orada resimleri inceliyor, kopya ediyormuş". Bu yüzden de, müzeye ilk gittiğim gün herhangi bir resme bakmadan önce tek tek her katı bir uçtan diğerine dolaşarak çalışmakta olan kopyacılara baktım; elli yaşlarında, atkuyruklu, saçı arkaya doğru taranmış, kendisi tarafından seçilmemiş güzel, ortalama ya da çirkin bir resmin karşısında saatlerini geçirmeye hazır birini arıyordum. Söylemeye gerek yok, bu özelliklere sahip kimseyi göremedim; zaten kopyacıların çoğu oldukça genç kadınlardı, ama Güzel Sanatlar öğrencisi olacak kadar genç olmayanlar da vardı aralarında. Belki kopyacılık da sanat eserleri restorasyonu gibi kadın nüfusunun benimsediği, iyi yaptığı mesleklerden biriydi. İkinci gün de buna benzer birini göremedim. Yine önceki gibi, ama inancım ya da batıl inancım zayıflamış olarak bütün müzeyi dolaştım; kopyacılık o kadar yavaş ilerleyen bir iş ki, büyük ihtimalle bir gün önceki kişilerin aynıları işlerine devam ediyorlardı, bana öyle geldi; Custardoy'un o sırada, tam benim orada hazır ve tetikte bulunduğum gün kopyalarından ya da sahte tablolarından birine başlaması olağanüstü bir tesadüf olurdu. Bununla birlikte daha sonraki ziyaretlerimde edindiğim âdeti sürdürdüm; her şeyden önce mutlaka bütün salonları hızla dolaşıyor, çoğu önlerinde şö-

valeleriyle oturmuş, bazıları ayakta, karşılarındaki, var olan, genellikle yüzyıllar önce daha iyi yapılmış resmin aynısını yapmaya çalışan –ve sayıları pek fazla olmayan– kişilere uzun uzun bakıyordum.

Beşinci gün, şehirdeki eski arkadaşlarımla birlikte görece çılgın bir gecenin ardından çok geç saatte kalktım ve Prado'ya saat bir civarında, her zamankinden iki saat kadar sonra gidebildim. Yıllardır görmediğim İtalyan ressamlar salonlarını gezmek istiyordum; müze sorumlularının ikide bir her şeyin yerini değiştirmek gibi gülünç bir saplantıları olduğundan –sanki süpermarket yönetiyorlardı– ve aradığım resimlerin halihazırdaki yerini bulmamın zaman alacağını öngördüğümden, önceki müze taramasından ve kopyacı incelemesinden vazgeçtim. İşte orada, o zaman, alt kattaki geniş ve uzun salonlardan birinde, kopya yapmayan, ama bir resmin önünde oldukça iri, yine de tek elle tutabileceği büyüklükte bir deftere not alan ya da kurşunkalemle eskiz yapan, saçı kısa korsan ya da boğa güreşçisi kuyruklu bir adam gördüm. Adam ayakta, yağlıboya tabloya oldukça yakın duruyordu; dolayısıyla bana ve yanı başında durmayan ya da görüşüne mani olmaya karar vermeyen herhangi birine de sırtı dönüktü. Aslında her ikisini de yapmaya hakkım var sayılırdı; günümüzde kaba turistler –ki gereksiz bir tekrar da sayılabilir– ve herhangi bir şehrin kaba sakinleri sabırsızlıkla, fütursuzca bir resimle bakanın arasına giriveriyor; hatta söz konusu kişiye alenen dirsek atıp uzaklaştırarak yerine geçiyorlar; Tupra'nın dediği gibi dünya böyle oldu artık, terbiye kalmadı, bilhassa İspanya'da, gerçi aslında neredeyse bütün dünyada. Ama ben biraz uzakta durdum; tek amacım da terbiyesizlik etmemek değildi. Başlangıçta adamı arkadan inceledim, ama sağında yer yoktu, sadece bir kordonla yan duvar vardı; resmin solunda ise yüksek bir kapı, onun solunda da bir başka resim vardı (ikisinden başka resmin asılı olmadığı bir dip duvardı); ben de temkinli hareket ederek o tarafa doğru kaydım; onun görüş alanına girmeden ya da mümkün olduğunca az girerek profilini görmeye çalışıyordum. Beni görmesinden korkmama hiç gerek olmadığını hemen anladım; adam tamamen resme ve eskiz defterine yoğunlaşmıştı; gözleri ikisi arasında hızla gidip geliyor, başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu; turist güruhlarının kesintisiz gidiş gelişleri bile dikkatini dağıtmıyordu; o salondaki turistlerin çoğu İtalyandı (eski hemşerilerinin eserlerini izlemeye

gelmişlerdi) ve ilginçtir, adamın olduğu yere üşüşüp onu rahatsız ederek baktığı resme bakmaya kalkmıyorlardı; aksine, onun tamamen işine yoğunlaşmış, harıl harıl çalıştığını görünce, yağlıboya tablonun önünde durmadan uzaktan geçiyorlardı; sanki o kıpırtısız ve gergin şahsiyetten çekiniyorlardı, tabloyu geçici olarak onun tekeline bırakmaya razıydılar. Bıyığı ve aşırı olmamakla birlikte normalden daha uzun favorileri olduğunu gördüm; belki de favorilerinin dikkat çekmesinin nedeni, saçı düz, sarımsı ve görünürde ak düşmemiş olduğu halde favorilerinin kıvırcık, çok daha koyu renk, neredeyse siyah, ama beyaz kırçıllı olmasıydı; sanki yaşlılık işe yanlardan başlamış, açık renk kubbeyi daha sonraya bırakmıştı. Oldukça uzun boylu ve inceydi; bel çevresinde belki hafif bir bira şişkinliği vardı, ama uyandırdığı genel izlenim zayıf ve kemikli bir adam izlenimiydi; elmacıkkemikleriyle geniş alnının görebildiğim kadarı da bu izlenimi pekiştiriyordu; keza hareketli, hızlı, profesyonel bir piyanisti çağrıştıran uzun ve güçlü parmaklı sağ eli de; parmakları aslında korku uyandıran piyano tuşları gibiydi.

Ona karşıdan bakamadığım, dolayısıyla gözlerini, dudaklarını, dişlerini ve yüz ifadesini göremediğim için (burnunu profilden görüyordum ama) onu yorumlamam da imkânsızdı; yani adsız binada onca ünlü ya da bilmedik yüzü yorumladığım şekilde; onları ister şahsen göreyim, ister videoda, neredeyse her zaman konuşmalarını da duyuyordum ayrıca. Görebildiğim kadarıyla (onunkinden yüksek kapıyla ayrılan resmi incelermiş gibi yaparak aradaki mesafeye sığınıp onunla aynı hizada durmaya cesaret edebildiğimde en iyi görebildiğim sol tarafıydı) her şeyi Cristina'nın üşengeç, ama sonuçta ayrıntılı Custardoy tasviriyle uyumluydu ya da aykırı düşen bir yanı yoktu. Tipini konuşmamızın sonunda, Cristina artık sıkılmışken, telefonu kapatmak için sabırsızlanırken sormuştum. "Ne bileyim," demişti, "kemikli ya da safi sinirden oluşan bir tip, uzun burunlu, çingene şarkıcılarınki gibi, Ketama'yı bilir misin?" Flamenkomsu müzik yapan bir gruptu galiba. "Siyah, garip gözleri var; tuhaflığını tarif edemeyeceğim, ama kendine has, tuhaf gözler, bana sorarsan hoş da değil. Bazen bıyık bırakır, bazen bıyıksızdır, bir tıraş edip bir uzatır gibi, yani ben bıyıklı da gördüm, bıyıksız da." "Başka? Biraz daha tarif etsene," diye ısrar etmiştim ben, Tupra, Mulyran, Rendel ya da Pérez Nuix'in se-

anslarda bana ısrar ettiği gibi; biri diğerlerinden daha ısrarlıydı. "Başka bir şey yok. Bilemiyorum. Unutma ki ben onu sadece uzaktan tanıyorum. Yıllar boyunca orada burada gördüm sadece, kim olduğunu biliyorum, bir de başka birçok insan gibi onun da hakkında bir şeyler duydum (yani Luisa'yla birlikte oluncaya kadar, şimdi daha çok şey öğrendim). Ama hiç tanışmadık hatırladığım kadarıyla, hiçbir zaman çok yakından görmedim, konuşmadım da onunla." "Dikkatini çeken bir şeyler daha vardır mutlaka," diye ısrar etmiştim; sıkıştırınca neredeyse her zaman o bir şeylerin ortaya çıktığını bilerek. "Söylediğim gibi her zaman kravatlıdır, sanki atkuyruğuyla bazen gördüğüm o yarı uzamış bıyığın verdiği bohem havayı telafi etmek ister gibi; bir tezat yani, orijinallik. Kıyafetleri çok düzgündür, klasiktir, zarif olmaya çalışıyor sanıyorum, ama o kadar başarılı değil. Belki de o şehvet akan suratıyla bu pek mümkün değil; nasıl açıklayabilirim bilmiyorum, etrafa cinsellik yayan suratlardan, çok abartılı; belki süksesinin bir nedeni de budur, adam buram buram cinsellik kokuyor. Daha uzaktan gördüğünde derdini anlıyorsun. En azından kadınlar anlıyor. Yüzsüzce bakar kadınlara, ölçüp biçer. Bir çırpıda tepeden tırnağa inceler, göğüslere, popoya, oturuyorsa bacaklarına açık açık diker gözünü. Yıllar önce Chicote'de, Cock'ta içeri giren kadınları bu şekilde süzdüğünü çok gördüm; uzaktan beni de böyle incelediği olmuştur; yanında bir erkek olup olmadığına aldırmaz. Beni pek cazip bulmadı herhalde ya da tarzının bana uymadığını anladı, hiçbir yerde bana yanaşmadı. Ranz'ın dediğine bakılırsa birinin avlanıp avlanamayacağını hemen anlarmış, kadına dişini mi geçirmek istediğini yoksa ilgilenmediğini mi anlaması daha da hızlı olurmuş." Duruma bakılırsa Luisa'nın avlanabileceğini daha ilk bakışta anlayıp onu değerlendirdiğini düşünmek canımı sıkmıştı. Ardından elimde olmadan acaba ikimiz birlikteyken onunla karşılaşmış olsa aynı şeyi algılar mıydı diye düşünmüştüm. Daha sonra kafamdan geçen şey daha beterdi: Ben evden ayrılıp Londra'ya gitmeden, biz ayrılmadan önce tanışmış olmaları da mümkündü. Daha fazlasını düşünmeye dayanamamış, o noktada kesmiştim.

Prado'da gördüğüm adamda bunların hiçbirini göremiyordum; cinsel açgözlülüğünü kastediyorum; oysa bakışlarını diktiği resimde bir kadın, bir anne vardı. Belki herhangi bir sanatsal, resimsel, hatta

teknik değerlendirmeden önce onu da tepeden tırnağa süzmüştü. Kadının üç küçük çocuğuyla resmedilmiş olması itmişti belki onu; öyle olmak zorunda da değildi ama; adam gerçekten Custardoy'sa, belli ki Luisa'dan hoşlanıyordu, Luisa da anneydi, iki çocuğu vardı. (Elbette resimdeki kadın güzellikten pek nasibini almamış anaç bir kadındı, oysa Luisa incecikti, benim gözümde güzel ve gençti, başkalarına nasıl göründüğünü artık bilmiyorum.) Ama adamın üzerinde ceket, kravat, ayaklarında bağcıklı siyah ayakkabı olduğunu daha ilk bakışta fark etmiştim. Ayakkabıları Grenson ya da Edward Green yapımı değildi muhtemelen, ama ağırbaşlı ve zevkli ayakkabılardı; kalın ve lastik tabanlı değildiler; giyimine aşırı klasik olması dışında söyleyecek sözüm yoktu. Buna karşılık, yıllardır her yaştan erkeklerde yaygın olmakla, en azından ender rastlanmamakla birlikte, atkuyruğu klasik değildi (zaten yaş artık hiçbir konuda sınır teşkil etmiyor, modayla ve özentiyle mücadelesinde çoktan yenildi). Atkuyruğu ona bıçkın bir hava veriyordu, eğer gördüğüm adam Custardoy'sa Cristina o sıfatı çok yerinde kullanmıştı.

Beni görmemesi için hep temkinli bir mesafeyi koruyarak hareket ederken, bir ara başta yanılmamış olduğumu gördüm: Resimdeki dört figürün eskizlerini yapıyor, bir yandan da not alıyordu, her iki işi de son derece süratli yapıyordu. Adam Custardoy'sa resmin kopyası ona sipariş edilmiş olabilirdi; ilk incelemelerini yapıyordu belki. Ya da işinde söylendiği kadar iyiyse, şövalesi ve fırçasıyla saatler, günler boyunca resmin karşısında çalışması gerekmiyor, resmi kavrayıp ezberlemesi (fotoğrafik belleği olabilirdi) ve atölyesinde iyi bir röprodüksiyonla çalışması yeterli oluyordu; doğruyu söylemek gerekirse resim kopyalama, hele resim sahteciliği teknikleri konusunda hiçbir bilgim yok (bu sefer bir sahtecilik söz konusu olamazdı, Prado'daki resmin orijinal olmadığına kimse inanmazdı).

Her şeye rağmen adamın yakınında çok fazla zaman geçirmek istemedim; gölgesi gibi peşinde dolaştığım süre uzadıkça adamın dönmesi ya da başını sola doğru çevirmesi ve beni görmesi ihtimali de artıyordu; gerçi beni tanıması ya da Luisa'nın göstermiş olabileceği fotoğraflardan hatırlaması ihtimali de yoktu; hatta beni de, fotoğrafımı da hiç görmemiş olabilirdi. Ben de bu yüzden biraz uzaklaşıp bir başka resme, Lorenzo Lotto'nun *Micer Marsilio Cassoti ve Eşi* adlı tab-

losuna bakıyor, sonra tekrar ona yaklaşıyordum; ansızın çekip gitmesinden, izini kaybetmekten korkuyordum; sonra biraz daha uzaklaşıyor, Volterra'nın *Centilmen Portresi*'ne bir göz atıyordum, ama gözüm hemen atkuyruklu adama kayıyordu; onu birkaç saniyeden fazla gözden kaybetmeye korkuyordum; tekrar uzaklaşıp Yáñez de la Almedina'nın kırmızılı-mavili, uzun kılıcını işkenceye koşulduğu tekerleğe dayamış *Azize Catalina*'sına bakıyordum; bu resim beni oyalıyordu, o kadar ki, yarım dakika seyrettikten sonra telaşa kapılıp neredeyse koşarak anneyle çocuklarının resminin olduğu yere dönüyordum. Bu gidip gelmeler, beklemeler sırasında resmi de inceleme fırsatı buldum: Orta boy bir tabloydu, tahminimce eni bir metre, boyu da bir metreden biraz fazlaydı; bir aile portresiydi, açıklamada yazdığına göre *San Segundo Kontesi Camilla Gonzaga ve oğulları*; ressamı Parmigianino'ydu, yine okuduğuma göre gerçek soyadı Mazzola'ymış; çocukluk yıllarımdan hatırladığım, Di Stéfano ve Gento'nun Real Madrid'iyle karşılaşan ünlü bir futbolcuyla aynı soyadını taşıyordu; futbolcu yanılmıyorsam Inter Milan'da forvetti. Gürbüz kontes siyaha yakın çok koyu renk fon üzerine resmedilmişti; iyi giyimliydi, mücevherleri abartılı değildi; sağ elinde etrafı çocuklarla çevriliyken biraz yersiz görünen kakmalı, yaldızlı bir kadeh tutuyordu; belki de elindeki kadeh değil, belindeki kordonun iri ponponuydu. Şişmancaydı, belki o kadar da değil, (en azından yapılı bir kadındı), yüz ifadesi dalgındı, canlı değildi; oysa bakışlarında sakin, neredeyse kayıtsız bir kararlılık vardı. Gözleri durgun, neredeyse patlaktı, kaşları fazlasıyla ince, kalemle çizilmiş gibiydi, dudakları ince sayılırdı ve kesinlikle çekici değildi; belki en güzel yanı parlak, pembe, tamamen kırışıksız teniydi; yanakları gerginlikten çatlayacak gibiydi. En şaşırtıcı yanı, açıklamaya göre adları Troilo, Ippolito ve Federico olan oğullarına karşı tamamen kayıtsız oluşuydu; onlarla kesinlikle ilgilenmiyor, bakmıyor, okşamıyordu, sağında duran oğlunun eli kendi kıpırtısız sol elinin yanı başında durduğu halde tutmamıştı onu. Kontes daha küçük boyutlu dalgın heykellerle çevrili, afallamış bir heykel gibiydi; işin ilginç yanı, ikisi annenin belindeki kordona tutunmuş olmakla birlikte akılları başka yerde olan çocukların da anneleriyle hiç ilgilenmemeleriydi. Dört figürün her biri farklı bir yöne ve resmin dışındaki bir şeye bakıyorlardı; sanki anne çocuklarından, ço-

cuklar da annelerinden ve kardeşlerinden çok resmin dışındaki birileriyle ya da nesnelerle ilgiliydiler. Soldaki büyük oğlan aralarında en çirkin olanıydı, yetiştirme yurdundan bir yetime benziyordu, hem saçının kısacık çirkin kesimi, hem de somurtkan ifadesi yüzünden; en küçükleri de pek mutlu ve sevecen görünmüyordu, savunmasız bir hali vardı, annesinin belindeki kordonu refleksle ya da alışkanlıkla çekiverecek gibiydi; en sağdaki, hem en güzel yüzlü hem de bakışları en uyanık olan oğlan gruba tamamen yabancıydı sanki; hem gruptan hem de küçük, edilgen yaşından bir an önce uzaklaşmak ister gibiydi.

İzlenebilecek ya da hayal edilebilecek tek bakış kontesinkiydi; solunda, ikisini birbirinden daha da uzaklaştıran uzun kapının ötesinde (o ayki yerleştirmenin sonucunda ortaya çıkan bir tesadüf) kocasının portresi asılıydı; kontesin hiç de sıcak bakmayan, belki hayal kırıklığı ya da acı hatıralar ifade eden gözleri ona çevriliydi: "Ayrı portreler yaptırmışlar," diye düşündüm, "koca ve baba tek başına bir yanda, karısı ve anne çocuklarıyla diğer yanda; iki ayrı tablo, ortaklaşa tek bir ailevi alan yerine birbirleriyle bağlantısız ya da uzak iki ayrı alan; aşağı yukarı benim Londra'da tek başıma, Luisa'nınsa Madrid'de Guillermo ve Marina'yla birlikte olduğu gibi; ne var ki Luisa çocuklarımızla, çocuklar da onunla ilgili, en azından şimdiye kadar hep öyle oldu; eğer Custardoy denen adam onları birbirinden uzaklaştırırsa yazık olur; kadınlarda bazen görülen bir durumdur, ansızın gönlünü çelmekte oldukları yeni erkekten ya da kaybetmekte oldukları eski ve sevdikleri erkekten başkasını göremez, düşünemez olurlar; zaman zaman çocuklarının önüne koyabildikleri, geçici olarak onları ikinci plana itebilen tek şey budur; bu kontes de resmin, belki zamanının da dışında olan askere dikmiş olabilirdi gözlerini ve bu yüzden Troilo, Ippolito ve Federico'yu ihmal ediyordu; onlarsa annelerinin kendileriyle neredeyse hiç ilgilenmemesine, yanlarında olmayan kocasına takıntılı halde yaşamasına alışmışlardı; kontes artık belki çocuklarını sadece bir zincir, bir engel, bir mani gibi görüyordu; Luisa'nın başına asla böyle bir şey gelebileceğini sanmıyorum, gerçi bugünlerde Polonyalı bakıcıyla çok sık karşılaştım, bir anlamı olsa gerek ya da olabilir. Luisa'nın her ne kadar yanlarında olmasam da bana takıntılı yaşamadığı aşikâr. Herhalde sebebi benden kaynaklanıyordu, ama beni kendi zamanından ve çocukların zamanından dışlayan oydu."

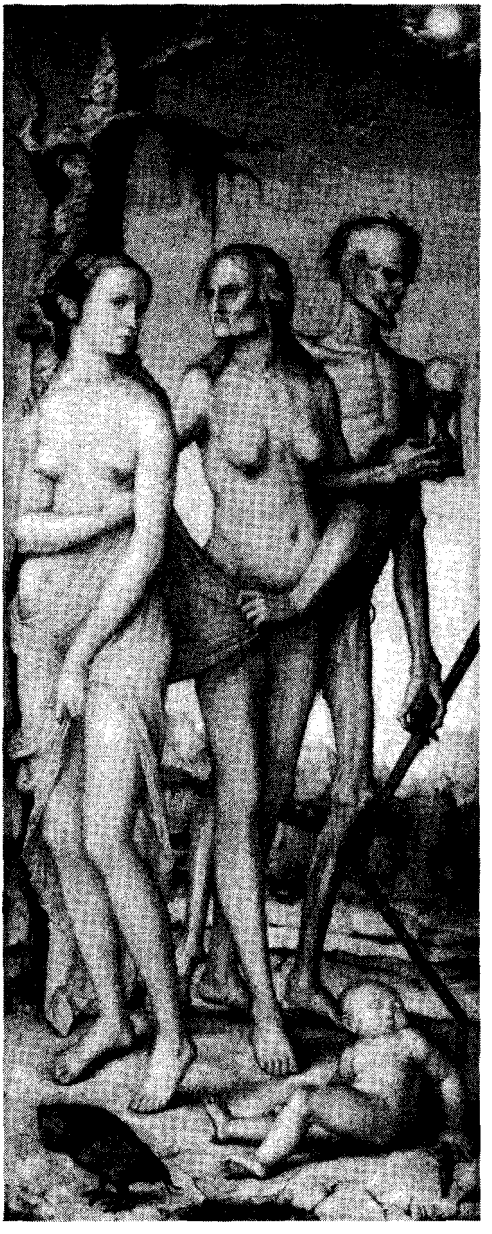

"*San Secondo Kontu Pier Maria Rossi*. 1533-35" diye belirtiliyordu açıklama yazısında, ardından hakkında bilgi veriliyordu: "Pier Maria Rossi (1504-1547), Fransa kralı I. François, I. Cosimo de Medici ve V. Karl'ın hizmetinde bulunmuş çok parlak bir askerdi" ("Paralı asker yani," diye düşündüm, "şimdi bir bakıma ben de öyle sayılırım"). "Portresi yapıldığında imparatorluk güçleri için çarpışıyordu, 'IMPERIO' kelimesinin ve çok sayıdaki klasik alıntının açıklaması budur." Kontun gri-mavi gözleri karısınınkinden de soğuk bakışlı, neredeyse aşağılayıcı, neredeyse çeliğimsi ve neredeyse zalimdi, ama karısının bakışlarının ona yöneldiğini kolaylıkla hayal etsek de, kontun bakışlarının kontese yöneldiğini hayal etmek daha zordu. ("Bu adam *Şövalye Zulüm* olabilirdi" diye düşündüm). Uzun sakal ve bıyığı onu yaşlı gösteriyor (portresi yapıldığında otuz yaşlarında olsa gerekti), ilk bakışta yakışıklı mı, yoksa sadece havalı ve sert bir adam mı olduğunu anlamayı zorlaştırıyordu; ne var ki sonra öyle (hem yakışıklı, hem havalı, hem sert) olduğu kesinlikle anlaşılıyordu. Soylu bir çizgiye sahip burnu oldukça iriydi, benim burnumdan daha büyüktü, ama Custardoy'unki kadar da büyük değildi, onunki ayrıca kemerliydi de. Azize Catalina ve Reresby gibi o da kılıç taşıyordu (kılıç solunda olduğuna göre solak değildi demek); ikisinden farklı olarak kılıcı kınındaydı, namlusu değil, sadece kabzası ve korkuluğu açıktaydı. Üzerinde kürklü şık bir kıyafet, sağında kasklı ve kılıçlı bir genç erkek, muhtemelen tanrı Mars heykeli vardı. Kontun elleri zarif, parmakları belki bir savaşçıya yakışmayacak kadar inceydi. Ama neredeyse en dikkat çekici yanı, teğel ya da iğneardı ya da adına ne deniyorsa öyle dikişli saldırgan kasık koruyucusuydu (resimlerdeki çoğu kasık koruyucu gibi hasır ya da sazdan değil, köseleden yapılmıştı herhalde); son derece görünürdü ve müstehcen biçimde yukarıya kalkıktı – daimi bir ereksiyon hatırlatıcısı; örneğin yine Prado Müzesi'nde sergilenen, her ikisi de Tiziano'nun eseri olan İmparator V. Karl ve II. Felipe'nin tam boy portrelerinde görünen kasık koruyucular gibi ölçülü ve mütevazı değildi katiyen. "Belki bu kont, bu asker, bu koca bana, giden ya da gitmiş olan erkeğe değil de, yeni gelen ya da gelmiş olan, üstelik kılıç taşıyan şiddet yanlısı erkeğe, Custardoy denen orospu çocuğuna denk düşüyor," diye düşündüm. "Belki bu durumda kadının bakışı bağlılık ve korku ifade ediyor, bu yüzden kadın felce uğramış, iradesiz gibi

görünüyor, her ikisi de, ister birlikte olsunlar, ister ayrı ayrı, fark etmez, o kadar güçlü ve hâkim duygulardır ki geçici olarak diğer herhangi bir duyguyu, çocuk sevgisi dahil bütün diğer duyguları iptal edebilirler. Tanrı vere de Luisa ona böyle bakmasa, ondan korkmasa, henüz bağlılık da hissetmese. Ama ben bunu, Luisa'nm ona nasıl baktığını hiçbir zaman bilemeyeceğim."

Bir kez daha bakışlarımı resimden ayırıp Custardoy'a veya Custardoy olabilecek adama çevirdim ve gördüm ki o da bakışlarını çevirmiş, benden yana bakıyordu; bir-iki saniye boyunca göz göze geldiğimizden emindim, ama o kadar kısa sürdü ki, ikimiz de karşımızdaki resmin bir bakıma diğer yarısı olan diğer resme, ben Pedro Maria Rossi'nin, o da Camilla Gonzaga ve ikisinin de çocukları olan Troilo, Ippolito ve Federico'nun portrelerine aynı anda bakmış olabilirdik; ben kendisini gördüğümden beri Custardoy en azından yedi dakikadır çeşitli kelimeler ve çizgiler karalamaktaydı ve kuşkusuz daha önce de oradaydı; tek bir resme bakmak için bu fazlasıyla uzun bir süredir. Bu iki saniye boyunca yüzünü nihayet cepheden görebildim; bende derhal müstehcen, sert ve soğuk bir çehre izlenimi uyandırdı; alnı genişti ya da saçları biraz açılmıştı, bıyığı seyrekti (ama favorileri gibi koyu renkti), burnu profilden olduğu kadar kemerli görünmüyordu doğal olarak (evet, gözümde anında televizyonda rastlamış olduğum uzun saçlı bir şarkıcı canlandı, herhalde Ketama denen grubun solistiydi), gözleri kapkara ve çok büyük, biraz ayrıktı, kirpikleri yok denecek kadar azdı; kirpiksizliği ve gözlerinin ayrıklığı gönlünü çeldiği ya da satın aldığı kadınlara ve belki rakibi olan erkeklere de müstehcen bakışlarını dayanılmaz ya da karşı konulmaz kılıyordu büyük ihtimalle. El gibi kavrayan gözlerdi ve bir gece ya da gündüz Luisa'nın yüzüne ve bedenine kenetlenip onu avlamışlardı. ("Siyah, garip gözleri var; tuhaflığını tarif edemeyeceğim, ama kendine has, tuhaf gözler, bana sorarsan hoş da değil," diye yetersiz bir tasvir yapmıştı Cristina.) Bu yüzden, bende yoğunlaşmasınlar, beni kavramasınlar diye kontun portresinden uzaklaştım, geriye doğru birkaç adım

attım ve bitişik salona geçtim; bu salon ötekinin solunda ve biraz daha yüksekteydi (üç-dört basamak çıktım sadece). Oradan yarım dakikada bir Custardoy ben fark etmeden kaçıp gitmesin diye göz atabilirdim, bu arada onun görüş alanına tekrar girme ihtimalini de azaltmış oluyordum. Yüzünü cepheden şimşek gibi görüp kaybettiğim o saniyeler boyunca bana şarkıcı dışında birini de hatırlattı; şahsen tanıdığım birini, ama kim olduğunu ya da gerçekten öyle biri olup olmadığını anlamaya zaman bulamadım.

Yandaki salonda Alman ressamlar çoğunluktaydı. Dürer'in ünlü *Otoportre*'siyle *Âdem*'i ve *Havva*'sı bu salondaydı. Ama benim gözlerim hemen küçüklüğümden beri birçok kez gördüğüm uzun ve dar bir tabloya kaydı; o zamanlar beni etkilemesi, bende merakla karışık bir korku uyandırması normaldi; Hans Baldung Grien'in *Yaşlar ve Ölüm*' üydü; o da yanındaki bir tabloyla, aynı şekil ve boyutlardaki *Harmoni* ya da *Üç Güzeller*'le ikili oluşturuyordu. İlk tabloda sağda duran Ölüm yaşlı bir kadını kolundan tutmuş ya da koluna girmiş, şiddet uygulamadan, acele etmeden onu çekmekte, yaşlı kadınsa diğer kolunu genç bir kadının omzuna atmış, sol eliyle de genç kadının ince giysisini çekiştirmekte, sanki onu sürüklemektedir. Ölümün sağ elinde kum saati vardır ("Kum saati gibi vücut" diye hatırladım), sol eliyle ise iki yerinden kırık (neredeyse gökgürültüsüz bir şimşeğe benzeyen) bir mızrağı gevşek bir şekilde tutmaktadır; mızrağın ucunda üçlünün ayaklarının dibinde uyuyan bir bebeğin eli durur; bebeğin gruba katılmasına daha çok zaman vardır belki, onların işlerine yabancıdır. Bebeğin solunda bir baykuş görülür; fonda neredeyse mehtapsı bir güneş, kasvetli, ıssız bir manzara ve harabeye dönüşmüş, yanan bir kule; havada kaçınılmaz haç asılıdır. Genç kadınla yaşlı kadın çok farklı yaşlarda aynı kişi mi, yoksa iki ayrı kişi mi diye çocukluğumdan beri merak etmişimdir; yani yaşlı kadın sonunda Ölüm'e yenilmek üzere kendi gençliğini yaşlılığa doğru mu çekiyordu; değilse konu daha tatsız ve vahimdi. Ama iki kadının fazlasıyla birbirlerine benzedikleri kesindi; mavi gözleri, burunları, etsiz dudakları, biraz sivri çeneleri, dalgalı uzun saçları, endamları, fazla iri olmayan, merkezkaç denebilecek göğüsleri, ayakları, bütün vücutları, hatta yüz ifadeleri benzerdi, en azından hiçbir zıtlıkları yoktu. Genç kadının alnı endişeyle ya da sıkıntıyla kırışmıştır, ama telaşlı ya da korkmuş gibi gö-

rünmez; eğer onu çekiştiren bir yabancıysa ya da annesi bile olsa bir başkasıysa, ifadesinin böyle olması normaldir. Mücadele etmez, karşı koymaz, omzundaki elden kurtulmaya çalışmaz, olsa olsa ince giysisini tamamen çekip almalarını engellemeye çalışır gibidir. Yaşlı kadınsa bütün dikkatini genç kadında yoğunlaştırmıştır, Ölüm' de değil; bakışlarında ciddiyet, anlayış, kararlılık ve merhamet okunur, katiyen kötü niyet yoktur; genç kadına (ya da kendi gençliğine), "Üzgünüm, ama başka çaresi yok," der gibidir (ya da "Haydi, yola devam etmek gerek, bak ben söylüyorum, ben yolun sonuna vardım"). Onu kolundan tutmuş olan Ölüm'le ilgilenmediği gibi ona direnmez, karşı koymaz da; geleceğinden çok geçmişine bakar, belki –havada asılı haçın ve alev alev yanan, top ateşine tutulmuş gibi ortasında bir delik açılmış cehennem kulesinin vaatlerine rağmen– gelecekte pek fazla bir şey olmadığını ya da hiçbir şey olmadığını bildiği için.

"Ve işte *Sir Death*, yani Şövalye Ölüm," diye düşündüm, "Alman, ve İngiliz ve genelde Germen geleneğine uygun: Hiç kuşku yok, bir erkek, çünkü neredeyse bir kadavra, derisi kemiklerine yapışmış, hatta kemiklerini tam örtemeyen bir yarı iskelet olmasına rağmen –aslında özellikle geri kalan hatlarından daha çökük olan gözlerine bakılırsa, yeryüzüne ayak basmak üzere girdiği bir kılık daha çok– çenesinden iplik iplik sakallar çıkıyor, apış arasında da yok olmuş penisiyle hayalarının yerinde ahtapottan çok mürekkepbalığı ya da kalamar kollarına benzer minik, iplik iplik dokunaçlar var; bir zamanlar bir kasık koruyucunun bulunduğu yerde artık sadece bir delik bulunuyor. Armagh şarkısındaki ('*And when Sergeant Death's cold arms shall embrace me*') Çavuş Ölüm, yani genç bir erkek, hayat dolu, güçlü kuvvetli, hiç durmadan can alabilecek durumda bir savaşçı, disiplinli ve daima faal soğuk kollara sahip uzman bir profesyonel olmadığı kesin; hatta her şeyden habersiz bir bebeğin bile dokunmaktan çekinmediği kırık, yenilmiş mızrağıyla resimdeki üç ya da dört figürden en güçsüz ve en yıpranmış olanı. Bununla birlikte, yaşlı kadının kolunu kavrayan sıska kolunda bir kararlılık ve enerji var; her şeyden önemlisi de, zamanın efendisi o; saat onun elinde, saati o biliyor, içindeki her neyse, kumun ya da suyun boşaldığını o görüyor; kırmızımsı gözleri yaşlı kadınla genç kadına değil, sadece saate bakıyor, onu inceliyor; biz Latinlerin tırpanlı kocakarısı kadar çıplak ve çökmüş olan bu

Şövalye Ölüm'e, bu zırhsız, miğfersiz, kılıçsız *Sir Death*'e yol gösteren, onun için önemli olan tek şey zaman." Aklıma Lizbon'daki Oz Prazeres Mezarlığı'nın küçük mezar-salonlarından birinde işitilen, onu "biraz münasebetsizce" keşfeden ve gözleyen yolcunun ifadesiyle "konuşma sesine oranla çığlık neyse, normal bir tiktağa kıyasla o kadar gürültülü" olan tiktak geldi; tiktağın kaynağı olan çalar saatin –"bizden önceki neslin mutfaklarında bulunan cinsten, yuvarlak, tepesinde bombeli zili ve top şeklinde ayaklarıyla"– düşündürdüğü bilmecemsi cümleyi hatırladım yine: "Bana öyle geliyor ki, canlılarla ölülerin birbirleriyle konuşabilecekleri, iletişim kurabilecekleri, hepsine ortak olan tek boyut zamandır." Belki kumun ya da suyun tamamı boşalıp Baldung Grien'in resmettiği, belki aynı zamanda genç kadın da olan yaşlı kadının sonunu haber verdiğinde, onları nihayet "daha etkili ve canlı olanların" yanına gönderdiğinde, öteki ölçümü başlatmak için çalar saatin ya da kum saatinin tekrar başlatılması gerekecekti; hemşerim olan yolcu o ölçümün hangisi olduğunu merak ediyordu: Ne kadar süredir ölü oldukları mı ölçülüyordu, yoksa son yargıya kalan süre mi? Eğer yalnızlık içinde geçen saatler ölçülüyor idiyse, geçmiş saatler mi, daha geçecek saatler mi ölçülüyordu?

Ara sıra daha büyük olan İtalyan ressamlar salonuna göz atıyor, sonra dönüp Alman resmine biraz daha bakıyordum; artık beni korkutmuyordu, ama merak uyandırıyordu içimde. Eşikten Fra Angelico'nun *Meryem'e Müjde*'sini de gördüm; bu resmin aslına uygun boyutlardaki mükemmel bir kopyası kendimi bildim bileli evimizin salonunda baş köşede dururdu; annemle babam kopyayı bir dostlarına, otuzlu ya da kırklı yılların bir Custardoy'una yaptırmışlardı, adı Daniel Canellada'ydı, hatırlıyordum; o resmi görmek benim için evde olmak gibiydi. Yan salondaki kısa süreli kalışlarımın birinde Baldung Grien'in resminin önünde biraz fazla uzun süre durdum; İtalyan ressamlar salonuna döndüğümde adam Parmigianino'nun, yani Kontesle çocuklarının resminin önünde değildi artık. Basamakları tek hamlede atlayarak inip endişeyle iki tarafa baktım; neyse ki hemen gördüm onu; üst kata, oradan da çıkışa giden merdivene yönelmişti; defterini kapatıp kolunun altına sıkıştırmıştı. Bunun üzerine onu izlemeye koyuldum ya da onun gölgesi oldum; yolculuklarımız sırasında Tupra'nın gölgesi olduğum şekilde değil ama her iki durumda da arka plan-

daydım. Yukarıya vardığında vestiyere girdi; ben sırtımı dönerek çıkmasını bekledim; onu tekrar gözden kaybetmemek için üç saniyede bir başımı çevirip bakıyordum; dışarı çıktığında vestiyerde bırakıp şimdi almış olduğu şeyin bir şapka olduğunu gördüm dehşetle; fötr şapkaydı belki ("Atkuyruklu ve şapkalı bir tip," diye düşündüm, "belki fötr şapkalı. Bir bu eksikti"). Şapkayı başına henüz kapalı mekândayken değil, dışarı çıktığında geçirme kibarlığını gösterdi; o zaman –pek rahatlamadan– gördüm ki fötr şapkadan daha geniş kenarlıydı; daha çok ressam, orkestra şefi, sanatçı şapkasıydı, siyahtı. Şapkayı başına geçirdikten sonra Ritz Oteli'ne bakan dış basamakları inmeye koyuldu; ben de aradaki mesafeyi koruyarak onu izlemeye devam ettim. Seri adımlarla Paseo del Prado'yu geçti, bir *brasserie*'nin önünde durdu; menüyü inceleyip camekânın arkasından, yansımaya engel olmak için elini siper ederek (iddialı şapkasının kenarı yeterli değil miydi?) içeriye göz attı; öğle yemeğini orada yemeyi düşünür gibiydi –ama "keko" yabancılar haricinde Madrid'de öğle yemeği için saat erkendi; belki yanılıyordum ve adam yabancıydı; öyle görünmüyordu gerçi; genel olarak görünümünde, özellikle yürüyüşünde, belki de pantolonunda kuşkuya yer bırakmayacak bir İspanyolluk vardı– o süre boyunca ben de yakındaki bir dükkânın vitrinine baktım; dükkânda satılan Toledo el sanatları ürünleri arasında kılıçlar da vardı; daha ziyade turistlere yönelikti herhalde, gerçi günümüzde uçağa yanında kılıçla binmek imkânsız, bagaja verilebilir belki, bavula da kolay kolay sığmaz; trene de kılıçla binilmesine izin verilmiyordur; bu kılıçlar taşınamıyorsa bunları kim satın alıyordur diye merak ettim; Dick Dearlove gibi ateşsiz silahlar koleksiyonu yapanlar o kılıçları adreslerine nasıl göndertmişlerdi acaba. Kılıçların çoğu ünlü Toledo çeliğindendi muhtemelen, tamamen İspanya'ya özgü, ortaçağdan kalma; ancak sergilenen kılıçlar arasında İskoç yapımı olduğu iddia edilen, hatta kabzasında "McLeod" yazılı kılıçlar da vardı: sinematografik Anglosakson yığınlara verilmiş alçakça bir taviz. Bir kılıç satın almanın iyi olacağı geçti aklımdan, o anda değil elbette, daha sonra; bu arkaik silahın ne gibi bir etki uyandırabileceği konusunda Tupra'dan bir şeyler öğrenmiştim. Ne var ki kılıçların çoğu "kedideşen" ya da *landsknecht* kılıcı veya *Katzbalger*'den çok daha uzun ve büyüktü, kuşkusuz çok daha ağırdılar ve kullanılmaları da daha zordu; namluları vahşi görü-

nüyordu. Bir eli tek hamlede kesebilirlerdi. Parçalarlardı. "Ama hayır," diye düşündüm, "elden çıkarmam gerekmeyecek, yerine koyabileceğim bir kılıç daha iyi olurdu; kullansam da kullanmasam da, fark etmez; atmam ya da kasten bir yerde bırakıp onu mutlaka bulacak olan bir başkasına bırakmam gerekmeyecek bir kılıç."

Custardoy olma ihtimalini artık yüksek gördüğüm adam Carrera de San Jerónimo'da yürümeye devam etti, otelimin önünden geçerken girişte durup plakayı okudu; inanılır gibi olmasa da, plakada Palace otelinin 1911-12'de on beş ay gibi kısa bir sürede, tahminimce Fransız ya da Belçika kökenli olan Léon Monnoyer şirketi tarafından tasarlandığı, projesinin çizildiği ve inşa edildiği yazılıydı; günümüz inşaatçılarının –o musibetin, o güruhun– utançtan nasıl yüzleri kızarmıyor anlamıyorum; biraz daha ileride, solda, aşağı yukarı Kongre binasının karşısındaki Cervantes heykelinin önünde durdu; Cervantes'in de kınında kılıcı vardı; bir-iki saniye durdu sadece; Kongre binasının önünde park etmiş polis minibüsleri vardı; beş-altı polis ellerinde mitralyözlerle dışarıda duruyorlardı, muhterem milletvekillerini korumak için; gerçi ortalıkta kimse görünmüyordu, hepsi içeride olsa gerekti, belki geziye gitmişlerdi ya da barlardaydılar. Atkuyruklu, bıyıklı adam müzenin vestiyerinden bir de kulpsuz çanta almıştı; defterini onun içine koymuştu herhalde; çantayı kolunun altına sıkıştırmış hızlı hızlı, emin adımlarla, yukarıya, insanların hizasına bakarak yürüyor, etrafına, karşılaştığı insanlara açıkça bakıyordu; Lhardy'nin çok yakınına gelmişken hafif bir korku geçirdim, çünkü adımlarını yavaşlattı, dönüp az kalsın çarptığı bir genç kızın bacaklarına baktı; acaba kasten mi çarpacakmış gibi yaptı diye merak ettim. Beni fark etmesinden, tanımasından korktum; yani önceden, Prado'dan hatırlamasından demek istiyorum. Yaptığı hareket tipik bir İspanyol hareketiydi; ben de bazen aynı şeyi yaparım; Londra'dayken benden başka bunu yapan yokmuş duygusuna kapılıyordum; Madrid'de o kadar değil; gerçi istediğimize bakmaya cüret eden, özellikle bizi gören yoksa ya da baktığımız kişinin sırtı dönükse taciz etmediğimizi, rahatsızlık vermediğimizi bilerek bakan erkekler olarak sayımız giderek azalıyor; özgürlüklerin giderek kısıtlandığı çağımızda bağnazlar birçok kez istemsiz olan bakışlara bile baskı uyguluyor. Onunki o delici, rahatsız edici, kirpiksiz, ayrık, bilye gibi koca kara gözleriyle

hızlı, değerlendiren ve yüzsüzce bir bakıştı; kadınları süzerek değerlendirmesi konusunda Cristina'nın söyledikleriyle aşağı yukarı tutarlıydı bakışı; gerçi belki de o kadar değildi, ben de bazen uzaklaşmakta olan bir popoya, bacaklara aynı şekilde, belki o kadar delici olmayan ve ölçmeyen, biraz daha alaycı ya da eğlenen bakışlar yöneltirim. Onun gözlerinden salyalar akar gibiydi.

Mahvedilmiş olan Puerta del Sol'e vardığında dümdüz ilerlemeye devam ederse, metroya, otobüse ya da taksiye binmez, başka bir yöne sapmazsa doğru yolda olacaktık; yani Custardoy'un evinin, atölyesinin ya da stüdyosunun yolunda; o zaman adamın şüpheye yer bırakmayacak biçimde Custardoy olduğu anlaşılacaktı. Mayor Caddesi' nin başında karşı kaldırıma geçince yolunu değiştireceğinden korktum, ama güzel görünümlü, Méndez adındaki bir kitapçıya girmek üzere karşıya geçmiş olduğunu görüp hemen rahatladım. Sokağın karşı tarafından camekânın arkasını izledim; dükkân sahiplerini ya da çalışanlarını muhabbetle selamladı (kollarına pat pat vurdu; ayrıca şapkasını çıkarma inceliğini de gösterdi, bu da bir şeydi); ardından bir espri yapmış olmalı, çünkü adamların ikisi de içten, spontane kahkahalarla güldüler. Birkaç dakika sonra kitapçının adı yazılı bir torbayla dışarı çıktı; bir şeyler satın almış olmalıydı, acaba ne okuyor diye merak ettim; sonra tekrar benim bulunduğum kaldırıma geçti; ben de müze çıkışından beri aramızda bıraktığım mesafeyi koruyabilmek için epeyce geriledim. Ama hemen ardından tekrar durmak zorunda kaldım; zaman geçsin diye bir otomatik gişeden para çektim oyalanarak; çünkü o bu arada bir kadın ahbabına ya da arkadaşına rastlamıştı; genç, kısa saçlı, pantolonlu bir kadındı, üzerinde Daniel Boone, Davy Crockett ya da General Custer'ın vurulduğunda giydiği türden püsküllü bir güderi ceket vardı, gözlerinin mavi olduğunu gördüm. Kadın sevecen bir tavırla gülümseyip adamı iki yanağından öptü, adam oralarda oturuyordu herhalde; birkaç dakika heyecanlı heyecanlı konuştular, kadının ondan hoşlandığı belliydi (bu kez şapkasını çıkarmadı, ama en azından kadını gördüğünde parmaklarını kenarına değdirerek sokaktaki klasik saygı gösterisinde bulundu); kadın onun söylediği bir şeye kahkahalarla güldü ("Güldüren türden bir erkek, istediğim zaman benim de olduğum gibi," diye düşündüm. "Luisa'nın ondan hoşlanmasını kısmen açıklayabilecek bir özellik. Şanssızlık. Ak-

silik"). O adamın kadınları ya da bir kadını, benim için hâlâ en önemli olan kadını dövdüğü kimsenin aklından geçmezdi.

Kadınla vedalaşıp yoluna devam etti; yürüyüşü kararlı, ara ara hızlandığında neredeyse tehditkârdı, o turistik bölgede çok sayıda bulunan ve tercihen Japonları yolan yankesicilerle saldırganların, hatta belki dilencilerin de kendisine yanaşmayacağından emindi; ne kadar canayakın olsa da şakaya gelmez bir adamın yürüyüşüne sahipti; dilencilerle hırsızlar da bunu anında fark etmek, ne tür biriyle karşı karşıya olduklarını tahmin etmek durumundadırlar. San Miguel pazarını solda bırakarak yürümeye devam etti; şimdi sokak biraz yokuş aşağı iniyordu. Bir binanın duvarında taşa kazınmış, sade, ciddi bir yazı gördüm: "Don Pedro Calderón de la Barca burada yaşadı ve öldü"; zamanında Nietzsche'yi, hatta Almanya'nın tamamını coşturmuş olan oyun yazarı; biraz daha ötede, karşı kaldırımda daha modern bir plaka vardı: "Kulesi Luis Vélez de Guevara'nın 1641 tarihli *Kurnaz Şeytan* adlı romanına sahne olan San Salvador Kilisesi burada bulunmaktaydı." Söz konusu romanı okumayı hiç aklımdan geçirmemiştim, Oxford'dayken bile; Wheeler, Cromer-Blake ve Kavanagh biliyorlardı mutlaka. Custardoy tam karşıda, Plaza de la Villa'da bulunan heykele yaklaştı; bir ressamın üç boyutlu eserlere bu kadar ilgi göstermesi ilginçti. Kaidesinde "Don Álvaro de Bazán anısına" yazısı vardı sadece: İnebahtı Savaşı'nda İspanyol filosuna komuta eden amiral; Cervantes 1571'de, yirmi dört yaşındayken o savaşta yaralanmış, sol eli sakatlanmıştı; bu nedenle de, Wheeler pek dinlemediği halde kendisine alıntıladığım, hoşluklarla, zarafetle, şen dostlarla vedalaştığı veda metninde kendine "salim çolak" dedirtmişti. Fransa kralı I. François'nın 1525 Pavia çarpışmasında İspanyollar tarafından esir alındığında hapsedildiği söylenen Luxanes Kulesi de aynı yerde bulunuyordu; ne var ki, İspanya'nın başka çeşitli yerlerinde de kralın hapsedildiği iddia edilir, dolayısıyla şu iki ihtimalden biri doğru olsa gerektir: Ya çok kişi yalan söylüyor ya da İmparator V. Karl Fransa kralını maymun ya da hazine gibi sürekli oradan oraya dolaştırmış.

Custardoy doğru yolda, muhtemelen evine giden yolda, Mayor Caddesi'nde ilerlemeye devam ediyordu; ben de biraz uzağındaki ya da ondan bağımsız gölgesi gibi peşindeydim. "Epey zamandır gölgeyim zaten," diye düşündüm, "Tupra'nın yanındaki gölgesiydim ya da

hâlâ öyleyim, yolculuklarında ona eşlik ediyorum, neredeyse her gün birlikte çalışıyoruz; bir ast, bir tercüman, bir destekçi, bir çırak, bir müttefik, bazı durumlarda bir yardakçı gibi hep yanındayım (*'No doubt, an easy tool, deferential, glad to be of use.* Ele yatkın bir maşa nihayet, hürmetkâr, işe yaradığına memnun gayet'*). Şimdi de aradığım kişi olup olmadığını henüz bilmediğim bu adamın gölgesiyim, ama onunla ilgili olarak saydığım şeylerden hiçbiri değilim; henüz haberdar olmadığı uğursuz, cezalandırıcı, tehditkâr gölgesiyim onun, peşimizden gelen, bizim görmediğimiz gölgelerin genelde olduğu gibi; yoluna devam etmese ya da yolu benim umduğum ve istediğim yol olmasa kendisi için daha iyi olur." Bu düşünceler aklımdan geçtikten hemen sonra adamın sonunda serbest kalacağını sandım, çünkü Askeri Valilik ya da Devlet Şûrası binasının hizasına geldiğinde (ilk kapıda mitralyözlü askerler vardı) tam karşıdaki İtalyan Kültür Enstitüsü'ne girecekmiş gibi tekrar karşı kaldırıma geçti. Ama içeri girmeyip önünden geçti ve dar bir yan sokağa saparak beni telaşa düşürdü; son dakikada onun o olmaması, iki kere önünde durmuş olduğum oymalı kapının yanına bile yaklaşmaması mümkün olamazdı. Kısacık bir yaya yolu olan sokağın sonunda sola döndüğünü görünce nereye yöneleceğini görmek, onu gözden kaybetmemek için adımlarımı hızlandırdım; o noktaya vardığımda az kalsın beni görüyordu; köşede El Anciano Rey de los Vinos adlı, dışarıda masaları olan eski bir bar vardı; kraliyet sarayına verevine bakan bir iskemleye oturmak üzereydi; küresel ısınmayla birlikte Madrid'de yılın altı ayı aşağı yukarı yaz gibi geçiyor, bu yüzden de masalar normale göre çok daha erken dışarıya çıkarılıp çok daha geç içeri alınıyor. Yüzümü ondan saklamak için hemen döndüm ve turistmişim gibi, bulunduğum yerde, biraz yüksekte bulunan bir madeni plakayı okur gibi yaptım (aslında okudum da elbette): "Eboli Prensesi Ana de Mendoza y de la Cerda'nın evi buraya bitişikti ve 1579'da II. Felipe'nin emriyle burada tutuklanmıştı." Tek gözü kör, entrikacı, belki casus olan büyük soyluydu bu; herhalde zamanında o da, yaptıklarını bana itiraf etmiş olan Wheeler ve kuşkusuz Tupra gibi kolera, sıtma ve veba salgınları çıkarıp yaymıştı; ya da Tupra büyük yangınlara yol açacak kibritler çakmıştı belki. (Bu tür

* Çev. Can Yücel –*ç.n.*

salgınlar hiçbir dönemde eksik olmamıştır; her dönemde eli meşaleli insanlar vardır, her dönemde konuşan insanlar vardır.) Prensesin bütün resimlerinde bir gözü siyah bantla kapatılmıştır, sağ gözü olduğunu bir resimden belli belirsiz hatırlıyordum, hatta başrolde Olivia de Havilland'ın oynadığı bir film bile görmüştüm galiba hakkında.

Custardoy'un garsona sipariş verdiğini göz ucuyla gördüm; ne yapacağımı düşünerek ara sokağın Mayor Caddesi'yle kesiştiği köşeye döndüm; şimdilik gözden uzak olmam gerekiyordu. Bulunduğum yerden onu göremiyordum; başka bir noktaya gitsem muhtemelen o da beni görecekti. Olduğum yerde Custardoy'un zevk sahibi olduğunu göstererek önünde durmadığı gülünç bir heykel vardı; kentlerimizde bol bol rastlanan "anonim tipler"den biriydi (anıtların "demokratikleşmesi" kendi içinde bir çelişki barındırır), ama bu adam turistlerin azizi Hemingway'e şüphe çekecek kadar benziyordu. Tepedeki plakada "Don Juan de Austria'nın özel kalemi Juan Escobedo 31 Mart 1578 Paskalya Pazartesisi gecesi bu sokakta öldürüldü" yazılıydı. Belli belirsiz bir şeyler hatırlıyordum, karanlık bir cinayetti, belki bizzat Eboli Prensesi'nin de parmağı vardı cinayette, gerçi bir düşmanını evinin yanı başında öldürtmek de çok aptalca olurdu. (Daha sonra gidip kitaplardan araştırdım, meğer cinayeti emredenin Prenses mi, bizzat II. Felipe mi, yoksa Felipe'nin sonunda sürgün edilen entrikacı özel kalemi Antonio Pérez mi olduğu hâlâ bilinmiyormuş; o dönemde adı Camarín de Nuestra Señora de la Almudena Sokağı olan daracık, kısacık sokaktaki bu cinayet aradan dört yüzyılı aşkın süre geçtiği halde henüz çözülememiş. Gerçi niye "hâlâ" ve "henüz" dediğimi de bilemiyorum; bazı vakalarda zamanın geçmesi hiçbir işe yaramaz, öğrenilemeyen, karanlık ve gizli kalan çok şey vardır, kendi eylemlerimizin bile birçoğu kendi gözümüzde böyledir.) "Bu eski sokaklarda ne çok tek gözlü, ne çok çolak, ne çok topal ve ne çok ölü var," diye düşünürken yakaladım kendimi. "İcabında bir fazlası bir şeyi değiştirmez."

Fazla uzaklaşmadan oralarda turlamaya karar verdim; böylece kısa aralıklarla Custardoy'u uzaktan görebileceğim bir yere dönüp hareketlerini gözleyebilirdim; hesabı ödeyip kalkarak tekrar yürümeye koyulacağı ânı kaçırmamam gerekirdi; El Anciano Rey de los Vinos' tan tahmini evine çok kısa bir mesafe vardı, sadece iki sokağı geçe-

cekti. Biraz uzaklaşıp Bailén'de bir başka heykelin önünde durdum; 1837'de, yirmi sekiz yaşını doldurmadan, belki aşk acısıyla belki başka nedenle ayna karşısında şakağına bir kurşun sıkarak intihar eden (Kennedy-Mansfield tarikatından biri daha, ne çoktular) değerli Madridli yazar Larra'nın kaba bir büstüydü; ardından bir başkasının önünde durdum, biraz grotesk olan bu heykel, madalyalı, kıvrık bıyıklı, Yüzbaşı Melgar diye birinin büstüydü, bana Tupra'nın evinde gördüğüm, atalarından biri olduğuna ihtimal vermediğim, portresi Kennington'ın fırçasından çıkmış olan subayı hatırlattı biraz; heykelin altındaki plakada Yüzbaşı Melgar'ın 1909'da, Afrika Savaşı sırasında Melilla'da Barranco del Lobo çarpışmasında öldüğü yazılıydı; asıl grotesk olan büstün kendisi değil, orantısız bir başka figürdü – büstle kıyaslandığında Liliputlular ya da Parmak Çocuk kadar değilse de cüce boyutlarına yakındı: Elinde tüfeğiyle kaideye ya da sütuna tırmanmaya çalışan Beau Geste kıyafetli bir asker; tepedeki yüzbaşıya tapınmak üzere mi yoksa saldırıp öldürmek üzere mi tırmandığı belli değildi. Sonra aynı yolu bu kez karşı kaldırımdan, devasa Katolik hilkat garibesinin bulunduğu kaldırımdan geri döndüm; oturmakta olan Custardoy'u izledim. Bir bira, tuzlu balık ve patates kızartması söylemişti ("Demek aperitifini dört başı mamur alıyor," diye düşündüm; "yeterince çalıştığına hükmetmiş herhalde, acelesi yok, daha bir süre oturur burada"); bacak bacak üstüne atmış, önüne açtığı gazeteyi okuyor, ara sıra koca gözlerini kaldırıp etrafa bakınıyordu; bu yüzden de temkinli olmak zorundaydım; yine uzaklaştım ve Madrid'de demirbaş olan korkunç heykellerden birkaç örneğe daha bakmak üzere Kraliyet Sarayı hizasına kadar gittim bu kez; Romalı taklidi kıyafetler giymiş bir dizi Vizigot kralıyla ilgili açıklamalar özellikle yabancılar için anlaşılmazdı, ben de zaten kendimi biraz yabancı hissediyordum: Birincinin altında "Ataúlfo, Mu. Aº de 415" diye yazıyordu; aynı bilinmez ("Murio Año de..."* için bir kısaltma mıydı acaba?) ikinci kral Eurico'nun açıklamasında "de 484", Leovigildo' nunkinde "de 585", Suintila'nınkinde "de 633", Wamba'nınkinde "de 680" diye tekrarlanıyordu... Biraz ötede "asker Luis Noval anısına İspanyol kadınları" tarafından yaptırılan büyük bir anıt vardı; gerçekten kadınlar tarafın-

* ... yılında öldü –*ç.n.*

dan şımartılmış kahraman bir asker olsa gerekti; o da Beau Geste, Beau Sabreur, Beau Ideal ya da hepsinin karışımı bir kıyafet giymişti: "Vatan, senin için ölenleri asla unutma MCMXII" (yazı İngilizce olsa vatan kelimesinin yerinde "*country*" olacaktı mecburen, Tupra'nın tanıştığımız gece kullandığı ve analojik anlamda faşist ruhlu olabilir mi diye düşünmeme yol açan kelime. Ne var ki benim ülkem hepsini unutur, onun için ölenleri de, herhangi bir şekilde ölenleri de; bu Noval de onlara dahildi, muhtemelen Madrid'de hiç kimsenin onun kim olduğu, niye ünlendiği, ne yaptığı konusunda en ufak bir fikri yoktu. Barın terası görüş alanıma girecek şekilde geriye her dönüşümde atkuyruklu adam biraz daha yerleşmiş görünüyordu, dolayısıyla bir tur daha atmaya cesaret edip Cuesta de la Vega'dan aşağı indim: "Müslüman yönetimindeki Madrid'in ana kapısı olan Puerta de la Vega IX. yüzyılda bu noktada inşa edildi"; "Almudena Meryemi'nin bu heykeli 712 yılında buraya saklanmış ve 1085'te mucizevi biçimde bulunmuştur" ("Müslüman istilasının ertesi yılı saklamışlar," diye düşündüm, "herhalde tahrip edilmesin diye." Ama bir nişe yerleştirilmiş taçlı, kucağında bebeği, bembeyaz Meryem heykelinin VIII. yüzyıldan kalmadığı gün gibi aşikârdı; yani ya orijinalin kopyası ya da arsızca bir sahtesiydi; Custardoy olsa hangisi olduğunu kolaylıkla söyleyebilirdi); hatta Atenas Parkı'na kadar uzandım; buradaki bayağı büst kuytu bir köşede yer aldığından neredeyse gizliydi, yirmi küsur yıl boyunca Madrid'de yaşamış, bu nankör şehir tarafından asla onurlandırılmamış ve sefalet içinde Madrid'de ölmüş (kemiklerinin nerede bulunduğu, bir mezarı olup olmadığı bile bilinmiyor) neşeli Boccherini'nin heykeliydi; büstün gerisinde, taş üzerine Cartier diye birinden bir alıntı kazınmıştı: "Tanrı insanlarla konuşmak istese Haydn'ın müziğinden yararlanırdı, ama müzik dinlemek istese, hiç kuşkusuz Boccherini'nin müziğini seçerdi". Evet, Boccherini tıpkı Mancini gibi bana da her gittiğim yerde eşlik eder.

Fazla uzaklaşmıştım, Cuesta'dan yukarı alelacele tırmandım; öğrenmem gereken şeyi bir hesap hatası ya da dikkatsizlik sonucu öğrenememekten korkuyordum. Mayor'un Bailén'le kesiştiği köşeye vardığımda –sağımdaki binanın kapısına baktım, Custardoy kapıdan içeri girmiyordu– barın terasını ya da bir bölümünü fark edilmeden görmek için en uygun yerin doğrudan Polonyalı - jota dansçısı Papa'nın

heykeline çıkan birkaç basamaklı, çift kanatlı merdivenin tepesi olduğunu akıl ettim; bunun üzerine basamakları çıkıp sırtımı *Totus tuus*'a vererek korkuluğa yaslandım; bu gerçekten heykellerin en çirkiniydi, hem de onca çirkin heykel arasında; gelen geçen beni dindar biri sanırdı, heykelin önünde Papa'nın dansa davet duruşunu taklit ederek poz veren, fotoğraf çektiren birkaç kişi vardı. Bulunduğum yerden adamı görüyordum, kalktığında kaçırmayacaktım onu. Bekledim. Bekledim. Başında şapkasıyla (kapalı bir yerde değildi ne de olsa) gazete okumaya devam ediyordu; kulpsuz çantasını yandaki iskemlenin üzerine bırakmıştı; hoş görünümlü kadınları algılayan antenleri vardı sanki; ne zaman güzel bir kadın geçse ya da bara otursa, başını kaldırıp kadını süzüyordu; belki de burnu iyi koku alıyordu. "Luisa bu bakımdan da kafayı gözü yarmış," diye düşündüm. "Asla tek kadınla yetinmeyen adamlardan olsa gerek." Onu daha iyi görebilmek için dürbünüm olsun isterdim. O mesafeden bile baktığımda birini hatırlatıyordu bana; bir benzerlik, bir akrabalık vardı, tıpkı Incompara'nın eski sınıf arkadaşım, şimdi New York, Miami ya da her nereye gittiyse orada saygın bir inşaatçı olan Comendador'u hatırlattığı gibi. Ama bulamıyordum, modeli, yani bir ara karşıma çıkmış olan o tarzdaki ilk şahsı hatırlayamıyordum.

Nihayet kolunu havaya kaldırıp parmaklarını iki kere şıklattığını gördüm; garson çağırmanın artık eskimiş olan, küçümseyici bir şekli. "Bir bira daha söylemez herhalde," diye düşündüm, "iki boş bardak var zaten önünde." Neyse ki hesap ödemek için çağırmıştı garsonu; pantolon cebinden para çıkardı (ben de paralarımı bu şekilde, cüzdansız taşırım) ve banknotlardan birini masanın üzerine bıraktı; biz eski Madridliler öyle yaparız: Paranın asla nötr bir bölgeye uğramadan, doğrudan elden ele geçmemesi gerekir. Garsonu tanıyordu; bu da artık züppelik olarak görülen parmak şıklatma hareketini iyice kaba kılıyordu; garson paranın üstünü verirken (o da masanın üzerine bıraktı parayı) kitapçılara yaptığı gibi onun da koluna hafifçe vurdu; belki aperitifini her gün El Anciano Rey de los Vinos'ta alıyordu. Giderken garsona bir şey söyledi, o da Méndez'dekiler ve püsküllü General Custer ya da Binbaşı Crockett kıyafetli genç kadın gibi içtenlikle güldü; adam esprili bir tipti belli ki. Custardoy mu, başkası mı olduğunu anlayacağım an yaklaşıyordu. Köşeden ayrıldığında çözümlenememiş ci-

nayetin sokağına değil, Bailén'e saptı, iyiye işaretti. Sokağın köşesinin tamamını kaplayan müzik aletleri dükkânının önünden geçerken vitrine baktı, oyalanmadan Mayor Caddesi'nin karşı kaldırımına geçti ve Bailén'de trafik ışıklarında durup yeşili bekledi. Ama ben artık onu göremez olmuştum, derhal telaş içinde geriye gidip onu tekrar görebileceğim bir yer aradım; korkunç tapınağın *Totus*'un solunda kalan satış yerinin (oradan kim bir şey alırdı ki) sol tarafında bir nokta buldum. Bulunduğum yerden, parmaklıkların ardından köşenin tamamını görebiliyordum, tam karşımda oturduğu apartmanın kapısı vardı (eğer adam Custardoy'sa); ne var ki ben yüksekte olduğumdan beni fark etmesi zordu, yukarı bakmazdı; kendimi pusuya yatmış Düsseldorf vampiri gibi hissettim. Custardoy'un kendisini adeta ittiğim, yine kapalı olan apartman kapısına varmak için yeşil ışık yandığında karşıya geçmesi gerekiyordu sadece. Şimdi net olarak görüyordum onu; şapkası sayesinde ayırt edilebiliyordu; yürümeye başladığında adımlarını da izleyebilecektim. Işık yandığında adımlarını içimden saymaya başladım, "Bir, iki, üç, dört, beş..."; boyuna oranla ayakları küçüktü; doğru yolda devam ediyordu, artık durması gerekmiyordu; "... kırk beş, kırk altı, kırk yedi, kırk sekiz; ve kırk dokuz." O noktada, doğru kapının önünde durdu; anahtarı elindeydi. Bunun üzerine geçici bir zafer duygusuyla, "İşte oldu, seni görmek istediğim yerdesin," diye düşündüm.

Olduğum yerde birkaç dakika daha bekledim; belki bir pencere açılır, hangi katta oturduğunu, evine girmiş olduğunu görürüm diye. Ama bu konuda şansım yaver gitmedi. Basamakları indim, Luisa'nın da eğer onu sık sık ziyarete gidiyorsa (gece kalamazdı ama) birçok kez geçmiş olacağı iki caddeyi geçtim; Palace Oteli'ne taksiyle gidip gitmemek konusunda şüpheye düştüm; o sırada boş taksi göremeyince dönüş yoluna koyuldum. Plaza de la Villa'ya vardığımda durup Custardoy'un bakmış olduğu heykele iyice baktım: Don Álvaro de Bazán ya da Santa Cruz Markisi; gördüğüm heykeller arasında en az çirkin olanıydı galiba. Heykelin arkasına dolandım, kaidenin üst kısmında bir yazı vardı: "İnebahtı'da yırtıcı Türklere, Terceira'da Fransızlara, bütün denizlerde İngilizlere dehşet saçtım. Hizmet ettiğim kralım ve onurlandırdığım vatanım söylesinler kim olduğumu, soyadımdaki,* kılıcımdaki haçla." "İspanyollar hep böyle farfara," diye düşündüm, hâlâ kendimi çok yabancı hissederek, "onlardan ders al-

malıyım ki düşmanlarımın, 'Gidiyorum, muzaffer İspanyol, şimşek ve ateş, senden ayrılıyorum. Ayrılıyorum artık sizden, güzel kırlar, titreyerek ayrılıyorum İspanya'dan...' diyerek kaçtığına inanayım. Onlar karşılarında o kadar kolay kaçmayacak bir hemşerileri bile olsa hep bundan emindirler. Custardoy'la ben hemşeriyiz." Amiral kolunu uzatmış, elinde bir şey tutuyordu. Ne olduğu pek seçilemiyordu, rulo halinde bir harita da olabilirdi, daha büyük ihtimalle amirallik sancağı da. Öteki eliyle, sol eliyle, tek başına poz vermiş Kont'un resmindeki kılıç gibi kınına sokulmuş kılıcının sapını tutmuştu. "Bu eski sokaklarda çok fazla kılıç da var," diye düşündüm.

* *Cruz*: haç –*ç.n.*

VII

Veda

İnsan bazen ne yapmak istediğini ya da ne yapması gerektiğini, hatta ne yapmayı düşündüğünü veya neyi yapacağının neredeyse kesin olduğunu bilir, ama ayrıca birilerinin bunu söylemesine, doğrulamasına, tartışmasına ya da onaylamasına ihtiyaç duyar; bir bakıma sorumluluğu bir ölçüde üstünden atmak ya da hafifletmek veya paylaşmak için bir taktiktir bu, her ne kadar yalandan da olsa; çünkü insan yaptığını tek başına, onu ikna eden, aklını çelen, cesaretlendiren ya da onaylayan, hatta görevlendiren veya ona emir veren kişiden bağımsız olarak yapar. Bazı durumlarda bu taktiği şüphe ya da kafa karışıklığı kisvesi altında gizler, birinin karşısına çıkıp ona pis bir oyun oynar, akıl danışırız ya da tavsiyede bulunmasını rica ederiz ondan –ondan bir şey isteyerek ya da ona bir şey sorarak pis bir oyun oynamış oluruz– ve böylece en azından bir dahaki konuşmamızda o kişinin bu konuda bize soru sormasını, ne olduğunu, olayın nasıl sonuçlandığını, sonunda ne karar verdiğimizi, tavsiyesinin yararlı olup olmadığını, sözüne kulak verip vermediğimizi sormasını garantilemiş oluruz. Artık bulaşmıştır, belki ağımıza düşmüştür, hatta belki düğümlenmiştir. Sırf dinleyici sıfatıyla bile olsa olaya katılmak, durumu düşünmek, sonucunu merak etmek zorunda bırakmış oluruz onu; hikâyemizi bilmesini sağlamış oluruz; artık onu bilmezden gelemez, silip atamaz; ayrıca böylelikle ona daha sonra bu konuda bize soru sorma hakkını da vermiş, belki de bir görev dayatmış oluruz: "Sonunda ne yaptın, nasıl çözümledin konuyu?" diye soracaktır bir dahaki görüşmede; hatta açıkladığımız ve sözlerle ya da fikir beyan etmekten kaçınıp renk vermediyse sırf dinleyerek katkıda bulunmaya zorladığımız meseleye bir daha değinmemesi tuhaf kaçar, ilgisizlik ya da

kabalık gibi görünür. Bize pekâlâ, "Bilmiyorum, fikir beyan edemem, etmemem gerekir, ayrıca bilmek de istemiyorum," diye cevap vermiş olabilir, ama bu cevapla bile bir şey söylemiş olur; bu cevapla meseleden hoşlanmadığını, olayın ona zehirli ya da bulanık göründüğünü, sırf işitsel tanıklıkla bile katılmak istemediğini, hiç öğrenmemiş olmayı tercih edeceğini, hiçbir seçeneğin hoşuna gitmediğini, hiçbir şey yapmasak, işi oluruna bıraksak ya da konudan uzak dursak daha iyi olacağını, her ne olursa olsun, kendisini esirgeyip anlatmamamızı söylemiştir. İnsan "Bilmiyorum" ya da "Duymak istemiyorum" dediğinde bile çok şey söylemiş olur; birine soru sorulduğunda tam bir kaçışı yoktur, sözünü sakınarak, susarak bile kurtulamaz, çünkü suskunluğu zaten kınama ya da caydırma anlamı taşır, atasözünde ileri sürülenin aksine, onaylama değil. Keşke kimse bizden hiçbir zaman bir şey rica etmese, hatta bir şey istemese, ne bir tavsiye, ne bir lütuf, ne bir borç, hatta ne de ilgi. Ama öyle olmaz, beyhude bir arzudur bu. Hep bir soru çıkar karşımıza, hep bir rica kalmıştır geriye. Şimdi soracak olan bendim, ricada bulunacak olan bendim; karşımdaki kim olursa olsun prensip olarak ricam ona bir sorumluluk yükleyecekti; bunun tek istisnası belki soruyu dinleyecek olan kişiydi. Ondan öğreneceğim daha çok şey vardı ve öğreneceklerim beni huzursuz edecek, belki felakete sürükleyecekti.

Hava kararırken Tupra'yı otel odamdan aradım; bana tavsiyede bulunmak, şansım varsa talimat vermek, yol göstermek ve beni uyarmak sadece ona düşerdi; ayrıca konuşmanın yeterli olmadığı bu tür meselelerle ilgili olarak en uygun kişi oydu; en öngörülebilir kişi de oydu, yani düşündüğüm şeyi yapmam gerektiği konusunda beni onaylaması ya da yapmam gereken şeyden beni vazgeçirmemesi en muhtemel kişiydi. İngiltere'de bir saat geride olmalarına rağmen o saatte evine dönmüş olabileceğini hesapladım; meğerki o gün kalabalık eğlence havasına girip sürü halinde çıkmak için Branshaw ve Jane Treves de dahil herkesi seferber etmiş olsun. Direkt numarasını aradım, buna rağmen telefona bir kadın cevap verdi; herhalde video gecesinin sonunda evindeki küçük çalışma odasının kapısında, arkasından vuran koridor ışığında gördüğüm, eski zaman kadınlarını çağrıştıran (şekli neredeyse kum saatine benzer) çekici siluetti; eğer karısı ya da eski karısı, yani Beryl'se Tupra içinde bulunduğum durumu da-

ha da iyi anlayacaktı.

"Nasılsın Jack? Haberlerini vermek için araman büyük incelik. Yoksa beni ve diğerlerini merak edip hatır sormak için mi aradın? Öyleyse tatilin ortasında daha da büyük nezaket."

Ses tonu biraz alaylıydı kesinlikle, ama sesimi duyduğuna sevinmişti de, belki de sevinç değil, eğlenmeydi; ben onu hâlâ eğlendiriyordum. Hatır sorduktan sonra numara yapmamayı, onu kandırmamayı tercih ettim.

"Benim burada çözümlemem gereken bir mesele var Bertie. Senin fikrini almak, sence ne yapmam gerektiğini sormak istedim." Gerçi o bunun farkına varacaktı ama, yine de yaranmak için, baştan gönlünü kazanmak için Bertie demiştim; lafı dolandırmadan durumu özetledim: "Burada bir adam var," dedim. "Sanıyorum karımı –ya da eski karımı, her neyse, henüz boşanmadık– dövüyor; bir süredir birlikteler, tam bilemiyorum, galiba birkaç aydır. Karım inkâr ediyor, ama şu anda bir gözü mor; ayrıca son zamanlarda uğradığı ilk hatırı sayılır kaza da değil, elbette kendi yorumuna göre kaza. Öncekini kız kardeşi anlattı; o da benimle aynı fikirdeymiş. Çocuklarımın annesiz kalma tehlikesini ne kadar zayıf bir ihtimal de olsa göze alamam; bu işlerin nasıl sonuçlanacağı hiçbir zaman belli olmaz, kökünden kesip atmak gerekir, sence de öyle değil mi? Her neyse, konuyu halletmek için fazla zamanım kalmadı. Dönmeden önce konunun kapanmasını istiyorum; uzaktayken endişe dayanılmaz oluyor, çalışırken de insanın aklını fazlasıyla dağıtıyor. Ne şekilde müdahale edersem edeyim, müdahale ettiğimden onun haberi olmasını istemiyorum kesinlikle. Gerçi benim müdahalem sonucu durum değişirse ben bugünlerde burada olduğumdan şüphelenmemesi de zor; mesele durumu nasıl değiştireceğim. Adamla konuşmanın yararı olmaz, inkâr eder. Zaten pısırık, ürkek bir adama benzemiyor, tam tersine; De la Garza gibi olmadığı kesin. Karıma durumu itiraf etmesi için ısrar etmemin de yararı olmaz, onu iyi tanırım, çok inatçıdır. Zaten itiraf ettirebilsem bile durum değişmezdi özünde; her şeye rağmen bu adamla birlikte işte." Sözlerime ara verdim. Bundan sonrası benim için daha zordu: "Adama çok bağlanmış belli ki. Gerçi yeterince zamanı da olmadı, yani gerçekten bağlanmak için. Bu iş birkaç ayda olmaz, yerleşmesi gerekir. Herhalde değişikliğin heyecanı, benden sonraki ilk adam bu, aşı-

rı bir iyimserlik, geçici bir şey. Ama devam ettiği sürece sürüyor işte, bilmem anlatabiliyor muyum... Şu anda da devam ediyor."

Tupra birkaç saniye sessiz kaldı. Cevap verdiğinde sesinde artık alay yoktu, ama fazla ciddi de sayılmazdı, bir hafiflik vardı ses tonunda; sorunum ona pek önemli görünmemişti sanki ya da çözümünün basit olduğunu düşünüyordu.

"Ve ne yapman gerektiğini bana mı soruyorsun? Ya da ne soruyorsun, ben olsam ne yapacağımı mı? Benim ne yapacağımı sen artık gayet iyi biliyor olmalısın Jack. Aslında sorun retorik herhalde, benden sadece seni onaylamamı bekliyorsun sanırım. Tamam, onaylıyorum, elbette. Sorunu ortadan kaldırmak istiyorsan kaldır."

"Seni doğru anlayıp anlamadığımdan emin değilim Bertie. Dediğim gibi, adamla konuşmakla bir yere varamam..." Ama Tupra cümlemi bitirmeme fırsat vermedi. Belki acelesi vardı, belki de benim ağırlığıma sinirlenmişti (bana bir kez daha "*Don't linger or delay, just do it*" de diyebilirdi). Belki de onu Beryl'le ya da yanındaki kadın her kimse onunla yatakta yakalamıştım ve telefona da bu yüzden kadın cevap vermişti, çok yakınında olduğu için, üstünde ya da altında, yüzü ya da sırtı ona dönük; belki de düzüşmelerini bölmüştüm, telefonun öbür ucunda neler olup bittiğini hiçbir zaman bilmeyiz; daha doğrusu, telefon çalmadan hemen önce neler olduğunu. Londra'dan açtığım telefonların kim bilir kaçına Luisa Custardoy'un atölyesinden yeni dönmüşken cevap vermişti; kim bilir kaçında Custardoy yanında, onun yatak odasında, benim evimdeydi, yarı çıplak benimle konuşmasını seyretmiş, sabırsızlıkla konuşmanın bitmesini beklemişti. Eğer eve geliyorsa. Gelmiyor ya da sadece geceleri geliyor olabilirdi, çocuklar yüzünden. Çocuklara sormamıştım, ama onlar da kendiliklerinden sözünü etmemişlerdi, aslında yeni ya da yabancı herhangi birinin sözünü etmemişlerdi.

"*Look, Jack, just deal with him*," dedi Tupra. "*Just make sure he's out of the picture*." İngilizce bunları söyledi; o zaman anadilimin İngilizce olmadığına müthiş hayıflandım; çünkü bir İngilizi bilemem ama benim için çok muğlak sözlerdi, istediğim netlikte anlamıyordum bu cümleleri; bana "*Just get rid of him*" ya da "*Well, dispose of him*," demiş olsaydı, daha açık olurdu, gerçi yine kesin olmazdı; bunun anlamı "Ondan kurtul"dur, bir insandan kurtulmanınsa birçok yolu vardır, il-

le de öldürmek gerekmez; öte yandan bana "*Just make sure you get him off her back*" ya da "... *off your backs*" demiş olsaydı "Adamı ondan –ya da ikinizden– kesinlikle uzaklaştır bir şekilde," dediğini anlardım, ama bu ifadeyi de somut ve şüpheye yer bırakmayacak bir eyleme tercüme edemezdim, çünkü aynı şekilde birini İngilizce deyimde söylendiği gibi sırtından atmanın da birçok yolu vardır. Keşke duyduğum cümle "*Just scare him away, scare him to death*," olsaydı; o zaman kendisinin De la Garza'ya yaptığı gibi onu korkutarak, ödünü patlatarak kaçırmamı ve bu kadarıyla yetinmemi, katiyen *Sir Death* ya da *Sir Cruelty*'ye değil, olsa olsa *Sir Punishment* ya da *Sir Thrashing*'e dönüşmemi tavsiye ettiğini açıkça anlardım. Ama onun ağzından çıkan cümle bunların hiçbiri değil, kelimesi kelimesine çevrilirse, "Hesabını gör. Adamın tablodan çıkmasını garantile" olmuştu ya da "tablonun dışında kalmasını"; bilemiyorum, "*picture*" kelimesi "resim", "portre", "manzara", "sahne", hatta "fotoğraf" ya da "film" anlamına da gelebilirdi pekâlâ; bununla birlikte benim zihnime yerleşen ilk anlamı, tablo ya da çerçeve oldu; Custardoy'u tablodan çıkarmam, silmem ya da uzaklaştırmam gerekiyordu; tıpkı Prado Müzesi'nde San Segundo Kontu'nun aile tablosunun dışında, uzağında olduğu, yüzyıllar boyunca karısıyla çocuklarına yaklaşamadığı gibi. Bu kısa diyalog *Sopranolar*'ın bir bölümünde ya da *Baba*'da geçseydi onu öldürmemi önerdiğini ya da beni onu öldürmeye teşvik ettiğini kuşkuya yer bırakmayacak şekilde anlardım. Ama belki mafya üyeleri arasında dinlenme ihtimali göz önünde bulundurularak önceden belirlenmiş kodlar kullanılıyor, böylece emirler az ve öz oldukları halde kesin olarak doğru yorumlanıyordur. Ayrıca bu diyalog bir filmde geçmiyordu, biz mafya üyesi değildik ve ben bu kez Tupra, Reresby, Ure ya da Dundas'tan emir almıyordum; bana sadece arzum üzerine yol gösteriyor, tavsiyede bulunuyordu. Ama insan nereye çekeceğini bilemediğinde ve kesin bir bilgiye ihtiyacı olduğunda dil zordur, çünkü neredeyse her zaman mecazi ya da semboliktir. Dünyada açık açık "*Kill him*" yani "Öldür onu" diyen pek fazla insan olmasa gerek.

Onu sinirlendireceğimi tahmin etmeme rağmen biraz ısrarlı konuşmaya cüret ettim. Daha doğrusu telefonu kapatır korkusuyla aceleyle sorumu sordum; o son iki cümle bana bitirme, neredeyse vedalaşma cümlesi gibi gelmişti, bunun üzerine artık eklenecek bir şey

yokmuş gibi. Ya da ona akıl danışmam, küçük hikâyem onu sıkmış gibi.

"Nasıl yapacağımı söyler misin Bertie?" dedim. "Ben insanları korkutmaya senin kadar alışık değilim."

Önce babacan, kuru, biraz küçümser kahkahasını duydum; ikimizin paylaşabileceği bir gülüş değildi; iki erkeğin arasında çıkar gütmeyen bir bağ kuran, iki kadının arasında da aynı bağı oluşturan, bir kadınla bir erkek arasında ise daha güçlü ve sıkı bir bağa, daha derin, karmaşık ve daha kalıcı olacağından ya da kalıcılık hevesi artacağından daha tehlikeli bir birlikteliğe yol açabilen gülüşlerden değildi; belki Luisa'yla Custardoy bu ortak gülüşe, kendiliğinden, beklenmedik, eşzamanlı gülüşe sahiptiler; öyle ya, görünüşe bakılırsa adam herkesi kolaylıkla güldürüyordu. Tupra'nınki hafif bir hayal kırıklığı ve sabırsızlık ifade eden, parıldayan küçük dişlerini açığa çıkaran bir gülüştü, daha önce gözümle görmüştüm bu gülüşünü. Ardından cevap verdi:

"Nasıl yapacağını gerçekten bilmiyorsan yapamazsın demektir Jack. Hiç girişmesen daha iyi; oluruna bırak. Bırak ne olacaksa olsun, müdahale etmekten vazgeç, karın halletsin meselesini, kendi sorunu, o düşünsün. Ama bence sen nasıl yapılacağını biliyorsun. Alışık olmasak da hepimiz daima biliriz. Kendimizi o konumda görememek başka şey. Mesele kendini o durumda görmek. Şimdi kapatmam gerekiyor. İyi şanslar." Böylece konuşmayı noktaladı, ben biraz uzatmıştım.

Onu tekrar aramaya cesaret edemedim, elimdekiyle idare etmek zorundaydım. "Karın halletsin meselesini, kendi sorunu, o düşünsün," bana üstü kapalı bir sitem ya da suçlama gibi gelmişti; sanki aslında, "Onu kaderine terk edeceksin, belki günün birinde öldürülmesine, çocuklarının öksüz kalmasına izin vereceksin," diyordu. "Mesele kendini o durumda görmek" cümlesi de düşündürmüştü beni. Söylemek istediği şuydu herhalde: İnsanın kendini yapacağını katiyen hayal edemediği şeyi yaparken hayal edebilmesinin tek yolu o işi yapmaktır; o zaman ister istemez kendini o işi yaparken görür, mecburen görür.

Ardından Madrid tarzı bir eski arkadaşı aradım, yani yıllar önce yüzeysel bir ilişkide yakından tanıdığım ve o zamandan beri görüşmediğim birini; bu tür ilişkilerde söz konusu kişiyle aranızda bir sürtüşme, tartışma, kavga geçmemişse teorik olarak arkadaşlığınız de-

vam eder, giderek uzaklaşan geçmiş günlerde ikinizi bir araya getiren geniş ve değişken grubun dışında yalnız kalıp baş başa hiç sohbet etmemiş olsanız bile. Bu arkadaş sadık hayranları olan, birkaç yılda bir arenalardan çekilip sonra yine dönen boğa güreşçilerindendi (atkuyruğunu temelli keseceği gün yakındı herhalde); hayatımın bir döneminde bir araya gelmiştik onunla; başlangıçta Comendador'la, daha sonra da sabahlara kadar süren kumar partilerinde (beni onunla Comendador tanıştırmıştı, o her çevreye girerdi); Üstadın evinde düzenlediği bu partilere kendi ekibi, birkaç meslektaşı ve her tür başbelası gelirdi, bunlardan biri de bendim; bazı boğa güreşçileri tek dakikalarını bile yalnız geçirmez ve ayrıca evlerinde üçüncü elden de olsa güvenilir birinin tavsiyesiyle gelen, yani Madrid tarzı değil, gerçekten arkadaş oldukları birinin arkadaşı olan herkesi ağırlarlar. Çok içten ve sevecen bir insandı, ayrıca geçmiş hayatının her dönemiyle ilgili bir duygusallığı da vardı; ziyaretine gitmek istediğimi söylediğimde mazeret bulmak, on küsur yıllık bir kopuşun ardından en ufak bir şüpheye kapılmak şöyle dursun, bir an önce gitmem için ısrar etti:

"Hemen bugün gelsene yahu. Hem bu gece maç var."

"Yarın sabahtan gelsem sana uyar mı?" diye sordum. "Birkaç günlüğüne buradayım, Londra'da yaşıyorum, bugün babamı görmeye gideceğim, sağlığı pek iyi değil, yaşlandı."

"Tamamdır, anlaştık. Yarın gel. Ama saat bire doğru gel, aperitif saatinde. Bu gece geç yatarız."

"Senden bir şey rica edeceğim," diye önceden haber vermeyi tercih ettim. "Ödünç bir şey isteyeceğim. Para değil, durumum iyi, merak etme."

"Merak etme diyor yahu," diye cevap verdi gülerek. "Sen yabancı mısın, Jacobito?" Bana Jacobo diyenlerdendi, nedenini hatırlamıyorum. "Her şeyi isteyebilirsin. En güzel matador kıyafetimi bile veririm sana." Boğa güreşlerini zaten pek izlemezdim, Londra'da iyice uzak kalmıştım; söylediklerinden o sırada faal olduğuna hükmettim. Ziyaretine gitmeden önce biraz bilgi edinsem iyi olurdu, cehaletim saygısızlık sayılırdı.

"Aslında yaklaştın sayılır biliyor musun," dedim. "Neyse, yarın anlatırım."

"Sen gel, bak, ne istiyorsan al götür buradan oğlum." Gerçekten

cömert bir adamdı, laf olsun diye söylemediği kesindi. Adı Miguel Yanes Troyano, lakabı "Miquelín"di, babası *banderillero*'ydu.

Ertesi sabah internetten son başarılarını öğrenmiş olarak, elimde bir hediyeyle, çocukluğumda "Costa Fleming" diye bilinen bölgede bulunan, ana kapısından birkaç kere omuzlarda taşınarak çıktığı Las Ventas arenasından ziyade Real Madrid'in stadı Chamartín'e yakın olan devasa evine gittim. Onunla yalnız konuşmayı tercih ederdim, ama imkânsızdı, yanında sürekli birileri olurdu. Kendisinden bir ricam olacağını, ödünç bir şey isteyeceğimi bildiğinden, yine de düşünceli davranıp çok fazla sayıda şahit çıkarmadı karşıma. Ama emektar vekili oradaydı; o her zaman yanında olurdu; Miquelín'le aynı yaşlarda, sessiz, son derece ketum bir adamdı, az tanırdım kendisini ama çok eskiden beri tanırdım.

"Bay Cazorla sohbetimizden sıkılır mı acaba Üstat," diye yokladım, ne olur ne olmaz diye.

"Yok canım," diye cevap verdi Miquelín, iki parmağını havaya kaldırarak; beni yeğeniymişim gibi kucaklayıp öperek karşılamıştı. "Eulogio asla sıkılmaz, sıkılırsa da düşünür, değil mi Eulogio? Onun yanında istediğini konuşabilirsin Jacobito, ne başkasına aktarır ne de seni yargılar. Söyle bakalım, ne yapabilirim senin için?"

Söze başlamakta birkaç saniye zorlandım, ricamdan biraz utanıyordum. Ama bu utancı yenmenin tek yolu söyleyeceğimi söyleyip kurtulmaktı. Her şey sonrasına, hatta gerçekleştiği âna oranla öncesinde daha fazla utanç verir.

"Bana kılıçlarından birini ödünç verebilir misin diye soracaktım, tahminimce iki gün sonra geri verebilirim."

Böyle bir şeyi beklemediği belliydi; Cazorla da irkildi, ceketinin kolunu çekiştirdi. Fazlasıyla açık gri renkli, üç parçalı bir takım elbise vardı üzerinde, göğüs cebinde mendil, yakasında küçük bir çiçek; eski tarz bir adamdı. Ama Miquelín bir şey sormadığı takdirde konuşmazdı. Miquelín ise şaşkınlığını çabucak yenip cevap verdi:

"Bir, iki, üç, kaç tane istersen Jacobo. Hemen gidip bakalım, en beğendiğini seç, birbirlerinden pek de farklı sayılmazlar aslında. Kusura bakma ama, benden para isteseydin, niçin istiyorsun diye sormak aklıma bile gelmezdi, ama ne de olsa kılıç daha alışılmadık bir şey. Ne yapacaksın, kostüm için filan mı?"

Yalan söyleyebilirdim ona; gerçi bir tek kılıçla kostüm de olmazdı. Başka bir saçmalık uydurabilir, amatör boğa güreşi kursuna katılabileceğimi söyleyebilirdim mesela, ama bu kadar iyi kalpli bir adamı kandırma fikri hoşuma gitmedi, zaten inanmazdı da. Durumumu anlayacağını ve onun da beni yargılamayacağını düşündüm.

"Hayır Miquelín. Birini korkutmak için istiyorum. Karımla ilgili bir mesele. Daha doğrusu eski karımla, henüz boşanmadık ama epey zamandır ayrıyız." Bu konuyu her seferinde açıklığa kavuşturmaya özen gösterdiğimi fark ettim, sanki bir önemi varmış gibi. "Londra'ya da bu yüzden taşındım, o benden uzaklaşırken etrafında dolaşmamak için. Şimdi neyle karşılaştığıma bakılırsa iyi mi ettim bilmiyorum. İki çocuğumuz var, biri kız, biri oğlan, onların bir tehlikeyle yüz yüze gelmelerini istemiyorum. Adam hiçbiri açısından sağlam pabuç değil, hele hele karım için."

Miquelín anlamıştı, söylediklerim yeterliydi, dinleyişinden anladım, onaylar gibiydi. Hiçbir şeyi sorgulamıyordu, arkadaşlık böyle bir şeydi, herkesin meselesi kendi bileceği şeydi. Sonra sevecenlikle, eğlenerek gülmeye başladı, bol bol kahkaha atan bir adamdı, yaşlandıkça kahkahaları azalmamıştı.

"Yahu sen elinde kılıçla ne yapacaksın?" dedi. "Duydun mu niye istiyormuş Eulogio? Dur bir dakika Jacobo, sen bu kılıcı kullanacak mısın, kullanmayacak mısın? Dibine kadar saplayacak mısın, yoksa sadece ucunu mu saplayacaksın? Yoksa sadece gösterecek misin, aman ne korkunç diye?"

"Kullanmak zorunda kalmayacağımı umuyorum," diye cevap verdim. Aslında bilmiyordum, Tupra'nın uzun açıklamalarına dayanarak kılıç görüntüsünün yarattığı etkiyi düşünmüştüm sadece.

"Bak oğlum, hesaba katmak zorunda olduğun iki şey var Jacobo. Birincisi, bizim kılıçlar sadece ucuyla, saplayarak yaralar, bunun için de, gerçekten derine saplamak istiyorsan koşarak hız alman gerekir; namlu keskin değildir, kesmeye yaramaz. İkincisi, bu kılıcı altı yüz kilo ağırlığındaki bir boğaya sapladığında, kemiğe denk gelmeden sapına kadar batırdığın zaman boğayı boydan boya deşiyorsan, bir insanı ne hale getirir düşün; ölçüyü azıcık kaçırırsan ölüverir adam. Sen böyle bir riski göze almak istiyor musun? Yok oğlum, derdin korkutmaksa tabanca lazım sana. Temiz olursa daha iyi, ne olur ne olmaz."

Bağlantı kurmak aklımdan geçmemişti; Miquelín boğa güreşi kılıcının bir insanı ne hale getireceğini anlattığında dank etti; tiksintiyle tepeden tırnağa ürperdim; ilginçtir, tuhaftır, tiksintim kendime yönelik değildi, kendimi henüz planlarımın dışında görüyor olmalıydım ya da planımı içi boş bir çerçeve olarak görüyordum; belki de insan hiçbir zaman gerçekten kendinden tiksinmez ve bu sayede her şeyi yapabiliriz, aklımıza gelen ya da bize aşılanan fikirlere yavaş yavaş alışırız ya da yapacağımız şeyi yapacağımıza inanırız. "O hain, fevri, fesat, korku salan Málagalı'ya benzeyecektim," diye düşündüm; "yaklaşık yetmiş yıl önce Ronda'da, şehir dışında, arkadaşlarının yardımı ve teşvikiyle Emilio Marés'i boğa gibi oynatan, kılıçla işini bitiren, sonra da kulaklarıyla kuyruğunu kesip orada, güzel kırlarda, bir eliyle havaya kaldıran, öteki eliyle de avcılar gibi kırmızı beresini sallayan adama. Babamın üniversiteden arkadaşını, babamın çok beğendiği, onun ifadesiyle gururlu ama zarif, kasıtlı biçimde havai, çok hoş, keyfi hep yerinde olan, kurşuna dizilmeden önce kendi mezarını kazmayı, yani cellatları tarafından öldürülmenin yanı sıra boğa gibi oynatılmayı reddeden eski arkadaşını hunharca öldüren adama. Emilio Marés bunun üzerine resmen *banderilla*'larla, mızrakla, kılıçla boğa güreşi yapılarak öldürülmüştü. İyi ki Miquelín sözleriyle bilmeden uyardı beni."

"Temiz mi?" diye sordum. Ne demek istediğini anlamamıştım.

"Evet, varlığından haberdar olunmayan, kayıtlı olmayan, özellikle de herhangi bir suç eyleminde kullanılmamış bir tabanca. Dediğim gibi, ne olur ne olmaz." Miquelín herhalde bütün boğa güreşçileri gibi uzak ihtimalleri de hep göz önünde bulunduruyordu.

"Ne olabilir ki Miquelín?"

"Ne olacak yahu, ufaklık. Duyuyor musun Eulogio?" Yine bir kahkaha patlattı; beni tam bir çaylak gibi görüyor olmalıydı; bu mevzularda öyleydim de. "Cebine bir tabanca attıysan tetiği çekme ihtimalin de her zaman vardır. Sen sadece birini korkutmak istiyorsun, tamam, ama karşındakinin ne tepki vereceğini asla bilemezsin. En kötü ihtimalle korkmaz, o zaman sen ne yapacaksın?"

"Anladım. Peki ben öyle bir tabancayı nereden bulacağım?" Üstadın silahları olduğunu biliyordum; zaman zaman gidip kaldığı Cáceres'teki arazisinde kullandığı av tüfekleri vardı elbette. Ayrıca paralı

insanların hemen hepsi gibi avlanmaya yaramayan kısa namlulu silahları da olabilirdi. Ama büyük ihtimalle hepsi yasaldı, yani hiçbiri tam temiz değildi.

"Ben veririm sana yahu, kılıcı ya da istediğin herhangi bir şeyi vereceğim gibi. Peki her şeyi bırak, sen kılıcı alsan nerende taşıyacaktın be oğlum, şu işe bak. Tabanca cebine sığar." Bunu da düşünmemiştim, benim astarına kılıf dikili paltom yoktu, pardösüm bile yoktu. Hava da palto giyilecek gibi değildi. Miquelín ekledi: "Hadi hemen halledelim şu işi. Eulogio, bir zahmet kardeşim, babamın Llama'sını getirsene bana. Ötekini, revolveri de."

"Nereye koydun en son?" diye sordu Cazorla.

"Kütüphanede, *Binbir Gece Masalları*'nın arkasında, biraz sola doğru, kahverengi ciltli. Hadi bul da getiriver."

Cazorla çıktı (Üstadın salondan ayrı nasıl bir kütüphanesi olabileceğini merak ettim; eski kumar partilerinde hiç görmemiştim, ama bir boğa güreşçisine göre epey okumuş bir adamdı); kısa bir süre sonra kumaşa sarılı iki kutu ya da paketle dönüp elindekileri Miquelín'in önündeki sehpaya bıraktı.

"Evet, Jacobo'ya bir çift eldiven getirir misin lütfen Eulogio? Bunlardan birini kullanacaksan parmaklarınla tutmasan daha iyi olur," dedi bana dönerek. "Alışkın değilsin ya, sonradan temizlemeyi unutabilirsin."

Cazorla eskiden hatırladığım gibi canıgönülden hizmet etmeyi sürdürüyordu; Üstada hayranlığı sınırsızdı, tapınmaya yakındı. Tekrar çıkıp şef garsonlarınkine ya da sihirbazlarınkine benzer bir çift beyaz eldivenle döndü hemen. İnce kumaştan eldivenleri elime geçirdim; bunun üzerine Miquelín paketleri dikkatle, neredeyse törensel bir edayla açtı; belki silah oldukları için değil de, babasından kalma oldukları için. Savaş görmüş babaların birçoğu beylik ya da kişisel bir-iki silahlarını saklamışlardı; benim babam da öyle, Éibar'da üretilenlerden bir Star ya da Astra'sı olduğunu biliyordum. Ama hiç görmemiştim, şimdi de soracak ya da evini karıştıracak değildim. "Savaş sonrasında tabancasını geri vermemek için bin takla atmış olmalı," diye düşündüm. "Yenilenler arasındaydı çünkü. Üstelik hapse de girmişti." Miquelín'in benimkinden haliyle daha büyük olan babası yenenlerden olabilirdi, ama bu konuyu hiç konuşmamıştık, artık önemi

de kalmamıştı. Aslında ciddi ya da kişisel hiçbir konuyu konuşmamıştık. Madrid arkadaşlıkları gerçekten kendine özgü, çoğu kez açıklanamazdır.

"Şimdi alabilir miyim elime?" diye sordum. Güzel tabancalardı, revolverin oluklu ahşap kabzası vardı, öteki tabanca neredeyse dik açılıydı.

"Bekle biraz," dedi. "Bunların ikisi de babamındı; onun için de şimdiki arsızların kayıtlarında yoklar; bunlara el koysalar satarlardı. Revolver sanıyorum savaş öncesinden kalma. İngiliz malı, Enfield. Bir ara boğa güreşlerine merak salan bir İngiliz yazar hediye etmiş babama, babam da yazarın ekip yolculuklarına katılması için matadorunu ikna etmiş. Adam onları yakından izleyerek bir şeyler yazmak istiyormuş, birkaç kitaplık bir dizisinin Biggles adında, sanıyorum pilot bir kahramanı varmış; romanlardan birinde onu macera peşinde İspanya'ya göndermeye niyetliymiş. Babam bunu gururlanarak anlatırdı, anladığım kadarıyla Biggles yazarın vatanında çok ünlüymüş." İşte yine o "vatan" kelimesi çıkmıştı karşıma; belki de o kadar anlam yüklememek gerekirdi, Miquelín kelimeyi vurgulamamıştı, belki kendi vatanına, bizim vatanımıza değinmediği için. "Tabanca daha yeni, Llama, İspanyol yapımı, otomatik. Revolver altı fişek alır, Llama on mermi. Prensip olarak senin için fark etmez, ateş etmeyi düşünmüyorsun madem. Başka çaren kalmaz da ateş etmeye mecbur olursan her ikisindeki mermiler de fazla fazla yeter; yetmezse ölmüşsün demektir. Tabanca için bir şarjör yeter. İşte cephane de burada. Her şey düzgün çalışıyor, bakımı yapılmış, yağlanmış, babamdan öğrendiğim gibi. Tabanca diğer bütün tabancalar gibi tutukluk yapabilir. Buna karşılık revolver topuyla, uzun namlusuyla bak ne kadar havaleli. Bence Llama daha uygun. Eulogio, sence de korkutmak için şarjörlü tabanca daha uygun olmaz mı?" Miquelín'in silahların ikisine de alışık olduğu belliydi.

"Sen bilirsin Miguel. Sen daha iyi anlarsın," demekle yetindi Cazorla, omuz silkerek.

"Kullanmayı biliyor musun?" diye sordu Miquelín bunun üzerine. "Nasıl çalıştığını biliyor musun? Hiç tabanca aldın mı eline?"

"Askerde bir tek," diye cevap verdim. "Sonra hiç elimi sürmedim." Bunun ne kadar garip ve ne kadar yeni bir şey olduğunu düşün-

düm. Tarihin birçok döneminde orta sınıf bir erkeğin evinde silahı olmaması, elinin altında bir silah bulundurmaması tuhaf karşılanırdı herhalde.

"Unutmaman gereken en önemli şey şu Jacobo: Ateş edeceğinden iyice emin olmadan asla parmağını tetiğin üstünde tutmayacaksın. Hep korkuluğun üstünde olacak parmağın, tamam mı? Horoz kurulu olmasa bile. Tabanca dolu olmasa bile."

Korkuluk ne diye soracaktım, eski bir terim gibi gelmişti bana; elbette Miquelín de artık eski sayılırdı, antika sayılırdı, tıpkı cömertliği gibi. Ama gerek kalmadı sormama; kendisi gösterdi, işaretparmağını nerede tuttuğunu gördüm. Sonra aynı hareketi tekrarlamam ya da taklit etmem için silahı bana verdi. Bir tabancanın ne kadar ağır olduğunu unutmuşum, filmlerde hep hançer gibi taşırlar tabancaları. Tabancayı havaya kaldırmak için kol gücü gerekir. Yüksekte nişan almak için daha da fazla güç gerekir.

Sonra Üstat silahı nasıl kullanacağımı öğretti.

Bilemiyorum ama, sanırım o noktaya geldiğimde Wheeler'm teorisini, insanların ihtimallerini damarlarında taşıdıklarını filan benimsemiştim ve bunu kendime uygulamayı becerebileceğime de aşağı yukarı ikna olmuştum; Wheeler'm kendi ihtimallerini tanıdığı kadar olmasa da ben kendi ihtimallerimi peşinen epeyce bildiğim kanısmdaydım; Wheeler ayrıca çok daha uzun bir tecrübe süresine sahipti; onun ihtimallerini gerçekleştirmek için benden daha fazla zamanı olmuş, karşısına daha kışkırtıcı fırsatlar çıkmış ve daha çeşitli koşullarda bulunmuştu; çeşitli savaşları yaşamış, onlara müdahale etmişti, insanın en inandırıcı, düşmanlarından daha tehlikeli ve aşağılık olduğu koşullar savaşta mevcuttur; Wheeler'a göre insanların aptal ve dönek olan, kolay aldanan, bir yangına yol açacak bir kibritin kolaylıkla çakılabileceği çoğunluğundan en çok savaşta yararlanılabilir; başkalarını bir daha ayağa kalkmamak üzere, korkunç şekilde itibardan düşürmek, mahvetmek, bu hüküm giyen kişileri fireye, solda sıfıra, çürümüş odundan ibaret olan kesilmiş ağaçlara dönüştürmek savaşta kolaydır, cezası da yoktur; ayrıca savaş kolera, sıtma ve veba salgınları çıkarıp yaymak, çoğu kez her şeyin, insanın şimdiki ve geçmişteki benliğinin, yaptıklarının ve geçmişte yaptıklarının, iddialarının ve geçmişteki iddialarının, güdülerinin ve niyetlerinin, amentülerinin, fikirlerinin, başlıca sadakatlerinin, davalarının reddi sürecini başlatmak için de uygun zamandır.

Ah, evet, insan yalnızken, yurtdışında yaşarken, hiç durmadan kendi dili ya da ilk dili olmayan bir dili konuşurken, hiçbir zaman olduğu gibi değildir –tam olarak değildir, tıpatıp değildir– ne var ki insan kendi ülkesinde de, bir savaş sırasında ya da gazap, inat veya kor-

kunun pençesindeyken de olduğu gibi değildir; bir ölçüde kendimizi yaptıklarımızdan, gördüklerimizden sorumlu hissetmeyiz, sanki her şey geçici, paralel, yabancı, ödünç, kurmaca, hatta neredeyse rüyada görülmüş bir hayata –belki de eski dosya dolabındaki benimle ilgili imzasız rapordaki ifadeyle, benim bütün hayatım gibi teorik bir hayata– aittir; sanki her şey sadece hayal edilmiş, hiç gerçekleşmemiş ve elbette istemsiz şeyler dünyasına sürülebilir; her şey hayaller, şüpheler ve varsayımlarla, hatta saçma sapan rüyalarla aynı kefeye konulabilir; insan bir kez uyandıktan sonra, her rüya için, "Hayır, bu anormal arzunun ya da ölümcül nefretin veya temelsiz pişmanlığın, bu kışkırtmanın ya da bu paniğin veya cezalandırma hevesinin, bilmediğim bu tehdidin ya da bu şaşırtıcı lanetin, artık her gece ruhuma kurşun gibi çöken bu tiksintinin ya da bu özlemin, kendim yarattığım bu iğrençliğin ya da şiddetin, bu ölmüş ve temelli sabitlenmiş çehrelerin, yarınlarının olmayacağına dair benimle anlaşma yapmış (evet, susanlarla ve dışlanmışlarla yaptığımız anlaşma budur: Onlar hiçbir şey yapmayacak ve söylemeyecektir bundan böyle, yok olacak ve hiç değişmeyecektir), şimdi ben uyurken, nöbet tutmazken, kalkanımla mızrağımı çimenlere bırakmışken gelip kulağıma korkunç, beklenmedik, belki kendilerine yakışmayan, belki de yakışan sözler fısıldayan bu çehrelerin ortaya çıkmasını ben istemiyordum," diyebilir. Ayrıca insan Iago'nun kaygı uyandıran sözlerini sadece eylemden sonra değil, eylemleri sırasında da sayısız kereler tekrarlayabilir: "*I am not what I am.* Ben olduğum gibi değilim." Tıpkı kiralık katil tutan ya da cinayet tehdidinde bulunan kişinin, rezilliğini itiraf edip kendini şantaja maruz bırakan kişinin, bir şeyi gizlice satın alan kişinin –paltonun yakasını kaldır, yüzün hep gölgede olsun, asla sigara yakma– kiralık katili, tehdit edilen kişiyi, muhtemel şantajcıyı ya da artık arzulanmadığı halde bizi hâlâ utandıran gelip geçici kadını, "Unutma, şu andan itibaren beni hiç görmedin, kim olduğumu bilmiyorsun, beni tanımıyorsun, seninle konuşmadım, hiçbir şey söylemedim, sana sorulursa benim ne yüzüm var, ne sesim, ne nefesim, ne adım, hatta ne de ensem ya da sırtım. Aramızdaki bu konuşma, bu buluşma hiç olmadı; burada, gözünün önünde olan şey olmadı, olmuyor; bu sözleri de duymadın, çünkü ben onları telaffuz etmedim. Şu anda duyuyor olsan da, ben söylemiyorum," diyerek uyardığı gibi kendi kendimize, "Ben oldu-

ğum gibi değilim, yapmakta olduğumu gördüğüm eylemi yapan kişi değilim. Hatta bu eylemi yapmıyorum," diyebiliriz.

Bu şekilde benimsemediğim, belki bilmediğim şey ise, insanın yaptıklarının ya da yapmadıklarının sadece zaman, dürtü ve koşullara değil, aptallıklara ve saçmalıklara, tesadüfi ve lüzumsuz düşünceye, şüpheye, kaprise ya da ahmakça, anlık bir parlamaya, yersiz çağrışımlara ve tek gözü kör unutuşa ya da tutarsız anılara, bize hüküm giydiren cümleye ya da bizi kurtaran harekete de bağlı olabileceğiydi.

Böylece ertesi sabah yola koyuldum –yağmur yağacak gibiydi– ödünç aldığım tabanca pardösümün cebindeydi, belirleyici bir şey yapmaya hazırlanmıştım; ne yapacağımı tam olarak değilse de aşağı yukarı biliyordum, halletmem gereken şeyi de biliyordum: Custardoy'u ortadan kaldırmam ya da sırtımızdan atmam veya tablonun dışına çıkarmam gerekiyordu; benim tablomdan değil, benimki o sırada daha çok bir karalamaya ya da muğlak bir eskize benziyordu –Wheeler'ın ifadesiyle: "Londra'da çok yalnızsın"– Luisa'nm ve çocukların tablosundan çıkarmam gerekiyordu; o marazi adam onların tablosuna dadanmıştı ve belki de çok uzun bir süreliğine, en azından bir marazın, bir tehlikenin ortaya çıkmasına yetecek kadar bir süreliğine oraya yerleşmek üzereydi. Aslına bakılırsa yerleşmiş sayılırdı bile; fazlasıyla uzun bir zamandır çerçevenin etrafında dolanıp fırsat kolluyor, tabloya veya tuvale baskınlar yapıyordu; Luisa'ya el kaldırmış, gözünü morartmış, yüzünü yaralamış, çizmişti; birinciyi ben gözümle görmüştüm, ikinciyi anlatmışlardı; fesat ve zorba adamın, sapığın ileride, baskı yapıp onu herkesten soyutlamış, aşk, zaaf, kıskançlık, iltifat ve yakarı kisvesi altında talepleriyle yasaklarını yavaş yavaş ona dayatmışken, eve kapanılan yağmurlu bir gecede iri ellerini –daha çok piyano tuşuna benzeyen piyanist parmaklarını– boynuna kenetlememesi için hiçbir sebep yoktu. Luisa'nm ölmesi ya da öldürülmesi gibi bir şansım olmasını ya da böyle bir felakete uğramayı (hayalken şans, gerçekken felaket) istemediğimi açıkça anlamıştım artık; böyle bir şeye izin veremezdim, çünkü gerçeklikte geri dönüş yoktur, asla geri alınamaz, hatta belki çoğunluğun zannettiğinin aksine, telafi de edilemez (ölü için ölümü telafi etmenin yolu yoktur elbette, belki ardında bıraktığı sağlar için de yoktur; buna rağmen günümüzde sağlar birçok kez para talep eder, böylece insanlara artık yeryüzüne ayak basmadık-

ları, dünyadan geçmedikleri halde değer biçerler).

Yürürken ara sıra tabancaya dokunmaktan, hatta onu sıkıca kavramaktan kendimi alamıyordum; sanki kabzası beni çağırıyordu ya da ağırlığına, şekline alışma, elimde tutma ihtiyacı hissediyordum; ara sıra cebimden çıkarmadan biraz kaldırıyordum; kabzasını sıkıca kavradığımda parmağımı korkuluğun üstünde tutup tetiğe değdirmemeye özen gösteriyordum; Miquelín horoz kurulu olmasa bile öyle yapmamı tembihlemişti. "İnsanın elinde tabanca varsa," diye düşünüyordum, "kim bilir ne kadar kolaylıkla kullanır. Daha doğrusu kullanmamakta zorlanır; sırf nişan alıp tehdit etmek için, elinde tabancayla görülmek için bile olsa. Ateş etmek daha zordur mutlaka, buna karşılık tabanca sergilenmeyi talep ediyor, onun isteğine boyun eğmemek imkânsız olsa gerek. Kadınlar belki daha fazla direnebilir, ama bir erkek için kışkırtıcı bir oyuncağa sahip olmaktan farksız; bunların asla bizim elimize verilmemesi gerekirdi; oysa imal edilen, miras kalan ya da var olan tabancaların pek azı kadınların temkinli ellerine, büyük çoğunluğu bizlerin eline düşüyor." Ayrıca dokunulmazmışım gibi kibirli bir duyguya da kapılmıştım; belki de insanlarla karşılaştıkça, "Şu dakikalarda ben onlardan daha tehlikeliyim ve onlar bunu bilmiyor; biri bana dayılansa ya da saldırmaya kalksa neye uğradığını şaşırır, tabancamı çıkaracak olsam kuyruğunu kıstırıp veya bıçağını atıp kaçardı," diye düşünüyordum; ofisine gittiğimde De la Garza'nın içine istemeden saldığım dehşeti görünce kapıldığım anlık gururu hatırladım ("Kendinizle gurur duymalısınız, korkudan altına etmek üzereydi," demişti Profesör Rico sonradan, kibarlığı bir yana bırakarak, söz yansımalarına başvurmadan). O anlık gururun hemen ardından böyle bir şeyle gururlandığım için bir tiksinti duymuş olduğumu da hatırladım; kendime, o anki ve geçmişteki benliğime, şimdiki zamana ve geçmişe ait yüzüme yakıştıramamıştım o duyguyu; gelip çatmış olan yarınla birlikte o yüzlerim değişmekteydi belki. "*Presume not that I am the thing I was.* Artık eskisi gibi olduğumu sanma," diye alıntı yaptım içimden, yürümeye devam ederken. "*I have turn'd away my former self.* Önceki benliğimle vedalaştım ya da ona sırt çevirdim veya ayrıldım ondan. Eskisi gibi olduğumu duyduğun zaman yanıma gel, sen de eskisi gibi olacaksın. O zamana kadar seni sürüyorum, şahsımızdan uzak duracaksın, karşı gelirsen cezası ölüm..." Bunlar kral V. Henry'

nin taç giyer giymez söylediği sözlerdi; Agincourt çarpışmasından önce kılık değiştirerek askerlerinin arasına karıştığı geceden yıllar önce; o savaşta bütün koşullar aleyhindeydi, hakkında olumsuz hüküm verilmesi riski çok fazlaydı; onun kral olduğundan habersiz askerlerden birinin dediği gibi, savaşın sağlam bir nedeni yoksa hesap verirken köşeye sıkışacaktı. Daha çok kısa süre öncesine kadar sefih, havai, hayırsız evlat Prens Hal olan kral bu beklenmedik sözleri yine çok kısa süre öncesine kadar sefahat yoldaşı olan yaşlı Falstaff'a söylemişti, şimdi onu reddediyordu: "*I know thee not, old man.* Seni tanımıyorum ihtiyar" – o âna kadar yaşanan her şeyi, aşırılıkları, ilkesizliği, suistimali, çekişmeleri, genelevleri, meyhaneleri, içtikleri su ayrı gitmeyen dostları inkâr etmek için böyle bir cümle yeterlidir; isterse o dostlar Falstaff'ın sevgili Prens Hal'ına, bu adı terk edip geri dönüşsüz biçimde katı Kral Henry'ye henüz dönüşmüşken dediği gibi yakararak, "*My sweet boy*. Yavrucuğum," desinler. Ne var ki bu tür sözler yalnızca ıslah olmaya, hovardalıkla ya da vakitsiz zamparalıkla, çapkınlıkla ya da haytalıkla geçmiş bir hayatı geride bırakmaya değil, ayrıca yeni bir gidişat, yeni bir yöneliş ya da başkalaşımı haber vermeye de yarar; ben de bir yandan yürürken, bir yandan da aklımdan Luisa'yla Custardoy'a ve kendi kendime, "Artık eskisi gibi olduğumu sanma. Önceki benliğimle vedalaştım. Tabanca taşıyorum ve tehlikeliyim, asla kimseyi bile isteye korkutmamış olan kişi değilim artık; tıpkı Iago gibi ben de olduğum gibi değilim artık ya da olduğum gibi olmamaya başlıyorum," diyebilirdim.

Böylece iki gün önce durduğum noktada, korkunçluk abidesi katedralin kısa çift kanatlı merdiveninin tepesinde, az sonra sıçrayacakmış gibi görünen Papa heykelinin arkasında mevzilendim yine; o noktayla yakındaki bir başka nokta arasında gidip geliyordum; ikinci nokta parmaklıkların arkasında, inanması zor da olsa kâbusa ait hediyelik eşyalar satılan dükkânın solundaydı; ikisinin arasında birkaç adım vardı ve her ikisinden de hem Mayor ve Bailén caddelerinin kavşağındaki dört köşeyi, hem de ikinci noktanın tam karşısına denk gelen, ama aşağıda kalan oymalı ahşap kapıyı görebiliyordum; Custardoy nereden gelirse gelsin, evine vardığında onu görecektim; tekrar Prado Müzesine gitmişse, onu takip ettiğim gün izlediği yoldan geleceğinden emindim; Parmigianino'nun her biri ayrı yöne bakan dört

çehresiyle ilgili not alıp eskiz yapmayı henüz bitirmemiş olması çok muhtemeldi; belki bu kez kocanın, babanın, benim gibi ayrı ve tek başına olan Kont'un portresiyle ilgilenmesi ya da elindeki veya planladığı iş her neyse onun için başka tabloları incelemesi gerekiyordu. Eğer o sabah evden çıkmadıysa, aperitif saati geldiğinde biralarını içip patates kızartmalarını yemek için El Anciano Rey de los Vinos'a giderdi büyük ihtimalle (inceliğine rağmen göbekli olmasına şaşmamak gerekirdi); tekrar oraya otururbut oturduğu yerde de görebilecektim onu. Her halükârda evinden çıktığı ya da evine girdiği anda görecektim; o zaman da basamakları inip caddenin karşı tarafına geçerek –o köşede trafik pek azdı– kapıyı açarken ona yetişmeye vaktim olacaktı. Başlangıçta apartman kapısının ilk kez açık olduğunu görünce şaşırdım ve bir kapıcı olduğuna hükmettim; bu benim için büyük bir dezavantaj, bir şahit olacağı anlamına gelebilirdi. Ama birkaç dakika sonra adamın çıkıp kapıyı da kapattığını gördüm (öğle yemeğini erken yiyordu herhalde); o zaman rahatladım, çünkü Custardoy'un anahtarını kilide sokup çevireceği, kapıyı iteceği veya çekerek açacağı, sonra içeriden iteceği ya da dışarıdan çekeceği saniyeler benim için hayati önem taşıyabilirdi; bu eylemlerin ikisini de tamamlayamayacağı kamsındaydım. Yanında biriyle, bilhassa Luisa'yla gelmeyeceğini ya da çıkmayacağını umuyordum. "Bir daha göremeyeceksin onu," diye düşündüm, "meğerki şu anda seninle olsun"; ilginçtir, insan kötülüğünü istediği ya da zarar vermeye hazırlandığı kişiye hitap eder hep zihninde ve bu kişiye daima "sen" diye hitap eder; ona yapacağımız şey saygıyla bağdaşmaz sanki ya da saygının herhangi bir türü planladığımız şeyin yanında bize arsızlık gibi görünür.

Bekledim. Bekledim. Bekledim. Bir noktadan ötekine, oradan birinciye gidip geldim; merdivenden parmaklıklara, parmaklıklardan merdivene; tepeden dört köşeyi ve sekiz kaldırımı gözlüyordum; Custardoy viyadükten de gelebilirdi, hemen altımdan, katedralin kıyısından ya da duvarın kenarından da geçebilirdi; İtalyan Enstitüsü' nün oradan da çıkıp gelebilirdi, Atenas Parkı'nın oradan Cuesta de la Vega'yı da tırmanabilirdi; cebimde saklı tabancayı sıkıca kavramıştım, ara sıra müthiş gerildiğimi hissediyordum; her şey görüş alanımın içindeydi, ama çok sayıda cepheye hâkim olmak gerektiğinden sürekli yer değiştirmek zorundaydım; bazı sofuların bana merakla

bakmaya başladığını fark ettim –İspanyola benzemiyorlardı, Litvanyalı olabilirlerdi ya da eski pirleri gibi Polonyalı– daha da beteri, beni taklit ederek bir noktadan diğerine gidip geliyorlardı, öyle yapmazlarsa bir şey kaçıracaklarmış gibi; günümüzde insanların taklitçiliği dünya çapında bir salgın haline geldi; kendimi dört bir yandan kuşatılmış gibi hissedip oradan ayrılmak istedim. İşte o sırada, uzakta gördüm onu; Mayor Caddesi'nden bana doğru ilerleyen Custardoy'u gördüm; insanların arasında net olarak seçiliyordu; Askeri Valilik ve Devlet Şûrası kaldırımındaydı, yani kendi kaldırımında, evinin ya da atölyesinin bulunduğu kaldırımda. Beklemeye devam ettim, yerimden kıpırdamadım, belki karşıya geçip bara uğrar diye trafik ışıklarına gelmesini bekledim; gerçi hava bulutluydu, açık havada oturma fikri pek cazip değildi. Onun da üzerinde pardösü vardı, kaliteli, siyah ve çok uzun, neredeyse kılıfı andıran bir pardösü; bu ve kafasındaki şapka, öncekinden farklı, daha geniş kenarlı, en eski sessiz filmlerde Tommiks'in şapkası gibi ekru ya da beyaz, Stetson'a benzer şapkası (adam tam bir zevzekti) ona bir Vahşi Batı karakteri havası veriyordu; o gün Daniel Boone ya da Jim Bowie tarzı kadın arkadaşıyla pek güzel bir çift oluşturabilirdi. Ama neyse ki yalnızdı; kararlı adımlarla, pardösüsünün etekleri ve kuşkusuz atkuyruğu sağa sola savrularak yürüyordu (bu yaşında modaya ayak uyduruyordu, enerjikti), benim az önceki adımlarım kadar kararlıydı adımları, oysa benim cebimde bir Llama vardı. "Onu vazgeçirmek kolay olmayacak," diye düşündüm; "dize getirmek kolay olmayacak, hatta öldürmek bile. Ayrıca güçlü olsa gerek; sinir gerginliğinin, sabırsızlığın, birçok parçaya bölünmenin verdiği bir gücü vardır bunun; bu adam saatler boyunca atölyesine kapanıp fırçalarıyla baş başa, konsantrasyona, sessizliğe ve titizliğe gömülmeye, bir tuvali başkasına aktararak ikisini tıpatıp benzetmeye alışık; bunların başından nihayet kalktığında, kapısını açıp sokağa çıktığında bedeninde müthiş bir gerginlik birikmiş, patlamaya hazır olur mutlaka. Evet, bu adam yalvarıp yakaracak tiplerden değil, direnecek; bu adam yumuşak, korkak biri değil; kesin olan bir tek şey var: Onu korkutmam şart, onun bende yaratmaya çalışacağı korkudan daha büyük bir korku salmam lazım içine; bu De la Garza gibi donup kalmayacak, boynunu kısmayacak, gözlerini yummayacak; buna karşılık ben de canı istediğinde doğal biçimde karşısındaki-

ni korkutabilen bir Tupra değilim, onun sözünü ettiği, kılıcı öğrendiği Kray kardeşler de değilim; Reresby'nin anlattığına göre onlarla aynı hücreyi paylaşan bir asker arkadaşları bir şeyler elde etmek için verilebilecek en özlü dersi vermişti iki kardeşe: 'Şimdi bakın, bazı insanlar vardır ki, kılına dokunulsun istemez, hem de çok var bunlardan. Kendilerine de, mallarına da zarar gelmesin isterler. İşte bunlar, kılına dokunulsun istemeyenler, kendilerine zarar vermesinler diye bazı insanlara para öderler. Ne demek istediğimi anladınız, değil mi? Anladınız tabii. Evet çocuklar, buradan çıktığınızda gözünüzü dört açın, zarar görmek istemeyen insanları gözleyin. Çünkü benim bile sizden ödüm patlıyor çocuklar. Harika.' '*Cos you scare the shit out of me, boys. Wonderful*,' demişti Tupra İngilizce," diye düşünmeye, hatırlamaya devam ettim; "belki de gerçek aksanı olan sahte aksanıyla; sessiz, süratli arabasının içinde, sokak lambalarının ay taklidi ışığında sağımda oturuyordu, elleri hâlâ hareketsiz direksiyonun üzerindeydi, direksiyonu sıkıyor ya da boğuyorlardı, eldivenleri yoktu artık elinde; benim eldivenlerim ise otelden çıktığımdan beri elimde, otele dönünceye kadar da çıkarmayı düşünmüyorum onları elimden, tabloyu temizlemiş, eylemi gerçekleştirmiş, yapılacak işi yapmış olarak dönünceye kadar." "Olay budur Jack. Korku," diye eklemişti Tupra, herhangi birinin göreceği şeyler olmayan videoları izlemek üzere evine gitmem için ısrar etmeden önce; videoları gösterdikten sonra da tekrar sormuştu: "Söyle bakalım: Niçin önüme geleni tartaklayamam, önüme geleni öldüremem? Kendi fikrini söyle. Her yerde ne kadar çok yapıldığını ve bazen ne kadar aldırmadan yapıldığını gördün. Öyleyse niçin yapılamayacağını açıkla bana." Ben bir cevap vermekte gecikmiştim, sonunda verdiğim cevap da cevap sayılmazdı.

Basamakları hızla indim, sofulardan bir kadınla çarpışmama, daha doğrusu onu devirmeme ramak kaldı; Custardoy bara değil, atölyesine gidiyordu; yoluna dümdüz devam etmiş, Bailén'de trafik ışığında durmuştu; yeşil ışık yandığında onu apartmanın kapısından sadece kırk dokuz adımın ayıracağını biliyordum ve onunla tam orada karşılaşmam gerekiyordu; o kapıya varmadan önce ve bilhassa sonra değil, çünkü sonra varırsam kapı tekrar kapanacaktı, o içeride, ben dışarıda. Benim tarafımdaki yaya geçidinin serbest olmasından yararlanarak karşı kaldırıma geçmeye cesaret edebildim; şimdi onunla ay-

nı kaldırımdaydım; arabalar durduğunda yürümeye başladığını gördüm, bir, iki, üç, dört, beş, birkaç saniye bir ağacın arkasında durup bekledim; aslında geniş gövdeli bir ağaç değildi, ama anahtarını kilide sokmadan beni görmeyeceğini umuyordum; zaten birkaç saniyelik bir şey olacaktı, en iyisi beni o sırada da görmemesiydi, en iyisi mümkün olduğunca uzun süre onun arkasında kalmamdı; böylece onu tehdit edenin yüzünü, benim yüzümü göremeyecek, kim olduğunu bilmeyecek, daha çok korkacaktı; kapıda hızlı bir saldırının mı, dairesinin tamamının daha yavaş soyulmasının mı yoksa Meksika usulü seri ve bitmek bilmeyen bir kaçırılmanın mı söz konusu olduğunu, benim tek kişi mi, birkaç kişi mi, beyaz mı, melez mi, siyahi mi olduğumu (bizim siyahiler nadiren saldırır), yoksa beklenmedik bir hesaplaşmayla, kendisinin hatırlamadığı birinin gecikmiş intikamıyla mı karşı karşıya olduğunu bilemeyecekti; benim durumum bir bakıma bu sonuncusuydu; Luisa'nın bir kocası ya da eski kocası olduğunu muhtemelen o hatırlamıyordu bile; kırk altı, kırk yedi, kırk sekiz ve kırk dokuz; anahtarı kilide sokup kapıyı açtığında tabancayı cebimden çıkarmadan sırtına dayadım (bu sayede ansızın arkasına dönse bile horozun kurulu olup olmadığını anlayamayacaktı; arkasına dönmeyecekti gerçi, elbette horoz da kurulu değildi, parmağım korkuluğun üzerindeydi, buna özen gösteriyordum); yine de namluyu omurgasına sertçe bastırdım ki silah olduğundan şüpheye düşmesin ve iyice anlasın.

"İçeri girelim, ağzını açma," diye fısıldadım, ensesine fısıldadım, o manasız, özenti atkuyruğu ensesinden aşağı sarkıyordu, fazla yaklaştım, iğrendim.

Kapı aralıktı, içeri girdi; ikimiz birbirimize yapışık, birlikte girdik, kapıyı serbest elimle ben itip kapadım. Artık benim tek kişi olduğumu biliyordu.

"Ne bu soytarılık?" dedi. "Şaka mı bu?" Henüz korkmamıştı, belki korkmaya vakti olmamıştı, belki de kişiliği böyleydi. Bunları hafif ukala bir tonda, en azından terslenerek söylemişti, ama sesinde kesinlikle panik yoktu. "Evet, beni ciddiye alması zor olacak, korkudan allak bullak olacak bir tip değil," diye geçti hızla aklımdan. "Kötü başladık."

"Şaka filan değil, sus, konuşma. Yukarı çıkacağız, senin dairene,

merdivenden. Yavaş yavaş, sakin sakin, ama durmadan. Karşımıza bir komşu çıkacak olursa birlikteyiz. Şapkanı çıkar, iki elinle tut. Anahtarlarını da düşürme, iki elin hepsini tutmaya yeter." O gün yanında çanta yoktu, Prado'dan gelmiyordu belki de. Adamın ensesine konuşmaya devam ediyordum; Luisa belki o enseyi öpüyordu; saçının kokusu geliyordu burnuma, kötü bir koku değildi, her gün yıkıyordu herhalde. Dediğimi yaptı, gülünç şapkasını çıkardı. Artık benim Doğulu, Kuzey Afrikalı ya da Latin Amerikalı olmadığımı biliyordu mutlaka, aksanım Arnavut, Ukraynalı, Arap, Kolombiyalı, Ekvadorlu aksanı değildi, kendi aksanımı değiştirip başka bir aksanla konuşmak gelmemişti aklıma; kesinlikle İspanyol olduğum anlaşılacak kadar da konuşmuştum; bu durumda beyaz olduğumu da biliyor olmalıydı; insan bir şeyi ne kadar kısa süre gizleyebiliyor; onunla İngilizce konuşmak da gelmemişti aklıma mesela, alışkındım oysa. "Omurgana bir mermi saplanırsa nasıl bir tahribata yol açağını biliyor musun? Öğrenme daha iyi. Yürü hadi." Şimdi ayrıca az çok tahsilli olduğumu da öğrenmişti, "tahribat" kelimesini her önüne gelen kullanmaz.

"Bakın, eğer istediğiniz paraysa konuşur anlaşırız. Yukarı çıkmamıza da gerek yok, o namluyu sürekli sırtıma bastırmanıza da. Ayrıca bu tonda konuşmanıza da."

Bu kez o kadar kibirli değildi tonu, ama korkmuş gibi de değildi. Bana "siz" diyordu, ama saygı göstergesi olarak değil, mesafeyi korumak için. Ben onunla senli benli konuşuyordum, o benimle sizli bizli; gözle görünür dezavantajlı durumunda bir üstünlük sağlama çabasıydı; tabanca benim elimdeydi, saat benim elimdeydi, resimdeki Ölüm gibi. Yaşlı kadının kolundan tutmuş iskeletsi Şövalye gibi çekelemiyordum onu, ama hemen arkasındaydım ve itiyordum, aynı kapıya çıkardı; zamanın efendisi bendim ve onu yukarı doğru yönlendiriyordum; o konuşarak kumu ya da suyu durdurmaya çalışıyordu; işte onca insan da susacakları yerde bu şekilde erteleyip kurtulmaya çalışmıştır. Kibirli duruşundan tamamen vazgeçmemişti; ben onun sözünü kesmeden önceki son cümlesi bunu gösteriyordu: "Ayrıca bu tonda konuşmanıza da." Adeta, "Bana sesinizi yükseltemezsiniz," diyordu, ama diyemezdi, çünkü fısıltıyla konuşuyordum.

Bunun üzerine silahı bir anlığına cebimden çıkarıp Llama'nın namlusuyla sağ kaburgasına sertçe vurdum; tokat gibi bir hareketti, ama

elle yüze değil, tabancayla kaburgaya atılan bir tokat; çok daha az ses çıkardı, üstelik pardösüsü de vardı. Biraz sendeledi ama düşmedi. Şapkayı da elinden bırakmadı, ama anahtarları düşürdü.

"Sus dedim ya sana. Al anahtarlarını da gidelim." Yine sakin bir fısıltıyla konuşuyordum, bağırmaktan daha ürkütücüydü, ben öyle sanıyordum. Ona bu kadar kolaylıkla vurmuş olduğuma ve dolu silahla vurmaktan çekinmemiş olduğuma şaşırdım; silah kullanmaya alışkın olmayanlar ne kadar tedbir alırlarsa alsınlar hep silahın ateş alacağından korkar. Herhalde onu korkutmam gerektiği fikri baskın çıkmıştı; belki de son cümlesi veya daha önceki "soytarılık" laf rahatsız etmişti beni ya da Luisa'nın ağır ağır binbir renk değiştiren gözünü hatırlamıştım; o görüntüyü sık sık aklıma getiriyordum, böylesi işime geliyor, haklılığımı, soğuk öfkemi pekiştiriyor, beni güçlendiriyordu. Custardoy'un acıyı biraz da olsa tatması yersiz değildi; içgüdüyle elini kaburgasına götürüp bastırdı, ama ben hemen, "Ellerini şapkanın üstünde tut," dedim. Mecburen boyun eğilecek emirler vermekten kim hoşlanmaz ki? Bunu da düşündüm o anda. Zihnimin bir yanı bundan hoşlanmamdan hoşlanmadı, ama ben o sırada ona kulak verecek durumda değildim; zihnimin geri kalanı çok meşguldü, halletmem gereken bir iş vardı, yarım bırakamazdım, başlamıştım bir kez.

Basamakları tek tek seri bir şekilde tırmanmaya koyulduk; ben ona yapışıktım, köşeleri dönerken namluyu sırtına dayayamadığım bir saniyeden yararlanıp koşarak çıkmasın ve hızla anahtarı çevirip evine kapanmasın diye (başarması mümkün değildi ama denemesini bile istemiyordum) atkuyruğundan tutuyordum; saçma dokunmamı bir aşağılama gibi algılıyor olsa gerekti; çekmekten kaçındım, pekâlâ yapabilirdim oysa. Şansımız varmış, demek istediğim, onun değil, benim şansım varmış: Kimseyle karşılaşmadan üçüncü kata kadar çıkmıştık; balkonlu katlardan biriydi.

"Geldik," dedi dairesinin kapısına vardığımızda. "Şimdi ne olacak?"

"Şimdi kapıyı açacaksın." Dediğimi yaptı, biri uzun, öteki kısa iki anahtarla kilitleri açtı. "Salona gideceğiz, sen önden, ben arkadan. Bir numara çevirmeye kalkma. Omurganı hatırla." Namlunun ucundaki kemiği hissediyordum yine; içeri girdiğimizde arkamdan kapıyı kapatırken tabancayı cebimden çıkarıp en üst boyun omuruna dayamıştım.

Kısa bir koridoru geçip çok geniş, bulutlu havaya rağmen aydınlık bir salon ya da atölyeye vardık ("Luisa burada bulundu," diye düşündüm anında, "burası onun için tanıdık bir mekân"). Yerde, yüzleri duvara dönük olarak üçerli dörderli istiflenmiş sıra sıra tuvaller hemen dikkatimi çekti; bazıları boştu belki. Ya çok sipariş alıyordu ya da her sipariş için birden fazla kopya yapıyordu; peşinden koşulduğu, satış da yaptığı belliydi, düzensiz de olsa kaliteli mobilyalarla döşenmiş, konforlu, hatta lüks bir salondu, şömineyi kıskandım. Duvarlara asılı resimler de vardı, bunların arkası dönük değildi elbette; kendi resimleri değildi herhalde, ama belli de olmazdı, mükemmel bir kopyacıydı madem; ilk bakışta küçük bir Meissonier, pipo içen bir beyefendi ve Mané Katz'm ya da o tarzda birinin, Paris'ten geçmiş bir Rus ya da Ukraynalı'nın daha büyük bir portresi dikkatimi çekti (bunlar orijinal idiyse ucuz sayılmazlardı, ama Tupra'nın evindekiler kadar pahalı da değildiler). Bir şövale gördüm, onun üzerindeki tuval de ters çevrilmişti; Custardoy üzerinde çalıştığı resmi çalışmaya ara verdiğinde göz önünde tutmamayı âdet edinmiş olabilirdi, dinlenirken mecburen görmemek için; belki kontesle oğullarının portresiydi, ona başlamış olabilirdi. İstesem bakardım, zamanın ve her şeyin efendisi bendim. Ama bakmadım, meşguldüm.

Dönüp yüzümü görmesinin zamanı gelmişti. Beni bir yerden, Prado'dan ya da sokaktan, belki Luisa'nın göstermiş olabileceği fotoğraflardan tanıyıp tanımayacağını bilmiyordum; insanlar eski fotoğraflarını göstermeye pek meraklıdır, sanki tanışılmadan önceki hallerinin tanınmasını isterler, özellikle sevgililer arasında yaygın bir alışkanlıktır, birbirlerine, "Ben böyleydim işte," derler adeta, "o zaman da sever miydin beni? Öyleyse neden yoktun?" Dönmesine izin vermeden ve oturmasını emretmeden önce bir anlık bir şaşkınlık yaşadım; "Benim burada elimde tabancayla ne işim var?" diye düşündüm ya da öyle dedim kendi kendime, hemen ardından cevabını verdim: "Hayır, kesinlikle şaşırmamalıyım. Bunun bir nedeni var, hatta gerekli bile olabilir: Luisa'yı endişeden, tehditten, gelecekteki kötü hayatından kurtaracağım, rahat nefes almasını, geceleri korkmadan uyumasını sağlayacağım, çocuklarımın acı çekmesini, onun yaralanıp berelenmesini veya daha çok zarar görmesini ve ölmesini engelleyeceğim"; tam bu cevabı verirken aklıma bir başka alıntı geldi, bir kadının haya-

letinin sözleri; Kraliçe Anne ikinci kocasının yatağında çok acı çekmişti, çünkü "keder yatağına musallat olmuştu"; kana susamış Kral Richard Tewkesbury'de ilk kocasını hançerlemişti, katilin bir kez içinden geçirdiği ifadeyle "*in my angry mood*", yani "öfkeli ruh halimde"; kraliçe de öldükten sonra Bosworth savaş meydanında, şafak sökerken, artık çarpışmadan kaçınmak için çok geçken ona beddua etmiş, rüyasında şunları fısıldamıştı ona: "Richard, karın, biçare karın Anne, bir saat rahat uyku uyumadı yanında, şimdi uykunu kaygıya boğuyor. Yarın savaşta beni düşün, körelip düşsün kılıcın: Umutsuzluğa kapıl ve öl." Luisa'nın başına aynı şeyin gelmesine, günün birinde yastığıma başını koyacak, yatağımdaki ılık ya da soğumuş boşluğu dolduracak olursa Custardoy'un yanında bir saat rahat uyku uyuyamamasına izin veremezdim; ben ilk kocaydım ama kimse öfkeli ruh halinde beni hançerlemeyecek, şimdiden gömülmüş olduğum mezarımı iyice derinleştirmeyecekti; benim anım daha ilk terörle, ilk yakarıyla ve ilk emirle yok edilmişti; Londra'da, onun ve çocukların zamanından dışlanmış, yavaş yavaş solup gider, başkalaşırken veda eden zehirli bir gölgeye dönüşmüştüm tamamen (aptalım ben, yetersizim, aptalım, havaiyim, enayiyim). "Hayır, o henüz dul değil, ben de matemi tutulacak bir ölü değilim," diye düşündüm, "ölü olmadığıma göre de o kadar çabuk doldurulamaz yerim; tıpkı kan lekelerinin hemen çıkmadığı, bıkıp usanmadan ovalanarak temizlenmeleri gerektiği gibi; buna rağmen çeper asla temizlenmeyecekmiş gibi gelir insana, silinmesi en zor olan ya da en çok direnen kısmıdır lekenin – bir fısıltı, bir ateş, bir sıyrık. Kuşkusuz Luisa söylemek istemeyecek, söylemeye niyetlenmeyecek, ama şimdiki ya da müstakbel âşığına ya da kendi kendine söylemek zorunda kalacaktı: 'Henüz değil sevgilim, bekle, bekle, henüz senin vaktin gelmedi, bu zamanı berbat etme, bana zaman tanı, ona, o yaşayan ölüye zaman tanı, onun zamanı artık ilerlemiyor, silinip gitmesi için gerekli zamanı ver ona, onun yerini almadan, tenini kovmadan bırak hayalete dönüşsün, izin ver hiçliğe dönüşsün, çarşaflarda, kederin musallat olduğu bedenimde kokusu kalmasın diye bekle, bırak olmuş olan olmamış olsun.' Ama ben hâlâ varım, demek ki var olduğum kesin, benim hakkımda kimse henüz: 'Hayır, böyle bir şey yok, hiçbir zaman olmadı, yeryüzünden geçmedi, dünyaya ayak basmadı, hiç var olmadı ve meydana gelmedi,' diye-

mez. Ayrıca ben şu an bu ikinci kocayı öldürebilecek kişiyim, elimde eldivenlerimle, öfkeli ruh halimde. Elimde tabanca var, dolu bir tabanca, horozu kurup tetiğe basmam yeterli, adamın sırtı hâlâ bana dönük, yüzümü bile göremez, bugünkünü de, yarınkini de, herhangi bir zamanınkini de, ta ki varsa Son Yargı'ya kadar."

Aslında yüzümü görüp görmemesi umurumda değildi; sonuçta ona Luisa'dan bahsedecektim, o zaman da kim olduğumu şüpheye yer kalmayacak şekilde anlayacaktı; ayrıca Luisa'nın bunca ay sonra aniden çıkıp geldiğimi söylemiş olması da muhtemeldi; zaten şu anda bile namluyu sırtına dayayan adamın kahrolası geri zekâlı koca olduğunu tahmin ediyordu mutlaka; herif başbelasının teki, geri zekâlı, manyak, gittiği yerde kalsaydı ya. "Buna karşılık onun yüzünü, gözlerini, bakışlarını karşıdan görmesem benim için daha iyi olur belki," diye düşündüm, "kapıdaki birkaç cümlenin dışında onunla konuşmasam da; onlar sıradan kelimelerdi, iki kişi arasındaki bir konuşma değildi, kişisel olmayan emirlerdi sadece. Kiralık katillerin kurbanlarıyla göz göze gelmekten daima kaçındıkları söylenir; bir tek göz göze gelmek şüphe düşürürmüş içlerine, kafayı kesmeyi ya da ateş etmeyi engelleyebilir, en azından geciktirip kurbana bir şey söyleme, kendini korumaya çalışma fırsatı sağlarmış, her şeyi berbat edebilecek, hedef şaşırtabilecek tek şey göz göze gelmekmiş; belki en iyisi hemen şimdi, Tupra'nın talimatına uyup geciktirmeden, oyalanmadan işi bitirmek; açıklama yapmadan, hiçbir meraka kapılmadan, tıpkı Reresby'nin De la Garza'ya açıklama yapmadığı, onunla ilgili meraka kapılmadığı gibi; arkasına dönmesine bile fırsat vermeden; ensesine bir kurşun, işte o kadar, güle güle Custardoy, tablonun dışındasın, garantilendi, gerçekleştirilmiş her eylem, olmuş her olay gibi dönüşü yok; onunla konuşup yüzüne bakarsam daha zor olacak, onu tanımaya başlayacağım, Luisa'nın gözünde zaten olduğu gibi benim gözümde de bir kişi olacak; Luisa'nın gözünde önemli, korktuğu, aynı zamanda mutlaka bağlı olduğu biri; belki bunu hayal edebilmek

için onu görmem, dinlemem gerekir, en fazla bunu umabilirim, çünkü Luisa'nın ona nasıl baktığını asla bilemeyeceğim, bu benim ebedi mahkûmiyetim..."

Ama aslında Tupra'nın babacan gülüşüyle, küçümseyerek söylediği gibi *–just deal with him and make sure he is out of the picture–* durumu halletmek, garantilemek için ne yapmam gerektiğini bilmiyordum; keşke daha açık konuşsaydı ya da ben ikidilli olsaydım ve söylediğini tam olarak, mutlak bir kesinlikle anlasaydım, ama belki bütün dillerde çözümlenemeyecek anlam belirsizlikleri vardır. "Nasıl yapacağını gerçekten bilmiyorsan yapamazsın demektir Jack," demişti. Gerçekten de bilmiyordum nasıl yapacağımı, ama işe girişmiştim artık. Custardoy'u durup dururken sırtından vurup öldüremezdim; daha öfkeli bir ruh halinde olmam, ayrıca emin olmam gerekirdi bunu yapmak için; Luisa kendisini Custardoy'un incittiğini inkâr etmişti, hem bana hem kız kardeşine; ben eylemi değil, sonuçlarını görmüştüm sadece, bir duruşmada bu onun aleyhinde hiçbir şeyi kanıtlamazdı. "Ne var ki ben duruşmada değilim," diye düşündüm, "mesele bu değil; Tupra ve Incompara gibi adamlar, Manoia ve daha birçok başkası gibi adamlar, videolarda gördüklerime benzer adamlar, videolardan birinde görünen, eteği yukarı sıvanmış, elindeki çekiçle bir kafatasını parçalayan kadın gibi, kim bilir belki Pérez Nuix gibi, Wheeler ve Rylands gibi insanlar duruşma yapmaz, kanıt toplamaz, onlar sorunları çözer ya da kökünden söker atar veya ihtimali ortadan kaldırır ya da sorundan kurtulurlar; yeteneklerini ya da lanetlerini kullanarak hemen görebildikleri için, derinlemesine bakma, tercüme etme, gerekenin ötesinde düşünmeye devam etme ('Peki başka? Daha yeni başladın. Devam et. Hadi çabuk, acele et, düşünmeye devam et,' derdi babam ağabeylerimle bana çocukluğumuzda, gençliğimizde) ve müdahale etmedikleri takdirde neler olacağını tahmin etme cesaretini bulabildikleri için bir şeyler bilirler zaten ve bunu bilmek yeterlidir onlar için; onlar günümüz insanlarının ödlek çoğunluğunun aksine bilgiden nefret etmez, bilgiyle yüzleşir, bilgiyi öngörür, içselleştirirler, dolayısıyla önceden uyarmazlar ya da bazen uyarmazlar, uzaktan, sebebi sonuçlarına katlanan kişi ya da tesadüfi bir gözlemci tarafından belirlenemeyen kararlar verirler ya da bu kararlarla eylemler arasında bir neden-sonuç ilişkisi, keza eylemlerin gerçekleştiğine

dair kanıt aramazlar. Bu adamlar ve bu kadınlar, en ufak bir uyarı ya da ihtarda bulunmadan kılıçlarına davrandıkları bu keyfi ya da bir dayanağı olan durumlarda kanıta, hatta eylemin, olayın, hareketin gerçekleşmiş olmasına ihtiyaç duymazlar. Belki de hayatta baskı ve engelleme olmasa neler olabileceğini bilmeleri, insanların onların gözünde kesin olan kapasitesi, bu kapasitenin sebatsızlıktan ya da isteksizlikten değil, sırf biri –örneğin ben– onları vazgeçirdiği ya da engellediği için bütün gücüyle, bütün şiddetiyle kullanılmadığını düşünmeleri onlara yeter; bütün bunları sorgulamazlar. Belki her durumda kendileri ya da başka muhafızlar –yetkililer, kanunlar, içgüdü, suç, ay, korku, görünmez gözler– frenlemese neler olacağından kuşku duymamaları, gerekiyorsa sert cezai önlemler, kendi ölçütlerine uygun önlemler almalarına yeter. Bu düşüncesiz ve kararlı (ya da tek bir düşünceye, ilk düşünceye bağlı) tutumu, dünyanın halinin, zaman içinde ve hiçbir yerde değişmeyen halinin bir parçası olan ve dolayısıyla, tıpkı uyanıklık ve uykuyu, işitme ve görmeyi, nefes almayı ve konuşmayı, besbelli 'böyle ve hep böyle olacak' şeyleri sorgulamaya gerek olmadığı gibi sorgulanması için bir neden bulunmayan tutumu tanıyan, benimseyen, özümseyen –ikinci bir deriye dönüştüren– kişiler onlar."

Benim de onlar gibi ya da onlardan biri olduğum, insanları kavramak ve yorumlamak, yarınki yüzlerini görmek, henüz olmamış şeyi tasvir etmek konusunda onlarla aynı melekelere sahip olduğum varsayılıyordu; Custardoy'u avucumun içi gibi, belki daha da iyi biliyordum, kesin hiçbir bilgi yoktu elimde, ama yanılmadığımdan emindim: Tehlikeli, baştan çıkarıcı, kuşatıcı, şiddete eğilimli, karşısındakini iğrençliğine ve ilkesizliğine, zorbalığına ve aşağılamalarına bile bağımlı kılabilen bir tipti ve benim ona hiçbir çıkış yolu bırakmamam, açıklama yapmasına, inkâr etmesine, yalanlamasına, tartışmasına, beni ikna etmesine, hatta konuşmasına fırsat vermemem gerekiyordu. Aslında Tupra haklıydı; "Ama bence sen nasıl yapılacağını biliyorsun," demişti telefonu kapatmadan önce. "Alışık olmasak da hepimiz daima biliriz. Kendimizi o konumda görememek başka şey. Mesele kendini o durumda görmek." Belki mesele kendimi ilk kez *Şövalye Ölüm* olarak görmekten ibaretti; değil mi ki tabanca elimdeydi, bu benim kum ya da su saatimdi, eldivenlerimi de ellerime geçirmiş-

tim, geriye bir tek horozu kurmak, işaretparmağımı korkuluktan tetiğe geçirmek ve ardından bastırmak kalıyordu; bir adım ötedeydi hepsi ve ikisi arasında, yapmakla yapmamak arasında çok küçük bir somut fark vardı, uzamda küçücük bir mesafe... Ve hayır, kesinliğe ya da kanıtlara ihtiyacım yoktu, her şeyimle Tupra'nın ekolünden biri olduğumdan en azından o gün kuşku duymamam yeterliydi; bu birçok kişinin tarzıydı, belki dünya böyleydi; onun tutumu tam anlamıyla ya da sadece önlem almak değil, daha ziyade duruma ve kişilere göre ceza ya da mükâfat vermekti; çünkü o, durumları ve kişileri (Don Quijote'nin Dulcinea uğruna, onun yüzünden eziyet ya da kıskançlık çekmesine bile gerek kalmadan yapabileceği çılgınlıkları Sancho'ya anlatırken kullandığı ifadeyle) kendini ıslatmasına gerek kalmadan, kuru kuru görür ve yargılardı. Ya da durumları henüz sayfaya bir şey yazılmadan anlar, belki bu yüzden sayfa temelli boş kalırdı. "Ama hayır, eğer ateş edersem benim sayfam boş kalmayacak," diye düşündüm, "ateş etmesem de, bütün bu olanlardan, ateş etmeyi düşündükten ve silahı doğrulttuktan sonra tam anlamıyla boş kalmayacak. Bir şeyi anlatmaktan hiçbir zaman kurtulamayız, sayfamızı boş bıraktığımızı zannetsek bile. O zaman da olaylar, anlatılmasa, hatta gerçekleşmese bile asla rahat bırakılmış olmazlar. Korkunç bir şey," dedim kendi kendime. "Hiçbir yolu yok. Anlatılmasalar bile. Hatta gerçekleşmeseler bile." Kolumun ucundaki tabancaya, eski Llama'ya dikkatle baktım, Baldung Grien'in tablosunda Ölüm'ün saatine baktığı gibi; ona yol gösteren tek şey saatiydi, yanındaki canlılar değil; ne gereği vardı ki, yarınki yüzlerini görebildikten sonra? "Öyleyse gerçekleşseler de ne fark eder? 'Sen de, ben de, geride iz bırakmayanlardan olacağız; ne yaptığımız hiç fark etmeyecek, kimse yaptıklarımızı anlatma, hatta doğrulama zahmetine katlanmayacak,' demişti bir keresinde Tupra. Ayrıca," diye düşünmeye devam ettim, "bir gün gelecek pürüzler giderilmiş olacak ve o zaman hayat gerçekten anlatılamaz olacak, hiçbir şey hiç kimsenin umurunda olmayacak." Ama o gün henüz gelmemişti ve ben hem merak ettim hem de korktum –"*And in short, I was afraid*"*– hepsinden önemlisi de, ezberden bildiğim, vakit bulunacağı konusunda teminat veren dizelerdeki gibi: "*And indeed, there will be*

* *İng.* Kısacası, korkmuştum. –ç.*n.*

time to wonder, 'Do I dare?' and, 'Do I dare?' Time to turn back and descend the stair..." kendi kendime sormaya vakit bulabildim. "Cesaretim var mı, cesaretim? diye sormak için"* vakit bulabildim; geriye dönüp merdivenleri inmeye, hatta şiirde biraz ileride tamamlanan soruyu sormaya vakit bulunacağını da biliyordum: "*Do I dare disturb the universe?*"**; kimsenin eyleme geçmeden, konuşmadan önce sormadığı soru, çünkü herkesin cesareti vardır kâinatı karıştırmaya, tacize, süratli, küçük dilleriyle ve sefil adımlarıyla, "*So how should I presume?*"*** Parmağımı korkuluğun üzerinde tutan, elimin horozu kurmasını engelleyen de bu oldu, olan buydu, ayrıca horozu tek hareketle kurduktan sonra parmağımı tetiğe bastırarak ateş etmeye her zaman vakit bulunabileceğini de biliyordum, Miquelín öğretmişti nasıl yapılacağını.

"Dön şimdi, şuraya otur," dedim Custardoy'a ve boş elimle kanepeyi işaret ettim; oraya Luisa'yla birlikte çeşitli kereler oturduğundan emindim, hatta belki yatmışlardı da o kanepede. "Ellerini sehpanın üstüne koy, görebileceğim şekilde." Dünyanın hemen bütün salonlarında olduğu gibi kanepenin önünde alçak bir sehpa vardı. "Avuçlarını iyice bastır, kıpırdatma ellerini."

Custardoy dediğimi yapıp döndüğünde nihayet yüzünü karşıdan, dümdüz görebildim, onun da benim yüzümü gördüğü gibi. Hafiften gülümsüyordu, bu da beni sinirlendirdi; uzun dişleri keskin hatlı yüzünü aydınlatıyor, ona neredeyse bir sevecenlik kazandırıyordu. Kaburgasına yediği darbeye rağmen sakin, hatta biraz eğleniyormuş gibi görünüyordu, oysa canını acıtmış ve onu korkutmuş olmalıydı. Ama artık kim olduğumu biliyordu herhalde, sırf içgüdüyle ya da başka ihtimalleri eleyerek bile olsa; belki kendi yorumlama becerisine güveniyordu ve Luisa'nın kocasının onu vurmayacağından ya da henüz, yani önce onunla konuşmadan vurmayacağından emindi. (Aslında neredeyse hiç kimse vurulacağını ciddi ciddi düşünmez, burnunun dibine bir namlu sokulduğunda bile.) Neredeyse kirpiksiz, ayrık, koca kara gözleri gerçekten rahatsız ediciydi; bakışlarıyla beni kavra-

* Çev. Can Yücel –*ç.n.*

** Cesaretim var mı tacize kâinatı? (çev. Can Yücel) –*ç.n.*

*** Şimdi nasıl cüret ederim ki? (çev. Can Yücel) –*ç.n.*

dığını hemen fark ettim; süratle ve o durumda yersiz kaçan, tuhaf bir korkutma şevkiyle tepeden tırnağa süzüyordu beni. Buna karşılık hafif gülümsemesi sevimliydi, sanki aynı anda iki kişilik sergileyebiliyordu. Birçok kadını cezbettiğini kendi gözümle gördüğüm ve bildiğim, ukala ve bayağı –müstehcen, sert, soğuk– bir yanı olmasına rağmen Luisa'nın ondan nasıl hoşlanabileceğini aklım almıyordu. Oturmadan önce bıyığını sıvazladı, kaçınılmaz biçimde kadınsı bir edayla atkuyruğunu düzeltti, şapkasını kanepenin üstüne atıp sordu:

"Bir sigara yakabilir miyim? Sigara içerken ellerimi görebilirsin nasılsa, öyle değil mi?" Ardından pardösüsünün eteklerini buruşturmamaya özen göstererek oturdu. Senli benli konuşmaya başlamıştı, bu da kim olduğumu anladığı yolundaki tahminimi doğruladı.

"Ben veririm," dedim, elini cebine götürmesini istemiyordum. Karelias paketinden bir sigara ona uzattım, bir tane de kendime aldım. Aynı ateşle ikisini de yaktım; ikimiz dumanı aynı anda içimize çektik; bir an için konuşmadan sigaralarından ilk nefesi çeken iki arkadaş gibiydik. İkimiz de korkmuştuk, tütün iyi geliyordu. Ama korku henüz geçmemişti; onun korkusu ister istemez benimkinden çok daha fazla olmalıydı; ne de olsa ben kendi kendimi korkutuyordum, o sırada yapmakta olduğum şeyi yaparken kendimi görmek korkutmuştu beni, ki bu da her zaman kontrol altında tutulan, daha hafif, son verilebilecek bir korku demektir. Bundan sonraki diyalog çok hızlıydı.

"Ne bok yiyorsun sen?" dedi Custardoy. "Sen Jaime'sin, değil mi?" Küfürlü konuşması hem kendine güvendiğini gösteriyordu, hem de bir ölçüde saygısızlıktı, elbette normal konuşması bu değilse (aslında bana saygı göstermesi için bir neden yoktu, bozulması içinse çok sebep vardı); özgüveni ve saygısızlığı ister numara olsun ister gerçek, her halükârda onu henüz yeterince korkutmamış olduğumu düşündüm; nasıl korkutacaktım? Bir koltuğun kolçağına yanlamasına oturdum; böylece hem karşısında, hem de ondan daha yüksekte oturmuş oluyordum.

"Sana konuş diyen oldu mu? Konuşabilirsin demedim. Sadece sigara içebilirsin dedim. Sigaranı iç, çeneni de kapa, orospu çocuğu." Altta kalmamak için ben de bir küfür salladım, Llama'yı da salladım azıcık. Silah kullanmaya alışkın olmadığını umuyordum, aksi takdirde benim alışkın olmadığımı fark edecekti. İnsan birilerini korkutma-

yı âdet edinmemişse korkutmak kolay iş değildir. Nasıl ki adam öldürebileceğimi biliyorsam ya da öyle zannediyorsam, en azından adam öldüremeyecek biri olmadığımı biliyorsam, korkutmayı başarabileceğimi de biliyordum (birilerini korkutmuşluğum vardı); ne var ki hem öldürmek hem de korkutmak için –belki– zıvanadan çıkmış, gerçekten hırslanmış, öfkelenmiş olmam ya da uzun süredir intikam arzusuyla yanıp tutuşmam gerekiyordu; halbuki o anda bunları hissetmiyordum ya da yeterince hissetmiyordum; belki de pek planlanmış sayılamayacak planımın ilk aşamasını, yani Custardoy'un yolunu kesip dairesine çıkarak onunla içeri kapanmayı neredeyse hiçbir terslikle karşılaşmadan tamamlayınca gevşemiştim. Bende nefret eksikti. Bilgi eksikti. Sükûnet fazlaydı. Şevk eksikti. Ve Tupra'nın aksine, yeterli derecede soğukkanlılık da eksikti.

"İyi. Sen konuş o zaman. Vaktim yok, kafayı üşütmüş bir herifin soytarılıklarıyla bütün gün uğraşamam. Ne diye tabanca çekiyorsun bana? Sen ne yapıyorsun bilader?" Yine o uzun ve ışıltılı dişlerini açığa çıkaran, onu neredeyse sevimlileştiren, saldırgan profilini yumuşatan gülümseme yayıldı dudaklarına. Hâlâ birini hatırlatıyordu bana, artık kimi hatırlattığını düşünecek vaktim yoktu.

Custardoy cesurdu ya da kendine fazla güveniyordu. Veya kafayı üşütmüş bir herif göğsüne tabanca dayadığı halde korkuya kapılmamaya çalışıyordu; belki de tabancayı kullanmayacağımdan emindi. Söyledikleri aşağılayıcıydı, sanki bu sözlerle hem beni hem silahı küçümsediğini göstermek istemişti. Bana "bilader" demeye cüret etmişti ("bilader" diyen insanlardan nefret ederim), bana çocuk muamelesi yapıyor, elimde antika tabancamla kendimi gülünç hissettirmeye çalışıyordu. Eğer ikinci ihtimal doğruysa, yani kendine aşırı güveniyorsa nerede hata yaptım da hâlâ bu kadar mağrur olabiliyor acaba diye düşündüm; adama vurmuştum, canını acıtmıştım, bu kadarını yapabiliyorsam fazlasını da yapabileceğimi anlamış olmalıydı. Böyle devam ederse tepemin tasını attıracaktı. Böyle devam etmesi benim işime gelirdi. Belki de gelmezdi, belki gerçekten kendimi o durumda gülünç, çocuksu görürdüm sonunda.

"Şimdi beni iyi dinle," dedim. "Bugünden tezi yok, Luisa Juárez' le görüşmeyi keseceksin. Bitti o iş. Yumruk, kesik, göz morartma yok artık. Elini sürmeyeceksin bir daha ona."

İnkâr edeceğini, "Neden bahsettiğini anlamıyorum," filan gibi bir şeyler diyeceğini düşünüyordum. Ama öyle olmadı, üzerinde durduğu şey başkaydı.

"Öyle mi? Sen dedin diye mi? Herife bak ya. Ne sanıyor kendini." Bunu söyleme şekli sinir bozucuydu, sanki benimle değil, görünmez üçüncü bir kişiyle, birlikte beni alaya alabileceği hayali bir tanıkla konuşuyordu. "Buna ancak Luisa'yla ben karar verebiliriz, sence de öyle değil mi?"

Evet, bence de öyleydi elbette. Benim karışıp burnumu sokmaya filan hakkım yoktu; Luisa özgürdü, yetişkindi, hatta belki adamla mutluydu, bana ne fikrimi sormuştu, ne onu korumamı istemişti; şu andaki, beni ilgilendirmeyen yaşantısına ilişkin bilgi vermeye bile tenezzül etmemişti; elbette katılıyordum söylediklerine. Ama bunlara yer yoktu artık; ben burnumu sokmaya, zor kullanmaya, korkutmaya karar vermiştim; bu durumda insanın argümanları, ilkeleri, saygıyı, ahlaki çekinceleri ve kaygıları bir yana bırakması gerekir, çünkü yapmak istediği şeyi yapmaya, dayatmaya, niyetini ince eleyip sık dokumadan gerçekleştirmeye karar vermiştir bir kez; öyle olunca da girişilen her mücadelede olduğu gibi haklı olup olmadığının araya girmemesi, hesaba katılmaması gerekir. İnsan çizginin öteki tarafına geçmişse haklıymış değilmiş, fark etmez, mesele kafasına koyduğunu yapmak, kazanmak, boyun eğdirmek ve hâkimiyet kurmaktır sadece. Bu adam Luisa'yı dövüyordu, buna bir son vermek lazımdı, işte o kadar. "*Just make sure he's out of the picture*," diye tekrarladım kendi kendime. O evden çıkmadan Custardoy'u aradan kaldırmak, bir kan lekesi gibi silip yok etmek zorundaydım, işte o kadar. Kararlılığım arttı.

"Evet," diye onayladım, "ikiniz birlikte karar vermeliydiniz. Ama öyle olmayacak. Sen vereceksin kararı. Sen bugün terk edeceksin onu. Ya onu terk edeceksin ya da bu dünyayı, çok bilmiş; istediğini seç, hangisini terk edeceğine sen karar ver. Ama her iki seçenekte de onu terk etmiş olacağın belli."

Yüzünde ilk kez şüphe, hatta korku gördüm. "Bir kurşun sıkıvermenin zor olmadığını anladı," diye düşündüm; "insanın iki saniye boyunca kendi gibi davranmamasının ya da olmadığı gibi davranmasının yeteceğini anladı – katil değilsindir, birden katil oluverirsin, son-

ra da sonsuza dek katil kalırsın; elinde silah tutan herhangi bir insanın birden aklına esiverebileceğini, yapacağı hareketin boyutlarını tek bir an unutuverse yapabileceğini anladı; tek bir basit hareket, daha doğrusu iki: horozu kurup tetiğe basmak; neredeyse eşzamanlı olabilir ikisi, kovboy filmlerindeki gibi, emniyeti kaldır tetiği çek, bu buraya o oraya, tırık tırak, yukarı geriye tamam; kim olsa tutamayabilir, önce elini, sonra parmağını; tek hareketle namluya veya fişek yatağına bir kurşun yerleştiren eli, sonra da geriye giden işaretparmağım; bu tabanca ağır, insan havada tutmak için güç harcıyor, ama el ve parmak kendiliğinden, sanki kimse tarafından, hiçbir bilinç ya da irade tarafından hareket ettirilmiyormuş gibi hareket eder; okşar, kaydırır, kayar neredeyse; bir kılıcın mutlaka gerektirdiği gücü bile harcamak gerekmez; kılıcı önce havaya kaldırmak, sonra indirmek gerekir, her iki hareket için de kolun, hatta iki kolun tüm gücünü harcamak şarttır; bu yüzden de çocuklar, birçok kadın ve güçsüz erkekler kullanamaz; buna karşılık tabancayı en güçsüz, en ödlek, en geri zekâlı, en süfli insan bile kullanabilir, tabanca öldürme eylemini demokratikleştirir, onursuz arbaletten çok daha fazla hem de; önüne gelen tabancayla onulmaz yaralar açabilir, kendini tutmamak yeterlidir.

Şimdi bu tabancanın horozunu kursam Custardoy paniğe kapılır."

Düşünür düşünmez de kurdum, Miquelín beni uyarmış olduğu halde. Ama sırf denemek içindi, bir anlık bir şey; birbirinden ayrık kara gözlerinde panik kıvılcımının çaktığını görmek için, bir kıvılcım sadece, gördüm ama. Hemen ardından başparmağımı emniyetin önüne koyup indirdim, namluya, fişek yatağına, adı her neyse oraya geçmiş olan mermiyi çıkarıp sakladım, Llama'yı emniyete aldım. Ama Custardoy horozun ne kadar hızlı kurulduğunu, kurulduğunda da mermilerin harekete geçebileceğini –bir hareket daha, bir daha, bir daha– kafasına ya da göğsüne, koluna, bacağına, resimdeki Ölüm gibi iplik iplik dağılacak kasığına ya da canım nereye isterse oraya saplanabileceğini görmüştü. "Bu çok tuhaf bir duyguymuş gerçekten de," diye düşündüm; "bir insanın insafımıza kalmış olması, yaşasın mı, ölsün mü diye karar vermek, hatta belki bir karar bile söz konusu değil."

Ama Custardoy pes etmiyordu, belki de haklı olmak istiyordu ya da kendini silahla koruyamadığından beni çirkin sözleri ve sesiyle vazgeçirmeye, ürkütmeye, daha derine gömmeye, mezarımı daha de-

rin kazmaya çalışıyordu. Sesi net değil, biraz pürüzlü çıkıyordu, sanki boğazında minicik çiviler vardı; müzik kutularında madeni silindirin üstünde bulunan ve çubuklara takılarak sürekli tekrarlanan tek ezgiyi belirleyen sivri uçlar gibi. Söyledikleri o dişler konuşmasını yavaşlatıyormuş gibi, sürtüne sürtüne çıktı adeta boğazından. Bu arada ellerini sehpanın üzerinden çekmemişti. Sigarası bitmişti, ama önceki emrimi unutmamıştı, itaat etmeyi sürdürüyordu; iyiye işaretti bu.

"Bak Jaime." Bana adımla, yani adımın Luisa'nın kullandığı şekliyle hitap etmesinden ne kadar rahatsız olduğumu anlatamam; şüphesiz Luisa benden bahsettiğinde onun ağzından duymuştu (bunu düşünmek müthiş bir utanç veriyordu bana). "Bu yaptığın düpedüz gerzeklik, biraz sonra, buradan çıkıp gittiğinde zaten sen de böyle göreceksin olayı. Seni bu kadar rahatsız eden nedir? Arada bir ona atlamam değil herhalde. Sen de Londra'da canının istediğiyle aynı şeyi yapıyorsundur; buna alışman lazım; hâlâ kabullenmemiş olmana inanamıyorum, hayret bişey, ikiniz bir şeyler yaşadınız, bitti. Dünyanın en normal şeyi. Şu yaptığına inanamıyorum resmen." Sözlerine ara verip güldü, tehlikeyi, benim yarattığım tehlikeyi tam olarak anlamış değildi henüz; onu neredeyse sevimli, daha çekici kılan gülüşü yayıldı yine yüzüne. "Gerçekten komik, böyle bir sahneyi gerçekten hayal bile edemezdim. Opera sahnesi anasını satayım!" Bu son cümleyi yine bana değil, üçüncü bir kişiye, odadaki bir hayalete söyler gibi söylemişti, bu da beni çileden çıkarıyordu. Belki daha sonra olayı bir arkadaşına nasıl anlatacağını düşünüp şimdiden ağzı sulanıyordu ("Bugün başıma ne geldi biliyor musun? Acayip bir olay, inanamayacaksın"); hatta belki Luisa'ya anlatacağını düşünüyordu ("Bil bakalım bugün beni ziyarete kim geldi, hem de elinde tabancayla. Sen ne biçim adamla evlenmişsin be kadın, herifi tanımıyorsun, senin anlattıklarınla alakası yok, çatlak resmen"). Ne var ki Luisa'yı bir daha göremeyecekti, o daha bilmiyordu bunu, ben biliyordum ama. Luisa'yla birlikteyken bu kadar kaba konuştuğunu sanmıyordum; o yokken çok kabaydı ama, küfürler doğallıkla çıkıyordu ağzından, bana oranla kesinlikle çok daha küfürlü konuşuyordu; ben yeri geldiğinde küfür etmekte zorlanmasam da o havaya girmem gerekir, aşağı yukarı herkes gibi ben de o jargonu iyi bilirim, ama pek sık kullanmam.

"Beni neyin rahatsız ettiğini sen gayet iyi biliyorsun. Neyi kabul-

lenmediğimi biliyorsun, orospu çocuğu. Dediğim gibi, bundan böyle onun kılına dokunmayacaksın."

Yine cüretkâr davranmaya devam etti. Kumar oynuyordu. Sükûnetimi fark etmiş olmalıydı, beni tahrik etme tehlikesini, elimi ve parmağımı tutamamam ihtimalini göze alıyordu. Belki zahmetine değerdi; belki sadece kendi haklılığını değil, benim haksızlığımı da kanıtlamaya, benim gözümü açmaya, bu aptalca ve beklenmedik sorundan kurtulup hayatına devam etmeye, beni bu şekilde vazgeçirmeye çalışıyordu.

"Tamam. Anladım. Çürükleri diyorsun," dedi; kelimeler ağzından müzik kutusundan çıkan ezgi gibi, teker teker, ağır ağır, adeta takıla takıla, sürtüne sürtüne çıkıyordu; konuşma şeklinde eski moda bir Madrid raconu da vardı belki. Ardından çok da önemli olmayan bir şey ekledi, ama ne dediğini anladığımda söylediği ağırıma gitti; anlamakta birkaç saniye geciktim ya da anlamak istemedim, belki de sindirmem gerekti. "Bak bilader," dedi, yine aynı kelimeyle beni küçümseyerek, "herkesin kendine ait bir cinselliği vardır, bazılarıyla açığa çıkar, bazılarıyla çıkmaz. Seninle hiç olmamış mıydı? Tamam, ne diyeyim bilader, bilmiyordum. Benimle çıktı işte, herkese hoşlandığı neyse onu vermek lazım. Öyle değil mi? Bak yanlış anlama, onun istemediği hiçbir şey yapmadım ben ona. Anlatabiliyor muyum? Sen de yok yere beni suçlama, anlaşalım şu konuda anasını satayım."

Evet, birkaç saniye geciktim anlamakta. "Bu herif bana ne diyor," diye düşündüm. "Luisa'nın dayak yemekten hoşlandığını söylüyor, bana bunu söylüyor. Olamaz. Yalan," diye düşündüm, "şimdi uzaklaşmış olsak da ben Luisa'yı yıllar boyu yakından tanıdım, bunun en ufak bir işaretini bile görmedim, küçücük bir ipucu, bir soru işareti, bir ima olsa fark ederdim; bu herif yan çizmeye çalışıyor, kurtulmak için mazeret bulmaya çalışıyor; benim niye burada olduğumu ve geliş nedenimin gerçekten vahim olduğunu anlamış, bir süredir bu uydurma açıklamayı hazırlıyor kafasında; benim kalkıp Luisa'ya bunu sormayacağımı biliyor, dolayısıyla sadece karşısındaki isterse dövdüğünü söylüyor, buna benzer bir şey işte; ama Cristina onunla yatan kadınların, bir kısmının geçirdiği korkudan bahsetmişti; sonradan bir şey söylemediklerini ya da olan biteni anlatmadıklarını da söylemişti; niye susuyorlar acaba, adam hayvanın teki olsa anlatırlardı, birbir-

lerini uyarırlardı, önlem alırlardı, mesela şu meraklısı olduğu, bazen üçlü de yaptığı orospular. Yok hayır, olamaz, yok böyle bir şey," diye düşünüp silkindim. Ne olursa olsun böyle bir şeyin insana anlatılması feci bir şey, kafamıza birtakım fikirlerin sokulması feci bir şey, ne kadar acayip ve saçma, ne kadar dayanaksız ve gerçeğe aykırı olurlarsa olsunlar (ama her şeye inanılan bir zaman vardır); zihnin kaydettiği her veri unutuş ona ulaşıncaya kadar zihinde kalır; unutuşun ise tek gözü daima kördür; her anlatılan şey ya da enformasyon, hatta en uzak ihtimaller bile kaydolur ve insan istediği kadar temizlesin, ovalasın, silsin, asla temizlenmeyen çeperlerden biri de budur; insanların bilgiden nefret etmesi, gözlerinin önündeki şeyi inkâr etmesi, hiçbir şeyi öğrenmek istememesi ve bilmeyi reddetmesi, aşılanmaktan ve zehirden kaçınması, görür görmez ya da yakınında olduğunu hisseder hissetmez ondan uzaklaşması ne kadar anlaşılırdır, ona maruz kalmamak en iyisidir; hemen hepimizin gördüklerimizi, tahmin ettiklerimizi, öngördüklerimizi, kokusunu aldıklarımızı hesaba katmamamız, bir an için açıkça gördüğümüz şeyi ruhumuza çöreklenmesine ve onu temelli bulandırmasına izin vermeden hayallerle aynı kefeye koyuvermemiz ne kadar anlaşılırdır; dolayısıyla hiçbir yüzü, bugünkünü de, yarınkini de, dünkünü de tanımaya gönüllü olmayışımızın şaşılacak bir yanı yoktur. "Benim şu andaki yüzüm hangisi," diye sordum kendi kendime. "Luisa'nın yüzü hangisi; onun yüzünü her bakımdan, en ince ayrıntısına kadar deşifre ettiğimi sanıyordum, geçmişini, geleceğini, yarınki yüzünü, dünkünü; şimdi bu orospu çocuğu gelmiş bana onun cinselliğinden söz ediyor, yatakta kendisinden dayak istediğini söylüyor, şaka gibi, ona inanmamalıyım, hatta bu konuda şüphe bile duymamalıyım, ama insanlar değişir, en önemlisi, bir şeyler keşfeder; o kahrolası keşifler yüzünden bizden koparlar, uzaklaşırlar; ben genç Pérez Nuix'le gerçekleştirilen eylemi gerçekleştirmiyormuş gibi yapmanın, olan şey olmuyormuş gibi yapmanın hazzını keşfettim; aynı şey değil bence, o bir politikaydı, açıkça konuşulmayan bir oyundu, ama bu aşağılık herif de aynı şeyi söyler şimdi, bunun bir oyun olduğunu, erotik bir oyun olduğunu söyler; doğduğu güne lanet olsun, her şey mümkün, ama olamaz. Luisa'nın morarmış gözü oyun falan değildi, kalıbımı basarım değildi; öte yandan Custardoy, 'Tamam. Anladım. Çürükleri diyorsun,' dedi, ben bir

çürük gördüm, öyleyse niye çoğul kullandı; kim bilir giysilerinin altında, bedeninde başka morluklar var mı; ben bu gelişimde Luisa'yı soyunuk görmedim, görmeyeceğim de; büyük ihtimalle bir daha hiç görmeyeceğim, oysa bu orospu çocuğu görecek, meğerki ben görmesini engelleyeyim, hemen şu anda onu tablodan temelli çıkarayım, geri dönüşü olmayacak şekilde ve daha fazla geciktirmeden, *don't ever linger or delay*, horozu tekrar kur, tetiğe bas, elini sürgünün üstünde gezdirip tek parmağı hareket ettirmek hepsi, bunla bu, öne, arkaya, alnına bir kurşun, biter, eldivenlerim elimde, temelli tablonun dışında, çürükler biter, yatak biter, hoşluklar, zarafet biter, hepsi benim elimde, onun ağzından artık tek kelime duymak, ona tek kelime söylemek zorunda bile değilim."

Evet, yaptım, horozu kurdum ve ilk kez işaretparmağımı korkuluktan tetiğe götürdüm; Miquelín'in uyarısını hatırlıyor ve "Ateş edeceğinden iyice emin olmadan asla parmağını tetiğin üstünde tutmayacaksın," kuralına uyduğumu düşünüyordum. Emin oldum da, evet, oldum, birkaç saniye emin oldum –bir, iki, üç, dört, beş; ve altı– sonra olamadım. Bu sefer Custardoy'u neyin kurtardığını bilmiyorum, susması değildi, belki birçok şeyin bir araya gelmesiydi –düşünceler, anılar ve bir şeyin adının konması– hepsinin altı saniyede bir araya üşüşmesiydi, yedi saniye de olabilirdi; belki de bazıları aklıma daha sonra, otelde gelmiş, böylece düşünülmeye, hatırlanmaya daha çok vakit bulabilmişlerdi. "Benim şu andaki yüzüm hangisi," diye düşündüm tekrar. "Birinin kaderini ellerinde tutan onca erkeğin ve daha az sayıdaki kadının yüzleriyle birleşiyor, birazdan can alanların yüzleriyle birleşebilir. Reresby'nin yüzüyle değil, o sonunda De la Garza'nın canını almadı, başkalarınınkini aldıysa da ben şahit olmadım; kolera, sıtma ve veba salgınları çıkarmış olan Wheeler için de aynı şey geçerli. Ama Ronda'da Marés'le boğa güreşi yapıp onu boğa gibi şişleyen hain Málagalı'nın yüzüyle birleşebilir; tramvayda giderken bir bebeği duvara çarptığını gururla anlatan Madridli kadının yüzüyle de; Alfonso dayımı gencecik yaşında bir hendekte haklayan mililerin yüzleriyle de; hatta Alcalá'da Andreu Nin'e işkence edip belki diri diri derisini yüzen Orlov, Bielov ve Carlos Contreras'ın yüzleriyle de; Torrijos'un ve resme bakılırsa on yedi arkadaşının karaya ayak basar basmaz, sahilde kurşuna dizilmelerini emreden, ama gerçekte

ya da tarihte çok daha fazla kişiyi öldürten La Barthe Vikontu'nun yüzüyle de; Nazi *Reichsprotektor* Heydrich'e botoks zehirli mermilerle düzenlenen suikastı gerçekleştiren Çek direnişçilerin ya da öğrencilerin ve suikastı baştan sona planlayan İngiliz Special Operations Executive, SOE şefi Spooner'ın yüzleriyle de; 10 Haziran 1942'de mekâna olan nefretleriyle Lidice köyünü yerle bir eden, misilleme olarak yüz doksan dokuz erkeği ve yüz seksen dört kadını hızla ya da ağır ağır öldüren Alman işgalcilerin yüzleriyle de; bir başka kuytu sahilde, Calabria'nm Taranto Körfezi'nde, Crotone'ye yakın bir yerde üçü erkek, biri kadın dört bahtsızı mitralyözle öldüren kiralık katillerin yüzleriyle de (üstelik o olayı gözlerimle gördüm); bir garajda adamın birine yakından, muhtemelen yüzüne tükürük sıçratacak kadar yakından bağıran, sonra da doğrudan kulak memesinin altından vuran adamın yüzüyle de (kan fışkırmış, küçük kemik parçaları saçılmıştı etrafa, aynı şeyi ben de şu anda Custardoy'a yapabilirim, kimse benim Reresby'ye bağırdığım gibi '*Don't!*' diye bağıramaz, belki benim bağırışım işe yaramıştı kim bilir, tabancayı aynı noktaya dayarım, bir anda biter işi); üzerinde sıvanmış bir etekle kazak, boynunda inci kolye, ayağında topuklu ayakkabılarla bir adamın tepesine ata biner gibi çıkıp çekiçle alnına defalarca vurarak kafatasını parçalayan çorapsız yeşilli kadının yüzüyle de; hızlı çekimde domino taşları gibi devrilen yirmi Afrikalının katledilmesi emrini veren Avrupalı subay ya da paralı askerinkiyle de; tutsağının gözlerini şeftali çekirdeğiymiş gibi oyan, sonra da Tupra'nın dediğine göre boğazını kesen Manoia'nın yüzüyle de, evet, onunkiyle de; yüzyıllar önce şair Marlowe'u Deptford'da bir meyhanede hançerleyen, aslında ne kesin olarak adı, ne de yüzü bilinen Ingram Frizer'ın yüzüyle de; ve elbette çocukları, yeğenlerini Kule'de boğdurtan, iğrenç şarapla dolu bir fıçıda iki yardakçının boğduğu, bacakları fıçının dışında kalıp bir daha soluyamayacağı havada çırpınıp duran zavallı Clarence da dahil nicelerini öfkeli ya da öfkesiz ruh halinde öldürten Kral Richard'ın yüzüyle de... Yüzüm zamanın efendisi olmuş, ellerinde –silah ya da emir kılığındaki– saati tutmuş ve saati aniden, geciktirmeden, oyalanmadan durdurmaya karar vermiş, böylelikle başkalarını arzularını artık arzulamamaya, kendi adlarını bile terk etmeye mecbur etmiş onca erkeğin ve daha az sayıdaki kadının yüzleriyle birleşebilir, benzeşebilir. Bu

birleşme hoşuma gitmiyor. Öte yandan Luisa'yı her tür tehlikeden, her tür acıdan ve azaptan da esirgemem lazım ki günün birinde hayaleti bu adama Kraliçe Anne'in savaşın öncesinde kocasına söylediği sitem dolu sözleri söylemesin, benim gerçekleştirebilecek durumdayken gerçekleştirmediğim laneti okumasın ona: 'Esteban, karın, biçare karın Luisa, bir saat rahat uyku uyumadı yanında... Şimdi ruhuna kurşun gibi çökeyim, göğsünde iğne batmasını hisset: Umutsuzluğa kapıl ve öl.' Evet, henüz geç kalmamışken öldürsem daha iyi olur," diye düşündüm, "ileride başka bir fırsat çıkmaz belki karşıma, onu tablodan temelli silip atmanın başka yolu yoktur belki, garantilememizin tek yolu budur." Kullandığım çoğul beni bile şaşırttı. Bizi hâlâ "biz" diye düşündüğümü keşfetmek bana güç ya da cesaret verdi.

Ateş edeceğimden artık katiyen emin olmadığım halde parmağımı tetiğin üstünden çekmedim, korkuluğun altında tutmaya devam ettim; bu da birkaç saniye sürdü. Saniyeler geçtikçe, yani bir kaza ihtimaline maruz kaldıkça Custardoy daha solgun ve hırpani görünüyordu; sanki kılık kıyafeti birden dağılmıştı; kravatı yamulmuştu, düşünmeden, otomatik bir hareketle düzeltme cüretini gösterdi, atkuyruğunu düzeltme hareketini hatırlattı bana –evet, ister istemez kadınsı bir hareket– sonra itaatkâr bir tavırla elini tekrar sehpaya koydu; pardösüsü buruşmuştu, kumaşı daha kalitesiz görünüyordu, gömleğinin görünen kısımları terden ıslanmış gibiydi. Saçlarına gelince, sanki kafasına yapışmıştı, favorileri düzleşmiş gibiydi; gülümsemeye çalışıyordu hâlâ –sevimli yanını biliyor olsa gerekti– ama artık gülümsemesi yüzünü aydınlatmıyordu; burnu sivrildi, belki de ben pozisyon değiştirince perspektif de biraz kaydı; gözleri bulanmış ve birbirine yaklaşmış gibi geldi bana, sanki bütün bedeni daralıp büzüşerek hedefi küçültmek istiyordu; bilinçdışı bir şeydi herhalde, aramızdaki mesafe o kadar kısaydı ki böyle bir şey tamamen anlamsızdı, ne olursa olsun isabet ettirmemem imkânsızdı.

"Çocuklarımla tanışıyor musun?" diye sordum birden.

"Hayır. Hiç görmedim. Çocukları bulaştırmaktan hoşlanmam."

"Ne zamandır birliktesin onunla? Tanışalı ne kadar oldu? Maval okuma bana, ben onu senden iyi tanıyorum."

Onunla konuşmam, uygarca bir soru sorup araya hakaret sıkıştırmamam biraz sakinleştirdi Custardoy'u; yine de iri, kara gözleri, soğuk ve korkarken bile müstehcen bakışları sürgüsü kurulu –öyle de dendiğini söylemişlerdi– tabancanın namlusuna kaymaya devam edi-

yordu; yüzündeki sertlik daha ziyade burunla birlikte bıyıktan kaynaklanıyordu.

"Altı ay kadar oldu," dedi ve sonra şunu ekleme cesaretini buldu: "Zamanın uzun olması her zaman daha iyi tanımak anlamına gelmez. Sen bizi rahat bıraksana. Ben ilk defa bir kadından bu kadar hoşlanıyorum. Sen artık sahneden indin, bu konu halloldu sanıyorduk." "Ya, demek şu anda *out of the picture* olan benim," diye düşündüm. "Haklı. Ama durum değişecek. O da 'biz' diyor, Luisa'yla o." "Luisa'nın kafasında halloldu, o senin kafanda da hallolduğunu düşünüyordu."

"Niye geçmiş zaman kullanıyorsun bilmem. Öyle düşünmeye devam edecek, çünkü sen bu olan bitenden söz etmeyeceksin ona."

Elimdeki tabanca bu cümleyi ciddi bir tehdide dönüştürüyordu, oysa öyle değildi ya da ben o niyetle değil, o günden sonra bir daha görüşmeyeceklerinden emin olduğum için söylemiştim. Custardoy o kadar ukala görünmüyordu artık, tedirginliğinin arttığını fark ediyordum. O sırada bir başka düşünce ya da anı geçti aklımdan; bu da hem onu daha suçlu duruma düşürdü, hem de gariptir ama kurtulmasını sağladı bir ölçüde: "Aman Tanrım, bu adam benim 'gebridguma'm, Luisa onunla beni zoraki 'yataktaş'a ya da 'düzüştaş'a dönüştürdü; tıpkı muhtemelen Tupra'yla benim Pérez Nuix aracılığıyla ya da bağıyla olduğumuz gibi; tıpkı başka kadınlardan ötürü haberim bile olmadan daha birçok erkekle olduğum gibi; biriyle ilk kez yattığımızda bunu, kimleri birleştirdiğimizi, kimlerle birleştiğimizi hiç düşünmeyiz; günümüzde bu istenmeyen ya da kasıtsız, fantazmagorik ilişkilerin izini sürmeye kalksak yılan hikâyesine dönerdi. Ama o ölü dile göre bu adamla benim aramda bir akrabalık, her dilde de şüphesiz bir hısımlık mevcut; bu belki onu öldürmememe için bir sebep, sebeplerden biri; önemli bir ortak paydamız var, ben de Luisa'dan hoşlandığım kadar hiçbir kadından hoşlanmadım; sonuçta ikimiz aynı kişiyi seviyoruz, bu konuda onu suçlayamam; belki de o sadece düzüşüyor Luisa'yla, duygularını bilemem ki." Öğrenmeye çalışabilirdim, onu sevip sevmediğini sorabilirdim, ama bu soru bana gülünç geldi, hele horozu kurulu bir tabancayı ona doğrultmuşken; vereceği cevabı biliyordum, buna karşılık cevabının gerçeği yansıtıp yansıtmadığını bilemezdim. O anda eğer gerçeğin kendisini öldürebileceğini düşünüyorsa söylemeyeceği de kesindi.

"Kimsenin yok olmasını istemiyorum," diye düşündüm sonra. "Ben Son Yargı'ya, büyük nihai dert ve mutluluk dansına, müthiş bir yaygara içinde hepsi bir araya gelmiş cinayet kurbanlarının dehşet içindeki ya da bezgin Yargıcın huzurunda katillerden şikâyetçi olup onları suçlayacaklarına filan inanmıyorum. İnanmıyorum, çünkü ben inancın sağlam olduğu zamanların insanı değilim, ayrıca böyle bir şeye gerek de yok; bu sahne burada, yeryüzünde oynanıyor zaten, ama parça parça, bireysel biçimde, en azından ölen kişi kendisini kimin öldürdüğünü bildiğinde ya da gördüğünde, veda bakışıyla katiline, 'Sen benim canımı adalet yerine gelsin diye değil, kıskançlıktan alıyorsun; ben kimseyi öldürmedim, öldürdüysem de sen bunu bilmiyorsun; şakağıma ya da kulak mememin altına bu kurşunu her ne kadar o şüpheden kurtulamasan, kurtulmak istemesen, böylece yarın işine yaramayacak anlık bir gerekçe olarak kısmen buna inansan bile, artık karın olmayan kadını bayağı bir dayakçı gibi dövdüğümü düşündüğün için değil, benden korktuğun için, cinayet işleyen ve gerekliliğine kendini inandırmak zorunda olan herkes gibi sana ait olan şey uğruna mücadele edeceğin için sıkıyorsun: Tanrın, kralın, vatanın, kültürün ya da ırkın uğruna; bayrağın, efsanen, dilin, sınıfın, toprağın uğruna; onurun, dinin, ailen, kasan, kesen, çorabın uğruna ya da karın uğruna. Kısacası, korkuyorsun. Bulutlu bir havada, pardösümü üstümden çıkaramadan, kendi evimde, resimlerimin arasında, hiç beklemediğim bir anda, apartman kapısında yolumu kesen ve bana hoşuma gitmeyen son bir sigara veren bir yabancının yüzünden öldüm. Artık Prado'ya gidip resimlere bakamayacağım, inceleyemeyeceğim, kopyalarını, sahtelerini yapamayacağım; sağa sola savrulan atkuyruğumla, güzel şapkamla Madrid sokaklarında yürüyemeyeceğim, bira içip patates kızartması yiyemeyeceğim, kitapçıya giremeyeceğim, arkadaşlarımla selamlaşamayacağım, durup heykellere, geçen kadınların bacaklarına bakamayacağım, artık kimseyi güldüremeyeceğim. Sen bütün bunlara bir son veriyorsun. Fazla bir şey değil belki, ama başka bir şeyim yok, bu benim hayatım ve tek hayatım, bir daha kimse yaşamayacak onu. Bundan böyle her gece ruhuna kurşun gibi çökeyim, artık hiç kapatamayacağın tek gözün açık uyurken uykunu kaygıya boğayım, göğsüne bastıran dizimi hisset,' diyebildiğinde. Hayır, kimsenin yok olmasını istemiyorum," diye düşündüm yine, "bu

adamın bile yeryüzünden eksik olmasını istemiyorum. Cesaretim yok, *I do not dare*, ve elbette bulunacak vakit, geriye dönmek için, merdivenleri inmek için; kâinatı tacize cesaretim yok ya da olmamalı, hele öfkeli ruh halimde, *in my angry mood*, onun bir parçasını yok etmeye. Bu sokaklar daha bir süre Custardoy'u barındırabilir, yeterince kana bulanmış durumdalar, kimse bu sokakları titreyerek terk etmemeli; öfkeli adamlara, sessizce parçalayan, gökgürültüsünden yoksun yıldırımlara doymuşlar belki, bir de ben eklenmemeliyim onlara. 'Herkes kendi anlatısının tanığıdır Jack. Sen kendi anlatının, ben kendiminkinin,' demişti Tupra bir keresinde. Yüzüm Santa Olalla'nın yüzüyle, daha beteri, Del Real'in yüzüyle de birleşecek; benim gözümde ikisi daima ihanetin adı olmuştu; çünkü tam savaşın bitiminde babamı ihbar ederken tek amaçları onun infaz edilip ölmesiydi, ihbar edilenlerin kaderi buydu; onlar zamanın efendisiydiler, saati ellerinde tuttular ve durmasını emrettiler, ne var ki o saat çalışmaya devam etti, onlara itaat etmedi, ben bu sayede buradayım, o da ölürken, 'İlgilendiğimiz her şeyi uzayda tek başına asılıymış gibi görmek tuhaf. Zahmetli iş ölü olmak...' diye düşünmek zorunda kalmadı. Hayır, tuhaf bir şekilde hem sempatik hem itici bulduğum bu tatsız adama ölü olma işini ben dayatmayacağım; o bu manzaranın ve kâinatın bir parçası, hâlâ dünyaya ayak basıyor, yeryüzünden geçiyor, bunları değiştirmek bana düşmez, zamanın sonunda geriye sadece izler, çeperler kalır ve her birinde olsa olsa tamamlanmamış, boşluklarla dolu, hayaleti andıran, şifreli, bir ceset kadar solgun ya da kırık mezar taşları, yazıları silinip harabeye dönüşmüş alınlıklar gibi parça parça bir hikâyenin gölgesi şekillenir, 'geçmişte kalmış, dilsiz' ve o zaman da varlığından şüpheye düşülebilir. Seninle ilgili olarak, bunu niye yaptı diyecekler; onca sıkıntı, onca çarpıntı niyeydi, onca kaygı ve onca heyecan niyeydi, benimle ilgili olarak da, niçin konuştu ya da sustu, niçin onca zaman sadakatle bekledi, o baş dönmesi, onca şüphe ve o işkence niyeydi, niye o adımları attı ve o kadar çok adım attı. Ve ikimiz hakkında da: Niye çatıştılar, niye onca çaba gösterdiler, bakmak ve sakin olmak yerine niye savaştılar, niye görüşmeyi ya da görüşmeye devam etmeyi beceremediler, onca rüya ve o sıyrık, benim acım, benim sözüm, senin ateşin ve onca şüphe, onca işkence niyeydi?"

İkinci mermiyi çıkarıp sakladım, tabancayı emniyete aldım, işa-

retparmağımı tetiğin üstünden çekip korkuluğun üstüne getirdim, Miquelín'in eski Llama'sıyla ateş edeceğimden iyice emin olmadığım sürece yapmamı tembihlediği gibi. Custardoy'un yüzünde bastırılmış ya da dizginlenmiş bir rahatlama ifadesi belirdi; tam olarak rahatlayamıyordu, nasıl rahatlasındı ki, namlu hâlâ yüzüne doğrultulmuş haldeydi ve silahı elinde tutan adam eldivenliydi, üstelik hiç de rahatlatıcı olmayan bir şey yaptığını görüyordu: Adam içlerinde ikisinin, kendi sigarasıyla onunkinin, iki Karelias'ın izmaritleriyle külleri bulunan iki kül tablasını alıp pardösüsünün cebine, mermilerle karışmasın diye öteki cebine döktü; tıpkı Tupra'nın kötürümler tuvaletinde ıslak eldivenlerini sıkıp kat kat kâğıt havluya sardıktan sonra paltosunun cebine koyduğu gibi; gerçi o bunu işini bitirdikten sora yapmıştı, bense henüz işimi bitirmemiştim. "İşte şimdi onun kadar, Reresby kadar soğukkanlıyım; nihayet bu adamı kime benzettiğimi ya da kiminle arasında akrabalık kurduğumu anladım, hayatı bu sayede kurtulacak," diye düşündüm; "şimdi, neredeyse hiç belli etmediği ve kesinlikle pes etmediği halde, bu kadar korkmuşken ne yapsam az gelir ona, mantıklı bulur, talihine şükreder. Çavuş Ölüm olmayacağım, *Sir Death* ya da *Sir Cruelty* de, hatta *Sir Thrashing* de; ne Şövalye Ölüm, ne Şövalye Zulüm, ne de Şövalye Dayak; sadece *Sir Blow* ya da *Sir Wound* ve *Sir Punishment* olacağım, Şövalye Yumruk ya da Şövalye Yara ve Şövalye Ceza; çünkü onu tablodan çıkarmak için her ne olursa olsun, bir şey yapmak şart, tıpkı Tupra'nın De la Garza'yı tablodan çıkardığı gibi."

Böyle düşünürken (belki bunların birçoğunu daha sonra düşündüm) Custardoy'un bana kimi hatırlattığını, Wheeler'ın ifadesiyle kiminle bir akrabalığı olduğunu bulmuştum; hatta bu örnekte fiziksel bir benzerlik de mevcuttu. Onu tamamen kurtaran, gerçekten ve kesin olarak kurtaran şey bu ufacık, önemsiz şeydi şüphesiz, bir aptallık, bir saçmalık, tesadüfi ve lüzumsuz, şimşek gibi çakan bir düşünce, yerinde bir çağrışım ya da tutarsız bir anı; zihnimden geçebilirdi de, geçmeyebilirdi de; bazen insanın bir şeyi yapıp yapmaması böyle bir şeye bağlıdır, tıpkı onca dilencinin arasından, görüntüsü beklenmedik biçimde bizi etkileyen bir tanesine sadaka vermeye karar verişimiz gibi; ansızın durumunun, işlevinin ve ihtiyaçlarının ötesinde kişinin kendisini görürüz, bireyselleştiririz onu; yüzlercesinden fark-

sız, yerine yüzlercesi konulabilecek bir merhamet nesnesi olmaktan çıkar gözümüzde; Luisa hipermarketin önünde duran genç Rumen, Macar ya da Boşnak kadın ve muhafız oğluyla bunu yaşamıştı; onların varlığından bir anlatıyla haberdar olan ben de ta Londra'da kaç kere onları düşünürken yakalamıştım kendimi. Custardoy'u dansçı komşuma benzetmiştim; onunla tek kelime konuşmuşluğum yoktu, ama meydanın ötesinde, ağaçların ve heykelin ardında, tek başına ya da arkadaşlarıyla, partnerleriyle ya da sevgilileriyle birlikte doğaçlama danslarıyla beni defalarca neşelendirmiş ya da sakinleştirmişti. Evet, ortak birçok özellikleri vardı: Benim dansçı ince yapılı, hatları kemikli –çenesi, burnu, alnı– ama atletik ve kuvvetli bir adamdır, aynı şekilde Custardoy da safi sinirden oluşan bir tip; dansçımın gür ama bakımlı bir bıyığı vardır, ilk boksörlerinki gibi, ama eski moda kıvrımlı değil, düz; saçlarını ortadan ayırıp arkaya doğru tarar, atkuyruğu varmış gibi, ama hiç görmedim, belki bir gün görürüm, Custardoy'unki gibi bir atkuyruğuyla bir gün görürüm belki; hep kravat takan Custardoy gibi o da bazen kravat takar, mobilyasız boş salonunda koşuşturup sıçrarken bile, ne çılgın tiptir, ne kadar mutlu, memnun görünür, insanı yiyip bitiren, tüketen her şeyden habersizdir sanki, kimseye yönelik olmayan danslarına verir kendini, benim bir şeyi beklerken ya da işim yokken ara sıra onu seyrettiğimi bilse şaşırır, belki de bizim binada onu tek seyreden ben değilimdir; sonuçta onu seyretmek eğlencelidir, hatta insanı neşelendirir, esrarengiz bir yanı da vardır, kim olduğunu, ne iş yaptığını çıkaramam bir türlü; yorumlama ve çıkarsama yetilerimi aşar, ki pek sık karşılaştığım bir durum değildir bu, yetilerim doğru sonuca da ulaşabilir hata da yapabilir ama asla tıkanmaz, aksine derhal harekete geçer ve doğaçlama, özet bir portre, bir stereotip çizer, hayali, basit ya da keyfi de olsa canlı bir kıvılcım, akla yakın bir tahmin, bir taslak, bir kesit oluşturur; bu benim tetikteki, hafiye zihnim, yıllar önce, henüz Luisa'yla tanışmazken Clare Bayes'in eleştirdiği, kınadığı salak zihnimdir; Luisa'yı sinirlendirmemek, korkutmamak için, en çok zarar veren türden korkuyu, batıl inanca dayalı korkuyu ona yaşatmamak için onunla birlikteyken bastırmak zorunda kaldığım zihnimdir; ama zihnimi bastırmam pek işe yaramadı; bildiğimiz ve en çok korktuğumuz şey karşısında (belki bizim için kaderci bir cazibesi olduğundan ve hayal kırıklığına uğramamak için

peşinden koştuğumuzdan) hiçbir şey işe yaramaz; genelde olayların nasıl sonuçlandığını, nasıl geliştiğini, bizi neyin beklediğini, nereye doğru yöneldiğini, sonunun ne olacağını biliriz; her şey karşımızdadır, aslında dürüst anlatılarda olduğu kadar ilişkilerde de her şeyi daha en baştan görmek mümkündür, bakmaya cesaret etmek yeter; tek bir an, gelecek yılların, neredeyse bütün hayat hikâyemizin tohumunu içinde barındırır, yüklü ya da vahim tek bir an; istediğimiz takdirde onu görür, genel hatlarıyla izleyebiliriz, mümkün olan varyasyonların sayısı pek de fazla değildir; önemli olanlarını ayıklamayı becerirsek göstergeler nadiren yanıltıcıdır, eğer bunu yapmaya hazırsak – ama bu hem zordur hem de felakete yol açabilir...

Custardoy'u yorumlamış ya da onunla ilgili çıkarsamalar yapmıştım, ayrıca elimde veriler vardı, bu ikisi onu mahkûm etmeme yetmişti. Ama ne yazık ki ya da iyi ki –buna nasıl hayıflanıyorum, nasıl seviniyorum– adam bana uzaktan minnet duyduğum tatminli dansçımı hatırlatıyordu; son derece itici bulduğum halde bende açıklayamadığım biçimde sempatik bir adammış izlenimi uyandırmasının nedeni de buydu kuşkusuz. Kim bilir, acaba başka benzer yönleri var mıydı, hoş tebessümlerinin, fiziksel ve yüzeysel benzerliklerinin dışında başka akrabalıklar da var mıydı aralarında; Custardoy Parmigianino tablosunun karşısında eskiz çizer, not alırken belki komşumun danslarına yoğunlaştığı kadar yoğunlaşıyordu işine, o kadar mutlu ve memnundu; evinde resim, kopya ya da sahte resim yaparken belki daha da soyutlanıyor, insanı yiyip bitiren, tüketen her şeyden habersiz oluyordu. Ve nasıl ki dansçı sık sık iki kadınla birlikte dans ediyorsa, Custardoy da bazen ikiye bölünme ya da birden fazla hayat yaşama ihtiyacıyla iki kadını birden yatağa götürüyordu. Onu öldürmekten vazgeçmeme bu, özellikle bu sebep oldu, bir aptallık, bir saçmalık, tesadüfi ve lüzumsuz, şimşek gibi çakan bir düşünce, anlık bir şüphe ya da kapris veya ahmakça bir parlama, tutarsız anıların, belki de tek gözü kör unutuşun yersiz bir çağrışımı.

Hiçbir şey söylemeden gıpta ettiğim şöminesine yaklaştım, ardından çok hızlı davrandım, dalgın, daha doğrusu meşgulmüşüm gibi, tavrım Reresby'nin tertemiz tuvalete girdiği andan itibaren takındığı çalışan insan tavrıydı. "Şimdi onun kadar soğukkanlıyım," diye düşündüm tekrar; "şimdi onu nasıl korkutacağımı biliyorum, şimdi ken-

dimi o konumda görüyorum, mesele kendini o durumda görmek, insan o zaman sorunları ortadan kaldırabilir işte; şimdi darbenin şiddetini hesaplayabilirim, kılıcı indirip hiçbir şeyi biçmeyebilirim, havaya kadırıp indirir, hiçbir şeyi kesmeyebilirim ve buna rağmen onun ödünü patlatabilir, bir daha asla bize, bana ve özellikle Luisa'ya yaklaşmamasını sağlayabilirim." Şömineden bir ateş süngüsü kapıp, hazırlanmasına, hatta tahmin etmesine fırsat vermeden sehpanın üzerinde sağ eliyle yan yana duran sol elinin üstüne var gücümle indirdim. Kırılan kemiklerden çıkan sesi işittim, aynı anda koyverdiği ulumaya rağmen açıkça işittim, sert, müstehcen, soğuk çehresi acıdan çarpıldı ve bütün bu özelliklerini kaybetti; öteki eli içgüdüyle kırık elini kavradı.

"Hassiktir, elimi kırdın orospu çocuğu!" Normal bir tepkiydi, aslında ne dediğini bilmiyordu; tabancayı hâlâ ona doğrulttuğumu ve ona söylediğim son sözlerin, "... çünkü sen bu olan bitenden söz etmeyeceksin ona" olduğunu acı bir anlığına unutturmuştu.

Süngüyü tekrar havaya kaldırdım ve bu sefer bütün gücümü kullanmadan –evet, darbelerin şiddetini hesaplayabiliyordum– yanağını doğradım, Flavia Manoia'nınkinden daha derin, epeyce uzun bir kesik, *uno sfregio* açtım yanağında, ama kemiğine dokunmadım. Custardoy sağlam elini çenesine, yaralı yanağına –sağ yanağıydı– götürdü ve panik içinde bana baktı, biyolojik olmaktan çıkmış, atavik bir korkuyla; doğranıp doğranmayacağını, kaç kere doğranacağını bilemeyen insanın korkusuyla; kılıçlar ve atılmayan, savrulmayan silahlar böyledir çünkü; yakından ve ölenin yüzünü görerek öldürürler; katil, intikam alan ya da adaleti yerine getirin kişi kasıp kavururken, saplar, keser, parçalarken onu elinden bırakmaz, ondan ayrılmaz, her şeyi hiç fırlatıp atmadığı, aksine sıkı sıkı tuttuğu aynı demir silahla yapar, deler, doğrar, şişe dizer, hatta böler. Ben bunlardan hiçbirini yapmadım, zaten bütün bunları yapmaya uygun bir silah değildi elimdeki, hatta silah değil, gereçti.

"Ellerini sehpadan ayırma dedim sana." Horozu tekrar kurdum, ama işaretparmağımı tetiğe götürmedim.

Custardoy afallamış halde, yine telaşlanarak baktı bana; belki de farklı bir telaştı bu seferki; gözleri geçici olarak birbirine yaklaştıktan sonra yine ayrılmışlardı. O anda kafasından geçenleri biliyorum,

"Hayır, lütfen," diye düşünmüş olmalı. "Bu manyak öteki elimi de kıracak, resim yaptığım elimi."

"Hayır. Niye? Yapma. Sakın," dedi.

Bunun üzerine işin ciddiyetini kavraması için namluyu şakağına dayamaktan başka çarem kalmadı; gerçi artık ateş etmeyeceğimden emindim ama tabancayı geniş alnının kenarına, saçların açılmaya başladığı noktanın yanma dayadım. O ateş etmeyeceğimden emin olamazdı, bu konuda hiçbir şey bilemezdi; zaten benim en büyük avantajım da buydu, onun beni yorumlayabilecek durumda olmaması; aslında bu koşullarda kimse yorumlayamaz, en iyiler bile. Wheeler da yorumlayamazdı, Pérez Nuix de, Tupra da; hakkımda tutulan, eski dosya dolabındaki raporda şunlar yazılıydı: "Bazen onu bir muamma olarak görüyorum. Bazen onun da kendisini bir muamma olarak gördüğünü düşünüyorum. Sonra kendini pek tanımadığını düşünüyorum tekrar. Ve aslında kendini anlamaktan vazgeçtiği için bu konuyla ilgilenmediğini. Kendini umutsuz vaka kabul ediyor, düşünmenin beyhude olacağını düşünüyor. Kendini anlamadığını ve anlamayacağını biliyor. Dolayısıyla anlamaya da kalkışmıyor. Bence tehlikeli değil. Ama korkulması gerekir." Custardoy o sırada benim tehlikeli olmadığımı bilmiyordu, ama benden korkulması gerektiğini biliyordu.

"Sehpanın üstüne koy ellerini." Sakin bir tonda söyledim bunu, sesimi yükseltmem, bir küfür eklemem gerekmiyormuş gibi geldi bana. "İstersen bir mermi sıkayım, her şey bitsin. Zor değil, bir saniye sürer." Evet, birinin her dediğimize itaat etmesi, her konuda insafımıza kalmış olması tuhaf şey.

Yıllanmış metali derisinde hissedince gözlerini kapatıp açtı; hiçbir şeye direnemeyen, bir işe yaramayan, her şeyin yaraladığı, bir tırnağın deldiği, bir bıçağın yardığı, bir mızrağın yırttığı, havada savrulan bir kılıcın sırf değişiyle parçaladığı ve bir merminin mahvettiği derimiz. (Custardoy'un yanağındaki kesik kanıyordu ama kan damlamıyor, sadece yaranın üzerinde birikiyordu.) Yüzünde ölü ifadesini gördüm, kendini ölü sayan, öldüğünü bilen birinin ifadesini, ama hâlâ hayatta olduğundan sonsuz bir korku ve direnme ifadesiydi, direnişi sadece zihinseldi, belki bir arzuydu; yüzü iyice soldu, sanki hızlı birkaç fırça darbesiyle kirli beyaza, kül rengine ya da hastalık rengine boyanmış veya yüzüne un, belki de talk pudrası fırlatılmıştı; hızlı ha-

reket eden bulutların kırları karartıp sürüleri ürpertişini, veba salgınını yayan ya da ölülerin gözlerini kapatan bir eli çağrıştırıyordu; gerçek ölüm tehlikesi daima algılanır ve derhal inanılır ona, o an beklenir. Tıpkı De la Garza gibi Custardoy da hiçbir şey görmeden beklemeyi tercih etti; gözkapakları titriyor, nabız gibi atıyordu – belki altında gözbebekleri çılgınca hareket ediyordu. Ve koydu ellerini sehpanın üstüne, koyacaktı tabii, hem kırık elini hem sağlam olanını; kırık elini zor kaldırdı, tam uzatamadı ya da düzleştiremedi. Ben de yine hızlı davrandım, daha fazla geciktirmedim, oyalanmadım, onunla bir arada olmaktan sıkılmıştım, bir an önce çıkıp gitmek istiyordum oradan; sevimli benzerine rağmen suratını görmekten de bıkmıştım; ilk vurduğum eline süngüyle ikinci, hemen ardından üçüncü darbeyi yine ilk seferindeki güçle indirdim; sanıyorum bu kez kemikleri, en azından bazıları eklemlerin hemen altından kırıldı, çıkan sesten bana öyle geldi. İki kere daha uludu ve henüz sapasağlam olan sağ eliyle sol elini tuttu; tutmaması mümkün değildi, bir elinin ötekini teselli etmesini engelleyemezdi; sol eli iğrenç görünüyordu ama pek az gördüm, bakmak, eserimi seyretmek istemiyordum; bir bilardo masasının üstünde elleriyle boşuna korunmaya çalışan Pérez Nuix'in babasının kırılmış ellerini videoda görmüş gibiydim; ne kadar zarar verdiğimi tam olarak öğrenmek istemiyordum, iyice görmezsem her şeyin adeta yabancı bir ülkede görülmüş bir rüya olduğuna inanmam daha kolay olurdu; daha sonra, hem sonraki yıllarda, hem de birazdan otele döndüğümde buna daha kolay inanırdım (dönüş biletim vardı, benim için yabancı ülke İspanya'ydı, şu anda kısmen öyleydi ve gidiyordum). Custardoy epey acı çektiği halde kendini şanslı sayıyor olsa gerekti, sağlam elinin de kırılacağından, şakağına bir mermi yemekten korkmuştu. Buna rağmen sızlanmaya cüret edebildi. Panik halindeyken dirençliydi, bizim dangalaklar şahıyla alakası yoktu.

"Derdin ne ulan," dedi, "beni sakat bırakmak mı?"

Bunun üzerine ben de derdimi açıkladım:

"Sağ eline dokunmadım, ama sol eline benzetebilirim, daha beter hale de getirebilirim. Bugün ya da başka bir gün, canım istediğinde çıkarım karşına. Gerçekten sakat bırakabilirim seni, hayatın boyunca eline fırça alamayabilirsin." Bu noktada bir kez daha Reresby'yi hatırlamamam imkânsızdı; De la Garza'ya ilişkin talimat verişini, be-

nim yerde uzanmış yatan hemşerime talimatları tercüme edişimi; Tupra her şeyi önceden ince ince düşünmüşçesine, hiç ara vermeden peş peşe emirleri dizmişti, benim de aynı kararlılık izlenimini uyandırmam gerekiyordu, her şeyi biliyormuş ya da öngörüyormuş gibi; planı enine boyuna düşünülmüş halde dayatmalı, neler olacağını, onun ne yapacağını söylemeliydim.

Custardoy elinin durumunu iyice görmek için gözlerini aralamıştı; bense eline ikinci, ardından üçüncü kez vurduktan sonra tabancayı şakağına dayamamıştım tekrar. Bakışları bulanıktı, kaymıştı sanki, sersemdi, ama bir intikam isteği de vardı. Bununla birlikte gözünde parlayan güçsüz intikam arzusu bir varsayımdan ibaretmiş gibi geldi bana; sanki bütün arzusuna rağmen intikamdan vazgeçmesi gerektiğini anlıyordu ya da onu uzaktaki bir umut, ertelenmiş bir telafi ya da geciktirilmiş bir adalet olarak görüyordu ancak; yüzyıllar boyunca inancı sağlam insanların Son Yargıyı zihinlerinde canlandırdıkları ve umutlandıkları gibi, yani kendilerine ölü oldukları uzun dönemde verilecek, hayattayken asla elde edemeyecekleri bir şey olarak. Eline vururken Llama'yı şakağından çekmiştim, artık ona doğrultmama bile gerek kalmadığını düşündüm; sağ elini sakatlama tehdidi onu tamamen çökertmiş, mağlup etmişti, özellikle bu işin hemen oracıkta, o anda mı olacağını bilmediği ve sol elinin halini gözleriyle görüp hissettiği için – müthiş acıyor olmalıydı. O haldeyken atkuyruğu iyice gülünçleşmişti, kravatı, seyrelmiş gibi görünen bıyığı ve şıklık hevesi de öyle; o anda hiddetli ama korkan, neredeyse yakaran, belirsiz bir süre için öfkesini dizginleyen bir adamdı. Bütün bunlara rağmen tabancayı cebime sokmadım. Custardoy ses tonuyla kamufle etmeye çalıştığı halde yakardı gerçekten de. Sözleri bir yakarıdan çok sitem tonunda söylenmişti ama anlamı açıktı:

"Yapma şunu anasını satayım. Hayatımı sağ elimle kazanıyorum. Hassiktir, ne istiyorsun ki?" Küfür çok şeyi kamufle eder elbette, bu yüzden de bildiğim en çocuksu ve farfara ülke olan İspanya'da hemen herkes küfreder, daha cesur görünmek için. Ama Custardoy benden bir ricada bulunmuştu ("Yapma şunu") ve bu örnekte ben bu rica yüzünden ona bulaşmış olmayacak, ağına düşmeyecek, düğümlenmeyecektim; aksine Luisa'yla benim boğazımızı sıkan bu tatsız bağı kesmek için bıçağı ya da usturayı çekmeye hazırdım; o bağı Luisa kendi

başına, riskini göze alarak kurmuş olduğu halde. Karşımdaki adama, "Karşılığında şunu isterim," demem yeterliydi.

"Ben şimdi elimi kolumu sallayarak çıkıp gideceğim, ben kapıdan çıktıktan sonra yarım saat olduğun yerde kalacaksın, kıpırdamayacaksın, kimseye telefon etmeyeceksin, elinin acısına da katlanacaksın. Sonra ister doktora telefon et, ister hastaneye git, ne istersen yap. Elinin iyileşmesi zaman alacak, tam iyileşirse tabii. Daha beteri de olabilirdi, bunu hiç aklından çıkarma, unutma, öteki ele de aynı muameleyi yapma şansım daima var; kılıçla kesebilirim de, Londra'da kılıç kullanmakta pek maharetli bir arkadaşım var. Elin iyileşinceye kadar şehir dışında kalacaksın, bir süre hoşlandığın, müzeleri olan bir yerde otelde kalıp dinlenecek kadar paran olduğunu biliyorum. Yoksa da bulursun. Luisa'nın seni bu halde görmesini istemiyorum, başına gelenleri benim Madrid ziyaretimle kesinlikle ilişkilendirmemesi gerek. Onu arayıp aniden gitmen gerektiğini söyleyeceksin. Önemli ve acil bir sipariş, bir ya da birkaç resmin kopyası veya onarımı için; Berlin, Bordeaux, Viyana ya da Petersburg, benim için fark etmez. Hatta daha da uzak olursa tercih ederim: Boston, Baltimore, Malibu, arada okyanus olsun; orada sana sipariş verebilecek, para içinde yüzen ünlü müzeler var, bir şeyler uyduracaksın. Onu cep telefonundan ya da numarası gizli bir telefondan arayacaksın ki gerçekten nerede olduğunu öğrenemesin. İyileşinceye kadar canın Pamplona'da mı kalmak istiyor, benim için nereye gittiğin fark etmez. Ama ona çok uzakta ve çok meşgul olduğunu, fırsat buldukça onu arayacağını söyleyeceksin ki, nasılsa yakın diye çocukları birkaç günlüğüne birine bırakıp yanına gitmeye kalkışmasın."

"Vedalaşmadan göndermez beni, hele uzun bir süre dönmeyeceksem," diye araya girdi Custardoy. Ama önemsemedim, çünkü bu planı benimseyeceğini, itaat edeceğini gösteriyordu; öteki elini de parçalamak zorunda kalmayacaktım, yapsam mı diye düşünmeyecektim, gerçekten yapsam sonra ne olacaktı: Artık onu ikna etmek için elimde koz kalmayacak, mecburen ateş edecektim, bu da artık imkânsızdı gözümde. Olduğu kadarıyla bütün hararetim sönmüştü. O anda Tupra kadar soğukkanlıydım, ama o kadar da değil. Belki Tupra da o kadar soğukkanlı değildi, ne de olsa dangalağın kafasını kesmemişti.

"Sen benim ne dediğimi anlamıyor musun? Ne kadar isterse iste-

sin, vedalaşamayacak seninle, çünkü sen gittikten sonra arayacaksın onu, şehir dışından, anlaşıldı mı?"

"Çok tuhafına gider."

"Tuhafına gitmemesi için ne lazımsa yapacaksın. Acil durum diye bir şey var, beklenmedik durum diye bir şey var. Zaten her gün görüşmüyorsunuz, öyle değil mi? Her gün telefonda da konuşmuyorsunuz." Cevabını beklemedim, cevap vermemesini tercih ediyordum. "Gittikten sonra sık sık aramayacaksın onu, giderek daha seyrek arayıp on beş gün sonunda tamamen keseceksin aramayı. On beş gün dolduğunda artık ses seda çıkmayacak senden, olur da o seni bulursa kaçamak davranacaksın, sıkkınlığını belli edeceksin. İyileşip döndükten sonra da (eğer pestile çevirdiğim elin iyileşirse tabii) kesinlikle aramayacaksın onu. Senin döndüğünü birilerinden er veya geç öğrenecektir; o sırada hâlâ seninle ilgileniyorsa o seni arayacak, telefon edecek, bir açıklama yapmanı isteyecektir. O zaman açıklarsın. Çiğ ve ukala bir açıklama yaparsın, senin için zor olmasa gerek, yüzlerce kez yapmışsındır. Senin için geçmişte kaldığını, hatta onu hatırlamadığını söylersin. Malibu sahillerinde yeni Bo Derek'le, bir kadın cankurtaranla, Getty'nin kızıyla, canın kiminle isterse onunla tanıştığını söylersin. Ya da Bostonlu bir mirasyediyle evlenmek üzere olduğunu söylersin, ne bileyim. İlişkinizin bittiğini, vazgeçmesini, onu görmek bile istemediğini net olarak söyleyeceksin. Ve görmeyeceksin. Bugünden itibaren bir daha görmeyeceksin, anlıyor musun, sen vedalaştın bile onunla. Burada olanlar hakkında, bu ziyaretim hakkında tek kelime edersen, şüphelenmesine, aklının ucundan geçirmesine yol açacak bir şey söylersen, şimdi olsun, daha sonra olsun, isterse on yıl sonra olsun, sağ eline güle güle dersin, bunu unutma." "*But please not one word of all this shall you mention, when others should ask for my story to hear.*" Laredo şarkısının o iki dizesi geldi aklıma: "Ama lütfen, başkaları öykümü duymak istediğinde, bunların tek kelimesini bile söyleme."

Custardoy sert bakışlı gözlerini biraz daha açtı, bir anda yaşlanmış gibi görünüyordu, rahatlamayla birlikte aniden ortaya çıkan yorgunluk on yaş eklemişti sanki görünümüne. Sakat elini sakınarak sıvazlıyordu, bir an önce bitsin diye sabırsızlanıyor olsa gerekti; bir an önce çekip gideyim, o da bir doktora ya da hastaneye görünsün, ağrısını bir şekilde dindirsinler diye.

"Ben evlenen tiplerden değilim, sana benzemem," diye cevap verdi; eski küçümsemesinin belli belirsiz, zor algınabilecek bir kalıntısıyla. Ama ben algıladım. Önemli değildi, asgari bir tazminat ödetiyordu. Benim de babamın öngörüsünün aksine evlenmiş olduğum halde aslında ona benzediğimi bilmiyordu. "Başka bir şey var mı?"

"Yarım saat boyunca burada kıpırtısız oturacaksın, dediğim gibi, kimseyi de aramayacaksın. Bir daha Luisa'ya dokunmayacaksın. Bir daha görmeyeceksin onu. Eğer dediğimi yapmazsan haber alırım, Londra buradan iki saat mesafede, gelip elini kesmek benim için işten bile değil, dene, görürsün."

Süngüyü şömineye fırlattım, üstünde biraz kan vardı, kendisi temizlesindi. Sonunda kullanmadığım üçüncü mermiyi de çıkarıp Llama'yı pardösümün cebine koydum ve görüş alanımdan çıkıncaya kadar gözümü ondan ayırmadan kapıya gittim. Orada, kanepesinde buruşuk giysileriyle, eli pestile dönmüş, suratında yarasıyla oturuyordu. Aniden çöken yorgunluğuna, beklenmedik yaşlanmasına rağmen gözlerini kaçırmadan baktı bana. Hayatta kimse bana böyle bir nefretle bakmamıştı. Yine de herhangi bir şey yapmaya kalkışacağından, süngüyü kapıp arkamı döndüğümde enseme indirmesinden korkmadım. Tehlike duygusunu o riski göze alacak kadar somut biçimde yaşamış, yeterince ter dökmüştü. Ancak onunki iktidarsız ve sonuç vermeyecek, engellenmiş bir nefretti, panik ya da korkuyla karışıktı; belki de çocuklarınki gibi bir nefretti, çocuklar fazlasıyla uzun süre aykırı çocuk bedenlerinde kalmaya, kendilerini zıvanadan çıkaran fuzuli bir bekleyişe mahkûm olduklarını bilirler, oysa nihayet büyüdüklerinde o nefreti hatırlamayacaklardır bile. Custardoy bana erişemeyeceğini, uzun bir süre, belki asla erişemeyeceğini bilerek bakıyordu gözümün içine; henüz içine girmesine izin verilmeyen dünyanın süratli dönüşünü izleyen öfkeli bir ergen gibi; kimsenin kendisini beklemediğini, o yok diye herhangi bir şeyden mahrum olmadığını ve zaman süratle geçerken *kendi* zamanının da geçtiğini, elinden hiçbir şey gelmediğini bilen bir mahpus gibi; aynı şeyi ölenler de bilir, ama onların bilgisi daha trajiktir.

Ben salondan çıkınca Custardoy da görüş alanımdan çıktı. O âna kadar nefret dolu, bulanık bakışıyla beni izledi; eldivenli siluetimin çıkıp gittiği kapıdan gözlerini birkaç saniye daha ayırmamış olabilir.

Yapması gerekenleri içine sindirmesi zaman alacaktı. Sonra başına gelenlere inanmakta zorluk çekecekti, ama yaşadıklarını sürekli hatırlatacak bir şey vardı, daha doğrusu iki; Luisa'nın rengârenk gözünde ve belki kardeşinin anlattığına göre daha önce yüzünde hissettiği acıyı şimdi o hem elinde hem yanağında hissedecekti. Yarasının iyileşmesini günler boyunca izleyecek, ameliyata alınmazsa günler boyu alçının ya da şimdi alçı yerine ne kullanılıyorsa onun altında küçük kemiklerin doğru biçimde kaynamasını umut edecekti. Ayrıca sağlam eline de bakacak ve belki, "Şansım varmış, hiç değilse buna dokunmadı," diye düşünecekti. Şakağındaki madeni silindiri hatırlayacak ve o zaman da, "Şansım varmış," diye düşünecekti. "Ateş edebilirdi, edecek sandım. İnsan her zaman başkasının ölmesini tercih eder, herkesin derdi kendine. Ben kurtuldum, yaşıyorum."

Merdiveni hızlı hızlı indim ("*'Do I dare?' and, 'Do I dare?' Time to turn back and descend the stair...*"), oradan ayrılıp uzaklaşmak için sabırsızlanıyordum, hemen bir taksiye atlayıp eski tabancasını Miquelín'e geri verecektim, ama önce çıkardığım üç mermiyi yerine yerleştirecek ve ona, "Binlerce teşekkür Üstat," diyecektim, "bu iyiliğini hiç unutmayacağım. İşte tabancan. Merak etme, mermilerin hepsi içinde. Üzerinde parmak izim de yok. Adeta bana ödünç vermemişsin, buradan dışarı hiç çıkmamış gibi."

Boş taksi geçmiyordu, gökyüzü hâlâ bulutluydu, gökgürültüsüz şimşekler çakıyordu, yağmur indirmek üzereydi ama indirmiyordu; ben de hızlı hızlı yürümeye koyuldum, yine aynı düz yoldan, Mayor Caddesi'nden otelime doğru, eldivenlerimi elimden çıkarmadım, oradan uzaklaşmak istiyordum. İstediğini elde etmiş bir insanın hafifliği vardı üstümde, ayrıca Rafita'yı korkuttuğumu, istemeden içine dehşet saldığımı keşfettiğimde hissettiğim gurur da vardı biraz. İnsanın kendini bir tehlike olarak görmesinin hoş bir yanı vardı. İnsan kendine daha çok güveniyor, kendini daha iyimser, daha güçlü hissediyordu. Önemli biri gibi –nasıl desem– bir efendi gibi hissediyordu. O defakinin aksine, gururum beni o anda tiksindirmedi. Ama ayrıca ani bir ağırlık da çökmüştü üzerime, genellikle çeşitli nedenlerin bir araya gelmesiyle oluşan türden bir ağırlık: şok ve aciliyet, sonuna kadar götürmek zorunda olduğumuz soğuk bir misilleme karşısında hissedilen tiksinti, bir tehditle karşı karşıya kalındığında duyulan, üstesin-

den gelinmesi imkânsız ürkeklik. İçimde bir tiksinti vardı, aciliyet de vardı, misillememi ise sonuna kadar götürmüştüm. Plaza de la Villa hizasına gelip tekrar Santa Cruz Markisi'nin heykelini ("İnebahtı'da yırtıcı Türklere, Terceira'da Fransızlara, bütün denizlerde İngilizlere dehşet saçtım..." "*And in short, they were afraid*"*) gördüğümdedir ki, peş peşe, tekrar tekrar aynı düşünce geçmeye başladı kafamdan: "Önüne geleni tartaklayamazsın, önüne geleni öldüremezsin. Niçin yapamam? Önüne geleni tartaklayamazsın... Söyler misin, sence niçin yapamam?.. Önüne geleni öldüremezsin. Niçin yapamam? Sence." Tupra'nın evinde, titizlikle sakladığı videoların gösterimi bittiğinde söylediği sözleri de hatırladım: "Her yerde ne kadar çok yapıldığını ve bazen ne kadar aldırmadan yapıldığını gördün. Öyleyse niçin yapılamayacağını açıkla bana." Ve o gece Beryl ya da o kadın her kimse, Tupra'nın yanındaki kadın, benim zayıf noktamın Luisa olması gibi Tupra'nın da zayıf noktası olan kadın konuşmamızı bölmeden hemen önce ona verdiğim cevabı verdim kendi kendime: "Çünkü o zaman kimse yaşayamazdı." O zaman bu cümleme bir karşılık alamamıştım. Ne var ki Puerta del Sol'e geldiğimde düşüncelerimin seyri değişmişti, artık tekrarlanan tek şey vardı: "Ne çok tek gözlü, ne çok çolak, ama o artık tablonun dışında. Bu eski sokaklarda ne çok topal ve ne çok ölü var, ama o artık tablonun dışında. Evet, artık tablonun dışında, bir daha da girmeye kalkmasın sakın."

* *İng.* Kısacası, korkmuşlardı. –*ç.n.*

Ama aslında Londra uçağına bininceye kadar pek fazla bir şey düşünmedim; demek istediğim, Madrid'deki kalan birkaç günümde düzenli düşünmeyi erteleyerek duygularla, duyularla ve içgüdülerle sınırladım kendimi. Zamanımı çocuklara, onları şuraya buraya götürmeye (çocuklar sanırım bütün zamane çocukları gibi doyumsuz, evlerinde oturma alışkanlığını kaybetmişler, evde vakit geçirmeyi mahkûmiyet gibi görüyor, dışarıda kesintisiz eğlence istiyorlar, çok yorucu) ve çok yavaş da olsa gözle görülür biçimde çökmekte olan babama hasrettim.

Babama yola çıkmadan önceki gün son kez gittiğimde, hemen her zaman olduğu gibi koltuğunda oturuyordu; sabırsızlanmadan ya da neyi beklediğini bilmeden –belki akşam olmasını, sonra yine gündüz olmasını– beklercesine ellerini kavuşturmuştu; ara sıra farkında olmadan kaşlarını parmaklarıyla düzeltiyor, sonra başparmağıyla işaretparmağını alt dudağının altında gezdiriyordu; bu onun öteden beri tipik hareketiydi, çenesinin o kısmını okşar, neredeyse ovalardı, düşünmekte olduğunun göstergesiydi. Onu bu tuhaf bekleyiş halinde görmek beni epeyce üzdü; neredeyse hiç konuşmuyordu, onun yerine ben konuşuyor, ağzından zar zor iki çift laf alıyordum, onu ilgilendirebilecek, canlandırabilecek sorular, konular bulmak için kafa patlatıyordum, her zamankinin aksine, düşündüklerini dışa vurmuyordu; ansızın bir bebek kadar anlaşılmaz olmuştu; bebekler çevreleri hakkında bir şeyler düşünürler mutlaka, bu melekeye sahiptirler, ama ne düşündüklerini öğrenmemiz tamamen imkânsızdır.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordum sonunda, güncel haberler ve olaylarla ilgisini çekmeye çalışıp başaramayınca.

"Kuzenleri," diye cevap verdi.

"Hangi kuzenler?"

"Hangileri olacak. Benim kuzenlerim."

"Ama senin kuzenin yok ki, hiçbir zaman olmadı," dedim biraz telaşlanarak.

Zihninde bir düzeltme yaparmış gibi durdu, sonra örtbas etmeye çalıştı, ısrar etmeyip daha önce cevap vermemiş gibi yaptı.

"Victor amcamı," dedi. "Söyleyin ona, bir zahmet babama haber versin, ben şimdi eve gidiyorum."

Evet, bir Victor amcası vardı, ama o da, dedem de uzun yıllar önce ölmüşlerdi; ben ikisini de görmemiştim. Babamın zihni ilk kez bulanmıştı, en azından ben ilk kez şahit oluyordum. Yanlış ifade ediyor olabilirim, belki de bulanan zihni değil, zamanıydı; zannettiğimizin aksine, belki de zaman asla tam anlamıyla geçmiyordur, tıpkı eski benliğimizin asla tam anlamıyla yok olmadığı gibi; geçmişe bütün canlılığıyla kayıverdiğimizde geçmişin şimdiyle üst üste binmesi o kadar tuhaf değildir, özellikle bu şimdi bir yaşlının fazla bir şey sunmayan, çeşitliliği olmayan, günleri birbirinden farksız şimdisiyse. Sabırsızlanmadan ya da neyi beklediğini bilmeden bekleyen kişinin en hoşlandığı ya da en çok işine gelen döneme yerleşmesi anlaşılır bir şeydir; bugün onu umursamadığından onun da bugünü umursamamaya hakkı vardır, ikisi de itiraz edecek durumda değildir.

"Ama senin baban öldü," diye düzelttim tekrar, "çok uzun zaman önce, Victor amcan da öyle."

Yine ısrar etmedi. "Öldüklerini biliyorum. Pek taze haber getirdin Jacobo." Saçmalayan benmişim gibi hoşgörüyle güldü.

Belki de babam artık inanılmaz bir kolaylık ve süratle zaman içinde gidip geliyordu. Belki zamanın efendisi olmuştu, saati elinde tutuyordu; kendi saatini ya da hayatının saatini; bir yandan saatin ilerleyişini sükûnetle izlerken bir yandan da keyfince yolculuk yapıyordu. Belki de çok yaşlıların –özellikle Wheeler gibi kurnaz ihtiyar olmayanların– elinde kalan tek şey budur; artık boşlukları doldurmak için, hayatları boyunca kaybettikleri çok sayıda kişiyi ikame edecek ya da işlevini sürdürecek birilerini bulmak için çabalamazlar; bu kesintisiz ve evrensel –herkes gibi bizim de paylaştığımız– ikame mekanizmasına ya da hareketine artık katılmadıkları için de kötü taklitleri peş pe-

şe ekleyip kendilerini onlarla çevrelemekten vazgeçip kusursuz orijinallere dönerler. Gevşek, solgun ve kaçamak hayata ihtiyaçları yoktur artık, düşünce onlar için yeterlidir ve giderek daha güçlü, net ve egemen hale gelir, çünkü gerçeklikle birlikte yaşama zorunluluğu sürekliliğini kaybetmiştir.

"Senin bir tabancan vardı, değil mi?" diye sormak aklıma geldi bunun üzerine. Babam öldüğünde tabanca ortaya çıkacaktı; bu da fazla gecikmeyecekmiş gibi görünüyordu maalesef; aramızdan birine, bir ağabeyime, kız kardeşime ya da bana miras kalacaktı, tıpkı kısa süre önce elimde tuttuğum Llama'nın babasından Miquelín'e miras kaldığı gibi. İleride kimseye başvurmama gerek kalmadan temiz bir tabancayı nerede bulabileceğimi bilmek işime gelebilirdi.

İyi görmeyen açık renk gözlerinde biraz şaşkınlıkla baktı bana.

"Evet. Niye soruyorsun?" Sorum onu uyandırmış ya da bugüne geri getirmiş gibiydi.

"Nereden geldi? Niye sende duruyor?" Sorusuna cevap vermemiştim.

Bir elini kaşlarına götürdü; bu kez dalgınlıkla düzeltmek için değil de, sanki düşünmek ya da hatırlamak için.

"Babam silahları çok severdi. Avcı sayılmazdı, ama nişancıydı. Atış yapmaya bayılırdı, çok da ustaydı. Ulusal Atıcılık Kulübü üyesiydi, çok sayıda silahı vardı. Bir Mauser karabina, bir Baker tüfeği, bol işlemeli bir Le Page spor tüfeği, hatta bir de 'Rabo de Mono'*, adının nereden geldiğini hatırlamıyorum; tabancaları, revolverleri de vardı, bazıları çok eski modellerdi, Vahşi Batı tabancaları gibi, bir İngiliz Beaumont-Adams, biri çifte iki Derringer, XVII. ya da XVIII. yüzyıldan kalma tabancalar da vardı, bol yaldızlı bir Blunderbuss kalmış hatırımda, bir Miquelet düello tabancası, bir de bol gümüşlü 'Kraliçe Anne', güzel bir koleksiyondu. Ayrıca egzotik ülkelerden ateşsiz silahları da vardı: cenbiyeler, yatağanlar, Filipin bolobları, bir Malezya *kris*'i... Elbette çanak siperli kılıçlar da vardı." Babam biraz durup iki kama daha hatırladı: "Bir Nepal *kukri*'si, hatta Hindistan'dan bir *bhuj*, çok garip bir kamaydı, yarı bıçak, yarı balta, 'Fil Başı' diye de bilinirdi, çünkü ağzıyla dar ve uzun sapının arasında, pirinçten bir fil başı

* *İsp.* Maymun kuyruğu –*ç.n.*

oyması olurdu..." Görüyordu onu, çocukluğundaki o *bhuj*'u ve diğer silahları o anda gördüğünü anladım; gözlerindeki bakış yanlarında birileri olduğunda ve hararetli hararetli konuştuklarında bile yaşlılarda sık sık görülen bir bakıştı; irisleri genişlemiş donuk gözleri geçmişe doğru çok uzaklara ulaşıyordu, sanki o gözlerin sahibi gerçekten, fiziksel olarak anıları görebiliyordu. Dalgın değil, yoğunlaşmış, ama çok uzakta bir şeye yoğunlaşmış bir bakış. Bu kısa süreli yanılsamanın ardından anlatmaya devam etti: "Babam bu merakını iki oğluna da bulaştırmıştı, özellikle bana. Silahları bize gösterir, her şeyi açıklar, müthiş bir titizlikle, dikkatle kullanmayı öğretirdi."

"Peki ateşsiz silahlar ne işine yarıyordu? Onlarla atış yapmıyordu herhalde, değil mi? Ulusal Atıcılık Kulübü'nde Malezya *kris*'i atmasına izin vermezlerdi."

Babam şimdi sohbete kendini tamamen vermişti, en azından uzak anılarına; bu yüzden de esprime anında tepki verdi, komik bulduğu halde bulmamış gibi yaparak:

"Amma zevzeksiniz, saçma sapan bir laf etmek için hiçbir fırsatı kaçırmazsınız." Yanında bir çocuğu olsa da daima dördünü birden kapsayan çoğulu kullandı yine. "Elbette atış yapmıyordu onlarla. Ama hoşlanıyordu işte. Ne bileyim. Babam 1870 doğumluydu, o çağın insanları genellikle silaha meraklıydı. Normal bir şeydi. Suç amacıyla kullanılmaları o kadar yaygın değildi."

"Tabii," dedim. "Ama çocuklara kullandırması biraz tedbirsizlikmiş sanki, değil mi? Amcamla sen birbirinizin kafasını uçurabilir, boğazını kesebilirdiniz. Çanak siperli kılıçları vardı dememiş miydin? Bir kılıcın neleri kesebildiğini biliyorum. Şimdi olsa yetkililer, bırak yetkilileri, komşular böyle bir şey için müthiş bir yaygara koparırlardı. Bugün olsa babanı içeri tıkarlardı."

Babası için "içeri tıkılmak" deyiminin kullanılması sinirine dokunmuş olmalı, benim ağzımdan ve şaka yollu çıkmış olduğu halde.

"Bugün çok saçma şeyler yapılıyor," diye cevap verdi sitem eder bir tonda, sanki ben bir yetkili ya da bir komşuymuşum gibi. "Günümüzde her şey korkutuyor, insanlar kişisel anlamda hiç özgür değil, çocukların eğitiminde de özgürlük gitgide kısıtlanıyor. Eskiden çocuklara akıl çağına geldiklerinde çok şey öğretilirdi, boşuna akıl çağı denmezdi. Büyüdüklerinde işlerine yarayacak şeyler öğretilirdi, çün-

kü her çocuğun bir gün gelip yetişkin olacağı hiç unutulmazdı. Şimdi öyle değil, şimdi daha ziyade yetişkinler yaşlanıncaya kadar çocukmuş gibi yapılıyor, üstelik de ahmak ve ödlek birer çocukmuş gibi. Bu yüzden her yerde bu kadar aptallık var." Parmaklarını dudaklarına götürüp mırıldandı: "Çok daha akıllıca dönemlerde yaşamış olup bir yozlaşma dönemine şahit olmak hazin bir şey, sonu nereye varacak? Gidiyorum diye fazla hayıflanmayacağımı düşünmemin sebeplerinden biri de bu herhalde. Gidişim yakın, sen de farkındaymışsın gibi geliyor bana."

"Belki o kadar yakın değil, belli olmaz ki," diye cevap verdim. "Belki hepimizi gömersin. Ölümün sırasını kimse bilmiyor, öyle değil mi?" Babam cevap vermeyince üsteledim: "Değil mi?"

"Öyle," dedi sonunda. "Ama olasılık hesabı diye bir şey var, oldukça isabetli bir hesaptır. Hayatımın bu aşamasında aranızdan birinin benden önce ölmesi aşırı bir acımasızlık olurdu. Hem sizin için hem de bilhassa benim için. Tanrı korusun." Ben onun yerinde olsam tahtaya vururdum. Tahtaya inandığımdan değil de, ifade gücü yüzünden.

Konuşma hüzünlü bir konuya sapmıştı, oysa bekleyişini, geceyi, sonra gündüzü, sonuncuya kadar geceleri ve gündüzleri bekleyişini bölen herhangi bir konu ya da konuşmanın bu tona bürünmesinden kaçınmak gerekiyordu. Londra'ya dönmeden önceki son ziyaretimdi, Madrid'e tekrar gelmem zaman alırdı. "Onu bir daha göremeyebilirim," diye düşündüm yılgınlıkla. (Hayır, İngilizce zihnime sızıyordu, hissettiğim yılgınlık değil umutsuzluktu.*) Elimi babamın omzuna koydum, hoşuna giden, onu sakinleştiren bir hareketti, ama bu sefer kendimi sakinleştirmek için, babamın kemiklerini elimin altında hissetmek için, nefesi bana eşlik etsin diye yaptım.

"Neyse, daha önce ne diyecektin?" Geriye, aklını biraz dağıtmış, onu oyalamış olan konuya döndüm. "Tabancanın babanın koleksiyonundan kalma olduğunu mu?"

"Yok canım. Koleksiyonun tamamı yıllar önce dağıldı gitti, kıtlık dönemlerinde. Babam büyük işler çevirir, sonra coşup kazancını saçar savurur, saçma sapan şeylere yatırırdı, biliyorsunuz bunları. Son-

* *İsp. desmayo*: yılgınlık; *İng. dismay*: umutsuzluk –*ç.n.*

ra, aklı başına geldiğinde toparlardı kendini, ama bir gün geldi, durumu toparlamak artık mümkün olmadı. Koleksiyondan geriye kalan birkaç silah İç Savaş'ın başında satıldı, saat koleksiyonu da aynı akıbete uğradı. Birkaçına el koyulmuş da olabilir, bilemiyorum."

"Peki ya senin tabancan?"

"O savaştan kalma, 7,65 kalibrelik bir Astra De Luxe. İspanyol yapımı olduğu göz önünde bulundurulursa oldukça güzel sayılır, belki biraz süslü püslü; namlusu gümüşi kabartmalı, kabzası da sedef kakmalı. Niye soruyorsun?"

"Hiç, sebebi yok, meraktan. Görebilir miyim? Hiç görmedim tabancanı. Nerede duruyor?"

"Bilmiyorum," diye cevap verdi babam hiç duraksamadan; göstermemek için bahane ileri sürüyormuş gibi gelmedi bana. "Onu en son elime aldığımda, yıllar önceydi, daha iyi bir yere saklamaya karar verdim, torunlar gelip her yerin altını üstüne getirdiklerinde bulamasınlar diye. Sizler annenizin denetimindeydiniz, ama o yok artık. O kadar iyi bir yere saklamışım ki, şimdi nereye koyduğum konusunda en ufak bir fikrim yok. Unuttum. Cephanesi filan da vardı, bakımlıydı, yağlanmıştı. Neden istiyorsun onu?" Tuhaftı, sanki tabancayı kendime istediğimi fark etmişti. Aslında tam doğru sayılmazdı, ben başka bir tabancayı ödünç alıp yapacağımı yapmıştım, gerek kalmamıştı. Yine de cebinde tabanca taşımak insana güven veriyordu.

"Yok canım, benim istediğim filan yok," dedim. "Meraktan sordum sadece. Savaştan sonra tabancayı saklama riskini nasıl göze aldın? Franco döneminde bir aramada yakalasalar töhmet altında kalırdın mutlaka, hele geçmişini düşünürsek. Niye tuttun onu? Niye hâlâ tutuyorsun, nereye koyduğunu hatırlamasan bile?"

Babam biraz düşündü. Belki cevap vermek zoruna gidiyordu, belki de cevabını tartmak istiyordu, bilmiyorum. Sonra basit bir cevap verdi:

"Belli olmaz ki."

"Ne belli olmaz?"

"İnsanın neye ihtiyacı olacağı."

Babam savaş sırasında –bir açıdan– şanslı olduğunu, miyopluğu yüzünden geri hizmette Madrid'de kaldığını anlatırdı hep. Cumhuriyet Ordusu üniformasını giymiş, ama cepheye gitmek, tek bir kurşun

sıkmak zorunda kalmamıştı. Bunun, yani asla kimseyi öldürmediğini, öldürmüş *olamayacağını* kesin olarak bilmenin kendisine ne büyük memnuniyet verdiğini hep söylerdi. Bunu hatırlattım babama:

"Sen hep savaşta kimseyi öldürmediğini kesin olarak bildiğin, böyle bir durumla karşılaşmadığın için sevindiğini söylersin. Ama bu sonradan, durum o kadar kötü değilken tabancanı saklamakla pek bağdaşmıyor. Yani hayat o kadar tehlikeli ve karışık değilken demek istiyorum, gerçi bir diktatörlükte kimse güvende sayılmaz elbette. Nasıl oldu da teslim etmedin tabancanı ya da bir şekilde kurtulmadın ondan?"

"Çünkü bir savaş yaşamışsan, sonrası belli olmaz," dedi tekrar. Sonra sustu, ama iki eli koltuğun kolçaklarına dayalıydı, oradan güç alıp bir şey daha ekleyecekmiş gibi; bu yüzden bekledim. Gerçekten de ekledi: "Evet, kimseyi öldürmemiş olduğuma çok memnunum. Ama bu başka çarem kalmamışsa öldürmezdim anlamına gelmez. Sizler ya da anneniz ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olsanız ve ben de bu şekilde önleyebilecek olsam öldürürdüm, bundan eminim. Küçüklüğünüzde demek istiyorum, şimdi kendinizi savunabilirsiniz, ikisi çok farklı şeyler. Şimdi sizin uğrunuza adam öldürmezdim sanırım. Zaten istesem de yapamam, halime baksana, kendiniz yapabilirsiniz. Bana ihtiyacınız yok. Ayrıca böyle bir şeyi hak edip etmediğinizi de bilemezdim, her birinizin kendi hayatı var, ben bu hayatı nasıl yaşadığınızı bilmiyorum. Eskiden farklıydı, eskiden sizinle ilgili her şeyi bilirdim, küçüklüğünüzde, burada yaşadığınız dönemde. Elimde bütün veriler vardı o zaman, şimdi yok. İnsanın çocuklarının neredeyse birer yabancıya dönüşmesi tuhaf bir şey; bunu kabul etmeyen çok baba var, her durumda, bütün kanıtlar aleyhinde de olsa çocuklarını kayıtsız şartsız koruyan. Ben senin eski benliğini tanıyordum ve şu anda da sende o benliği görüyorum. Ama aslında seni o benliğini tanıdığım gibi tanımıyorum denebilir; ağabeylerin ve kız kardeşin için de geçerli aynı şey. Buna karşılık annenizi sonuna kadar tanıdım, onun uğruna sonuna kadar adam öldürebilirdim." O anda babamın zihni de zamanı da mükemmelen çalışıyordu, parantezi kapamak üzere kısacık bir ara verdikten sonra kaldığı yerden devam etti: "Belli olmaz, hiç belli olmaz, günün birinde insanın silah kullanması gerekebilir. İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da olanları düşün. Uzun süre boyun-

ca savaşın buraya sıçrayıp sıçramayacağını bilemedik; Franco vaatlerde bulunuyordu, ama onlara güvenemezdik, Hitler'le başvurduğu oyalamalara ve kaçamaklara da. Bilmem farkında mısın, ama o savaşta bütün imkânlar kullanılmak zorunda kalındı, hiç kimse temiz olsun kirli olsun tek bir fişek saklayamadı. Bir bakıma bizim savaştan çok daha beterdi. Elbette bir başka açıdan o kadar kötü değildi. Nitel bir açıdan en beteri buradaki savaştı." Babam yine sözlerine ara verip gözlerini bana dikti, ama ben o anda beni kesinlikle görmediği, bana körler gibi, mesafeyi hesaplamadan baktığı hissine kapıldım. Söylemeye hazırlandığı şeyin onu heyecanlandırdığını fark ettim: "Ama beni en çok memnun eden şey Jacobo, benim söylediğim ya da anlattığım bir şey yüzünden hiç kimsenin ölmemiş olması. İnsan cephede ya da kendini savunmak için birine ateş ederse bu kötü bir şeydir, ama bununla yaşamaya devam edebilir, bu yüzden onurunu ve insaniyetini kaybetmiş olmaz ya da olmayabilir. Oysa anlattıkları, daha beteri, uydurdukları yüzünden biri ölürse, biri onun yüzünden gereksiz yere ölürse, sessiz kalmış olsa o kişinin hayatta olacağını bilirse, susması gerektiğinde ya da susabilecekken konuşmuş ve konuşarak birinin ya da birkaç kişinin ölümüne yol açmışsa... bence insan bununla yaşamaya devam edemez; her ne kadar birçok kişi yaşasa ya da yaşıyor gibi görünse bile." "Bu belki eskiden böyleydi," diye düşünecek vakit buldum; belki de daha sonra, Londra uçağında düşündüm, konuşmamızı hatırladığımda; "babam hâlâ eylemlerin bir iz bıraktığı, vicdanın sesini duyurduğu bir dünyayı düşünüyor. O dünyada vicdanlar elbette her zaman olmasa da genellikle seslerini yükseltiyorlardı. Oysa şimdi dünya tersine döndü; vicdanı susturmak, ağzını tıkamak kolay, hatta buna gerek bile yok, konuşması için bir sebep olmadığına onu ikna etmek daha da kolay. Günümüzde genel eğilim kendini masum hissetmek, her şey için derhal bir gerekçe bulmak, hesap vermemek ve İspanyolca terimiyle *cargarse de razón**; İngilizceye nasıl çevrilebilir bilmem, önemli de değil, sürekli İngilizce konuşmaya yeniden başlamıyorum henüz, yarına kadar vaktim var. Günümüzde bununla elbette yaşanır, çok daha beteriyle bile. Günümüzde kendi kendini yiyip bitirenler, 'mızrak, ateş, ıstırabım, söz, rüya' ve bu tür fuzuli şey-

* *İsp.* İleride daha sağlam dayanaklara sahip olabilmek için sabretmek. *–ç.n.*

ler düşünen çağdışı insanlar istisna sayılıyor." Babam konuşmasına devam etti: "Bizim savaşta bu o kadar çok oldu ki, o kadar çok ihbar ve fesatlık, o kadar çok hakaret, o kadar çok karalama oldu, o kadar çok profesyonel kışkırtıcı vardı ve her iki tarafta, özellikle galipler arasında ama her iki tarafta da hepsi bıkıp usanmadan nefret, acımasızca bir hınç, kıskançlık ve imha etme özleminin tohumlarını ekmeye, yeşertmeye öylesine kendilerini adamışlardı ki, bu bakımdan tamamen lekesiz kalmak kolay olmadı, belki temiz kalmak özellikle bu alanda zor oldu. Hele benim savaş sırasında yaptığım gibi bir gazetede yazı yazan ya da radyoda konuşan biri için iyice zordu. Neler okuduk, neler dinledik bilemezsin, yalnızca o üç yıl boyunca değil, sonra uzun yıllar boyunca da. Tek bir cümle telaffuz edilir, ona dayanılarak biri duvar dibini ya da hendeği boylardı. Buna rağmen ben kimseye ciddi zarar verecek tek kelime söylemediğimden, yazmadığımdan eminim. Daha sonra, sonraki hayatımın tamamen kişisel çevrelerinde de tek kelime etmedim. Ne kadar önemsiz olursa olsun asla bir sırrı ele vermedim, birine zarar verecekse ve birilerini kurtarmak ya da temize çıkarmak için anlatmam gerekmiyorsa görerek, duyarak öğrendiğim şeyleri de anlatmadım. Dikkatini çekerim Jacobo, beni en çok memnun eden şey bu." Babam ölmeden önce hesaplaşıyordu, öyle düşündüm. Bir an şüpheye düştüm: Acaba dediği gibi miydi, yoksa kendi çağından çok benim çağımın adamları gibi kendini mi kandırıyordu, korkunç sonuçlara yol açan bir şey kaçmış mıydı ağzından. Cevabını bilmek imkânsızdı. Onun için bile imkânsızdı, insan eski sağlam inancın Yargıcı gibi her şeyi hatırlayamaz. Ayrıca bazen sonuçları öğrenmeyiz; Wheeler'ın gösterdiği *careless talk* illüstrasyonlarını hatırladım; sevgilisine bir şey anlatan denizci bunun yurttaşlarıyla dolu bir teknenin batmasıyla sonuçlanacağını hayal edebilir miydi? Gerçekte bunu, veda ederken üzerinde hiçbir yük taşımadığını bilmek imkânsızdır. Ama o sırada hatırladım ve hatırladığım şeyin babamın kendi kendini ikna etmesini kolaylaştıracağını düşündüm.

"Mesela arkadaşın Marés'in boğa güreşine katılan o yazarın adını söylemek istememiştin bana," dedim. "Söylememen için bir neden de yoktu. Yalnız bana değil, herhangi birine."

Babam biraz şaşırdı, o olayı çok zaman önce, ben hâlâ Madrid'de yaşarken bana anlatmış olduğunu tamamen unutmuş gibiydi. Sonra

söyledikleri de bunu doğruluyordu; böyle bir olaydan haberdar olduğumu bile hatırlamıyordu.

"Olayı biliyorsun." Cümlesi hem doğrulamaydı, hem soru.

"Evet. Anlatmıştın."

"Söylemek istemedim öyle mi?" Bu seferki sadece soruydu. "Adını söylemek istemedim, öyle mi?"

"İstemedin. Karısıyla kızlarını düşünerek. Günün birinde meselenin dolaylı olarak senin yüzünden deşilip başlarına kakılması tehlikesini göze almak istemediğini söyledin. Gerçi yanlış hatırlamıyorsam karısı da ölmüş."

"Evet, ikisi de öldüler, kendi de, karısı da. Ama bu bir şeyi değiştirmez." Sonra da benden çok kendine hitaben mırıldandı: "İstemediğimi söylüyorsun. İyi etmişim, istememişim, güzel..."

Babam düşüncelere daldı, mavi gözlerine beni görmeyen sabit ve yoğunlaşmış bakış yerleşti yine. Birkaç saniye sonra, o şahısları hatırlayınca tekrar uzak bir zamana, annemin hayatta olduğu, o alçak adamın neşeli, iyi kalpli karısının bizlere, bilhassa anneme büyük iyilikte bulunduğu zamanlara gitmiş gibi geldi bana. İki ya da üç dakika boyunca sessizliği bozmadım. Babam artık konuşmuyordu, yorgun göründü gözüme. Son görüşmemiz olmasına rağmen gitmemin vakti gelmişti belki de.

"Ben gidiyorum baba," deyip kalktım ve alnından öptüm.

"Nereye?" diye sordu şaşkınlıkla, benim ya da çocuklarından herhangi birinin bir yere gitmesi abes bir şeymiş gibi.

"Otele, yarın da Londra'ya dönüyorum."

"Seyahate mi çıkıyorsun? İyi yolculuklar evladım."

"Ben şimdi orada yaşıyorum baba. Hatırlamıyor musun?"

"Sürgünde mi yaşıyorsun?" dedi, kelimeye herhangi bir ağırlık katmadan. "Yunan tanrıları gibi."

"Yunan tanrıları mı?" Neden söz ettiğini, niye öyle dediğini anlamamıştım. Ama babam hiç saçmalamadı ya da ben saçmaladığına rastlamadım. Zamandan, kişilerden ve koşullardan soyutlandığı oluyordu, ama aklı ve hafızası hep çalıştı, son zamanlarda kendine has bir biçimde işlemiş olsa bile. Elbette yeryüzünde bütün akıllar ve hafızalar kendine has biçimde çalışır.

"Heine'nin şiirini hatırlamıyor musun?" deyip hemen sonra da ez-

berden Almanca dizeler okumaya başladı. Almancayı küçük yaşta, lisede öğrenmişti; yirmili yıllarda mümkün, şimdiyse hayal edilemeyecek bir şey; Goethe'den, Novalis'ten, Hölderlin'den, klasiklerden şiirleri baştan sona ezbere bilmek onun için hep gurur kaynağı olmuştu.

"Hayır baba," diye sözünü kestim, "zaten bilmediğim şeyi hatırlamam mümkün değil, ne dediğini de anlamıyorum. Ben Almanca bilmem ki, unuttun mu?"

"Almanca bilmiyorsun, olacak iş değil," diye cevap verdi, hafif ve babacan bir küçümsemeyle, sanki Almanca bilmemek tuhaf bir şeymiş, neredeyse bir kusurmuş gibi. "Siz ne biçim eğitim gördünüz anlamıyorum." Ardından bana yönelik bir küçümsemeyle ve gençlik şiirinden kaynaklanan bir heyecanla açıklamaya girişti. "Şair gece yarısı kendisine 'parlak mermerden muazzam tanrı heykelleri' gibi görünen beyaz bulutlar görür, böyle ifade eder. Ama hemen ardından onların gerçekten tanrıların kendileri olduklarını anlar: Kronos, Zeus, Hera, Pallas Athena, Aphrodite, Ares, Hermes, Phoibos Apollon, Hephaistos, Hebe; yaşlanmışlar, aç açık kalmışlar, başlarını eğmiş, sürgünde soğuktan donmuşlar. 'Hayır, olamaz, bulut değil bunlar!' diye haykırır şair." Ve babam ezberden, ağır ağır tercüme etmeyi sürdürdü. "Bunlar onlar, Hellas tanrıları, bir zaman güle oynaya hükmettiler dünyaya, ama şimdi sürgün, ölü, devasa hayaletler gibi geçip giderler gece yarısı göklerinden..."* Ne var ki dizeler babamın zihnine inatla çocukluğunun Almancasında sökün ediyordu ya da tercüme etmekten yorulmuştu, dolayısıyla tekrar Almancaya döndü ve ben de o anda başka bir şey anlayamadım.

İleride, babam öldükten sonra anlamadan dinlediğim sözleri bulmaya çalıştım. Heine'nin "Yunanistan tanrıları" şiirinin orijinal ve İngilizce paralel metnini arayıp buldum (İspanyolcası yoktu); babamın doğaçlama, kararlama dilimize çevirdiği dizeler şunlardı kuşkusuz: "*Nein, nimmermehr, das sind keine Wolken! Das sind sie selber, die Götter von Hellas, die einst so freudig die Welt beherrschten, doch jetzt, verdrängt und verstorben, als ungeheure Gespenster dahinziehn am mitternächtlichen Himmel...*" Babamın telaffuzu iyiydi sanırım. O gün ezberden okuduğu iki kısa pasaj daha bulup okudum. Bi-

* Çev. Behçet Necatigil –*ç.n.*

rinde şair Zeus'a hitaben aşağı yukarı şunları söylüyordu: "Fakat tanrıların da saltanatı ebedi değildir, sürer gençler yaşlıları, bir zaman nasıl sen kocamış babanı sürdün kovdunsa..." Diğeri yersiz yurtsuz, şaşkın ilahlar güruhuna ilişkin bir imgeydi: "Rüzgârın dağıttığı sisler gibi hafif, ölü, uyurgezer gölgeler..."; böyle tasvir ediyordu onları. Bu sözler babamın ağzından çıkmıştı, ama ben o sırada anlamamıştım. O gün bu dizeleri okurken aklından neler geçtiğini merak ettim.

Babam dalgın dalgın şiir okumaya devam ederken, gitmeden önce bir kez daha eğilip öptüm onu; bu kez boğa güreşçileri misali yanağından; sonra sessizce vedalaşmak üzere tekrar elimi omzuna koydum; o bu sırada rüzgârın dağıttığı sislere ya da insanın kendi adını bile terk etmek zorunda kaldığı sürgüne doğru yola çıkmıştı bile.

Uçağa bininceye kadar Luisa'yı da pek fazla düşünmemeyi başarmıştım; *business class* uçuyordum, Iberia Havayolları uçağının kalkışı şanına yakışır ve sinir bozucu biçimde neredeyse bir saat gecikmişti. Luisa'nın hiçbir gün öğle ya da akşam yemeğini birlikte yememizi teklif etmemesi de onu düşünmemeyi kolaylaştırmıştı; ben de ısrar etmemeyi, sızlanmamayı, itiraz etmemeyi sürdürmüştüm; yaptığım şeyden sonra bundan kaçınmayı tercih ediyordum, birlikte yemek yemeyi istediğim halde hak etmediğim hissini taşıdığımdan rol yapmam ve katlanmam zor olmadı. Sonuçta evde, ben çocukları almaya ya da bırakmaya gittiğimde veya onlar yatıncaya kadar biraz oyalandığım sırada kısa süreli karşılaşmalar dışında görüşmedik. Çocuklar yattıktan sonra da bir kadeh bir şey içmeyi, oturup biraz sohbet etmeyi teklif etmemişti. Beni derhal bir bahaneyle, açıkça söyleyerek kovmuyordu, ama tavrıyla kovuyordu: Sürekli bir şeylerle meşgul oluyor, oradan oraya koşuşturuyor, temizlik yapıyor, bulaşık yıkıyor, telefona cevap veriyor, ortalığı toparlıyor, oyuncakları, giysileri, defterleri, kalemleri yerlerine yerleştiriyordu –çocuklar her şeyi altüst ortalıkta bırakır, dağınıklıklarıyla başa çıkılmaz– artık birlikte yaşadığımız zamanki gibi değildi, o zamanlar ben onun peşinden dolaşır, herhangi bir konuda konuşur, anlatır, soru sorardım; kocalar çoğu kez fiziksel açıdan daha aktif olan, özellikle anne iseler asla ayaklarını uzatıp oturmayan karılarının peşinde dolaşır evlerinde. Şimdi bunu yapma, yani onunla birlikte, daha doğrusu onun peşinden bile olsa herhangi bir odaya, hatta mutfağa girme hakkını bulmuyordum kendimde. Dolayısıyla çocuklara ya da Luisa'nın mutlaka hatırını sorduğu, içtenlikle, "Onu ziyarete gitmeliyim, bu hafta mutlaka uğrayaca-

ğım, onu çok düşündüğümü söyle kendisine," dediği babama ilişkin üç-dört cümle ettikten sonra yanaklarına ölçülü biçimde sevecen, yani neredeyse sadece dostane iki öpücük kondurduktan, Luisa da edilgen, düşünmeden, otomatik olarak karşılık verdikten sonra evden ayrılıyordum.

Onun aklı başka yerdeydi, nerede olduğunu da biliyordum. O son birkaç gün onu biraz durgun gördüm. Hesap yapıyordum: "Custardoy'u bir süre boyunca görmeyeceğinin haberini almış; müthiş bir hayal kırıklığı; gafil avlandı, sindirmeye çalışıyor hâlâ, günlerinde bir motivasyon eksildi, kuşkusuz en önemlisi, günlerini geçirmesine en çok yardımcı olan, sabah umutla kalkmasını, gece memnuniyetsizlik hissetmeden yatmasını sağlayan motivasyon; ama onun hayatı boyunca eksik olacağını, o adamı bir daha görmeyeceğini ya da ancak tesadüfen karşılaşacağını henüz bilmiyor; onu daha sonra, yavaş yavaş öğrenecek, her şeyin bittiğini, uzun süreli bir ayrılık değil, kendisinin uzun süre önce beni maruz bıraktığına benzer kesin bir terk ediş olduğunu anlaması için haftalar, belki daha uzun süre geçmesi gerekecek. Anladığında ise, pencereden dışarıya bakacak, tıpkı benim sürmeli penceremden dışarı, tembel Londra gecesine, meydanın solgun karanlığına, ayın daima tutumlu ışığını taklit eden beyaz sokak lambalarının ötesine, biraz uzaktaki şık otelle içinde yaşanan, aileleri ya da –dışarıdan bakıldığında Luisa'nın ya da benim göründüğümüz gibi– her biri kendi koruyucu sarı çerçevesinin içine hapsolmuş tek başına erkeklerle kadınları barındıran evlerin ışıklarına baktığım gibi; ağaçların ve heykelin ötesine, karşıya bakınca gördüğüm, kaygısızca dans eden komşum bundan böyle bana Custardoy'u hatırlatacak; çünkü bu benzerlikler ve akrabalıklar karşılıklı işler ve birbirlerini damgalar, kimse onlardan muaf kalamaz; o dansçı, neşeli adamla yıldızım eskisi gibi barışmayacak; o belki farkında olmadan birinin hayatını kurtardı, ama bu arada o hayat kendisine bulaştı, onu lekeledi. Ve kuşkusuz Luisa da, ben de, bundan böyle, tekrar görüştükten ve o yaşayacağı üzüntünün benden kaynaklandığını bilmese de birbirimizi yeni üzüntülere gark ettikten sonra, tek başımızayken, "Kendim gibi olacağım, *I'll be more myself*, artık daha çok kendim gibi olacağım" diye düşünmeye cesaret edemeyeceğiz.

Luisa'nın yeni başlayan, giderek artacak yalnızlığına benim sebep

olduğum düşünülürse garip gelebilir ama, onu böyle yılgın, keyifsiz, şevksiz, belki kalıcı bir çöküntünün eşiğinde görünce biraz acıdım ona; sevdiklerimizi kaybetmek, bizi sevenleri kaybetmekten çok daha fazla güçten düşürür bizi; Custardoy'un Luisa'nın sevdikleri arasında yer aldığından hiç kuşkum yoktu. Ama en azından kendi kendime bunu onun iyiliği için yaptığımı söyleyecek kadar arsız değildim, uzun dönemde kesinlikle onun için daha iyi olacağı halde; kendi iyiliğim için yaptığımı gayet iyi biliyordum, görece rahat edebilmek, uzakta huzur bulabilmek, hem Luisa'yı hem de çocukları düşünerek aşırı kaygılanmamak için ve ayrıca, aradan onca zaman geçmiş olmasına rağmen henüz tam olarak vazgeçemediğim boş umutlarım uğruna. Bunu uçakta daha önce kaçındığım netlikte düşündüm, evet: bencilce, haddimi aşarak, düşüncesizce davrandığımı, onun hayatına olabilecek en kötü şekilde, gizli gizli, onun haberi olmadan, ne yapılması gerektiğini ya da neyin yapılmasının uygun olacağını onunla konuşmak şöyle dursun, o bana sorunundan bahsetmemişken, hatta durumu sorun değil, çözüm olarak görürken burnumu sokmuş olduğumu. On dokuzuncu yüzyılda bir babanın kızına davranacağı şekilde davranmış, Luisa henüz reşit değilmiş gibi dolaylı iş yapmıştım; yalnız o yüzyılın varlıklı ve otoriter aile reislerinin geleneğine uyarak gidip delikanlıya uzaklaşması için para teklif etmek yerine onu ölümle tehdit etmiş, şiddete başvurmuştum. Olay, bu şekilde davranmış olmam baştan sona inanılmaz görünmeye başlamıştı; vicdanıma kulak vermeden, bir vahşi gibi ya da pragmatik bir düşünceye, yapılması gereken şeyi doğrudan yapıp bitirmenin daha iyi olduğuna, böylece sonra ne olursa olsun, işin bitmiş, geri dönüşsüz olacağına inanırmış gibi hareket etmiştim ("*I have done the deed.*" Ya da "*The deed is done*"). Custardoy hakkında resmen bir şey bilmiyordum, Luisa nezdinde bilmiyordum; aslında kız kardeşi Cristina haricinde kimsenin nezdinde bilmiyordum; Cristina'yı Londra'dan aramaya devam edip Madrid'e döndüğünde durumu haber vermeliydim; bir hafta mı yoksa biraz daha uzun süre mi orada olmayacağını söylemişti, hatırlamıyordum; Madrid'deki son günlerimde her gün aramıştım elbette, belki dönmüştür diye, ama bulamamıştım, bilgi edinmek için kocasıyla da konuşamamıştım; dönüşümde birkaç gün, günün farklı saatlerinde aramaya devam ettim, sonunda onu evde buldum.

"Cristina, ben Jacques, enişten, Jaime," dedim, yirminci arayışımda telefona cevap verdiğinde. "Ben Londra'ya döndüm, ama sana önemli bir haber vermek istiyordum. Luisa'yla konuştun mu?"

"Hayır, henüz konuşmadım, yeni geldim, seyahat uzadı. Niye sordun? Bir şey mi oldu?"

"Kötü bir şey yok. Madrid'deyken şu Custardoy meselesini hallettim, en azından hallettiğimi düşünüyorum, emin olmak için biraz zaman geçmesi lazım."

"Ya, öyle mi?" diye cevap verdi hem merakla hem de kuşkuya yer bırakmayan bir takdirle. "Nasıl hallettin? Ne yaptın? Adamla konuştun mu, Luisa'yla mı konuştun? Anlatsana."

"Ben de sana onu söyleyecektim, sen bilmesen daha iyi, Luisa'nın bilmemesi ise şart. Yani benim herhangi bir şeyden haberim olduğunu, senin bir şeyler anlattığını bile bilmemeli. Bu hikâye noktalandı ya da noktalanmak üzere. Benim derdim olayda parmağım olduğundan asla şüphelenmemesi. O benim Custardoy denen adamın varlığından bile habersiz olduğumu sanıyor, bana onunla ilgili tek kelime etmedi, bunu hep böyle bilmesi gerekiyor. Şimdi de, daha sonra da, her zaman. Sen günün birinde aramızdaki konuşmadan söz edersen, isterse on yıl sonra olsun, bağlantı kurabilir, o zaman da çocuklara rağmen bir daha benimle konuşmaz. Kuşkusuz seninle de. Her şeyi ben yaptığım halde muhtemelen senin de katkın olduğunu, senin nifak soktuğunu ya da teşvik ettiğini düşünür. Anlıyorsun, değil mi? Sen beni ele verirsen benim de seni ele vermekten başka çarem kalmaz."

Cristina ne demek istediğimi anlamıştı kuşkusuz. Ama hâlâ merak içindeydi. "Vay canına, bu kadar önlem aldığına göre çok mu vahim bir şey oldu? Merak etme, eğer başardıysan buna en çok sevinecek kişi, her şeyi berbat edecek de son kişi benim. Ama ikimiz de konuşmayacağımıza göre, benim her şeyi bilmemin pek de önemi yok, öyle değil mi? Ne dedin adama? Ne yaptın? Hadi be, söyle ne yaptığını, ne de olsa ben kışkırttım seni."

"Dedim ya, bilmesen daha iyi olur. Olayı tek bilenin Custardoy olmasını tercih ediyorum, ileride karşılaşırlar da Luisa onu köşeye sıkıştırırsa anlatabilecek tek kişi o olsun ki doğrulanamasın, kanıtlanamasın, gerçi anlatacağını da sanmıyorum ya. Sana, şu andaki sana güvenmediğimden değil. Ama belli mi olur? Günün birinde bana kızıp

kuyumu kazmak isteyebilirsin. Bilinmemesi gereken şeyi kimsenin bilmemesi daha iyidir, suç ortağının bile. Katiller niye bu kadar çok adam öldürüyor sanıyorsun?"

Cristina olumlu tepki gösterdi, güldü, ısrar etmedi. Sadece, "Hiç merak etme," dedi, "Luisa'ya tek kelime etmeyeceğim. Umarım haklı çıkarsın ve bu hikâye burada biter. Luisa ayrıldıklarını söylerse hiçbir şey bilmiyormuş gibi yaparım. Belki bir süre üzülür, açılmak, dertleşmek ya da yüksek sesle düşünmek ister. Ayrıca Custardoy'a bir şey olduysa bir yerlerden duyarım, insanlar konuşur, her şey hakkında fikir ileri sürerler."

"Duyacağını sanmıyorum. Şu anda Madrid'de değil, en azından birkaç hafta da olmayacak. Döndüğünde de bir şeyler uydurur, eğer benimle karşılaşmasından bir iz kalmışsa. Garaj kapısı der, bariyer der." Bu kadarıyla bile fazla konuşmuş olduğumu fark ettim, ağızdan bir şeyler kaçırmak ne kadar kolay, özellikle böbürlenirken; aradan günler geçmiş olmasına rağmen böbürleniyordum biraz; elimde tabancayla yaptığım kahramanlıkla biraz gurur duyuyordum, silahsız bir adamın karşısında bunun kahramanlık filan olmadığını da kolaylıkla unutuyordum. Bunun, bu mahrem övüngenliğin affedilecek yanı olmadığını biliyordum; özellikle Londra'ya döndüğümde ya da hemen öncesinde öğrendiğim şey düşünülürse. Her şeye rağmen gururlanıyordum işte, elimde değildi, sanıyorum şiddete başvurma alışkanlığı olmayan herhangi biri şidddet kullandığında ve başarılı olduğunda aynı şeyi hisseder. Sonra konuşmama devam ettim: "Ona bir şey yaptım ya da başına bir şey geldi de demiyorum. Kötü bir şey yani." (Bu kısa sohbet sırasında Cristina'ya inkâr etmeyi, cehaleti ve sessizliği öğütleyen, casusluğa, komplolara, suça, yasadışı, el altından işlere özgü klasik cümlelerden birkaçını söylemiştim: "Hiçbir şey bilmemen daha iyi, böylece seni sorguya çektiklerinde bilmediğini söylerken doğru söylemiş olursun; doğruyu söylemek kolaydır, daha etkileyicidir, daha inanılırdır; doğru ikna edicidir." Ayrıca: "Sen yalnızca kendi üzerine düşen kısmını bilirsen, yakalansan ya da çuvallasan da plan uygulanır." Aynı şekilde: "Cehaletin seni koruyacak, daha fazla soru sorma, bu senin kurtuluşun, emniyet supabın olacak." Hatta: "Unutma, seninle konuşmadım, hiçbir şey söylemedim. Aramızdaki bu konuşma, bu telefon görüşmesi hiç olmadı; bu sözleri duymadın,

çünkü ben onları telaffuz etmedim. Şu anda duyuyor olsan da, ben söylemiyorum.")

Cristina tekrar gülmeye koyuldu, belki ablasının artık tehlikede olmadığını zihninde canlandırmanın verdiği memnuniyetle de gülüyordu.

"Çok esrarengiz, biraz da tehditkâr konuşuyorsun," diye cevap verdi, yarı şaka yarı ciddi. "Benim tanıdığım Jaime değil bu. Londra, orada yalnız olmak sana iyi geliyor belki de. Ama ne yapmış olursan ol, ben senin suç ortağın değilim. Dolayısıyla beni gebertmene de gerek yok."

Ama bütün bunlar günler sonra, ben artık Londra'da, daha da sıkıntılı ve kötü koşullardayken oldu. Uçak Londra'ya doğru yol alırken kafamdaki düşünce, Luisa'nın son dakikaya kadar kendinden bahsetmeyişiydi. Vedalaşma günü, yola çıkmamdan bir önceki gün, babamı ziyaret ettikten sonra otele uğrayıp üstümü değiştirmiş, sonra da çocuklara, bu arada Luisa'ya da veda etmek üzere eve gitmiştim.

"Peki ne zaman döneceksin?" diye sormuştu Guillermo suçlayıcı bir tonda; Marina ise onu da yanımda götürmem, havalarda uçurmam için ısrar etmişti.

"Yakında," diye yalan söylemiştim; henüz yalan olmadığını bilmiyordum. "Bu sefer çabucak döneceğim, gör bak." Kıza da bir dahaki sefere onu yanımda büyük adaya götüreceğime söz vermiştim, küçük çocukların bir günden diğerine fazla bir şey hatırlamadıklarını bilerek; çocukların çok sayıdaki ayrıcalığından biri.

O gün Luisa'nın beni salonda biraz oturmaya davet edecekmiş gibi göründüğü tek gün oldu; sanki uzun süre görüşmeyeceğimizi ve sonuçta bir kere bile doğru dürüst konuşmamış olduğumuzu birden fark etmiş gibiydi; Londra'daki hayatımla, işimle, alışkanlıklarımla, ileriye yönelik planlarımla, genel ruh halimle, arkadaşlıklarımla, muhtemel aşklarımla ilgilenmemiş (bu sonuncuya onun yaptığı gibi ben de cevap vermeyebilirdim), hatta benim ya da Wheeler'ın evinde yerlere kan damlatan, ona bol bol dalga geçme fırsatı veren dikkatsiz, pasaklı, sarhoş ya da çatlak –her halükârda külotsuz– kadınlarla bile ilgilenmemişti. Bana karşı meraksızlığı ve ilgisizliği pek de kısa süreli olmayan Madrid ziyaretim sırasında dikkat çekici ölçülerdeydi; gizlice yaptığım şey olmasa, hayatına gaddarca müdahale etmiş olmasam

–hayatını ya da tekrar inşa etmeye çalıştığı hayatı baltalamıştım bir ölçüde– ve bunun sonucunda ona karşı kendimi son derece borçlu hissetmesem, sergilediği kayıtsızlık hakarete uğradığımı düşünmem ve homurdanarak sızlanmam için yeterli bir sebep olurdu. Ama Luisa o kadar dalgın, muhtemelen kendi meselesiyle kafası o kadar meşguldü ki, benim görünürdeki uyumluluğumu ve aşırı ölçülülüğümü fark etmemişti bile. O beni iyi tanırdı, hayatta en iyi tanıdığı insandım mutlaka. Benim saygılı biri olduğumu, münasebetsiz olmadığımı, verilen şeyi memnuniyetle kabul ettiğimi, reddedilen şey için mücadele etmediğimi, gururum yüzünden kimsenin üstüne gitmediğimi ve amaçlarıma ulaşmak için anlaşılmaz biçimde hareket ettiğimi, ne kadar gerekiyorsa o kadar oyalanıp geciktirdiğimi (*lingering and delaying*) bilirdi. Ama ne olursa olsun, onunla baş başa, uzunca bir süre görüşmek için hiçbir şey yapmamış olmam tuhaftı. İnisiyatifi tamamen ona bırakmış, bir kenara çekilmiş olmam, günler boyunca varlığımı hissettirmemem, göz önünde bulunmamam, buluşmayı talep etmemem normal değildi. Şüphelenmesi gerekirdi, ama şüphelenmemişti. Kafası başka konularla, kuşkusuz Custardoy'la fazlasıyla meşguldü; önce kendisinde yarattığı anlaşılmaz heyecanla ve belki sevgisiyle güvensizliği arasındaki gerilimle –öyle bir adamın bir açıdan uygunsuzluğunu daima algılıyor olmalıydı– sonra da pek bir açıklama yapmaksızın, beklenmedik biçimde, aniden gidişiyle, telefonların arası uzadıkça artan tatsızlık duygusuyla; Custardoy emrime itaat ederek ortadan kaybolduğundan beri bir haber vermemiş de olabilirdi ("Gittikten sonra sık sık aramayacaksın onu, giderek daha seyrek arayacaksın"); bir şeyi beyhude beklemek ise sonunda aciliyete dönüşür ve zamanın, mekânın tamamını kaplar, her an bir zil sesi beklenir ve saniyeler uzadıkça uzar, bunaltıcı hale gelir, göğsümüze bastıran dizi hissederiz, ruhumuza kurşun gibi çöker, sonunda bitkinliğe yenilir ve nefes alırız.

Luisa belki de bu yüzden, bitkinlikten ötürü bir ara vermiş, bir an etrafına bakıp beni görmüş, kim olduğumu hatırlamış ve ertesi gün gitmiş olacağımı, yani –deyim yerindeyse– orada oluşumun tadını çıkaramadan beni kaçırmış olacağını, yine de o gece hâlâ orada olduğumdan bir süre onu oyalayabileceğimi, Londra hikâyelerimle, kendisine yabancı dünyamla ilgili yorumlarımla ya da anekdotlarımla birkaç dakikalığına onu bir an rahat vermeyen saplantılarından uzak-

laştırabileceğimi anlamıştı. Kuşkusuz o durumda beni tek kulağıyla bile değil, yarım kulakla dinleyecekti, tıpkı başını kaldırıp kesintisiz, düzenli, rahat bir yağmurun, aralıksız ve kuvvetli yağan, esnek madeni çubukları ya da sonu gelmeyen mızrakları andıran çizgileriyle tek başına geceyi aydınlatırmış gibi görünen bir yağmurun mırıltısına dalgınlıkla kulak veren biri gibi; ya da bir gözü açık uyurken sükûnetle ya da isteksizce konuşan ırmağın tembel mırıltısını duyar gibi olup ona katılan veya kendini gayet uyanık zannetse bile kendi yorgunluğu, kendi uykusuzluğu ve başlamış olan kendi düşleriyle isteksizliği kendisi yaratan biri gibi; ya da kulağına uzaktan, bir avlunun ya da meydanın karşı tarafından gelen önemsiz bir mırıldanmaya istemeden kapılan ve sürüklenen biri gibi; veya bir tuvalete giren ve bir yandan saçını tarar, ıslatıp büyük bir dikkatle ayırırken bir yandan da memnun mesut bir şarkı mırıldanan bir adamı işiten biri gibi ("Nanna narannyaro nannara nannyaro", o zaman insan ister istemez devamını getirir ve bulaşıcı şarkının sözlerini biliyorsa sözlerini, anlamını düşünür: "*For I'm a poor cowboy and I know I've done wrong*. Çünkü ben zavallı bir kovboyum ve yanlış yaptığımı biliyorum" ya da "kötülük ettiğimi").

İşte Luisa da teklif etmek üzere olduğu o sohbet gerçekleşseydi beni bu şekilde, dikkatini vermeden dinleyecekti. Ben çocuklarla, her biriyle kendi yatağında vedalaşmış, onları uykuda değilse de uykuya dalar halde bırakmıştım. Her iki kapıyı da kapatıp beni koridorda bekleyen Luisa'ya, "Evet, gidiyorum ben," demiştim. "Yarın gidiyorum." Sonra da yüzüne yandan bakabilmek için çenesine hafifçe dokunup eklemiştim: "Gözün iyileşmiş sayılır. Biraz daha dikkatli ol bundan böyle." Yediği yumruk neredeyse hiç belli olmuyordu artık, sadece hafif sararmış küçük bir bölge kalmıştı, daha önce görmeyen biri fark etmezdi bile.

"Evet, gidiyorsun," diye cevap vermişti. Düşünceli ses tonu belki de beni azıcık özleyeceği izlenimini uyandırmıştı bende; bundan böyle çocuklarla daha çok zaman geçirecek, o kadar eğlencesi olmayacaktı. "Pek görüşemedik, neredeyse hiçbir şey anlatmadın bana, kötü bir dönemime denk geldi, önceden verilmiş sözlerim, koşuşturmalarım vardı, erteleyemeyeceğim, değiştiremeyeceğim şeyler, geleceğini vakitlice haber vermiş olsaydın..."

Bir tür özür dilemeydi, kendini borçlu hisseden oydu, fazla değil ama, birazcık; insan şehirde birkaç gün kalacak olan kişiye programını uydurur, o bunu yapmamıştı. Üzgün, yabancı, kötü bir şeylerin sezgisiyle, hatta daha beteri, öngörüsüyle dolu bir hali vardı. Çöküşünü dinginlikle kabullenirmiş gibi görünüyordu, yumrukları yemeden önce havluyu atmış, önceden bilen biri gibi. Custardoy konusunda bir gariplik olduğuna emindi herhalde; belki de o Esteban diyordu ona; ara sıra bir yerlere gittiği, oralarda günlerce, haftalarca kimi resimleri görmek, incelemek için kaldığı halde böyle zamansız, vedalaşamadan, görüşemeden gitmesi de, ardından ses seda çıkmaması da normal değildi. Adamın talimatlarıma harfiyen uyduğunu, belki iyice abarttığını düşündüm ve memnun oldum; evet, gittiğini, her nerede olduğunu söylediyse oraya vardığını haber verdikten sonra bir daha aramamış olabilirdi pekâlâ. Aslında Luisa'ya Baltimore'de olduğunu söyleyip Madrid'den dışarı adım atmamış da olabilirdi. Benim için fark etmezdi, yeter ki dediklerimi yapsın, bir daha da ortalıkta görünmesin.

"Sen nasılsın?" diye sormuştum. "Biraz keyifsiz görünüyorsun, son günlerde bir şey mi oldu?"

"Yo, hayır," diye cevap vermişti, başını hafifçe sallayarak. "Küçük bir hayal kırıklığı, önemli değil. Bir-iki güne kalmaz, geçer."

"Benim yapabileceğim bir şey var mı? Tanıdığım biriyle mi ilgili?"

"Hayır, kesinlikle. Sen tanımıyorsun, ben de yeni tanıdım. Zaten onun bir suçu da yok, kaçınılmazdı." Bir saniye susup sonra ekledi: "Ne tuhaf, giderek benim etrafımda senin tanımadığın, lafını bile duymadığın daha fazla insan olacak, sana onlardan bahsetmemin de anlamı olmayacak. Aynı şey senin için de geçerli. Yıllar boyunca böyle bir şey olmamıştı değil mi, ya da nadiren olmuştu. İnsan birlikte yaşarken özel bir çaba harcamadan, zorlanmadan her şeyden haberdar oluyor, sonra birden, belki de yavaş yavaş, kendisinden sonra gelenlerden tamamen habersiz kalıyor, garip bir şey aslında. Her birimizin hayatına giren kişilerden söz ediyorum. Mesela ben senin Londra'daki arkadaşların hakkında hiçbir şey bilmiyorum, her gün görüştüğün iş arkadaşların hakkında da. İşte küçük bir ekip halinde çalıştığınızı söylemiştin, değil mi? Bir de yarı İspanyol bir kız yok muydu? Onlarla anlaşıyor musun? Aslında ne iş yaptığınızı da tam anlamış değ-

lim." Bunları söylerken kolunu salona doğru sallamıştı, artık gideyim diye sokak kapısını işaret edermiş gibi değil de, gitmeden önce bir şeyler anlatayım diye, belki sırf sesimi dinlemek için salona geçmeyi önerirmiş gibi. Belki birkaç dakikalığına bekleyişine katlanmasını kolaylaştırabileceğimi ya da ruhuna temelli çökmüş kurşunu kaldırabileceğimi fark etmişti. Ona genç çingene anneyle çocuklarını sorabileceğimi düşünmüştüm; onlar birlikte yaşadığımız dönemde, her günü paylaştığımız dönemde haberdar olabildiğim, öteki ülkede de hatırıma gelen, onun hayatına girmiş insanlardı bir bakıma.

Luisa önde, ben arkada salona yönelmiştik. Evde sohbet etmeye hazırlanıyorduk; sohbet devam ettiği sürece bize son derece doğal gelecekti, bir restoranda ya da başka herhangi bir yerde randevulaşmanın yapaylığı olmayacaktı. Ama tam o sırada başka insanların aradığı, benimse aramadığım cep telefonu çalmış, Luisa aceleyle, neredeyse koşarak salona girmişti; telefon salonda, çantasındaydı; ben de pardösümle eldivenlerimi girişte bir koltuğun arkalığında bırakmıştım. Onun önden gitmesine izin vermiştim haliyle, adımlarımı sıklaştırmamıştım, ama birlikte ilerlediğimizden olduğum yerde kalmamıştım da; ölçülülüğüm içeri girmemekten, kapının eşiğinde durup kitaplıktaki raflara göz gezdirmekten ibaretti; benim kitaplarımdı, belki yakında bir gün oradan taşımam gerekecekti onları, nereye, henüz bilmiyordum.

"Evet?" dediğini duymuştum, ansızın hafiflemiş olan bir ses tonuyla; sanki öbür uçtaki ses bir ya da iki kelimeyle hüznünü (belki de kederdi) dağıtıvermişçesine. Arayanın Custardoy olduğundan emindim, onu sondan ikinci ya da üçüncü arayışı olacaktı. "Evet. Sen nasılsın?" Bir süre susmuştu. "Evet, anlıyorum. Gerçi bu acele beni epey şaşırttı ama... Peki ne zaman döneceğin belli değil mi? Mühlet vermemiş olmaları biraz tuhaf, değil mi?" Luisa içgüdüyle benden uzaklaşıp mümkün olduğunca az duyayım diye sesini alçaltmıştı. Ama kapıyı kapatarak ya da başka odaya geçerek kabalık etmek istemediği için de mırıltısı kulağıma geliyordu. Kimi kelimeleri kaçırıyordum, ama ses tonunu işitiyordum. O fazla konuşmuyordu, konuşmayı Custardoy yapıyordu; konuşmaları oldukça kısa sürmüştü, Custardoy'un acelesi varmış gibiydi (mesafe koyma, katı, az ve öz konuşma yolundaki talimatlarıma uyuyordu). "Ama bu durumda ben de habersiz ka-

lıyorum. Seni arayamayacaksam elim kolum da bağlı," demişti Luisa, hafifçe yakaran bir tonda, sesini yükselterek; hemen ardından tekrar alçaltıp açıklama kabilinden eklemişti: "Jaime burada, vedalaşmaya geldi, yarın dönüyor, o da gitmek üzereydi, beş dakika sonra arasana." Bu kez daha uzun bir süre suskun kalmıştı. "Hayır, anlamıyorum, hemen şu anda mı çıkman gerekiyor?.." Ara sıra dediklerini duyamıyordum, tek tük kelimeler ya da cümlecikler geliyordu kulağıma. "Hayır, doğrusu bu durumu anlayamıyorum, önce o acele, şimdi bu zorluklar. Hayır, tamam, değil tabii, o kadar uzun zamandır tanışmıyoruz, seni avucumun içi gibi bildiğimi iddia edecek değilim, yine de bu yeni bir şey, daha önce olmamıştı... Evet. Sesin de bir tuhaf geliyor, farklı geliyor." Sonra yine susmuş, ardından neredeyse fısıltıyla konuşmuş, sonra yine sesini yükseltip, "Bir şey söyleyeyim mi," demişti, "sana ne oldu anlamıyorum, sanki konuşan başka biri. Sanki birden benden korkmuş gibisin, ben seni bunaltacak değilim ki." "Korktuğu sen değilsin sevgilim," diye düşünmüştüm, "benim." "Peki, nasıl istiyorsan öyle olsun. Sen bilirsin, sen karar ver, ben çözemeyeceğim..." Ardından gelen son üç cümleyi soğuk bir tonda sıralamıştı: "Peki, tamam. Öyle olsun. Güle güle."

Başka koşullarda olsa o konuşmayı, Luisa'nın başka bir erkeğe itiraz edişini, neredeyse yakarmak üzere oluşunu, kaçamaklığına ya da ilgisizliğine gücenerek tepki verişini işitmek hiç mi hiç hoşuma gitmezdi. Ne var ki o sahneyi aslında ben hazırlamıştım, adeta Wheeler kılığına girerek neredeyse biçimlendirmiş, harfi harfine belirlemiştim; Wheeler kuşkusuz seçilmiş anları oluşturmaya ya da kurgulamaya zaman ayırıyordu; bir başka deyişle çok miktarda boş ya da ölü zamanını önceden tasarlanmış birkaç sahneye ve kendine ait replikleri önceden ezberlediği planlanmış diyaloglara yönlendiriyordu. Ama arada bir fark vardı, ben o konuşmaya katılmamıştım ya da benim yerime Custardoy konuşmuştu; söyledikleri aslında kendi sözleri değil, benim bir Iago misali söylettiğim ya da telaffuz etmeye zorladığım sözlerdi nihayet. Benim orada, Luisa'nın yanı başında olduğumu bilmek de korkusunu, ayrıca bana olan nefretini pekiştirmiş olmalıydı. Orada oluşum tesadüftü, ama o öyle düşünmemişti muhtemelen, benim süreci izlediğimi, tetikte olduğumu zannetmişti. Benim için böylesi daha iyiydi.

Luisa benim bulunduğum yere yaklaşmıştı; telefonu hâlâ elindeydi, yüzünde şaşkınlık, vazgeçiş ve kızgınlık karışımı bir ifade vardı. "Bu daha bir şey değil," diye düşünmüştüm, "bundan da çaresiz hissedeceksin kendini. O zaman beni arayacaksın, çünkü en iyi bildiğin, belki hep var olacak kişi benim."

"Neyse, ben gideyim artık," diyerek pardösümü ve eldivenlerimi almıştım. Luisa konuştuğu kişiden beş dakika sonra aramasını rica etmişti, önceden planlanmamış sohbetimizden hemen vazgeçmeye hazırdı. Sohbet etme fırsatını kaçırmamız, konuşup konuşmamamız onun için ikinci plandaydı. Aslında o sırada benim için de öyleydi. Benim fırsatımı o gidişimde yakalamam söz konusu değildi, daha epeyce beklemem gerekecekti.

"Kusura bakma," diye mırıldanmıştı. "İşle ilgili bir sorun. İnsanlar çok tuhaf davranabiliyor. Bir şey söylüyor, sonra unutuveriyor. Ortadan kayboluveriyor." Bana yalan yanlış açıklamalarda bulunmasına gerek yoktu. Konuşmanın tonu her bakımdan kişiseldi, işle hiç ilgisi yoktu. Ben olan biteni biliyordum, o henüz bilmiyordu. Ona göre bu kadar avantajlı oluşuma aldırmıyordum, onu kandırıyor olmaya aldırmıyordum. "Benim tanıdığım Jaime değil bu," diyecekti Cristina daha sonra. Ama ben bunu daha önce düşünmüştüm: "Hayır, değilim. *I am more myself*."

Luisa beni kapıya kadar geçirmişti. İki yanaktan öpüşmüştük, ama bu kez o da bana sarılmıştı. Bunu sevgiden çok savunmasızlıktan ya da ansızın terk edilme ve kaybetme beklentisine girdiğinden yaptığını fark etmiştim. Buna rağmen ben onu sıkı sıkı, isteklice kucaklamıştım. Onu kucaklamak benim için zor değildi, hiçbir zaman zor olmamıştır.

"Gel, dön bana, sabredeceğim, bekleyeceğim, ama çok gecikme artık," diye düşündüm uçakta, o vedalaşmayı hatırladığımda. Ardından Tupra'yla seyahatlerimizin birinde, trende okuduğum yeni bir İngilizce şiirden alıntı yaptım içimden: "*Why do I tell you these things? You are not even here*." Yani: "Sana bunları niye söylüyorum? Yanımda bile değilsin."

İşte o andan itibaren her şey değişti. Hostesten İngilizce bir gazete istedim, öteki ülkeye tekrar alışmam gerekti. O gün henüz İspanyolca bir gazeteye de bakmamıştım, dış dünyayla ilgilenemeyecek kadar düşüncelere dalmıştım; hatta *El País* dizlerimin üstünde katlanmış halde duruyordu, açmamıştım bile. Hostes *The Guardian*, *The Independent* ve *The Times*'ı getirdi; ilk ikisini aldım, üçüncünün şu andaki Güneyli yönetiminde sergilediği korkunç yozlaşmaya katlanamıyorum. *The Guardian*'ın başsayfasına baktığımda anında gördüğüm haber –tanıdık isimler bizi çağırır, dikkatimizi süratle tekeline alır– gözlerimi yuvalarından uğratmış olmalı; habere inanabilmek için derhal *The Independent*'ın başsayfasına baktım, tatsız ve abes bir şaka, bir uydurma olmadığından emin olmak istiyordum. Haber her iki gazetede yer alıyordu, doğru olmaması mümkün değildi; fazla yer kaplamadığı ya da en çok yer kaplayan haber olmadığı halde iki gazetede de ön plandaydı; manşetlerden biri "Dick Dearlove cinayetle suçlanıyor" idi, öteki de çok benzerdi: "Dick Dearlove bir gencin öldürülmesiyle ilgili olarak tutuklandı". Elbette iki manşette de "Dick Dearlove" değil, gerçek adı yazılıydı, Dearlove benim ona verdiğim isim.

Haberin devamını arayıp buldum ve önce korku ve sabırsızlıkla, ardından dehşetle ve hem Tupra'ya hem kendime yönelik, giderek artan bir tiksintiyle okudum; aslında kendime duyduğum tiksinti her yanımı sarmalamıştı. Verilen bilgi eksik, olaylar karışıktı; Dearlove'ın basın sözcüsüyle avukatlarının yaptığı kısa, daha doğrusu anlaşılmaz açıklamalar da durumu aydınlatmıyordu; cinayetin işlendiği gecenin ertesi sabahında New Scotland Yard'a olayı bildirenler onlar-

dı; demek durumu tartmak, savunma için tutulacak en iyi yolu kararlaştırıp genel çizgileriyle hazırlamak için birkaç saatleri olmuştu; öte yandan savunmaya ilişkin bilgi verilmiyordu. Anladığım kadarıyla, ilk andan itibaren sözel lince varabilen sorumsuzca bir yaygaranın başlatıldığı İspanya'nın aksine, İngiltere'de soruşturmanın gizliliğini ihlal etme, soruşturma kapsamındaki ipuçlarıyla tanıklıkları duruşma öncesi yayımlama yasağı harfiyen uygulanıyor; bir cinayetle ilgili tanıklık yapabilecek durumdaki hiç kimsenin duruşma öncesinde bildiklerini basına aktarmasına izin verilmiyor. Dolayısıyla hem avukatlar hem de gazeteciler temkinli bir ifadeyle tahmin yürütmekle ve muğlak imalarla yetiniyor, oldukça ketum davranıyordu. Kaçırma girişimi ihtimaline, hırsızlık ("*burglary*") ihtimaline ve aşk hesaplaşması ihtimaline değiniliyordu. Kurban on yedi yaşındaydı, Bulgar ya da Rus kökenli olduğu sanılıyordu (kökeni de, İngiliz vatandaşı olup olmadığı da kesin olarak bilinmiyor, olmadığı sanılıyordu); adının ve soyadının baş harfleri verilmişti sadece; ilginç biçimde katilinin baş harfleriyle aynıydı, yani bizim verdiğimiz adla R.D. Ne olursa olsun, ben işin özünü hemen anlamıştım; kuşkuya yer bırakmayan bir şey varsa, o da şarkıcının iki gece önce, evinde, yemek odasına bitişik bir salonda duvara asılı mızraklardan birini o çok genç gencin göğsüne ve boynuna sapladığıydı. Bu durumda birçok ülkede, özellikle İngiltere'de, ama benim ülkemde de televizyon kanalları gün boyunca konuyu didiklemiş olmalılardı; internetteki milyonlarca isimsiz ya da takma isimli yorumdan hiç bahsetmeyelim. Ama ben ne televizyona bakmıştım ne de internete.

Uçakta *The Times*'la aynı Güneyli gruba ait *The Sun* türünden skandala, dedikoduya meraklı, ahlak kumkuması ucuz bir sansasyon gazetesi bulunmadığına hayıflandım bir an; bu türden gazeteler ellerini ovuşturup daha fazla satış yapmak uğruna bütün yasaları çiğnemeyi göze alıyor olsalar gerekti. Bir ihtimal diyerek *El País*'e bir göz attım, ama oradaki haber de ciddi ve kısaydı, Londra'daki meslektaşlarının bilmeye cüret edebildiğinden farklı bir şey söylemiyordu. Ama hayıflanmam dediğim gibi uzun sürmedi, bir saflık ânıma denk gelmişti; ayrıntıları, koşulları, öncesini, sebeplerini, gazetecilerin ve çeşitli yorumcuların peşine düştüğü psikolojik açıklamayı bilmem gerekmiyordu. Durum benim kafamda netti: Tupra staın üzerine müm-

kün olan en büyük biyografik dehşeti salmış, onu iğrenç şarapla dolu bir fıçıya daldırır gibi anlatısal tiksintiye daldırmıştı; bir çıra yakmış, küçük adsız grubumuzda ve belki bizden esinlenerek başka, daha yüksek mertebelerde kullanılan adıyla K-M, *Killing-Murdering* ya da Kennedy-Mansfield lanetine uğramışların listesine adını ateşten harflerle yazmıştı; Reresby, Ure ya da Dundas onu birkaç yıllık mahkûmiyete, Dearlove gibi ünlü biri için yavaş ve kesintisiz –başkalarınınkinden daha kesintisiz ve daha yavaş demek istiyorum– bir işkence anlamına gelecek, en iyi ihtimalle böylesine bulanık bir suçu sırtında taşıdığından başka mahkûmlar tarafından vakitsizce öldürülmesiyle kesilecek bir hapse mahkûm etmekle kalmamış, bütün hayat hikâyesini, başarılarını tek bir fırça darbesiyle kirli beyaza, kül rengine ya da hastalık rengine boyayarak soldurmuş, hikâyesinin gidişatını, kuruluşunu bir anda unutuşa gömmüştü; bundan böyle onun adını ağzına alacak, okuyacak ya da işitecek herkes tarafından adı anında o son cinayetle bağdaştırılacaktı; bütün bunlara da mahkûm etmişti onu. Anneler bile artık her şeyden habersiz çocuklarını uyarmak için ona değineceklerdi, üstelik zamanla çarpıtarak, abartarak söz edeceklerdi olaydan: "Kimlerle düşüp kalktığına, görüştüğüne dikkat et. Dick Dearlove'ın o Rus çocuğa yaptıklarını hatırla; evine götürüp boydan boya doğramıştı." Bundan emin olduğum kadar, basının tahminler ileri sürdüğü, henüz neredeyse başka kimsenin bilmediği olayın bir kaydının, videosunun şimdiden Tupra'nın koleksiyonunda yer aldığından da emindim; o videoda kuşkusuz olay baştan sona izlenebiliyordu, genç Bulgar R. D.'nin Dearlove'ın evine gelişinden şarkıcının öfkeli ya da korkulu bir ânında çocuğu mızraklayarak süratle öldürüşüne kadarki bütün olaylar; gerçi onu temelli susturup işini bitirmek için iki mızrak darbesi gerekmiş olmalıydı –önce boynuna sonra göğsüne, tersi de olabilirdi– ardından, belki hâlâ rüyada gibi hareket ederek, çocukça bir zafer duygusuyla (bu duygusu pek kısa sürecek, hayatının geri kalan her gününde sadece hayıflanacaktı), geldiğinde şakacı bir tavırla üstünü ararken bulamadığı, kendisini töhmet altında bırakan fotoğrafların çekildiği küçük fotoğraf makinesini ya da cep telefonunu cesedin üzerinden çekip alacaktı; ilk aramada bulamamasını da belki Tupra sağlamıştı; çocuk onu üzerinde taşımamıştı da, aşk ya da ticaret randevusundan önce evin içinde bir yerlere saklanmıştı; tıpkı her bö-

lümü bir öncekinden daha güzel olan, üç bölümlük şaheserin ilk bölümünde Al Pacino'nun bir restoranın tuvaletine sakladığı ünlü tabanca gibi.

Tupra'nın o kaydı, o DVD'yi kullanması gerekmeyecekti; bu vakada önemli olan kaydı ele geçirip ileride kullanmak üzere, Dearlove'dan bir şeyler koparmak ya da bir şeyleri engellemek üzere saklamak değildi; önemli olan Dearlove'ın maruz kaldığı kandırmacalardan sadece birini fark etmesi ve buna vereceği geri dönüşsüz tepkiydi. O kadar geri dönüşsüz ve gizlenmesi imkânsız bir tepkiydi ki, cezası da gecikmeyecekti. Tupra'nın o videoyu elde etmekteki tek amacı ona sahip olmak, tek başına seyretmek veya planının uygulanışının keyfini sürmekti, koleksiyonuna nadide bir parça eklemekti. Başka bir işine yaramayacaktı, çünkü esas olay meydana gelir gelmez açığa çıkmıştı: Dearlove *had done the deed* ve bütün dünya bundan haberdardı. Mızrakla bir delikanlıyı öldürmüştü.

Ancak son tahlilde onu kışkırtan ben olmuştum. Belki tam öyle değildi; daha doğrusu ben olayı uydurmuş, tasarlamış, sunmuş ya da dikte etmiştim, sahnelenişini hayalimde canlandırmıştım. Fikri ben vermiştim – bu tehlikeyi, fikir vermenin tehlikesini kimse asla göz önünde bulundurmaz, sürekli, her zaman ve her yerde fikir verilir; benim haberim olmadan kaç yorumumun ya da tercümemin birtakım sonuçlara yol açtığını merak ettim. Kaçı ve hangileri. Fazlasıyla uzun bir süredir her gün, insanlarla karşı karşıya, istasyon - çalışma odasında gizlenerek ya da videodan sesleri dinleyip yüzlere bakarak, gitgide artan bir rahatlık ve kaygısızlıkla ahkâm kesiyor, kime güvenilip kime güvenilemeyeceğini, kimin adam öldürebileceğini, kimin öldürülmeyi göze alacağını ve nedenini, kimin ihanet edip kimin sadık kalacağını, kimin yalan söylediğini, kimin hayatta başarısız olacağını, kimin sıradan bir hayat süreceğini, kimin canımı sıktığını, kime acıdığımı, kimin numara yaptığını, kimden hoşlandığımı, her bireyin damarlarında taşıdığı ihtimalleri söylüyordum; tıpkı kahramanları hakkında söylediklerinin, anlattıklarının, onlara atfettiği şeylerin ya da onlara yaptırdıklarının romandan dışarı çıkmayacağını, kimseye zararı dokunmayacağını, çünkü ne kadar canlı gibi olsalar da kurmaca olmaya devam edeceklerini ve asla herhangi gerçek bir kişiye (elbette aklı başında bir kişiye) müdahale edemeyeceklerini bilen bir ro-

mancı gibi. Ama benim durumum farklıydı, ben hiç var olmamış, yeryüzüne ayak basmamış, dünyayı dolaşmamış varlıklar hakkında kâğıt kalemle bir şeyler yazmıyor, etten kemikten insanları betimliyor, deşifre ediyor, onlar hakkında ileri geri fikir yürütüyor, tahminlerde bulunuyordum; şimdi anlıyordum ki, yanlış hükümlerim kadar isabetli olanlar da zararlı sonuçlar doğurabilir, bu sefer *Sir Punishment* ve *Sir Thrashing* olmakla yetinmeyip *Sir Death* ve *Sir Cruelty*, belki *Sir Vengeance* da olan Tupra gibi birinin belirleyeceği akıbetlerini de koşullandırabilirdi o insanların. Ben Tupra için bir araç değil, daha az rastlanan ve belki daha beter bir şey olmuştum: bir ilham, kulağında istemsiz bir fısıltı, ihtiyatsız ve bilinçsiz bir Iago. Onun Dearlove'la ne derdi olduğu, bu tuzağı –benim tuzağımı– kendi inisiyatifiyle mi, devletin verdiği acayip bir görev gereği mi yoksa özel bir özel şahıs için kabarık bir ücret karşılığı mı kurduğunu önemsemiyor, pek merak da etmiyordum. Bu işin hafif kısmıydı. Beni kıvrandıran şey, aslında bir plan olmayan benim planımı uygulamış ve başarıyla taçlandırabilmek için bir delikanlıyı kurban etmekte sakınca görmemiş olmasıydı: "Kendi adını bile terk etmek zorunda kalmak tuhaf"tı gerçekten; üstelik bu kez kurbanın adı bile yoktu, sadece R.D. idi. Kaygı verici ve inanması zor biçimde, işin en vahim ve hayatımın geri kalanında beni en çok kıvrandıracak olan –uçakta dizlerimin üstüne yaydığım üç gazeteyle bir anda kavradığım– kısmını daha önce hiç düşünmemiştim. İleride aradaki bağlantıyı ne kadar uzak bir bağlantı olarak görmek istesem, görmeyi başarsam, görecek olsam da –öyle olacaktı, bana uzak ve en azından benimle ilgili olarak kasıtsız görünecek, sorumluluk duygum yatışacak, her şey bir rüyayı andıracaktı; şansım varsa kendimi kandıracak, özellikle halkanın çeperi silindiğinde, günün birinde kendi kendime "Ama o başka bir ülkedeydi" diyebildiğimde o rüyayı yok edebilecektim– benim varlığımdan bile haberdar olmayan, aynı şekilde benim de hayattayken varlığından haberdar olmadığım Rus delikanlıyı benim öngörüm, varsayımım ya da uydurmam yüzünden, benim söylediklerim ve anlattıklarım yüzünden öldürmüşlerdi ve bundan böyle kendi kendime, "*For I am myself my own fever and pain.* Kendi kendimin ateşi ve ıstırabıyım ben," diye tekrarlamak zorundaydım.

Bir süre boyunca evim olan, hiç görmediğim bir İngiliz kadın ta-

rafından ustalıkla döşenmiş dairenin kapısından içeri girer girmez ilk yaptığım şey, Tupra'yı ev telefonundan aramak oldu. Hafta sonuydu, adsız binada kimse olmasa gerekti ya da kuramsal olarak öyleydi; bir görevi ya da raporu tamamlamak ya da ortalığı karıştırmak, bir şeyleri araştırmak için olmadık saatlerde oraya uğrayan bir tek ben değildim. Yine Madrid'den aradığımda olduğu gibi bir kadın sesi cevap verdi. Yakını olduğumu kanıtlamak için kullanmaktan hoşlanmadığım Bertie adıyla sordum Tupra'yı; gerçi buna gerek de yoktu, ev numarasını bildiğime göre bir yakınlığımız var demekti.

"Şehir dışında," diye cevap verdi kadın sesi. "Kim arıyordu?" Cep numarası yoktu bende; Tupra onu kimselere kolay kolay vermez, ayrıca her şeyin bekleyebileceğini düşünürdü; "eski güzel günlerde olduğu gibi," diye hatırlatmaktan hoşlanırdı.

"Jack Deza," dedim, istemeden İspanyolca *z* telaffuzu çıktı ağzımdan, ülkemde geçirdiğim günlerin alışkanlığıyla; İngiliz kulağına "Daetha" ya da "Deatha" gibi gelmiş olmalı. "Birlikte çalışıyoruz, önemli bir konu. Cep numarasını verebilir misiniz zahmet olmazsa? Madrid' den yeni döndüm, kendisini çok ilgilendiren bir konuda acilen bilgi vermem gerekiyor."

"Hayır, kusura bakmayın, veremem numarasını. Kendisi verebilir ancak," diye cevap verdi kadın. Sonra eklediği cümlenin hafif küstahça tonu bende kadının Beryl olabileceği kuşkusunu uyandırdı; Wheeler'ın davetinde onunla yeterince konuşmadığımdan sesini tanıyamıyordum, ama sesi fazla genç olmadığı gibi yaşlı sesi de değildi. "Numarası sizde yoksa olması gerekmediğini düşündüğü içindir," dedi.

Bunun üzerine, "Siz Beryl misiniz?" diye sordum; değilse şefimi ailevi ya da mahrem bir sorunla karşı karşıya bırakmayı göze alarak. Artık umurumda değildi, zaten bundan böyle şefim de olmayacaktı, kararımı vermiştim. Ya da neredeyse vermiştim, hiçbir şey olup bitinceye, oturuncaya kadar kesinleşmez.

"Niye soruyorsunuz?" oldu cevabı. Kulağıma yarı ciddi yarı şaka gibi gelen bir tonda devam etti: "Benim kim olduğumu sizin bilmeniz gerekmiyor."

"Eğer bu Beryl'se, ki muhtemelen öyle, Tupra yeniden birlikte olduklarını, hele hele birlikte yaşadıklarını uluorta söylemeyi ona yasaklamıştır belki," diye düşündüm; "evli değil, birlikte yaşayan bir

çift olmayı tercih ediyor, gizlilikten hoşlanıyor olabilirler." Beryl'in uzun bacaklarını, ender rastlanan, hoş ve çok seksi kokusunu hatırladım; belki de Tupra'yı ona tekrar tekrar iten şey buydu, bazen en basit şeylere zaaf duyar, onlardan vazgeçemeyiz. Az kalsın, "Eğer Beryl'seniz tanışıyoruz da ondan. Ben Sir Peter Wheeler'ın arkadaşıyım, uzun zaman önce onun evinde tanışmıştık," diyecektim. Ama kendimi tuttum, ısrar etmenin daha beter olacağını düşündüm.

"Özür dilerim, küstahlık etmek istememiştim," dedim. "Peki Bertie'nin ne zaman döneceğini söyleyebilir misiniz lütfen?"

"Tam olarak bilmiyorum, ama madem birlikte çalışıyorsunuz pazartesi günü ofiste görüşürsünüz herhalde. Orada olacağını sanıyorum."

Hafta sonunda onu tekrar evden aramamamı söylemenin bir yoluydu. Teşekkür edip kapattım telefonu; beklemem gerekecekti. Kaç gündür kapalı olan evi havalandırmak için sürme pencereyi açtım, bavulumu hızla boşalttım, biraz toz aldım, birikmiş postayı gözden geçirdim ve sonra, akşam olurken, yapacak şey bulamayarak –insan yeni geldiğinde ritim eksikliği çeker– pencereden dışarı baktım ve karşı tarafta, meydanı gölgeleyen ağaçların ötesinde komşumun dans ettiğini gördüm; hiçbir şey değişmemişti – değişmesi için bir neden de yoktu; seyahate çıktığımızda zaman aldatıcıdır, daima olduğundan uzun gelir bize. Komşum her zamanki iki arkadaşıyla, biri beyaz, biri siyahi ya da melez iki kadınla birlikteydi; uyumlu bir üçlüydüler, kadınlar birbirlerinin "gebridguma"sıydı, erkek aracılığıyla birbirlerine bağlıydılar muhtemelen; bu da kadınları yatağa ikişer ikişer atmaya meraklı Custardoy'la ortak noktalarından biriydi; Luisa'nın böyle bir şeye razı olduğunu sanmıyordum; Custardoy kırık eliyle nereye gitmişti acaba, gerçekte nereye gitmişti, beni ilgilendirmezdi, umurumda da değildi; yeter ki şartlarımı yerine getirsin, Luisa'dan uzak dursun ve müdahalemden ona söz etmesin; bu sonuncusu çok önemliydi. Üç dansçı hızlı adımlarla prova yapıyorlardı; tuhaf, flamenkomsu bir topuk ya da step dansıydı – günlerden cumartesi olduğundan muhtemelen yüksek volümde çalan müziği tahmin edemiyordum; sağ elleriyle yine sağ omuzlarının üstünde duran bir şeyi tutuyorlardı; hareketli, canlı ve küçük bir şey gibi görünüyordu; bu sefer dürbünle bakmaktan kendimi alamadım; dürbünü odakladığımda, her birinin om-

zunda minnacık birer köpek olduğunu gördüm hayretler içinde; markalarını, demek istiyorum ki cinslerini bilmiyordum, ama adamınki basık suratlı ve tüylüydü, kadınlarınkilerse faremsi, sivri burunlu; şu sorguçlu, topuzlu, kâküllü ya da perçemli sıska köpeklerden, iğrenç bir cins. Kendilerine ait olamazlardı, hiç yakışmıyordu onlara; köpekleri nereden bulmuşlar acaba diye geçirdim içimden, belki sırf bu eksantrik dans için kiralamışlardı; ne olursa olsun hayvancıkların başı dönmüş olmalıydı, hatta sersem ve biçare halde olabilirlerdi; dansçıların tepinmesi onlar için sonu gelmeyen bir deprem ya da onun gibi bir şeydi herhalde. İngiltere'de son derece yırtıcı ve aktif olan hayvanları koruma derneklerinin bir üyesinin komşularımı görmeyeceğini umuyordum; görse savunmasız minik hayvanlara işkence ediyorlar, tacizde bulunuyorlar, onları serseme çeviriyorlar diye şikâyet ederdi kesinlikle. "Delirmiş bunlar," diye düşündüm; "omuzlarında canlı bir yaratığı düşürmeden dans etmeyi matah sanıyorlar herhalde, ama eğildikleri bir anda hayvan birden fırlayıp duvara ya da pencereye yapışabilir." Birkaç dakika boyunca seyrettim onları; ansızın memnuniyetsizlik ve telaş belirtisi hareketler yaparak danslarına ara verdiler: Beyaz kadının köpeği üzerine işemiş, kadının yüzü, saçları sırılsıklam olmuştu; köpek tam çılgınca topuk vurdukları sırada işemiş olduğu için diğerlerine de sıçramıştı. O koşuşturmada biçare hayvanın başına çişini tutamamaktan çok daha kötü şeyler de gelebilirdi. Anında yere bırakılan itler yalpa vura vura salonun dört bir yanma kaçıştılar; dansçılar kirlenen giysilerini aceleyle, iğrenerek çıkarmaya koyuldular; adam tam şık polo gömleğini çıkarırken bakışları benim pencereme takıldı ve beni gördü. Dürbünümü derhal saklayıp geriye doğru iki adım attım; röntgenciliğimden utanmıştım. Ama katiyen kızmış gibi görünmüyorlardı; oysa iki kadın sutyenle kalmıştı; daha doğrusu, melez olanı ne yazık ki ya da şansıma sutyensizdi. Tıpkı beni daha önceki görüşlerinde yaptıkları gibi, memnun mesut el kol işaretleri yaparak yanlarına çağırdılar. O zaman da utanmıştım, ama o seferinde karşılıklı göz temasında bir avantaj da bulmuş, günün ya da gecenin birinde gerçekten aşırı kederlenirsem, meydanın karşı tarafında, sahibi tahminlerime, varsayımlarıma direnen, yorumlama yetimi engelleyen ya da aşan, bu son derece ender rastlanır özelliğiyle hafif bir gizem de edinen o kaygısız ve neşeli evde muhabbet ve dans

bulabilme ihtimalim olacağını düşünmüştüm. Ve bu farazi ziyaret fikri, bu mümkün ya da müstakbel sığınak, tıpkı bir emniyet ağı gibi bana güven vermiş, hafifletmişti beni. O günün aşırı kederli bir gün olduğu su götürmezdi; Tupra'yla konuşuncaya kadar önümde yapacak neredeyse hiçbir işimin olmadığı bir hafta sonu, bizatihi kederli, yanılmıyorsam Baudelaire'in deyimiyle "*banni de l'infini*", yani "sonsuzluk sürgünü" pazar günlerinden biri uzanıyordu; İngiltere'de pazar günleri genellikle öyleydi, yıllardır gayet iyi biliyordum o pazarları, İngiltere'deki ilk kalışımdan, Oxford günlerimden beri; her yerdeki gibi dikkati çekmeden, üstünde durmadan, adeta parmak ucunda geçirilecek ölgün pazarlardan ibaret olmadıklarını biliyordum; İngiltere pazarları bildiğim herhangi bir yerdekinden daha bunaltıcı, dipsiz ve yavaş günlerdir. Kısacası, belki de neşeli üçlünün emniyet ağına başvurulacak bir gündü; üstelik iki kadın kendilerini bana teşhir etmekten çekinmiyorlardı; özellikle öteden beri daha çok hoşuma giden ve kendini daha çok teşhir edeni. Bir an gitsem mi, aşağı inip meydanı geçsem, yanlarına çıksam mı diye düşündüm ama anında vazgeçtim. "Hayır, şu anda böyle bir şey her zamankinden de anlamsız olur," diye düşündüm; "büyük bir ihtimalle kısa bir süre –birkaç hafta ya da bir ay, en çok iki ay– sonra artık bu dairede yaşamıyor olacağım, artık bu meydana bakmayacağım, onlar da giderek silinen hoş bir anıya dönüşecekler. Ve ne yazık ki dansçımı şimdi daha çok yorumlayabiliyorum, çünkü Custardoy'la arasında bir bağlantı kurmaktan, bir akrabalık bulmaktan kendimi alamıyorum." Bunları düşünüp gülümseyerek tekrar pencereye yaklaştım ve işaretparmağımı hayır anlamına salladım. Ardından elimi açıp biraz havaya kaldırarak dostane bir selam verdim; böylelikle onlara "Teşekkürler", belki ayrıca "Hoşçakalın" demiş oldum.

İçeriye dönüp pencereyi kapattım. Buzdolabım neredeyse boştu, bir şeyler almak üzere dışarı çıkmaya karar verdim; yakındaki şarküteride dergi ve gazete de satılıyordu, ama *The Sun* ya da o türden bir gazete almak istemedim; eve döndüğümde televizyonu açmak da istemedim; kanallardan birinde, belki çoğunda eski diş hekimi, bir daha Jekyll olamayacak yeni Hyde'a dönüşmüş Doktor Dearlove'ın korkunç cinayetinden söz ediliyordu mutlaka; o bundan böyle, Son Yargı'ya kadar zampara bir katil olacaktı hep; başka bir çağda –inancın

sağlam olduğu zamanlarda– yaşıyor olsak, soyadı Danev ya da Deyanov, Dimitrov ya da Dondukov olan Bulgar ya da Rus bir delikanlının Son Yargı'da onunla yüzleşip genç bir ölünün acı sözleriyle onu suçlayacağına inanılırdı. Delikanlı belki de Tupra'ya yöneltirdi sözlerini, hatta bana. Aslında onunla ve Dearlove'la ilgili fazla bir şey öğrenmemeyi tercih ediyordum; her şeyden önce bilmem gerekmediği ve sıkıntımı, pişmanlığımı artıracağı için. Bildiğim kadarı yeterliydi; basının söyledikleri marazi ve yanlış birtakım spekülasyonlardan ibaret olacaktı. Olayın arkasında bir başkasının, anlatısal tiksinti ya da dehşet konusunda, Kennedy-Mansfield kompleksi ve son derece etkili laneti konusunda uzman birinin bulunduğunu, o cinayetin katiyen tesadüfle, kötü bir geceyle ya da basit bir çıldırma ânıyla açıklanamayacağını kimse bilemezdi. Danev ya da Dondukov kendisini kimin, ne yapmak için tuttuğunu anlatamazdı artık; ben de hiçbir şeyi kanıtlayabilecek durumda değildim. Zaten kanıtlamayı da düşünmüyordum.

Genç Pérez Nuix'i aradım, evdeydi, hatır sorup döndüğümü söyledim, o gece ya da ertesi gün görüşebilir miyiz diye sordum ("Acil bir konu, önemli bir konu, ama uzun sürmez, birkaç dakika," dedim, geçmişte onun bana dediği gibi, sonra sabaha kadar sürmüş, bir daha tekrarlanmamıştı). Görüşebileceğimizi söyledi, önceden konuyu öğrenmeye çalışmadı; benim oturduğum semte gelmeye hazırdı ("Biraz hava almak iyi gelir bana da, bütün gün hiç çıkmadım sayılır, zaten köpeği de çıkarmam lazım"); aramızda itiraf edilmemiş bir sadakat bağı vardı. Penceremden görünen lüks otelin barında buluşmaya karar verdik ("Bir buçuk saate ihtiyacım var sadece, köpeği gezdirip oraya varmama yetecek kadar bir süre"); karşıma oturup içkisi de geldiğinde, ona Dick Dearlove'ı, Londra'da ünlülerle akşam yemeğinin ardından ve daha sonra Edinburg'da Tupra'nın benden Dearlove'ı yorumlamamı istediğini anlattım. Kibirle verdiğim hükümleri, varsayımlarımı, kuramlarımı, senaryolarımı, tahminlerimi anlattım. Olayların nasıl geliştiği düşünülürse, bir öngörü olmuştu.

"Aşırı bir tesadüf, öyle değil mi?" diye ekledim; hayır diyeceği bir an bile aklımdan geçmedi.

Biraz rahatsız görünüyordu, nedense derdim onda sabırsızlık ya da hoşnutsuzluk uyandırmış gibiydi; söyleceklerini biraz daha düşünmek istercesine içkisini ağır ağır yudumladı. Nihayet cevap verdi:

"Jaime, tesadüfler vardır, sen de bunu biliyorsun. Hatta ben tesadüflerin normal olduğunu düşünüyorum. Ama Bertie söz konusu olunca tesadüf normal değil sanırım. Arada Tupra olunca," diye düzeltti, "pek ihtimal vermiyorum, bu konuda haklısın. Onunla ilgili neredeyse hiçbir şey tesadüfi değildir." Birkaç saniye ara verip sustu, bana hafif acıyarak bakıyormuş gibi geldi; sonra devam etti: "Peki seni rahatsız eden ne? Hoşuna gitmeyen bir tuzak kurması için ona fikir vermiş olmak mı? Bu tuzaktan öngörülen kişiden ziyade bir başkasının zarar görmüş olması mı? Bir ölümle, araçsal bir kurbanla sonuçlanması mı? Evet, elbette, ne dememi istiyorsun, huzursuz olmanı anlıyorum. Ama o gece bunu konuşmuştuk," diye hatırlattı. Benim şaşkınlığımı görünce ekledi: "Evet, ben sana Tupra'nın yaptıklarının, verdiği kararların aslında bizi bağlamadığını söylemiştim. Yaptığı iş ne olursa olsun, herkes şefine zaman zaman fikir verir. Şefler de bu fikirleri beğenirlerse sahiplenirler ve duyduktan iki dakika sonra kendi fikirleri olduklarını zannederler. Son derece tatsız bir şeydir, ufacık bir alkış bile almazsın, ama bir yandan da bizi sorumluluktan muaf tutar. Bizim raporların nasıl kullanıldığına kafa yormanın, bir roman yazarının kitabının olası alıcılarına, okurlarına, kitaptan ne anlayıp ne sonuçlar çıkaracaklarına kafa yormasına benzetilebileceğini söylemiştim sana."

Söylediklerini hatırladım, verdiğim cevabı, bu benzetmenin yerindeliğinden şüphe duyduğumu söylediğimi de hatırladım. Bunun üzerine o başka benzetmeler de yapmış, hiçbiri beni ikna etmemişti. Pérez Nuix'i bir kez daha benden daha deneyimli, bir bakıma benden daha yaşlı biri olarak gördüm. Uzun zaman önce yaşayıp geride bıraktığı bir şeyi tembel tembel seyrediyormuş gibi bakıyordu bana. Belki sabırsızlığı ya da hoşnutsuzluğu, rahatsızlığı bundan kaynaklanıyordu: İnsanın kimsenin yardımı olmadan ter dökerek öğrendiği şeyi başkasına açıklaması rahatsızlık veren bir durumdur. Belki de o, zayıf bir tartışmacı sayılamayacak Tupra'dan yardım görmüştü.

"Ben bu benzetmeyi yerinde bulmamıştım," diye cevap verdim. "Ayrıca roman yazarı kitabına dahil ettiği şeylere kafa yorabilir pekâlâ, öyle değil mi?"

"Hiçbirinin bunu yaptığını sanmıyorum," dedi, kesin bir hüküm verircesine. "Öyle olsa kimse hiçbir şey yazamazdı. Bak Jaime, insan bu kadar ince eleyip sık dokuyarak hareket edemez, öylesi felç eder

insanı. İspanya'da kullandığınız ifadeyle '*cogérsela con papel de fumar*'* olur. Ayrıca abartmamak lazım, düşünsene, bizim çevremizde çok daha beterini yapanlar var, üstüne üstlük pisliğe de bulaşarak. Nasıl baktığına bağlı tabii, çok daha iyisini de diyebilirsin, çünkü bu sayede ülkelerine hizmet etmiş oluyorlar." İspanyolca konuşuyorduk, bu yüzden "vatanlarına" dememiş olmasına minnet duysam yeriydi. Kullandığı ifade Wheeler'ın soğuk büfe davetinde Tupra'dan duymuş olduğum ilk sözlere aşırı benziyordu. Belki Tupra yanında uzun süre kalanlarla bir ekol oluşturuyordu; ben onlar arasında yer almıyordum herhalde. Ama Pérez Nuix cümlesini o kadar nötr bir tonda telaffuz etmişti ki, ciddi mi olduğunu, şefimizden alıntı yaparak alay mı ettiğini anlayamadım.

"Dearlove'ın tutuklanması, kodese tıkılıp yıllar yılı orada tutulması ya da üç gün sonra orada temizlenmesi bu ülkeye hizmet anlamına geliyor deme bana lütfen. Şu Rus delikanlının ölümü de öyle; çocuk belki yeni gelmişti, kaçaktı, o durumda kimse uzun boylu araştırmaya girişmez, kimse bir şey talep edemez. Nasıl tanımlamıştın onu, araçsal kurban mıydı? Kabul görmüş terimin paralel kurban olduğunu sanıyordum. Gerçi ikincil demek daha doğru olurdu." Ukalalık etmekten kendimi alamamıştım.

"İkisi farklı şeyler Jaime," diye açıkladı. "Paralel ya da ikincil kurbanlar araçsal değildir; daha ziyade tesadüfidirler, hata sonucu olurlar ya da kaçınılmaz olurlar. Buna karşılık araçsal kurbanlar daima bir işlevi yerine getirirler. Bir işin başarıya ulaşması için gerekli olan kurbanlardır." Yine sözlerine ara verdi, içkisinden bir yudum aldı ve suskunluğunu sürdürdü. Benim o anda yaşamakta olduğum şeyi onun birkaç kere yaşamış olabileceğini düşündüm. Tekrar konuştuğunda bocaladı: "Bak, bilmiyorum, bilemiyorum, Tupra uzun zamandır bana bir şey anlatmıyor, aramız daha iyiyken de pek bir şey anlatmazdı gerçi; yani bana daha çok güvendiği ya da bana karşı zaafı olduğu zamanlar demek istiyorum; o neredeyse hiçbir şeyi anlatmaz. Prensip olarak devletin ya da krallığın veya onların," parmağıyla yukarıyı işaret etti, MI5 ve MI6'nın –en azından eskiden– tabi olduğu

* *İsp.* Kimseyi incitmemek, kendini de tehlikeye atmamak için aşırı titiz davranmak. *–ç.n.*

SIS'in, yani Secret Intelligence Service'in kodamanlarını kastettiğini varsaydım, "bir rock şarkıcısına, bir ünlüye böyle bir tuzak kurulmasını, bir operasyon düzenlenmesini emretmiş olmaları pek muhtemel görünmüyor. Ama belli olmaz, Amerika'da çok abes şeyler açıklandı, Elvis Presley, John Lennon gibi kişiler hakkında CIA ya da FBI raporları, izleme emirleri gibi; dolayısıyla her şey olabilir. Dearlove'ın ne yaptığını, ne tür bir işe bulaştığını, kimlerle ilişkisi olduğunu, kimlere şantaj yapabileceğini, inanılırlığına gölge düşmedikçe (onun gibi birinin inanılır olabileceği ölçüde elbette) kimler için tehdit oluşturduğunu ya da kimleri kayırdığını bilmiyoruz. Önemsiz, zararsız ya da görünürde dekoratif birer unsur olan kişiler insana müthiş sürprizler yaşatabilir. Şarkıcılarla oyuncular sık sık kafayı yiyor; acayip tarikatlara katılanlar mı istersin, Müslüman olanlar mı, biliyorsun günümüzde bu işin şakası yok. Bu işte öğrenilen ilk derslerden biri (aslında bunu öğrenmiş olarak başlarsan daha iyi), hiç kimsenin önemsiz, zararsız ya da salt dekoratif olmadığıdır."

"Onunla Edinburg'da daha uzun konuştuğumda," dedim, "daha doğrusu eski bir arkadaşıyla, Genevieve Seabrook'la konuşmasını dinlediğimde, herhangi biriyle, hele arzulanır biriyle ilişkisi varmış ya da olabilirmiş gibi gelmedi bana; arkadaşıyla konuşurken rol yapması gerekmediği için de konuşması daha gerçekti. İngiltere'de ancak parayla ilişki kurabildiğinden yakınıyordu. Önemli biri için, Gizli Servis'in koruması gereken biri için tehdit oluşturabileceğini sanmıyorum. Bana çökmekte olduğunu gizleyen, ama çökmekte olan bir adam gibi göründü. Hatta kendisi de silinip gittiğini görür gibi olduğunu söyledi. Dünyadan değil de, insanların hafızasından. Bu mesele kafasını çok kurcalıyordu, hınçlandırıyordu onu, bunaltıyordu."

"Dediğim gibi, prensip olarak devletin onun peşine bu şekilde düşmüş olması muhtemel değil. Bu yüzden ben daha çok Tupra'nın kişisel bir intikamı olduğunu düşünüyorum; görülecek bir hesabı vardı belki, epey ilişkileri olmuştu; Tupra bir başkasına lütufta bulunarak onun intikamını da almış olabilir. Hatta lütuf olarak değil, görevlendirilerek de yapmış olabilir."

"Ücret karşılığı mı demek istiyorsun?"

"Evet, neden olmasın, açıklamıştım sana. Dearlove şu anda her bakımdan çöküşte olabilir, ama bilindiği kadarıyla, starlık hayatı bo-

yunca her iki cinsten küçük yaşta pek çok kişiyle birlikte oldu; kuşkusuz bunların birçoğu da zamanında fiziklerinden, soylarından ya da sosyal konumlarından ötürü senin deyiminle arzulanırdılar. Şimdi birçoğu büyümüştür, bazıları pekâlâ böyle bir işin karşılığını ödeyebilecek serveti edinmiş olabilir. Babaları, ağabeyleri de unutmamak lazım. Ne bileyim, belki de Dick Dearlove Tupra'nın kız veya erkek kardeşinin hayatını mahvetmiştir. Hatta belki bir zamanlar bizzat Tupra'yı baştan çıkarıp onun hayatını mahvetmiştir." Bu fikir Pérez Nuix'i güldürdü.

"Olabilir mi sence? Aralarında çok yaş farkı olmasa gerek. Tupra'nm kardeşleri var mı?"

Genç Pérez Nuix tekrar güldü; bu kez benim saflığıma ya da sözlerini harfiyen yorumlamış olmama gülüyordu.

"Yok canım, olur mu, Bertie'yi daha doğduğundan beri baştan çıkarmak mümkün olmamıştır eminim; yapmak istemediği şeyi ona kimse yaptıramamıştır. Bir zamanlar masum ve etkilenebilir olduğunu düşünemiyorum doğrusu. Zaten o fiili de tahmin edebileceğin gibi tırnak içinde kullanmıştım. Kardeşleri olup olmadığı hakkında hiçbir fikrim yok; ailesi hakkında, kökeni hakkında tek kelime duymadım ağzından, soyadının nereden geldiğini bile bilmiyorum." "Peter da dalga geçmekle birlikte bilmiyordu," diye düşündüm. "Onunla ilgili hiç kimse fazla bir şey bilmez. Kendiliğinden üremiş sanki." Patricia yine Bertie diye söz ediyordu ondan; farkına varmadan, istemeden hatırlarcasına bir ses tonuyla konuşmuştu; kim bilir aralarında neler geçmişti. Ama hemen ardından esas meseleye döndü. "Söylemek istediğim şu: İhtimaller hem sınırsız, hem de tali; didiklemenin anlamı yok." Üzerimde hafif acıyan bakışlarını hissettim yine. Kendisinin aşıp geride bıraktığı bir süreçten geçişimi izlemek onu üzüyordu sanki; yine bu duyguya kapıldım. Bunu izlemek onu sıkıyor, hatta kızdırıyor da olabilirdi. "Sebebin ne önemi var Jaime. Seni ilgilendirmez. Olayın kendisi bile seni ilgilendirmez, sen şu anda öyle zannetsen bile. İlgilendirmez aslında. Buna alışman lazım. Çok sık gelmeyecek başına, bu işe başladığından beri ilk kez oldu, gördüğün gibi. Bir daha hiç de olmayabilir. Ama senin her ihtimale karşı, istisnalara hazırlık olarak alışman lazım. Aksi takdirde devam edemezsin."

"Devam edeceğimi sanmıyorum," diye cevap verdim.

Genç Pérez Nuix şaşkınlık belirtileri gösterdi, ama bende rol yapıyormuş izlenimi uyandırdı; şaşkınlık sergilememenin kabalık olacağını ya da beni aşağılamak olacağını düşünürmüş gibi. Tupra'ya göre aramızda en iyi oydu, beni iyi tanıyor olmalıydı, belki benden de iyi, özellikle ben kendimle ilgilenmediğim ve kendimi anlamaktan vazgeçtiğim için, ne yararı vardı. ("Çünkü hiç kimseyi başkaları kendisi kadar iyi tanıyamaz ve buna rağmen hiç kimse yarınki davranışından emin olacak kadar iyi tanıyamaz kendini," Aziz Augustinus böyle demişti diye düşündüm, hatırladım.) Evet, biraz da olsa rol yapıyordu:

"Öyle mi? Ne zaman verdin bu kararı, Madrid'deyken mi, döndüğünde mi? Emin misin?"

"Aşağı yukarı eminim," dedim. "Ama önce Tupra'yla konuşmak istiyorum. Bugün şehir dışındaymış."

"Bu olay yüzünden mi, Dearlove olayı yüzünden mi yoksa? Peki ne diyeceksin Tupra'ya? Ne soracaksın, sebebini mi? Bu onun meselesi, belki onun meselesi bile değil, kesinlikle cevap vermez sana. Bazen sebebini o da bilmez, bir emir alır, sorgulamaz, yerine getirir, işte o kadar." Patricia kadehine baktı. Ben konuşmasına devam etmesini bekleyerek dudaklarımın arasına bir sigara yerleştirdim; biri sigaraya itiraz edinceye kadar aptala yatacaktım. "Sen bilirsin Jaime, ama bana abartıyorsun gibi geliyor. Tupra'nın ifadesiyle dünya böyle, yapacak bir şey yok. Olayı sindirinceye kadar bekle. Dearlove'la Bulgar delikanlının başına gelenlerle senin hiç ilgin olmadığını anlayıncaya kadar bekle. Fikirler yüzergezerdir, hiçbir şey fikirler kadar kolay aktarılamaz. Sen fikri verir vermez o fikir senin olmaktan çıktı artık, ortalığa saçıldı. Bütün fikirler bulaşıcıdır. Biraz bekle, gün gelecek bana hak vereceksin."

"Sadece bu olay yüzünden değil," diye cevap verdim. "Ama onun da katkısı var. Galiba ne burada karar verdim ne de Madrid'de; havadayken, uçakta verdim kararımı."

"Vay canına, prensiplerin çok sağlam, öyle mi?" Bu kez ses tonu hafif alaylıydı, ama hemen ardından ciddileşti: "Aslında o kadar sağlam değiller Jaime. Bu işte bir süre çalışmış hiç kimsenin prensipleri sağlam olamaz. Sen bu prensipleri yiğitçe kendi sırtına yüklüyorsun, ama kazın ayağı öyle değil." Zaman zaman mecburen kitabi olan, ya-

şanmamış İspanyolcasıyla edebi ifadeler kullanırdı. "Tamam, bir diyeceğim yok, eleştirmiyorum; bunun insana yardımı olur, takdir edilecek bir şey, hepimizin yapması gerekir. Ne var ki insan sırtına yüklediği şeyi sırtından atabilir de."

Tupra'nın bana ilk insan yorumlama günümde (beni ilk sıkıştırdığı gün: "Herhangi bir şey olabilir, aklınıza geleni söyleyin, anlatın") sorduğu soruyu hatırladım; Venezüelalı General, Albay ya da Onbaşı Bonanza'yla ilgili düşüncelerimi aktarmam için beni odasında bir süre tutmuştu: "Sorabilir miyim, siz hangi ölçüde prensipleri bir yana bırakabilirsiniz? Demek istediğim, genelde hangi ölçüde bir yana bırakırsınız? Hangi ölçüde vazgeçersiniz, teoriden yani?" demişti. Sonra eklemişti: "Bunu zaman zaman hepimiz yaparız, aksi takdirde yaşayamazdık; işimize geldiği için olabilir, korkudan olabilir ya da mecburiyetten. Fedakârlık gereği, cömertlikten. Aşktan, nefretten. Siz genelde hangi ölçüde bir yana bırakırsınız? Anlamışsınızdır." Ben de cevap vermiştim: "Duruma bağlı. Bir konuşmada fikir belirtirken rahatlıkla bir yana bırakabilirim. Yargılarken biraz daha az bırakırım. Dostlarımı yargılarken çok daha fazla bırakırım, ben taraf tutarım. Eyleme geçmek söz konusu olduğunda çok daha az bırakırım, öyle sanıyorum." Neredeyse hiç düşünmeden vermiştim cevabımı. Aslında nereden bilebilirdim, nereden bilebilirim ki? Pérez Nuix biraz haklıydı belki, şimdi prensipleri sırtıma yüklüyor ya da bir yana bırakmamaya karar veriyordum. Son söylediğinde haklı değildi ama: İnsan sırtına yüklediği her şeyi sırtından atamaz.

"Her şeyi atamaz," dedim. "Dövmelerden kurtulunmaz. Her zaman da atamaz. Ayrıca bazı mecburiyetlerden de kurtulmak mümkün değildir. Bu yüzden de kimilerini üstüne almak çok zordur. Kimileriniyse sırtlanmak daha iyidir, geriye dönüş olmasın diye."

Geriye konuşulacak fazla bir şey kalmamıştı. Onun hiçbir şey bilmediğini tahmin etmiş olmalıydım. Belki sırf sabırsızlığımla mücadele etmek, şaşkınlığımı paylaşmak, içimi dökmek, belki kendimi ikna etmek, en azından tartışmak ya da prova yapmak için aramıştım onu. Sadece bir-iki nefes çektiğim sigarayı kimse uyarmadan söndürdüm. Hesabı ödedim, çıktık. Onu taksiyle evine bırakmayı teklif ettim, ama benim eve fazlasıyla yakındık, önerimi geri çevirdi. Ben de Baker Street metro durağına kadar geçirdim onu, orada vedalaştık.

Teşekkür ettim, o da "Teşekkür edilecek bir şey mi var," dedi.

"Baban nasıl?" diye sordum. Benim evdeki geceden sonra babasından hiç söz etmemiştik. O bir şey anlatmamış, ben de sormamıştım. Sanıyorum o sırada sormamın nedeni de vedalaşıyormuşuz gibi bir hisse kapılmamdı. Pazartesi günü, belki birkaç gün daha adsız binada görüşeceğimiz halde.

"Fena değil. Kumarı bıraktı," diye cevap verdi.

Öpüşüp ayrıldık, içeri girer, aşağı inerken izledim onu; Londra metrosu ne kadar derin. Belki de gruptan ayrılacağımı söylediğimde gıpta etmişti bana. Benim için gruptan ayrılmak hâlâ mümkündü, ondan çok daha kısa süre grubun üyesi olmuştum. Teoride onu da engelleyen bir şey yoktu, ayrılabilirdi. Ama Tupra'nın onu ne pahasına olursa olsun tutmak isteyeceği kesindi; diğerlerini, beni de tutmak isteyeceği gibi. Tupra gerekli adımları atıyor ve yaptıkları yüzünden bizi kaçırmamayı umuyordu; kim bilir, belki bunu da hesaba katarak ölçüp biçiyordu adımlarını, kimi sarsıntılara ne zaman dayanıklı hale geleceğimizi de hesaplıyordu. Bizim lanetimize ya da yeteneğimize sahip çok az insan vardı; Wheeler'a bakılırsa gittikçe de azalıyordu; o çeşitli dönemleri yaşamıştı, gözleminde yanılmıyor olsa gerekti. "Bu tür insanlar artık hiç kalmadı neredeyse Jacobo," demişti. "Sayıları hiçbir zaman çok değildi, pek azdı hatta, grup da bu yüzden hep o kadar küçük ve dağınık oldu. Ama günümüzde mutlak bir seyrelme söz konusu. Çağımız yavan, müşkülpesent, ahlaklı geçinen bir çağ. Görülmesi gereken şeyi kimse görmek istemiyor, bakmaya cesaret edemiyor, hele herhangi bir riski hiç göze alamıyor; tedbirli, öngörülü olmaya, yargılamaya kimsenin cesareti yok, önyargıdan hiç bahsetmiyorum bile, o idamlık suç. Artık hiç kimse gördüğü şeyi, çoğu kez gözünün önünde olan, belki konuşulmayan ya da pek az konuşulan ama yine de gözle görülür olan şeyi gördüğünü kendi kendine bile söylemeye ya da kabullenmeye cesaret edemiyor. Kimse bilmek istemiyor; peşinen bilmek ise dehşete düşürüyor insanları, biyografik ve ahlaki bir dehşet." Bir başka seferinde, başka bir bağlamda uyarmıştı beni: "İnsanların çoğunun aptal olduğunu unutmamak gerekir. Aptal ve dönektirler, kolay aldanırlar, tahmin edemeyeceğin kadar; üstünde tek bir işaret olmayan, hiçbir direnci olmayan, daima bembeyaz bir sayfa gibidirler."

Hayır, Tupra bizleri, hizmetindekileri bu kadar kolay kaybetmeye razı olmazdı. Ben kendi hesabıma henüz ona karşı ciddi biçimde borçlanmamış, ciddi bir sadakat bağı ya da başka güçlü bağlar kurmamıştım onunla; bulaşmamış, ağma düşmemiş, düğümlenmemiştim, sonunda insanın boğazını sıkan türden bir bağı kesmek için bıçağı çekmem gerekmeyecekti. Incompara'yla ilgili olarak onu kandırmaya çalışmıştım, ama şimdi, Dearlove olayıyla, aynı şey olmasa da, aşağı yukarı ödeşmiş oluyorduk. Buna karşılık genç Pérez Nuix'i, kolay kolay ayrılamasın, kaçma ihtimali olmasın diye çeşitli yerlerinden yakalamıştı muhtemelen. Reresby'nin videoda Pérez Nuix'in dayak yiyen babasının görüntüsünü dondurarak yaptığı yorumu hatırladım; adamcağız bilardo masasının üstünde kıpırtısız yatıyordu; burnundan, kaşlarından, belki yanaklarından ve başka yaralardan da kanlar akıyordu, elleriyle boşuna korunmaya çalışırken elinin kemikleri kırılmıştı, yara ve şişliklerden oluşan bir yığındı; ben de görünürde soğukkanlılıkla, belki gerçek bir soğukkanlılıkla bir eli kırmış, bir yanağı doğramıştım, nasıl yapabilmiştim? Tupra, "Burada hiçbir şey atılmaz," demişti, "hiçbir şey teslim edilmez, yok edilmez; bu dayak burada korunaklı durumda, kimsenin görmesi gerekmiyor. Ama bir gün Pat'a göstermem gerekebilir, belki onu bir şeye ikna etmek için, kalmaya, bizi bırakmamaya, belli olmaz." Belki günün birinde, "Babanın aynı şeyi bir daha yaşamasını istemezsin herhalde," diyerek gösterirdi ona videoyu. "Ailemin uzakta olması, benim burada, Londra'da bu kadar yalnız olmam ne büyük şans," diye düşündüm. Ama Pat'ı ikna etmek için bu kadar ileri gitmesi gerekmeyebilirdi; o yarı İspanyol da olsa, eninde sonunda ülkesine hizmet ediyordu. Ben etmiyordum.

O gece iyi uyuyamadım, çünkü sabah çok erken kalkmaya karar vermiştim. Koca bir pazar gününü Londra'da elim kolum bağlı, kara kara düşünerek, yapılacak işim olmadan (yapılacak işlerin hepsini Madrid'e gitmeden önce halletmiştim), televizyonun nezareti altında, Tupra'yı görebilmek için pazartesiyi bekleyerek geçirmeye niyetim yoktu. Ne zamandır Wheeler'ı ziyarete gitmemiştim, ayrıca ta Madrid'den taşıdığım ağır hediyeyi de vermek istiyordum: Kutu içinde, iki ciltlik İç Savaş propaganda afişleri kitabını bir sahaftan almıştım; afişlerden bazıları –İspanya'da basılmamış ve illüstrasyonlu olmayanlar da vardı– "*careless talk*" ya da "pervasız sohbet" temasını ya da benzer bir temayı işliyordu. İnsan bir şeyi taşıma zahmetine katlandığında, teslim etmek için sabırsızlanır; hele alacak kişinin heyecanlanacağından eminse. Cumartesi gecesi Baker Street metro durağından döndüğümde onu aramak için saat biraz geçti; ben de sabahtan Oxford'a gidip oradan aramaya karar vermiştim; sorun olmazdı, evden dışarı pek çıktığı yoktu, Cherwell Irmağı kıyısındaki evine gidip öğle yemeğine kalmam ya da bütün günümü onunla geçirmem çok hoşuna gidecekti.

Böylece, artık eskilerde kalmış Oxford günlerimde defalarca yaptığım gibi Paddington İstasyonu'na gittim ve sabah sekizden önce kalkan bir trene bindim; en ağır trenlerden biri olduğunu, Didcot'ta aktarma yapıp beklemem gerekeceğini fark etmemiştim. Genç sayılabileceğim o eski günlerde bu yarı metruk istasyonda beklediğim çok olmuştu; bir keresinde de, benim gibi gecikmiş Oxford trenini beklemekte olan bir kadınla (neredeyse) tek kelime konuşmaya cesaret edemediğimden önemli bir fırsatı kaçırdığım hissine kapılmıştım;

vakit geçirmek için sigara içerken yakınımızdaki ürkek ışık huzmesi sadece yerde yan yana duran izmaritlerimizi (ne hoşgörülü zamanlardı), onun atkılı, alçak topuklu, yuvarlak burunlu İngiliz ergen ya da masum balerin ayakkabılarını ve loşluğun kusursuzlaştırdığı ayak bileklerini aydınlatıyordu. Sonra, gecikmiş trene binip yerleştiğimizde yüzünü iyice görebilmiş, gençliğim boyunca ilk görüşte beni en çok etkileyen kadın olduğunu anlamıştım, şimdi de öyle olduğunu biliyorum; öte yandan, hem edebiyat hem de gerçeklik geleneğinde bu yorumun sadece genç erkeklerin yüz yüze tanışmadığı kadınlar hakkında yapılabileceğinin de farkındayım. O zamanlar Luisa'yla yollarımız kesişmemişti henüz; sevgilim Clare Bayes'di ve ben o zamanlarki kendi yüzümü bile tanımadığım halde Didcot İstasyonu'ndaki genç kızı yorumluyordum.

Tren her zamanki Slough ve Reading istasyonlarında, ayrıca Maidenhead, Twyford, Tilehurst ve Pangbourne'da da durdu; bir saati aşkın bir süre sonra Didcot'ta indim; bir başka ağır aksak trenin gelmesini dakikalarca beklemek durumundaydım – o bildik peronda. İşte orada, yüzünü çok çabuk unuttuğum, ama renklerini unutmadığım (sarı, mavi, pembe, beyaz, kırmızı; boynunda inci bir kolye), gece gördüğüm genç kız gözümde belli belirsiz canlanırken, sabah o kadar erken kalkıp o trene binerek bir an önce Wheeler'ı ziyarete gitmemin tek sebebinin onu görmek olmadığını, İspanya'da basılan *careless talk* afişlerini gördüğündeki şaşkın bakışlarını seyretme sabırsızlığı olmadığını keşfettim; ayrıca öncelikle başımdan geçenleri ona anlatma, sonra da hesap sorma ihtiyacı duyuyordum. Madrid'de başımdan geçenleri kastetmiyorum, bu konuda onun en ufak bir kabahati yoktu (doğruyu söylemek gerekirse başımdan bir şey de geçmemişti zaten, ben bir şey yapmıştım). Ama Dearlove'la ilgili olarak başıma gelenler konusunda hesap soracaktım, ne de olsa beni kendisinin başka bir çağda üyesi olduğu gruba sokan, tavsiye eden Peter'dı; Tupra'yla beni o bir araya getirmiş, şimdi bana masum ve aptalca görünen –ne kadar riskli olabileceğini ölçmeme fırsat tanımaması açısından mükemmel– ufak bir sınava da tabi tutmuş ve sonucu bildirmişti. Belki eski dosya dolabındaki bana ilişkin raporu da o yazmıştı: "Sanki kendisini pek iyi tanımıyor. Kendine kafa yormuyor ama yorduğunu sanıyor (buna da fazla hararetle inanmıyor)..." Her halükârda, varsayılan be-

cerilerimi bana ifşa eden ve o işi bana –klasik ifadeyi kullanacak olursak– ayarlayan Wheeler'dı.

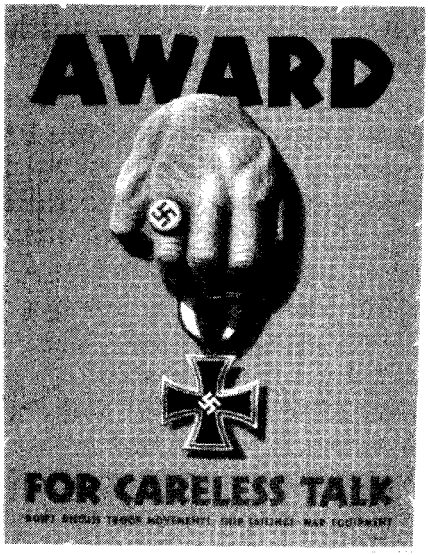
Oxford'a vardığımda istasyondan Hotel Randolph'a yürüdüm, oradan da Wheeler'a telefon ettim (Luisa'nın cep telefonu kullandığını artık bildiğime göre, belki ben de bir tane edinmeliydim; gözetleme aygıtı olmakla birlikte birtakım konforlar da sağlıyorlar). Telefona Bayan Berry cevap verdi ve Peter'ı telefona çağırma gereği bile duymadı. Soracağını, ama ziyaretimin gününü şenlendireceğinden emin olduğunu söyledi. "Hemen gelebileceğinizi söylüyor Jack. İstediğiniz zaman," dedi birkaç saniye sonra. "Öğle yemeğine kalır mısınız? Zaten Profesör daha önce gitmenize izin vermez."

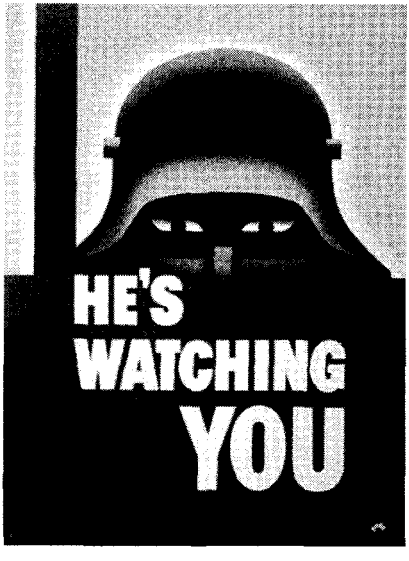
Salona girdiğimde bir anlık bir telaş yaşadım, panik derecesine varmadı ama; Peter'ın yüzü biraz incelmişti; ölümün saati eline almamakla birlikte göz önünde tutarak, henüz fazla acele etmeden etrafında dolaştığı kişilerin yüzleri gibi. Kısa süre sonra hafifleyince, yanlış bir izlenim olduğuna hükmettim, ama süratli bir alışma sonucu da olabilirdi; aynı şekilde bir arkadaşımızı son görüşümüzden beri çok şişmanlamış, zayıflamış ya da yaşlanmış gördüğümüzde perspektifte bir düzeltme yapmamız gerekir adeta; yeni cüsse ya da yaş retinamıza yerleştiğinde arkadaşımızı tam olarak tanırız. Mutat koltuğunda oturan babam gibi Wheeler da ayakları bir pufun üzerinde, her zamanki koltuğunda oturuyordu; yanı başındaki sehpanın üstüne de pazar gazeteleri saçılmıştı. Bastonu koltuğun arkalığına asılıydı. Beni karşılamak üzere kalkmaya yeltendi, ama ben mani oldum. Koltuktaki oturuşuna bakınca, soğuk büfe daveti gecesinde, geç bir saatte yaptığı gibi merdivene oturmasının şimdi o kadar kolay olmayacağını düşündüm. Omzuna elimi koyarak hafifçe, dizginlediğim bir şefkatle sıktım; daha fazlasına cüret edemedim, İngiltere'de insanlar birbirine pek dokunmaz. Kıyafeti özenliydi: Kravat, hırka, bağcıklı ayakkabı; sanıyorum o neslin alışkanlığıydı bu; en azından babam da aynı şeyi yapar, evde her an dışarı çıkacakmış gibi bir kıyafetle dolaşırdı. Beklemeye sabrım yoktu. Ona yakın bir tabureye oturdum ve üç-dört cümlelik hoşbeşten sonra çantamdan *İki Bin Afişte İç Savaş* paketini çıkardım; Madrid'e bir dahaki gidişimde kendime de bir nüsha bulmam gerekiyordu, harika bir kitaptı, Wheeler'ın çok beğeneceğinden ve tadını çıkaracağından emindim; Bayan Berry'nin de öyle, yanı-

mızda kalıp bakması için ısrar ettim ona. Ama o kalmamayı tercih etti ("Başka zaman rahat rahat bakarım. Teşekkürler Jack"). İşi olduğu mazeretiyle yanımızdan ayrıldı, ama öğlene kadar birkaç kere yanımıza uğradı, girip çıktı, hep yakında, hep el altındaydı.

"Bakın Peter," dedim, ilk cildi açarak, "bu kitapta yabancı afişler de var; pervasız sohbetle ilgili olanları küçük sarı kâğıtlarla işaretledim; görünüşe bakılırsa birçok yerde aynı şeyler tavsiye edilmiş. Amerikalılar nihayet savaşa katıldığında İngiltere'deki kampanyayı taklit etmişler, tabii biraz daha bayağı ve sansasyonel biçimde." Ölmüş denizci sahibinin matemini tutan bir köpeği gösteren illüstrasyonu açtım önüne: "... biri konuştuğu için!", ya da İspanyolca söyleyecek olsak: "... biri dilini tutamadığı için!"; sonra bir başka illüstrasyon gösterdim: İri, kıllı, Nazi yüzüklü, Nazi madalyası tutan bir elin resmiydi, yazısı da "Pervasız sohbet madalyası. Birliklerin hareketleri, gemilerin rotaları ve savaş donanımı hakkında konuşmayın"; daha ciddi bir üçüncüsünde bir Alman kaskının altında keskin bakışlı çekik gözler görünüyordu: "Seni izliyor". "İki İngiliz afişi var ki bana göstermediniz gibi geliyor, ama siz hatırlıyorsunuzdur mutlaka," diyerek afişleri gösterdim. Biri çok yalındı: "Konuşmak öldürür" ya da "Konuşmalar öldürür" yazısı ve altında dolaylı ya da dolaysız olarak bu yüzden boğulan bir denizci; öteki Bruce Bairnsfather imzasını taşıyordu; ünlü Birinci Dünya Savaşı askeri "Yaşlı Bill"i çizmişti yine; yanında İkinci Dünya Savaşı'nda orduya alınmış oğlu vardı; afişin üst kısmında, gamalı bir haçla devasa bir kulağın yanında "Duvarlar bile..." yazısı okunuyor, alt kısımda delikanlının sözleri yer alıyordu: "Hoşçakal baba! Biz yer değiştiriyoruz... Hay aksi, neredeyse kaçırıyordum ağzımdan!" Sonra Paul Colin imzalı bir Fransız afişine çektim dikkatini: "Susun. Düşman sırlarınızı kolluyor"; bir de Finlandiya'da ama İsveççe basılmış afişe; etli, kırmızı bir çift kadın dudağına koca bir asma kilit vurulmuştu, metinde anlaşılan "Cephe gerisinden savaşanları destekle. Söylentileri yayma!" deniyordu; bir Rus afişinde dinleyen adamın yüzünün yarısı kararmış, ayrıca bu sol yarıya bir bıyık, bir monokl ve askeri apolet eklenmişti (yani meşum bir görünümü vardı). "İşte, İspanyol afişleri de burada," diye ekledim, her iki ciltte de yer almalarına rağmen daha çok ikinci ciltte arayarak. "Bakın, bunlar haliyle İngiliz afişlerinden ve diğerlerinden daha önceki bir tarihe ait."

..because somebody talked!

AWARD
FOR CARELESS TALK

HE'S
WATCHING
YOU

TALK
KILLS

EVEN THE WALLS
S'long Dad! We're shiftin' to...
Blimey, I nearly said it!

SILENCE
L'ENNEMI GUETTE VOS
CONFIDENCES

БОЛТАТЬ — ВРАГУ ПОМОГАТЬ!

Stärk
fronten här hemma-
Bygg dammar
för ryktena!

DESCUBRIDLO
DENUNCIADLO

Wheeler afişlere uzun uzun, kuşkuya yer bırakmayan bir ilgiyle, neredeyse hayranlıkla bakıyordu; bir süre sessizce inceledikten sonra konuştu:

"Bunlar farklı. Bunlarda daha fazla nefret var."

"İspanyol afişlerinde mi?"

"Evet, bak, bizimkiler, hatta diğer ülkelerinkiler bilhassa tehlikeye karşı uyarıyor, susmayı, son derece ketum ve ihtiyatlı olmayı teşvik ediyor, ama ilginç biçimde gizli düşmanı şeytan gibi göstermiyor, izinin sürülmesi, kovalanması, yok edilmesi üzerinde durmuyorlar. Neredeyse hakaret bile etmiyorlar. Belki biz Almanya'da, işgal altındaki Avrupa'da fırsat bulduğumuz zaman düşmanın yaptıklarının aynısını yaptığımızın bilincinde olduğumuz için. Ayrıca bir savaşta tarafların her birinin galip gelmek için elindeki bütün imkânlara sınırsızca ya da sadece kamuoyunun dayattığı sınırlar dahilinde başvurmasının normal olduğunu (dolayısıyla propaganda bir yana, fazla kınanamayacağını) bildiğimiz için. Elbette bu resmen çiğnenmediği bildirilen sınırların gerçekten çiğnenmediği anlamına gelmiyor; sınırlar gizlice, açık etmeden, kabullenilmeden, hatta gerekirse inkâr edilerek çiğnenir. Şuna baksana: 'Bulun ve ihbar edin'; burada casus gözü, kulağı, burnu dev boyutlarda bir canavar gibi resmedilmiş; İtalyan faşizmiyle bağlantı kurulmuş, ayrıca kelinin tepesinde de rahip başlığı mı var ne? Baksana, sen ne görüyorsun? Hele bu: 'Beşinci kolu bulun, hiç acımadan ezin'; beşinci kol mensupları fenerin ışığında bir avuç yağmacı, kana susamış sıçan olarak gösteriliyor; koca bir ayakkabının tabanı onları ezip yok etmek, çivili bir cop da unufak etmek üzere. Sovyet Stalin yanlılarının hâkimiyetindeki Komünist Parti'nin afişi olduğu aşikâr; tıpkı karşı taraftaki Franco yanlıları gibi onlar da düşmanın ve ılımlıların kıyasıya avlanıp gözlerinin yaşına bakmadan öldürülmeleri için çağrıda bulunuyorlardı. Bir de şuna bak: Dinleyen kulağa 'Canavar' adı veriliyor: 'Canavar pusuda. Konuşurken dikkat edin!'; kafasında taç, boynunda da zincirin ucunda bir haç var, değil mi? Kadınsı bir görünüme bürünmüş. Asker kaçakları tanımlanıyor, kim oldukları, nasıl insanlar oldukları söyleniyor, teşhir ediliyorlar. Buna karşılık şu öteki afişler, meşhur Renau'nun gözlü, kulaklı afişiyle milislere yönelik Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü afişi bizimkilere daha çok benziyor; bunlar o kadar saldırgan değil, daha çok savunmaya

la bestia
acecha
¡CUIDADO AL HABLAR!
CNT FAI

cuidado con lo que haces!
el enemigo te mira
un plano que traes
un documento que
muestres,
puede costarnos muchas muertes
EL ESPIA
VE

cuidado con lo que hablas
EL ESPIA
OYE
el enemigo te oye
una palabra imprudente
puede ocasionar
muchas muertes

MUCHO
OJO
CAMARADA

CONTRA
EL ESPIONAJE
¡MILICIANOS!
No deis detalles
sobre la situacion
de los frentes
Ni a los camaradas
Ni a los hermanos
Ni a las novias

ve önlem almaya yönelik, daha nötr, sence de öyle değil mi? Casusluğa karşı uyarıda bulunmakla yetiniyorlar. Sonuncunun metni daha sonraki İngiliz afişlerinde yer alabilirdi pekâlâ: 'Cephelerdeki durum hakkında ayrıntılı bilgi vermeyin. Yoldaşlarınıza bile. Kardeşlerinize bile. Sevgililerinize bile.' Kahrolası sevgililer. Onlara fazlasıyla sır veriliyordu; onlar da kendi sırlarını bizlere açıyordu, oysa kimsenin kimseye güvenmemesi gerekirdi. Çok ilginç bir kitap Jacobo, beni düşünüp bu ağır kitabı ta İspanya'dan buraya taşıdığın için ne kadar teşekkür etsem azdır." Wheeler birkaç saniye düşüncelere daldıktan sonra ekledi: "Evet, bu nefret çok çarpıcı. Farklı bir şey. Burada onu aynı şekilde tattık mı bilmiyorum."

"Bizim savaşta casusu daha çok tasvir edip tanımlamak gerekiyordu belki," dedim, "çünkü sıradan insanlar arasında ayırt edilmeleri daha zordu, rol yapmaları, gizlenmeleri daha kolaydı. Unutmayın ki hepimiz aynı dili konuşuyorduk örneğin, oysa burada, Nazilerle savaşta aynı şey geçerli değildi."

Wheeler o kendine has, geçici bir kızgınlığı ya da bir ateşin korlarını barındıran bakışlarını dikti üzerime; mineralimsi, mora çalan iki bilyeyi ya da ametisti veya kalseduanı, küçüldüklerinde nar tanelerini andıran gözleriyle baktı; bu bakışlar insana saçmaladığını hissettirirdi. Toby Rylands'a benzerliği en çok bu durumda ortaya çıkıyordu.

"Emin ol ki burada casusluk yapanların çoğu İngilizceyi senin, benim gibi konuşuyordu. Daha doğrusu senden daha iyi muhtemelen. Çocukluklarında bu ülkede yaşamış olan ya da babaları veya anneleri İngiliz olan Almanlardı. Yüzde yüz İngiliz hainler ve birçok fanatik İrlandalı da vardı aralarında. Bizim Almanya'daki, Avusturya'daki casuslarımız için de aynı şey söz konusuydu. Almancayı mükemmel konuşurlardı. Karım Valerie'nin Almancası kusursuzdu, en ufak bir aksam yoktu. Hayır, mesele bu değildi Jacobo. Ben oraya, sizin Savaşa uğradığımda yerinde de fark etmiştim bunu. En ufak bir kıvılcımla alevlenen, başka hiçbir unsuru, nüansı, etkeni göz önünde bulundurmaya yanaşmayan, egemen bir nefret vardı. Bir düşman iyi bir insan olabilirdi, siyasal rakiplerine yücegönüllülükle, merhametle yaklaşmış olabilirdi ya da bir tarafın canavarları tarafından kurşuna dizilen onca öğretmen ve öteki tarafın öldürdüğü epey sayıdaki rahibe gibi zararsız bir zavallı olduğu aşikâr olabilirdi. Bunların hiçbiri önem-

senmiyordu. Adı düşmansa her şeyden önce düşmandı; hayatı bağışlanamaz, herhangi bir hafifletici unsur göz önüne alınamazdı; sanki birini öldürmek ya da ihbar etmekle birtakım inançlara, fikirlere, hatta sadece tercihlere sahip olmak arasında bir fark yokmuş gibi; bilmem anlatabiliyor muyum? Canım, babandan biliyorsundur zaten. Bu nefreti yabancılara, bizlere de sirayet ettirmeye çalışıyorlardı, ama paylaşmak mümkün değildi tabii, bu derecede değildi. Sizinki garip bir savaştı, bir benzerinin daha olduğunu sanmıyorum. Başka yerlerdeki başka iç savaşlar da dahil. O zamanlar İspanya'da aşırı bir yakınlık içinde yaşanıyordu, şimdi öyle olmasa gerek." "Evet, öyle," diye düşündüm, "bir ölçüde öyle." "Şehirler büyük değildi, insanlar sürekli sokaktaydı, kafelerde, barlarda. Nasıl ifade etsem bilemiyorum, sevgiyi, ama aynı zamanda hıncı ve nefreti de doğuran bu ten tene yakınlıktan kaçınmak mümkün değildi. Buna karşılık bizim halkımız için Almanlar uzak, neredeyse soyut varlıklardı."

Karısı Val ya da Valerie'ye değinmesi dikkatimden kaçmamıştı. Ama şimdilik Savaş döneminde ülkeme uğramış olmasına ilk kez açıkça değinmesi benim için daha ilginçti; savaşa katıldığını öğreneli pek uzun zaman olmamıştı, daha önce hiç bahsetmemişti bundan. İncelmiş yüzüne baktım, "Evet, yüz hatları incelmiş, bakışları da babamınkiler gibi," diye düşündüm ya da üzülerek tamamen kabullendim: "o dipsiz bakış"; fazla zamanının kalmadığını kendisinin biliyor olabileceği geçti aklımdan; insan bunu bildiğinde asla birine anlatmadığı takdirde açığa çıkmaları mümkün olamayacak olaylar ve eylemlerle ilgili kesin bir karar vermek zorundadır. ("Mesele sırf insanın kendisinin yaşlanıp yok olması değil," demişti zavallı, hükümlü Dearlove Edinburg'da, "benden bahsedebilecek olanlar da yavaş yavaş yok olacaklar, hepsi lanetlenmişçesine"; kim düşünmez ki bunu.) İster istemez kritik bir andır; o anda asla bilinmemesi –hesaba katılmaması, öğrenilmemesi, silinmesi, var olmaması– istenen şeyle belki günün birinde doğrulanması ve geri kazanılması istenen şey arasında kaçınılmaz bir ayrım yapmak gerekir ki, olmuş olan şey birilerine, "Ben var oldum," diye fısıldayabilsin, biz geri kalanlar da, "Hayır, böyle bir şey yok, hiçbir zaman olmadı, yeryüzünden geçmedi, dünyaya ayak basmadı, hiç var olmadı ve meydana gelmedi," diyemeyelim. (Ya da bunu bile, çünkü inkâr etmek için şahit olmuş olmak

gerekir.) İnsan mutlak bir sessizliğe bürünürse başkalarının merakını, dolayısıyla uzak bir gelecekteki soruşturmayı da engellemiş olur. Sonuçta Wheeler soğuk büfe davetini verdiği gece İspanya'da hangi soyadını kullandığını sorduğumu ve söylemiş olsa, derhal gidip o soyadını kitaplığının batı duvarındaki rafta, İç Savaş bölümünde, el altında bulunan bütün kitapların, daha sonra da diğerlerinin ad dizininde arayacağımı unutmamış olmalıydı. Aslında bu fikri bana veren de oydu,benim aklımdan bile geçmemişti; belki sırf doğuştan gelen iddialı bir gururla söylemişti, belki de daha kasıtlı biçimde, bu fikri bana aşıladıktan sonra ben sözünü dinlemeyeyim ve avı elimden kaçırmayayım diye; tıpkı kendisi ve Tupra gibi benim de genellikle avımı elimden kaçırmadığımı gayet iyi bilirdi. Belki şimdi, artık çok geç olmadan, herhangi bir şeyi beslemesi, yönetmesi, idare etmesi, sahnelemesi, biçimlendirmesi imkânsız hale gelmeden bana biraz bilgi verip hayal gücümü beslemeye hazırdı. Yeni ölmüş olanlara neredeyse hiçbir zaman merhamet göstermeyen canlıların insafına kalmadan önce. "Bu kadar merak fazla Jacobo," diye cevap vermişti benim dolaysız soruma. "En azından bu gecelik. Başka gün bakarız." O gün gelmişti belki.

"İspanya Savaşı'nda ne yaptınız Peter?" diye sordum doğrudan. "Ne kadar kaldınız orada? Fazla değil herhalde. Geçen sefer uğradığınızı söylemiştiniz. Kiminleydiniz? Neredeydiniz?"

Wheeler yine eğleniyor, gülümsüyordu; o gece de yeni uyanan merakımla oynamış, "Bu konuda bana herhangi bir soru sormuş olsaydın..." demişti. "Hiç mi hiç ilgilenmedin. Benim yarımadadaki maceralarım konusunda en ufak bir merakın olmadı. Geçmişte ele geçen fırsatları değerlendirmen gerekirdi. Gördün mü, insan her şeyi zamanında, hatta vaktinden önce düşünmek zorunda." Elini koltuğun arkalığına götürüp yokladı, ama nafileydi. Bastonunu arıyor, dönmeden bulamıyordu. Ayağa kalkıp bastonu aldım, bastondan destek alarak ayağa kalkacağını zannederek uzattım. Ama o kucağına çaprazlamasına yerleştirmekle yetindi; daha doğrusu bastonun iki ucunu koltuğun kolçaklarına dayayıp iki eliyle ortasından tuttu, sırık ya da ciritmiş gibi.

"Aslında iki kere gittim oraya, ama her ikisinde de kısa süre kaldım," diye cevap verdi; başlangıçta çok yavaş konuşuyordu, bilgi

vermeye, kelimeleri telaffuz etmeye tam gönüllü değilmiş gibi; sanki dilini kesin kararından, henüz tam olarak verilmemiş anlatma kararından önce davranmaya zorluyordu; belki anlatmak istiyordu, ama biraz utanarak açıkladığı gibi, henüz buna yetkisi yoktu. "İlki Mart 1937'deydi. Dr. Hewlett Johnson'ın birliğinde; bu ad sana hiçbir şey ifade etmeyecektir. Ama lakabını duymuş olabilirsin, hem o dönemde, hem de daha sonra 'Kızıl Başpiskopos' diye anılırdı." İngilizce konuşuyorduk, "*the Red Dean*" ifadesini kullanmıştı. Elbette bana bir şey ifade ediyordu, elbette duymuştum. İnanamıyordum hatta.

"Haydut Canterbury Başpiskoposu!" diye haykırdım İspanyolca. "Onu tanıdığınızı mı söylüyorsunuz yani?"

"*I beg your pardon?**" dedi, araya soktuğum İspanyolca ve bu garip adlandırma onu şaşırtmıştı.

"Belki hatırlarsınız, anlatmışlığım var size, babam savaş bittikten kısa süre sonra tutuklanmış. Haksız yere suçlanmış, ona atfedilen suçlar arasında, kendisinden birçok kez duyduğum ifadeyle, 'Haydut Canterbury Başpiskoposu'nun İspanya'daki gönüllü refakatçisi olmak' da varmış, düşünebiliyor musunuz? Peter, o tuhaf din adamı dolaylı olarak, elbette bilinçsizce ve istemeden, benim de, kardeşlerimin de doğmasını engelliyormuş az kalsın. Demek istediğim, normal koşullarda babam doğrudan hüküm giyer ve kurşuna dizilirdi, biliyorsunuz; babamın tutuklandığı tarih Mayıs 1939, Franco yanlıları Madrid'e girdikten bir buçuk ay sonra; o günlerde muhbirler sıradan yurttaşlar da olsalar kimsenin suçluluğunu kanıtlamakla yükümlü değildiler, aksine, suçlananların masum olduklarını kanıtlamaları gerekiyordu, düşünsenize, babam Canterbury Başpiskoposu'nu hayatında *görmediğini* ve çok daha vahim olan diğer suçlamaların yalan olduğunu nasıl kanıtlayabilirdi? İnanılmaz bir şansı olmuş ve birkaç ay hapis yattıktan sonra aklanarak salıverilmiş, gerçi yıllar boyunca misillemeye maruz kaldı sonra. Ama düşünsenize..."

"Çarpıcı bir tesadüf," diye sözümü kesti Wheeler. "*That's a striking coincidence*" dedi. "Gerçekten çok çarpıcı. Ama bırak anlatmaya devam edeyim, yoksa ipin ucunu kaçıracağım." Tesadüfü önemsemiyor, tıpkı Pérez Nuix gibi, tıpkı benim gibi tesadüfleri dünyanın en

* *İng.* Pardon, anlayamadım. –*ç.n.*

normal şeyi kabul ediyordu sanki. Belki de, diye düşündüm, uzun zamandır benimle bir dahaki görüşmesini ayrıntılarıyla planlıyor, bu görüşmenin gerçekleşmesini, benim lütfedip onu ziyarete gitmemi bekliyordu ve bana ne anlatacağını, vereceği kısmi bilgiyi ince ince hesaplamıştı, çizdiği rotadan beklenmedik konularla, sapmalarla, sözünün kesilmesiyle ayrılmak istemiyordu (o ipin ucunu hiçbir zaman kaçırmazdı). Kendi konusundan sapmak istemiyor olabilirdi, ama en azından bir kere buna katlanmak zorunda kalacaktı; Dearlove'la ilgili olayı ona anlatıp hesap sormasam da Tupra'nm yaptığı şeyi yorumlamasını istediğimde. Wheeler babamı bir kenara bırakıp yine ağır ağır, daha önce ezberlediği bir şeyi tekrarlarcasına anlatmaya devam etti: "Biskay Körfezi'nde milliyetçilerin deniz ablukasını ilk yaranlar bizlerdik (milliyetçilerin kendilerini böyle adlandırmaları bana hep bir rezalet gibi görünmüştür). Bilbao yakınlarındaki Bermeo'dan, bir Fransız hücumbotuyla açıldık denize; her yerin mayınlı olduğu yolundaki yaygın ve inanılan rivayete rağmen en ufak bir aksilikle karşılaşmadan San Juan de Luz'a vardık. Mayınlar Franco yanlılarının uydurduğu bir yalandı, ama çok etkiliydi, çünkü gemilerin tehlikeyi göze alıp Bask Bölgesi'ne erzak götürmesini engelliyordu. Başpiskopos yaptığımız yolculuğu *The Manchester Guardian*'a anlattı, birkaç gün sonra da bir ticaret gemisi, *Seven Seas Spray* öteki yönde şansını deneyerek hava kararduktan sonra San Juan de Luz'dan yola çıktı. Ertesi sabah, yol boyu ne mayına, ne de bir savaş gemisine rastlamadan haliçten Bilbao'ya girdiğinde açlıktan kırılan kent halkı rıhtıma yığılarak 'Yaşasın İngiliz denizciler! Yaşasın özgürlük!' diye haykırarak kızıyla birlikte köprünün üzerinde duran kaptanı alkışa tuttu. Çok etkileyici bir sahne olduğu söylenir. Yolu biz açmıştık. Ne yazık ki ters yönde. Kaptanın adı Roberts'tı." Wheeler gözleri iri iri açılmış, hayallere daldı bir an; sanki yaşamamış olduğu ama kısmen kendi eseri olarak gördüğü bir olayı yeniden yaşarmış gibiydi. Sonra devam etti: "Daha önce Durango bombardımanını görmüştük. On dakika farkla kurtulduk, biz karayolundan yaklaşırken başladı. Uzaktan, bir tepenin yamacından izledik. Uçakların yaklaştığını gördük, Alman Junkers 52'ler. Ardından müthiş bir kükreme duyduk, kentin üzerinde devasa bir siyah bulut yükseldi. Daha sonra, gece vakti kente girdiğimizde kent neredeyse yerle bir olmuştu. İlk tahminlere göre iki yüz

kadar sivil ölmüş, sekiz yüz kadarı da yaralanmıştı; aralarında iki papazla on üç rahibe bulunuyordu. Aynı gece Franco'nun genel karargâhından radyo yayınıyla kızılların Durango'da, Katoliklerin kalesi Bask Bölgesi'nde kiliseleri havaya uçurup rahibeleri öldürdükleri dünyaya duyuruldu. Ayrıca missa ayini sırasında, biri cemaate komünyon şarabıyla ekmeğini sunarken, ötekiyse takdis duasını okurken iki papazın da öldürüldüğünü söylediler. Hepsi doğruydu: Rahibeler Santa Susana Şapeli'nde, papazlardan biri Cizvit kilisesinde, öteki Santa María Kilisesi'nde ölmüşlerdi; Augustinusçular Manastırı gibi bu iki kilise de bombalanmıştı. Adlarını hatırlıyorum, daha doğrusu bana orada söylenen adlar bunlardı. Ama öldürenler kızıllar değil, Junkers' lerdi. Bu olay 31 Mart'ta oldu." Peter bir an öfkeli bir ifadeyle sustu; o zamanki öfkesini yeniden yaşar gibiydi, yaklaşık yetmiş yıl öncesinin. "Sizin savaşınız böyleydi. Peş peşe yalanlar, her yerde, günde birçok yalan, taşkına benzer bir şey, yıkıp boğan bir şey. Bir yalanı çürütmeye çalışırken karşına ertesi sabah on yeni yalan çıkar. Yetişmek mümkün değildir. Oluruna bırakırsın, vazgeçersin. Yalanı iş edinmiş çok sayıda insan müthiş bir güçtür, etkisiz hale getirilmesi imkânsızdır. Bu benim yaşadığım ilk savaştı, alışık değildim; her savaşta çok sayıda yalan vardır, yalanlar savaşın temel unsurlarından biri, bazen başlıca unsurudur. İşin kötüsü, hiçbir şey asla kesin olarak yalanlanamaz. Aradan kaç yıl geçerse geçsin, eski aldatmacayı sürdürmeye hazır insanlar vardır her zaman; herhangi bir aldatmacayı, en gerçeğe aykırı, en çılgınca olanları bile. Hiçbiri tam olarak noktalanmaz."

"Bu yüzden de hiç kimsenin hiçbir zaman hiçbir şey anlatmaması en iyisi olurdu, değil mi Peter?" dedim, onun sözlerini tekrarlayarak. Artık geçmişte kalmış o pazar günü, öğle yemeğinden hemen önce, Bayan Berry pencereden bize işaret ederken söylemişti bunu bana.

Kendisi hatırlamıyordu, belki de onun sözlerini tekrarladığımı fark etmedi ya da üzerinde durmadı. Çenesinin sol yanındaki uzun, derin yara izini okşadı; bu hareketi ilk kez görüyordum onda; yarasına asla dokunmaz, sözünü de etmezdi, dolayısıyla ben de bu konuda hiçbir şey sormamıştım. Onun nezdinde o yara izi yoksa, saygı göstermek gerekirdi. Savaştan kalma olduğunu varsaymıştım hep.

"Yok canım, daha sonra ben de yalan söylemeyi öğrendim. Doğruyu anlatmak da daha iyi değildir, biliyor musun. Sonuçlar bazen tı-

patıp aynıdır." Bu fikri açmayıp biraz şematik biçimde anlatısına devam etti; o gün için, yani benim onu bir dahaki ziyaretim için bir anlatı planı çizmiş gibiydi: "Madrid, Valencia ve Barcelona'da kısa süreler kaldık, sonra İngiltere'ye döndüm. İkinci gidişim bir yıl sonra, '38 yazındaydı. Bu kez orada bana yol gösteren, daha doğrusu itici gücü sağlayan kişi, İspanya'daki Deniz İstihbaratı şefimiz Alan Hillgarth'tı. Kendisi neredeyse sürekli olarak Mallorca'da bulunduğu halde (tarihçi oğlu Jocelyn orada doğmuştu, tanırsın kendisini, değil mi?), bana Franco yanlılarının Biskay Körfezi limanlarındaki savaş gemilerinin hareketlerini kollayıp denetleme görevini vermişti; bölgeyi bir ölçüde tanıdığım varsayılıyordu. Elbette çoğu Alman ve İtalyan yapımı gemilerdi; 1936'dan beri hem Cantabria Denizi'nde hem de Akdeniz'de Britanya ticaret filosuna saldırılarda bulunuyorlardı; dolayısıyla Deniz Kuvvetleri gemilerin özellikleri ve seyirleri hakkında azami bilgi edinmek istiyordu. Üniversiteye bağlı araştırmacı sıfatıyla, eski, dağınık İspanyol arşivlerini didikleme gerekçesiyle gittim oraya; didikledim de zaten, İspanyol ve Portekiz dili ve kültürü uzmanı olarak kimi keşiflerim bu döneme aittir; sınırdışı edilerek gönderildiğim Portekiz'de Fernão Lopez'in kaynakları konusundaki tezimi hazırlamaya başladım, biliyorsun, XIV. yüzyıl kronikçisi." Doğruyu söylemek gerekirse en ufak bir fikrim yoktu. "Her neyse, o başka konu. Cíes Adalarında *Canarias* kruvazörünün fotoğraflarını çekiyordum; İspanyol donanmasının, çatışmaların başında o sırada verilen adla 'asiler'in tarafına geçmiş olan az sayıdaki gemisinden biriydi; *Guardia Civil* tarafından tutuklandım. Üstümü aradılar elbette, çoğu fotoğraf olmak üzere suç unsuru sayılabilecek malzemeler buldular. Tahmin edebileceğin gibi, normal şartlarda infaz edilirdim. Savaşın ortasındaydık." Wheeler konuşmasına ara verdi. Biraz mekanik biçimde, adeta olaylar onun başından geçmemişçesine anlatıyor olmasına rağmen, hangi noktada belirsizliği azıcık da olsa uzatmanın uygun olacağını biliyordu.

"Peki nasıl kurtuldunuz?" diye sordum, onu memnun etmek için.

"Şansım varmış. Tıpkı baban gibi. Herhangi bir savaştan sağ çıkan her insan gibi. Beni filikayla Vigo Limanı'ndaki Atlántico Oteli'ne götürdüler; orada iki SS subayı tarafından sorguya çekildim." "Yine karakola ya da hapishaneye dönüştürülmüş bir otel," diye düşün-

düm, "tıpkı Nin'in işkence gördüğü, belki diri diri derisinin yüzüldüğü Alcalá de Henares'teki otel gibi." "1935 yazının bir bölümünü Bavyera'da, Hitler Gençliği kampında geçirmiştim... biyografik nedenlerle diyelim, konumuz değil şu anda. Subaylar bunu öğrenip doğruladıktan, uydurma olmadığını anladıktan sonra akşam yemeğine davet ettiler beni. Hayatım bu sayede kurtuldu. Burgos hükümetine danışıldı; anladığım kadarıyla hayatımın bağışlanması, sınırdışı edilmemle yetinilmesi emrini bizzat Franco vermiş. Çıkış iznini elde etmek için birtakım numaralar çevrildi, ardından Portekiz'e geçmek üzere Uluslararası Tuy Köprüsü'ne götürdüler beni. Hayatımın en yavaş, daha doğrusu en uzun yolculuğuydu, yaya, elimde kitap dolu bavulumla. Yola dümdüz devam edeyim diye sırtıma iki Alman mitralyözü dayanmıştı, karşımda silahlı Portekizli muhafızlar duruyordu. Ayaklarımın altında da Miño Irmağı. Bana o kadar geniş göründü ki... gerçekten genişti belki. İşte, gördüğün gibi, senin ülkenin ve onca insanın tarihinde korkunç bir rol oynayan Franco benim kişisel tarihimde belirleyiciydi. Paradoks, değil mi? Kabul ediyorum ki benim açımdan biraz çirkin bir paradoks. Neredeyse hiç kimseye hoşgörülü davranmamış birinin hoşgörüsüne hayatını borçlu olmak bir bakıma pek gururlanılacak bir şey değil. Taşralı ve cahil bir adam olduğundan, tahsilli yabancılar onu etkiliyordu herhalde." Kendi küçük fesatlığına güldü biraz; ben de nezaket icabı güldüm. Sonra ekledi: "Daha önce de söylediğim gibi, sizin savaşınıza *uğradım* sadece, o kadar; kelimeleri hâlâ yerinde kullanabiliyorum. İki kalışımdan hiçbiri uzun süreli değildi, adlarımdan hiçbirinin de savaşa ilişkin kitapların ad dizinlerinde yer alması için bir neden yok. Orada yaptıklarım anlatılmaya değer şeyler değil; şimdi anlatıldıklarında gülünç geliyor kulağa. Daha sonraki, bizim savaştaki faaliyetlerim de, bazıları daha gösterişli ya da daha yıkıcı, nesnel anlamda daha önemli olmakla birlikte, anlatılsa gülünç gelir. Toby'nin sana yıllar önce söylediği şey doğru: Savaştaki olaylar göreli barış dönemlerinde çocuksu gelir kulağa; kaçınılmaz biçimde yalana, böbürlenmeye, uydurmaya benzerler. Daha önce de söylemiştim sanıyorum, benim kendi yaşadığım olaylar bile bana kurmaca gibi, neredeyse hayal ürünü gibi geliyor. Örneğin 1940 yazında Windsor Düküyle Düşesinin muhafızı, eşlikçisi, refakatçisi, hatta Demokles kılıcı olarak görev yapmış olduğuma inan-

makta güçlük çekiyorum. Bilmem hatırlıyor musun, *Who's Who*'da kullanılan ifadeyle ilk 'özel görev'lerimden biri buydu. Şimdi bana rüya gibi geliyor. Görevi yabancı bir ülkede yapmış olmam da herhalde bu hissi pekiştiriyor."

Gayet iyi hatırlıyordum, onun ısrarıyla *Who's Who*'da okuduğum tek tek her kelimeyi hatırlıyordum. Onun kapıldığı hissi de anlıyordum: "*But that was in another country...*"

"Windsor Düküyle Düşesi mi?" diye sordum. "Sabık Kral VIII. Edward'la uğruna tahttan çekildiği boşanmış karısı, o çirkin Amerikalı Wallis Simpson'dan mı söz ediyorsunuz?" Neredeyse herkes gibi ben de birbirlerine âşık oldukları söylenen çift hakkında dergilerde, kitaplarda bir şeyler okumuş, fotoğraflarını görmüştüm. Kadın yanlış hatırlamıyorsam sıska bir şeydi; Hitchcock'un *Rebecca*'sındaki kâhya kadını hatırlatan bir saç modeli ve kan kırmızısı incecik dudakları vardı. Nasıl desem, sanki Jayne Mansfield'ın zıddı bir kadındı. "Demokles kılıcı mı? Nasıl yani?"

"O kadar da çirkin değildi," diye cevap verdi Wheeler. "Ya da çirkindi, evet, ama kişilik olarak tedirgin edici bir yanı vardı." Bir anlık bir tereddüt geçirdi. "Bunu anlatabilirim herhalde, eninde sonunda zararsız bir görevdi." Kullandığı İngilizce kelime "*harmless*"tı. "Gerçi kulağa yalan gibi de gelebilir. Bana verilen görev onlara Madrid'den Lizbon'a kadar eşlik etmek, oradan da Bahamalar'a gitmek üzere gemiye bindirmekti. Belki hatırlarsın, dük savaş boyunca vali sıfatıyla Bahama Adaları'nda kaldı; onu elden geldiğince onurlu biçimde çarpışmalardan uzakta tutmak için böyle bir yol bulunmuştu. İkisi nahoş bir dönem geçirmişlerdi, Alman yanlısı diyelim; hatta kimliklerini gizleyerek Hitler'i ziyaret ettikleri rivayet ediliyordu; elbette '39 öncesinde. Rivayetin dayanağı yoktu, ama ne olursa olsun, Nazilerin eline düşmelerinden çok korkuluyordu. Gestapo tarafından kaçırılıp Almanya'ya götürülmeleri bir yana, kendilerinin kaçmasından da. Karşı tarafa geçmelerinden yani. Churchill onlara hiç güvenmiyor, Almanlar günün birinde Avrupa'nın tamamı gibi bizim ülkemizi de işgal edecek olursa, sabık kral VIII. Edward'ı kukla hükümdar olarak tekrar tahta çıkarabileceklerini de düşünüyordu. İşte bu yüzden beni ve NID'den bir deniz subayını refakatçi olarak görevlendirdiler (aslında düşünüyorum da, ne kadar yetersiz bir refakat, günümüzde böyle-

si akla sığmazdı)," o kısaltmayı biliyordum: Naval Intelligence Division – Deniz İstihbarat Bölüğü; "elimize birer tabanca veripdükle düşesi onların iradesi dışında ya da kendi iradeleriyle kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacak olursak, ne kadar küçük bir tehlike de olsa tabancalarımızı kullanmamız gerektiğini de ima ettiler."

"Yani dükle düşese karşı kullanmanız mı?" diye sözünü kestim. "Sabık bir krala karşı mı? Yoksa Gestapo'ya karşı mı?" Anlattıkları gerçekten yalan gibiydi, oysa doğruydu mutlaka.

"Gestapo'ya karşı kullanmamızı söylemelerine gerek bile yoktu, aslında korkarım pek işe de yaramazdı. Dükle düşesi kastettiklerini anladık elbette. Ölü olmaları Hitler'in emrinde olmalarından iyiydi."

"Kastetmek mi? İma etmek mi?" Bu ifadeler beni şaşırtmıştı. "Açıkça emir verilmediğini mi söylemek istiyorsunuz?"

"MI6'da üstü örtülü konuşmak bir takıntıydı. Ama özellikle Oxford'da eğitim görenler deşifre etmeyi çabucak öğreniyordu. Bu alışkanlık hâlâ devam ediyor mu bilmiyorum. Bize söylenen aşağı yukarı şuydu: 'Düşmanın eline düşmelerine katiyen izin vermeyeceksiniz. Matemlerini tutmak zorunda kalmak yeğdir.'" Aslına bakılırsa Wheeler'm yerinde olsam ben de bu cümleyi onun ve görevi paylaştığı NID subayının anladığı şekilde anlardım. Wheeler ardından neşeyle, neredeyse soytarıca bir dedikodu tonunda subaya değindi: "Bu arada yanımdaki deniz yarbayı kimdi, biliyor musun?" Kullandığı İngilizce kelime "*commander*"dı, yanılmıyorsam bizde bu rütbenin karşılığı.

"Yo, hayır," diye cevap verdim, "nereden bilebilirim ki?"

"Aslında neredeyse hiç kimse bilmez. Biyografisini yazanlar bile." Sonra, "Estelle!" diye seslendi. Ben yabancı sayılmazdım ve ona adıyla hitap ettiğini birkaç kere duymuştum gerçi, ama o düşünmeden, hemen ardından düzeltti: "Mrs. Berry!" Bayan Berry anında boy gösterdi; sürekli yakınlarda, her an emrine amadeydi. "Bana Çikolata Denizci'nin pasaportunu getirir misiniz lütfen? Yerini biliyorsunuz. Jacobo'ya göstermek istiyorum." "*The Chocolate Sailor*" demişti. "Göreceksin bak, hayatta aklına gelmez, çok hoşuna gidecek." Bayan Berry birkaç dakika sonra elinde bir belgeyle geri geldi (merdiveni en üst kata kadar çıkıp indiğini duydum), Wheeler belgeyi bana neredeyse çocuksu, çekingen bir gururla göstererek, "Bak," dedi.

Bir lesepase ya da en üstte belirtildiği gibi "Diplomatik Kurye Pa-

saportu"ydu; doğduğum şehirdeki Britanya Büyükelçiliği tarafından verilmişti ve bir kerelik Cebelitarık'a gidişle Madrid'e dönüş için geçerliydi; 16 Şubat 1941 tarihinde verilmişti, yani İkinci Dünya Savaşı'nın ortasında; yenilenme tarihi on gün sonrasıydı ve Lizbon üzerinden Londra'ya yapılacak yolculuk için geçerliydi. Elyazısıyla kaleme alınmış metinde, "İşbu belge, Majesteleri adına bütün ilgililerden Bay Ian Lancaster Fleming'in *taşıdığı resmi yazışmalarla* birlikte hiçbir engelle ve güçlükle karşılaşmadan serbestçe geçebilmesine izin vermeleri ve ihtiyacı olabilecek her türlü yardımı ve korumayı sağlamalarını rica ve talep etmek için verilmiştir," deniyordu.

"Gördüm," dedim, aşırı bir heyecan sergilemeden. "Ian Fleming." Şaşkın görünmeyişim Wheeler'ı biraz hayal kırıklığına uğratmış gibiydi. James Bond'un yaratıcısının Wheeler'a armağan ettiği romanları karıştırıp yazdığı ithafları ("*To Peter Wheeler who may know better. Salud!*") okuduğumu ve dolayısıyla ikisi arasındaki dostluğun ya da ilişkinin benim için tamamen beklenmedik olmadığını bilmiyordu. "Demek birlikte maceralar yaşamışlar," diye düşündüm. "Demek Fleming henüz yazmaya başlamamışken İspanya'da birlikte maceralar yaşadınız. İnanılır gibi değil." Son cümleyi onu memnun etmek için ekledim.

"Bu pasaport ertesi yıla ait. Bunu bana daha sonra, meşhur olduktan sonra vermişti; İspanya'dan çok Portekiz yolculuğumuzun anısı olarak. Hazirandan ağustosa kadar havai çiftten ayrılamamıştık. Mrs. Simpson, yani düşes sürgün olarak gördükleri Bahamalar'a gardırobu, kraliyet sofra örtüleri ve yatak takımları, gümüş ve porselen yemek takımları olmadan gitmek istemiyordu; bunlar Madrid yoluyla Paris'ten, multimilyoner Calouste Gulbenkian'ın kiraladığı sekiz Hispano-Suiza'ya yüklenmiş olarak gelecekti; o günlerde tehlikeli bir yolculuktu. (İlginçtir, Ermeni asıllı olan Gulbenkian o yıl 'kararname hükmüyle düşman' ilan edilmişti," Wheeler'ın kullandığı terim "*Enemy under the Act*" idi, bu tür bir anlamı olduğunu varsaydım; "bu kararnameyle Britanya vatandaşlığından çıkarıldı ve İran vatandaşlığına geçti; dolayısıyla dükle düşese yardım ederken hâlâ dost muydu, düşman mı olmuştu, bilemiyorum.) İşte bu yüzden Estoril'de beklemek zorunda kaldık; her gece ya Ian Fleming ya da ben, çoğu kez ikimiz birden, çifte kumarhanede eşlik etmek zorunda kalıyorduk, gü-

Courier's Passport.

THIS PASSPORT IS ONLY GOOD FOR THE JOURNEY SPECIFIED AND MUST BE GIVEN UP WITH THE DESPATCHES.

Valid for a journey to Gibraltar and return to Madrid as far as 16 February 1811

C 777

Renewed and valid for a journey to London via Lisbon 26 February 1811

Lt. Col. Lecchi

By His Britannic Majesty's Minister at Madrid.

Le Soussigné Ministre de S. M. Britannique à Madrid

These are to request and require in the Name of His Majesty all those whom it may concern to allow

Prie et requiert au nom de Sa Majesté tous ceux à qui il appartiendra de laisser

Mr. Jan Lancaster Fleming

to travel with Despatches to pass freely without let or hindrance and to afford him every assistance and protection of which he may stand in need.

passer librement

chargé de Dépêches et de lui accorder en toute occasion l'aide et la protection dont il pourra avoir besoin.

Given at Madrid the sixteenth day of February 1811.

Lt. Col. Lecchi

venliklerini sağlamak için. Bond romanlarında o kadar çok kumarhane olması normaldir; Fleming yirmili yıllardan beri Deauville ve Le Touquet, sonra da Biarritz kumarhanelerini çok iyi biliyordu, kumar oynamaya, özellikle bakaraya bayılırdı; bu da benim için bulunmaz bir şanstı, çünkü düşes onunla daha çok eğleniyordu. (Gerçi Fleming hiçbir zaman fazla para kazanmaz, hatta kaybederdi, tutucu bir kumarbazdı, kahramanına benzemezdi, küçük meblağlarla oynardı.) Düke gelince, onunla hiç değilse biraz sohbet edilebiliyordu. Aramızda sıkıcı ama dostane bir ilişki vardı; burada, Magdalen'de bulunmuştu, dolayısıyla onu nasıl oyalayacağımı bilemediğimde son çare hep Oxford dedikoduları anlatmaktı. Anlattıklarımı, özellikle belden aşağı dedikoduları hayretler içinde, belki yalandan saf görünerek dinlerdi. Ama gülmeyi bilmezdi. Yavan bir adamdı, pek zeki de sayılmazdı, ama görgülü ve nazikti elbette; ne de olsa iyi bir ailenin evladı olduğunu inkâr edemeyiz." Peter kendi küçük esprisine güldü. "Nihayet bir gün dükle düşesi gümüşleri, porselenleri ve yatak takımlarıyla birlikte Tajo'da demir atmış bir İngiliz destroyerine sağ salim bindirebildik ve Bahamalar'a doğru Atlas Okyanusu'na açılmalarını izledik. Sonra da Ian Fleming'le ben birbirimizden ayrıldık, epey bir süre de tekrar karşılaşmadık. O Tuğamiral Godfrey'nin kişisel asistanı oldu, ayrıca Hillgarth ve Sefton Delmer'la da epey teması vardı; sanıyorum Moskova'da birlikte bulundular, ayrıca PWE'nin kara oyununda da onunla işbirliği yapmıştı..." Wheeler "*The black game*" demişti. Pérez Nuix'ten bir keresinde "*black gamblers*" deyimini duymuştum, belki de "*wet gamblers*"dı, her halükârda gözümün önüne kumarbazlar gelmişti. PWE'nin neyin baş harfleri olduğunu bilmiyordum. Ama Wheeler'ın sözünü kesmek istemedim. "Birbirimizin izini kaybettik; savaş sırasında normali de buydu zaten; herkes nereye gönderilirse oraya gidiyor, yer değiştiriyordu; her vedalaşmada o insanı büyük ihtimalle bir daha görmeyeceğimizin bilincindeydik. Tesadüfler sonucu değil, ölmek çok kolay olduğu için. Kendinin, karşındakinin ya da her ikinizin ölmesi... Ben her göreve gidişimde Valerie'yle vedalaşırken aynı şeyi yaşardım... Her gidişimde..." Wheeler bu son cümleleri söylerken sesi giderek cılızlaşmış, neredeyse fısıltıya dönüşmüştü; konuşmak onu yormuştu kuşkusuz. Devam etmedi. İki kolunu koltuğun kolçaklarına dayalı bastonun üzerine koydu; sanki kollarını kul-

lanarak güç harcamış, dinlendirmeye ihtiyaç duyarmış gibi. Onu yorgun, bakışlarını biraz dalgın gördüm. "Sefton Delmer'ın kara propagandası," diye ekledi dalgın bir edayla, sonra yine sustu. Belki hatırladıkları fazla gelmişti. Başlangıçta mekanik biçimde, ardından canlanarak hatırlamıştı, evet, ama her anı beraberinde başka anılar getirir ve daima, er veya geç hüzünlü bir anıya sıra gelir, bir kaybın, bir özlemin, icat edilenler türünden olmayan bir mutsuzluğun anısına. İnsan o zaman bakışlarını eğer ya da gözleri dalar ve konuşmaz, susar.

"Sefton Delmer'ın kim olduğunu bilmiyorum Peter," dedim. "PWE'nin ne olduğunu da."

Başını kaldırıp bana baktı, bakışları hâlâ yorgundu. Biraz da şaşkındı. "Neden bunu konuşuyoruz?" dedi. "Nereden çıktı bu konu bilmem, unuttum." Doğruyu söylemek gerekirse bu konuya nasıl geldiğimizi ben de unutmuştum. "Sen niye bir şeyler anlatmıyorsun? Bugün böyle haber vermeden gelmenin belirli bir sebebi olmalı, değil mi? Seni gördüğüme çok memnunum, ama söyle bakalım, niye böyle çıkageldin?"

Haklıydı. Zihni eskisi gibi çalışmasa da, dışarıyla daha az ilgilense ve bir tür geveze içe dönüş yaşasa da (tek başına kaldığında tam bir içe dönüş yaşadığını varsayıyordum), Wheeler'ın dikkatinden pek az şey kaçardı. Evet, Oxford'a gitmemin belirli bir nedeni vardı, o sonsuzluk sürgünü pazar gününde onun Cherwell Irmağı kıyısındaki evine gitmemin bir nedeni vardı; ırmağın sakin ya da tembel mırıltısı bulunduğumuz yerden çok hafif duyuluyordu, ama duyuluyordu; bir soğuk büfe davetinde orada Tupra'yla tanıştığım gece zihnimin çok geç saatte nihayet uykuya dalarken ırmağa atfettiklerini hatırlıyordum: "Ben ırmağını, ırmağım ve dolayısıyla canlılarla ölüler arasında kesintisizliği sağlayan bir akışım; tıpkı geceleri bizimle konuşan hikâyeler gibi, çağlara ve olaylara benziyorum, ırmağım. Ama ırmak ırmaktır. O kadar." Oraya başımdan geçenleri, daha doğrusu yaptığım şeyi –aslında başımdan bir şey geçmemişti; gerçekten kayba uğrayanlar başkalarıydı– Wheeler'a anlatmak ve eskiden üyesi olduğu gruba beni sokarken böyle bir şeyi öngörmüş olup olamayacağını sormak için gitmiştim. Yani aracılık ederken beni neye bulaştırdığını ve ne gibi tehlikelere maruz bıraktığını hangi ölçüde bildiğini sormak için. Hazırladığımız raporların doğurabileceği sonuçları ve zaman zaman ne şekilde kullanıldıklarını, vakit kaybetmeden, pratik, benim örneğimde cinai ve acımasız bir kullanımları olabileceğini biliyordu mutlaka. Göreli barış döneminde bir raporun sonucu bir cinayetle skandal yaratan bir tutuklama, masum bir insanın ölümüyle suçlu olmaya teşvik edilmiş bir başkasının mahvıysa, grubun oluşturulduğu, doğrulama fırsatının pek az olduğu, süratli kararların verilmesi gerektiği savaşta insan yorumculuğu ya da hayat çevirmenliği veya hikâye tahminciliği muhtemelen insanların yok edilmesine, belalara ve

felaketlere yol açmıştı. Gerçi ayrıca bunlardan kaçınılmasına da katkısı olmuştu, bu konuda kuşkum yoktu. O dönemde belki Wheeler da benim şimdiki durumuma benzer bir konumda bulmuştu kendini; o vicdansız biri değildi, zamanında kolera, sıtma ve veba salgınları çıkarıp yaymış olsa da benim tanıdığım Wheeler bu değildi. Belki onun sözlerinden ötürü bir değil, birçok kişi ve belki ölmemesi gereken kişiler ölmüştü. Ama böyle bir şey başına gelmiş olsa da, onun savaşta olmak gibi bir tesellisi, bir gerekçesi vardı kuşkusuz. Benim böyle bir tesellim, böyle bir gerekçem yoktu.

"Evet, bugün belirli bir nedenle geldim Peter," dedim kabullenerek. Ve ona öncesini de anlatıp olayın kendisini açıkladım; tıpkı bir gece önce Pérez Nuix'e anlattığım gibi.

Wheeler bir kez olsun sözümü kesmeden, sessizce dinledi beni; bastonu dik olarak yere, yanağı da dinleme pozisyonunda bir avucuna dayalı halde. Ona Dearlove'la yediğimiz ilk akşam yemeğini, Edinburg'u anlattım; bu arada o da yorgun dilini dinlendiriyordu. O günlerde basında onca spekülasyona yol açan cinayetle ilgili şüphelerimden söz ettim (hayır, şüphe değildi, emindim); olaydan haberdar olduğunu düşünüyordum.

"Evet, gazetelerde okudum." Elinin altındaki gazetelere lekelenmekten korkarcasına, parmak ucuyla dokundu. "Sefil pazar gazetelerinin hepsinde bu olay var; benden daha fazla televizyon izleyen Mrs. Berry de dehşet içinde sözünü etti. Ayrıca büyük hayal kırıklığına da uğramış; anlaşılan Dearlove denen adamın müziğini beğeniyormuş. Benim haberdar olmadığım zevkleri var." Wheeler bir ara verip hüküm bildirircesine ekledi: "Sizlerin bu olayla ilgili olabileceği aklımdan bile geçmezdi. Grubun beni hâlâ şaşırtabilmesi de şaşırtıcı. Elbette koşullar benim hayal edebileceğimden çok daha fazla değişmiştir mutlaka." Biraz daha düşündükten sonra, "Bilemiyorum Jacobo," dedi. "Tupra'nın neler çevirdiğini bilmiyorum, pek sık aramıyor beni, aradığında da fazla bir şey anlatmıyor. İnsan yaşlandıkça etrafındakiler, sizler giderek uzaklaşıyorsunuz, sitem ettiğimi sanma." Ama cümlesinde sitem vardı, bana karşı da vardı. "Tupra fevri hareket etmediğinde, önceden düşünerek harekete geçtiğinde tarzı budur elbette; kendisini tanıdığım kadarıyla, ben onu pek iyi tanımam, Toby daha derinlemesine tanırdı. Daha doğrusu çömezi olan Tupra'yı, eski Tup-

ra'yı tanırdı. Şu şarkıcı tuzak kurulup bu şekilde ortadan kaldırılmasını gerektirecek ne gibi bir tehlike teşkil ediyordu acaba, tahmin etmekte zorlanıyorum. Ama hiçbir şey azımsanamaz; insan hiç kimsenin arz ettiği tehlikeyi azımsamamayı yavaş yavaş öğrenir. Prensip olarak herkes bir tehlike oluşturur; bu işi yapan herkesin, hepimizin meseleyi böyle görmesi gerekir. İşimiz de başkalarını korumak, bunu unutma, meselenin özü bu. Kendimizi de korumak, çünkü kendimizi sağlama almazsak kimseyi koruyamayız. Her halükârda, öyle görünüyor ki sen yanılmamışsın; kehanetlerin böyle harfiyen doğrulandığına göre. Bu şahıs gerçek bir tehlikeymiş, azılıymış, burası aşikâr. Katilmiş. Bu konuda kendini yiyip bitirmen gereksiz."

"Sigara içmemden hâlâ rahatsız olmuyorsunuz, değil mi?" Wheeler başını iki yana salladı; paketi uzatıp ikram ettim, tekrar başını salladı, ben bir Karelias yaktım. "Korkarım sırf ben o kehanetlerde bulunduğum için doğrulandılar Peter," dedim. "Mesele o kadar basit değil. Olay durup dururken, doğal olarak, kendiliğinden meydana gelmedi. Ortada bir hesap, bir tezgâh vardı, entrika, sahneleme, benim bir Iago misali yaptığım öneriye dayanan kasıtlı bir müdahale vardı. Benim teşhislerim olmasa hiçbir olay yaşanmayacaktı muhtemelen, Dearlove da katil olmayacaktı. Bütün bunlarla uzaktan yakından ilgisi olmayan bir çocuk da öldü bu arada. Belki yaptığı işin ücretini bile almadan. Tupra'nın ücretini peşinen ödediğini hiç sanmam. Ben bununla nasıl yaşarım bilmiyorum." Wheeler sessizliğini korudu. Eli çenesinde bana bakıyordu, dikkatle, düşünceli bir edayla; neredeyse beni yeni görüyor gibiydi ya da beklenmedik olmaktan çok çaresiz bir durum karşısında beni nasıl idare edeceğini düşünür gibi. "Hımm," bile demeden, sessizce bakıyordu. Bunun üzerine sordum: "Beni bu işe sokarken böyle bir şeyin olabileceğini biliyor muydunuz? Sizin yeteneğim ya da melekem dediğiniz şeyin bu işe yarayabileceğini, bir insanın ölmesine, bir başkasının da hapsi boylamasına yol açabileceğini biliyor muydunuz? Böylesine şiddetli önlemler alınmasına, hayatların bu kadar değiştirilmesine, hatta bir hayatın sona erdirilmesine alet edilebileceğini biliyor muydunuz? Bu işe devam edebileceğimi sanmıyorum. Bunu herkesten önce, Tupra'dan önce sizin bilmenizi tercih ederim. Ne de olsa beni ona tanıştıran da, bana gruptan söz eden de sizsiniz."

O sırada Wheeler'ın yine tıkandığını, sesinin çıkmadığını fark ettim, belki de çıkmayan sesi değil, kelimelerdi; kendisine sorulursa fizyolojik olmayan, iradesi geri çekilirmiş gibi diye tarif ettiği geçici afaziye tutulmuştu yine; ben buna üçüncü kez tanık oluyordum, demek ki dediği kadar seyrek değildi. Tıpkı daha önceki iki seferde olduğu gibi bu kez de bir cümlenin ortasında çıkmamıştı ortaya, kekemelerle yaptığımız gibi benim tahminlerle tamamlamasına yardımcı olmam söz konusu değildi; daha cümlesine başlamadan başgöstermişti. Üstelik bu sefer beni yönlendirmek için bir şeylere de işaret etmiyordu (ilk defasında minderi, ikincisinde helikopterin uçurduğu orijinal Eric Fraser illüstrasyonunu işaret etmişti). Sabretmem, beklemem için bir el hareketi yapmakla yetindi; birazdan geçeceğini, en iyisinin onu rahat bırakmam, sorduğum sorulara yenilerini eklememem, onu sıkıştırmamam olacağını bilir gibi. Dudaklarını yine sımsıkı kapamıştı, sanki birbirlerine yapışmışlardı ve ayırmakta zorlanıyordu. Bununla birlikte yüz ifadesi değişmemişti; bakışları dikkatli ve düşünceli olmaya devam ediyordu, mümkün olduğunda, tekrar konuşabildiğinde ya da tıkanan kelime serbest kaldığında söyleyeceklerini söylemeye hazırlanır gibi. Yaklaşık iki dakika sonra konuşabildi. Yaşadığı zorluğa hiç değinmeden, o dilsiz ara olmamış gibi cevap verdi:

"Sorun grup değil Jacobo," dedi. "Kendin de göreceksin ki, gruptan ayrılmakla başına gelen şeyin tekrarlanmasından kurtulamayacaksın. Aslında olay *senin* başına gelmedi. Olay meydana geldi sadece, bu tür şeyler her yerde olur. Hiç kimse fikirlerinin, sözlerinin ne şekilde kullanıldığını denetleyemez, nihai sonuçlarını da tam olarak kestiremez. Genelde hayatta da böyledir, tek tek her durumda da. Benim bilip bilmediğimi sormanın bir anlamı yok; hiç kimse herhangi bir koşulda neleri harekete geçirdiğini asla bilemez; her şey her işe yarayabilir, şu işe de, tam tersine de. Burada senin felaketlere yol açma ihtimalin evinden, Madrid'den, Luisa'nın yanından ayrılmasan felakete yol açma ihtimalinden daha fazla değildi." Bir an Custardoy geçti aklımdan, benim tabanca tutan elim, onun parçalanmış eli. Wheeler sesine kavuştuktan sonra da bana aynı dikkatle, beni çözümlermiş gibi bakmaya devam ediyordu. İster istemez gözlendiğim duygusuna kapıldım, hatta daha fazlası: gözetlendiğim, deşifre edildiğim, deşildiğim duygusuna. Sonra, sanki incelemenin ardından teşhis koyma-

ya cesaret edermişçesine ekledi: "Merak etme, bununla yaşamayı becereceksin. Valerie'nin aksine, sen yaşadığın ya da üstlendiğin olaya rağmen hayatını sürdürebileceksin, emin ol. Her ne kadar kulağa tuhaf gelse de, bazı bakımlardan seni onu tanıdığımdan daha iyi tanıyorum. Seni inceledik, onu incelemeye yetişemedik."

Önce hangisini soracağımı bilemedim, incelenişimi mi, yoksa Valerie'yi, daha önce de sözünü ettiği karısını mı; o pazar günü karısının adı diline musallat olmuştu. Karısının uğradığı akıbet konusunda aşırı merak sergilersem geri adım atabileceğini düşündüm; yine aynı cevabı verebilirdi: "Şey... Başka bir gün anlatayım, olmaz mı? Senin için sakıncası yoksa." Bundan sonra başka bir gün olmayabilirdi. Bunu kendiliğinden anlatması daha iyi olurdu, eğer anlatırsa elbette.

"Beni incelediniz," diye tekrarladım. "Ofiste eski bir dosya dolabında bana ilişkin bir rapor buldum. Kim yazdı onu? Siz mi?"

"Yo hayır, ben yazmadım, ben asla rapor yazmadım, sadece sözlü olarak rapor verdim daima, sen de bilirsin, meselenin özüyle sınırlarım kendimi ayrıca; başka türlüsü pek bürokratik, pek sıkıcı olurdu. Hayır, Toby yazmış olmalı, senin Oxford'da okutman olduğun dönemde. Zaten seni keşfeden de oydu, bu terimi izninle kullanıyorum. Senden ilk söz eden oydu, bana da, tahminimce başkalarına da. Senin yeteneklerini o keşfetmişti, söylemiştim sana; ne kadar oldu, on beş yıl mı? Yirmi yıl mı? Yok, o kadar olmamıştır."

Söyledikleri pek aklıma yatmadı. Olabilirdi, ama o zaman rapordaki "sen" ve dişi "o" kimdi? "... Neler bildiğini, ne çok şey görüp bildiğini düşünmek neredeyse korkutuyor insanı," deniyordu raporda. "Benimle, seninle, onunla ilgili. Bizimle ilgili kendimizden çok şey biliyor. Kişiliklerimizle ilgili demek istiyorum. Hatta daha da ötesi, bizi neyin biçimlendirdiğiyle ilgili. Bize yabancı bir bilgi türü..." "Sen" Cromer-Blake'ti belki; o dönemde Oxford'daki diğer dostum, Rylands'ın da yakın dostu; bu durumda "o" Clare Bayes olsa gerekti; daha sonra bir daha hiç görüşmediğim gençlik aşkım. Ama eğer öyleyse, Cromer-Blake'in de grubun üyesi olması gerekirdi, oysa hiç yakıştıramıyordum kendisine; gerçi belli de olmazdı, Oxford'da herkes o kadar çok şeyi gizler ki... Bu konuda Wheeler'a inanmadım. Benden yazılı olarak kimin bahsettiğini söylemek istemediğini, bir ölüye yüklemenin kolayına geldiğini varsaydım. Elbette kendisinin

yazdığını itiraf etmek istememiş de olabilirdi. Wheeler daima ketumdu, o pazar günkü gibi kendini biraz bıraktığında bile.

"Karınıza ne oldu, Valerie'ye ne oldu?" Bir kez daha bu ismi dudaklarımda bir suistimal duygusuyla, kirletiyormuş hissine kapılarak telaffuz ettim.

Wheeler bunun üzerine yanağıyla çenesini dayamış olduğu elini alnına götürdü; öbür eliyle bastonunu tutuyordu, daha doğrusu sımsıkı kavramıştı. Miyop olanlarımızın uzağı daha iyi görebilmek için yaptığı gibi gözlerini kısarak bu kez bana değil, daha öteye, pencereden dışarıya, bahçenin ya da ırmağın bir noktasına baktı.

"İyi hesaplayamıyoruz, aslında hesaplamak benim aklıma bile gelmedi. Grup daha önce oluşmuş olsa, fikir her kime aitse (Vivian, Menzies, Cowgill ya da Crossman, belki bizzat Delmer, hatta Churchill), birkaç ay önce düşünülmüş olsa, o kadar ileri gitmesine izin verilmezdi belki. En azından ben ona izin vermezdim sanıyorum. Onlar verirdi; onlar engel tanımazdı." Bu sonuncuyu İspanyolca söylemiş, "*no pararse en barras*" deyimini kullanmıştı. "Ama ben 'özel görevlerim' nedeniyle savaş boyunca burada pek kalmadım; ara sıra gelebiliyordum ancak, o da kısa süreliğine; dolayısıyla belki zaten engelleyemezdim onu." Wheeler sözlerine ara verdi. Artık anlatmaya başladığını düşünmüş olmalıydı. Buna rağmen kesebileceğini de. Sanıyorum bu ikileme hiç düşmemeye karar verip doğrudan devam etti: "Valerie o sırada neredeyse herkes gibi bir şeyler yapmak, herhangi bir şekilde yardım etmek istiyordu. Daha önce de söylediğim gibi Almancası çok iyiydi; çocukluğunda ve ergenlik döneminde, birçok yaz mevsimini annesiyle babasının eski dostu olan Avusturyalı bir aileyle geçirmiş; çiftin aşağı yukarı kendi yaşlarında bir kızı, üç de ablası varmış, en büyükleri ondan on yaş kadar büyükmüş. Valerie yazları Aşağı Avusturya'da, Tuna kıyısındaki Melk'e gidermiş; şu ünlü Benedikten manastırının olduğu yer, bilirsin, barok bir manastır..." Benim tepkisiz kaldığımı görünce parantez açarcasına ekledi: "(bilmiyormuşsun, fark etmez)... onunla yaşıt olan kız da her Noel İngiltere'ye, onun yanına gelirmiş. Savaş patladığında Valerie gönüllü ajan olabileceğini, Almanya'da görev yapabileceğini düşündü. Ama pek cesur olmadığını, kolaylıkla çökebileceğini ve kısa sürede yakayı ele verebileceğini biliyordu. Çok iyi niyetliydi, akıllıydı, ama bu tür bir faali-

yet için kişiliği uygun değildi. Özgüveni ve rol yapma becerisi yoktu, kuşkusuz aldatma becerisi de. İyi bir casus olması mümkün değildi. Bazen zannedildiğinin aksine, insanların çoğu bilemez, yapamaz bunu. Ayrıca çok gençti, savaş başladığında on dokuz yaşındaydı; ben ondan yedi yaş büyüktüm, şimdi yaş farkımız iyice arttı, daha fazla artırmamam gerekir." Wheeler sanki sözlerine ellerinde bir kanıt bulurmuş gibi damarlı, kırışıklarla ve lekelerle dolu eline baktı teslimiyetle. "Böylece Dışişleri için yazılı ve sözlü çeviriler yapmaya koyuldu; Ağustos 1941'de beyaz olsun, kara olsun her tür propaganda PWE'nin yetki alanına alındı ve iyi Almanca bilen herkes seferber edildi. Political Warfare Executive," diye açıkladı nihayet, ben de içimden kabaca tercüme ettim hemen: "Siyasi Savaş İdaresi" diye düşündüm ya da "Savaş Siyaseti İdaresi", belki de "Savaşma" daha doğruydu. "Onun için iyi olacağını düşündüm. Yeterince güvenli olacağını. Tehlikeye maruz kalmasını istemiyordum; elbette aşırı tehlikelere demek istiyorum, çünkü bildiğin gibi cephede de, cephe gerisinde de herkes tehlikeye maruzdu. PWE gizli ve geçici bir departmandı, savaş boyunca var oldu sadece ve Almanlar 7 Mayıs 1945'te kayıtsız şartsız teslim antlaşmasını imzalar imzalamaz feshedildi. Adı da, baş harfleri de çok uzun süre gizli kalmaya devam etti. Zaten PWE bünyesinde çalışanların çoğu bundan habersizdi, Dışişlerine bağlı PID – Political Intelligence Department'ın* hizmetinde olduklarını sanıyorlardı; PID başlangıçta bakanlığın gizli olmayan küçük bir bölümüydü. Beyaz propagandadan (örneğin Almanya ve işgal altındaki Avrupa'da BBC'nin yayınlarından, RAF'in akınları sırasında attığı, Kraliyet Hükümeti başlıklı ilanlardan) sorumlu olanlar kara, hatta gri propagandanın da var olduğundan tamamen habersizdiler; bunlar başka bölümlerdeki meslektaşları tarafından, büyük bir gizlilik içinde yürütülüyordu. Kara propagandanın müthiş bir avantajı vardı, o da İngiliz kökenli olduğunun asla itiraf edilmemesiydi; elbette gerektiğinde bizim elimizden çıktığı inkâr ediliyordu. Bunun sonucu olarak da, özgürce, neredeyse sınır tanımadan hareket edilebiliyordu tabii. Şunu unutma ki biz bazı şeyleri resmen yapmıyorduk, el altından yapıyor olsak bile. Bunları asla itiraf etmedik, bunun bir nedeni de gerçekten yapıldığını

* Siyasi İstihbarat Bölümü –*ç.n.*

çok az kişinin bilmesiydi. Richard Crossman yetmişli yıllarda, vahim sonuçlara yol açan Watergate olayına ilişkin bir gazete yazısında (Lord Ritchie-Calder ve başkalarının müdahale ettiğini hatırlıyorum) PWE'den söz ettiğinde, savaş sırasında İngiltere'de kendi ifadesiyle bir 'iç hükümet' bulunduğunu, umumi ve görünür hükümetinkinden tamamen farklı kuralları ve yasaları olduğunu itiraf etti ve bunun topyekûn savaşta gerekli bir işleyiş olduğunu söyledi. Crossman PWE' nin önemli kişilerinden biri olmakla birlikte Sefton Delmer kadar önemli değildi; Delmer bir dâhiydi, salt yıkıcı psikolojik savaş kavramını yaratan oydu. Crossman altmışlı yıllarda Harold Wilson hükümetinde bakanlığa kadar yükselmişti, dolayısıyla fikirleri saygı görüyordu, söylediklerine kolay kolay itiraz edilemezdi..."

Wheeler sözlerine ara verdi. Yine yorulmuş ya da bu kadar konuşmaktan ağzının kurumuş olacağını düşündüm. Tıkanmadığı sürece konuşmasının hâlâ ne kadar akıcı olduğu inanılır gibi değildi; öte yandan muhtemelen yine o içe dönük gevezeliğe kaymıştı. Genç Valerie'ye, artık temelli genç ve her gün Wheeler'dan biraz daha küçük olan Valerie'ye ne zaman döneceğimizi merak ettim. Bir şey içmek isteyip istemediğini sordum Wheeler'a; o su istedi, bana da ne istersem onu içmemi, hepsini Bayan Berry'den rica etmemi söyledi ve daha önce bir şey ikram etmediği için özür diledi. Bayan Berry'yi rahatsız etmemeyi, mutfağa kendim gitmeyi yeğlediğimi söyledim. Ona su getirdim, kendim için soğuk bir bira açtıktan sonra, ikincil bir merakımı gidermek için bu arayı fırsat bildim:

"Kara propagandaya ayrıca 'kara oyun' da deniyor muydu? İkisi aynı şey miydi? Daha önce bu terimi kullanmıştınız."

"Evet," diye cevap verdi. "Kara oyun propagandadan ibaret değildi aslında. Bütün kara faaliyetleri kapsıyordu. Bu terimi de icat eden Crossman ya da Delmer mıydı bilmiyorum. Onlara sorulursa, yıkıcılıkta kısmen bizi taklit eden ve o zamandan beri (biraz beceriksizce de olsa) uygulamaktan büyük zevk alan Amerikalılar yıkıcılığı bizim gibi ciddi bağlamda olsa da bir oyun olarak kullanmayı asla öğrenemediler. Daha beteri, barış döneminde ondan vazgeçmeyi de öğrenemediler. Yirmi-yirmi beş yıl önce *The Black Game – Kara Oyun* adıyla bir kitap çıkmıştı. Okumuştum, yazarı Howe diye biri."

"Islak oyun da deniyor muydu, biliyor musunuz?" Kullandığım te-

rim "*the wet game*"di; artık Pérez Nuix'in habersiz ziyaretime geldiği gece kullandığı terimin "*wet gamblers*" olduğundan neredeyse emindim.

"O kadar sık duymadım bu terimi, ama olabilir. Belki kara operasyonlar çoğu kez kan dökülmesine yol açtığı içindir. Buna karşılık beyaz oyunlarda nadiren kan dökülürdü, onlar kuruydu. Neyse, ne diyorduk?" diye ekledi, hafifçe sinirlenmiş gibi. "Ne diye anlatıyordum sana bunu? Tanrım, yine unuttum." İspanyolcada tam karşılığı olmayan "*Oh dear me*," ifadesini kullanmıştı, yani aslında Tanrı'yı anmamıştı. Hafızası artık bir hikâyeyi baştan sona kapsayamıyordu. Son zamanlardaki çöküşü belki sırf bu konuda belli oluyordu. Hikâyenin çıkış noktasını unutuyordu, gerçi hafif bir dürtüklemeyle hatırlıyordu sonra.

"Karınızdan söz ediyordunuz," diye yardım ettim. "Savaş sırasında yaptıklarından."

"Tamam, evet, sana Valerie'nin ölümünü anlatacaktım, madem merak ediyorsun, bu ilk soruşun değil," diye cevap verdi. "Ama PWE'nin ne olduğunu ve nasıl çalıştığını bilmen önemli. Valerie'nin neye bulaştığını, nelere alıştığını öğrenmen gerekir. Bir bakıma Sefton Delmer, emrinde uçaklar ve birlikler değil, sadece aldatmaca ve sahtekârlıkta uzmanlar bulunmasına rağmen, '*Bomber*' Harris'e en benzer kişiydi." Harris adının bana tanıdık gelmekten öte bir şey ifade etmediğini görünce ekledi: "Hava mareşali Arthur Harris savaşın sonlarına doğru yüzsüzce askeri hedeflere saldırdığını ileri sürerek elli bin Hamburgluyla yüz elli bin Dresdenlinin yakılması emrini veren kişiydi; ayrıca Köln ve Frankfurt'u, Düsseldorf ve Mannheim'ı da yerle bir etmişti; aşırı yetki elde etmiş gaddar bir adamdı, düşmanı alt edip galip gelmek için hiçbir şeyden kaçınmayan bir psikopattı neredeyse." Bunun üzerine Harris'ten daha önce de söz etmiş olduğunu hatırladım: "Birkaç ay önce Knightley'nin bir kitabında okuduğuma göre," demişti, "bombardıman bölümü komutanı Sir Arthur Harris –Bombacı Harris– SOE'nin adamlarını amatör, cahil, sorumsuz ve sahtekâr diye aşağılarmış"; Heydrich'in botulin zehrine bulanmış mermilerle öldürülmesinden ve daha birçok sabotaj, yıkım ve teröreyleminden sorumlu olanlar bu SOE ajanlarıydı. "Crossman'a göre, ikisine de, Harris'e de Delmer'a da kendi alanlarında topyekûn savaşma yetkisi veril-

mişti ve muhtemelen bu yetki ikisinden başkasına verilmemişti; Göring ve Goebbels topyekûn savaş tehdidini savurmuş, ama sonuçta uygulamaya geçmemişlerdi. Somut olarak Delmer'ın yalan, iftira, haber saptırma ve uydurma ve düşman ulusunun aldatılması konularında Nazileri bile geçmesine (yani onlardan bile daha fazla alçalmasına) izin verilmişti. Stratejik bombardımanlar gibi kara propaganda da amaçları bağlamında nihilist, sonuçlar açısından sadece yıkıcıydı; bunu bizzat Crossman da doğruladı. Kabul etmek gerekir ki son derece etkili bir silahtı, zaten bu yüzden de şimdi bütün dünyada hiç çekinmeden kullanılıyor. Sefton Delmer bir dâhiydi, bunu tartışan yok. Berlin'de doğmuştu, babası Avustralyalı'ydı" –"bir sahte İngiliz daha," diye düşündüm, "ne kadar çoklar"– "Berlin'de, ardından burada, Oxford'da eğitim görmüştü; savaştan önce *The Daily Express*'in Berlin muhabiri olarak Ernst Röhm'le, onun aracılığıyla da Hitler, Göring, Goebbels ve Himmler'le tanışmıştı. Alman kişiliğini ve psikolojisini çok iyi kavrardı, o kadar ki, savaş patladığında bütün bu özellikleri onu İngilizlerin gözünde şüpheli biri haline getirdi; emniyet tarafından izlenip onay verilinceye kadar yetkili bir konuma gelmesine izin verilmemişti, düşünebiliyor musun... Kendisiyle çalışan herkesten mutlak gizlilik, disiplin ve kararlılık beklerdi, kısacası mutlak bir ilkesizlik. Yavaş yavaş ekibine Almanları almaya başladı: eski Uluslararası Tugay mensupları, göçmenler, sığınmacılar, sonra işbirliği yapmaya istekli kimi savaş esirleri, Temmuz 1944'te Hitler'e düzenlenen ve fiyaskoyla sonuçlanan suikastın ardından Londra'ya kaçmış olan önemli bir şahsiyet, hatta eski bir SS üyesi. Departmanın bulunduğu Woburn'e geldiklerinde hepsine aynı şeyi söylerdi: 'Hitler'le savaşımız topyekûn hüner savaşıdır. Her şey kabulümüzdür, yeter ki savaşın bitirilmesini ve Reich'ın tamamen çökertilmesini hızlandırsın. Burada yurttaşlarınıza karşı yapmanız istenebilecek herhangi bir şey konusunda en ufak bir çekinceniz varsa şimdi söyleyin. Anlayış gösteririm. Ne var ki böyle bir durumda işimize yaramazsınız, muhtemelen size uygun başka bir görev bulunur. Ama benimle çalışmak istiyorsanız, birliğimde tahayyül edebileceğimiz bütün pis oyunları oynamaya hazır olduğumuz konusunda sizi uyarmam gerekir. Biz peşinen hiçbir yolu reddetmeyiz. Oyun ne kadar pis oynanırsa o kadar iyi. Yalan, dinleme, el koyma, sahtecilik, karalama, nifak sokma, yalancı

tanıklık, suçlama, çarpıtma, hepsi geçerlidir. Hatta doğrudan cinayet, unutmayın bunu.'" Kullandığı terim "*sheer murder*"dı. "Valerie bu konuşmayı birkaç kez dinlemişti. Konumu gereği Delmer'ın yakınındaydı."

Wheeler düşünceye daldı; Valerie'yi Sefton Delmer'ın yakınında hatırlıyordu belki. Sonra elini dudaklarına götürüp hafifçe üzerinde gezdirdi. Ardından tekrar başparmağını çenesindeki yarada gezdirdi; o günden önce yaptığını hiç görmediğim bir hareket. Acaba yarayı da sormaya mı davet ediyor beni, diye düşündüm. Ama o değinmedikçe ben bir şey demeyecektim.

"Peki neydi bu pis oyunlar? Kara oyun tam olarak neydi?" diye sordum.

"Aslında faaliyetlerinin büyük çoğunluğunu savaş bittikten çok sonra öğrendik. Elbette her türlü sahteciliği yapıyorlardı. Olağanüstü bir hizmetti, en sivrildiğimiz alanlardan biriydi: radyo yayınları, her tür belge, hatta Norveç'teki birliklerin komutanı General Von Falkenhorst gibi Reich kodamanlarının emirleri; asker izinleri, kritik noktalara ve donanıma ulaşmak için geçiş belgeleri, sirkülerler, taşlamalı afişler, damgalar, pullar, zarflar, mektup kâğıtları, hatta sigara paketleri, Efka – 'Pyramiden' diye bir sigara gördüğümü hatırlıyorum; amaç her şeyi orijinal Alman malı gibi göstermekti, bu mümkün olmadığında da en azından Almanya'da veya Avusturya'da yapılmış gibi göstermek; bu onlarda aslında sahip olduğumuzdan daha fazla ajanımız, kendi topraklarında gizlenen, altyapıya, imkânlara ve güçlü bir faaliyet kapasitesine sahip çok fazla adamımız varmış gibi tatsız bir izlenim uyandırıyordu; dolayısıyla onları endişelendirmekle kalmıyor, hayalet avına düşüp güçlerini buna harcamalarını sağlıyordu. Radyoyla her yere ulaşıyorduk, denizaltılara bile; onları gözlem altında bulundurduğumuz ve konumlarını gizleyemedikleri zannıyla mürettebat manevi çöküntüye uğruyordu. Ama en önemlisi, hem kolektif hem kişisel çerçevede Almanların kendi aralarında düşmanlık yaratmaktı; birbirlerine güvenmemelerini, birbirlerinden korkmalarını sağlamak. Mümkün olduğu durumlarda yüksek rütbeli sivil ya da askeri personeli ortadan kaldırmak veya gözden düşürmek de elbette. PWE'nin kara oyundan sorumlu bölümü SS subaylarını hainlikle, döneklikle, sahtekârlıkla, katillikle suçlayıp yetkililer tarafından aran-

dıklarını ileri sürerek 'Aranıyor' afişleri bastı; görür görmez vurulmaları söyleniyor, on bin mark, hatta daha yüksek ödüller vadediliyor ve gösterecekleri birinci sınıf Demir Gamalı Haçların sahte olduğu belirtiliyordu. Her şey ince ince hesaplanmıştı. Radyo kampanyasıyla da desteklenen, Reichkommissar Ley aleyhinde bir afiş vardı; Ley Nazi Partisi'nin ağır toplarındandı, biraz sefih bir hayat sürerdi; afişte tayın karnelerini gasp etmekle suçlanıyordu; Doktor Ley suçlamaları öfkeyle yalanlamak zorunda kaldı: 'Ben normal bir tüketiciyim!' diye kükrüyordu radyo yayınlarında." Wheeler belki bizzat Valerie'nin, tabi olduğu Official Secrets Act'i* çiğneyerek kahkahalarla kendisine anlatmış olduğu bu olayı hatırlayınca gülmesini tutamadı. "Hitler'in resminin olması gereken yerde hırslı Himmler'in resmiyle damgalar üretildi; amaç ikisini karşı karşıya getirmek, Himmler'in kendisini devirip Führer olmaya niyetli olduğu yolundaki ısrarlı dedikodulara Hitler'i inandırıp bakanı zor duruma düşürmekti. Ama daha ciddi ve ıslak faaliyetler de gerçekleştirildi. Delmer'ın sık sık başvurduğu bir uygulama, İtalya'daki askeri hastanelerde aldıkları yaralar sonucu ölen Alman askerlerinin ailelerine sahte mektuplar göndermekti. Hastane yönetiminin Almanya'da Parti yetkililerine gönderdiği, ölüye ve ailesine ilişkin bütün bilgileri içeren şifresiz telgraflar ele geçirilirdi. Delmer'ın ekibinin mükemmel bir Almancayla kaleme aldığı, hastanenin kaşesini taşıyan, sözümona son nefesine kadar ölünün başını beklemiş olan bir arkadaşı ya da bir hemşirenin ağzından yazılmış sahte mektuplarda, duygulu bir dille, dehşet içinde, askerin aslında üstlerinin emriyle, artık savaşamayacak durumda olduğu anlaşılınca bir iğne yapılarak öldürülmüş olduğu anlatılırdı. Nazi doktorların hızla cepheye dönebilecek durumdaki yaralıları yatırmak için yatağa ihtiyaçları olduğu ve bu nedenle ağır yaralıların acımasızca, nankörce, ıskartaya ayırırcasına bir gaddarlık ve süratle ortadan kaldırıldığı söylenirdi. Elbette Delmer ve birliği, asıl gaddarlığın kederli bir dulu, yaşlı bir anne babayı ya da yetim çocukları (her ne kadar inanılır da olsa) böyle bir yalanla kandırmak olduğunun bilincindeydiler. Ama bu halk arasında hoşnutsuzluk ve hıncı yaymaya, savaşanların moralini çökertmeye, birlikleri bölmeye ve kaçakları desteklemeye yara-

* Devlet Sırları Yasası –*ç.n.*

dığı sürece her türlü kaygının önüne geçerdi. Unutma ki o savaş bir hayatta kalma mücadelesi olarak yaşandı Jacobo. Ve öyleydi. Bu tür bir savaşta yapılabilecek şeylerin sınırları sürekli genişler, neredeyse farkına bile varılmadan. Daha sonra, barış dönemlerinde savaş dönemleri katı biçimde yargılanır; ben bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu bilmiyorum. Savaş ve barış birbirlerini dışlayan dönemlerdir, bir dönemin içindeyken diğeri kavranamaz; bu genellikle gözardı edilir. Buna rağmen bazı şeyler meydana geldikleri ya da yapıldıkları daha müsamahakâr dönemde bile kınanacak şeyler olarak görülür; gördüğün gibi, bütün bu... alçaklıklar demek gerekir herhalde... o dönemde, nasıl sonuçlanacağı bilinmeyen savaş sürerken de gizleniyordu. Sefton Delmer'ın birliği resmen var olan bir birlik değildi; bütün üyelerinin aldığı talimat, birliğin varlığını herkes nezdinde inkâr etmekti; neredeyse aynı derecede gizli (ama o kadar gizli olmayan) SOE veya daha sonra bizim grup gibi farklı nitelikte nedenlerle, daha ziyade dikkati çekmemek için, ihtiyatlılık gereği susan, susturulan diğer örgütler nezdinde bile. Şunu da belirteyim ki savaş bittiğinde PWE derhal lağvedilmekle kalmadı, kara PWE üyelerine de aşağı yukarı şöyle bir talimat verildi: 'Yıllar boyunca birliğimizden olmayan herhangi bir kişiyle işimiz hakkında konuşmaktan sakındık, dolayısıyla bizim ve tekniklerimiz hakkında pek az şey biliniyor. Şüphelenenler olabilir, ama kesin olarak hiçbir şey bilinmiyor. Aynı şekilde devam etmenizi, bu gizliliği korumanızı istiyoruz. Yaptığımız işlerle, düşmana kurduğumuz oyunlar ve tuzaklarla böbürlenmeye hiçbir şey, hiç kimse itmesin sizi. Kurnazlıklarımızla şişinmeye başlarsak sonu nereye varır belli olmaz. Kısacası ağzınıza kilit vurun. Propaganda, hakkında konuşulmaması gereken bir şey olmalıdır'." Wheeler "*So mum's the word*" demişti, deyimi *careless talk* afişlerinden birinde görmüştüm galiba. "Kuşkusuz ihtiyatlı olmak gerektiği için verilmişti bu talimat," diye devam etti, "ama bana kalırsa ayrıca yapılan iş pek gurur duyulacak nitelikte olmadığı için de, bilhassa savaşın son etabında. Valerie zinhar gurur duymamıştı..." Wheeler zinhar anlamında kitabi İspanyolcasıyla "*a fe mía*" demişti. "Sivil Almanların en umutsuz ve şaşkın oldukları anda bizim sahte radyo yayınlarımız fazladan bir şaşkınlık ve umutsuzluk yarattı. Örneğin ülkenin tamamında akıl almaz miktarda sahte mark dolaştığını ilan ettik; bu sayede

halk artık kendi parasına, kendisine para veren hiç kimseye güvenmez oldu. Ama en kötüsü, Harris'le Amerikalıların bombardımanının ardından, birlikler, bizim birliklerimiz batıdan, Rus birlikleri doğudan Almanya'yı işgale başladığında oldu. Hava akınları sırasında Alman istasyonları RAF ve USAF uçaklarına fener işlevi görmemek için yayını kesiyorlardı. Ama Delmer'la adamları, nasıl yapıyorlardı diye sorma, bir-iki saniye içinde onların frekanslarına girip kusursuz Almancalarıyla normal yayma devam edercesine kaygı veren, şaşırtan, ters tepen ya da çelişkili mesajlar veriyor, mümkün olduğunca yıkıcı olmaya ve kargaşa yaratmaya çalışıyorlardı. Başlangıçta tahribata uğramış şehirlerde (Hamburg, Bremen, Köln, Dresden, Leipzig ve daha birçok şehirde) hayatta kalanlara oldukları yerde kalmaları, başka yere gitmemeleri, bulundukları yerde yardım beklemeleri öğütlenmişti. Delmer ise, söylendiğine göre bizzat Churchill'in talimatıyla, tam tersini emrediyordu; elbette duyurusunu Reich'ın resmi duyurusu olarak yutturuyordu. Ekibi halka Almanya'nın ortasında ve güneyinde yedi adet 'bombasız' bölge oluşturulduğunu, sığınmacıların buralara gidip düşmanın hava saldırılarından korunabileceklerini söylüyordu. Bizzat Eisenhower'ın bu yedi bölgeyi güvenli bölgeler olarak ilan edeceğini Berlin'deki tarafsız Kızıl Haç temsilcilerinin Reich yetkililerine bildirdiği ve bankaların menkul kıymetlerini bu bölgelere aktarmaya başladığı yolunda teminat veriyorlardı. Hepsi yalandı elbette, ama müthiş etkili oldu. Aileler pejmürde çocuklarını, yaralılarını, bir-iki parça eşyalarını at arabalarına, yakıtsız kalan köhne otobüslere, hatta cenaze arabalarına, bulundukları cehennemden kurtulmak için ne bulurlarsa ona yükleyerek hayali bölgelere gitmek üzere yollara döküldü. İnanılmaz bir kargaşaydı. Bunca insan yollara dökülünce yolların önemli bir bölümü tıkandı; bunca insanı ne yapacağını, nereye yönlendireceğini, nasıl uzaklaştıracağını bilemeyen ordunun savunma çalışmaları çıkmaza girdi. Toplu halde hayali güvenli bölgelere doğru yola çıkan, belki kendi şehirlerinin yıkıntıları içinde kalsalar yaşayacak olan, korku içindeki insanların birçoğu da sonraki bombardımanlarda öldü herhalde, çünkü Almanya'nın hiçbir yerinde güvenli bölge diye bir şey yoktu, belki tek güvenli bölgeler zaten yıkılmış olanlardı."

Wheeler sözüne ara verip kana kana su içti; bardağın tamamını tek yudumda, daha doğrusu yavaş ve uzun birkaç yudumda bitirdi; çocuklar da çok susadıklarında bu şekilde içerler, onca sıvıyı bir kerede yutamayacakları için arada durup nefes alırlar, ama sanki bardak ellerinden koparılıp alınacakmışçasına, dudaklarını bir an bile bardaktan ayırmazlar. Wheeler bardağını boşalttıktan sonra Bayan Berry'ye seslenip biraz daha su, benim için de biranın yanma zeytin istedi. "İspanya'da hâlâ böyle içiyorsunuz, değil mi? Hemen sarhoş olmamak için bir şeyler atıştırarak," dedi. "Sizin oralardan limonlu kırma zeytinim var, galiba Endülüs zeytini. Çok lezzetli. Taylor's satıyor, bildiğim kadarıyla eskiden senin oturduğun yerin karşısına düşüyor." Evet, o yiyecek dükkânını çok iyi hatırlıyordum. Epey pahalı olmasına rağmen Oxford yıllarımda o dükkânın havai gıdalarıyla beslenmiştim büyük ölçüde (hiçbir zaman yemek pişiren biri olmadım). Bayan Berry'ye zahmet etmemesini, gerek olmadığını söyledim, ama Wheeler istemişti bir kez, onu memnun edecekti. Bayan Berry zeytinlerimi önüme koyup gittikten sonra –ama hiçbir zaman tam olarak gitmiyor, ikide bir sessizce, bir işler yaparak girip çıkıyordu– Wheeler'a sordum:

"Karınızın alıştığı şey bu muydu Peter? Bu alçaklıklar dediğiniz şeyler miydi? Herhalde o sırada alçaklık olarak algılanmıyorlardı. Belki şimdi alçaklık diye nitelenebilir, ama belki o zaman alçaklık bile değildi. Mücadelenin bir parçasıydı sadece." Biraz şaşkın bir halde susup düşündüm; kendi söylediğimi ben bile tam anlamamıştım. Sonra ekledim: "Böyle bir şey mümkün müdür bilmiyorum. Bir şey yapılmaktayken doğru, en azından kabul edilebilir olup yapıldıktan

sonra yanlış ya da kabul edilemez olabilir mi, aslında hep aynı şeyken? Demek istediğim, tek bir şey şimdide ve geçmişte, eylemken ve anıyken iki farklı şey olabilir mi bilmiyorum... Her neyse, siz bana bakmayın."

Wheeler benim kafa karışıklığımın içinde kendi de kaybolmuş gibi baktı bana; derhal cevap vermedi, yani beni ciddiye almazmış gibi göründü.

"Sefton Delmer, iki ciltlik otobiyografisinin bir cildinde," dedi, "*Trail Sinister*'da mıydı, *Black Boomerang*'da mı, hatırlamıyorum (yayımlandıklarında, altmışlı yıllarda okumuştum, kısmen Valerie'nin adı geçiyor mu ya da ona değiniliyor mu diye merak ettiğim için; ama yoktu, Valerie de yoktu, en çok katılımda bulunup inisiyatif aldığı konu da), 1945 Martının sonlarında Almanya'ya gittiğini ve daha önce sizin savaşın son günlerinde İspanya'da (muhabir olarak orada da bulunmuştu), Polonya'da ve Fransa'da görmüş olduğu manzarayı Almanya'da kendi gözleriyle gördüğünü anlatıyordu: nereye gittiklerini bilmeden kaçan, peş peşe yıkıntıların arasından geçen, kalan veya bozuk araçlarına sığdırabildikleri az sayıdaki mallarını yanlarında sürükleyen, yollarda, kırlarda küçücük çocukları sırtlarında, boş ya da ürkek bakışlarla, bazen ölmüş olduğu halde yol ortasında gömmeye gönüllerinin razı olmadığı veya ayrılmaya cesaret edemedikleri ve birer heykel misali, anlamsızca taşımaya devam ettikleri çocuklarıyla yürüyen insanlar... Sefton Delmer onları böyle yollara, rotası belirsiz yolculuklarına atılmaya iten şeyin acaba frekanslarına girdiği Köln ya da Frankfurt radyosunun mesajları mı olduğunu durup kimseye sormadığını söylüyordu. 'Öğrenmek istemiyordum. Cevabın Evet olmasından korkuyordum,' diye yazdığını hatırlıyorum. Demek o sırada kendi de farkındaydı. Ama yapmıştı ve yine yapardı, neredeyse herkesin her şeyi yaptığı gibi, neredeyse herkesin savaşlarda her şeyi yaptığı gibi. Yapılanlar zamanla ortaya çıkar, savaşta uygulamaya konmayan fikirlerin sayısı pek azdır. Birinin aklına düşmana zarar verecek bir şey geldiğinde neredeyse her zaman yeşil ışık yakılır, resmen kabullenilmese bile. Yapılan şey o kadar etkili ve vahimdi ki, Nazi yetkilileri halka emir ve talimat vermek için dalga boylarını kullanmaktan vazgeçmek zorunda kaldılar. Telgraf tellerinden yararlanarak yayın yapmak durumunda kaldılar; biz buna müdahale ede-

miyorduk, ama çok daha zor bir işlemdi ve erişimi de kısıtlıydı. Delmer'la kara oyununun bunda katkısı olduğu su götürmez. Savaşı kazanmakta da payı oldu mu bilmem, ama daha hızlı kazanmakta kesinlikle oldu."

Artık Wheeler gerçekten yorgun görünüyordu. Anlatısını her an kesebilir, gerisini başka güne bırakabilir, susabilir, belki kesin noktayı koyabilirdi. Hatta anlatmaya başladığına pişman olabilirdi. Böyle bir riski göze almak istemiyordum; onun bu konuşkan –kendi dilinde "*talkative*"– haline bir daha hiç rastlamayabilirdim, genelde özel konulara girmezdi. "Aslında herhangi bir haline rastlar mıyım, o da belli değil," diye düşündüm, "kısa süre sonra buradan ayrılıp İspanya'ya döneceğim. Büyük ihtimalle bir daha görmem onu." Bu yüzden ısrar etme cüretini gösterdim, hatta sıkıştırdım.

"Peki Valerie ne oldu?" Artık adını rahatça anabiliyordum. "En çok katılımda bulunduğu konu neydi? İnisiyatif aldığını söylediniz."

Wheeler gövdesini hafifçe öne eğdi, iki bacağının arasına dikine yerleştirdiği bastonun sapında ellerini kavuşturdu, çenesini de ellerine dayadı; bu şekilde güç topluyormuş ya da bir çabaya hazırlanıyormuş izlenimi uyandırdı bende. Bakışları canlandı, sesi güçlendi; konuştukça zayıflamıştı. Şimdi muhtemelen anlatacağı (henüz emin değildim) şeyi daha önce hiç anlatmamış ya da çok uzun zaman önce ve pek az kişiye anlatmış olabileceği geçti aklımdan.

"Aslında Nazilerin ırk yasaları hakkında ne kadar bilgin olduğundan haberim yok," dedi.

"Pek az doğrusu," diye cevap verdim hemen; artık konuşmasında boşluklar olmasını istemiyordum. "Hemen herkes gibi benim de genel ve muğlak bir fikrim var sadece."

"Çok ayrıntılı, neredeyse girift denebilecek yasalardı, üstelik 1933'ten başlayarak sürekli değişiyorlardı. Yasaların uygulanması da yorumlayanlara ve örgütlere bağlı olarak değişiyordu. Mesela İçişleri Bakanlığı'nın uygulaması bu konuda Nazi Partisi'nin başlıca otoritesi sayılan Doktor Adolf Wagner'inki kadar, onunki de SS'inki kadar katı değildi. Ama bizi ilgilendiren şu: İki büyükannesiyle iki büyükbabasından üçü ya da dördü Yahudi ırkından olan kişiler, başka hiçbir unsur göz önünde bulundurulmadan 'Yahudi'; atalarından ikisi bu ırktan olan, aynı zamanda bu dine bağlı ya da yasaların yürürlüğe girdi-

ği tarihte bir Yahudiyle evli olanlar 'yarı Yahudi', dolayısıyla uygulamada 'Yahudi' (pek ender istisnalar dışında Yahudi muamelesi görüyorlardı) sayılıyordu; buna karşılık yine atalarının ikisi Yahudi olan, ama Yahudi dinine bağlı olmayan ve bu ırktan biriyle evli olmayanlar birinci derece *Mischling*, yani melezdi; son olarak da atalarından sadece biri 'kirletici' niteliğe sahip, üçü ise 'Ari' ırkından, Nazilerin terimiyle 'Alman' olanlarsa ikinci dereceden *Mischling* idi. Aradaki fark hayati önem taşıyordu, çünkü ikinci dereceden *Mischling* olanların büyük çoğunluğuna dokunulmadı, hatta bazıları Alman Kanı Sertifikası aldılar; her bir vaka önce bizzat Hitler tarafından inceleniyordu; Hitler bütün bu dosyaları inceleyip başvuran her bireyin 'yeniden sınıflandırılması' konusunda karar vermeye zaman ayırabildiğine göre, konuyu epey önemsiyordu belli ki; başvuranların sayısı birkaç bindi. Elbette bu işi kendi hızında, aceleye getirmeden yapıyordu muhtemelen, onun söz konusu şahıslar gibi acelesi yoktu; bunların bazıları 'Yahudi'likten birinci derece *Mischling*'liğe geçmek isteyenlerdi, bazıları birinci derece *Mischling*'den ikinci dereceye; ikinci dereceden olanlar da 'Arileşme' ve sertifika peşindeydi. Karar sonucu 'Yahudi' ilan edilenler arasında intihar edenlerin sayısı az değildi. Şüpheli durumdaki insanlar bundan ötürü öyle bir paniğe kapılmıştı ki, atalarının doğum belgelerini değiştirmeye, gizlemeye, yok etmeye, sahte belge düzenlemeye çalışanlar çoktu, bazıları başarılı da oldu, özellikle 1933-39 arasında; daha sonra zaten neredeyse imkânsız hale geldi. Belgelerin saklandığı belediye ve arşivlerde birçok memur fahiş meblağlar, hatta mülkler karşılığında ilgili kişiyi töhmet altında bırakabilecek belgeleri yok ediyordu; hatta bazen elverişli kısmi arşiv yangınlarına ya da çok seçici sıçan istilalarına başvuruyorlardı. Bazen de, önlerine getirilen, eski kâğıt kullanılarak düzenlenmiş sahte belge kusursuzsa, soyadı değişikliği de dahil, Yahudi bir büyükbaba ya da büyükanneyi Katolik ya da Protestana dönüştürmeyi kabul ediyorlardı. Fazla büyük olmayan yerleşimlerde bu iş daha kolay olduğundan iyice yaygındı. Elbette bu memurlar yerine başkası konulan ya da ortadan yok edilen belgeyi neredeyse hiçbir zaman gerçekten yok etmiyorlardı; meğerki ücreti ödeyen kişi bizzat yok etmek üzere belgenin kendisine verilmesini şart koşsun. Genellikle böyle bir şey olmuyordu; Yahudiler pek fazla şart koşabilecek durumda değildi,

memur da belgeyi ileride gerekli olabileceğini düşünerek saklıyordu. Deyim yerindeyse kanıtlar sadece geçici olarak kayboluveriyordu. Hadi bana biraz şeri koyuver," diye ekledi Wheeler, bütün bunları anlatmak onu canlandırmış gibi. Tarihten bahsetmek birçok kez yaşlıları canlandırır.

"Tercihiniz var mı?" diye sordum, şişelerin durduğu, sağımdaki yüksek rafı işaret ederek.

"Onlardan herhangi biri," dedi. Ayağa kalkıp kadehini doldurdum, verdim; iki yudum alıp devam etti (artık anlatıyı kesmesinden korkmuyordum): "Zaman içinde 'çeyrek Yahudi' geçinen bir 'Yahudi' ya da 'yarı Yahudi' veya ikinci dereceden melez ya da 'Ari' geçinen birinci dereceden bir *Mischling* ele geçirildiğinde, yasaların ne öngördüğü pek önem taşımıyor, kaderi her şeyden çok ele geçirenin kim olduğuna ve keyfinin ne istediğine, bir de onu kime ihbar ettiğine bağlı oluyordu. Olayı yerel polise ya da basit bir belediye başkanına aksettirmekle SS ya da Gestapo'ya aksettirmek arasında fark vardı. Söz konusu kişinin başına hiçbir şeyin gelmediği, olayın görmezden gelindiği de oluyordu, kandırmacaya misilleme olarak bütün ailesiyle birlikte toplama kampını boyladığı da. Göring ya da Goebbels'in bir lafı vardı, duydun mu bilmem; ikisinden biriydi, hatırlamıyorum, herhalde Göring: 'Ben kime Yahudi diyorsam o Yahudidir, işte o kadar.' Bunu birini 'Yahudileştirmek' için değil, tam tersine, Yahudi sayılmaması işine geldiği için söylemiş. Genelde zannedildiğinin ve Nazi propagandasının aksine, sadakatle Reich'a hizmet eden çok sayıda *Mischling*, hatta 'yarı Yahudi' vardı; bazıları ordu mensubu, bazıları yönetimde ya da Parti'de yetki sahibi kişilerdi. Birkaç yıl önce Bryan Rigg diye birinin *Hitler'in Yahudi Askerleri* diye bir kitabı yayımlandı, okumuş muydun? Kitapta en çarpıcı vakalardan birkaçı anlatılıyordu. Goldberg adında sarışın mavi gözlü bir 'yarı Yahudi'nin fotoğrafı propaganda yayınlarında 'İdeal Alman askeri' diye övülerek basılmış, düşünebiliyor musun? 'Yarı Yahudi' ve 'çeyrek Yahudi' albaylar, generaller ve amiraller varmış, ama Hitler işine geldiğinden onların 'Ari' olduğunu ilan etmiş. Bununla birlikte, ünlü felsefeci Ernst Bloch'un adaşı olan, Birinci Dünya Savaşı gazisi bir yarbay, Himmler'in kişisel itirazı üzerine yeniden sınıflandırılıp azledilmiş. Azledildikten sonraki akıbetini bilmiyorum ya da hatırlamıyorum; belki de eskiden bir-

liklere komuta ederken sonradan dibe vurarak bir kampta çürüdü. Birçok şey tesadüfe ya da yüksek rütbeli bir torpilin bulunup bulunmadığına bağlıydı. Tersine bir örnek de, 'yarı Yahudi' feldmareşal Milch'ti; dostu Göring sahte (uyduruk) bir belgeyle Milch'in aslında 'tam Yahudi' yasal babasının oğlu değil, annesinin 'Ari' âşığının oğlu olduğunu kanıtladı; annesi hayatta olsa, söz konusu gerçek baba âşığı olmuş olsun olmasın, kim bilir bu olağanüstü ifşaatı nasıl yorumlayacaktı. Milch yeniden sınıflandırılarak 'Ari' olduğu ilan edildi ve Norveç'teki başarısından dolayı Ritterkreuz nişanıyla onurlandırıldı. Gördüğün gibi o dönemde Almanya'da piç olmak bir nimetti." Wheeler kardeşi Toby'nin tipik gülüşünü hatırlatan alaylı bir kahkaha attı yine. "Buraya nereden gelmiştik Jacobo? Bu hafıza boşlukları üzüyor beni, sadece yakın geçmişle ilgili oluyor. Bir yandan bu boşluklar, bir yandan afazi anları derken, yakında hiçbir şey anlatamayacak hale geleceğim."

"Farkına varamayacak kadar kötü durumda değil," diye düşündüm, "bu da bir şey. Ama bu boşluklar bir yıl, hatta birkaç ay önce olmazdı. Görünüşe bakılırsa Peter'la babam aynı hızla ilerliyor, ama Peter daha kendinde. Babamdan bir yaş büyük olmasına rağmen daha fazla dayanacak belli ki. İkisi de gittikten sonra ne büyük bir boşluk olacak. Çok yazık."

"Hâlâ karınızla ilgili konuşuyorduk," diye cevap verdim. "Siz daha iyi bilirsiniz. Ölümüyle ilgiliydi. Öyle sanıyorum."

"Ha, evet," diye cevap verdi, "yakından ilgisi var, hatta konunun özü. Evet. Evet." Bu kelimeyi tekrarlayarak sırayı kafasında tekrar oluşturuyordu sanki. "Dediğim gibi, PWE'nin kara bölümünde çalışanların bazıları bu bölümde çalıştıklarını, hatta böyle bir bölümün varlığını bilmiyordu. Valerie kesinlikle bilmiyordu. Ama muhtemelen çok iyi bilen, Woburn ya da Milton Bryant'a arada bir uğrayan, bol bol fikir üreten ve görünürde Delmer'dan bile bağımsız bir şahıs vardı. Adı Jefferys'di, çok büyük ihtimalle takma bir addı; şeytani bir zihne sahipti ya da ben görevli bulunduğum yerden, Jamaica'dan, Altın Kıyısı'ndan ya da Seylan'dan birkaç günlüğüne, bilemedin iki haftalığına döndüğümde Valerie öyle anlatırdı. Bu Jefferys'in işi kargaşa ve sorun yaratmaktı; ikincil veya acayip de olsalar Almanların ilgilenmek ve çare bulmaya çalışmak zorunda kalacakları sorunlar. Ayrı-

ca personeli de kışkırtırdı, bu konuda benzersiz olduğu söylenirdi."

"Kolera salgınları mı çıkarırdı?" diye sormaktan kendimi alamadım. Ama Peter ondan alıntı yaptığımı fark etmemiş gibi göründü, belki bu konuda söylediklerini hatırlamıyordu.

"Aynen öyle. Ya da suçiçeği diyelim. Bütün departmanlarda, bölümlerde, birliklerde ve gruplarda, genelde SIS'te, SOE'de, PWE'de, OIC'de ve NID'de, PWB'de ve elbette SHAEF'te çalışan herkes, hepimiz, Almanların dikkatini dağıtacak, onları önemli olan konulardan, savaşla ilgili faaliyetlerinden uzaklaştıracak, ihmale ya da beceriksizliğe yol açacak, performanslarını azıcık da olsa baltalayacak herhangi bir aksiliğin bize muazzam yararlar sağladığına, Amerikalıların savaşa girme kararını beklerken bize zaman kazandırdığına inanıyorduk (Amerikalılar son derece ağırkanlı ve kararsız davrandı, bir de böbürlenirler). Mesele azami sayıda adamı tatsız ya da tehlikeli görünen ayrıntılarla meşgul etmekti. Nazilerin bir askeri ya da Gestapo mensubunu savaş dışı beklenmedik bir göreve atamak zorunda kalması bize bir avantaj sağlıyordu ya da biz öyle düşünüyorduk; iki yılı aşkın bir süre tek başımıza direndiğimiz Aralık 1941'e kadar mutlak bir umutsuzluk içindeydik. Jefferys denen adam bir haftalığına gelir, peş peşe talimatlar verir, çılgınca bir enerji yayar ve çalışanları azami zarar verecek numaralar, düzenler düşünmeye teşvik ederdi. Heyecanlı, hiperaktif, coşkulu ve bulaşıcı bir tipti, her şeye önem verdiği için insanların moralini yükseltirdi. Her şeyin, her itiş kakışın, her çelmenin yararlı olabileceğini düşünürdü. Örneğin Almanya'da veya işgal altındaki Avrupa'da bir kentte peş peşe cinayetler işlenmesi ya da hırsızlıklar olması; binalarda, otellerde yangın çıkması, grip salgını bile olsa bir hastalığın salgın haline gelmesi, herhangi bir şeyin, elektriğin, gazın, kömürün, suyun dağıtımında kesintiler olması, hastanelerde ilaç bulunmaması, besinlerin bozulması, bunların hepsi işe yarardı. Aksiliklerin, kargaşanın, suçun artıp üst üste birikmesi güvensizlik, şüphe ve endişe yaratır; aynı anda birçok şeyle birden uğraşmak en yorucu ve sinir bozucu şeydir. Naziler ne kadar dağılırsa, hayati olmayan konularla ne kadar meşgul olurlarsa, bizim hayati alanlarda onlara darbe indirme imkânımız da o kadar artıyordu."

"Yoksa aslında adi suç olmayan cinayetler mi işlendi? Rasgele sivil cinayetleri planlayıp gerçekleştirdiniz mi yoksa?"

Wheeler şakağı hizasına getirdiği eliyle belirsiz bir hareket yaptı, hayali bir şapkanın kenarını yukarı iter gibi.

"Hayır, sanmıyorum. Gerçi Sefton Delmer hiçbir şeyi sorun etmeyen hedonist ve pragmatik bir adamdı, düşmanı baltalayıp yok etmek için kargaşa yaratmaktan çekinmezdi; bütün olayların ortasında hiçbir şeyden etkilenmezmişçesine keyfi yerinde yiyip içer, gülerdi, ama yine de tamamen vicdansız sayılmazdı. Söylenenler bu. Onunla Madrid'de, sizin savaş sırasında her ikisi muhabirken karşılaşan Hemingway'in ifadesiyle, 'al yanaklı bir İngiliz piskoposuna' benzermiş." Peter "*a ruddy English bishop*," demişti, bu sıfat "sağlıklı görünümlü" anlamına da gelebilir. "Bazılarıysa uzun boylu, şişmanca, biraz patlak gözlü ve pembe tenli olduğundan onu VIII. Henry'ye benzetirdi." Bu kez ten rengi için "*florid*" sıfatını kullanmıştı. "Tıraş bıçağı kıtlığı çekilmeye başladığında, savaşta sakal bırakmıştı. Ama Jefferys siyasi olmayan cinayetlerin kışkırtılmasını ya da doğrudan işletilmesini planlamıştı elbette; günümüzde olsa terör cinayetleri denirdi. Bu konudaki önerileri pek ciddiye alınmamıştı kuşkusuz; ayrıca SOE'nin ve her ülkedeki işbirlikçilerinin kendi hedefleri, özellikle askeri hedefleri vardı. Buna karşılık sabotaj ve baltalama konularındaki aşırı fikirlerinin çoğu genellikle olumlu karşılandı. Valerie de ona bir fikir vermişti. Valerie'nin aklına da bir şey gelmişti." Wheeler'ın ses tonu bir anda, bu son cümleleri söylerken çok daha kasvetli olmuştu. Şerisinden iki yudum daha aldı, bastonunu tekrar koltuğun kolçaklarına dayadı, tek eliyle, bir parmaklığa tutunur gibi kavradı ve duraksamadan devam etti; anlatmaya karar vermişti, anlatacaktı. "O günlerde herkes bir şekilde yardım etmek istiyordu Jacobo. Ülkenin Nazilere önce dayanmak, sonra onları yıkmak için nasıl birlik olduğu inanılır gibi değildi. O dönemi yaşayanlarımız için Thatcher döneminde olanlar, o gülünç Falkland Adaları Savaşı, insanların öyle havaya girip horozlanmaları utanç vericiydi, öteki savaşın grotesk bir taklidi, sahte bir şey, bir karikatürdü. Çünkü o zamanlar, savaşta ne şişinme vardı, ne de vodvil yurtseverliği." Wheeler vodvili babam gibi Fransızca telaffuzuyla söylemişti. "İnsanlar direnmiş, böbürlenmemiş, neredeyse hiçbir şeyle övünmemişti. Herkes elinden gelen gayreti gösterdi ve nadir istisnalar dışında kimse afra tafra yapmadı. O gerçek bir dönemdi, yalan değildi, gösteriş değildi. Jefferys Woburn'de, yani Mil-

ton Bryant'ta kaldığı zamanlarda bir itici güç, mahmuz işlevi görüyordu, Valerie de ona mümkün olduğunca yardım etmek, azami katkıda bulunmak istiyordu. Çok gayret ediyordu. Her neyse. Valerie yazlarını Mauthner ailesiyle Melk'te geçirdiği yıllarda, Avusturyalı arkadaşının ikisinden on yaş kadar büyük olan ablası Ilse'nin bir sevgilisi varmış, Valerie birkaç yaz onunla karşılaşmış. Delikanlı daha o dönemde inançlı bir Naziymiş, 1929-30'la 1934-35 arasından söz ediyoruz; bu tarihten sonra Valerie artık Melk'e gitmez, arkadaşı da Noel'de gelmez olmuş, yani ikisi on dört-on beş yaşlarındayken. Kızın ablasıyla sevgilisi 1932 ya da 1933'te nihayet evlenip Almanya'ya yerleşmişler; Valerie'nin savaştan kısa süre öncesine kadar yıl boyu yazıştığı kardeşi Maria bu evliliğin aileyi kaygılandırdığından dem vurmuş. Evlilikleri beklenmedik olmamakla birlikte, Mauthner'ler gerçekleşmemesini, Ilse'yle sevgilisinin ayrılmalarını umuyormuş; çok genç yaşta birlikte olan birçok çiftin ayrıldığı gibi. Adam, soyadı Rendl..."

Burada kendimi tutamayarak sözünü kestim.

"Rendel mı? *R, e, n, d, e, l* diye mi yazılıyor?" diye sordum hemen.

"Hayır. Avusturya'daki yazılışında ikinci *e* yok," diye cevap verdi. "Ama evet, senin tanıdığın, Tupra'nın emrindeki Rendel onların, ablayla kocasının torunu. Ben tanışmadım kendisiyle, babasını da pek az tanıdım. Babasına, yani Ilse'nin oğluna o dönemde ekonomik yardımda bulundum sadece, İngiltere'ye gelmesine yardımcı oldum, daha çocuktu; sonra ilişkide olmamayı tercih ettim. Ama bu başka bir hikâye. Ya da ileriye atlamayalım. Ilse'nin kocası Rendl'ın o doğmadan önce ölmüş olan bir büyükannesi Yahudiydi, Ilse'nin ailesinin de bildiği bir şeydi bu; yani 'çeyrek Yahudi', ikinci dereceden bir *Mischling*'di. Daha önce dediğim gibi, bu sınıftan olanlara genellikle dokunulmuyordu, 'Alman' sayılıyorlar ve benimseniyorlardı, yine de teoride önemli birtakım mevkilere gelemiyorlardı. Buna rağmen bu çeyrek köken Mauthner ailesinde ne babanın, ne annenin, dolayısıyla ne de kız kardeşlerin hoşuna gidiyormuş. Nazi olduklarından değil, apolitikmişler, yani pasifmişler, zaman içinde herhalde Nazileşmişlerdir; bununla birlikte, o dönemde her tür 'kirlenme' bir panik duygusuna yol açıyordu. Unutma ki Nürnberg Yasaları 1935'ten itibaren geçerli oldu, ama aslında Yahudilere karşı daha önce pratikte alınmış

çeşitli önlemler (olay eskiye dayanıyordu) yasalaştırılıyor, var olan bir durum, yani Yahudilere duyulan muazzam toplumsal tiksinti ve ayrımcılık resmi ve yasal hale getiriliyordu sadece. Her şeye rağmen, Rendl o kadar Nazi olmasaydı durumu ona pek bir sorun yaratmazdı. SS'e girmek istiyordu, evlendikten kısa bir süre sonra da bunu başardı. Ama önce Yahudi büyükannesini yok etmesi gerekti; tahminimce kadının doğmuş olduğu yerdeki yetkililere yüklü bir ücret ödedi, daha birçoklarının yaptığı gibi. Ve bunun, bu gizlemenin ya da sahteciliğin, kandırmacanın sonucu olarak, 'leke' azami titizlikle saklanması gereken bir sırra dönüştü; arşivlerdeki 'temizlik'ten sonra Mauthner ailesinin bütün kızlarına da bu şekilde tembihlendi. Ama aralarından biri için geç kalınmıştı."

"Çünkü Valerie'ye anlatmıştı. Yani karınıza demek istiyorum Peter," diye düzelttim hemen bu kez.

Wheeler düzeltmemi fark etti. Dikkatinden hâlâ pek az şey kaçıyordu.

"Ona Valerie diyebilirsin, çekinmene gerek yok. Zaten o sırada karım da değildi. O sırada adı Valerie Harwood'du ve ileride olacakların neredeyse hiçbirini hayalinden geçirmesi mümkün değildi. Beni bile hayal etmesi imkânsızdı, henüz tanışmıyorduk. Evet, Maria Mauthner olayı birkaç yıl sonra düşmanına dönüşecek olan bir arkadaşına anlatmıştı. Kişisel düşmanı olmayacaktı elbette, ama... nasıl nitelemek gerekir, ulusal mı, siyasal mı, yurtsever mi? Savaşta düşmanlar hangi sınıfa girer bilemiyorum. İnsan hiç tanımadığı kişilerden ve eski dostlarından nefret eder, bir veya birden fazla ülkenin tamamından, kapsamlı biçimde nefret eder. Biraz düşünecek olursan çok tuhaf bir şey. Hiçbir anlamı yok, ayrıca müthiş bir israf. Maria önceden konuyu Valerie'ye anlatmakla kalmamış, daha sonraki yıllarda da, mektuplar aracılığıyla sözünü etmeyi sürdürmüştü. Onlar çocukluk arkadaşıydı, birbirlerine güveniyorlardı, doğallıkla iletişim kuruyorlar, birbirlerine havadisler veriyorlardı. Valerie Ilse'nin biri oğlan, ikisi kız üç çocuk doğurduğunu öğrenmişti, zaten ilk çocuğu Melk'e son gidişinde, 1934 ya da 1935'te gördü, yeni doğmuş bir bebekti o sırada. Ayrıca yazları karşılaşmış olduğu ve öteden beri bir ahmak, bir çeşit fanatik adayı olarak gördüğü Rendl'ın SS'te hızlı bir yükselişe geçtiğini de öğrendi; iki genç kız 1939'da mektuplaşmayı kestiklerin-

de Rendl'ın SS Süvari Bölüklerinden birinde binbaşı ya da yüzbaşı rütbesine ulaştığını biliyordu. Süvari Bölüklerinden biri, otuz üçüncü bölük sonradan hazin (bizim için sevindirici) bir şöhret kazandı: 1945'te, Budapeşte çarpışmasında tamamen yok edildi, bu Rendl'ın bölüğü müydü bilmiyorum. Zaten önemi de yok, çünkü Rendl o sırada artık ne Süvari birliğindeydi, ne de SS'te; ya toplama kampındaydı, ya toplu mezardaydı ya da yakılmıştı muhtemelen."

"Ne oldu?" diye sordum, savaş anılarına dalıp hikâyeden sapmasın diye.

Wheeler şerisini bitirip bir kadeh daha içip içmemek konusundaki kararsızlığını dile getirdi. Ben içmesi için teşvik edip doldurmak üzere ayağa kalktım; Peter Bayan Berry'nin ara sıra göründüğü tarafa baktı; o sırada üst katta, sadece bu işin yapılabildiği, piyanonun başına oturulabildiği boş odada piyano çalmaya başladığını duyduk; belki bu onun alıştırma yaptığı saatti, hep öğle yemeğinden önce, en azından sonsuzluk sürgünü pazar günlerinde. Wheeler parmağıyla tavanı, ardından şişeyi işaret etti.

"Aslında biliyorsun, değil mi Jacobo? Tahmin ettiğin şey oldu. Valerie kararsızlık geçirdiğini, benim fikrimi alabilmeyi istediğini anlattı sonra. Ama ben uzaktaydım, hemen hep uzaktaydım, haberleşmeler zor ve kısıtlıydı, dertleri anlatmaya vakit ayıramıyorduk. Valerie bildiklerini Jefferys'e söylediğinde Maria'yla teması kesileli üç ya da dört yıl olmuştu, hayatta olup olmadığını bile bilmiyordu. Zaten geçmişte kalan her şey yoğunluğunu kaybeder, solgunlaşır; en hızlı bulanıklaşanlar da çocukluk arkadaşlıklarıdır; her şeyden çok çocuklar çocuk olmaktan çıktığı ve değiştiği, çocukluktan kurtulup onu reddettikleri ve ancak çok uzakta gördükleri zaman özledikleri için. Jefferys kimileri konumlarından haberdar olan, kimileriyse kendini beyaz zanneden kara oyuncularından" (elbette Wheeler'ın kullandığı terim "*black gamblers*" idi) "yaratıcılık beklerdi; uzak, dolaylı ve alışılmadık bir kahramanlık beklerdi; 'Ne kadar önemsiz gibi görünse, size saçmalık gibi gelse bile, herhangi bir şeyi kendinize saklamayın, açıklayın; çünkü hayati bir önem kazanabilir, İngilizlerin hayatını kurtarmaya ve bu savaşı kazanmaya yardımcı olabilir,' derdi onlara. Kesintisiz bir faaliyet, inisiyatif, entrika, icat, bol bol fikir talep ediyordu; Valerie de ona bir fikir verdi ya da onun fikrine kaynak-

lık edecek şu bilgiyi verdi: 'SS subayı, en azından binbaşı ya da yüzbaşı rütbeli, son yıllarda terfi etmiş de olabilecek Hartmut Rendl bir büyükannesinin Yahudi olmasından ötürü *Mischling*'dir, ayrıca bu gerçek hiçbir yerde belirmesin diye, Reich'ın ırksal açıdan en katışıksız örgütü ve hunharlıkların başlıca faili SS'e girebilmek için kimi belgeleri yok etti ya da sahte belge düzenledi.' Rendl SS mensubuydu, cani ve ahmaktı, şüpheye düşmesi, ahlaki kaygılara kapılması için bir neden yoktu. Böyle bir bilginin Jefferys'i ve bilgi kendisine ulaştığında bizzat Delmer'ı ne kadar heyecanlandırmış olacağını hayal etmek zor değil. Çarkı harekete geçirmek için sabırsızlanıyorlardı: Rendl'a ilişkin bilginin SS kodamanlarının, mümkünse örgütün başındaki, fevri ve temizlik yanlısı Himmler'in kulağına gitmesi için çalışmalara başlamakla kalmadılar, bilgiyi kara propagandada yeni bir cephe açmak için kullandılar. Çeşitli subayları, yüksek düzeydeki hükümet görevlilerini, hatta Nazi Partisi'nin önemli üyelerini 'Yahudi', 'yarı Yahudi' ya da 'birinci dereceden melez' olmakla suçlayacak sahte doğum belgeleri ve arşiv kayıtları düzenlemeye başladılar. Elbette çok sayıda değil, 'salgın'ın abartılmaması gerekiyordu, ama ihbarları üst üste getirmeden birkaç kişiye iftira atıldı, kimileri daha akla yakındı veya daha sağlam bir temele dayanıyordu. Kolay bir iş değildi, ama sahte belge düzenlemekte PWE'nin üstüne yoktu; bir koleksiyoncu sayesinde ellerinde XVII. yüzyıldan XX. yüzyıla her tür Alman tipografi takımları ve *Fraktur* denilen Gotik yazı biçimi kalıpları vardı (ya da şablon mudur adı, matbaa işinden hiç anlamam). Yapılan sahtecilik er veya geç ortaya çıksa da (ki ortaya çıkmayanlar da oldu) Naziler araştırmalarını sürdürdüğü, ansızın şüphe altında kalan tek tek her dosyayı incelediği süre boyunca... Diyelim ki onları savaşla hiçbir ilgisi olmayan bu tür saçmalıklarla uğraştırmak, eski belediye ve kilise arşivlerini didikleyerek zaman kaybettirmek (XIX. yüzyılda çok sayıda Alman ve Avusturya Yahudisi Hıristiyan, özellikle de Katolik olmuştu) ve kendi aralarında güvensizlik yaratmak zahmete değerdi; daha önce dediğim gibi Delmer'ın önceliklerinden biri de Almanları birbirine düşürmekti. Hele bir de yapılan numara tutup da bir albayın, generalin, amiralin ya da parti ileri gelenlerinden birinin azledilmesine, gözden düşmesine yol açtığında iyice zahmetine değiyordu. Hem bizim işimiz kolaylaşıyor, hem onların saflarında panik

yayılıyor, moral çöküyordu. En seçkin örgütlerine sızmış ajanlar bulunduğu, *Wehrmacht*'ın 'sıçanlar'ın istilasına uğradığı ve üstelik sadakatinin ve başarılarının ötesinde hiç kimsenin 'düzeltmeler'den muaf olmadığı düşüncesi, her ne kadar konu bize şimdi aptalca görünse de, onlar için bir darbeydi. Pek temiz bir oyun değildi. Elbette birçok bakımdan karaydı, çünkü yaptıkları şey, Reich'ın en acımasız ve iğrenç yönünden yararlanmak, onu sömürmek, özünde gerçek ya da hayali, daha çok sayıda Yahudiye zulmedilmesine imkân yaratmaktı. Ama eninde sonunda, aralarında gerçekten Yahudi, 'yarı Yahudi' ya da 'çeyrek Yahudi' olanlar son derece özel Yahudilerdi. Zavallı ve masum insanlar değildiler; her şey bir yana, bizimle savaşan ya da 'tam Yahudileri avlayan veya her ikisini birden yapan inançlı ve faal Nazilerdi bunlar; dolayısıyla iftira veya daha da beteri, Rendl örneğindeki gibi gerçek suçlamalar temeli üzerine kurulu bu taktiğin ahlaksızca olabileceği fikri Milton Bryant'ta kimsenin kafasını kurcalamadı. O koşullarda kimsenin uykusunun bu yüzden kaçmaması normaldi. Bununla birlikte, hatırladığım kadarıyla Delmer otobiyografisinde buna değinmemeyi tercih etti. Ben olsam benim de uykumu kaçırmazdı; tıpkı yapmam gereken ve yaptığım onca şeyin uykumu kaçırmadığı gibi. Gördüğüm şeylerden bazıları kaçırdı uykumu, o farklı bir şey, insan kendi eylemlerini daha kolay üstleniyor sonuçta." Wheeler yeni bir paragrafa geçecekmişçesine, daha doğrusu uzun bir parantez açacakmışçasına sözlerine kısa bir ara vererek bakışlarını dışarıya, ırmağa çevirdi. "Bir tek kere emre itaatsizlik ettim; Kolombo'dan Singapur'a giderken. O sıralar yarbaydım. Önce Japonların hizmetinde çalışmış, sonra derhal idam edilme tehdidiyle tarafımızdan iki taraflı ajana dönüştürülmüş, Kolombo'da sorgulayıp eğittiğim Hintli bir ajanı götürüyordum Singapur'a. Savaşın sonu yakındı, yolculuk sırasında işini bitirmem söylenmişti bana, artık işe yaramazdı." Wheeler'ın kullandığı ifade "*to dispose of him*" idi, o bağlamda ne anlama geldiğini gayet iyi anladığımı düşünüyordum. "Ona ıslak bir mezar bulmam gerektiği ima edildi." Buradaki deyim "*a watery grave*", yani "sulu mezar"dı, bu zaten kuşkuya yer bırakmıyordu. "Kod adı 'Carbuncle'dı, o da aynı şeyi, bu yolculukta mezarını bulmayı bekliyordu, bundan eminim. Belki uygun ânı bulamayışımın nedeni onun akıbetinden kuşku duymaması, neredeyse kabullenişiydi. Bütün çift taraflı

ajanlar gibi hem Japonlar için çalışmıştı hem de bizim için, ama sonuç olarak 1945 Mayısında onun bir yalanı sayesinde Penang açıklarında ağır Japon kruvazörü *Haguro*'yu ele geçirip batırmıştık. Sonuçta kurduğumuz tuzağa o aracı olmuştu. Niye yaptığımı, emre niçin itaatsizlik ettiğimi pek bilemiyorum. Onu niye temizlemem gerektiği benim gözümde pek açık değildi, ayrıca Gizli Servisler geri zekâlılarla doluydu. Bizim işimize artık yaramıyorsa Japonların işine hiç yaramazdı; onların eline düşerse ıslak ya da kuru, mezarı anında boylardı ya da ıssız bir yerde çürümeye bırakılır, domuzlara yem edilirdi. Andaman Adaları'nda yaptıklarını görmüştüm: Yerli nüfusun bir bölümü mavnalara istif edilmiş, sonra, derin sularda uzaklaşmışken, garnizondan top ateşi açılmıştı; ayrıca kesilen kafalar, korkunç tecavüzler, kesilip biçilen göğüsler, ama palayla ya da kılıçla değil, tokatla parçalanarak; bir alay asker, peş peşe, var güçleriyle tokatlayarak; emri veren komutanın adalarda, yıllar süren işgal sırasında yaptığı hunharlıkları soruşturmak adaları kurtardığımızda bana düştü. Gördüklerim bana yetmişti... Günümüzde zaman zaman şiddetin alışkanlık yaptığını ya da insan bir kez şiddet uyguladı mı veya şiddete tanık oldu mu önemini yitirdiğini, insanın alıştığını duyuyor, okuyoruz. Benim tecrübem bunun tamamen yanlış olduğunu gösteriyor, gezi zekâlıların geri zekâlılar için uydurduğu bir masal. İnsan belli bir dozda, hatta tahmin ettiğinden daha fazla şiddete katlanabiliyor, ama sonunda şiddet insanı bıktırmakla kalmayıp tüketiyor, çökertiyor... Ve dönüp dönüp geri geliyor, unutulmuyor... Singapur'da 'Carbuncle' ın bileği bileğime kelepçeli olarak gemiden indim; son derece rahatsız bir şeydir, hiç başına geldi mi? Kendi hizamdan, yan gözle bir baktım ona; o benden çok daha kısa boyluydu. Limana vardığına, karaya ayak bastığına gerçekten şaşırmış gibi görünüyordu. Bunun üzerine anahtarı çıkardım, o afallamış bir ifadeyle bakarken kelepçeyi açtım ve 'Defol!' dedim." Peter'ın asıl söylediği, kendi dilinde biraz daha kaba bir ifadeydi: "*Fuck off*!" "Tabanları yağladı, kalabalığın arasında gözden kayboldu. Evet, bıkmış usanmıştım... Üstelik daha bitmemişti..."

Wheeler susup sakin akan, benim yıllar önce kardeşi Rylands'ın evinde tanışmış olduğum ırmağa baktı; sanki orada esirini, o uzak rıhtımda kalabalığın arasına karışan "Carbuncle"ı görür gibiydi. Bu bakışı babamda birkaç kere görmüştüm, Wheeler'da da görmüştüm, evinde geçirdiğim ateş gecesinde, tek başıma kitapları karıştırdıktan sonra gördüğüm, birinci kat sahanlığındaki kan lekesinin yerini gösterdiğimde Bayan Berry'yle beni gecikmeli olarak izleyip merdivenin altına kadar gelerek baktığı zaman: İri iri açılmış gözleri yüzünde zıt bir ifade oluşturuyordu, adeta bir şeyi keşfeden ya da ilk kez gören bir çocuğun gözleriydi; keşfettiği şey onu korkutmuyor, itmiyor, ama cezbetmiyordu da, daha ziyade onu hayran bırakıyor, içgüdüsel bir bilgiyi harekete geçiriyor ya da büyülüyordu.

Wheeler sonra neredeyse farkına varmadan bol bol su içti; susamış olmasında şaşılacak bir şey yoktu, uzun süredir konuşuyordu ve sonunda içedönük gevezeliğine sapmıştı. Bir an hariç, her an yorgunluktan, belki bu kez daha uzunca bir afazi nöbetinden ötürü veya ansızın bu kadar çok şey anlattığına pişman olarak anlatısını kesmesinden korkmuştum. Hayatının eski dönemlerine ilişkin bu kadar çok şeyi daha önce hiç anlatmamıştı, aslında neredeyse hiçbir şey anlatmamıştı. "Acaba şimdi niye anlatıyor?" diye düşündüm. "Benim pek ısrar ettiğim söylenemez, yalvarmadım da, pohpohlayarak kandırmadım da. Ağızdan laf almak âdetim değildir. Birbirimizden ayrılmadan önce, bir fırsatını bulabilirsem bunu ona sormam gerekir." Anlattıkları bana son derece ilginç geliyordu, ama çeşitli misyonlarla gittiği Güneydoğu Asya'ya kadar gitmesine izin verirsem hiç dönmeyebilir ya da gecikebilirdi, Bayan Berry bir annenin çocuklarını çağırdığı gi-

bi bizi yemeğe çağırabilirdi o arada. Wheeler'ın Bayan Berry'nin yanında susacağını, ondan pek gizlisi saklısı olduğunu düşünmüyordum gerçi, en azından Valerie'nin ölümüyle ilgili olarak; o sırada benim en çok merak ettiğim de buydu, belki kısa süre önce karımı gördüğüm ve onun tehlikede olduğunu düşündüğüm için; bununla birlikte, anlatılarda dikkati elden bırakmamak gerekir, bazen bir anlatı dilsiz bir tanık da olsa tanık kabul etmez, böyle bir tanık varsa da anlatı askıya alınır. Bayan Berry'nin piyanosu hâlâ duyuluyordu, yine oldukça neşeli bir şeyler çalıyordu; bu kez bana İtalyan Clementi'den parçalar gibi geldi; Clementi de uzun süre Londra'da yaşamıştı, bir sürgün daha; çok bilinen *Gradus ad Parnassum* alıştırmalarından parçalar olabilirdi, belki de sonatlardı; Mozart tarafından bir köşeye itilmiş müzisyenlerden biri; üstelik (belli ki meslektaşlarına pek dostluk göstermeyen) Mozart ona mekanik bir beceri atfetmiş ve bu yorumuyla batırmıştı Clementi'yi; belki Clementi Viyana'da, ikisinin karşısında virtüözlüklerini sergiledikleri imparatorun huzurunda onunla boy ölçüşmeye kalkıştığı için.

"Rendl'a ne oldu peki?" Peter'ı kaldığı yere döndürmeye karar vermiştim. Ama doğrudan Valerie'ye döndürmeye cesaret edemedim. Gerçi ısrar etsem de etmesem de Valerie'ye kavuşamayabilirdim.

"Ah, evet, kusura bakma. İşte bu yüzden bir şeyler anlatmaya koyulmaktan hoşlanmıyorum, hele şu andaki durumumda. Sık sık konuyu dallandırıp budaklandırıyorum, bunların ilginç olup olmadıklarını da bilmiyorum. Aslında ideal olan, dalların da kökler ve gövde kadar ilginç olmasıdır, öyle değil mi?"

"İnanılmaz derecede ilginçler Peter. Bu 'Carbuncle' dalını... bilmiyordum doğal olarak. Ama Rendl'a ne olduğunu da merak ediyorum."

"O dalı sen de bilmiyordun, başkası da. Bugüne kadar," diye cevap verdi, ses tonundan bana öyle geldi ki, bunun önemli bir durum olduğunun altını çizmek istiyordu. "Mrs. Berry bile bilmiyordu, hatta Toby bile. Tupra bile, geçmişe burnunu o kadar soktuğu halde. Sana daha önce bir kere söylemiştim sanıyorum, teorik olarak, 1936-46 arasındaki 'özel görevler'imin, daha sonrakilerin de bazılarının ne olduğunu anlatma yetkim yok henüz; yetkilerimin dışına çıkmadım. Bugüne kadar. Elbette benim durumumda 'henüz' demek hem ironik

oluyor hem de zevksizlik; izin bana yetişmeyecek. 'Carbuncle' olayını anlatmamam için bir neden daha var, o da üstlerimin onu serbest bıraktığımı hiçbir zaman öğrenmemiş olması. Söz konusu emre itaat etmedim diye başıma bir şey geleceğinden değil, biz Almanlar ya da Ruslar gibi değildik, ayrıca kimseyi tehlikeye de atmamıştım. Yine de üstlerime önerileri doğrultusunda ona ıslak bir mezar ayarladığımı söylemeyi tercih ettim. Sonuç olarak adam ortadan kaybolacaktı, bulunması imkânsızdı, Malakka Boğazı'nın dibinde, boynuna gülünç bir golf çantası bağlanmış olarak bulunması ne kadar imkânsızsa o kadar; aslında o golf takımını yolculuk boyunca ona taşıtmış, limanda da birine çaldırmıştım. (Gizli Servisler'de geri zekâlılar vardı gerçekten de, bana golf sopalarını kakalayanlar onlardı.) Adam Japonlara o kazığı attıktan sonra ölü zannedilmek en çok onun işine gelirdi; tutup da bir İngilize görünme, hatta 'suretini gösterme' ihtimali sıfırdı." Wheeler belki İngilizcede tam karşılığı, bu kadar resimsel bir karşılığı olmadığı için İspanyolca "*ni en pintura*" deyimini kullanmıştı. "Konuyu dallandırıp budaklandırıyorum" derken de benim dilime başvurmuş, sonra metaforu kendi dilinde sürdürmüştü; böyle dilden dile atlamak sohbetlerimizde sık sık yaptığımız bir şeydi; tıpkı Oxford dönemimde Cromer-Blake'le konuşurken de yaptığımız gibi. "Rendl'a gelince, her şeye inanılan bir zaman olması bir yana, onun örneğinde suçlamanın yalan olmaması da bizim açımızdan bir talihsizlikti, ayrıca Rendl mesela sıradan bir *Wehrmacht* mensubu değildi; öyle olsa tepki bir kınama, tutuklama ya da rütbesinin düşürülmesinden ya da üçünden birden ileri gitmezdi. Aynı şekilde Parti yöneticisi olsa, yaptığı sahtecilik şansı yaver giderse, nüfuzlu dostluklarına ve kendi becerisine bağlı olarak görmezden gelinebilirdi." Birinci çoğul şahıs kullanarak tuhaf biçimde "bizim açımızdan" demesi dikkatimi çekmişti. "Buna karşılık SS mensuplarının 1750'den itibaren saf 'Alman' kanına sahip olmaları şarttı, en azından teoride ve başlangıçta öyleydi. Savaş kayıpları verilmeye başladığında Himmler SS'e katılmak isteyenlerin büyük çoğunluğunun köklerini o kadar eskilere dayandıramayacaklarım ve birliğinin hızla eriyeceğini fark etmiş olmalıydı. Dolayısıyla 1940'tan itibaren SS büyük ölçüde 'Germen' sayılan ülkelerden gönüllülerle beslendi; özellikle Waffen-SS, çarpışmalara katılan silahlı müfreze Hollandalılarla, Flamanlarla, Norveçlilerle ve

Danimarkalılarla doldu. Daha sonra, savaşın bitimine yakın 'Germen olmayan' gönüllüleri de kabul ettiler: Fransızlar, İtalyanlar, Valonlar, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar, Litvanyalılar, Estonyalılar, Macarlar, Hırvatlar, Sırplar, Slovenler, hatta Arnavutlar. Bir Hintli birliği bile vardı, Müslüman bölükleri de, Skanderbeg ve Kama'yı hatırlıyorum (üçüncü bir bölük daha vardı, adı şu anda aklıma gelmiyor); saf Ari kanının ne hale geldiğini düşün. Minik bir British Free Corps'ları bile vardı, her şeyden çok propaganda yapmalarına yaramıştı. Ama başlangıçtaki, yirmili ve otuzlu yıllardaki katı kuralları düşünürsen kıdemli bir subayın pek de eski sayılmayacak bir atasının, bir büyükannesinin Yahudi olmasının ve bu konuda yalan söylemiş, gizlemek için belgeleri yok etmiş ve birliği 'kirletmiş' olmasının ne kadar kabul edilmez bir durum olduğunu tahmin edersin. Maskesini indirmemizin ardından Rendl'a ne olduğunu savaş sona ermeden önce öğrenemedik, ama ihbarın etkili olduğunu biliyorduk, çünkü düzenli aralıklarla MI6'nın ve PWE'nin eline geçen subay listelerinde adı yoktu artık. Jefferys, Delmer ya da Delmer'a bağlı Almanlar, ajanlarımız aracılığıyla suçlamaları Nazi yetkililerine iletiyorlardı; onlar da herhalde kendi incelemelerini yapıyorlardı. İşin bu kısmı görece kolaydı, özellikle işgal altındaki ülkelerde yerel işbirlikçilerimize güvenebiliyorduk. Ancak sonuçlar hakkında bilgi edinmek, asparagaslarımızdan hangilerinin tuttuğunu ve söz konusu kişilerin akıbetini öğrenmek o kadar kolay değildi. Hangi sahteciliklerin gerçek kabul edildiğini, hangilerinin edilmediğini bilemiyorduk; meğerki sahte 'Yahudi' ya da 'yarı Yahudi' bulunduğu mevkide kalmış, rütbesi düşürülmemiş, gözden düşmemiş ya da başka bir önlem alınmamış olsun. Ama Rendl'la ilgili olarak bir bilgi edindik: İlan edilmemekle ya da cephede veya cephe gerisinde öldüğü bildirilmemekle birlikte, artık binbaşı, yüzbaşı ya da o sırada hangi rütbedeyse o rütbede değildi. Listelerde yer almıyordu."

"Peki bu Valerie'yi sevindirdi mi? Demek istediğim, memnun etti mi?" diye sordum. Bunu en çok ilgilendiğim kişiyi hatırlatma fırsatı olarak görmüştüm. Saflıktı benimki, Wheeler'ı da en çok ilgilendiren kişi oydu zaten ve bir an bile aklından çıkmamıştı. Aslında Wheeler benimle konuşurken hiçbir zaman ipin ucunu tam olarak kaçırmadı.

Sanki ansızın keskin bir ağrıya tutulmuş ya da ateşini ölçermiş gi-

bi, belki de bir dehşet ifadesi olarak bir kolunu alnına –ya da bileğini şakağına– götürdü. Neyin ifadesi olursa olsun, hareketi artık geçmişte kalmış o pazar günü, ben henüz grubun bir üyesi değilken, o beni yakalayıp gruba katılmamı, grubun üyesi olmamı teklif ettiği gün ırmağın kıyısındaki bahçesinde, ikimiz krem rengi kılıflarla örtülü, mamut ya da ip veya zincirle bağlanmış hayalet kılığına girmiş koltuklarda otururken, helikopterin müthiş bir patırtıyla, "sırf sesi bile insanı paniğe sürükleyen" eski Sikorsky H-5'lere benzer bir gürültüyle, keyfi geçişlerinin ardından nihayet gözlerini açıp ellerini kulaklarından çektiğinde yaptığı hareketin aynısıydı. Soruma cevap vermekte biraz gecikince yine bir kelimede tıkanmış olmasından korktum. Ama öyle olmadı; belki –diye düşündüm bir süre sonra– henüz anlatmadığı şeyi anlatırken yüzünün tamamını görmemi istemiyordu ya da gözlerini çabucak kapatabilmek için kolunu veya bileğini gözlerinin yakınında bulundurmak istiyordu; tıpkı benim Tupra'nın evindeki video gösterimi sırasında birkaç kere yapmak istediğim –ve yanlış hatırlamıyorsam bir keresinde de yaptığım– gibi. Gizlenmeye ya da başını kanadının altına sokmaya hazır olmak ister gibi.

"Memnun etti," dedi benim ifademi tekrarlayarak. "Evet, öyle denebilir herhalde. Fikir ona aitti ve savaşın gelişimine ya da zafer arayışına getirdiği ilk kişisel, bireysel, belirgin katkıydı. Jefferys sonraki ziyaretlerinden birinde onu tebrik etti. Dediğim gibi Jefferys gelip bir hafta kalır, bir dizi fikir bırakır, sonra çeker giderdi; sonra da bir ay veya daha uzun bir süre boyunca görünmezdi. Daha sonra adını ne duydum ne de bir kitapta gördüm, bu yüzden Jefferys'in takma ad olduğundan eminim. Sefton Delmer ondan söz etmez, kim bilir gerçekte kimdi. Ne var ki sonuç bir yandan da Valerie'yi memnun etmedi, üzdü onu. Ilse'yi, Rendl'ın karısını merak ediyor, ara sıra kocasının ihracından sonra nasıl bir duruma düştüğünü düşünüyordu. Rendl bizim düşmanımızdı, üstelik herhangi bir düşman da değildi, zavallı bir asker değil, gönüllü bir Nazi, SS üyesi olmaya azmetmiş biriydi. Ayrıca tam bir geri zekâlıydı; öte yandan eski dostunun eniştesiydi, Valerie'ye daima sevgi ve sabır göstermiş ablanın kocasıydı. Her şeye rağmen, savaş şüpheye, vicdan azabına ya da başka bir şeye zaman tanımıyordu. Bu yüzden bazı insanlar savaş dönemlerini hayatlarının en canlı, en coşkulu dönemi olarak hatırlar, hatta bir bakıma özlerler. Sa-

vaş olabilecek en kötü şeydir, ama savaşta insan daha önce hiç tatmadığı bir yoğunluğu yaşar; savaşın iyi yanı insanların saçma sapan şeylere kafa yormalarını, depresyona girmelerini, etrafındakilerin canını sıkmalarını engellemesidir. Bütün bunlara vakit yoktur savaşta, hiç durmadan bir durumdan ötekine, yürek daralmasından yürek hoplamasına, panikten neşe patlamasına geçilir ve her gün son gündür, hatta yegâne gündür. Yürünür, omuz omuza *var olunur*, herkes hayatta kalmakla, canavarı alt etmekle, kendini ve başkalarını kurtarmakla meşguldür, panik hâkim olmadığı sürece müthiş bir dayanışma vardır. Burada panik hâkim olmadı. Babandan ve başkalarından duymuşsundur, sizin savaşınız da böyleydi."

"Evet, duydum. Babamdan o kadar değil, babam savaş başladığında çok genç olmakla birlikte yetişkinmiş; daha çok o sırada çocuk olanlardan duydum. Sanırım savaş dönemleri ancak o savaştan galip çıkılmışsa özleniyordur, bunu da unutmamak gerekir Peter. Babamın savaşı sizin gibi algılaması mümkün değildi."

"Evet, bu dediğin doğru. Ben savaşı kaybetmemiz ihtimalini düşünemiyorum bile, öyle olsa muhtemelen sadece dehşetini hatırlardım. Ya da unutmak için elimden geleni yapar, belki müthiş bir çaba sonucu unutmayı başarırdım. İnsan hayal etmekte zorluk çekiyor. Bilmiyorum, bilemem." Wheeler kolunu alnından çekip yanağını eline dayayarak düşünmeye koyuldu; sanki bunu daha önce hiç düşünmemiş gibi.

"Peki ne oldu? Başka ne oldu?" Seanslarımız sırasında Tupra'nın bana hep sorduğu şeydi bu, "Başka, devam et," diye sıkıştırırdı. Bir daha yapmayacaktı, başka seans olmayacaktı, kararımı vermiştim.

"İşin kötü kısmı savaşın bitiminden sonra başladı; halkın tamamı başını kaldırıp çevresine baktı ve sayıları fazla olmayan bazı kişiler olanları, gördüklerini, olayları nasıl yaşadıklarını ve neler yapmak zorunda kaldıklarını düşünmeye koyuldular. Almanya teslim olduktan birkaç ay sonra Valerie arkadaşı Maria'dan bir mektup aldı. 1939'dan, savaş patlamadan öncesinden beri hiçbir temasları olmamıştı. Maria Valerie'nin evli olduğunu, artık soyadının Wheeler olduğunu bile bilmiyordu. Biz 1940'ta tanıştık, 1941'de evlendik, ben yirmi sekiz yaşımı doldurmadan az önce, o yirmi birini doldurduktan sonra. Aslında ikisi de diğerinin hayatta olup olmadığını bile bilmiyordu.

Maria mektubunu Val'ın baba evine göndermiş, annesi de Oxford'a ulaştırmıştı; benim 1946'da Queen's College'da *Fellow* seçilmem üzerine Oxford'a yeni yerleşmiştik. Val'ın babası Londra bombardımanlarından birinde ölmüştü. Valerie mektubu aldığı ilk anda sevinçten havalara zıpladı, ama sevinci zarfı açıncaya kadar sürdü sadece. O mektup bizim ölüm fermanımız oldu. Bilhassa onun ölüm fermanı oldu demem gerekir herhalde." Peter bu cümleyi eklediğinde Tupra'nın evinde söylediği sözler bir önsezi, bir yankı gibi hatırıma geldi: "İster bir misyonda olsun, ister savaşta, bir uçak filosunda, bombardıman sırasında, siperlerin olduğu zamanlarda siperde, bir sokak saldırısında, dükkân soygununda, turistlerin rehin alınışında, depremde, patlamada, suikastta, yangında, hangi durumda olursa olsun, insan istemeyerek de olsa daima yanındakinin ölmesini tercih eder: yoldaşının, kardeşinin, babasının, hatta çocuk yaşta bile olsa çocuğunun. Sevgilinin bile, evet, insan kendisinden önce sevgilisinin ölmesini tercih eder." "Val mektubu alıp okuduğunda ben yanında değildim, sonra gösterdi bana mektubu, daha doğrusu tercüme etti; Maria İngilizce bildiği halde Val'ın Almancası daha iyi olduğundan Almanca yazışırlardı. Uzun bir mektuptu ama çok da uzun değildi; demek istediğim, bütün savaş yılları boyunca başından geçenleri anlatabileceği kadar uzun değildi, en önemli olayları özetliyordu. O da evlenmişti, soyadı Hafenrichter'dı, ama kocası Rus cephesinde ölmüştü, duldu. Viyana'nın uluslararası bölgesinde kıt kanaat yaşamaya, hayatta kalmaya çalışıyordu (Viyana'nın da Berlin gibi dörde bölündüğünü biliyorsundur: Amerikan, İngiliz, Rus ve Fransız bölgelerine ayrılmıştı, merkezi ise uluslararasıydı, yani dört gücün birden denetimi ve gözetimi altındaydı). Maria mektubunda çektikleri kıtlıklardan söz ediyordu, durum belki o kadar yıkım olmamakla birlikte Alman kentlerindeki vahim durumun aynısıydı; Val'dan yardım istiyor, ama nasıl bir yardım olduğunu belirtmiyordu, para mı, ilaç mı, giysi mi, erzak mı... Annesiyle babası, Bay ve Bayan Mauthner ve dört kız kardeşten biri, üçüncüsü ölmüştü; Maria en büyük abla olan, iki küçük kızıyla birden kayıp Ilse'nin de öldüğünü varsayıyordu. Rendl'lardan bir tek oğlan çocuğu hayatta kalmıştı, onunla Maria ilgileniyordu ve çocuğu İngiltere'ye göndermeyi istiyordu; mümkünse bu konuda da Valerie'den yardım rica ediyordu; çocuk çok zor günler geçirmişti, Avustur-

ya'da onu bekleyen gelecek pek karanlık ve sefildi, Maria kendi geçimini zor sağlıyordu. Ama en kötüsü..." Wheeler'ın sesi titredi ve bir an duraksadı, ama kendini toparladı. "En kötüsü, olanları açıklamasıydı: 'Nasıl oldu bilemiyorum,' diyordu, bu cümle okuduğu andan ölümüne kadar Valerie'yi kahretti, onu bu cümle bitirdi. 'Nasıl oldu bilemiyorum,' diyor ve Rendl'ın Yahudi bir büyükannesi olduğunu, onu rüşvetle kayıtlardan sildirdiğini SS'in öğrendiğini yazıyordu. Ama söz konusu belgeler yok edilmemiş, arşivden çıkarılıp yerine başka sahte belgeler konmuştu; daha sonra asıl belgeler ortaya çıkmış ve ihbarın doğruluğu kanıtlanmıştı. Maria Valerie'nin bilmesi için bir neden olmadığını düşünerek SS'in ırksal kökenler konusunda çok katı olduğunu açıklıyordu; meğer vaka bizzat Himmler'in kulağına gitmiş, bu kandırmacayı öğrenince küplere binen Himmler onu ibretiâlem olsun diye cezalandırmaya karar vermiş; amacı Rendl'la aynı ya da benzer durumda olabilecek SS subaylarına kendi arzularıyla suçlarını itiraf ettirmekmiş; itiraf edenlere dolandırıcı arkadaşlarından daha müsamahakâr davranacağına, en azından o kadar sert davranmayacağına dair söz vermiş. Ortaya çıkan sahtekârlık, Heydrich'in ölümünün ardından yayılan, onun bile 'yarı Yahudi' olduğu söylentileriyle birleşince," –"zehir sürülmüş mermilerle vurulup ağır ağır, müthiş acı çekerek ölen Heydrich" diye düşündüm– "Himmler'in içine kurt düşürmüştü, bunu daha sonra öğrendim; Nürnberg yasalarının yürürlüğe girmesinden sonra, safkan birliğinin fiilen bir *Mischling* ve hatta 'yarı Yahudi' sığınağına dönüşmüş olabileceğinden şüpheleniyordu; marazi zihni şöyle bir mantık yürütüyordu: Av için avcı kılığına girmekten daha iyi bir gizlenme yöntemi olabilir mi? En karmaşık entrikaları planlayabilen Delmer'ın ya da özellikle Jefferys'in zihniyle kıyaslanırsa o kadar da marazi değildi belki. Ya da benimkiyle kıyaslandığında, bilemiyorum, hepimizin zihni savaş zihniydi; savaşta zihin sağlığını koruyamıyor, bazı zihinler de bir daha sağlığına kavuşamıyor. Neyse, mektuba dönelim: Maria örnek olsun diye cezalandırılan ve aslında sadece 'çeyrek Yahudi' olan Rendl'ın esir olarak toplama kampına gönderildiğini ve Gestapo'nun o sırada yaşadıkları Münih'teki evlerine gidip kızları aldığını öğrenmişti. Oğlan evde olmadığı için götürülmemişti; olay sırasında Melk'te büyükannesiyle büyükbabasının yanındaydı, sonra da, ilk öfke ânı geçtiğinde zahmet

edip çocuğun peşine düşmemişlerdi. Ilse dehşet içinde kızları niçin aldıklarını sorduğunda verdikleri tek cevap kızların Yahudi olduğu, kendisiyle ilgili bir sorun olmadığıydı; ama eğer kızlarıyla birlikte o da gitmek isterse kendi bilirdi. İşin aslına bakılırsa kızlar 'sekizde bir Yahudi'ydi ve normal koşullarda her bakımdan 'Alman' sayılırlardı. Ama misillemeydi, örnek ceza buydu: aldatmacaya, kandırmacaya başvuranların soyundan gelenleri 'tam Yahudi'ye dönüştürmek. Sonuç olarak, Göring'in ya da Goebbels'in, belki bizzat Himmler'in sözü geçerliydi: 'Ben kime Yahudi diyorsam o Yahudidir, işte o kadar'. Bütün bunlar açıkça ilan edilmedi elbette, öylesi çok kötü bir izlenim uyandırırdı; sadece dikkatli olmaları için SS subaylarına bildirildi, bu yüzden de PWE pek bir bilgi edinemedi. SS örgütü gizliliğe, çocukça merasime pek meraklıydı." Wheeler "*secret*" değil "*secrecy*" demişti; günümüzde buna "gizlicilik" diyenler olabilir. "Olaya şahit olan komşular Ilse'nin kızlarla birlikte arabaya bindiğini söylemişlerdi; bir daha da üçünden haber alınamamıştı. Toplama kampında izlerinin sürülmediği, 'kökenleri'nin, yani niçin orada olduklarının unutulduğu ve fiilen diğer Yahudilerden, en iyi ihtimalle 'muhalif'lerden farkları kalmadığı varsayılıyordu; o ihtimal de daha iyi değildi zaten, hepsinin akıbeti aynıydı. Maria kendini hayallerle aldatmak istemiyordu, hiçbir umudu yoktu. Öldüklerini düşünüyordu, özellikle gaz odaları ve toplu imha gerçeği öğrenildikten sonra spekülasyona, şüpheye yer kalmamıştı. İşte mektupta bunlar anlatılıyordu Jacobo. Maria Valerie'nin hayatta olup olmadığını, o satırları okuyup okumayacağını bilmediğini söyleyerek bitiriyordu mektubu. Eğer mektubu okuyacak olursa onu haberdar etmesi, özellikle Ilse'nin oğlu, küçük Rendl konusunda kendisine yardımcı olması için yakarıyordu. Çocuk o sıralar on bir-on iki yaşlarındaydı." Wheeler bir ara verdi, nefes alıp ekledi: "Keşke o satırları hiç okumasaydı. Keşke anlatılmasaydı olanlar. O zaman intiharına tanık olmazdım. Tek başıma kalıp kedere boğulmazdım."

Wheeler bu sözlerin ardından susup düşüncelere daldı; tekrar bileğini alnına götürdü, aniden basan bir teri silercesine ya da yine ateşini ölçercesine. "Elini ver bana, gezinelim," diye alıntı yaptım içimden. "Memleketimin tozlu zeytinliklerle çevrelenmiş bu kırlarında yürüyorum tek başıma, kederli, yorgun, düşünceli ve ihtiyar." Bu şiiri

çocukluğumdan beri bilirdim, Antonio Machado'nun on sekiz yaşında veremden ölen çocuk eşi Leonor'a söylediği sözlerdi. Valerie ölmemiş, fazla değil, birkaç yaş büyükken, elinde tuttuğu kendi kum saatine bakarak kendini öldürmüştü. Ama o da Peter'ı aynı halde bırakmıştı, tek başına, kederli, yorgun, düşünceli ve ihtiyar. Daha sonra ne kadar çok şey yapmış olsa da.

Wheeler'ın anlattığı onca şeyden sonra bu ifşaat beklenebilirdi, ama öylesine donup kaldım ki, ilk anda ne diyeceğimi bilemedim. Kendisi de konuşmaya hemen devam etmeyince, zihnini başka bir yana çekip hikâyenin sonunu kaçırma pahasına da olsa, ister istemez hatırladığım şeye değindim:

"Toby bana bunun kendi başına geldiğini söylemişti. Anlatmıştım size, hatırlamıyor musunuz?" Aynı anda Wheeler'ın anlattığımda sergilediği sinirli şaşkınlık da geldi hatırıma. "Öyle dedi demek, '... kendini öldürdüğünü de gördüm' dedi," diye cümlemin son kısmını tekrarlamıştı irkilerek. "Sevdiği insanın kendini öldürdüğünü gördüğünü söylemişti."

Wheeler anında tepki gösterdi, ama bu kez tepkisi merhametliydi daha ziyade.

"Evet. Anlattığında hayal kırıklığına uğramış, kızmıştım biraz. Sen nereden bilecektin tabii. Onun başına hayatta böyle bir şey gelmedi, ama gizemli görünmekten, gerçektekinden daha fırtınalı ya da daha trajik bir geçmişi olduğunu ima etmekten hoşlanırdı; esasen kendi hayatı da az trajik sayılmazdı; o da uzun bir savaştan geçmiş hemen herkes gibi çok şey yaşamıştı. Sana bunu söylerken kendi hikâyesini biraz daha süslemek için benim hikâyemi kendine mal etmiş olmalı. Anlatmak bu yüzden kötüdür işte; çoğu kişi bildiği şeyi nasıl ya da kimden öğrendiğini zamanla unutur, hatta bazı kişiler kendileri yaşadıklarını ya da akıl ettiklerini zannederler; söz konusu bilgi ister bir anlatı olsun, ister bir fikir, bir görüş, bir anekdot, bir fıkra, bir aforizma, bir hikâye, bir stil, hatta bazen bir metnin tamamı; hiç çekinmeden onu kendilerine mal ederler, belki de birinden çaldıklarını bilirler, ama zihinlerinden uzaklaştırır, böylece kendilerinden gizlerler. Önceliklere saygı göstermeyen çağımıza özgü bir şey bu. Belki geçmişle ilgili olarak zavallı Toby'ye öyle kızmamam gerekirdi." Wheeler bir ara verip iki yudum şeri içti, sonra isteksizce, neredeyse zorla

mırıldandı: "Şansı varmış ki, o böyle bir şeyi görmek zorunda kalmadı. Emin ol, dayanılır bir sahne değil. Trajediyi hiç yaşamamak daha iyi. Hiçbir şey telafi edemez bir trajediyi. Hele anlatmak, hiç."

"Nasıl oldu?" Terbiye icabı daha önce de bir kez söylemiş olduğum şeyi ekledim, ama bu sefer çocukluğumdan beri bana öğretilmiş olan, asla kimseye baskı yapmama kuralını uygulamak için kendimi zorlamam gerekti: "İstemiyorsanız anlatmayın Peter."

Bayan Berry'nin her an piyanonun kapağını kapatıp aşağı inerek deyim yerindeyse büyüyü bozmasından korkuyordum; gerçi yumuşak piyano sesi hâlâ işitiliyordu; Scarlatti'ye geçmiş gibi geldi bana; hep neşeli parçalar seçiyordu, tesadüf, yine ülke değiştirmiş bir besteciydi; Scarlatti hayatının yarısını İspanya'da geçirmişti, nasıl ve nerede öldüğü, mezarı olup olmadığı bilinmiyor, ama İspanya'da öldüğü sanılıyor, tıpkı Boccherini gibi; muhtemelen her ikisi de Madrid'de, benim şehrimde, gelişigüzel gömülü yatıyor. Başarıya, verilen hizmete kayıtsız ülke. Her şeye kayıtsız ülke, özellikle artık var olmayana ya da geçmişte kalmış olana.

"Hatırlaması da, dinlemesi de hoş değil Jacobo. Ama her şeye rağmen anlatabilirim sanıyorum. Bazen olayları anlatmak gerekiyor galiba, üzerinden çok zaman geçtikten sonra, olmamış zannedilmesinler, kötü bir rüyadan ibaret zannedilmesinler diye," dedi Peter. "Maria mektubunda 'Nasıl oldu bilemiyorum,' diye yazmıştı; Valerie bunu okuduğu andan itibaren hep aynı şeyi tekrarladı durdu, hatta bazen, sanki Maria'yla konuşur gibi Almanca söylüyordu: 'Ben biliyorum nasıl olduğunu, ben biliyorum, gayet iyi biliyorum, aslında SS'in öğrenmesini ben sağladım.' Ayrıca sürekli kendini kınıyordu: 'Çocuklar. Ilse'yle çocukları nasıl düşünemedim. Onları düşünmem gerekirdi, nasıl düşünmedim. Onları hiç hesaba katmadım.' Hayatının son günlerini tam bir cehennem azabı içinde kıvranarak geçirdi; arkadaşına cevap yazmayı bir an bile aklından geçirmedi. 'Beni öldü bilmesini tercih ederim,' diyordu. 'Ona bunu itiraf etmeye gücüm yetmez.' 'Peki itiraf etmesen de ona yardım etmekle yetinsen?' diyerek onu ikna etmeye çalışıyordum. 'Çocuk için bir şeyler yapılabilir belki, bir izin belgesi alınır, bir burs, ne bileyim, ben birileriyle konuşurum, ekonomik yardım da yapabilirim.' Öteden beri aileden param olmuştur; annemin babası Thomas Wheeler Yeni Zelanda'da ve Avustralya'da sa-

hibi olduğu gazetelerin satışından büyük kazanç sağlamıştı; öldüğünde, henüz çok genç yaşta olan Toby'yle bana yüklü bir miras kalmıştı. Hatta küçük Rendl'ı evlat edinmeyi önerdim ona, hiç mi hiç hevesli olmadığım halde. Ama dehşet ve keder Val'ı felce uğratmıştı, hiçbir şeyi dinlemek istemiyor, tepki vermiyordu. Geceleri uyumuyordu, bir ara baygın düşüp daldığında da gecenin bir yarısında gözyaşlarına ve tere batmış halde, sıçrayarak uyanıyor, yüreği daralarak, hummalı bir tonda, 'Kızlar,' diyordu. 'Hiç değilse durumu kendi imkânlarımla öğrenmiş olsaydım, belki hakkım olurdu o zaman, belki, sanmam. Ama Maria'dan öğrenmiştim ve hiç düşünmeden ihanet ettim ona, nasıl yaptım bunu, nasıl düşünemedim? O kızlar benim yüzümden toplama kampında öldü, hiçbir şey anlamamışlardır, annesi de onlarla birlikte araca binmiş, zavallıcık, ne yapabilirdi, yüce Tanrım...'" Wheeler bir an durup düşünceli, gergin bir tavırla işaretparmağını kemirdi. ("Keder yatağına musallat olmuştu," diye alıntı yaptım içimden.) Sonra devam etti: "İhanet onun özünde yoktu, hele muhbirlik hiç yoktu. Üstelik bunlar normal koşullarda en yapamayacağı şeylerdi. Gözün kapalı güvenebileceğin mükemmel bir insandı. Kötü niyetin, fesatlığın tam tersiydi, nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum; temiz bir insandı. Ama savaş her şeyi allak bullak eder ya da birbiriyle bağdaşması imkânsız çifte sadakatler yaratır. Azami çabayı göstermemek, ülkesi ayakta kalma mücadelesi verirken elinden gelen katkıyı yapmamak da yoktu özünde. Düşman topraklarına sızacak cesareti bulamadığı için zaten azap çekiyordu, Hartmut Rendl'la ilgili bildiklerini aktarmanın önemli olduğuna, birkaç İngilizin hayatını kurtarabileceğine inandıktan sonra o bilgiyi kendine saklaması imkânsızdı. Ama artık bakış açısı değişmişti, barış dönemlerinde hep olduğu gibi; sadece bazılarımız savaştaki bakış açısının sürekli bir tehdit oluşturduğunu, neredeyse kimse artık buna inanmasa bile, köşeyi dönsek onunla karşılaşacağımızı, barış döneminde kınadığımız, bizde dehşet uyandıran, abartılı bulduğumuz şeyin yarın bütün ulusun onayıyla tekrarlanabileceğini biliriz. Günümüzde önüne gelen şeye 'savaş suçu' adı veriliyor, sanki savaş büyük çoğunluğu peşinen bağışlanmış suçların işlenmesinden oluşmuyormuş gibi. Ne var ki Valerie artık anlattıklarının, verdiği fikrin yararını, zafere ne şekilde katkısı olduğunu göremiyordu. Daha doğrusu, söylememiş olsa sonucun değişmeyeceğin-

den emindi. Kuşkusuz haksız sayılmazdı, tek tük istisnalar dışında diğer bütün İngilizler de kendi katkıları olan kum tanelerine ilişkin aynı şeyi düşünebilir ve haklı olurdu. Bu da savaşa özgü bir şeydir Jacobo. Ne gerekiyorsa yapılır ve bu gereksiz olan şeyleri de kapsar. Ama yaşandığı sırada birini diğerinden kim ayırt edebilir ki? Düşmanı yok etmek, hatta sadece yenmek söz konusuyken ona gerçekten zarar verecek şeyle bindiği dalı kesmek ya da sizin deyiminizle 'ölü Mağripliye saldırmak' veya 'devrilmiş ağaçtan odun yapmak' anlamına gelecek şeyin hesabını yapmak imkânsızdır." Wheeler bu deyimleri benim dilimde söylemişti. "Ben onun bunu anlaması için her şeyi denedim, 'Valerie,' diyordum ona, 'savaştaydık, savaşta askerler bazen yoldaşlarını öldürür, dost ateşinin ne olduğunu bilirsin; bazen komutanlar kendi birliklerini feda ederler, mezbahaya gönderirler, hiçbir işe yaramadığı söylenemez; Gelibolu'yu düşün, Conk Bayırı'nı düşün, Suvla'yı düşün, emin ol ki yıllar sonra yeni kazandığımız bu savaşta da benzer ve aynı derecede kanlı örnekler olduğunu öğreneceğiz. Bütün savaşlarda masum insanlar ölür, hatalar yapılır, saçmalanır ve her zaman, her yerde ahmak ya da ilkesiz politikacılar ve subaylar vardır. Bütün savaşlarda lüzumsuz şeyler yapılır. Ne sanıyorsun, ben şimdi baktığımda iğrenç bulduğum ya da ileride iğrenç bulacağım, belki yapmam gerekmeyen şeyler yapmadım mı? Kingston'da da yaptım, Akra'da da, Kolombo'da da. Yaptıklarım şu anda iğrenç geliyor, bir süre sonra, zaman geçtikçe daha da iğrenç olacaklar, ama o sırada öyle değildi. Olaylara bulundukları koşulların, çerçevenin dışından, tarafsızca bakamazsın. Bir savaşın ardından bakışını geriye çeviremezsin, anlamıyor musun? Yaşamaya devam edebilmek için.' "

Wheeler tekrar ara verdi, bu sefer her şeyden çok soluklanmak için. Buna ihtiyacı olduğu belliydi. Bakışları biraz dalgın ve merdivene çevriliydi, görmeden bakıyordu. Hem bitkin hem de huzursuz görünüyordu, Valerie'ye bir asır önce söylediklerini aşırı bir canlılıkla yaşamıştı sanki; o sözleri belki kederin musallat olduğu yatakta, karısının gerçekle çakışan kâbuslarıyla ağlamaları onu uyandırdığında söylemişti; kâbusların en dayanılmaz olanları bunlardır, rüyanın dediklerinin uyanıklık tarafından tekrarlanması: "Şimdi ruhuna kurşun gibi çökeyim, göğsünde iğne batmasını hisset. Umutsuzluğa kapıl ve öl." Bekledim. Bekledim. Bekledim. Sonunda konuştum:

"Hiçbir işe yaramamış anlaşılan."

"Hayır, yaramadı, işin kötüsü, ben zaten biliyordum. Hiçbir şeyin yararı olmayacağını, hayatının tamamen çarpılmış olduğunu ve asla düzelemeyeceğini biliyordum. O sıralarda ben artık gruba katılmıştım, grup onun hayatını kurtaramayacak kadar geç kurulmuştu. Elbette daha önce yeteneğim, yorumlama becerim daha az değildi, ama insan görüşünü yerine getirdiği görevle birleştiriyor, keskinleştiriyor, yarın yaşanacakları deşmeye, derinine inmeye alışıyor. Sen de Tupra'yla çalışmaya başladığından beri bu değişimi, kavrayışının arttığını fark etmişsindir, yanılıyor muyum?"

"Hayır, yanılmıyorsunuz. Eskisine göre daha tetikteyim. Çalışmadığım zamanlarda bile, kimse benden algıladıklarıma ilişkin rapor istemeyecekken bile her şeyi yorumlama eğilimindeyim." Bu sorusunu fırsat bilip değerli vaktimizden çalma pahasına, konuşmanın Bayan Berry tarafından bölünme tehlikesini göze alarak kafamın almadığı bir hususa değindim: "Peter, yanlış hatırlamıyorsam bana gruptan ilk söz ettiğinizde, fikir Menzies, Vivian ya da her kimse onun aklına ilk geldiği zaman Valerie'nin ölmüş olduğunu söylemiştiniz." "... *that Valerie was already dead*," demiştim İngilizce. "Grup savaşta kurulmuştu madem, nasıl olur?"

Wheeler şaşırmış, kafası karışmış gibi görünüyordu. Bir-iki saniye durup düşündü, sonra küçük bir muammayı çözen birinin çehresindeki aydınlanma ifadesiyle, İspanyolca verdi cevabını (dilbilimin inceliklerinden yararlanmayı sonuna kadar sürdürdü):

"Ha. Evet. Bir anlam belirsizliği ya da senin yanlış anlaman sonucu herhalde Jacobo. Eğer senin dediğin ifadeyle, '*she was already dead*,' demişsem bu senin dilinde kuşkusuz Valerie'nin ölmüş olduğu anlamına gelir, ama günlük kullanımda, mecaz anlamında fiilen öldüğünü değil, akıbetinin belli olduğunu belirtir." Ardından tekrar İngilizceye döndü, artık yabancı dilde konuşmanın onu daha çok yorduğu belliydi. "Herhalde artık çok geç olduğunu söylemek istemiştim, ileride intiharına sebep olacak şeyi yapmış olduğunu, kaderinin belirlenmiş olduğunu kastetmişimdir. Durum şuydu: Grup daha önce kurulmuş olsaydı, belki biri, en azından bizzat ben, idmanlı ve bilenmiş gözlemci bakışımla Valerie'nin tıpkı casus olarak işe yaramayacağı gibi (ki kendisi de bunun bilincindeydi) kara propagandaya da

uygun olmadığını, bu fazlasıyla kirli işin onun ilkelerine ve kandırmacadan duyduğu tiksintiye ters düşeceğini saptayabilirdik. Alman olsalar da masum insanların hayatını tehlikeye düşürmeye ya da feda etmeye hiç mi hiç uygun değildi. Sen de bilirsin, insan midesinin kaldırmayacağı ya da beceremeyeceği işleri adım adım yapmaya başlar, savaşta insanların kapasitesi zorlanır ya da kendi kendilerini güçlerinin ötesinde zorlarlar, ama her şey bittikten sonra dağılırlar. Biri onun sınırlarını zamanında görebilseydi Milton Bryant'tan alınırdı belki. Bilemiyorum, belki tekrar Dışişleri'nde görevlendirilirdi ya da sadece beyaz propaganda yaptırılırdı." Wheeler eliyle alnını sıvazladı, neredeyse sıktı. "Zaman zaman benim her koşulda bunu anlamış olmam gerektiğini düşünürüm. Ama olayların boyutları bilindiğinde, yine sizin deyiminizle iş işten geçtikten sonra kendine sitem etmek kolaydır. Ben aslında Valerie'nin PWE'de ne yaptığını bile pek bilmiyordum; çoğu zaman binlerce kilometre uzaktaydım. O da bana bu terimden, 'kara propaganda'dan bile bahsetmemişti, yani belki onun varlığından, daha doğrusu bu kavramdan habersiz olarak bu işi yaptığı da düşünülebilir. Öte yandan emirlere itaat ederek benden bile gizlemiş de olabilirdi. Bilmiyorum. Delmer şeytaniyse Jefferys İblis'in ta kendisiydi." Kısacık bir ara verdikten sonra ekledi: "Onun kim olduğunu, bu ismin arkasında kimin gizlendiğini hiç öğrenemeyeceğim. Artık pek az vaktim kaldı Jacobo. Neredeyse hiç vaktim kalmadı."

O anda müzik kesildi, birkaç saniye sonra da aşağı inen Bayan Berry'nin merdivendeki ayak seslerini duydum. "İşte bitti," diye düşündüm. "Ben de Valerie'nin nasıl intihar ettiğini ve Peter'ın olayı nasıl gördüğünü öğrenemeyeceğim; prensip olarak benim vaktim olmasına rağmen, neredeyse hiç vaktim kalmamış olmamasına rağmen. Gördüğüne göre niçin engel olamadığını da öğrenemeyeceğim." Sonra yine kendi kendime ekledim: "Ama şikâyet etmeye de hakkım yok. Bugün çok şey öğrendim, oysa gelirken böyle bir niyetim yoktu." Ne var ki Bayan Berry salona gelmedi, bizi yemeğe çağırmadı, doğrudan mutfağa geçti, koşuşturma halinde olduğu seslerden belliydi. Madem yapılacak hazırlıkları vardı, biraz acele edersem vakit yeterdi belki.

"Valerie nasıl intihar etti Peter?" diye sordum, nezaketi bir yana bırakarak. "Ve siz nasıl oldu da gördünüz?"

Wheeler oturduğu yerde kıpırdandı, daha rahat bir oturma pozis-

yonuna geçerek başparmağını koltukaltına götürüp neredeyse sıkıştırdı, minik bir kırbaçmışçasına; gövdesinin bütün ağırlığını o parmağa vermiş gibiydi. Sanki sembolik de olsa bir şeye dayanma ihtiyacındaydı: uzun parmakları olmasına rağmen zavallı bir başparmakçık.

"O sıralar çok daha küçük olmakla birlikte buna benzer bir evde oturuyorduk," dedi; "iki katlı da denebilirdi, üç katlı da, en üst kat çok küçüktü, sadece ara sıra bir misafirimiz olduğunda kullandığımız bir 'hizmetçi odası' vardı. Senin oturduğun yerin yakınında, Plantation Road'daydı, hâlâ da orada. O dönemdeki maaşıma göre fazlasıyla pahalıydı elbette, ama payıma düşen miras bu ayrıcalıklara imkân tanıyordu, öteden beri tanımıştı. Her neyse, huzursuz ve neredeyse uykusuz geçen dört geceden sonra," –"Evet, keder yatağına musallat olmuştu," diye tekrarladım içimden– "Valerie o yatışıncaya kadar biraz dinlenebilmem için üst kattaki odada yatmaya ikna etti beni; kâbus ve uykusuzluktan, uyanıkken kendinden nefret edip uyumaya korkmaktan, ne uykuda ne uyanıklıkta kendine tahammül edememekten oluşan kısırdöngünün birkaç geceden fazla sürmeyeceğini umuyordu. Gece vakti onu tek başına bırakma fikri yüreğimi daraltıyordu, çünkü kuşkusuz bunlar en kötü, en zor saatlerdi, ama toparlanabilmek için o saatleri belki yalnız geçirmesi gerektiğini, benim yanında olmamamın, onunla konuşmamamın, teselli etmeye çalışmamamın, soru sormamamın, mantık yürütüp tartışmamamın onun için daha iyi olabileceğini de düşündüm; bütün bunlar o dört uykusuz gecede işe yaramamıştı, hiçbir yararı olmamıştı. Bilemiyorum, bir durum değişmeyince insan olur olmaz şeyler düşünüyor. Yatağa huzursuz yattığımı hatırlıyorum, beni çağırırsa duyayım diye kapıyı açık bırakmıştım, aramızda sadece bir kat vardı, iki dizi basamağı inerek hemen yanına koşabilirdim. Ama üzerimde öyle bir yorgunluk birikmişti ki hızla uykuya daldım. Uykuya karşı koyamamış olmalıyım, çünkü başucumdaki ışığı bile söndürememiş, okuduğum kitabı kapatamamıştım, yorganın üstünde kalmıştı kitap. Şafak sökerken uyandım ancak, uykuda hiç kıpırdamamış olmalıyım ki, ancak uyandığımda kitap yere düştü, neredeyse hiç ses çıkarmadı; *Little Gidding*'di, *Kuartet*'lerin sonuncusu, Faber'in karton kapaklı basımı; unutmak mümkün değil, basılalı çok zaman olmamıştı, savaş sırasında okuyamamıştım, bu tür şeyler Seylan'a gelmiyordu, Altın Kıyısı'na da." Ardından herhalde şiir-

den dizeler ya da dize parçaları olan şu sözleri mırıldandı: " '*Ash on an old man's sleeve... This is the death of air... the constitution of silence... What we call the beginning is often the end...*', falan filan." Yani: "Yaşlı bir adamın kolundaki kül... Havanın ölümüdür bu... sessizliğin yasası... Başlangıç dediğimiz şey sondur çoğu kez..." Sonra anlatmaya devam etti: "Yani beni uyandıran kitabın düşüşü değildi, neyin uyandırdığını bilmiyorum. Hizmetçi odasında tek başıma olduğumu ve niçin orada olduğumu kavramam birkaç saniye sürdü. Kitabı alıp sehpanın üzerine koydum, saate baktım, saat dörde geliyordu, ışığı söndürdüm, derhal uykuya geri dönmek niyetiyle değil ama; düşünmeden yapılmış otomatik bir hareketti; huzursuzluk kapladı içimi yine. Uyumadan önce kendi yatak odamıza bir göz atıp içeri girmeden Valerie'nin uyuyup uyumadığına bakmayı, uyumuyorsa bir şeye ihtiyacı var mı ya da beni yanında istiyor mu diye sormayı tercih ettim, öyle karar verdim. Sabahlığımı giyip gürültü etmemeye özen göstererek aşağı indim, uyumuşsa uyandırmak istemiyordum onu; işte o zaman, olmaması gerektiği yerde gördüm onu, ilk basamak dizisinin tepesinde oturuyordu, yani sırtı bana dönüktü." Wheeler parmağıyla soluna ve yukarı doğru işaret etti, Plantation Road'daki değil, Cherwell Irmağı'nın kıyısındaki, şimdi yaşadığı evinin ilk kat sahanlığına doğru. "Tam orada, senin bir kan lekesi gördüğünü söylediğin yerde. Ne tuhaf, değil mi? Üstünde gecelik ya da sabahlık değil, sokak kıyafeti vardı, hiç yatmamış ya da çıkmaya hazırlanırmış gibi; beni en çok şaşırtan bu oldu, o kısacık şaşkınlık süresinde. Ama telaşlanmadım, doğrusunu istersen yaptığı şeyi yapacağından şüphelenmek, korkmak asla, asla, ne o birkaç saniyede ne de öncesinde hiç aklımdan geçmedi, bir kez olsun geçmedi. Görmeyi beceremedim. Yeteneğim, becerim, melekem, adına ne dersen de, Tupra'yla senin ve şu yarı İspanyol kızın da sahip olduğunuz, Toby'nin sahip olduğu, benim de kendim için önemli olmayan birçok konuda sahip olduğum o özellik bu olayda tam anlamıyla fiyaskoyla sonuçlandı. Nasıl tahmin edemedim, nasıl oldu da göremedim, nasıl oldu da ufacık bir şüphe bile düşmedi içime, 1946'dan beri bunu soruyorum kendi kendime. Nasıl bu kadar aptalca iyimser, güvenli ve bilinçsiz oldum, nasıl hiçbir şey beni uyarmadı. Çok uzun bir zaman, değil mi? İnsan kendini en çok ilgilendiren konuda asla uyarılara kulak vermek istemez; aslında uya-

rılar her zaman vardır. Her konuda. İnsan hiçbir zaman en kötü ihtimale inanmaya hazır değildir." Wheeler bu kez bir eliyle gözlerini kapadı; elini aşağı eğilmiş bir siperlik gibi tuttu, belki Tupra'nın Reresby olduğu gece o korkunç videoları seyredip seyretmezken benim de yaptığım gibi. "Yaşadığı sıkıntıyı, vicdan azabını, hatta dehşeti anlıyordum," diye gözlerini kapatarak konuşmaya devam etti Wheeler. "Ama eninde sonunda geçeceğini ya da hafifleyeceğini düşünüyordum; neredeyse herkesin savaşta gördüklerinin ya da yaptıklarının, kaybettiklerinin ve çektikleri acıların geçtiği gibi. Savaşmaya devam etmeyen insanlar için barış döneminin getirdiği şeylerden biri budur; bazılarımıza izlemek, gözlemek düşer. Unutuşu, en azından yüzeysel unutuşu ya da her şeyin bir rüya olduğu hissini getirir. Her gece tekrarlandığı, gündüzleri pusuya yattığı halde, kötü bir rüyadan ibaret olur. Çok kötü bir rüyadan. Ama sonuç olarak biz savaşı kazanmıştık. 'Valerie,' dedim, bir tek bunu telaffuz etmeye vakit bulabildim. Saçlarını toplamıştı. Arkasına dönmedi, ensesinin ve sırtının ürperdiğini gördüm, sonra bedeni şiddetle arkaya savruldu, aynı anda patlama sesini duydum. Ancak o zaman, o umutsuzluğun ve inanamayışın ortasında anladım ki kim bilir ne kadar zamandır orada öylece, av tüfeğini kalbine doğrultmuş halde oturmaktaydı. Belki kararsızdı, belki cesaretini toplamaya çalışıyordu, zaten pek az olan cesaretini. Kuşkusuz beklediği işaret ben oldum, benim varlığım, sesim, kendi adını işitmek oldu." –"Kendi adını bile terk etmek zorunda kalmak tuhaf. Tuhaf şey, arzularını artık arzulamamak. İlgilendiğimiz her şeyi uzayda tek başına asılıymış gibi görmek tuhaf. Zahmetli iş ölü olmak..."– "Eminim benim silahı bir hamlede elinden kapacağımı ve sonra da uygun bir an bulamayacağını düşündü, ne bileyim." –"*And indeed there won't be time to wonder, 'Do I dare?' and, 'Do I dare?' Do I dare disturb the universe? Time to turn back and descend the stair... And in short, I am afraid...*" "Elbette bulunmayacak vakit 'cesaretim var mı, cesaretim?' diye sormak için. Cesaretim var mı tacize kâinatı? Geriye dönüp merdiveni inmeye vakit... Kısacası, korkuyorum... Yani en iyisi beklememek."– "Orada öylece uzanmış kaldı." Wheeler tekrar eliyle şimdiki evinin ilk kat sahanlığını işaret etti, benim kan lekesini bulduğum ve zar zor, zahmetle temizlediğim yeri. "O kanı temizlemek çok zor oldu. Deliği hemen havlularla tıkadığım

halde fışkırdı, aktı. Ölmüş olduğunu biliyordum, yine de tıkadım. Giyinmiş, süslenmişti, saçını ensesinde toplamıştı, dudaklarını boyamıştı benimle vedalaşmak için, nezaket icabı, dönemin terbiyesi icabı, çoktan geçmişe mal olmuş bir terbiye; bir kez olsun makyajsız ne misafir kabul etmiş, ne de sokağa çıkmıştı... Kandan hiç iz kalmadığında bile ben kan görmeye devam ettim." "En son çeperi temizlenmiş olmalı," diye düşündüm. "Ya da çeşitli çeperler, çünkü bir tek kan lekesi olmamıştır, peş peşe akan damlaların lekeleri oluşmuştur belki." "Sonra da taşındım o evden, orada kalamazdım artık."

"Ama hemen buraya geçmediniz, değil mi Peter?" diye sordum.

"Hayır, üniversitenin lojmanına taşındım, üç yıl orada kaldım, etrafımda birileri olsun istiyordum. Ama görüyorsun işte: Uykusunu ya da uykusuzluğunu kollamayı bir gece, tek bir gece bıraktım ve Valerie kalkıp kendini öldürdü. O gerçekle yaşayamadı. Ve ben bunu öngöremedim. Hiç aklımdan geçmedi, beni üst kata, hizmetçi odasına gönderdiğinde bile. Mazereti sağlamdı, ben de gafil avlandım: Beni ilk kez kandırıyordu. Daha sonra, acaba uyandığımda nerede bulunduğumu anlamakta gecikmeseydim vaktinde yetişebilir miydim diye kaç kez düşündüm bilemezsin." "*Don't linger or delay*," diye düşündüm. "Ya da kitabı kaldırmasaydım veya ışığı kapatmasaydım, sabahlığımı giymeseydim ya da basamakları daha hızlı inseydim veya aynı dikkatle inip ağzımı açmasaydım, adını telaffuz etmeseydim, orada olduğumu haber vermeseydim. Saçma sapan düşünceler işte. Ama insan tekrar tekrar düşünüyor bunları." "Kana bulanmış ve suçlu, suçluluk içinde uyan," diye hatırladım. "Aradan bir süre geçtikten sonra Maria Mauthner'e mektup yazıp kendimi tanıttım, benden haberi yoktu. Val'm öldüğünü yazdım, ama ne zaman, nasıl, niçin öldüğünü belirtmedim. Savaş dedim, bu kadarı yeterliydi. Yeğeninin İngiltere'ye gelmesine yardımcı oldum, ama onunla görüşmek istemedim, öylesi Val'ın av tüfeğini görmek gibi olacaktı. Ayrıca oğluna, senin tanıdığın Rendel'a da yardım ettim; bildiğim kadarıyla grupta başarılıymış, ama Tupra kadar, senin kadar yetenekli değilmiş, gözü o kadar keskin değilmiş. En azından iyi bir işi var. Benimki, benim gözüm o zamandan beri çok keskinleşti, hiç şüphen olmasın. Bir daha hiç kimseyle bilmemekten ya da görmeye cesaret edememekten ötürü böyle bir tecrübe yaşamayacağıma yemin ettim. Gerçi bir daha hiç kimse benim için o

kadar önemli olmayacaktı tabii; daha sonra gözleyip yorumladığım, hakkında bir yargıya vardığım, işe yarayıp yaramayacağını, ne işe yarayabileceğini söylediğim insanların çoğu onun onda biri kadar önemli olmadı benim için. Ama en azından şu anda yanılacağımdan korkmadan sana şunu söyleyebilirim: Sen kendi tecrübenle, bana anlatmak üzere geldiğin şeyle yaşayabilirsin, çünkü Valerie'nin aksine, sen sorumlu olduğuna inanmakta güçlük çekiyorsun." "Evet," diye düşündüm, "ben yarın şunu düşünebilirim rahatlıkla: 'Yo hayır, ben istemiyordum, ben yabancıydım, benim irademdışında, ateşin, gölgenin, rüyanın girift sisleri arasındaymış gibi oldu, teorik ya da parantez içindeki hayatımda, paralel ya da sislere gömülü hayatımda, esasen hesaba katılmayan hayatta oldu, yarı yarıya oldu sadece, benim tam onayım olmadan oldu; nihayet ben eski dosya dolabında duran, *Deza, Jacques* başlıklı raporda belirtildiği gibi kendimi bilmiyorum, görmüyorum, dinlemiyorum, incelemiyorum, kendimle ilgilenmiyorum, kendimi anlamaktan vazgeçmişim. Ayrıca başka bir ülkedeydi.' Bu durumda yargıç, 'Dava düşmüştür, hükümsüz,' der." "Ayrıca senin hamurun başka ve farklı bir çağa aitsin Jacobo, çok daha hafif bir çağa. Hayır, sen Valerie gibi değilsin, merak etme. Aslında onu görmediğim ya da sadece ara sıra rüyamda gördüğüm bunca yıl boyunca başka hiç kimse onun gibi olmadı." "Elini ver bana, gezinelim. Memleketimin bu kırlarında..." Wheeler elini gözlerinin önünden çekip şaşkınlıkla ya da irkilerek bana baktı; uzun bir hülyadan o anda uyanırmış gibiydi. Belki de dünyayı ilk kez görüyormuş gibi gözlerini iri iri açmıştı, herhalde fırlatıldıkları bu yeni mekânı gözleyen, belki âdetlerimizi çözmeye ve kendi âdetlerinin neler olacağını keşfetmeye çalışan birkaç haftalık ya da birkaç günlük bebekler gibi esrarlı bakıyordu. Çok yorgun ve solgun görünüyordu, ansızın sağlığıyla ilgili endişeye kapıldım. Birkaç gün önce babama yaptığım gibi elimi omzuna koymak geldi içimden. Gözü kırma zeytinlere takıldı, iki zeytin alıp ikisini birden yedi. Sonra biraz daha şeri içti, yüzünün rengi yerine geldi; belki bir an tansiyonu düşmüştü. Tekrar konuştuğunda sesinin farklı tonu beni tamamen rahatlattı; hatırlamanın, anlatının sona erdiğini anladım. "Mrs. Berry'ye sorsana, yemek saati gelmemiş mi," dedi. "Niye çağırmıyor hâlâ bizi, piyano çalmayı bırakalı çok oldu."

Şimdi yalnız yaşamaya devam ediyorum, ama artık başka ülkede değil, yine Madrid'de. Belki de yarı-yalnız yaşıyorum, böyle bir şey denebilirse. Sanıyorum döndüğümden beri geçen süre Londra'da geçirdiğim süreye, yani İngiltere'deki ikinci kalışıma eşit; bu dönem birincisinden daha sersemleticiydi, ama onun kadar dönüştürücü değildi, çünkü artık değişmenin çok zor olduğu, insanın ancak damarlarında ne taşıdığını öğrenip doğrulayabileceği bir yaştaydım. Şimdi biraz daha yaşlıyım. Babam ve Sir Peter Wheeler öldüler; babam Oxford' daki son pazar gününden, sonsuzluktan ziyade geçmiş sürgünü pazar gününden tam bir hafta sonra öldü. Aslında doğduğum şehre dönmemi hızlandıran da babamın ölümü oldu; torunlarıyla, ağabeylerim ve kız kardeşimle birlikte olmak, cenazeye katılmak üzere döndüm. Annemin mezarında ona da yer vardı. O mezara başka kimse sığmayacak. Haberi kız kardeşim verdi, Londra'dan aradı beni, "Babam öldü," dedi. "Yarım saat önce kalbi durdu. Kalbi çok zayıftı, biliyorsun, yine de henüz beklemiyorduk. Daha dün konuşmuştuk. Her zamanki gibi seni sordu, gerçi seni hâlâ Oxford'da ders veriyorsun sanıyordu. Geleceksin, değil mi?" Ben de evet, derhal gideceğimi söyledim. Ve gittim, teselli ettim, teselli edildim, Luisa'yı cenazede gördüm sadece, o da teselli etmek üzere sarıldı bana; sonra ustalıkla döşenmiş dairemi kapatıp kesin dönüşten önce işlerimi düzene sokmak üzere Londra'ya döndüm; bir an önce yola çıkmamda yarar vardı, Madrid'de yapılacak iş çoktu: ev, mobilyalar, kitaplar, resimler –*Meryem'e Müjde* kopyası– dedelerinin ölümüyle sarsılmış çocuklarım, mütevazı, belki o kadar da mütevazı olmayan miras; bir de hatırlamaya başlamak. Tek başımayken hatırlamanın haricinde, başkalarıyla birlikte hatırlamak.

Tupra'yla görülecek işim kalmamıştı; Wheeler'la geçirdiğim pazar gününün ertesi günü, adsız (herhalde hep adsız kalacak olan) binadaki odasında her şey açıklanmış, pürüzler kaldırılmıştı. Beryl'in ya da Beryl olup olmadığını söylemeyi reddeden kadının dediği gibi, Tupra pazartesi ben gittiğimde ofisteydi, seyahatten ya da hafta sonu tatilinden dönmüştü. Çok kısa bir görüşmemiz oldu, bunun bir nedeni de konuşmamızın bir tekrardan ibaret olmasıydı; demek istediğim, aynı konuşmayı daha önce de, benim ona hâlâ Mr. Tupra dediğim geçmiş bir günde de yapmıştık. İçeri girer girmez doğru onun odasına gittim, sadece Rendel ve genç Pérez Nuix'le karşılaştığımda selamlaştım, Mulyran'ı görmedim, belki Tupra'nın odasındaydı. Kapısını tıklattım.

"Evet, kim o?" dedi Tupra içeriden.

Ben de saçma bir cevap verdim:

"Benim," dedim, adımı söylemeden, "ben"in hiçbir zaman biri olmadığını unutanlar, aradıkları kişinin zihnini çok ya da epeyce meşgul ettiklerinden emin olanlar, daha fazlasına gerek kalmadan, daha ilk sözde, ilk anda tanınacaklarından kuşku duymayanlar –başka kim olacak– gibi. Kendi bakış açımla onunkini karıştırdım sanırım, bazen hissettiğimiz aciliyetin evrensel olduğunu zannederiz; ben saatlerdir onu görmek, ondan hesap sormak, hatta onunla yüzleşmek için sabırsızlanıyordum. Oysa Tupra herhangi bir sabırsızlık hissetmiyor olsa gerekti; muhtemelen ben çeşitli konulardan ya da unsurlardan biriydim sadece, memleketinde iki hafta izin yapıp dönmüş olan bir çalışandım; sanıyorum benim henüz İngiliz olmadığımı unutuyordu sık sık. Derhal cevap alamayıp saflığımı ya da kendimi ne kadar önemsediğimi anlayınca ekledim: "Benim Bertram. Jack." Sonuna kadar benim adım olmayan bir ad kullanmayı kabullendim; ücret karşılığı dinleme, inceleme, yorumlama ve anlatma işini yaptığım sürece kabullendiğim şeyler arasında bu en hafifiydi. Ama en azından bu sefer Bertie diye hitap etmedim ona.

"Gir Jack," diye cevap verdi.

Bunun üzerine kapıyı açıp içeri girdim. Tupra masasının başında oturmuş birtakım kâğıtlara not alıyor ya da bir şeyler yazıyordu. Hatta içeri girdiğimde başını kaldırıp bakmadı bile.

"Bertram," dedim, ama o devam etmeme izin vermedi.

"Bir saniye Jack, şunu bitireyim de." Bir dakika bekledim, belki de iki veya üç dakika; olacakları tahmin etmeme yetecek kadar zaman. Karşısındaki koltuğa oturdum, bir sigara çıkarıp yaktım. O da otomatik olarak kendi sigarasına el attı: Rameses II; firavunlu kırmızı paket masanın üstünde duruyordu. Teorik olarak iş yerlerinde sigara içmek yasaktı, ama Tupra'nın içine duman çekip üflemesini herhangi bir kişinin engelleyebileceğini ya da buna itiraz edebileceğini hayal edemiyordum. Binanın da, grubumuzun da bir addan yoksun olmasının, grubun, savaş sırasında PWE, Delmer ve Jefferys'in yürüttükleri kara propagandaya biraz benzer şekilde neredeyse var olmamasının bir avantajı olmalıydı. Nihayet not almayı bitirdi ve bunun üzerine kıymetli sigaralarından bir tane çekip yaktı. "Anlat bakalım Jack, nasıl geçti." Ses tonunda herhangi bir özel tını, hatta soru bile yoktu, sanki bir gün önce bana verdiği basit bir talimatla ilgili konuşur gibiydi. "Cumartesi günü acil bir konu için beni evden aradığını söylediler. Madrid'deki sorununla ilgili sorun mu çıktı?"

Ama ben onun sorusuna cevap vermeyip lafı uzatmadan konuya girdim:

"Dearlove'la o Rus çocuk arasında ne olup bitti, sen ne yaptın," dedim. "Ne biçim bir işe bulaştırdın beni, o fikri sana ben vermiştim anasını satayım." "Anasını satayım" ağzımdan İspanyolca çıktı, çünkü İngilizce konuşuyor olsam bile öfkem bunu gerektiriyordu.

Maviyle ela arasında değişen, o ışıkta ela olan, her kadını kıskandıracak, her erkeği şüpheye düşürecek kadar uzun ve gür kirpiklerin arasından bakan gözleriyle, alay etmediği zaman bile alaylı, o andaki gibi bir şey ifade etmedikleri zaman da anlamlı, cana yakın ya da değerbilir solgun bakışıyla, karşısındaki şeye asla kayıtsız kalmayan gözleriyle birkaç saniye öylece baktı bana. Sonra da aynı odada fi tarihinde bir sabah, Venezüela'daki başarısız darbe girişiminin ardından, darbenin bizler –ya da ben– Tupra'ya tercüme ettiğim ya da hakkında doğaçlama bir rapor veya yorumumu sunduğum ilk kişi olan General ya da Onbaşı Bonanza'da yeterli kararlılığı göremediğimiz için fiyaskoyla sonuçlanmış olabileceğini düşünerek darbeden haberi olup olmadığını sorduğumda "Evet, gördüm," diye cevap verirken kullandığı ses tonunun aynısıyla cevap verdi.

"Olup bitenler bütün gazetelerde yazıyor." Belki kendisi için anla-

şılmaz olan yersiz İspanyolca küfürden yararlanarak sadece ilk cümlemi anlamış gibi yapıyor, gerisini atlıyordu. Hayır, anlamazlıktan gelmiyordu aslında, geri kalanını yersiz bulduğunu, buna izin vermeyeceğini bana söylemenin bir yoluydu bu. "Okumuşsundur. İspanyol gazeteleri bile yazmış olmalı, orada çok ünlü olduğunu söylememiş miydin? Özellikle... neresiydi, Bask Bölgesi mi?" Hafızası onu asla yarı yolda bırakmazdı. "Sen kendin söylemiştin Edinburg'da, ölümünden sonrası konusunda hep kaygılı olan Dearlove'ın, günün birinde en azından o şekilde hatırlanabilmek için bir aşırılığa başvurabileceğini. Müziğinin kendisinden sonra yaşayacağını pek düşünmediğinden, hayatına bizzat bir leke sürüp böylelikle Kennedy-Mansfield takımına katılabileceğini; doğru değil mi? Görüyorsun işte. İyi tahmin etmişsin, kötü bitebileceği aşikârdı. Üstelik kasten." Ben o son yorumumu unutmuştum, ama o unutmamıştı ve şimdi mazeret olarak kullanıyordu. Konuya girmeyeceğini, hatta konuşmaya katılmayacağını anladım; ben hâlâ verilen görevi yapan ve karşılığında iyi bir ücret alan bir çalışandım, amaçlar, sebepler konusunda soru sormaya hakkım yoktu, hele açıklama istemeye, sitem etmeye hiç hakkım yoktu; o böyle görüyordu meseleyi. Belki beni takdir ettiğinden, bana olan geçici zaafından ötürü dolaylı yoldan, neredeyse zımnen, belli etmeden haddimi bildiriyordu. "Başka bir şey var mıydı Jack?" diye eklediğinde daha da iyi anladım. O geçmişte kalmış günde kısaca, "Evet, gördüm," diye cevap verdikten sonra eklediği cümlenin aynısıydı. Hayır, o isabet kaydettiğimde de, kaydetmediğimde de, kendi amaçlarını da, hedeflerini de, anlaşmalarını da, sözleşmelerini de, aldığı işleri de bana bildirmezdi. Şimdi "İyi tahmin etmişsin," demekle yeterince şey söylemiş sayılırdı. Aslında bu sanıyorum beni ilk ve son tebrik edişiydi.

"Evet, bir şey daha vardı," diye cevap verdim. "Benim gitmem gerekiyor, Madrid'e dönmem gerekiyor. Orada işler biraz karıştı, anlatması uzun sürer, sıkılırsın. Ama Londra'da kalmaya devam edemeyeceğim. İşi bırakmaktan başka çarem yok. Cumartesi günü bunun için aramıştım seni evden, bir an önce haber verebilmek için, belki yerime başkasını bulmak istersin diye. O konuda sana yardımcı olamam elbette."

Onun oyununu sürdürdüm, kabul edilebilir bir mazeret ileri sür-

düm, üstüne gitmemeyi, ısrarlı davranmamayı tercih ettim, sonuç olarak pek yakında o benim için geçmişte kalmış, dilsiz bir unsurdan, belki rüyadan ibaret olacaktı, tıpkı benim de onun için olacağım gibi. Ama onun da benim çekip gidişimin gerçek nedenini anladığından eminim. Ona gülünç gelmiş olmalı. Belli etmedi ama.

"Nasıl istersen," dedi soğuk bir tonda. "Sen bilirsin."

"İstersen bu birkaç gün, gidinceye kadar gelmeye devam edebilirim," diye ekledim.

"İyi," dedi. "Böylece kimi işler de yarım kalmaz. Şart da değil ama. Nasıl istiyorsan. Gerçekten." Ses tonunda hayıflanma yoktu, ama bir katılık ya da rol mü, yeni edinilmiş mi olduğunu bilemediğim bir kayıtsızlık vardı. Her halükârda yeniydi. Benim işe gidip gitmemem onun için fark etmiyordu.

"Duruma göre bakarız öyleyse. Arada müsait oldukça gelirim. Yapılacak hazırlıklarım da çok gerçi."

"Tamam. Başka bir şey var mıydı Jack?" dedi tekrar ve ben odadan çıktığımda not almayı sürdürmeye hazırlanırcasına kalemi eline aldı.

Bu sefer ben de o geçmiş günde verdiğim cevabın aynısını verdim:

"Başka bir şey yok Mr. Tupra." Böyle hitap ettim ona.

Ayağa kalkıp kapıya yürüdüm, tam açacakken sesi beni durdurdu:

"Merak ettiğim bir şey var Mr. Deza." O da bana aynı şekilde hitap edince benim vedalaşma niyetine kullandığım yersiz hitabı espri li bulduğunu anladım. Döndüğümde dolgun, etli, hafif Afrikalı, daha doğrusu Hintli ya da Slav, belki de Sioux dudaklarında bir gülümsemenin sonunu, gölgesini görür gibi oldum. "Madrid'deki meseleyi hallettin mi? Karının birlikte olduğu adamın hesabını gördün mü? Tablonun dışına çıkardın mı?"

Bir an durakladım. Düşündüm.

"Sanırım evet," diye cevap verdim.

Bu kez açıkça gülümsedi, elindeki kalemi beni paylarcasına sallayarak konuştu:

"Dikkatli ol Jack. Sanıyorsan çıkarmadın demektir."

Bir daha o binaya gitmedim, yani bu onu son görüşüm oldu. Ama şimdi Madrid'de onu tahmin edebileceğimden daha sık hatırlıyorum.

Biraz katı sayılabilecek sona rağmen, onda muhtemelen yaratmış olduğum, onun bende kesinlikle yaratmış olduğu hayal kırıklığına rağmen, hâlâ güvenebileceğimi hissettiğim biri. Zor bir anda, şaşkınlık, korku, hatta tehlike ânında. Günün birinde telefon açıp akıl danışabileceğim, beni yönlendirmesini isteyebileceğim biri, özellikle idare etmeyi pek beceremediğim konularda. Wheeler öldükten sonra, sanki Tupra, gariptir ama –belki Wheeler'ın kardeşi Rylands'la çömezlik bağlantısı yüzünden– sırf hafızada ve hayal gücünde bile olsa Wheeler'a en yakın şey olarak kaldı benim için: Hayatta kaybettiklerimizi durmadan yenileyiş sürecinde, o korkunç ve ısrarlı boşlukları doldurma gayreti içinde, kadronun küçülmesini asla kabullenemeyişimiz, o kadro olmadan hayata katlanamayışımız, hatta neredeyse hayatta kalamayışımız çerçevesinde, belki de herkesi, dolayısıyla bizi de kapsayan, böylece kötü taklitler olmayı kabullendiğimiz ve giderek kötü taklitlerle çevrili halde yaşadığımız bu evrensel ve sürekli ikame mekanizması gereği Wheeler'ın beklenmedik yedeği ya da halefi, neredeyse mirası olarak.

Wheeler babamdan yaklaşık sekiz ay büyük olduğu halde ondan altı ay sonra öldü. Bayan Berry Madrid'e telefon edip haber verdi bana, az ve öz konuştu, tutumlu nesle aitti, belki yurtdışı arama yaptığının fazlasıyla bilincindeydi. Belki de aşırı ketumluk onun tarzı olduğu içindi. "*Sir Peter passed away last night, Jack,*" dedi alışılmış kalıbı kullanarak. "Sir Peter dün gece vefat etti Jack"; o kadar. Aslında bir de şunu ekledi: "Haber vermek istedim. Artık hayatta değilken yaşadığını zannetmeniz haksızlık olur gibi geldi bana." Kullandığı kelime "*unfair*"di. Nasıl olduğunu, sebebini öğrenmeye çalıştığımda, "Beklenmedik bir şey değildi. Ben haftalardır bekliyordum," demekle yetindi ve daha sonra mektup yazacağını söyledi. Kimin için "*unfair*" olacağını bile soramadım, Peter'a mı haksızlık olurdu, bana mı. (Kuşkusuz ikimize de.) Birkaç gün sonra, İspanya'ya kıyasla İngiltere'de cenazelerin çok daha geç kaldırıldığını hatırlayıp Oxford'daki törene yetişme ihtimalim olabileceğini düşündüm. Bunun üzerine birkaç kere, farklı saatlerde aradım ama telefona cevap veren olmadı. Belki Bayan Berry bir yakınının yanına taşınmış, patronu ölür ölmez evi terk etmişti, bilgi almak için başvurabileceğim neredeyse hiç kimse olmadığını fark ettim. Tupra'ya sorabilirdim ama sormadım; bu zor bir an,

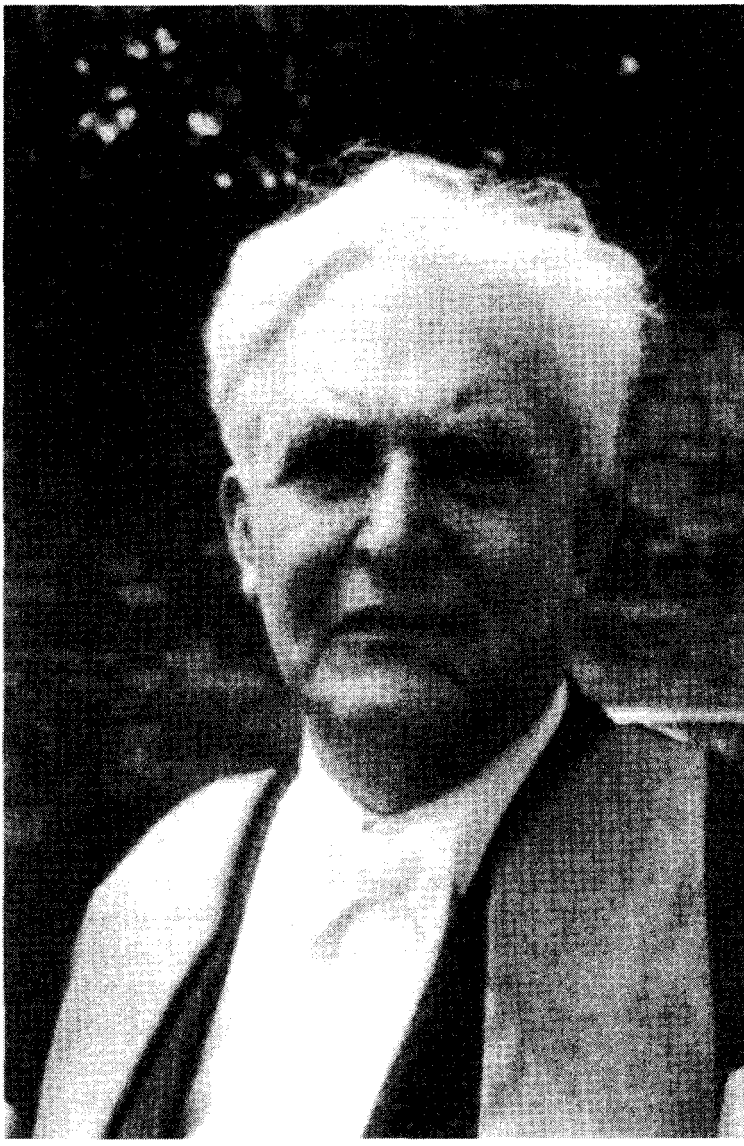
bir şaşkınlık, korku ya da tehlike ânı değildi; ayrıca kendisi de vefatı bana haber verme zahmetine katlanmamıştı. Gereksiz yere elimdeki kozlardan birini harcamasam daha iyi olur hissine kapıldım –belki de batıl inançtı– sanki Tupra'yla benim hayatlarımız boyunca belirli sayıda kozum olacakmış gibi. Genç Pérez Nuix de haber verme zahmetine katlanmamıştı, Peter'ı şahsen tanımadığı halde haberi olsa gerekti. Eski iş arkadaşlarımdan birini, Kavangh, Dewar, Karafa Lord Rymer, hatta Clare Bayes'i –olacak iş miydi– arayabilirdim, ama uzun zamandan beri hiçbiriyle temasım kalmamıştı. Queen's ya da Exeter' dan, Peter'ın bağlantılı olduğu iki üniversiteden öğrenmeye çalışabilirdim, ama üniversitelerdeki bürokrasi yüzünden peş peşe aktarmalar yapılıp bir sonuç alamayacağım kesin gibiydi. Üşendiğimi itiraf ediyorum, hatırlama ve üzülme sosyallikle her zaman bağdaşmıyor. Madrid'de işim başımdan aşkındı. Kepimle togamı bulup temizlemem gerekirdi. Uğraşmadım.

Bayan Berry'nin mektubu ancak iki ay sonra geldi. Geciktiği için özür diliyordu, neredeyse her şeyle o uğraşmak durumunda kalmıştı, yeni yapılan *Memorial Service*'le, yani anma töreniyle bile; orada anma törenleri ölümden epey bir süre geçtikten sonra yapılıyor. Okunacak ilahilerle yapılacak konuşmaların sıralandığı cenaze töreni programını gönderme nezaketini göstermişti. Wheeler dindar bir kimse olmadığı halde, niçin Anglikan Kilisesi'nde ayin düzenlenmesini tercih ettiğini açıklıyordu Bayan Berry: "Günümüzde çok yaygın olan doğaçlama törenlerden, laik parodilerden nefret ederdi." Tören Oxford'da, University Church of St Mary the Virgin'de yapılmıştı; o kiliseyi gayet iyi hatırlıyordum; Kardinal Newman mezhep değiştirmeden önce orada vaaz verirdi. Törende Bach, Gilles ve Michel Corrette'in sakin, ironik *Carillon des morts*'u çalınmıştı; ilahiler söylenmişti; Vaiz'den pasajlar ("... ünlü kişilerin söylevlerini saklar, atasözlerinin inceliklerini yadırgamaz; bunların gizli anlamlarını irdeler, anlaşılmayan yönlerini etraflıca düşünür... yabancı ülkelere yolculuk eder, insanın yaptığı iyilik ve kötülük konusunda deneyimlidir... Pek çok kimse onun kavrama yeteneğini övecektir, bu asla unutulmayacaktır; anısı her zaman yaşayacak, adı kuşaktan kuşağa anılacaktır... O uzun süre yaşarsa, adı binlerce addan daha ünlü olacaktır, şayet ölürse buna da razı olacaktır"), *La Celestina*'nın 1605 James Mabbe

çevirisinden Önsöz ve Wheeler'ın özellikle düşkün olduğu çağdaş bir yazarın bir romanından bir pasaj okunmuştu; üniversitedeki eski meslektaşlarından bazıları övgü dolu konuşmalar yapmışlardı; Engizisyoncu ya da Çekiç veya Kasap Dewar'ın konuşması özellikle isabetli ve dokunaklıydı. Her şey bizzat Wheeler'ın kaleme aldığı ayrıntılı talimatlara uygun şekilde yapılmıştı.

Bayan Berry ayrıca Peter'ın birkaç yıl önce çekilmiş renkli bir fotoğrafını da göndermişti ("Bu fotoğrafın sizde kalmasını istersiniz diye düşündüm," diyordu). Şu anda çerçevelenmiş olarak çalışma odamda duruyor; geçen zaman çehresini silikleştirmesin ve biri hâlâ yüzünü görsün diye sık sık bakıyorum ona. Karşımda, *Doctor of Letters* - Edebiyat Doktoru togasıyla. "Toga gri ipek şeritli ya da pervazlı ve manşetli, kırmızı çuhadan yapılmıştır," diye açıklıyordu Bayan Berry. "Sir Peter'ınki eskiden Doktor Dacre Balsdon'ın togasıydı, grinin rengi biraz atmıştı, kirli mavimsi ya da grimsi pembe bir tona bürünmüştü; muhtemelen yağmur yemişti. Fotoğrafı bu unvanı aldığı gün, Radcliffe Square'de ben çekmiştim. Ne yazık ki kare kepini çıkarıp poz vermişti." Aslında Bayan Berry kare kep diye çevirdiğim, tam karşılığı olmayan "*mortarboard*" terimini kullanmıştı. Peter'ın togasının altından takım olarak "*subfusc*" adı verilen ve bazı törenlerde giyilmesi şart olan beyaz papyonlu koyu renk takım elbisesi görülüyordu. İşte bu haliyle şu anda çalışma odamda duruyor, kendisini henüz tanımadığım uzak bir tarihte temelli dondurulmuş olarak. Aslında o zamandan vefatına kadar pek de değişmedi. Hafif kısılmış gözlerindeki bakışı gayet iyi biliyorum, çenesinin sol tarafındaki yara izi de açıkça görülüyor. Sonunda o yarayı nasıl aldığını soramadım. O son pazar gününde, öğle yemeğinden sonra, ben Londra'ya dönmek üzere istasyona gitmeye hazırlanırken, o bastonuna her zamankinden çok ağırlığını vererek beni geçirirken hâlâ sorsam mı diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bacaklarının daha önce hiç görmediğim kadar zayıf olduğunu fark etmiştim, ama kuşkusuz onu evde ve bahçede dolaştıracak, hatta ilk kattaki yatak odasına çıkaracak kadar güçlüydüler hâlâ. Yine de çok yorgun görmüştüm onu, daha fazla konuşturmak istememiştim, bu yüzden vedalaşırken başka bir konuda son bir soru sordum:

"Bütün bunları bugün bana niçin anlattınız Peter? Yanlış anlamayın, çok ilgimi çekti, çok daha fazlasını dinlemek isterdim. Ama bun-

ca yıldır tanışıyoruz, daha önce hiçbiri hakkında tek kelime etmemiş olduğunuz halde bunca şeyi anlatmış olmanız şaşırttı beni. Ayrıca bir keresinde, 'Aslında insanın hiçbir zaman hiçbir şey anlatmaması gerekir,' demiştiniz, hatırlıyor musunuz?"

Wheeler hüzünle karışık bir hınzırlıkla gülümsedi bana, ama ikisi de o kadar hafifti ki, neredeyse algılanmaları imkânsızdı. İki elini bastonunun üzerinde kavuşturarak cevap verdi:

"Öyledir Jacobo, insanın hiçbir zaman hiçbir şey anlatmaması gerekir... ta ki kendisi geçmişe mal oluncaya kadar, hayatının sonuna kadar. Benim sonum seri adımlarla ilerliyor, ısrarla kapıyı çalmaya başladı bile. Zayıflıkla tanışman lazım yavaş yavaş, günün birinde sana da ulaşacak. Bu noktaya vardığında, insanın karar vermesi gerekiyor: Bazı şeyleri temelli silinmiş olarak mı bırakacak, sanki hiç meydana gelmemiş, dünyada yer almamış gibi, yoksa ona bir fırsat mı verecek..." Wheeler bir an duraksadı, bir kelime aradı, tam aradığını bulamamış olmalı ki, yaklaşık bir karşılığa razı oldu: "... havada dolaşma fırsatı mı verecek. Bir başkasının araştırmasına ya da anlatmasına imkân mı tanıyacak. Büsbütün kaybolup gitmemesi için. Şunu açıklığa kavuşturmak isterim: Senden bir şey istemiyorum, ne araştırıp anlatmanı, ne de tersini. Aslında iyi yapıp yapmadığımdan bile emin değilim, yani istediğim şekilde davranıp davranmadığımdan. Bu son etapta artık arzularımın ne olduğunu bile bilmiyorum, arzularım olup olmadığını da. Tuhaf bir şey, insanın iradesi sanki sona yaklaşınca kendini tutuyor ya da kaçınıyor. Sen şu kapıdan çıkıp uzaklaştığında pişman olacağım muhtemelen. Ne var ki olayın önemli bölümünü bilen Mrs. Berry'nin benim yokluğumda kimseye asla tek kelime etmeyeceğinden eminim. Buna karşılık senden o kadar emin değilim, dolayısıyla senin tercihine bırakıyorum. Belki susmanı tercih ederim, olabilir pekâlâ. Ama aynı zamanda senin sayende hikâyemin hâlâ..." Yine durup daha iyi bir karşılık aradı, ama yine bulamadı, "... evet, hâlâ havada dolaşabileceğini düşünmek de beni rahatlatıyor. Aslında bundan ibaret Jacobo: havada dolaşmaktan ibaret."

Bunun üzerine şöyle düşündüm, Paddington'a giderken, trende de düşünmeye devam ettim: "Beni çeper olarak seçti, çıkmaya, silinmeye, yok olmaya direnen, fayansa ya da yere yapışan, çıkarılması en zor şey olarak. Benim bu çeperi temizlemeyi görev edinmemi mi isti-

yor–"sessizliğin yasası"– yoksa var gücümle ovalamayıp belli belirsiz bir iz, yansımanın yansıması, bir çeper parçası, minicik bir eğri, bir emare, "Ben var oldum" ya da "Hâlâ varım, demek ki var olduğum kesin; sen beni görüyorsun, beni gördün," diyebilecek, geri kalanlarımızın, "Hayır, böyle bir şey yok, hiçbir zaman olmadı, yeryüzünden geçmedi, dünyaya ayak basmadı, hiç var olmadı ve meydana gelmedi," demesini engelleyecek bir kül mü bırakmamı istiyor, bunu bile bilmiyor.

Bayan Berry mektubunda merdivendeki o kandan söz ediyordu. Onları ziyarete gittiğim son pazar günü, mutfakta koşuştururken, girip çıkarken konuşmamıza kısmen kulak misafiri olmuştu (kullandığı fiil, istemsizlik içeren "*to overhear*"dı); Wheeler'ın laf arasında kan lekesinden sanki benim hayal gücümün ürünüymüş gibi söz ettiğini duymuştu ("Tam orada, senin bir kan lekesi gördüğünü söylediğin yerde"). Zamanında bana yalan söylediği, hiçbir şey bilmiyormuş gibi yaptığı, belki de beni gördüğüm şeyden şüpheye düşürdüğü için kendini kötü hissettiğini söylüyordu. Benden özür diliyordu. "Sir Peter akciğer kanserinden öldü," diyordu. "İçten içe biliyordu, ama öğrenmek istemedi. Doktora gitmeye razı edemedim, o kadar ki, sonunda eve bir doktor çağırdım, bir dostumu, artık çok geçti, yapılabilecek bir şey yoktu; doktor teşhisi ondan gizledi; ona söylemenin bir anlamı yoktu, sadece bana söyledi. Neyse ki ölümü ani oldu; doktorun daha sonra açıkladığına göre yoğun akciğer embolisinden. Uzun süre acı çekmedi ve sonuna kadar iyi yaşadı denebilir." Bunu okuyunca Wheeler'ın şahit olduğum ilk afazisi geldi aklıma –sıradan "minder" kelimesinde tıkanmıştı– o zaman doktora görünüp görünmediğini sormuştum, o da üzerinde durmadan, "Yok canım, fizyolojik bir şey değil, çok eminim," demişti. "Bir anlık bir şey, sanki irademe geri çekilmiş gibi. Bir uyarı sanki, öngörü, yani..." Cümlesini yarım bırakınca ben de neyin öngörüsü diye sormuştum; soruma hem cevap vermiş hem de vermemişti: "Zaten bildiğin şeyi sorma Jacobo, senin tarzına yakışmıyor."

Bayan Berry kuşkusuz doktor arkadaşından öğrendiği bir terimle açıklamasına devam ediyordu: "En azından, bütün hastalık süresi bo-

yunca tek semptom, ara sıra görülen hemoptizi, yani kan tükürmesiydi." Bu paragrafı okuduğumda, "Bizi etkileyen ve belirleyen şeylerin önemli bir bölümünün üstü örtülüdür," diye düşündüm. "Genellikle istemsiz olarak, tek, kuvvetli ve kısa bir öksürükle tükürüyordu kanı; bazen farkına bile varmıyordu; unutmayın ki, hiç göstermediği halde Sir Peter epey yaşlıydı o sırada. Kısacası, emin olamayız elbette, ama o gece birinci kat sahanlığında gördüğünüz ve uğraşıp didinerek temizlediğiniz lekenin kaynağı bu olabilir. Benim görevimdi, size şimdi teşekkür edebiliyorum. Normal bir günde böyle bir şeyi fark etmemem çok tuhaf olurdu, ama o cumartesi günü çok yorucu geçmişti, akşam yemeği hazırlıkları, onca konuk; ayrıca yanlış hatırlamıyorsam siz her şeyin daha kolay göründüğü ortadaki halılı bölümü değil, ahşabı işaret etmiştiniz. Ne var ki, son ziyaretinizde, Sir Peter'ın size altmış yıl önce başka bir evin ilk kat sahanlığındaki karısına ait kanlardan söz ettiğini duyunca, ne bileyim, sizin doğaüstü bir şeyler, bir halüsinasyon görmüş olduğunuzu düşünmenizden korktum ve bu ihtimalin var olduğunu size bildirmek istedim. Üstünden bunca zaman geçmiş olmasına rağmen inanamazmış gibi rol yaptığım için beni affedebileceğinizi umuyorum. Ama o sırada Sir Peter'ın bilmemeyi tercih ettiği bir şeyi söyleyemezdim. Doğrusu şu ki hiçbir zaman kulak asmadı, sonuna kadar bilmemeyi tercih etti. Hatta ölmekte olduğunu bilmeden, öldüğüne inanamadan öldü. Şansı varmış." ("*Lucky him*," diyordu). Bunun üzerine Wheeler'dan iki ayrı bağlamda ve konuşmada duyduğum iki şeyi hatırladım: "İnsan bilerek ya da bilmeyerek hüküm giymişse bir kez, her şey bozulabilir, çarpıtılabilir, iptal edilebilir, silinebilir; eğer bilmiyorsa savunmasızdır, mahvolmuştur." Bir de şöyle bir değerlendirmesi ya da yargısı vardı: "Böylece günümüzde kimse gördüğü şey hakkında, olan biten hakkında, aslında bildiği şey hakkında, dengesiz ve değişken olacağı, hatta bir hiç olacağı, bir bakıma var olmamış olacağı sezilen şey hakkında bilgi sahibi olmak istemiyor. Hiç kimse herhangi bir şeyi kesinlikle bilmeye razı değil, çünkü kesinlikten vebadan kaçılır gibi kaçılıyor. İşte böyle, dünyanın gidişatı bu."

Evet, şimdi yine Madrid'de yaşıyorum, burada da her şey bunu doğruluyor, öyle düşünüyorum. Eski bir ortağımla, Oxford döneminin ardından, Luisa'yla evlendiğimde birkaç yıl boyunca ortağım

olan finansçı Estévez'le çalışıyorum yine. İlk ortaklığımızda kullandığı "atılımcı" sıfatını kullanmıyor artık, isimsel böbürlenmelere ihtiyacı kalmadı, çok önemli biri oldu. Onu Londra'dan aramıştım, pek yakında Madrid'e dönecektim, öncesinde ne gibi imkânlar olduğunu araştırıyordum; epey para biriktirmiştim ama Madrid'de çok masrafım olacağını tahmin ediyordum. Telefonda son zamanlarda neler yaptığımı kendisine özetle anlatırken, hiçbir kitapta sözü edilmeyen, adsız bina kadar bilinmeyen ve tuhaf –üyelerinin İngiliz yurttaşı olmalarını bile şart koşmayacak, onlara herhangi bir yemin ettirmeyecek kadar bulutsu ve hayaletsi– bir grup bünyesinde çalışmış olduğum ve kendisine hiçbir kanıt sunamadığım, ancak bilgimi ortaya koyabildiğim halde, MI6'daki işimin onu etkilediğini fark ettim. Ona ayrıntılı bilgi de vermek istemedim ya da sözünü ettiğim ayrıntılar uydurmaydı. Sonuç olarak beni vakit geçirmeden projelerine dahil etti; özellikle insanlar konusunda değerlendirmelerime güveniyor. Yani ara sıra hâlâ ona insan yorumları yapıyorum, önceki işimden ötürü –evveliyatımdan ötürü– beni bir kâhini dinlermiş gibi dinliyor. Onun yanında, günün birinde cam çekerse Luisa'ya bir botoks ya da paniğe kapılırsa görünümünü gençleştirecek başka bir işlem ısmarlayabilecek kadar para kazanıyorum, ama böyle bir paniğe ihtimal vermiyorum, kişiliğine aykırı çünkü. Gidişimden önceki kadar iyi buluyorum onu; yani İngiltere'ye gidişimden, evden ayrılışımdan demek istiyorum, görünüşünü kastediyorum. Uzun zaman boyunca tanık olamadığım, yokluğumda başkasının tanık olduğu şey bağlamında da iyi buluyorum onu. Yalnız değil yarı-yalnız yaşamamın sebebi, çocukları her gün evde ya da dışarıda görmem, Luisa'nın da bazı öğle sonraları çocukları başka bir bakıcıya bırakıp benim evime gelmesi; katı Polonyalı bakıcı Mercedes evlenip yuva kurdu, bir iş de kurmuş galiba.

Luisa'nın arzusu bu, her birimizin kendi evi olsun istiyor, belki bu yüzden, Londra'daki yalnız ve daha sonraları sersemletici günlerimde duymak ya da okumak istediğim sözleri hiç söylemedi bana: "Gel, gel, ne kadar yanılmışım. Gel yanımda yerini al yine, yastığın burada, üstünde iz yok artık, seni görmeyi bekememişim. Gel. Yanıma gel. Burada kimse yok, geri dön, hayaletim gitti artık, onun yerini alabilir, tenini kovabilirsin. O hiçliğe dönüştü, zamanı ilerlemiyor. Olan şey olmadı. Bu yüzden gel, hatta temelli burada kal." Hayır, bunları ya da

buna benzer bir şey söylemedi, ama bazıları şaşırtıcı başka şeyler söylediği oldu; en güzel ya da en ateşli veya en neşeli anlarda, beni görmek üzere aylar boyunca Custardoy'un evine gitmiş olacağı gibi evime geldiğinde, "Hep böyle devam edeceğimize söz ver bana, olduğumuz gibi, bir daha hiç birlikte yaşamayacağımıza söz ver," der. Haklı belki, ilgimizi ayakta tutabilmenin, birbirimizi, birbirimizin varlığını kanıksamamanın tek yolu bu belki de.

Custardoy'un söylediklerini unutmadım, tek kelimesini bile; zihnin kaydettiği her veri, unutuş ona ulaşıncaya kadar zihinde kalır; unutuşun ise tek gözü daima kördür; imalarını unutmadım, aslında imadan da öteydi ("Herkesin kendine ait bir cinselliği vardır," demişti, eski moda Madrid raconuyla, cümleler müzik kutusundan çıkarcasına sürtüne sürtüne çıkmıştı ağzından; "bazılarıyla açığa çıkar, bazılarıyla çıkmaz. Seninle hiç olmamış mıydı? Tamam, ne diyeyim bilader, bilmiyordum"); birkaç kere Luisa'nın canını birazcık acıtmak geçti içimden, istemeden, dalgınlıkla ya da kazara olmuş gibi bir denemek, nasıl tepki gösterecek diye bakmak için; nefesini tutarak, itiraz etmeden kabullenecek olursa nasıl cevap verecek diye görmek için. Ama her defasında kendimi tuttum, tutmaya devam edeceğimden de eminim; çünkü öbür türlüsü Custardoy'a inanmak ve kendimi yeni bir zehre maruz bırakmak olur; Tupra'nın zehri bana yetti, daha doğrusu o gece Reresby'nin zehri. Ayrıca düşük ihtimal olmakla birlikte bir tehlike de teşkil edebilir: Kendi kendimi en çok korkulan adam konumuna sokmak, belki eve kapanılan yağmurlu bir gecede, çocuklar –benim çocuklarım– bir köşede duvara yapışıp sanki duvar ittirdikçe gerileyip yok olacakmışçasına, duvarla birlikte gördükleri şey de, fışkırmak isteyen ama engellen gözyaşları da, bu kâbus da, annelerinin ölürken çıkardığı tuhaf, uzayıp giden ses de yok olacakmışçasına seyrederken iri ellerini –piyano tuşuna benzer parmaklarını– Luisa'nın boynuna kenetleyebilecek, hayallerimdeki sapık adam. ("İnsan istemeyerek de olsa daima yanındakinin ölmesini tercih eder," demişti Reresby o gece. "... Sevgilinin bile, evet, insan kendisinden önce sevgilisinin ölmesini tercih eder.") Hayır, insan nihayetinde damarlarında, kendi damarlarında taşıdığı herhangi bir ihtimalin gerçekleşmesine vesile olabilecek zamana, kışkırtmalara, koşullara kaymamalı, yaklaşmamalı, yanaşmamalı; ben damarlarımda öldürme ih-

timalini taşıdığımı şimdi biliyorum; önceden de biliyordum, şimdi daha da iyi biliyorum. Hepsinden kaçınıp uzakta durmak en iyisi, rüyada bile yakınından geçmemek, sakınmak en iyisi ("Devam et, devam et rüya görmeye, kanlı işleri ve ölümü görmeye"), sakınmalı ki, rüyada bile, "Karın, biçare karın Luisa Jacques, Jacobo, Iago ya da Jaime, bir saat rahat uyku uyumadı yanında, çünkü ismin değişse de sen aynısın... Şimdi ruhuna kurşun gibi çökeyim, göğsünde iğne batmasını hisset: Umutsuzluğa kapıl ve öl," diyemesinler. Yok, hayır, böyle bir şey olmayacak, olmaz böyle şey. Uzaklaşmak daha iyi.

Bir gün onun, Custardoy'un mahallesine uğradım; genelde mümkün mertebe uzak durmaya çalışıyorum, pek mümkün olmuyor tabii, şehrin merkezinde çünkü. Somut bir nedenle oradan uzak duruyor değilim, ama mekânlar, insanın orada kendisine yapılanlardan da çok, orada yaptıklarının damgasını taşır; bu durumda mekân hıncına, mekân nefretine, Nazilerin yerle bir edip haritadan sildikleri Lidice köyüne ve kıtanın daha birçok kentine, belki Valerie Harwood'un Milton Bryant ve Woburn'e, Peter Wheeler'ın Oxford'un güzel, ağaçlık caddesi Plantation Road'a, benim de Vauxhall Cross yakınındaki adsız binaya ve Secret Intelligence Service'in dikkat çekici merkezine duyduğum (ara sıra Luisa'yla veya tek başıma Londra'ya gittiğimde –orada birkaç hesapta bir miktar para bıraktım, insan günün birinde İspanya'dan kaçması gerekip gerekmeyeceğini asla bilemez– Thames Nehri'nin üzerinde, feneri ya da ziguratı çağrıştıran binanın yakınına uğramam prensip olarak) nefrete azıcık benzer bir şey oluşur – belli belirsiz bir gölge, kötü bir taklit, saçmalık, kıyas kabul etmez. Oysa Bailén'le Mayor caddelerine ilişkin bir mekân nefretim vardı; bilinçdışı bir nefretti, aslında şehrin çeşitli hödük belediye başkanlarının bölgeyi kasıtlı biçimde ellerinden geldiğince mahvetmiş olmalarına rağmen o semt hoşuma gider. Ara sıra sergi gezmeye gittiğim, artık dibine girmedikçe Madrid'in hiçbir noktasından görülemeyen, geri zekâlı belediye başkanlarıyla yiyici şehirci ve mimarlarının Madridlileri ve turistleri hiç düşünmeden, üstelik aptalca yok ettikleri manzaralardan biri olan Kraliyet Sarayı'nın önünden geçiyordum. İspanya Meydanı'mn ötesinde birtakım işlerimi halletmiş dönerken at üzerinde iki kadın polisle karşılaştım; tüneller başkentinde trafik yerin altına gömüldüğünden beri o civarda atlı polisler devriye geziyor;

atlardan biri beyaz, biri yağızdı; beyaz atın o kadar yakınından geçtim ki, neredeyse dokundum, nefesini hissettim, insan ne kadar yüksek olduklarını ancak onlarla yan yana durduğunda anlıyor. Atın yanından geçtikten sonra beş adım atmamıştım ki, arkamda atın huzursuzlandığını ya da şahlandığını fark ettim; yoldan geçen birinin köpeği atlara havlıyor, onları taciz ediyordu; beyaz at korkup şaha kalktı, dizgininden kurtulmasına ramak kaldı, dörtnala birkaç metre koştu, bu arada köpek –tis tis tis, hafif adımlar, Pérez Nuix'in köpeği gibi bu da puanterdi, ama kafası kahverengi, vücudu da benekliydi– atın dizginlenmeye çalışılan, kayarak koşuşuyla ve süratli nal sesleriyle iyice coşmuş, daha da çok havlıyordu. Kadın polis atını biraz telaşlanarak ve çaba sarf ederek de olsa hemen kontrol altına aldı; dörtnaldan vazgeçirip sakinleştirmek için birkaç tur attırdı; bu arada köpeğin sahibi de çeke çeke köpeğini uzaklaştırıyor, bir yandan susturup bir yandan koşuşmasına engel oluyordu – tis tis tis çok daha hüzünlüydü şimdi. Öteki at, yağız olanı hiç mi hiç rahatsız olmamıştı, ne puanterin dayılanmasından, ne de arkadaşının korkusundan, onun kadar hassas değildi. Nal sesleri giderek yavaşladı, geçici kargaşa dindiğinde kadın polisle atı bir süre sarayın önünde sessizce durdular; kadın boynunu okşayarak atını sakinleştiriyordu; saray kapısının önündeki kulübelerinin yanında hiç kıpırdamadan onları izleyen on dokuzuncu yüzyıl üniformalı iki nöbetçinin donuk ifadelerinde bir değişiklik olmadı. Cüce bir Beau Geste'i andıran, orantısız boyuttaki minik bir lejyonerin yüzbaşının sakalına, daha doğrusu bıyığına doğru tırmanmaya çalıştığı Yüzbaşı Melgar anıtına yakın sayılırdık.

O sırada, küçük hadiseyi seyretmek üzere durmuş insanlar arasında (ben de onlara dahildim) herhangi bir terslikte, bir kavgada ilgi odağı olmaya çalışarak ortaya atılıveren tiplerden birinin de olduğunu gördüm. Bu tipler davranışlarıyla, "Ben bunu bir saniyede hallederim," ya da "Şu kudurmuşların aklını başına getirip gelen geçenin şaşkın bakışları altında ortalığı yatıştırayım," der gibidirler. Adamın müdahale etmesine gerek yoktu, kadın binici atını tek başına yatıştırıyordu zaten, ama adam üç uzun adımla yanlarına varmıştı bile; hayvan terbiyecisiymiş ya da ona benzer bir uzmanmışçasına hayvanın boynuna hafif hafif vuruyor, burnunu okşuyor, kulağına esrarengiz ya da manasız laflar fısıldıyordu. İlk dikkatimi çeken eldiven oldu;

atın beyaz tüylerinin üstünde siyah deri eldiven göze batıyordu; bir ilkbahar günüydü, hava bulutluydu ama hiç soğuk değildi; eldiven o havada eksantrik görünüyordu, hele tek ele giyilmişse: Adam öteki elini, sağ elini uzatıp atın sırtına koyduğunda onun eldivensiz olduğunu gördüm ve "Ne çok çolak... Belki sol eli tam iyileşmedi, o yüzden eldiven kullanıyor, çarpıklığını ya da yaralarım kapatmak için, ne bileyim, belki bir daha hiç açmaz elini," diye düşünmeye vakit bulabildim. O sırada, ben bunları düşünürken, aynı anda adam bana doğru döndü –bir başkasına değil, bana doğru, sanki at olayından önce beni görmüş ve nerede olduğumu biliyormuş ya da beni takip ediyormuş gibi– ve başkasıyla karıştırılması imkânsız, müstehcen, sert ve soğuk bakışlarıyla, neredeyse kirpiksiz, biraz ayrık koca kara gözleriyle baktı; kirpiksizliği ve gözlerinin ayrıklığı, gönlünü çeldiği ya da satın aldığı kadınlara ve rakibi olan erkeklere müstehcen bakışlarını dayanılmaz kılıyordu; benimle rekabet etmekle kalmıyor, evine yaptığım tek ziyaretin ardından, elimde eski bir Llama ve bir ateş süngüsüyle, Reresby'nin özürlü tuvaletindeki eldivenlerine, onun şu tek eldivenine benzer eldivenlerle onu son görüşümde benden ne kadar nefret ediyorsa, aynı yoğunlukla nefret ediyordu. Ama aslında nefret aynı nefret değildi, özdeş değildi; burada, Kraliyet Sarayının önünde artık nefreti yaşlanmış, iktidarsız ve sonuç vermeyecek, engellenmiş bir nefret değildi; panik ya da korkuyla karışık değildi; çocuk bedenlerine hapsolmuş çocuklarınki gibi bir nefret değildi; onu içine almaya tenezzül etmeyen dünyanın süratli dönüşünü izleyen öfkeli bir ergeninki gibi bir nefret değildi; kimsenin durup beklemediği, onun yüzünden kendini dizginlemediği bir mahpusunki gibi bir nefret değildi; bakışları da artık bulanık değil, kararlı ve netti.

Onu tanımakta birkaç saniye gecikmiştim, çünkü Custardoy'un ne şapkası vardı, ne atkuyruğu, hatta ne de bıyığı; daha doğrusu bıyığı hafif bir gölgeydi, sanki bir süre tıraş ettikten sonra yeniden bıyık bırakmaya başlamış gibi. Eldivenli sol eliyle atı okşayarak kısa cümleler mırıldanıyordu, ama cümleleri hayvana mı, kadın polise mi söylediğini bilemedim (eskide kalmış Oxfordlu İngiliz bir çingene kadını hatırlatan uzun çizmeler giymiş kadın polis itiraz etmeden atını okşatıyordu; belki gönlünü kaptırmıştı bile); belki de bana söylüyordu, işitemeyeceğimi bile bile. Bana nasıl baktığını, gözlerinde nefretin yanı

sıra bir şey daha, bir küstahlık, ertelenmiş, acelesiz bir tehdit olduğunu, keyfince ya da gereğince *linger* ve *delay* etmeye hazır olduğunu görünce, büyük ihtimalle yüz ifadem değişerek, "Lanet olsun," diye düşündüm. "Tablonun dışına çıkarmamışım onu, tam olarak çıkarmamışım, garantilememişim. Bu adam günün birinde benim ya da ikimizin, Luisa'yla benim peşimize düşebilir, hatta kim bilir, dördümüzün, çocukların da. Ben onu aşağıladım, zarar verdim ona, sevdiğini elinden aldım. Onu sanki bir kan lekesiymiş gibi temelli silmeli, temelli çıkarmalıydım tablodan." Ansızın gözümün önünden şimşek gibi bir görüntü geçti –şimşek gibi oluşu parlaklığı yüzünden değil, kısalığı yüzündendi, dehşetengiz, mide bulandırıcı ve kasvetli bir görüntüydü ya da sessizce parçalayan, gökgürültüsünden yoksun bir yıldırım gibiydi– Tupra'nın videolarında gördüğüm, mecbur edilen bir at ve savunmasız bir kadının yer aldığı bir sahne; Custardoy'u beyaz, kırmızı ve yeşil tentelerin altında gösteriyi izleyen, çoğu palabıyıklı, kovboy şapkalı, iyi giyimli erkeklerle bağdaştırdım ister istemez; gerçi Custardoy artık şapkalı değildi, bıyıklı da sayılmazdı, ama ben şapkalı ve bıyıklı halini de, kötü muamelesinin izlerini de görmüştüm. Bedenimize zerk edilen zehrin kötü yanı budur, ister gözlerden girsin, ister kulaklardan, onu dışarı atmak mümkün değildir, içimize yerleşip kalır, çaresi yoktur, herhangi bir şeyle ya da kişiyle birleşip tekrar ortaya çıkar ve zehirler, her fırsatta, "Ruhuna çöksün," der, aynı sözü tekrarlar, ısrar eder.

Ben de birkaç saniye durup ona baktıktan sonra arkamı dönüp yoluma devam ettim. Benim bakışım da nefret mi doluydu bilmiyorum, ama olabilir, çok muhtemeldir, özellikle beni kaygılandıran, hiç hoşlanmadığım bir hareketini gördüğümde: Sağ eliyle, çıplak ve sağlıklı eliyle, resim yaptığı eliyle pantolon cebinden köstekli bir saat çıkarıp garip bir dikkatle saate baktı. Başlangıçta bu da bir orijinallik, yeni bir orijinallik herhalde diye düşündüm; atkuyruğundan vazgeçmişti ya, ben henüz kendisini hiç görmemişken kız kardeşimin onu tarif etmek için kullandığı deyimle sanat adamı olduğunun altını bir şekilde çizmesi gerekiyordu; yirmi birinci yüzyılda bu tür bir saat taşımak da kuşkusuz onun aptalca, bayat bohem görüş açısına göre sanat adamlığıyla bağdaşıyordu. Ama hemen ardından başka bir ihtimal geldi aklıma: "Niçin eldiven kullanıyorsa belki aynı nedenle kol saati takmıyor-

dur," diye düşündüm, "her saate bakmak istediğinde eldivenini sıyırması gerekeceği için. Belki gerçekten elini sakat bıraktım, gerçi yanağındaki kesikten hiç iz göremiyorum. Ne olursa olsun, elinde tuttuğu antika saatine bakarkenki bu görüntüsü hoşuma gitmedi; belki benim saatlerimi sayıyor." Daha fazla görmek istemedim; birkaç adım uzaklaştıktan sonra belki görüntüyü kovmak için, ama daha büyük ihtimalle moralimi düzeltmek için tekrar düşünmeye koyuldum: "Ama artık benim de öfkeli ruh halimde onun saatlerini sayabileceğimi biliyor; bir kere saydım, sonra saymayı durdurdum, o bunu biliyor, şansı vardı, neredeyse sayıp bitirecektim çünkü. Bu onun bana yaklaşmasını engeller. Buna rağmen bir gün yaklaşırsa, bakalım önce hangimiz adını terk etmek zorunda kalacak."

Ertelenmiş bir tehditle yaşamak mümkündür, çünkü gerçekleşmeyebilir pekâlâ; prensip olarak buna bel bağlamak gerekir. Bazen yaklaşan şeyi görür, buna rağmen önemsemeyiz; sırf Wheeler'ın dediği gibi kesinlikten nefret ettiğimiz için, artık hiç kimse gördüğü şeyi, çoğu kez gözünün önünde olan, belki konuşulmayan ya da pek az konuşulan ama yine de gözle görülür olan şeyi gördüğünü kendi kendine bile söylemeye ya da kabullenmeye cesaret edemediği için, kimse bilmek istemediği, peşinen bilmek ise insanları dehşete, biyografik ve ahlaki dehşete düşürdüğü için, hepimiz katıksız *necio*, kelimenin gerçek anlamıyla, lügatlerde hâlâ yer verilen Latince terimle eşanlamlı olarak "Cahil ve bilebileceği ya da bilmesi gereken şeyi bilmeyen", yani bilinçli olarak, bilmemeyi isteyerek bilmeyen, öğrenmeyi reddeden, öğrenmekten nefret eden kimseler, Wheeler'ın o özlediğim bilgiçliğiyle dediği gibi "kendinden memnun cahil"ler olmayı tercih ettiğimiz için de değil belki. Ayrıca tedbirlerimizle, şüphelerimizle, görme gücümüzle ve alarm durumlarımızla hayatı boşa harcamaktan korktuğumuz için ve her şeyin daima bilinen bir sonu olacağından, o zaman, vedalaşırken, geçmişe mal olduğumuzda ya da sonumuz seri adımlarla ilerleyip ısrarla kapımızı çaldığında her şeyin bize boş ve naif geleceğinden habersiz olmadığımız için de belki: Seninle ilgili olarak, bunu niye yaptı diyeceklerdir; onca sıkıntı, onca çarpıntı niyeydi, onca kaygı ve onca heyecan niyeydi; benimle ilgili olarak da, niçin konuştu ya da sustu, niçin onca zaman sadakatle bekledi, o baş dönmesi, onca şüphe ve o işkence niyeydi, niye o adımları attı ve o

kadar çok adım attı. Ve ikimiz hakkında da: Niye çatıştılar, niye onca çaba gösterdiler, bakmak ve sakin olmak yerine niçin savaştılar, niye görüşmeyi ya da görüşmeye devam etmeyi beceremediler, onca rüya ve o sıyrık, benim acım, benim sözüm, senin ateşin, bizim zehrimiz ve gölge ve onca şüphe, onca işkence niyeydi?

O akşamüzeri Luisa'yla randevumuz vardı; epeydir süren ateşkes dönemimizde haftada iki ya da üç kere görüşüyoruz. Ayrıca onda benim anahtarlarım var, bazen önce geliyor, eve yerleşip beni bekliyor; tıpkı Londra'daki o zehir ve dans gecesinde Tupra'nm beni bekleyen biri olduğunu zannettiği gibi; oysa orada asla beni bekleyen biri olmadı, benim yokluğumda ışıkları söndürebilecek biri olmadı; ışıklarını hep yanardı, kendimi karanlıkta bulmayayım diye. Anahtarlarım kimsede yoktu ve hiçbir zaman kimse beklemezdi beni orada. Kapıcı, "Hanımefendi, arkadaşınız yukarıda," dedi. "Size bir paket gelmişti, ona verdim, yukarı çıkardı." Adam bizi evli bir çift gibi görüyor bir yandan, ama emin de değil, kararsız kalıyor. Luisa'nın karım olduğunu söyledim ona, buna rağmen tam inanamıyor ya da belki evli olduğumuz halde gelip gitmesine anlam veremiyor.

Kapıyı açmadan önce Luisa'nın içeride şarkı söylediğini duydum; bu aralar sık sık şarkılar mırıldanıyor ve yine çok gülüyor; hem benimle, hem de sanırım bensiz; artık gülüşlerini esirgemiyor benden, böyle devam edeceğini umuyorum, mümkünse temelli, böyle düşünüyorum. Luisa'nın bana dönüşü, bir zamanlarki yorumlarıma uygun olarak gerçekten tekrar birliktelerse –bunun doğru olup olmadığını hiç öğrenemedim– Beryl'in Tupra'ya dönüşüne hiç mi hiç benzemiyor; bizim durumumuzda bir çıkar yok, bizimki sahte bir birliktelik değil, yasak ilişki de değil. Bu şekilde ara sıra görüşmemizin, artık birlikte yaşamamanın Luisa'ya yaradığı, hoşuna gittiği kesin; ne var ki gün gelip bu durumdan bıkar mı bilmiyorum, benim evimde bazı giysilerini bırakmaya başladı. Ben bu durumdan memnunum, aslında Wheeler'ın başlarda babacan bir tavırla dediği gibi Londra'da çok yalnız olmaya alıştım; zaman zaman yalnız olmaya ihtiyaç da duyuyorum; herhangi birinin sürekli varlığına, penceremden dünyayı, hâlâ dahil olduğumu düşündüğüm, yönünü bilenlerin canlı dünyasını tek başıma seyredememeye katlanamazdım sanırım. Kapıyı açtım ve salondaki sehpanın üzerinde kapıcının Luisa'ya verdiği paketi gör-

düm; Luisa mutfaktaydı, geldiğimi fark etmeden şarkı söylemeyi sürdürüyordu. Pakete baktım, Berlin'den gelmişti, Von Truschinsky'den ayakkabı; ölçülerim onda olduğundan ara sıra bir çift ayakkabı ısmarlıyorum, çok pahalılar. Ayakkabıları aldığımda hep Tupra'yı hatırlıyorum; gerçi aklımın bir köşesinde belli belirsiz varlığını hep sürdürüyor, sanki hâlâ güvendiğim –tuhaf şey– gerekirse başvurabileceğim bir dostmuş gibi. Henüz böyle bir şey yapmadım.

O akşamüzeri, Custardoy'la iki ya da üç kayıtsız hayvanın tanık olduğu sessiz karşılaşmamızın ardından iyice aklımdaydı Tupra. Eve yürürken biraz daha düşünmüştüm, "Büyükelçiliğine gittiğimde De la Garza'da istemeden uyandırdığım korkuyu, tiksinerek yarattığım paniği Custardoy'un yüzünde ve tavrında görmeyi isterdim. Custardoy'un korkusu tamamen geçmiş veya birazı kaldıysa da –birazı mecburen kalmış olmalı– belli etmiyor. Hiçbir şey istediğimiz ya da öngördüğümüz gibi sonuçlanmıyor; belki de ben fazla kararsız olmaya devam ediyorum; Tupra'nın başına asla böyle bir şey gelmezdi; o olsa, adamı tablonun çerçevesine getirdiğinde tamamen dışına atardı; şimdi benim tablonun köşelerini kollamam gerekiyor, tekrar içeri sızmasın diye; bu sefer elimde kılıçla ya da mızrakla; gerçi böyle bir şey olması için belki daha zaman geçmesi gerekiyor, çünkü korku bir kere tadıldı mı tam olarak geçmez hiçbir zaman." Bu düşünceler hâlâ kafamda dolaşıyordu. Luisa suskun, hatta belki biraz kaygılı olduğumu fark etti, esprilerine pek karşılık veremedim, yine bol bol espri yapıyor benimleyken.

"Neyin var senin?" diye sordu. "Bir şey mi oldu?"

"Bir şey mi?" dedim şüpheyle karışık dalgın bir edayla. "Ne demek istiyorsun? Ne gibi bir şey?"

"Kötü bir şey demek istiyorum."

Evet, kötü bir şey olmuştu ve hayır, kötü bir şey olmamıştı. En azından anormal bir şey olmamıştı. Birisi bize zarar verir ve düşmana dönüşür. Ya da biz birine zarar veririz ve kendimize bir düşman yaratırız. Nefes almak bile yeter, her ikisi de zannettiğimizden çok daha sık olur; çoğunlukla istemeden, biz farkına varmadan; tetikte olup insanların yüzüne bakmakta yarar vardır, buna rağmen birçok defa anlamayız. Ben o akşamüzeri gayet iyi anlamıştım; anlamak, bilmek kendi başına bir avantajdır. Ama bunu Luisa'ya söyleyemezdim, bun-

dan söz edemezdim ona, karşılaşmamı anlatamazdım. Kesin ayrılığımız sırasında olan bitenlerle ilgili birbirimize neredeyse hiç soru sormadık, böylesi daha iyi. O bana Custardoy'dan hiç söz etmedi, ben de öyle; onu ne kadar sevdiğini ya da ondan ne kadar korktuğunu hiçbir zaman bilemeyeceğim. Ona asla tek kelime edemeyeceğim belki de tek konu bu; geçmişe mal olduğumda ya da sonum seri adımlarla ilerleyerek kapıyı ısrarla çaldığında bile, çünkü onun yüzünü tanıdığımı düşünüyorum ve her şeyi buna oynuyorum, onun beni nasıl hatırlayacağını bile. Belki bu yüzden, ayrıca genelde memnun olduğumdan, onun gibi ben de bazen şarkı söylüyor ya da mırıldanıyorum; mırıldanmaya ya da ıslıkla çalmaya en eğilimli olduğum şarkı ise, çeşitli adları olan o İrlanda ya da Batı şarkısı (ezgi hep şöyle geliyor kulağa: "Nanna narannyaro nannara nannyaro"); "Çavuş Ölüm' ün soğuk kolları beni sardığında," diye gaipten haber veren "*The Bard of Armagh*" ya da "Ama öldürdüğüm adamlar rahat bırakmalıydı beni" diye önce kendini mazur gösteren, sonra da "Ama şimdi burada yalnız ve terk edilmiş, ciğerlerimde ölüm, can veriyorum," diye sızlanan "*Doc Holliday*" ya da sözlerini en iyi bildiğim, bu yüzden de sık sık yüksek sesle ya da içimden, kim bilir belki hatırlamak için, bilhassa bir yakarmayla biten şu kıtasını söylediğim "The Streets of Laredo": "*But please not one word of all this shall you mention, when others should ask for my story to hear*". Ya da benim dilimde: "Ama lütfen, başkaları öykümü duymak istediğinde, bunların tek kelimesini bile söyleme."

"Yoo, kötü bir şey olmadı."

Mayıs 2007

Teşekkür

Üç ciltlik *Yarınki Yüzün*'ü yazdığım süre boyunca birkaç kişi çeşitli konularda bana yardımcı oldu: Bir veri, bir imge, yabancı dilde bir kelime, tarihsel, coğrafi, tıbbi bir bilgi, bir boğa güreşi terimi, birkaç dize sundular hizmetime, anlatımın ayrıntılarına ilişkin tavsiyelerde bulundular ve kitabı tamamlayıncaya kadar orijinalin yegâne iki kopyasını (hâlâ daktilo kullanıyorum) sakladılar. Adları: John Ashbery, Antony Beevor, Inés Blanca, Nick Clapton, Margaret Jull Costa, Agustín Díaz Yanes, Paul Ingendaay, Antonio Iriarte, Mercedes López-Ballesteros, Carme López Mercader, Ian Michael, César Pérez Gracia, Arturo Pérez-Reverte, Daniella Pittarello, Eric Southworth, Bruce Taylor ve Doktor José Manuel Vidal. Hepsine canıgönülden teşekkür ederim.

Babam Julián Marías ve doğumundaki adı Peter Wheeler olan Sir Peter Russell'a ayrıca teşekkür borçluyum; onlar hayatlarını bana sunmuş olmasalar bu kitap yazılamazdı. Ruhları bu sayfaların kurmacasında da şad olsun.

JAVIER MARÍAS

JAVIER MARÍAS
YARINKİ YÜZÜN
roman

Javier Marías'ın başyapıtı Yarınki Yüzün'ün son cildi "Zehir, Gölge, Veda" ilk iki ciltte bir kısmına tanık olduğumuz hikâyeyi, İspanyol çevirmen Jaime Desa'nın Londra'da gönüllü sürgün olarak yaşadığı çalkantılı dönemin hikâyesini nihayete erdiriyor. Daha önce şöyle bir değinilerek gizem perdesiyle sarmalanan olaylar aydınlanıyor, sisler dağılıyor, yapboz tamamlanıyor.

İngiliz Gizli Servisi'nde insanları gözlemleme ve yorumlama, onların "yarınki yüzlerini" tahmin etme görevini sürdüren Desa, patronunun izlettiği dehşet verici videoları seyrederken içine akan zehirle şiddetin insanı nasıl değiştirdiği, hangi koşullarda normalleştirildiği, bunun nelere mal olduğu gibi sorulara kafa yoruyor. Bir süreliğine ziyaret ettiği memleketi İspanya'da bu mesele onun için daha da yakıcı bir hal alıyor çünkü şimdi şiddete başvurup başvurmama konusunda bir seçimle karşı karşıya kalan kişi bizzat kendisi. Eski hayatının ve benliğinin gölgesi onu her zamankinden daha yakından takip ederken, Madrid sokaklarında tekinsiz bir gölge gibi dolaşıyor Desa. Ve ardından vedalar geliyor – bazıları ölümün beklenen ama yine de ani baskınıyla, bazıları da bilinçli tercihlerle yaşanan, yaşanmak zorunda olan vedalar...

Tıpkı ilk iki cilt gibi "Zehir, Gölge, Veda" da ustalıkla birbirine bağlanmış iç içe hikâyelerden oluşan, muazzam diliyle tam bir edebiyat ziyafeti çeken, düşünsel yönüyle zihne bol malzeme sunan, okura yoğun ve sıradışı bir tecrübe yaşatan bir eser.

Metis Edebiyat | Roman
ISBN-13: 978-975-342-879-8

Metis Yayınları
www.metiskitap.com